Vol. VI.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTÁCARIYA DHAMMAPÁLA THÉRA'S

PARAMATTHA DÍPANÍ

OR

THE COMMENTARY TO THE

UDÁNA

OF THE

KHUDDAKA NIKÁYA, SUTTA PITAKA.

භදන්තාචරිය ධම්මපාලත්ථේරවර විරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

උදානට්ඨකථා.

මුද්‍රණය
එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 4, ජයන්තවීරසේකර මාවත
කොළඹ 10.

බු : ව : 2555
ක්‍රි : ව : 2011

මිල රු. 210/-

භදන්තාචරිය ධම්මපාලත්ථේරවර විරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

උදානට්ඨකථා.

භදන්තාචරිය ධම්මපාලත්තේරවර විරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

උදානට්ඨකථා.

තිස්සව මහාවිහාරාධිපතිනා කොළඹනගරෙ
විජොදයුපරිවෙණෙ උපපධානාචරිය පදපතෙතන
ධම්මකිත්තිසිරි වාචිස්සරාචරියෙන
බිහල්පොල දෙවරක්ඛිතාභිධාන නායකත්තේරෙන
විරාගතලිපිබහම නිරාකරණෙන සංසොධිතා.

විජොදය පරිවෙණවිහාරාධිපතිනා තිපිටකවාවිස්සරාචරියෙන
සිරි සද්ධම්මාලංකාරාභිධානෙන
ලඞ්කායං පඤ්ඤාදිසාය වෙව සබරගාමදිසාය ච
පධානනායකෙන සත්තිස්සරෙන
ඔසානසුඛිපත්තසමොලොකනෙන පරිශොධිතා.

සොගතෙන සයිමන් හෙවාවිතාරණ
මහාසයාණතෙතන

මුද්‍රණය
එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 4, ජයන්තවීරසේකර මාවත
කොළඹ 10.

බු : ව : 2555
ක්‍රි : ව : 2011

3වන මුද්‍රණය 500

ප්‍රකාශනය
සෝමාවතී භේවාවිතාරණ භාරය
මහබෝධි මන්දිරය
නො. 130, මාලිගාකන්දපාර
කොළඹ 10.
0112695161

Vol. VI.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTÀCARIYA DHAMMAPÀLA THÉRA'S

PARAMATTHA DÎPANÎ

OR

THE COMMENTARY TO THE

UDÀNA

OF THE

KHUDDAKA NIKÀYA, SUTTA PITAKA.

EDITED BY

BIHALPOLA SIRI DÉWARAKKHITA THÉRA
Dharmakirtisri Wàgiswaràcàrya Pradhàna Nàyaka of Dewamedi Hatpattuwa, North-west Province, and Vice-Principal, Vidyodaya Oriental College, Colombo.

FINALLY REVISED BY

Tripitaka Wàgîswaràcàrya
MAHAGODA SIRI ÑÀNISSARA THÉRA,
Pradhàna Nàyaka of Western and Sabaragamuwa Provinces, Principal, Vidyodaya Oriental College, Colombo,

Print by:
S&S Printers
No. 49, Jayantha Weerasekara Mawatha,
Colombo - 10.

B.E. **2555**
C.E. **2011**

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Parinda Ranasinghe

20.06.2011
Somawati Hewavitarane Trust Office,
130, Maligakanda Road, Colombo-10,
SRI LANKA.

PREFATORY NOTE.

With this Volume of the Udana Aṭṭha Kathà I have the pleasure to place before the public the Sixth of the Series of the Simon Hewavitarne Bequest. The learned Editor of this work is Bihalpola Devarakkhita Nayaka Thero of the North Western Province and Vice Principal of the Vidyodaya College. This work was originally entrusted to Gonagala Siddatha Thero the Principal of Saddhammodaya Pirivena. Owing to press of work he could only supply me with the transcript from which this edition has been done. Besides the MSS used for this edition the transcript supplied by Gonagala Siddatha Thero has been of the greatest assistance in the present edition.

The 7th Anniversary of the death of Simon Hewavitarne falls on the 17th January and this Volume will be the 'Mataka dana' (anniversary gift) to the Theros who will be present at the alms-giving given on the occasion.

The Sutta Nipata Commentary and the Visuddhi Magga are completed except for the indexes and will soon be out. The Netti Prakarana Atta-katha is well in hand as well as the Maha Niddesa.

Morontuduve Dhammananda Thero and Welipitiye Devananda Thero have been appointed to work in the Committee in place of the late M. Chandajoti Thero and Suriyagoda Sumangala Thero who has left for England to study at the Oxford University.

The cost of publication up to end of December 1919 is Rs. 35791·57.

C. A. Hewavitarne.

2463
7th January, 1920

THE LATE

MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී සේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 193[illegible]

පඨමවණ්ණනා.

PREFACE.

විචිත්තචිත්තමබ්‌බුජකානනං සතං
විකාසයන්තං තමධංසිනං සදා,
සුසුද්ධසද්ධම්මමයූඛමණ්ඩලං
ජිනංසුමාලිං පණමාමි සන්තතං.

යෙන යෙන නිදානෙන භාදිනා 'වයවාදිනා,
වචානි යානි කථිතානි වුත්තානි පිතිවෙගතො.

තානි සබ්‌බානි එකජ්‌ඣං සංහරිත්වාන සාධුකං,
උදානෙසුං **උදාන**න්ති ධම්මසඞ්‌ගාහකා පුරෙ.

තදුදානං විධා හොති ගාථාවාක්‍යප්පභෙදතො
භාසිතානං වසෙනාපි තිධා පුන සමීරිතං,

සුත්තෙ ඛඟෙවිසාණමති යමුදානමුදාහටං,
සම්‌මදයුං තං පවෙචකමුනීනං භාසිතන්නති හි.

ථෙරථෙරීන ගාථාසු උදානං යමුදීරිතං,
භාසිතං සාවකානන්ති භාසිතං පුබ්‌බකෙහි තං.

"අහො දානං පරමදානං කස්‌සපෙ සුප්පතිෂ්‌ඨිතං"
එවමාදිනි සත්තෙව භාසිතානි පරානිපි.

තානි තානි හි සබ්‌බානි පිතිවාක්‍යානි සබ්‌බසො,
සමාරුළ්හානි සඞ්‌ගීතිත්තයං නෙහ සමඟහුං.

භාසිතං යං මුනින්දස්‍ස තස්‌ස තස්‌ස උදාහටං,
අත්ථනො ධම්මසංවෙගපිතිපාමොජ්‌ජදීපනං.

තදෙවෙත්‌ථ හි සඞ්‌ගීතිකාරකාචරියා පුරෙ
සාසනඞ්‌ගසු නවසු උදානඞ්‌ගන්ති සඞ්‌ගහුං,
බුද්ධකානං නිකායසමිං අත්තනා කත්‌වාන පාලිතො.

අසීති චෙත්‌ථ සුත්තන්තා වග්‌ගතො අට්‌ඨකං භවෙ,
අඩ්‌ඪුණනවමත්තෙහි භාණවාරෙහි සංයුතං.

මහාමහින්දෙන මුනින්දසුනුනා
මහාමහින්දාදිහි වන්දිතෙන,
මහාරහන්තෙන හතන්තකෙන
මහාදිකා අට්‌ඨකථා'හතා ඉධ

සුසණ්ඨිතා යා නිපුණත්ථවණ්ණනා
පසංසියා සීහලභාසයා චිරං,
අථෝ පනිස්සාය නයං පන'ස්ස
විදෙසියානම්පි සදත්ථසිද්ධියා.

සමයං අවිලොමිය'ච්චනීයං
අරියානං හි මහාවිහාරිකානං,
සුභිතං සහිතස්ස යුත්තමත්ථං
අපරාසට්ඨකථාසු සාගතං ච.

කවිනා **සිරිධම්මපාලථේර**
වරිසෙනාරියසම්මතෙන සම්මා,
සහිතත්ථණ්ණවපාරදස්සිනා'යං
කරිසිත්ථ'ට්ඨකථා **උදුනත්තත්තා.**

පරමත්ථපදීපනා පනස්සා
පරමත්තාදි විවාදහෙදනෙන,
පරමං **පරමත්ථදීපනීති**
අකරිත්ථානුගතං පසත්ථනාමං.

අපාකටා තථාඤ්ඤත්‍ර පාකටාත්‍ර පදිස්සරෙ
සනිරුත්තිනයා ධම්මනිණ්ණයා කවිමානියා.

සදෙසදෙසන්තරියානමත්ථ
මසංසයං සාධයි සා චිරස්සං,
නිරාකුලා පාලිපදාවලීනං
සුභාපභාවං සුචිභාවයන්තී.

ලඞ්කාය මකලඞ්කාය යාව රජ්ජොදයාදිනෝ
රාජ්ඤෝ **රාජාභිභයස්ස** සීහලින්දස්ස පාපිනෝ.

තතෝ පරං තෙන නරාධිපෙන
පදුත්ථචිත්තෙන කුදිට්ඨිකෙන,
සද්ධම්මගන්ථානි විරන්තනානි
සත්ථානි ච'ඤ්ඤානි විනාසිතානි.

සුවිනට්ඨාවසිට්ඨානි පොත්ථකානාපකානි හි
සුරක්ඛිතානි සූරීහි භාරධාරීහි සාසනෙ.

මරම්මවිසයා චෙව සියාමවිසයාපි ච
පුනානෙසුං දුල්ලභානි පොත්ථකානීහ සීහලෙ.

පුනප්පුන පනෙතෙසං ලෙඛනෙ පරිවත්තනෙ
නෙකාකාරවිකාරා හි සංභූතා ලිපිකාරජා.

අනත්ථා තත්ථ සංයුත්තා සාත්ථා අත්ථඞ්ගතා භවුං,
අධුනාධුනිකානං න සුඛං පඨනපාඨනෙ.

තසමා සාවත්ථකථං සොධාපෙත්වාන පිටකත්තයං
මුද්‍රාපනමභිච්ඡන්තෝ අත්තාධිනබන්ධබ්බයා.

සම්බුද්ධමාමකෝ කාමං ධම්මිකෝ සාසනත්ථිකෝ
දුක්ඛසංතරණාසංසී **සඞ්ඝමේ හෙවාචිතාරහණෝ**.

නියාමෙන්තෝ සමාහූය සොදරෙ සාදරෙ තයෝ,
යසෝ සෙසං ගතෝ 'සෙසං චිතිං මුද්‍රාපනෙ සයං.

තතෝ කතා පණ්ඩිතසඞ්ඝමණ්ඩිතා
සභා සුභා තෙහි තදත්ථසාධිකා,
තස්සාධිකාරී අනුජෙට්ඨසොදරෝ
එඩමන්සමඤ්ඤසු ධිතිමාසි පුඤ්ඤවා.

තහිං සමාරම්භිය කිච්චි කිච්චං
ගතෝ දිවං සොපි සතෝ'නිසීඝං,
කනිට්ඨභාතා පුන **රාඛලීය**
තිකිච්ඡකෝ ආසි සුධී පධානෝ.

අථෝ අජෙඛ්සිහෝ හොන සොගතෙන ඝිතෙසිනා
විසදීකරණෙමිස්සා **උදුනට්ඨ කථාය'හං**.

යතිසඞ්ඝපතිස්ස **ධම්මකිත්ති**
සිරිවච්ඡාර දෙවරක්ඛිතාඛ්‍යෝ,
පරිවෙණෙපධානතං දධානෝ
සිරි**විජ්ජාදය** නාම විස්සුතසමිං

සදෙසියානි සුවිරත්තනානි
විදෙසියානි'පි ච පොත්ථකානි,
සමික්ඛමානෝ කලුසං විරත්ථං
නිරාකරිං භූරිපරිස්සමෙන.

වාචිස්සරාචරියතං පිටකත්තයෙතෝ
වාචිස්සරොව විදුරෝ විදුරෙහි පුජ්ජෝ,
විජ්ජාදයාඛ්‍ය පරිවෙණපති සිරිමා
ඤාණිස්සරාඛ්‍ය යතිසඞ්ඝපති සත්තිමා.

ජ්‍ජිතානිහ භාරියානි යානි
සුවිරත්තානි පදානි කඞ්ඛියානි,
වරිමාය විසුද්ධියා සතානි
විජටෙත්වා පවිසඞ්ඛරි ඛතානි.

සඞ්ඝෙමොදය නාමසම්මි පරිවෙණධිවාසිනා
සිරිසද්ධම්මවාචිසච්චනයාචෙරනාමිනා,
ඔඛල්ලපබ්බතෙරපාදෙන සොධිතං පතිපොත්ථකං
ඒය්‍යෝයෙසා සොධනෙමිස්සා සමුපත්ථම්භකං භවි.

මුනිධම්මපදත්ථපාලනත්ථං
ඉති'හංදෙසවිසොධනත්ථමෙත්ථ
අකරිං විරියංයියං පසත්ථං
තදිදං හොතු සතං මුදෙදයත්ථං.

මුනිධම්ම පථෙ පවීණසුණ්ණා
චරියානං චරියෙ මමෙත්ථ මොදෙ,
නභි මානමදපපමත්තත චෙතො
කවිමානීජනමානනාවමානං.

විජ්ජාපභො නිබ්බිලපණ්ඩිතසෙඛරාභො
විජ්ජාජුතිං විරමිහ'ත්ථමිතං පුනාපි,
විජ්ජත්තිකෙසු සදයෙ සමුදපයං යො
විජෙසාදයාඛ්‍යපරිවෙණපභු බභුව.

විජ්ජාසිනෙහනිචයං අභිසෙචයං යො
පඤ්ඤාපදීපමමලං මම ජාලයී සො,
සඟඛඝතං **සිරිසුමඛලසඛනාථං**
ථෙරුත්තමං ගරුතමං තමහං සරාමි.

විවට්ටකාමී සිරිවට්ටගාමිනා
සුකාරිතෙ **කිත්තිසවනාමවිස්සුතෙ**
මහාවිහාරෙ ගිරිලෙන භාසුරෙ
අධිස්සරො ධම්මධරෝ'සි ධීරො.

නීයාන නීයාණිකසාසනං මං
විනෙසි සම්මාමුනිනීතියං යො,
සඟඝං ගතං තං **සුමනා**භිධානං
සදා මුදුවෙරවරං සරාමි.

චිරතරම්භ දෙසදූසිතානං
අපහරණෙන සුපුඤ්ඤසඤ්චයං යං,
පරමසිවපදප්පදං පධානං
සමුපචිතං තදිදං ගරුනමත්ථු.

සංසාරසාගරං'නෙන පාණිනො කසිරාකරං
තරන්තු තරතු සොපි **සසීමන් නෙවාචිනාරණෝ.**

බුඩ්ඩෙ ගීතවරෙ වස්සෙ ථුස්සෙ පුණ්ණම්යං හ'යං
මුදුපිතා වන්දවාරෙ සමන්තා විසදිකතා.

Bihalpola Siri Dewarakkhita.

ලකඛණ විඤ්ඤත්ති.

ABBREVIATIONS.

සී. I. —"එම්පියගොඩ" සුවිසුඬරාම පොත්කාලය පොත්කං.
සී. II. —වාරණවිහාරෙ පොත්කාලය පොත්කං.
සී. III.—දෙඔවල සඞ්ඝමගුත්තපරිවෙණ පොත්කාලය පොත්කං.
සී. IV.—කලඹුණගරෙ ගංගාරාමවිහාරෙ පොත්කාලය පොත්කං.
ම. —(වස්කඩුවේ) අභිනවාරාම පොත්කාලයෙ මරමක්කර පොත්කං.
වි. අ.—විනයඅකථා.
සා. ටී.—සාරත්ථදීපනී, විනයඅකථාය ටීකා.
සං. කස්සප.—සංයුත්තනිකායෙ කස්සපසංයුත්තං.
සං. දෙව. —සංයුත්තනිකායෙ දෙවපුත්ත සංයුත්තං.
සං. බ්‍රහ්ම. —සංයුත්තනිකායෙ බ්‍රහ්මසංයුත්තං.
ප ඤ්ච. —පපඤ්චසූදනී මජ්ඣිමනිකායඅකථා.

සුඩිපත්තං.

ERRATA.

පිටෙ.	පන්තිසං.	අසුඩි.	සුඩි.
3	24	උදුනසඞ්ඛහං	උදුනඞ්ගං
31	1	අජෙඞ්ඛසන	අජෙඞ්ඛන
,,	,,	තථාහිපොසකා පවිකො	තථාහෙස කාපවිකෝ
,,	6	පදර	පරද
,,	10	අජෙඞ්ඛසන	අජෙඞ්ඛන
48	20	සාපෙක්ඛාපි	සාපෙක්ඛාව
,,	33	චතුඞ්ඛාන	චතුත්‍රඞ්ඛාන
55	6	බ්‍රහ්මුණො	බ්‍රහ්මුනො
60	10	විඤඤුහොති	විඤඤුණෙනහි
75	35	හෙතොනාදිනා	හෙතොදිනා
86	14	තෙනාහං	තෙනාහ
,,	29	භවඟහා	භවඟහං
,,	30	අවිච්	අවිචිං
87	1	භිසකෙකාච්ය	භිසකෙකා
90	4	පවිහාණසමභිද	පවිහානපවිසමභිද
96	7	පරිනාම්නාතීති	පරිනාම්හති
98	31	විනිමුතෙන	විනිමුඤ්චතෙන
99	36	තමහං,	තමහං
101	28	වත්තබෙබා	නවත්තබෙබා
104	15	ධාරණදිවසෙන	ධාරණාදිවසෙන
,,	32	අනුපුබ්බී	ආනුපුබ්බී
110	13	සමපඡඤඤනං	සම්පජඤඤනං
111	18	කඞ්ඛාම්	කඞ්ඛාම්
116	2	නවිරසෙසව	නවිරසෙසව
118	30	ආලෙකෙතබ්බා	ආලොකෙතබ්බා
151	17	යොජනසහසසු	යොජනසතසහසසු
159	30	ගඤ්ඡහන	ගඤ්ඡහන

අනඤ්ඤාතෙඤ්ඤ වෙ අත්ති නුදනතු විදුනො මුදු
අහඞ්කාරවිකාරා තෙ විකාරං මාකරොනතු ඝී.

සූචිපත්‍රය.

CONTENTS.

වග්ගය.	සූත්‍රය.		පිටුඅංකය.
1.	1.	පඨම බොධිසුත්ත වණ්ණනා	4
1.	2.	දුතිය ,, ,, ,,	31
1.	3.	තතිය ,, ,, ,,	33
1.	4.	චතුත්ථ සුත්ත ,,	34
1	5.	පඤ්චම ,, ,,	37
1.	6.	ඡට්ඨම ,, ,,	39
1.	7.	සත්තම ,, ,,	43
1.	8.	අට්ඨම ,, ,,	47
1.	9.	නවම ,, ,,	49
1.	10.	දසම ,, ,,	51
		1. බොධිවග්ග වණ්ණනා.	
2.	1.	පඨම සුත්ත වණ්ණනා	66
2.	2.	දුතිය ,, ,,	67
2.	3.	තතිය ,, ,,	72
2.	4.	චතුත්ථ ,, ,,	73
2.	5.	පඤ්චම ,, ,,	75
2.	6.	ඡට්ඨම ,, ,,	77
2.	7.	සත්තම ,, ,,	78
2.	8.	අට්ඨම ,, ,,	81
2.	9.	නවම ,, ,,	104
2.	10.	දසම ,, ,,	106
		2. මුවලිඳවග්ග වණ්ණනා.	
3.	1.	පඨම සුත්ත වණ්ණනා	109
3.	2.	දුතිය ,, ,,	111
3.	3.	තතිය ,, ,,	119
3.	4.	චතුත්ථ ,, ,,	125
3.	5.	පඤ්චම ,, ,,	126
3.	6.	ඡට්ඨම ,, ,,	128

වගෙන.	සූත්‍රය.		පිටුඅංකය.
3.	7.	සත්තම සූත්‍ර වණ්ණනා	130
3.	8.	අට්ඨම ,, ,,	135
3.	9.	නවම ,, ,,	136
3.	10.	දසම ,, ,,	138

3. තතියවගග වණ්ණනා.

4.	1.	පඨම සූත්‍ර වණ්ණනා	144
4.	2.	දුතිය ,, ,,	159
4.	3.	තතිය ,, ,,	161
4.	4.	චතුත්ථ ,, ,,	163
4.	5.	පඤ්චම ,, ,,	166
4.	6.	ඡට්ඨම ,, ,,	169
4.	7.	සත්තම ,, ,,	171
4.	8.	අට්ඨම ,, ,,	171
4.	9.	නවම ,, ,,	178
4.	10.	දසම ,, ,,	181

4. චතුත්ථවගග වණ්ණනා.

5.	1.	පඨම සූත්‍ර වණ්ණනා	183
5.	2.	දුතිය ,, ,,	184
5.	3.	තතිය ,, ,,	187
5.	4.	චතුත්ථ ,, ,,	196
5.	5	පඤ්චම ,, ,,	197
5.	6.	ඡට්ඨම ,, ,,	204
5.	7.	සත්තම ,, ,,	210
5.	8.	අට්ඨම ,, ,,	211
5.	9.	නවම ,, ,,	212
5.	10	දසම ,, ,,	213

5. මහාවගග වණ්ණනා.

6.	1	පඨම සූත්‍ර වණ්ණනා	215
6.	2	දුතිය ,, ,,	220
6.	3.	තතිය ,, ,,	223
6.	4.	චතුත්ථ ,, ,,	226
6.	5.	පඤ්චම ,, ,,	230
6.	6.	ඡට්ඨම ,, ,,	231
6.	7.	සත්තම ,, ,,	232
6	8.	අට්ඨම ,, ,,	234

වගෙන.	සූනතං.		පිඨඩකානි.
6.	9.	නවම සුත්ත වණ්ණනා	236
6.	10.	දසම ,, ,,	238
		6. ජවනඛවගග වණ්ණනා.	
7.	1.	පඨම සුත්ත වණ්ණනා	240
7.	2.	දුතිය ,, ,,	242
7.	3.	තතිය ,, ,,	243
7.	4.	චතුත්ථ ,, ,,	244
7.	5.	පඤ්චම ,, ,,	245
7.	6.	ඡට්ඨම ,, ,,	247
7.	7.	සත්තම ,, ,,	248
7.	8.	අට්ඨම ,,	249
7.	9.	නවම ,, ,,	251
7.	10.	දසම ,, ,,	255
		7. චූලවගග වණ්ණනා.	
8.	1.	පඨම සුත්ත වණ්ණනා	258
8.	2.	දුතිය ,, ,,	261
8.	3.	තතිය ,, ,,	262
8.	4.	චතුත්ථ ,, ,,	264
8.	5.	පඤ්චම ,, ,,	265
8.	6.	ඡට්ඨම ,, ,,	270
8.	7.	සත්තම ,, ,,	281
8.	8.	අට්ඨම ,, ,,	283
8.	9.	නවම ,, ,,	285
8.	10.	දසම ,, ,,	288
		8. පාටලිගාමියවගග වණ්ණනා.	

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

අ a ආ ā ඉ i ඊ ī උ u ඌ ū එ é ඔ ó

CONSONANTS.

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ṭa	ඨ ṭha	ඩ ḍa	ඪ ḍha	ණ ṇa
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma

ය ya ර ra ල la ව va ස sa හ ha ළ ḷa ං aṇ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kí	කු ku	කූ kú	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khí	ඛු khu	ඛූ khú	ඛෙ kné	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=
ඤ්ඤ kka		ඤ්ඤ ñña		ත්ව tva, ත්‍ර tra		ම්ප mpha
ඛ්ඛ kkha		ඤ්හ ñha		ද්ද dda		ම්බ, ඹ mba
ක්‍ය kya		ඤ්ච, ච් ñca		ද්ධ, ඬ ddha		ම්භ mbha
ක්‍රි kri		ඤ්ඡ, ඤ්ඡ් ñcha		ද්‍ර dra		ම්ම mma
ක්ව kva		ජ්, ඤ්ජ් ñja		ව් dva		ම්හ mha
ඛ්‍ය khya		ඤ්ඣ ñjha		ධ්ව dhva		ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva		ට්ට ṭṭa		න්ත nta		ය්හ yha
ග්ග gga		ඨ්ඨ, ඨ් ṭṭha		ණ්ඨ ntha		ළ්ල lla
ග්ඝ ggha		ඩ්ඩ ḍḍa		න්ද nda		ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඞ්ක ṇka		ඩ්ඪ ḍḍha		න්ධ ndha		ළ්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha		ණ්ණ ṇṇa		න්න nna, න්හ nha		ව්හ wha
ඞ්ග ṅga		ණ්ට ṇṭa		ප්ප ppa		ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha		ණ්ඨ ṇṭha		ප්ඵ ppha		ස්ම sma
ච්ච cca		ණ්ඩ, ඞ්ඩ ṇḍa		බ්බ bba		ස්ව swa
ච්ඡ ccha		ණ්හ ṇha		බ්භ bbha		හ්ම hma
ජ්ජ jja		ත්ත tta		බ්‍ර bra		හ්ව hva
ජ්ඣ jjha		ත්ථ ttha		ම්ප mpa		ළ්හ lha

ං á ි i ී í ු u ූ ú ේ é ෝ ó

පරමත්ථදීපනී
නාම
උදානට්ඨකථා.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ
සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

මහාකාරුණිකං **සත්ථා** සෙදයන්‍යසාගරපාරගූ
වන්දෙ නිපුණගම්භීර විචිත්‍රනයදෙසනං.

විජ්ජාචරණසම්පන්නා යෙන නීයන්ති ලොකතො
වන්දෙ තමුත්තමං **ධම්මං** සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නෙ සිතො මග්ගඵලෙසු යො
වන්දෙ **අරියගණං** තං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං ඉති යං රතනත්තයෙ
හතන්තරායො සබ්බත්ථ හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

තෙන තෙන නිදානෙන දෙසිතානි ජිතෙසිනා
යානි සුද්ධාපදානෙන **උදානානි** මහෙසිනා.

තානි සබ්බානි එකජ්ඣං ආරොපෙන්තෙහි සඞ්ගහං
උදානං නාම සඞ්ගීතං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි යං

ඤාණස්ස ධම්මසංවෙග පාමොජ්ජපරිදීපනං
සොමනස්සසමුට්ඨාන ගාථාහි පතිමණ්ඩිතං.

තස්ස ගම්භීරඤාණෙහි ඔගාහෙතබ්බභාවතො
කිඤ්චාපි දුක්කරා කාතුං අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

සහසංවණ්ණනං යස්මා ධරතෙ සත්ථුසාසනං
පුබ්බාචරියසීහානං තිට්ඨතෙව විනිච්ඡයො.

තස්මා තං අවලම්බිත්වා ඔගාහෙත්වාන පඤ්ඩිතෙ
නිකායෙ උපනිස්සාය පොරාණට්ඨකථානයං.

සුවිසුද්ධං අසඞ්කිණ්ණං නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං
මහාවිහාරවාසීනං සමයං අවිලොමයං

පුනප්පුනාගතං අත්ථං වජ්ජයිත්වාන සාධුකං
යථාබලං කරිස්සාමි **උදානස්ස**[1] **අත්ථවණ්ණනං**.

ඉති ආකඞ්ඛමානස්ස සද්ධම්මස්ස විරජ්ඣිනිං
විභජන්තස්ස තස්සත්ථං සාධු ගණ්හන්තු සාධවොති.

තත්ථ උදානන්ති: කෙනට්ඨේන උදානං? උදානනට්ඨේන; කිම්දං උදානනං නාම? පීතිවෙගසමුට්ඨාපිතො උදගාරො.

යථාහි යං තෙලාදි මිණිතබ්බවත්ථු මාණං ගහෙතුං න සක්කොති විස්සජ්ජිත්වා ගච්ඡති තං අවසෙකොති වුච්චති; යඤ්ච ජලං තලාකං ගහෙතුං න සක්කොති අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගච්ඡති තං ඔඝොති වුච්චති. එවමෙව යං පීතිවෙගසමුට්ඨාපිතං චිත්තක්ඛණවිප්ඵාරං අනොහදයං සඤ්ඡාරෙතුං න සක්කොති සො අතිඛො හුත්වා අනොනා අසණ්ඨහිත්වා බහි වචීවාරෙන නික්ඛන්තො පරිග්ගාහකනිරපෙක්ඛො උදගාරවිසෙසා **උදානන්ති** වුච්චති. ධම්මසංවෙගවසෙනපි අයමාකාරො ලබ්භතෙව; තයිදං කත්ථචි ගාථාබන්ධනවසෙන, කත්ථචි වාක්‍යවසෙන පවත්තං; යං පන අට්ඨකථාසු **"සොමනස්සඤාණසම්පයුත්තා"ති උදාන ලක්ඛණං** වුත්තං; තං යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං. යෙභුය්‍යෙන හි උදානං ගාථාබන්ධවසෙන භාසිතං පීතිසොමනස්සසමුට්ඨාපිතඤ්ච. ඉතරම්පි පන "අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතනං යත්ථ නෙව පඨවී න ආපො-තං එසෙ වනෙතා දුක්ඛස්සා"ති ආදිසු, "සුඛකාමානි භූතානි යො දණ්ඩෙන විහිංසති"ති "සබෙ භායථ දුක්ඛස්සා"ති එවමාදිසු ච ලබ්භති. එවමාදි තයිදං **සබ්බඤ්ඤුඛුද්ධභාසිතං පච්චෙකඛුද්ධභාසිතං සාවකභාසිතං**"නන්ති තිවිධං හොති; තත්ථ **පච්චෙකඛුද්ධභාසිතං**: "සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං අහෙඨයං[1] අඤ්ඤතරම්පි තෙස"නන්ති ආදිනා ඛග්ගවිසාණ සුත්තෙ ආගතමෙව, **සාවකභාසිතානිපි**

"සබ්බා රාගො පහීණො මෙ සබ්බා දොසො සමූහතො
සබ්බා මෙ විහතා මොහො සීතිභූතොසම්හි නිබ්බුතො"ති.

ආදිනා **ථෙරගාථාසු**.

"කායෙන සංවුතා ආසිං වාචාය උද චෙතසා
සමූලං තණ්හං අබ්බුය්හ සීතිභූතාසම්හි නිබ්බුතා"ති.

ථෙරීගාථාසු ච ආගතානි, තානි පන තෙසං ථෙරානමෙව තාසං ථෙරීනඤ්ච න කෙවලං උදානානි එව අථ ඛො සීහනාදුපි හොනති. **සක්කාදීහි** දෙවෙහි භාසිතානි "අහො දානං පරමදානං කස්සපෙ සුප්පතිට්ඨිත"නන්ති ආදිනි ආරාමදණ්ඩ[2] බ්‍රාහ්මණාදීහි මනුස්සෙහි ච භාසිතානි "නමො තස්ස භගවතො"ති ආදිනි තිස්සො සඞ්ගීතියො ආරුළ්හානි උදානානි සන්නි එව න තානි ඉධ අධිප්පෙතානි, යානි පන සම්මාසම්බුද්ධෙන සාමං ආහච්ච

1. සී. I. IL & III. අවිහෙඨයං-අවිහෙදයං. 2. ම. බ්‍රහ්මණාදීහි & සී. අදණ්ඩ.

භාසිතානි ජිනවචනභූතානි යානි සඞ්ගාය භගවතා පරියත්තිධම්මං නවධා විභජිත්වා උද්දිසන්තෙන **උදාන**න්ති වුත්තානි තානෙව ධම්මසඞ්ගාහකෙහි **උදාන**න්ති සඞ්ගීතත්තා තදෙවෙත්ථ සංවණ්ණෙතබ්බභාවෙන ගහිතං.

යා පන "අනෙකජාතිසංසාර"න්ති ආදි ගාථාය දීපිතා භගවතා බොධිමූලෙ උදානවසෙන පවත්තිතා අනෙකසහස්සානං සම්මාසම්බුද්ධානං අවිජහිතඋදානගාථා ච එතා අපරභාගෙ පන ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස භගවතා දෙසිතත්තා ධම්මසඞ්ගාහකෙහි උදානපාලියං සඞ්ගහං අනාරොපෙත්වා ධම්ම පදෙ සඞ්ගීතා; යඤ්ච:-"අසුඤ්ඤසි වත භො කොණ්ඩඤ්ඤ අසුඤ්ඤසි වත භො කොණ්ඩඤ්ඤ"ති උදානවචනං දසසහස්සීලොකධාතුයා දෙව මනුස්සානං පවෙදනසමත්ථ නිගෙඝාසවිපථාරං භගවතා භාසිතං තදපි ධම්මවක්කපවත්තනසුත්තන්තදෙසනාපරියොසානෙ ඤාතෙන අඤ්ඤාසි ධම්මෙකදෙසස්ස යථා දෙසිතස්ස අරියමග්ගස්ස සාවකෙසු සබ්බපඨමං ථෙරෙන අධිගතත්තා ඤාතෙනෙ පරිස්සමස්ස සඵලභාව පච්චවෙක්ඛණ හෙතුකං-පඨමබොධියං සබ්බසං එව භික්ඛූනං සම්මාපටිපත්තිපච්ච වෙක්ඛණහෙතුකං "ආරාධයිංසු වත මං භික්ඛූ එකං සමය"න්ති ආදි වචනං විය පීතිඉසාමනස්සජනිතං උදාහරමත්තං-"යදා හවෙ පාතුභවන්ති ධම්මා"ති ආදිවචනං විය පවත්තියා නිවත්තියා වා න පකාසනන්ති ධම්මසඞ්ගාහකෙහි උදානපාලියං අසඞ්ගීතන්ති දට්ඨබ්බං.

තං පනෙතං **උදාන**ං:-**විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්ම පිටක**න්ති තීසු පිටකෙසු **සුත්තන්තපිටක**පරියාපන්නං, **දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො ඛුද්දක නිකායොති** පඤ්චසු නිකායෙසු **ඛුද්දකනිකායෙ** පරියාපන්නං, **සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භූත ධම්මං වෙදල්ල**න්ති නවසු සාසනඞ්ගෙසු **උදාන**සඞ්ගහං,

> "වාසීතිං බුද්ධතො ගණිං[1] වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො
> චතුරාසීති සහස්සානි යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනොං"ති.

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධ සහස්සෙසු උදානසඞ්ගහං;

බොධිවග්ගො, මුචලින්දවග්ගො, නන්දවග්ගො, මෙඝියවග්ගො. සොණ වග්ගො, ජච්චන්ධවග්ගො, චුල්ලවග්ගො, පාටලිගාමියවග්ගොති වග්ගතො අට්ඨවග්ගං; සුත්තතො අසීතිසුත්තසඞ්ගහං; ගාථාතො පඤ්චනවුති උදානගාථාසඞ්ගහං; භාණවාරතො අඛණ්ඩනවමත්තා[2] භාණවාරා; අනු සන්ධිතො බොධි සුත්තෙ පුච්ඡානුසන්ධිවසෙන එකා අනුසන්ධි සුපපවාසා සුත්තෙ පච්ඡානුසන්ධිවසෙන වෙ අනුසන්ධී, සෙසෙසු යථානුසන්ධිවසෙන එකෙකොව අනුසන්ධි අජ්ඣාසයානුසන්ධි පනෙත්ථ නත්ථි, එවං සබ්බට්ඨාපි

1. සී. I.II. III. IV. & ම. ගණිං 2. සී. I.II III.IV. & ම. අඛණ්ඩනවමත්තා.

එකාසීති අනුසන්ධී සඞ්ගහං; පදතො සත්තාධිකානි එකවීසංපදසහස්සානි; ගාථාපාදතො තෙවීසති චතුස්සතාධිකානි අට්ඨවීසසහස්සානි, අක්ඛරතො සත්තසහස්සාධිකානි සට්ඨිසහස්සානි තීණි ච සතානි චාසීති ච අක්ඛරානි;

තෙනෙතං වුච්චති:-

"අසීති එව සුත්තන්තා වග්ගා අට්ඨ සමාසතො
ගාථා ච පඤ්චනවුති උදානස්ස පකාසිතා.

අඛ්යානනවමත්තා ච භාණවාරා පමාණතො
එකාධිකා තථාසීති උදානස්සානුසන්ධියො.

එකවීසසහස්සානි සතඤ්චව විචක්ඛණෙ
පදතොනුදානස්ස ගණිතානි විනිද්දිසෙ.

ගාථාපාදතො පන:-

අට්ඨසහස්සමත්තානි චත්තාරෙව සතානි ච
පාදතොනුදානස්ස තෙ වීසති ච නිද්දිසෙ.

අක්ඛරානං සහස්සානි සට්ඨිසත්ත සතානි ච
තීණි චාසීති ච තථා උදානස්ස පවෙදිතා"ති.

තස්ස අට්ඨසු වග්ගෙසු **බොධිවග්ගො** ආදි, සුත්තෙසු පඨමං **බොධි සුත්තං**, තස්සාපි **එවමෙමසුත**නන්ති ආදිකා ආයස්මතා **ආනන්දෙන** පඨම මහාසඞ්ගීතිකාලෙ වුත්තනිදානමාදි. සා පනායං පඨමමහාසඞ්ගීති විනය පිටකෙ තන්තිමාරුළ්හා එව, යො පනෙත්ථ නිදානකොසල්ලත්ථං වත්තබ්බො කථාමග්ගො සොපි සුමඞ්ගලවිලාසිනියං දීඝනිකායට්ඨකථායං වුත්තො එවාති තත්ථ තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

යං පනෙත්ථ **එවමෙමසුත**නන්ති ආදිකං නිදානං, තත්ථ **එව**න්ති නිපාත පදං, **මෙති** ආදීනි නාමපදානි. **උරුවෙලායං විහරතී**ති එත්ථ **විහ** උප සග්ගපදං හරතීති ආඛ්යාතපදන්ති ඉමිනාව නයෙන සබ්බත්ථ පද විභාගො වෙදිතබ්බො.

අත්ථතො පන **එවං** සද්දො නාම උපමූපදෙසසම්පහංසනගරහ වචනසම්පටිග්ගහණාකාරනිද්දෙසානාවධාරණපුච්ඡාඉදමත්ථපරිමාණාදි අනෙ කත්ථප්පභෙදෙ. තථාහෙස. "එවං ජාතෙන මවෙවන කත්තබ්බං කුසලං බහු"න්ති එවමාදිසු උපමායං ආගතො, "එවන්තෙ අභික්කමිතබ්බ"න්ති ආදිසු උපදෙසෙ, "එවමෙතං භගවා එවමෙතං සුගතා"ති ආදිසු සම්පහං සනෙ, "එවමෙවං පනායං වසලී යස්මිං වා තස්මිං වා තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණකස්ස වණ්ණං භාසති"ති ආදිසු ගරහණෙ, "එවමහන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසු"න්ති ආදිසු වචනසම්පටිග්ගහෙ; "එවං ව්යා ඛො අහමිමන්තෙ භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමී"ති ආදිසු ආකාරෙ, "එහි ත්වං මාණව යෙන සමණෙ ආනන්දෙ තෙනුපසඞ්කමථ්යාසි උප

සඞ්ඛම්මිව මම වචනෙන සමණං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරං පුච්ඡිස්සු, සුභො මාණවො තොදෙය්‍යපුත්තො භවන්තං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරං පුච්ඡතීති එවඤ්හි වදෙහි සාධු කිර භවං ආනන්දො යෙන සුභස්ස මාණවස්ස තොදෙය්‍යපුත්තස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදාය"ති ආදිසු නිදස්සනෙ, "තං කිං මඤ්ඤථ කාලාමා ඉමෙ ධම්මා කුසලා වා අකුසලා වාති අකුසලා භන්තෙ, සාවජ්ජා වා අනවජ්ජා වාති සාවජ්ජා භන්තෙ, විඤ්ඤූගරහිතා වා විඤ්ඤූපසත්ථා වාති විඤ්ඤූගරහිතා භන්තෙ, සමත්තා සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්තීති නො වා කථං වා එත්ථ හොතීති සමත්තා භන්තෙ සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්තීති එවං නො එත්ථ හොතී"ති ආදිසු අවධාරණෙ, "එවමෙතෙ සුභාභානා සුවිලිත්තා කපිපිතකෙසමස්සු ආමුත්තමාලාභරණා"ති ආදිසු පුච්ඡායං, "එවං ගහානි පුථු සිප්පායතනානි එවංවිධො එවමාකාරො"ති ආදිසු ඉදං සද්දස්ස අත්ථෙ, ගත සද්දස්ස පකාරපරියායො, තථා විධාකාරසඤ්ඤ,[1] තථාහි විඩ්ඩයත්තනගතසද්දෙ[2] ලොකියා පකාරත්‍ථෙ වදන්ති; "එවං ලහුපරිවත්තං එවමායුපරියනෙන"ති ආදිසු පරිමාණෙ, නනු ච "එවං චිතක්කිතං නො තුම්හෙහි, එවමායුපරියනෙන"ති චෙත්‍ථ එවං සද්දෙන පුච්ඡනාකාරානං වුත්තත්තා ආකාරත්‍ථො එව එවං සද්දොති, න, විසෙසසම්භවතො, ආකාරමත්තවාචකො හෙත්‍ථ එවං සද්දො ආකාරඤ්ච අතිපෙතො, "එවං ව්‍යා ඛො"ති ආදිසු පන ආකාර විසෙසවචනො, ආකාරවිසෙසවාචිනො චෙකෙ එවං සද්දා, පුච්ඡනාකාර පරිමාණාකාරානං වාචකත්තා, එවඤ්හි සති "එවං ජාතෙන මචෙචන"ති ආදීනි උපමානුදාහරණානි යුජ්ජන්ති, තත්‍ථ හි –

"යථාපි පුප්ඵරාසිම්හා කයිරා මාලා ගුණෙ බහූ
එවං ජාතෙන මච්චෙන කත්තබ්බං කුසලං බහූ"නති.

එත්‍ථ පුප්ඵරාසිට්ඨානීයතො මනුස්සූපපත්තිසම්පත්තිසදිසතාදිතො ඛන්ධාදි පුඤ්ඤකිරියාහෙතු සමුදයතො සොභාසුගන්ධාදි ගුණවිසෙසයොගතො මාලාගුණසදිසතා යොගතො බහුකා පුඤ්ඤකිරියා චරිතබ්බසභාවතාය මච්චෙන කත්තබ්බානි අභෙදතාය[3] පුප්ඵරාසි මාලාගුණා ච උපමා, තෙසං උපමානාකාරෙ යථා සද්දෙන අනියමතො වුත්තෙපි. පුන[4] එවං සද්දෙන නියමන[5]වසෙන වුත්තෙපි. සො පන උපමාකාරෙ නියමියමානො අත්‍ථතො උපමා එව හොතීති වුත්තං උපමායං ආගතොති, තථා "එවං ඉමිනා ආකාරෙන අභික්කමිතබ්බ"නති ආදිනා උපදිසියමානාය සමණසාරුප්පාය ආකප්පසම්පත්තියා යා තත්‍ථ උපදෙසාකාරෙ සො අත්‍ථතො උපදෙසො යෙවාති වුත්තං "එවනෙත අභික්කමිතබ්බං එවනෙත පටික්කමිතබ්බ"නති ආදිසු උපදෙසොති. "එවමෙතං භගවා එවමෙතං සුගතා"ති එත්‍ථ භගවතා යථා

1. සී. I. II. & III. සද්දත්‍ථං.
2. සී. I. II. & III. ශ්‍රුතසඤ්ඤෙ.
3. ම. භෙදනාය.
4. ම. පුනපුන.
5. ම. නිගමන.

වුත්තමත්ථං අවිපරීතතො ඤානෙනෙති කතං යං තත්ථ විජ්ජමානගුණානං පකාරෙති හංසනං උදඝාතාකාරණං සම්පහංසනං සො තත්ථ පහංසනාකාරොති වුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං, "එවමෙව පනාය"න්ති එත්ථ ගරහණාකාරොති වුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං, සො ච ගරහණාකාරො වසලීති ආදිසු වසලසද්දසන්නිධානතො ඉධ එවං සද්දෙන පකාසිතොති විඤ්ඤායති, යථාවෙත්ථ එවං උපමානාකාරදයොපි උපමාදිවසෙන වුත්තානං පුප්ඵාරාසි ආදිසඤ්ඤං සන්නිධානතො[1] වුත්තාති වෙදිතබ්බං.

එවං නොති එත්ථාපි තෙසං යථාවුත්තධම්මානං අහිතදුක්ඛාවහභාවෙන සන්නිට්ඨානජනනත්ථං අනුමති ගහණවසෙන "නො වා කථං වා එත්ථ හොති"ති පුච්ඡාය කතාය "එවං නො එත්ථ හොති"ති වුත්තත්තා තදුකාර සන්නිට්ඨානං එවං සද්දෙන ආවිකතං. සො පන තෙසං ධම්මානං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තනාකාරො නියම්යමානො අවධාරණත්ථො හොතීති වුත්තං "එවං නො එත්ථ හොතී"නිආදිසු අවධාරණෙති.එවඤ්හි වදෙතීති යථාහං වදෙමි එවං සමණං ආනන්දං වදෙතීති වදනාකාරො ඉදානි වත්තබ්බො එවං සද්දෙන නිදස්සීයතීති නිදස්සනත්ථො ති වුත්තං, එවමාකාරවිසෙසවාචිනමපි එතෙසං එවං සද්දානං උපමාදිවිසෙසත්ථවුත්තිනීතාය උපමාදි අත්ථා වුත්තා. එවං ඤෙතෙති පන ධම්මස්ස සාධුකං සවණමනසිකාරෙ නියොජෙතෙති භික්ඛූහි තත්ථ පතිට්ඨිතඤාණස්ස පරිඤ්ඤානවසෙන වුත්තත්තා තත්ථ එවං සද්දෙ වචනසම්පටිඝණ්හත්ථො. තෙන එවං ඤෙතෙති සාධු ඤෙත සුට්ඨු ඤෙතෙති වුත්තං හොති. සබ්බයම්ඛ ආකාරනිද්දෙසනාවධාරණෙසු දට්ඨබ්බො. තත්ථ ආකාරත්ථෙන එවං සද්දෙන එතමත්ථං දීපෙති, නානානයනිපුණමනෙ කම්පඤ්ඤාසයසමුට්ඨානං අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තිං විවිධපාටිහාරියං ධම්මත්ථ දෙසනාපටිවෙධගම්භීරං සබ්බඤ්ඤුතඤාණං සඤ්ඤාණතුරූපතො සොතපථ මාගච්ඡන්තං තස්ස භගවතො වචනං සබ්බපඤ්ඤාරෙන ඤා සම්පත්ථං විඤ්ඤාතුං සක්ඛිඨාමෙන පන සොතුකාමතං ජනෙත්වාපි එවමෙම සුතං මයාපි එකෙනාකාරෙන සුතන්ති, එත්ථ ච එකත්ත නානත්ත අබ්‍යාපාර එවං ධම්මතාසඞ්ඛාතා නජ්ඣාසයත්ත තිපුක්කල සීහවික්කීළිත දිසාලොචන අඞ්කුසසඞ්ඛාතා වා විසයාදිභෙදෙන නානාවිධා නයා නානානයා වා–පාලි ගතියො තාව පඤ්ඤත්තිං අනුපඤ්ඤත්තාදිවසෙන සඞ්කිලෙසභාගියාදි ලොකියාදි තදුභයවොමිස්සකාදි වසෙන කුසලාදිවසෙන ඛන්ධාදිවසෙන සඞ්ඛතාදිවසෙන සමයවිමුත්තාදිවසෙන ඨපනාදිවසෙන කුසලමූලාදි වසෙන නිකපඨානාදිවසෙන ච නානප්පකාරාති නානානයා. තෙහි නිපුණං සණ්හං සුඛුමන්ති නානානයනිපුණං, ආසයොව අජ්ඣාසයො සොව වස්සතාදිභෙදෙන අපරජ්ඣාදි භෙදෙන ච අනෙකවිධො. අත්තජ්ඣාසයාදිතො එව ච අනෙකො අජ්ඣාසයො අනෙකජ්ඣාසයො, සෙ සමුට්ඨානං උප්පත්තිහෙතු එතස්සාති=අනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං. සීලාදි අත්ථ සම්පත්තියා තබ්බිභාවනාබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා සඞ්ඛාසන පකාසන විවරණ විභජන උත්තානීකරණ පඤ්ඤත්තිවසෙන ඡහි අත්ථපදෙහි අක්ඛරපද

1. සී. II. සන්නිට්ඨානතො, ඉ. සන්නිධානතො.

ඛ්‍යඤ්ජනාකාර නිරුත්ති නිද්දෙසවසෙන ඡහි ඛ්‍යඤ්ජනපදෙහි ච සමන්නා
ගතත්තා ච අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං; ඉද්ධි ආදෙසනානුසාසනීභෙදෙන
තෙසු ච එකෙකස්ස විසයාදිභෙදෙන විවිධං බහුවිධං වා පාටිහාරියං
එතස්සාති=විවිධපාටිහාරියං, තඤ්ච පටිපක්ඛහරණතො රාගාදිකිලෙසනාස
නතො පාටිහාරියන්ති අත්ථෙ සති භගවතො න පටිපක්ඛා රාගාදයො සන්නි
තෙ හරිතබ්බා පුථුජ්ජනානං විගතූපක්කිලෙසෙ අට්ඨගුණසමන්නාගතෙ
චිත්තෙ තං තං පටිපක්ඛං ඉද්ධිවිධං පවත්තතීති තස්මා තඤ්ච පවත්ත
වොහාරෙන ච න සක්කා ඉධ පාටිහාරියන්ති වත්තුං. සචෙ පන මහා
කාරුණිකස්ස භගවතො චෙනොය්‍ය ගතා ච කිලෙසා පටිපක්ඛා තෙසං හර
ණතො පාටිහාරියන්ති වුත්තං, එවං සති යුත්තමෙතං. අථ වා භගවතො
ච සාසනස්ස ච පටිපක්ඛා තිත්ථියා, තෙසං හරණතො පාටිහාරියං, තෙ හි
දිට්ඨිහරණවසෙන ච දිට්ඨිප්පකාසනෙ[1] අසමත්ථභාවෙන ච ඉද්ධිආදෙසනානු
සාසනිං හි හරිතා අපනීතා හොන්ති. පටිති වා අයං සද්දො[2] පච්ඡාති එතස්ස
අත්ථං බොධෙති "තස්මිං පති පච්ඨමහි අඤ්ඤෙ ආගච්ඡන්ති බ්‍රාහ්මණෙ"ති
ආදිසු විය. තස්මා සමාහිතෙ චිත්තෙ විගතූපක්කිලෙසෙ කතකිච්චෙන
පච්චා[3] හරිතබ්බං පවත්තෙතබ්බන්ති පාටිහාරියං. අත්තනො වා උපක්කිලෙ
සෙසු චතුත්ථජ්ඣානමග්ගෙනෙව පනිහරිතෙසු පච්චාහරණං පාටිහාරියං.
ඉද්ධි ආදෙසනානුසාසනියො විගතූපක්කිලෙසෙන කතකිච්චෙන
සත්තානුත්තං පුන පවත්තෙතබ්බා, හතෙසු ච අත්තනො උපක්කිලෙ
සෙසු පරසත්තානං උපක්කිලෙසහරණානි හොන්තීති පටිහාරියානි
භවන්ති. පටිහාරියමෙව පාටිහාරියං, පටිහාරියෙ වා ඉද්ධිආදෙස
නානුසාසනී සමුදයෙ භවං එකමෙකං පාටිහාරියන්ති වුච්චති. පටිහා
රියං වා චතුත්ථජ්ඣානං මග්ගො ච පටිපක්ඛහරණතො, තඤ්ච ඡාතං
නිමිත්තභූතතො තතො වා ආගතන්ති පාටිහාරියන්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො.
යස්මා පන තන්නි අත්ථදෙසනානුබ්බාහාරාභිසමයසඞ්ඛාතා වා හෙතු
හෙතුඵල තදුභයපඤ්ඤත්තීති පටිවෙධසඞ්ඛාතා වා ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධා
ගම්භීරා සසාදීහි විය මහාසමුද්දෙ අනුප්පවිත්තකුසලසම්භාරෙහි අලබභනෙය්‍ය
පතිට්ඨා දුප්පරියොගාහා ච[4] තස්මා තෙහි චතූහි ගම්භීරභාවෙහි යුත්තත්තා
භගවතොව වචනං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං, එකො එව භගවතො
ධම්මදෙසනාඝොසො එකස්මිං ඛණෙ පවත්තමානො නානාභාසානං සත්තා
නං අත්තනෙො අත්තනො භාසාවසෙන අප්පබ්බං අචරිමං ගහණූපගො
හොති. අවිත්තතියො හි බුද්ධානුභාවොති සබ්බසත්තානං සකසකභාසානු
රූපතො සොතපථං ආගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. නිදස්සනමත්තෙන නාහං
සයම්භූ න මයා ඉදං සච්ඡිකතන්ති අත්තානං පරිමොචෙන්තා එවමෙව සුතං
මයා පි එවමෙව සුතන්ති ඉදානි වත්තබ්බං සකලං සුත්තං නිදස්සෙති.

අවධාරණත්ථෙන "එතඤ්හි භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සු
තානං යදිදං ආනන්දෙ, ගතිමන්තානං සතිමන්තානං ධිතිමන්තානං උපට්ඨා

1. සී. දිට්ඨිපකාසනෙ. 3. සී. I. II. III. & IV. පච්ඡා
2. සී. III. සද්දෙ. 4. ම. නපරියොගාහා.

කානං යදිදං ආනන්දෙ”ති එවං භගවතා–“ආයසමා ආනන්දෙ අත්ථකුසලෝ ධම්මකුසලෝ බ්‍යඤ්ජනකුසලෝ නිරුත්තිකුසලෝ පුබ්බාපරකුසලෝ”ති එවං ධම්මසෙනාපතිනා ච–පසත්ථභාවානුරූපං අත්තනෝ බාරණබලං දස්සෙන්තෙනා සත්ථාභං සොතුකාමතං ජනෙති එවමෙසුත්තනත්ති, තඤ්ච ඛෝ අත්ථතෝ වා බ්‍යඤ්ජනතෝ වා අනූනමනධිකං එවමෙව න අඤ්ඤථා දට්ඨබ්බත්ති,න අඤ්ඤථාති ච න භගවතෝ සම්මුඛා සුතාකාරතෝ අඤ්ඤථා න පන භගවතා දෙසිතාකාරතෝ, අවිනෙය්‍යානුභාවා හි භගවතෝ දෙසනා, නෙව සබ්බාකාරෙන සක්‍යා විඤ්ඤාතුන්ති වුත්තෙනාවායමත්ථෝ. සුතාකාරාවිරුජ්ඣනමෙව හි බාරණබලං.

මෙ සද්දෙ, තීසු අත්ථෙසු දිස්සති. තථාභිස්ස “ගාථාභිගීතමෙ අහොජනීය”න්ති ආදිසු මයාති අත්ථෝ. “සාධු මෙ භන්තෙ භගවා සඞ්ඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ”ති ආදිසු මය්හන්ති අත්ථෝ. “ධම්මදායාදා මෙ භික්ඛවෙ භවථා”ති ආදිසු මමාති අත්ථෝ. ඉධ පන මයා සුතං මම සුත්තන්ති ච අත්ථ වයෙ යුජ්ජති. එත්ථ ච යො පරො න හොති සො අත්තාති එවං වත්තබ්බෙ නියකජ්ඣත්තසඞ්ඛාතෙ සන්තානෙ වත්තනතො නිච්ඩොපි මෙ සද්දෙ, කිඤ්චාපි එකසම්ං යෙව අත්ථෙ දිස්සතිපි කාරණසම්පදානදිච්චිසෙස සඞ්ඛාතො පන විඤ්ඤුයතෙවායං අත්ථභෙදෙති මෙ සද්දෙ, තීසු අත්ථෙසු දිස්සතීති වුත්තොත්ති දට්ඨබ්බං.

සුතන්ති අයං සුතසද්දෙ, සඋපසගෙඝා අනුපසගෙඝා ච, ගමන විස්සුත කිලින්නුපවිත්තානුයොග සොතවිඤ්ඤෙය්‍ය සොතවාරානුසාරවිඤ්ඤත්තාදි අනෙකත්ථප්පභෙදෙති, කිඤ්චාපි හි උපසගෙඝා කිරියං විසෙසෙති ජොතකා භාවතො පන සතිපි තසම්ං සුතසද්දෙ, එතමත්ථං වදන්ති අනුපසගඝස්ස සුතසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙ සඋපසගඝස්ස ගහණං න විරුජ්ඣති. තත්ථ, “සෙනාය පසුත්තො”ති ආදිසු ගවජ්ජනෙත්ති අත්ථෝ. “සුතධම්මස්ස පස්සතො”ති ආදිසු විස්සුතධම්මස්සාති අත්ථෝ. “අවස්සුතාවස්සුතස්සා”ති ආදිසු කිලෙසෙන කිලින්නාකිලින්නස්සාති අත්ථෝ. “තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුත”න්ති ආදිසු උපචිතන්ති අත්ථෝ. “යෙ ඣානපසුතා ධීරා”ති ආදිසු ඣානානුයුත්තත්ති අත්ථෝ. “දිට්ඨං සුතං මුත”න්ති ආදිසු සොතවිඤ්ඤෙය්‍යන්ති අත්ථෝ. “සුතධරෝ සුතසන්නිචයෝ”ති ආදිසු සොතවාරානුසාර විඤ්ඤත්ත ධරොති අත්ථෝ. ඉධ පන සොතවාරානුසාරෙන උපධාරිතන්තිවා උපධාරණන්තිවා අත්ථෝ. මෙ සද්දස්ස හි මයාති අත්ථෙ සති එවං මයා සුතං සොතවාරානුසාරෙන උපධාරිතන්ති යුජ්ජති. මමා ති අත්ථෙ සති එවං මම සුතං සොතවාරානුසාරෙන උපධාරණන්ති යුජ්ජති.

එවමෙත්‍ථ තීසු පදෙසු යස්මා සුතසද්දසන්නිධානෙන[1] එවං සද්දෙන සවණකිරියාජොතකෙන භවිතබ්බං තස්මා එවන්ති සොත විඤ්ඤණසම්පටිච්ඡනාදි සොතවාරිකවිඤ්ඤණානන්තරං උප්පන්නාමනොවාරිකවිඤ්ඤණ කිච්චනිදස්සනං, මෙති වුත්තවිඤ්ඤණසම්ඵස්සිපුග්ගල නිදස්සනං. සබ්බානිහි වාක්‍යානි එවංකාරස්සිංඝාතානි[2]යෙව අවධාරණ

1. ම. සුතසද්දාපනෙන. 2. සී. I. සඞ්ඝාතානි.

බලත්තා තෙසං, **සුතා**නන්ති අසසවණ්හාවපටිකෙඛපතො අනුනානධිකාවිප රීතගහණදසසනං. යථාසස හි[1] සුතං සුතමෙවාති වත්තබ්බතං අරහති තථා සමමා සුතං අනූනගහණං අනධිකගහණං අවිපරීතගහණඤ්ච හොතීති, අථවා සදදනතරඤ්[2] ජොතනාවසෙන අත්ථං වදතීති එතසමිං පකෙඛ යසමා **සුතා**නන්ති එතසස අසුතං න හොතීති අයමත්ථෝ වුත්තො. තසමා **සුතා**නන්ති අසසවණ්හාවපටිකෙඛපතො අනූනානධිකාවිපරීත ගහණනිදසසනං. ඉදං වුත්තං හොති:-එවං මෙ සුතං න මයා ඉදං දිට්ඨං න සයමභූ ඤණෙන සවජ්ඡිකතං න අඤඤථා වා උපලබ්ධං, අපිච සුතං ච, තඤ්ච ඛො **සම්මදෙවා**ති. අවධාරණත්ථෝ වා එවං සදදෙ, අයමත්ථයොජනා-තදපෙකඛසස සුතසදදසසා නියමත්ථෝ සමභවතීති තදපෙකඛසස සුතසදදසස සවණ්හාවපටිකෙඛපතො අනූනානධිකාවිපරීතගහණනිදසසනන්ති වෙදි තබ්බං. ඉති සවණ්හෙතු සවණ්විසෙසවසෙනාපි සුතසදදසස[3] අත්ථියා ජනා කතාති දසසිතං. තථා එවන්ති තසසා සොතාවධානුසාරෙන පවත්තාය විඤඤණ්පිටියා නානත්ථබ්‍යඤ්ජනගහණතො නානපපකාරෙන ආරම්ම ණෙ පවත්තිභාවපපකාසනං ආකාරත්ථෝ එවං සදදෙන කරිතා, **මෙ**ති අත්තපපකාසනං, **සුතා**නන්ති ධම්මපපකාසනං, යථාවුත්තාය විඤඤණ්පිටියා පරියත්තිධම්මාරම්මණතා, අයං හෙත්ථ සම්බන්ධපදෙ:-නානපපකාරෙන ආරම්මණෙ පවත්තාය විඤඤණ්පිටියා කාරණභූතාය මයා න අඤඤං කතං ඉදං පන කතං අයං ධම්මෙ සුතොති. තථා එවන්ති නිදසසිතබබපපකා සනං නිදසසනත්ථෝ එවං සදදෙති කත්වා, නිදසෙතබබසස නිදසිතබබභා වතො. තසමා එවං සදදෙන සකල ටපි සුත්තං පච්චාමසතීති වෙදිතබබං. **මෙ**ති **පුග්ගලපපකාසනං, සුතා**නන්ති පුග්ගලනිච්චපපකාසනං, සුතසදදෙන ලබ්ධ මානා සවණ්කිරියා සවණ්විඤඤණ්පබන්ධානං පච්චයධම්මා, තඤ්ච පුග්ගල වොහාරෙ න ච පුග්ගලවොහාරරහිතෙ ධම්මපපබන්ධෙ සවණ්කිරියා ලබ්ධ තීති. **තසසා**යං සම්බන්ධපදත්ථෝ:-යං සුත්තං නිදදිසිස්සාම තං මයා එවං සුතන්ති. තථා එවන්ති යසස චිත්තසන්තානසස නානාරම්මණප්පවත්තියා නානත්ථ බ්‍යඤ්ජනගහණං හොති, තසස නානාකාරනිදදෙසො ආකාරත්ථෝ එව එවං සදදෙති කත්වා, එවන්තිඤ්ච අයමාකාරපඤඤත්ති ධම්මානං තං තං පවත්තිආකාරං උපාදාය පඤඤපෙතබ්බභාවත්තා, **මෙ**ති කත්තුනිදදෙසො, **සුතා**නන්ති විසයනිදදෙසො, සොතබ්බා හි ධම්මා සවණ්කිරියා කත්තු පුග්ගලසස සවණ්කිරියාවසෙන පවත්තිඤ්ඤාණං හොති, එත්තාවතා නානපප කාරෙන පවත්තෙන චිත්තසන්තානෙන තං සම්බන්ධිනෙ කත්තුවිසයෙ ගහණසන්නිඤ්ඤාණං දසසිතං හොති. අථවා එවන්ති පුග්ගලනිච්චනිදදෙසො. සුත්තානං හි ධම්මානං සීතාකාරසස නිදසසනසස අවධාරණසස වා පකාසනසභාවෙන[4] එවං සදදෙන තදකාරාදිධාරණාය පුග්ගලවොහාරූපා දානධම්මව්‍යාපාරභාවතො පුග්ගලනිච්චං නාම නිදදිට්ඨං හොතීති, සුතන්ති විඤඤණ්නිච්චනිදදෙසො. පුග්ගලවාදිනොපිහි පන සවණ්කිරියා විඤඤණ් නිරපෙකඛා න හොතීති, මෙති උභයනිච්චයුත්තපුග්ගලනිදදෙසො. මෙති හි

1. සී. I. IV. & ම. යථාහි.
2. සදදනතරත්ත.
3. සී. I. & II. සුතපදසස.
4. සී I. IV. & ම. භාවෙන.

සද්දපවත්තී එකන්තෙනෙව සත්තවිසෙසවිසයා[1] විඤ්ඤුණඤ්චඤ්ච තත්ථ ච සමොදහිතබ්බන්ති, අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපෝ:-මයා සවණඤ්චවිඤ්ඤුණඤ්ඤ්ච ඉමිනා පුඤ්ඤලෙන විඤ්ඤුණවසෙන ලද්ධසවණඤ්චවොහාරෙන සුතන්ති, තථා එවන්ති ච මෙති ච සවජ්ජකඤ්ඣපරමත්ථවසෙන අවිජ්ජමාන පඤ්ඤත්ති. සබ්බස්ස හි සද්ධාධිගමනීයස්ස අත්ථස්ස පඤ්ඤත්තිමුඛෙනෙව පවිපජ්ජිතබ්බත්තා සබ්බපඤ්ඤත්තීනඤ්ච විජ්ජමානාදිසු ඡසු පඤ්ඤත්තීසු අවරොධො, තසමා යො මායා මරීචිආදයො විය අභූතත්ථො අනුස්සවාදීහි[2] ගහෙතබ්බො විය අනුමානත්ථො පි න හොති, සො රූපනාදිකො රූපනානුභවනාදිකො ච පරමත්ථසභාවො සවජ්ජකඤ්ඣපරමත්ථවසෙන විජ්ජති. යො පන එවන්ති මෙති ච වුච්චමානො ආකාරත්ථො සෙ පරමත්ථසභාවො සවජ්ජකඤ්ඣපරමත්ථවසෙන අනුපලබ්භමානෙ අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්ති නාම. තසමා ඣං හෙත්ථ තං පරමත්ථතො අත්ථි, යං එවන්ති වා මෙති වා නිදෙසං ලභෙථ. සුතන්ති විජ්ජමානපඤ්ඤත්ති, යං හි තං එත්ථ සොතෙන උපලද්ධං තං පරමත්ථතො විජ්ජමානන්ති, තථා එවන්ති සොතපථමාගතෙ ධම්මෙ උපාදාය තෙසං උපධාරිතාකාරාදීනං පච්චාමසනවසෙන මෙති සඤ්ඤාති පරියායනෙත්ථ බහූසු කරණාදිවිසෙසෙ විභත්තිඅත්ථෙ උපාදාය වත්තබ්බතො උපාදාය පඤ්ඤත්ති. සුතන්ති දිඨාදීනි උපනිධාය වත්තබ්බතො. උපනිධාය පඤ්ඤත්ති. දිඨාදිපකාරරහිතෙ සඤ්ඣයතනෙ පවත්තමානොපි සුතවොහාරෙ දුතියං, තතියන්ති ආදි විය පඨමාදිං නිස්සාය දිඨං සුතං මුතං විඤ්ඤුතං අපෙක්ඛිත්වා[3] සුතන්ති විඤ්ඤෙය්‍යත්තා දිඨාදීනි උපනිධාය වත්තබ්බො හොති, අසුතං න හොතීති හි සුතන්ති පකාසිතොයමත්ථොති, එත්ථ එවන්ති වචනෙන අසමෙමාහං දීපෙති. පවිවිධාහි අත්තනා සුතස්ස පකාරවිසෙසා එවන්ති ඉධ ආයස්මතා ආනන්දෙන පචවාමඣා තෙනාසුං[4] අසමෙමාහෙ දීපිතො හොතීති, නහි සම්මුලෙහා නානාපකාරපවිවෙඣසම්භවො හොති පචචයාකාරවසෙන නානාපකාරා දුපපවිවිඣා ච සුත්තනන්තාති[5] දීපියන්ති. සුතන්ති වචනෙන සුතස්ස අසමෙමාහං දීපෙති සුතාකාරස්ස යථාවතො දස්සියමානත්තා, යස්ස හි සුතං පමුට්ඨං හොති න සො කාලන්තරෙ මයා සුතන්ති පවිජානාති, ඉච්චස්ස අසමෙමාහෙන පඤ්ඤසිඩ්[6] සමෙමාහාභාවෙන පඤ්ඤස්ස එව වා සවණකාලයමිත්තාය තදුත්තරකාලපඤ්ඤා සිඩ්, තථා අසමෙමාහෙන සති සිඩ්, තත්ථ පඤ්ඤාපුබ්බඞ්ගමාය සතියා ඛ්‍යඤ්ජනාවධාරණසම්භවත්තා, ඛ්‍යඤ්ජනානං හි පවිජානිතබ්බො ආකාරො නානිගමෙත්ථ යථාසුතං ධාරණමෙව තත්ථ කාරණන්ති සතියා ඛ්‍යාපාරෙ ආදි.[7] පඤ්ඤා තත්ථ ගුණභූතා හොති පුබ්බඞ්ගමාය පඤ්ඤාය අත්ථ පවිවෙඣසම්භවත්තා, අත්ථස්ස හි පවිජානිතබ්බො ආකාරො ගම්භීරොති පඤ්ඤාය ඛ්‍යාපාරෙ ආදි[7] සති තත්ථ ගුණභූතා යෙවානි සතියා පුබ්බඞ්ගමායාති කත්වා තදුභයසම්භවත්තා යොගෙන අත්ථ ඛ්‍යඤ්ජනසම්පත්තස්ස ධම්මකොසස්ස අනුපාලනසම්භවත්තාය ධම්මභණ්ඩා

1. සී. සච්ඡෙසච්ඡයො
2. සී. I.II.III.IV.& ම. මනුස්සවාදීහි.
3. ම. විඤ්ඤරලක්ඛණං.
4. සී. II. & III. පචවුපවණ්ණ තෙනාසුං.
5. සී. I.II.III.IV.& ම. සුත්තනන්තාති.
6. සී. II. & III. අසමෙමාහං.
7. ම. අභිඤ්ඤා.

ගාරිතත්තසිඩ්. අපරෝ නයෝ–එවංහි වචනෙන යෝනිසෝ මනසිකාරං දීපෙති. තෙනව වුච්චමානානං ආකාරානං නිදස්සනාවධාරණත්ථෙන උපරි වක්ඛමානානං නානප්පකාරපටිවෙධජෝතකානං අවිපරීතසිඩ්ධම්මවිසයත්තා, නහි අයෝනිසෝ මනසිකාරතෝ නානප්පකාරපටිවෙධෝ සම්භවති. සුතඤහි වචනෙන අවික්ඛෙපං දීපෙති. පඨමබොධිසුත්තං කස්ස භාසිතන්ති ආදි පුච්ඡාවසෙන පකරණප්පත්තස්ස[1] වක්ඛමානස්ස සුත්තස්ස සවණං සමාධානමනතරෙන[2] න සම්භවති වික්ඛිත්තචිත්තස්ස සවණාභාවතෝ. තථාහි වික්ඛිත්තචිත්තෝ පුග්ගලෝ සබ්බසම්පත්තියා වුච්චමානොපි න මයා සුතං පුන භණථාති භණති, යෝනිසෝ මනසිකාරෙන වෙස්ස අත්තසම්මාපණිධිං පුබ්බෙව කතපුඤ්ඤතං ඤාපෙති, සම්මා අපපණිහිතත්තස්ස පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා තදභාවතෝ, අවික්ඛෙපෙන සඞ්ගමසවණං සප්පුරිසූපනිස්සයං ඤාපෙති අසුතවතෝ සප්පුරිසූපනිස්සය විරහිතස්සව තදභාවතෝ, නහි වික්ඛිත්තෝ සොතුං සක්කොති නව සප්පුරිසං අනුපනිස්සාය සවණං අත්ථීති.

අපරෝ නයෝ:–යස්ස චිත්තසන්තානස්ස නානප්පකාරප්පවත්තියා නානභබ්බාභබ්බඤාණගහණං හොති තස්ස නානාකාරනිද්දෙසොති වුත්තං. යස්මා ච සො භගවතෝ වචනස්ස අත්ථබ්‍යඤ්ජනපභෙදවසෙන පරිච්ඡේදවසෙන සකලසාසනසම්පත්තිඔගාහණෙන නිරවසෙසං පරහිතපාරිපූරිකරණභූතෝ එවං භද්දකෝ ආකාරෝ න සම්මා අපපණිහිතත්තස්ස පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා හොති තස්මා එවන්ති ඉමිනා භද්දකෙන ආකාරෙන පඨමවක්කවයසම්පත්තිමාහතෙ, දීපෙති. සුතන්ති සවණ යොගෙන පුරිමවක්කවයසම්පත්තිං, නහි අපපටිරූපෙ දෙසෙ වසතො සප්පුරිසූපනිස්සයවිරහිතස්ස ච සවණං අත්ථි, ඉච්චස්ස පඨමවක්කවය සිඩ්ධියා ආසයසුඞ්ඛි සිද්ධා හොති සම්මා පණිහිතචිත්තෝ පුබ්බෙ ච කතපුඤ්ඤතා විසුද්ධාසයෝ හොති තදසුඞ්ඛෙතු නහි කිලෙසානං දූරීභාවත්තා. තථාහි වුත්තං "සම්මාපණිහිතං චිත්තං සෙය්‍යසෝ නං තතෝ කරේ"ති "කත පුඤ්ඤසි ත්වං ආනන්ද පධානමනුයුඤ්ඤ ඛිපං හොහි අනාසවෝ"ති ච, පුරිමවක්කවයසිඩ්ධියා පයොගසුඞ්ඛි, පරිරූපදෙසවාසෙන හි සප්පුරිසූපනිස්ස යෙන ච සාධූනං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනෙන පරිසුඞ්ඛපයොගෝ හොති තාය ආසයසුඞ්ඛියා අධිගමබ්‍යත්තිසිඩ්ධි, පුබ්බෙ යෙව තණ්හාදිට්ඨිසඞ්කිලෙසානං විසොධිතත්තා, පයොගසුඞ්ධියා ආගමබ්‍යත්තිසුඞ්ධි, පරිසුඞ්කායවචීපයොගොහි විප්පටිසාරාභාවතෝ අවික්ඛිත්තචිත්තෝ පරියත්තියං විසාරදෝ හොති, ඉති පයොගාසයසුඞ්ඛිස්ස ආගමාධිගමසම්පන්නස්ස වචනං අරුණුග්ගමනං විය සුරියස්ස උදයතෝ යෝනිසෝ මනසිකාරෝ විය ච කුසලකම්මස්ස අරහති භගවතෝ වචනස්ස පුබ්බඞ්ගමං භවිතුන්ති ඨානෙ නිදානං ඨපෙන්තෝ **එවංමෙසුත්තන්ති** ආදිමාහ.

අපරෝ නයෝ–එවන්ති ඉමිනා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව නානප්පකාර පටිවෙධදීපකෙන වචනෙන අත්තනෝ අත්ථපටිභාණපටිසම්භිදා සම්පත්ති

1. ම. I.II.III.& IV. පකරණප්පත්තියා. 2. ම. සවණෙනානසම්භාසනන්තරෙන.

සඛභාවං[1] දීපෙති. සුතඤහි ඉමිනා එවං සද්දපණිධානතෝ වක්ඛමානා පෙකඛිය වා සොතඛඛහෙදපවිවෙධදීපනෙන ධම්මනිරුත්තිපවිසමඛිද සමපත්ති සඛභාවං[1] දීපෙති. එවඤහි ච ඉදං වුත්තනයෙනෙව යොනිසෝ මනසිකාරදීපකවචනං භාසමානෝ එතෙ ධම්මා මයා මනසානුපෙකඛිතා දිඛියා සුපපවිවිඛාති දීපෙති, පරියත්තිධම්මෝ හි ඉධ සීලං කථිතං ඉධ[2] සමාධි ඉධ[2] පඤඤා එත්තකා එත්ථ අනුසඤඛියොති ආදිනා නයෙන මනසා අනුපෙකඛිතෝ අනුසසවාකාරපරිවිතක්කසංඛිය ධම්මනිජ්ඣානඛන්තිභූතාය ඤාතපරිඤඤසඛඛාතාය වා දිඛියා තත්ථ තත්ථ වුත්තරූපාරූපධම්මෙ ඉති රූපං එත්තකං රූපන්ති ආදිනා නයෙන සුඛූ වවත්ථපෙතා පවිවිඩෝ අත්ත නෝ පරෙසඤඤ ඛිත්තසුඛාවහෝ හොතීති. සුතඤහි ඉදං සවණයොගදීපක වචනං භාසමානෝ බහූ මයා ධම්මා සුතා ඨතා වචසා පරිවිතාති දීපෙති. සොතාවධානපවිවිඩාහි පරියත්ති ධම්මස්ස සවණධාරණපරිචයා; තදුභයෙ නපි ධම්මස්ස සවාසකඛාත[3]භාවෙන අත්ථබ්‍යඤ්ජනපරිපූරිං දීපෙනෙතා සවණෙ ආදරං ජනෙති. අත්ථබ්‍යඤ්ජනපරිපුණ්ණං හි ධම්මං ආදරෙන අසුණන්තා මහතා ඛිතා පරිබාහිරෝ හොතීති ආදරං ජනෙත්වා **සක්කච්චං** ධම්මෝ සොතබ්බෝ.

එවමෙමිසුතන්ති ඉමිනා පන සක්කලෙන වචනෙන ආයස්මා ආනන්දෙ තථාගතප්පවෙදිතං ධම්මං අත්තනෝ අදහන්තෙ අසපපුරිස භූමිං අතික්කමති, සාවකත්තං පරිජානන්තෙ සපපුරිසභූමිං ඔක්කමති. තථා අසඛමමා විත්තං වුඨාපෙති සඛමෙ විත්තං පතිට්ඨාපෙති. කෙවලං සුතමෙවෙතං මයා තස්සෙව පන භගවතෝ වචනන්ති දීපෙන්තෝ අත්තානං පරිමොචෙති, සත්ථාරං අපදිසති, ජිනවචනං අපෙති, ධම්ම නෙත්තිං පඤ්ඤපෙති.[4] අපිච එවමෙමසුතන්ති අත්තනා උපපාදිතභාවං අපපිජානන්තෙ පුරිමසවණං විවරන්තෙ[5] සම්මුඛා පටිඝහිතම්දං මයා තස්ස භගවතෝ චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදස්ස දසබලධරස්ස ආසභඨානට්ඨා යිනෝ සීහනාදනාදිනෝ සබඛඤඤුතුත්තමස්ස ධම්මිස්සරස්ස ධම්මරාජස්ස ධම්මාධිපතිනෝ ධම්මදීපස්ස ධම්මසරණස්ස සඛම්මවරචක්කවත්තිනෝ සම්මාසම්බුඛස්ස න එත්ථ අත්ථෙ වා ධම්මෙ වා පදෙ වා බ්‍යඤ්ජනෙ වා කඛා වා විමති වා කත්තබ්බාති සබඛදෙවමනුස්සානං ඉමස්මිං ධම්මෙ අස්සඛියං විනාසෙති සඛා සම්පදං උපපාදෙති.

තෙනෙතං වුච්චති!-

"විනාසයති අස්සඛං සඛං වඩ්ඪෙති සාසනෙ
එවමෙමසුතම්චෙවං වදං ගොතමසාවකො"ති.

එකනන්ති ගණනපරිච්ඡෙදෙ, අයං හි එකසද්දෙ අඤ්ඤසංඛ්‍යං[6] සහාය සඛ්‍යාදිසු දිස්සති. තථාහි, අයං "සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති ඉච්චෙකෙ අභිවදන්ති"ති ආදිසු අඤ්ඤදත්ථේ

1. සී. I.II. & III. සම්භවං.
2. ම. එවං.
3. සී. IV. & ම. සොතබ්බාභා.
4. ම. පඤ්ඤවෙති.
5. සී. I.II. & III. විඛුරන්තෙ.
6. ම. පසත්ථං.

දිස්සති. "වෙතසො එකොදිභාව"න්ති ආදිසු සංයමෙ; "එකො වූපකට්ඨො"ති ආදිසු අසහායෙ. "එකො ව ඛො භික්ඛවෙ ඛණො ච සමයො ච බ්‍රහ්මචරියවාසාය"ති ආදිසු සඞ්ඛ්‍යායං; ඉධාපි සඞ්ඛ්‍යායමෙව දට්ඨබ්බා, තෙන වුත්තං:-"එකන්ති ගණනපරිච්ඡෙදනිද්දෙසො"ති. **සමයන්ති** පරිච්ඡින්නනිද්දෙසො. **එකං සමය**න්ති අනියමිතපරිදීපනං. තඤ්ච සමය සඳෙසං:-

"සමවායෙ ඛණෙ කාලෙ සමූහෙ හෙතු දිස්සිසු
පවිලාභෙ පහාණෙ ච පවිවෙඩෙ ච දිස්සති."

තඤාභිඤ්ඤ "අපෙපවනාම සෙවි උපසඞ්කමෙය්‍යාම කාලඤ්ඤු සමයඤ්ඤු උපාදයා"ති එවමාදිසු සමවායො අත්ථො. යුත්තකාලඤ්ඤු පච්චයසාමග්ගිඤ්ඤු ලඞ්ඝිතාතීත අධිප්පායො. **තඤ්ච** පච්චයසමවායොති වෙදිතබ්බො. "එකොව ඛො භික්ඛවෙ ඛණො ච සමයො ච බ්‍රහ්මචරියවාසාය"ති ආදිසු ඛණො, ඔකාසොති අත්ථො; තථාගතුප්පාදාදිකොහි මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස ඔකාසො **තපපච්චයපවිලාභහෙතුත්තා** ඛණො එව සමයොති ඛණොති ච සමයොති ච වුච්චති, සො එකො යෙවාතීත අත්ථො. "උණ්හසමයො පරිළාහසමයෝ"ති ආදිසු කාලො: "ඉමාසමයෙ පවනසමී"න්ති ආදිසු සමූහො. මහාසමයො **තීහ භික්ඛූහි** දෙවතානඤ්ච මහාසන්නිපාතොති අත්ථො. "සමයොපි ඛො තෙ භද්‍රාලී අපපටිවිඩ්ඩො අහොසි, භගවා ඛො සාවත්ථියං විහරති, භගවාපි මං ජානිස්සති භද්‍රාලී නාම භික්ඛු සත්ථුසාසනෙ සික්ඛාය න පරිපූරකාරීති අයම්පි ඛො තෙ භද්‍රාලී සමයො අපපටිවිඩ්ඩො අහොසී"ති ආදිසු හෙතු; **සික්ඛාපදස්ස** කාරණං හි ඉධ සමයොති අධිප්පෙතො. "තෙන ඛො පන සමයෙන උග්ගාහමානෙ පරිබ්බාජකෙ සමණමණ්ඩිකාපුත්තා සමයප්පවාදකෙ තින්දුකාතීරෙ එකසාලකෙ මල්ලිකාය ආරාමෙ පවිවසති"ති ආදිසු දිට්ඨි. **තඤ්ච** හි නිසින්නා තිට්ඨියා අත්තනො අත්තනො දිට්ඨිසඞ්ඛාතං සමයං පවදන්තීති සො පරිබ්බාජකාරාමො සමයප්පවාදකොති වුච්චති.

"දිට්ඨෙව ධම්මෙ යො අත්ථො යො චත්ථො සම්පරායිකො
අත්ථාභිසමයා ධීරො පණ්ඩිතොති පවුච්චති"ති.

ආදිසු පවිලාභො; අත්ථාභිසමයාතීහ **තස්ස** අධිගමාති අත්ථො. "සම්මා ඤාණාභිසමයා අනන්තමකාසි දුක්ඛස්සා"ති ආදිසු පහාණං, අධිකරණං සමයං වූපසම්මං අපගමොති අභිසමයො පහාණං. "දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො අභිසමයට්ඨො"ති ආදිසු පවිවෙඩෙ; ඉධ අභිසමෙතබ්බතො අභිසමයොව අත්ථො අභිසමයට්ඨොති පීළනාදීනි අභිසමෙතබ්බභාවෙන එකීභාවං උපනෙත්වා වුත්තානි, අභිසමයස්ස වා පවිවෙඩස්ස විසයභූතො අත්ථො අභිසමයට්ඨොති තානෙව තථා එකතෙතන වුත්තානි. තඤ්ච පීළනං දුක්ඛසච්චසඞ්ඛාතස්ස තං සමඞ්ගිනො ඛිංසනං අවිපරීතකතාකරණං සන්තාපෙ දුක්ඛදුක්ඛතාදිවසෙන සන්තපනං පරිදහණංවා එඤ්ච සහකාරිකාරණතාය සන්නිධං සමෙති සමවෙතීති=සමවායො සමයො, සමෙති සමාගච්ඡති එඤ් මග්ගබ්‍රහ්මචරියං තදධාරපුග්ගලෙහීති ඛණො සමයො; සමෙති එඤ් එතෙන වා සඞ්ඛච්ඡති සහොතා සහාවඩ්ඩමෙතා

වා උපපාදෙතීති සහජාතාදීහිනි වා=කාලෝ සමයෝ; ධම්මපවත්තිමත්තතාය අත්ථතෝ අභූතොපිහි කාලෝ ධම්මපවත්තියා අධිකරණං කරණං විය ච කපපනාමත්තසිද්ධෙනානුරූපෙන වොහරියතීති සමං සහ වා අව යවානං අයනං පවත්තති අඩ්ඪානන්ති=සමූහෝ සමයෝ; යථා සමුද යොති, අවයවසහාවඨානමෙව හි සමූහෝ; අවසෙසපච්චයානං සමා ගමෙ සති එති ඵලමෙතසමා උපපජ්ජන්ති පවත්තන්තීති=සමයෝ හෙතු; යථා සමුදයොති: සමෙති සංයොජනභාවතෝ සම්බන්ධං එති අත්තනෝ විසයෙ පවත්තන්ති දළහගහණභාවතෝ වා සංයුත්තා අයන්ති පවත්තන්ති සත්තා යථාභිනිවෙසං එතෙනාති=සමයෝ දිට්ඨි, දිට්ඨිසංයොජනෙන හි සත්තා අනිච්ච ඛජ්ජනීතීති; සම්ති සඞ්ගති සමොධානන්ති=සමයෝ පරි ලාභෝ. සමයනං උපසමයනං[1] අපගමොති සමයෝ පහාණං; සමුච්ඡෙදප හාණභාවතෝ පන අට්ඨකථා සමයොති=අභිසමයෝ. යථා ධම්මං අභිමුඛං ඤාණෙන සමං එතබ්බෝ අභිසමෙතබ්බොති=අභිසමයෝ, ධම්මානං අවිපරීත සභාවෝ. අභිමුඛභාවෙන සමං එති ගච්ඡති බුජ්ඣතීති=අභිසමයෝ, ධම්මානං යථාභූතසභාවාවබොධෝ. එවං තස්මිං තස්මිං අත්ථේ සමයසද්දස්ස පවත්තිං වෙදිතබ්බා. සමයසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙ අභිසමයසද්දස්ස ගහණෙ කාරණං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පනස්ස කාලත්ථෝ සමවායාදීනං අසම්භවතොත්, දෙසදෙසකපරිසා විය දෙසනාය නිදානභාවෙකාලෝ[2] ත්වෙව ඉච්ඡිතබ්බොති,[3] යස්මා පනෙත්ථ සමයොති කාලෝ අධිප්පෙතෝ, තස්මා සංවච්ඡර උතුමාසඩ්ඪමාසරත්තිදිවස පුබ්බණ්හමජ්ඣන්තික සායණ්හපඨමයාම මජ්ඣිමයාම පච්ඡිමයාම මුහුත්තාදීසු කාලභෙදභූතෙසු සමයෙසු එකං සම යන්ති දීපෙති. කස්මා පනෙත්ථ අනියාමිතවසෙනෙව කාලෝ නිද්දිට්ඨෝ න උතුසංවච්ඡරාදිවසෙන නියමිත්වා නිද්දිට්ඨොති වෙ? කිඤ්චාපි එතෙසු සංවච්ඡරාදීසු සමයෙසු යං යං සුත්තං යස්මිං යස්මිං සංවච්ඡරෙ උතුම්හි මාසෙ පකෙඛ රත්තියා වා දිවසභාගෙ දිවසභාගෙ වා වුත්තං සබ්බම්පි තං ථෙරස්ස සුවිදිතං සුවවත්ථාපිතං පඤ්ඤාය. යස්මා පන එවමෙම්පුතං අසුකසංවච්ඡරෙ අසුක උතුම්හි අසුකමාසෙ අසුකපක්ඛෙ අසුකරත්තියා භාගෙ අසුකදිවසභාගෙනි එවං වුත්තෙ න සක්කා සුඛෙන ධාරෙතුං වා උද්දිසිතුං වා උද්දිසාපෙතුං වා බහුං ච වත්තබ්බං හොති තස්මා එකෙනෙව පදෙන සබ්බමෙත්ථ සමොධා නෙත්වා එකං සමයන්ති ආහ.

යෙ වා ඉමෙ ගබ්භාවක්කන්තිසමයෝ ජාතිසමයෝ සංවෙගසමයෝ අභිනික්ඛමණසමයෝ දුක්කරකාරිකසමයෝ මාරවිජයසමයෝ අභිසම්බොධි සමයෝ දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරසමයෝ දෙසනාසමයෝ පරිනිබ්බාණසමයොති එවමාදයෝ භගවතෝ දෙවමනුස්සෙසු අති විය පකාසා අනෙකකාලප්පභෙදා එව සමයා. තෙසු සමයෙසු දෙසනාසමයසඞ්ඛාතං එකං සමයන්ති දීපෙති. යෝ චායං ඤාණකරුණාකිච්චසමයෙසු කරුණාකිච්චසමයෝ අත්ත හිතපරහිතපටිපත්තිසමයෙසු පරහිතපටිපත්තිසමයෝ සත්තානං කරණීයවසයසමයෙසු ධම්මකථාභාවසමයෝ දෙසනාපටිපත්තිසමයෙසු දෙසනා

1. සමුස්සයනං-සමවයනං-සාරත්ථමඤ්ජූසා. 2: සී. I.II.III & IV. නියමාභාවතෝ. 3. සී. I.II.III. & IV. කාලොනං ඉච්ඡිතබ්බා.

සමයොති ඉමෙසු සමයෙසු අඤ්ඤතරසමයං සන්ධාය එකං සමයන්ති ආහ. කස්මා පනෙත්ථ යථා අභිධම්මෙ "යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති"ති ච ඉතො අඤ්ඤතරසු ච සුත්තපදෙසු "යස්මිං සමයෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු විවෙචෙවව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි"ති ච භුම්මවවනෙන නිද්දෙසො කතො. විනයෙ ච "තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා"ති කරණවවනෙන නිද්දෙසො කතො. තථා අකත්වා එකං සමයන්ති අචචන්තසංයොගත්ථේ උපයොගවවනෙන නිද්දෙසො කතොති? තත්ථ තථා ඉධ ච අඤ්ඤථා අත්ථාභාවතො. තත්ථ හි අභිධම්මෙ ඉතො අඤ්ඤසු ච සුත්තන්නෙසු ආධාරස්ස විසයසඞ්ගතො අධිකරණත්ථෙ කිරියාය කිරියන්තරලක්ඛණසඞ්ගතෙන භාවෙන භාවලක්ඛණත්ථෙ ච සම්භවතීති, අධිකරණං හි කාලත්ථෙ සම්භවත්ථෙ ච සමයෙ, තත්ථ වුත්තානං ඵස්සාදි ධම්මානං තථා කාලො සභාවධම්මපවත්තිමත්තාය පරමත්ථතො අවිජ්ජමානොපි තබ්භාවෙන පඤ්ඤත්තො, තඞ්ඛණපවත්තානං තතො පුබ්බෙ පරතො ච අභාවතො; "පුබ්බණ්හ ජාතා සායණ්හ ජාතා"ති ආදිසු සම්භොතිපි අවයවවිනිම්මුත්තෙ[1] පරමත්ථතො අවිජ්ජමානොපි කප්පනා මත්තසිද්ධෙන රූපෙන අවයවානං ආධාරභාවෙන පඤ්ඤපියති යථා "රුක්ඛෙ සාඛා අවයවමහි සම්භවිතො"ති ආදිසු, යස්මිං කාලෙ ධම්මපුඤ්ඤ ච කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති තස්මිං යෙව කාලෙ පුඤ්ඤ ච ඵස්සාදයොපි හොන්නීති, අයං හි තත්ථ අත්ථො. තථා ඛණසමවායගහතු සඞ්ඛාතස්ස සමයස්ස භාවෙන තෙසං වුත්තානං ඵස්සාදිධම්මානං භාවො ලක්ඛියති, යථාහි "ගාවිසු දුය්හමානාසු ගතො දුඛාසු ආගතො"ති; එත්ථ ගාවීනං දෙහනකිරියාය ගමනකිරියා ලක්ඛියති, එවං ඉධාපි යස්මිං සමයෙ වුත්තෙ ච පරමත්ථස්ස[2] සත්තාවිරහාභාවෙ[3] සතීති අයමත්ථො විඤ්ඤ්‍යමානො එව හොතීති සමයස්ස සත්තාය කිරියාය චිත්තස්ස උප්පාද කිරියා ඵස්සාදීනං භවනකිරියා ච ලක්ඛියති. තථා යස්මිං සමයෙ යස්මිං නවමෙ ඛණෙ යස්මිං යොනිසොමනසිකාරාදිහෙතුම්හි පච්චයසමවායෙ වා සති කාමාවචරං කුසලචිත්තං උප්පන්නං හොති තස්මිං සමයෙ ඛණෙ හෙතුම්හි පච්චයසමවායෙ ච ඵස්සාදයොපි හොන්නීති තස්මා තදත්ථජොත නත්ථං භුම්මවවනෙන නිද්දෙසො කතො. විනයෙව "අඤ්ඤතර වත්‍රී"ති ආදිසු විය හෙතු අත්ථො. "ඵරසුනා ඡින්දති, කුද්දලෙන ඛණති, අඤ්ඤතර වත්‍රී"ති ආදිසු විය කරණත්ථො ච සම්භවති. යොහි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං සමයො ධම්මසෙනාපති ආදීහිපි දුබ්බිඤ්ඤ්‍යෙය්‍යා, තෙන සමයෙන කරණභූතෙන ච විතික්කමං සුත්වා භික්ඛූසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා ඔතිණ්ණවත්ථුං පුග්ගලං පටිපුච්ඡිත්වා විගරහිත්වා ච නං තං වත්ථුං ඔතිණ්ණසමය සඞ්ඛාතං කාලං අනතික්කමිත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්තා තථාපරා ජිකාදීනං විය සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හෙතුං අපෙක්ඛමානො තත්ථ තත්ථ විහාසි, තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං විනයෙ කරණවවනෙන නිද්දෙසො කතො ඉධ පන අඤ්ඤසම්භවෙ එවං ජාතිකෙ අචචන්තසංයොගත්ථො සම්භවති. තස්මිං හි සමයෙ සහ සම්භවනහෙතුනා ඉදං උදානං

1. ඒ. I. & II. අතිඛ්‍යත්තෙහා. 2. පදත්ථස්ස. 3. ඒ. සත්තාවිරහභාවෙ

උපපන්නං අවචනතමෙව තං සමයං අරියවිහාරපුබ්බඞ්ගමාය ධම්මපච්ච වෙක්ඛණාය භගවා විහාසි, තස්මා "මාසං අජ්ඣෙනී"ති ආදිසු විය උප යොගත්ථජෝතනත්ථං ඉධ උපයොගවචනෙන නිද්දෙසො කතො.

තෙනෙතං වුච්චති:-

"තං තං අත්ථමවෙක්ඛිත්වා භුමෙමන කරණේන ච
අඤ්ඤත්ථ සමයො වුත්තො උපයොගෙන සො ඉධා"ති.

පොරාණා පන වණ්ණයන්ති "යස්මිං සමයෙති වා තෙන සමයෙනාති වා එකං සමය"න්ති වා අභිලාපමත්තභෙදෙ, එස නිද්දෙසො **සබ්බත්ථ** භුම්මමෙව අත්ථො, තස්මා එකං සමයන්ති වුත්තෙපි එකස්මිං සමයෙති අත්ථො වෙදිතබ්බොති.

භගවාති ගරු; ගරුඤ්හි ලොකෙ භගවාති වදන්ති, **අයඤ්ච** සබ්බගුණ විසිට්ඨතාය සබ්බසත්තානං ගරු, තස්මා භගවාති වෙදිතබ්බො, පොරාණෙ ඝිපි වුත්තං:-

"භගවාති වචනං සෙට්ඨං භගවාති වචනමුත්තමං
ගරුගාරවයුත්තො සො භගවා තෙන වුච්චතී"ති.

තත්ථ **සෙට්ඨ**න්ති සෙට්ඨවාචකං වචනං සෙට්ඨන්ති වුත්තං සෙට්ඨගුණ සහචරණතො, අථවා වුච්චතීති වචනන්ති අත්ථො. **භගවාති වචනං සෙට්ඨ**න්ති භගවාති ඉමිනා වචනෙන වචනීයො යො අත්ථො සො සෙට්ඨොති අත්ථො. **භගවාති වචනමුත්තමං**න්ති එත්ථාපි වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. **ගාරවයුත්තොතා**නි ගරුභාවයුත්තො ගරුගුණයෝ ගතො විසෙසගරුකරණාදිනාය වා ගාරවයුත්තොතා, එවං ගුණවිසිට්ඨ සත්ථුත්තමගරුගාරවාධිවචනං භගවාති ඉදං වචනන්ති වෙදිතබ්බං. අපිච

"භගී හජී භාගී විභත්තවා ඉති අකාසි භගඤ්ඤති ගරුහි භත්තවා
බහූහි ඤායෙහි සුභාවිතත්තනො භවන්තගො සො භගවාති වුච්චතී"ති

නිද්දෙසෙ ආගතනයෙන

"භාග්‍යවා භගවා යුත්තො භගෙහි ච විභත්තවා
භත්තවා වන්තගමනො භවෙසු භගවා තතො"ති.

ඉමාය ගාථාය වසෙන භගවාති පදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බා, සො පනායං අත්ථො සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො. තස්මිං වුත්තනයෙ නෙව විවරිතබ්බො. අපිච භගෙ වනි භගෙ වා වමීති **භගවා.** තථාගතො හි දානසීලාදිපාරමිධම්මෙ ඛ්ඣානවිමොක්ඛාදිඋත්තරිමනුස්සධම්මෙ වනි භජී සෙවී බහුලමකාසි තස්මා භගවා. අථවා තෙයෙව වෙනෙය්‍ය සත්තසන්තානෙසු කථනහුබ්බො උපපජ්ජෙය්‍යුන්ති වනී යාචී පත්ථෙතීති භගවා, අථවා භගසඛ්ඛාතං ඉස්සරියං සයඤ්ච වමි උග්ගිරි බෙලපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඩෙසීති භගවා. තථාහි තථාගතො හත්ථගතං චක්කවත්තිසිරිං දෙවලෝකාධිපච්චසදිසං චාතුද්දීපිස්සරියං **චක්කවත්ති සම්පත්තිඤ්ච** සත්තරතනසමුජ්ජලං යසං තිණායපි අමඤ්ඤ

මානෝ නිරපෙකෙඛා පහාය අභිනිඛ්ඛම්මිතා සම්මාසම්බොධිං අභි සම්බුදෙධා. තසමා ඉතිපි සිරිආදිකෙ භගෙ වමිති භගවා, අථවා භානි නාම නාකඛත්තානි, තෙහි සමං ගවජ්ජානි පවත්තානීති භගා, සිනෙරු යුගන්ධරඋත්තරකුරුහිමවන්තාදිභාජනලොකනිස්සිතා සොභා කපපවසිනි භාවතො, තෙපි භගවා වමි, තන්නිවාසි සත්තෙවා සමතික්කමනතො තපපවිබඛජඤ්ඤරාගපපහාණෙන පජහීති, එවමපි භගෙ වමිති=භගවාති එවමාදිනාපි නයෙන භගවාති පදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බා.

එත්තාවතා වෙත් **එවමෙමසුත්ත**නන්ති වචනෙන යථා සුතං ධම්මං සඞ්ගායනවසෙන භාසන්තා භගවතො ධම්මසරීරං පවචක්ඛං කරොති, තෙන "නාධිදං අනික්කනතසඞ්ඛතං පාවචනං අයං වෙ සත්ථා"ති සත්ථු අදස්සනෙන උක්කණ්ඨිතං ජනං සමස්සාසෙති, වුත්තං හෙතං භගවතා:- "යෙ වෙ ආනන්ද මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො සො වෙ මමච්චයෙන සත්ථා"ති. "එකං සමයං භගවා"ති වචනෙන තසමිං සමයෙ භගවතො අවිජ්ජමානභාවං දස්සෙන්තා රූපකායපරිනිබ්බාණං සාධෙති. තෙන "එවං විධස්ස නාම ධම්මස්ස දෙසෙතා දසබලධරො වජිර සඞ්ඛාතසමානකායො සොපි භගවා පරිනිබ්බුතො කෙනඤ්ඤත්ථ ජීවිතෙ ආසා ජනෙතබ්බා"ති ජීවිතමදමත්තං[1] ජනං සංවෙජෙති සද්ධාමො චස්ස උස්සාහං ජනෙති, **එව**න්ති ච භණන්තා දෙසනා සම්පත්තිං නිදස්සති. වක්ඛමානස්ස සකලසුත්තස්ස එවන්ති නිදස්සනතො, **මෙසුත**න්ති සාවකසම්පත්තිං සවණසම්පත්තිඤ්ච නිදස්සති පරිසම්භිදපපත්තෙන පඤ්චසු ඨානෙසු භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිතෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන සුතභාවදීපනතො, තඤ්ච බොමයා සුතං න අත්තුස්සුති ගරුපරිහරා ගතන්ති ඉමස්ස චත්ථස්ස දීපනතො, **එකං සමය**න්ති කාලසම්පත්තිං සවණසම්පත්තිඤ්ච නිදස්සති උරුවෙලායං විහරණසමයභාවෙන බුද්ධුප්පාද පතිමණ්ඩිතභාවදීපනතො, බුද්ධුප්පාදපරමා හි කාලසම්පදා; **භගවා**ති දෙසකසම්පත්තිං නිදස්සති ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුභාවදීපනතො:-

උරුවෙලායන්ති මහාවෙලායං, මහන්තා වාලිකරාසිමෙහීති අත්ථො. අථවා, උරුනි වාලිකා වුච්චන්ති, වෙලානි මරියාදා, වෙලානික්කමනහෙතු ආහතා[2] උරූ **උරුවෙලා**ති එවං පෙච්ච අත්ථො දට්ඨබ්බො.

අතීතෙ කිර අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ දසසහස්සනාපසා තස්මිං පදෙසෙ විහරන්තා "කායඝක්ඛමවචීඝක්ඛමානි පරෙසම්පි පාකටානි හොන්ති මනොඝක්ඛමං පන අපාකටං, තස්මා යෙ මිච්ඡාවිතක්කං විතක්කෙන්ති සො අත්තනාව අත්තානං මොදෙත්වා පත්තපුටෙන වාලිකං ආහරිත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ ආකිරතු ඉදමස්ස දණ්ඩකම්ම"න්ති කතිකවත්තං කත්වා තතො පට්ඨාය යෙ තාදිසං විතක්කං විතක්කෙන්ති, සො තස්ථ පත්තපුටෙන වාලිකං ආහරිත්වා ආකිරති, එවං තස්ථ අනුක්කමෙන මහාවාලිකරාසි ජාතො. තතො නං පච්ඡිමා ජනතා පරික්ඛිපිත්වා චෙතියට්ඨානමකාසි.

1. ම. ජීවිතමත්ත.. සී. II. ජීවිතපරමත්ත.. 2. ම. අ. ආහටා.

තං සන්ධාය වුත්තං:-"**උරුවෙලායන්ති** මහාවෙලායං මහන්තා වාලිකාරාසිමත්ථකේ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ"ති. **විහරතීති**: අවිසෙසෙන ඉරියාපථදිබ්බ බ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙසු අඤ්ඤතරවිහාරසමඞ්ගිතා පරිදීපනං, ඉධ පන ඨාන නිසජ්ජාගමනසයනපපහෙදෙසු ඉරියාපථෙසු ආසනසඞ්ඛාතඉරියාපථසමා යොගපරිදීපනං, අරියවිහාරසමඞ්ගිපරිදීපනඤ්චාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ යස්මා එකං ඉරියාපථබාධනං අඤ්ඤේන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපථන්තං අත්තභාවං හරති පවත්තෙතීති, තස්මා විහරතීති පදස්ස ඉරියාපථ විහාරවසෙන එත්ථ අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ. යස්මා පන භගවා දිබ්බවිහාරා දීහි සත්තානං විවිධං හිතං හරති උපහරති උපනෙති උපපාදෙති, තස්මා තෙසම්පි වසෙන විවිධං හරතීති එවමත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ. **නජ්ජාති**: නදන්ති සන්දන්තීති=නදී; තස්සා නජ්ජා; නදියා නිඤ්ඤගායාති[1] අත්ථෝ. **නෙරඤ්ජරා යාති** නෙලං ජලමස්සාති=නෙලං ජලන්ති වත්තබ්බෙ ලකාරස්ස රකාරං කත්වා "නෙරඤ්ජරායා"ති වුත්තං, කද්දමසෙවාලපණකාදිදේසරහිතසලිලායාති අත්ථෝ. කෙචි "නීලජලායා"ති වත්තබ්බෙ "නෙරඤ්ජරායා"ති වුත්තන්ති වදන්ති. නාමමෙව වා එතිස්සා නදියාති වෙදිතබ්බං. තස්සා නදියා තීරෙ; යත්ථ භගවා විහාසි තං දස්සෙතුං **බොධිරුක්ඛමූලෙති** වුත්තං.

තත්ථ "බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණ"න්ති එත්ථ මග්ගඤාණං බොධීති වුත්තං. "පපෙපාති බොධිං වරභූරිමෙධසො"ති එත්ථ සබ්බඤ්ඤුඤාත ඤාණං, තදුභයම්පි බොධිං භගවා එත්ථ පත්තොති රුක්ඛොපි බොධිරුක්ඛො ත්වෙව නාමං ලභි, අථවා සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ බුජ්ඣීති භගවා බොධි, තෙන බුජ්ඣනෙනන සන්තිසිත්තත්තා සො රුක්ඛෝ බොධිරුක්ඛොති නාමං ලභි, තස්ස බොධිරුක්ඛස්ස. **මූලෙති**: සමීපෙ; අයං හි මූලසද්දෙ, "මූලානි උදකරෙය්‍ය අනන්තමසෙ උසීරනාළමත්තානිපී"ති ආදිසු මූලමූලෙ දිස්සති. "ලොභො අකුසලමූල"න්ති ආදිසු අසාධාරණහෙතුම්හි. "යාවතා මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඡායා එරති නිවතෙ පණ්ණානි පතන්ති එත්තාවතා රුක්ඛමූල"න්ති ආදිසු සමීපෙ; ඉධාපි සමීපෙ අධිප්පෙතො, තස්මා බොධි රුක්ඛස්ස මූලෙ සමීපෙති එවමෙත්ථ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ.

පඨමාභිසම්බුද්ධොති: පඨමං අභිසම්බුද්ධෝ හුත්වා; සබ්බපඨමං යෙවාති අත්ථෝ. එත්තාවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන උදානදෙසනාය නිදානං ඨපෙත්වෙතන කාලදෙසකදෙසාපදෙසං සහ විසෙසෙන පකාසිතා හොන්ති. එත්ථාහ:-කස්මා පන ධම්මවිනයසඞ්ගහෙ කරියමානෙ නිදානවචනං වුත්තං, නනු භගවතා භාසිතං වචනං යෙව සඞ්ගහෙතබ්බන්ති වුච්චතෙ:-දෙසනාය සිනිඤ්ඤසමොසසදෙය්‍යභාවසම්පාදනත්ථං, කාලදෙසකවන්තු ආදීහි උපනිබන්ධිත්වා ඨපිතා හි දෙසනා විරඤ්ඤිකා හොති අසම්මොසා සසදෙය්‍යා, දෙසකාලකත්තුහෙතුනිමිත්තෙහි සඨපනිබන්ධො විය වොහාර විනිච්ඡයො. තෙනෙව ච ආයස්මතා මහාකස්සපෙන "පඨමං ආවුසො ආනන්ද උදානං කත්ථ භාසිත"න්ති ආදිනා දෙසනාදිසු පුච්ඡාය කතාය විස්සජ්ජනං කරොන්තෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන එවමෙසුතන්ති ආදිනා

1. සී. I. නිඤ්ඤඞ්ගාය.

උදානස්ස නිදානං භාසිතන්ති, අපි ච සත්ථුසම්පත්ති පකාසනත්ථං නිදාන වචනං, තථාගතස්ස හි භගවතො පුබ්බවචනානුමානගම්මතාභාවතො. නහි සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුබ්බවචනාදීහි අත්ථො අත්ථි, සබ්බඤ්ඤුතාදිගුණාධාරතාය එකප්පමාණත්තා සෙය්යථමෙසු, තථා ආචරියමුට්ඨි ධම්ම මච්ඡරියසාසනසාවකානුරාගාභාවතො ඛිණාසවත්ත සිද්ධි. නහි සබ්බසො පරික්ඛීණාසවස්ස තත්ථවිපි ආචරියමුට්ඨි ආදීනං[1] සම්භවොති සුභාවි තත්තස්ස[2] පරානුග්ගහපවත්ති. ඉති දෙසකසංඛ්ලෙසභූතානං දිට්ඨිසිල සම්පත්ති රූපාභාවානං[3] අවචනතං අවිජ්ජාතණ්හානං අභාවසංසූචකෙහි ඤාණසම්පදා පහාණසම්පදාභිබ්‍යඤ්ජකෙහි ච සංසුද්ධවිසුද්ධභාවෙහි පුරිමවෙ සාරජ්ජවයසිද්ධි තතො ච අනන්තරායිකානියාණිකධම්මෙසු සම්මොහාභාව සිද්ධිතො පච්ඡිමවෙසාරජ්ජවයසිද්ධීති භගවතො චතුවෙසාරජ්ජසමන්නා ගමෝ අත්තහිතපරහිතපටිපත්ති ච නිදානවචනෙන පකාසිතා හොන්ති.

තත්ථ සම්පත්තපරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං ධාතුපපත්තිකා[4] පටිභානෙන ධම්මදෙසනාදීපනතො. ඉධ පන විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදනා පච්චවසම්පාදන මනසිකාරපකාසනෙනාති යොජෙතබ්බං. තෙන වුත්තං "සත්ථු සම්පත්ති පකාසනත්ථං නිදානවචන"න්ති. තථා සාසනසම්පත්ති පකාසනත්ථං නිදාන වචනං. ඤාණසම්භාරාණපරිගණ්හනිතසබ්බකිරියස්ස හි භගවතො නත්ථි නිරත්ථිකා පටිපත්ති අත්තහිතා වා, තස්මා පරෙසං යෙව අත්ථාය පවත්ත සබ්බකිරියස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සකලම්පි කායචිත්තමනොකම්මං යථා පවත්තං වුච්චමානං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං සත්තානං අනුසාසනත්ථෙන සාසනං; නකම්බරවනා. තඤ්ච සත්ථුචරිතං කාලදෙසදෙ සකපරිසාපදෙසාදීහි සද්ධිං තත්ථ තත්ථ නිදානවචනෙන යථාරහං පකාසියති.

ඉධ පන අභිසම්බොධි විමුත්ති සුඛපටිසංවෙදන පච්චවසම්පාදමනසි කාරත්ති[5] යොජෙතබ්බං. තෙන වුත්තං "සාසනසම්පත්ති පකාසනත්ථං නිදානවචන"න්ති. අපි ච සත්ථුනො පමාණභාවපකාසනෙන සාසනස්ස පමාණභාවදස්සනත්ථං නිදානවචනං. සා චස්ස පමාණභාවදස්සනතා හෙට්ඨා වුත්තනයානුසාරෙන වෙදිතබ්බා, භගවාතිඞ්ගි ඉමිනා තථාගතස්ස රාගදෙස මොහාදි සබ්බකිලෙසමලදුච්චරිතාදි දෙසපහාණදීපනෙන සබ්බසඞ්ඛතුත්ත මහාවදීපනෙනව අනඤ්ඤසාධාරණඤාණකරුණාදිගුණවිසෙසයොගපරි දීපනෙන අයමත්ථෝ සබ්බථා පකාසිතොව හොතීති ඉදමෙව නිදානවචන පයොජනස්ස මුඛමත්තදස්සනං; තං පනෙතං "එවමෙමසුත"න්ති ආරභිත්වා යාව "ඉමං උදානං උදානෙසී"ති යං තාව ඉමස්ස උදානස්ස නිදානන්ති වෙදි තබ්බං, තථාහි තං යථා පටිපන්නො භගවා ඉමං උදානං උදානෙසීති ආදිතො පට්ඨාය තස්ස කායිකචෙතසිකපටිපත්තියා පකාසනත්ථං සඞ්ගීති කාරෙහි සඞ්ගීතිකාලෙ භාසිතවචනං.

නනුච "ඉමස්මිං සති ඉදං හොති"න්ති ආදි භගවතො එව වචනං භවිතුං අරහතීති? න හි සත්ථාරං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤෙ පච්චවසම්පාදං

1. සී. III. ආදිනං. 2. ම. සුතාවිතත්තස්ස. 3. සී. I. & II. රූපකානං.
4. ම. අනුපපත්ති. 5. ම. මනසිකාරෙනාති.

දෙයෙත්ථං සම්භවෝ හොතීති. සච්චමෙතං; යථා පන භගවා බොධිරුක්ඛමූලෙ ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණවසෙන පටිච්චසමුප්පාදං මනසාකාසි තසෙව තං බොධනෙය්‍ය ඛන්ධාදිනං බොධනත්ථං පටිච්චසමුප්පාදසීහනාදසුත්තාදිසු දෙසිතස්ස ච වචනානං දෙසිතාකාරස්ස අත්‍රුකරණවසෙන පටිච්චසමුප්පාදස්ස මනසිකාරං අත්‍රුප්පත්තිං කත්වා භගවතා භාසිතස්ස ඉමස්ස උදානස්ස ධම්මඝඩභාහකා මහාථෙරා නිදානං සඞ්ගායිංසූති යථාවුත්තවචනං සඞ්ගීතිකාරානමෙව වචනන්ති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. ඉතො පරෙසුපි සුත්තන්තෙසු එසෙව නයො.

එත්ථ ච "අත්තදිට්ඨාසවො පරදිට්ඨාසවො පුච්ඡාවසිකො අත්‍රුප්පත්තිකො"ති චත්තාරො සුත්තනික්ඛෙපා වෙදිතබ්බා. යථාහි අනෙකසත අනෙකසහස්සභෙදෙසුපි සුත්තානි සඞ්ගීලෙඝභාගියාදීනි පඨාන නයෙන සොළස විධං වා නානිවත්තනානි, එවං තානි සබ්බානිපි අත්තදිට්ඨාසවාදිසුත්තනික්ඛෙපවසෙන චතුබ්බිධභාවං නානිවත්තනන්තීති. කාමඤ්චෙත්ථ අත්තදිට්ඨාසවස්ස අත්‍රුප්පත්තියා ච පරදිට්ඨාසවපුච්ඡාවසිකෙහි සද්ධිං සංසග්ගභෙදෙ සම්භවති අදිට්ඨාසවානුසඤ්ඤි පුච්ඡානුසඤ්ඤි සම්භවතො, අත්තදිට්ඨාසවස්ස අත්‍රුප්පත්තියා අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසග්ගො නත්ථීති නිරවසෙසො පඨාන නයො න සම්භවති තදඤ්ඤොගධත්තා වා සම්භවන්තානං විසෙසනික්ඛෙපානං මූලනික්ඛෙපවසෙන චත්තාරො සුත්තනික්ඛෙපානි වුත්තං. තත්‍රායං වචනත්ථෝ:-නික්ඛිපනන්ති=නික්ඛෙපෝ, සුත්තස්ස නික්ඛෙපෝ=සුත්තනික්ඛෙපෝ; සුත්තදෙසනාති අත්ථෝ. නික්ඛිපීයතීති වා=නික්ඛෙපෝ, සුත්තං එව නික්ඛෙපෝ=සුත්තනික්ඛෙපෝ. අත්තනො අදිට්ඨාසවයෝ=අත්තදිට්ඨාසවයෝ, සො අස්ස අත්ථි කාරණභූතොත්ථි=අත්තදිට්ඨාසවයෝ, අත්තනො අදිට්ඨාසවයෝ එතස්සාති වා=අත්තදිට්ඨාසවයෝ. පරදිට්ඨාසවයොපි එසෙවනයො. පුච්ඡාය වසෝ=පුච්ඡාවසෝ, සො එතස්ස අත්ථිති=පුච්ඡාවසිකෝ. සුත්තදෙසනාසස්ස අත්ථස්ස උපපත්ති=අත්‍රුප්පත්ති, අත්‍රුප්පත්ති එව අත්‍රුප්පත්තිකෝ වා, සො එතස්ස අත්ථිති=අත්‍රුප්පත්තිකෝ. අථවා නික්ඛිපීයති සුත්තං එතෙනාති=නික්ඛෙපෝ, අත්තදිට්ඨාසවාදි එව එතස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ අත්තනො අත්ථදිට්ඨාසවයෝ=අත්තදිට්ඨාසවයෝ, පරෙසං අත්ථදිට්ඨාසවයෝ=පරදිට්ඨාසවයොති, පුච්ඡියතීති=පුච්ඡා, පුච්ඡිතබ්බා අත්ථෝ, පුච්ඡනවසෙන පවත්තං ධම්මපරියාහාකානං වචනං පුච්ඡාමඝං, තදෙව නික්ඛෙපසඤ්ඤෙකඛාය පුච්ඡාවසිකොති පුල්ලිඞ්ගවසෙන වුත්තං, තථා අත්‍රුප්පත්තිකොති එවමෙත්ථ අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ.

එත්ථ පරෙසං ඉන්ද්‍රියපරිපාකාදිකාරණනිරපෙක්ඛත්තා අත්තදිට්ඨාසවස්ස විසුං සුත්තනික්ඛෙපාභාවෝ වුත්තෙතා, කෙවලං හි අත්තනො අදිට්ඨාසවයෙනෙව ධම්මතාසිද්ධත්ථං පවත්තිත දෙසනත්තා. පරදිට්ඨාසවස්ස පුච්ඡාවසිකානං පන පරෙසං අදිට්ඨාසවයපුච්ඡානං දෙසනාපවත්තිහෙතුභූතානං උපපත්තියං පවත්තිතානං කථමත්‍රුප්පත්තියා අනවරොධෝ, පුච්ඡාවසිකඅත්‍රුප්පත්තිපුබ්බකානං වා පරදිට්ඨාසවයානුරොධෙන පවත්තිතානං කථං පරදිට්ඨාසවයෙ අනවරොධොති න චොදෙතබ්බමෙතං, පරෙසං

අභිනීහාරපරිපුච්ඡාදිවිනිමුත්තසෙසව සුත්තනාමදෙසනාකාරණුප්පාදස්ස අත්ථුප්පත්තිභාවෙන ගහිතත්තා පරජ්ඣාසයසුප්පච්චවසිකානං විසුං ගහණං, තථාහි බ්‍රහ්මජාලධම්මදායාදසුත්තාදීනං වණ්ණාවණ්ණආමිසපටිපාදිදෙසනා නිමිත්තං අත්ථුප්පත්ති වුච්චති. පරෙසං පුච්ඡාය විනා අජ්ඣාසයමෙව නිමිත්තං කත්වා දෙසිතෙ, පරජ්ඣාසයෙ, පුච්ඡාවිසෙන දෙසිතෙ පුච්ඡාවසිකොති පාකටොයමත්ථොති, තත්ථ පඨමාදීනි තීණි බොධිසුත්තානි ච, මූවලිඳසුත්තං, ආයුසඛ්ඛාරොස්සජ්ජනසුත්තං, පච්චවෙක්ඛණසුත්තං, පඤ්චසඤ්ඤාසුත්තානි ඉමෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයෙ නික්ඛිපෙ; භුඤ්ඣසුත්තං. බ්‍රාහ්මණජාතිකසුත්තං, බාහියසුත්තානි ඉමෙසං උදානානං පුච්ඡාවසිකෙ නික්ඛිපෙ; රාජසුත්තං යක්ඛාරසුත්තං උච්ඡාදනසුත්තං පිණ්ඩපාතිකසුත්තං සිප්පසුත්තං ගොපාලසුත්තං සුන්දරිකසුත්තං මාතුසුත්තං සඞ්ඝභෙදසුත්තං උදපානසුත්තං තථාගතුප්පාදසුත්තං මොනෙය්‍යසුත්තං පාටලිගාමියසුත්තං වෙපි දඛ්ඛසුත්තානීති එතෙසං උදානානං අත්ථුප්පත්තිකො නික්ඛිපෙ, පාරිලෙය්‍යසුත්තං පියසුත්තං නාගසමාලසුත්තං විසාඛාසුත්තඤ්ච ඉමෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයෙ පරජ්ඣාසයෙ ච නික්ඛිපෙ; සෙසානං එකපඤ්ඤාසාය සුත්තානං පරජ්ඣාසයෙ නික්ඛිපෙ; එවමෙතෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයාදිවසෙන නික්ඛිපවිසෙසො වෙදිතබ්බො.

එවඤ්ච යානි උදානානි භගවතා භික්ඛූනං සම්මුඛා භාසිතානි තානි තෙහි යථා භාසිතසුත්තානි වචසා පරිචිතානි මනසානුපෙක්ඛිතානි **භණ්ඩාගාරිකස්ස** කථිතානි. **යානි** පන් භගවතා භික්ඛූනං අසම්මුඛා භාසිතානිපි අපරභාගෙ භගවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස පුන භාසිතානි. එවං සබ්බානිපි තානි ආයසමා ආනන්දෙ එකජ්ඣං කත්වා ධාරෙන්තො භික්ඛූනඤ්ච වාචෙන්තො අපරභාගෙ පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ උදානෙන්තෙව සඞ්ගහං ආරොපෙසීති වෙදිතබ්බං.

තෙන ඛො පන සමයෙනාති ආදිසු **තෙන සමයෙනාති** ච භුම්මත්ථෙව කාරණවචනං. **ඛොපනාති** නිපාතො; තස්මිං සමයෙති අත්ථො. **කස්මිං** පන සමයෙ? යං සමයං භගවා උරුවෙලායං විහරති නෙරඤ්ජරාය තීරෙ බොධිරුක්ඛමූලෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො තස්මිං සමයෙ; **සත්තාහන්ති**: සත්ත අහානි=සත්තාහං, අච්චන්තසංයොගත්ථෙ එතං උපයොගවචනං; යස්මා භගවා තං සත්තාහං නිරන්තරතාය අච්චන්තමෙව ඵලසමාපත්තිසුඛෙන විහාසි තස්මා සත්තාහන්ති අච්චන්තසංයොගවසෙන උපයොගවචනං වුත්තං, **එකපල්ලඞ්කෙනාති**: විසාඛාපුණ්ණමාය අනඤ්ඤතෙයෙව සූරියෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කවසෙන වජිරාසනෙ නිසින්නාකාලතො පට්ඨාය සකිමපි අනුට්ඨහිත්වා යථා ආභුජිතෙන එකෙනෙව පල්ලඞ්කෙන; **විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදීති**: විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදිය මානො; නිසින්නො හොතීති අත්ථො. තත්ථ **විමුත්තීනි** තදඞ්ගවිමුත්ති වික්ඛම්භනවිමුත්ති සමුච්ඡෙදවිමුත්ති පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති නිස්සරණ විමුත්තීති පඤ්චවිමුත්තියො, තාසු දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගාදිකි තෙහි තෙහි ගුණඞ්ගෙහි නාමරූපපරිච්ඡෙදාදිවිපස්සනාඞ්ගෙහි ච යං චිත්තස්ස අපරිහානි

වසෙන ච පවත්තිතං විහිතං පටිපක්ඛභාවතො තදනන්තරෙහි විමුච්චනං පහාණං සෙය්‍යථිදං? දුනෙන මච්ඡරියලොභාදිතො සීලෙන පාණාතිපාතාදිතො නාමරූපවවත්ථානෙන සක්කායදිට්ඨියා පච්චයපරිග්ගහෙන අහෙතුවිසම හෙතුදිට්ඨීහි තසෙසව අපරභාගෙන කඞ්ඛාවිතරණෙන කථංකථිභාවතො කලාපසම්මසනෙන අහං මමාති ගාහතො මග්ගාමග්ගවවත්ථානෙන අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය උදයදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා වයදස්සනෙන සස්සත දිට්ඨියා භයදස්සනෙන අභයසඤ්ඤාය ආදීනවදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය නිබ්බිදානුදස්සනෙන අභිරතිසඤ්ඤාය මුඤ්චිතුකම්‍යතාඤ්ඤණෙන අමුඤ්චිතුකම්‍යතාය උපෙක්ඛාඤ්ඤණෙන අනුලොමෙන ධම්මට්ඨිතියා නිබ්බාණෙව පටිලොමභාවතො ගොත්‍රභුනා සඤ්ඛාරනිමිත්තභාවතො විමුච්චනං අයං **තදඞ්ගවිමුත්ති** නාම.

යං පන උපචාරපණ්ණෙදෙන සමාධිනා යා චිත්තස්ස අපරිහානිවසෙන පවත්ති තාය ච කාමච්ඡන්දාදිනං නීවරණානං වෙව චිත්තක්කාදීනඤ්ච පඤ්ච නීකධම්මානං අනුප්පත්තිසඤ්ඤිතං විමුච්චනං අයං **විකම්භණවිමුත්ති** නාම, යං වත්තන්නං අරියමග්ගානං භාවිත්තත්තා තං තං මග්ගතො අරියස්ස සන්තානෙ යථාරහං දිට්ඨිගහ්ගානං පහාණායාති ආදිනා නයෙන වුත්තස්ස සමුදයපක්ඛියස්ස කිලෙසගණස්ස[1] පන අච්චන්තං අප්පවත්ති භාවෙන සමුච්ඡෙදප්පහාණවසෙන විමුච්චනං අයං **සමුච්ඡෙදවිමුත්ති** නාම, යං පන ඵලක්ඛණෙ පටිප්පස්සඬ්ධත්තං කිලෙසානං අයං **පටිප්පස්සද්ධි විමුත්ති** නාම; සබ්බසඬ්ඛතනිස්සටත්තා පන සබ්බසඬ්ඛාර විමුත්තං නිබ්බාණං **නිස්සරණවිමුත්ති** නාම. ඉධ පන භගවතො නිබ්බාණාරම්මණා ඵලවිමුත්ති අධිප්පෙතා, තෙන වුත්තං **"විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී"**ති. විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානොති අත්ථො. **විමුත්තිති** ච උපකිලෙසෙහි පටිප්පස්සද්ධිවසෙන චිත්තස්ස විමුත්තභාවො, චිත්තමෙව වා තථා විමුත්තං වෙදිතබ්බං, තාය විමුත්තියා ජාතං සම්පයුත්තං වා සුඛං=විමුත්තිසුඛං. "යායං භන්තෙ උපෙක්ඛා සන්තා සුඛෙ වුත්තා භගවතා"ති[2] වචනතො උපෙක්ඛාපි වෙත්ථ සුඛමිච්චෙව වෙදිතබ්බා. තථාව වුත්තං:-**සම්මාහච්චනාදනියං**. "උපෙක්ඛා පන සන්තත්තා[3] සුඛමිච්චෙව භාසිතා"ති. භගවා හි වතූහඞ්ගෙහි නීකං අරහත්තං සම්පත්තිං සමාපජ්ජති, න ඉතරං, අථවා "නෙසං වූපසමෝ සුඛෝ"ති ආදිසු යථා සඞ්ඛාරදුක්ඛූපසමෝ සුඛොති වුච්චති, එවං සකලකිලෙසදුක්ඛූපසමභාවතො අග්ගඵලෙ ලබ්භමානා පටිප්පස්සද්ධි විමුත්ති එව ඉධ සුඛන්ති වෙදිතබ්බං. තඤ්ච විමුත්තිසුඛං මග්ගවිපියං කාලන්තරෙති ඵලචිත්තසමාපත්තිවිහාරෙන දුවිධං හොති. එකෙකස්ස හි අරියමග්ගස්ස අනන්තරා තස්ස තස්සෙව විපාකභූතානි නිබ්බාණාරම්මණානි නීණි වෙ වා ඵලචිත්තානි උපජ්ජන්ති අනන්තරවිපාකත්තා ලොකුත්තර කුසලානං, යස්මිං හි ජවනවාරෙ අරියමග්ගො උපජ්ජති තස්මිං යදි වෙ වා අනුලොමානි තදූ තතියං ගොත්‍රභු වත්තබ්බං මග්ගචිත්තං

1. සී ගහනස්ස. 2. සී. II III. භගවාති. 3. ම. සන්තෙවුත්තා.

තතො පරං තීණි ඵලචිත්තානි හොන්ති. යදා පන තීණි අනුලොමානි තදා චතුත්ථං ගොත්‍රභූ පඤ්චමං මග්ගචිත්තං තතො පරං වේ ඵලචිත්තානි හොන්ති, එවං චතුත්ථං පඤ්චමං අප්පණාවසෙන පවත්තති, න තතො පරං, භවඞ්ගස්ස ආසන්නත්තා. කෙචි පන ඡට්ඨම්පි මග්ගචිත්තං[1] අපෙතීති වදන්ති, තං අට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තං. එවං මග්ගවීථියං ඵලං වෙදිතබ්බං. කාලන්තරඵලං පන ඵලසමාපත්තිවසෙන පවත්තං, නිරොධා වුට්ඨහන්තස්ස උපජ්ජමානඤ්ච එතෙනෙව සඞ්ගහිතං, සා පනායං ඵලසමාපත්තිඅත්ථතො ලොකුත්තරකුසලානං විපාකභූතා නිබ්බාණාරම්මණා අප්පණාති දට්ඨබ්බා.

කෙ තං සමාපජ්ජන්ති? කෙ න සමාපජ්ජන්තීති? සබ්බෙපි පුථුජ්ජනා න සමාපජ්ජන්ති, අනධිගතත්තා, තථා හෙට්ඨිමා අරියා උපරිමං, උපරිමාපි අරියා හෙට්ඨිමං න සමාපජ්ජන්ති යෙව, ප්‍රඥාලන්තරාභාවූපගමනෙන පටිපස්සඞ්ගභාවතො අත්තනො එව ඵලං නෙ නෙ අරියා සමාපජ්ජන්ති. කෙචි පන සොතාපන්නසකදාගාමිනො ඵලසමාපත්තිං න සමාපජ්ජන්ති, උපරිමා වෙ යෙව සමාපජ්ජන්ති සමාධිසම්භි පරිපූරකාරිභාවතොති වදන්ති, තං අකාරණං, පුථුජ්ජනස්සාපි අත්තනා පටිලද්ධලොකියසමාධිං සමාපජ්ජනතොපි කිං වා එත්ථ කාරණම්භින්නතාය, වුත්තඤ හෙතං පටිසම්භිදායං– "කතමෙ සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජන්ති? කතමෙ දස ගොත්‍රභුධම්මා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජන්ති"ති? ඉමෙසං පඤ්හානං විස්සජ්ජනෙන සොතාපත්තිඵලසමාපත්තත්ථාය[2] සකදාගාම්ඵලසමාපත්තත්ථායාති තෙසම්පි අරියානං ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනං වුත්තං, තස්මා සබ්බෙපි අරියා යථාසකං ඵලං සමාපජ්ජන්තීති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

කස්මා පන තෙ සමා[3]පජ්ජන්තීති? දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං. යථාහි රාජානො රජ්ජසුඛං දෙවතා දිබ්බසුඛං අනුභවන්ති. එවං අරියා ලොකුත්තරසුඛං අනුභවිස්සාමාති අඤ්ඤාපරිවෙච්ඡං කත්වා ඉච්ඡන්තක්ඛණෙ ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජන්ති. කථඤ්චස්සා සමාපජ්ජනං? කථං වුට්ඨාතන්ති? ඉති තාව ආකාරෙහි අස්සා සමාපජ්ජනං හොති නිබ්බාණතො අඤ්ඤස්ස ආරම්මණස්ස අමනසිකාරා නිබ්බාණස්ස ච මනසිකාරා, යථාහ:– "යෙ ඛො ආවුසො පචයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා සමාපත්තියා සබ්බනිමිත්තානඤ්ච අමනසිකාරෙ අනිමිත්තාය ච ධාතුයා මනසිකාරෙ"ති අයමපෙත්ථ සමාපජ්ජනක්‍රමෙ ඵලසමාපත්තීති. තෙන අරියසාවකෙන රහොගතෙන පටිසල්ලීනෙන උදයබ්බයාදිවසෙන සඞ්ඛාරා විපස්සිතබ්බා.

කස්සෙවං පවත්තානුපුබ්බවිපස්සනො[4] සඞ්ඛාරාරම්මණ ගොත්‍රභූ ඤාණානන්තරං ඵලසමාපත්තිවසෙන නිරොධෙ චිත්තමුපෙති. ඵලසමාපත්තිනින්නභාවෙන ච සෙක්ඛස්ස ආපි ඵලසමාපත්ති යෙව උපජ්ජති. න මඥෙ, යෙ පන වදන්ති "සොතාපන්නා අත්තනො ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිස්සාමී"ති විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සකදාගාමී හොති, සකදාගාමී ච

1. සී. I, II, III & IV. ඡට්ඨම්පි චිත්තං.
2. ම. සමාපත්තත්ථාය.
3. සී. ප. ම. සම්මා.
4. ම. විපස්සතො.

අනාගාමිනි, තෙ වත්තබ්බා–එවං සතෙන අනාගාමි අරහා භවිස්සති අරහා ච පවෙචකබුද්ධොති ආපජ්ජෙය්‍ය. තස්මා යථාභිනිවෙසං යථාඣාඹා සයං විපස්සනා අත්ථං සාධෙන්ති, සෙඛස්සාපි ඵලමෙව උපජ්ඣති න මඤ්ඤා, ඵලම්පි තස්ස සචෙ අනෙන පඨමඣාඹානාදිකො මඤ්ඤා අධිගතො පඨමඣාඹානිකමෙව උපපජ්ජති, සචෙ දුතියාදිසු අඤ්ඤතරඣාඹානිකො දුතියාදිසු අඤ්ඤතරඣාඹානිකමෙවාති, කස්මා පනෙත්ථ ගොත්‍රභූඤ්ඣණං මග්ගඤ්ඣණා පුරෙචාරිකං විය නිබ්බාණාරම්මණං න හොතීති? ඵලඤ්ඣානං අනීයාණිකභාවතො, අරියමග්ගධම්මායෙව හි නියාණිකා, වුත්තං හෙතං "කතමෙ ධම්මා නියාණිකා? චත්තාරො අරියමග්ගා අපරියාපන්නාති, තස්මා එකන්තෙනෙව නියාණිකභාවස්ස උභයතො වුට්ඨානභාවෙන පවත්ත මානස්ස අනන්තරපච්චයභූතෙන ඤාණෙන නිමිත්තතො වුට්ඨිතෙනෙව භවිතබ්බන්ති තස්ස නිබ්බාණාරම්මණතායුත්තං, න පන අරියමග්ගස්ස භාවිතත්තා, තස්ස විපාකභාවෙන පවත්තමානානං කිලෙසානං අසමුච්ඡින්නතො අනීයාණිකත්තා අවුට්ඨානසභාවඵලඤ්ඣණානං පුරෙචාරිකඤ්ඣණස්ස කදාචිපි නිබ්බාණාරම්මණතා උභයත්ථ අනුලොමඤ්ඣණානං අතුල්‍යාකාරතො, අරියමග්ගවීථියං හි අනුලොමඤ්ඣණානි අනිබ්බිද්ධපුබ්බානං ථූල ථූලානං ලොභක්ඛන්ධාදීනං සාතිසයපඤ්ඤලනෙන ලොකියඤ්ඣණෙන උක්කංස පාරම්පප්පත්තානි මග්ගඤ්ඣණානුකූලානි උපපජ්ජන්ති, ඵලසමාපත්තිවීථියං පන තානි තානි තෙන තෙන මඤ්ඤන තුසං තුසං කිලෙසානං සමුච්ඡින්නත්තා තත්ථ නිරුස්සුක්කානි කෙවලමරියානඵලසමාපත්තිසුඛ සම්බ්භිභාවස්ස පරිකම්මත්තානි හුත්වා උපපජ්ජන්තීති න තෙසං සුතොව වුට්ඨානසම්භවො. යතො තෙසං පරියොසානෙ ඤාණං සඛ්ඛාරනිමිත්තං වුට්ඨානතො නිබ්බාණාරම්මණං සියා. එවඤ්ච කත්වා සෙඛ්ඛස්ස අත්තනො ඵලසමාපත්තිවලඤ්ජනත්ථාය උදයවයාදිවසෙන සඛ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස ඵිපස්සනාඤාණානුපුබ්බාය ඵලමෙව උපජ්ජති, න මඤ්ඤාති, අයඤ්ච අත්ථො සමාපත්තිතො හොති. එවං තාව ඵලසමාපත්තියා සමාපජ්ජනං වෙදිතබ්බං.

"තයො ඛො ආවුසො පච්චයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා ඨිතියා සඛ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරෙ අනිමිත්තාය ච ධාතුයා මනසිකාරෙ පුබ්බෙච අභිසඛ්ඛාරොති සමාපත්තිතො පුබ්බෙව කාලපරිච්ඡෙදෙ අසුකස්මිං නාම කාලෙ වුට්ඨහිස්සාමීති පරිච්ඡිජ්ජනතා ඛිස්සා යාව සො කාලො න ගච්ඡති තාව වුට්ඨානං න හොති. "මෙ ඛො ආවුසො පච්චයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා වුට්ඨානස්ස, සඛ්බනිමිත්තා නඤ්ච මනසිකාරෙ අනිමිත්තාය ච ධාතුයා අමනසිකාරෙ"ති වචනතො පනස්සා ඵිගාහකාරෙති වුට්ඨානං හොති. තත්ථ සඛ්බනිමිත්තානඤ්ච රූප නිමිත්තවෙදනා–සඤ්ඤා–සඛ්ඛාර–විඤ්ඤාණනිමිත්තානං. කාමඤ්ච සඛ්බා නෙවෙතානි එකතො මනසිකරොති සඛ්බසඛ්ඛාභිකවසෙන පනෙවං වුත්තං. තස්මායං භවඞ්ගස්ස ආරම්මණං නස්ස මනසිකරණෙන ඵලසමා

1. සී. I. භාගවජ්ජති.

පත්තිතෝ වුඩ්ඨානං හොතීති. එවං අඤ්ඤා වුට්ඨානං හොතීති වෙදිතබ්බං. තයිදං එවම්ඛ සමාපජ්ජනවුට්ඨානං අරහත්තඵලභූතං

පරිපපඤ්ඤඛදරථං අමතාරම්මණං සුභං
වන්තලොකාමිසං සන්තං සාමඤ්ඤඵලමුත්තමං

ඉති වුත්තං සාතාතිසාතං විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙසි, තෙන වුත්තං:– **විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී**ති. විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදිය මානොති අත්ථෝ.

අථානි: අධිකාරත්ථේ නිපාතෝ. **ඛෝනි**: පදපූරණේ, තෙසු අධිකාරත්ථේන **අථානි** ඉමිනා විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදනතෝ අඤ්ඤං අධිකාරං **දස්සෙති**. කෝ පනෙසොති? පටිච්චසමුප්පාදමනසිකාරෝ, අථානි වා පච්ඡානි එතඝම්ං අත්ථේ නිපාතෝ. තෙන තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙ නානි වක්ඛමානමෙව අත්ථං ජොතෙති. **තස්ස සත්තාහස්සා**නි: පලලඛ්ඛ සත්තාහස්ස. **අච්චයෙනා**නි: අපගමෙන. **නිබ්බා සමාධිම්හා**නි: අරහත්ත ඵලසමාධිතෝ. ඉධ පන ඨත්වා පරිපුරියා සත්තසත්තාහානි දස්සෙ තබ්බානීති කෙචි තානි විත්ථාරයිංසු. මයම්පන තානි ඛණ්ඩකපඤ්ඤෙන ඉම්ස්සා උදානපාළියා අවිරොධදස්සනමුඛෙන පරතො වණ්ණයිස්සාම.

රතනීසූනි: අඛයවසම්බන්ධෙ සාම්වචනං. **පඨමා**නි: අවචනසංයොගත්ථේ උපයොගවචනං. භගවා හි තස්සා රත්තියා සකලම්පි පඨමං යාමං තෙනෙව මනසිකාරෙන යුත්තෝ අහොසීති.

පටිච්චසමුප්පාදානි: පච්චයධම්මං, අවිජ්ජාදයෝ හි පච්චයධම්මා **පටිච්චසමුප්පාදෙ**. කථම්දං ඤාතබ්බන්ති චෙ? භගවතෝ වචනෙන, භගවතා හි "කඨමාතිහානන්ද එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයෝ **එස පච්චයෝ** ජරාමරණස්ස යදිදං ජාති–පෙ–සම්භවානං යදිදං අවිජ්ජා දයෝ"ති එවං අවිජ්ජාදයෝ හෙතූති වුත්තා යථා වාදසපච්චයා. "වාදස **පටිච්චසමුප්පාදෙ**"ති තත්‍රායං වචනත්ථෝ: අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිච්ච පරිමුඛං කත්වා **කාරණ**සමවායං අපරිකඛිපිත්වා සඛිතෙ උපාදෙතීති පටිච්ච **සමුප්පාදෙ**. අථවා, පටිච්ච පවෙත්තබ්බං පච්චයාරහතං පච්චයං පරි ගණ්හිත්වා[1]න විනා තෙන සම්බන්ධස්ස උප්පාදෙ, පටිච්චසමුප්පාදෙ. පටිච්ච සමුප්පාදෙති වෙච්ච සමුප්පාදපතිඛානා[2]වචනං විඤ්ඤෙය්‍යං. ඵලඤ්ඤ උප්පාදනසමත්ථතායුත්තෝ හෙතු, න පච්චයපටිච්චසමුප්පන්නතාතං වෙදි තබ්බං. අථවා, පවෙත්තුං අරහෝ පටිවෙදා, සම්මා සයං වා උප්පාදෙතීති සමුප්පාදෙ, පටිවෙදා ච සෝ සමුප්පාදෙ චානි පටිච්චසමුප්පාදෙති එව මෙත්ථ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. **අනුලොමනති**: අවිජ්ජා පච්චයා සඛ්ඛාරෝති ආදිනා නයෙන වුත්තෝ අවිජ්ජාදිකෝ පච්චයාකාරෝ අත්තනා කත්තබ්බ කිච්චකාරණතෝ අනුලොමෝති වුච්චති. අථවා, ආදිතෝ පඤ්චය අන්තං පාපෙන්තා වුත්තත්තා පවත්තියා ඒ අනුලොමනතෝ අනුලොමෝ, තං

1. ම. කත්වා. 2. ම. පදට්ඨාන.

අනුලොමං; **සාධුකං මනසාකාසීති**: සකකච්චං මනසි අකාසි. යො පච්චයධම්මො යස්ස පච්චයුපපන්නධම්මස්ස යථා යථා හෙතුපච්චයාදිනා පච්චයභාවෙන පච්චයා හොන්ති තථා තථා තෙ පච්චයා හොන්ති. තං සබ්බං අවිපරීතං අපරිහාපෙත්වා අනවසෙසතො පච්චවෙක්ඛණවසෙන විතෙත අකාසීති අත්ථො. යථා පන භගවා පටිච්චසමුප්පාදානුලොමං මනසාකාසි තං සඞ්ඛෙපෙන තාව දස්සෙතුං:-"ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති වුත්තං.

තත්ථ **ඉතීති** එවං අනෙකප්පකාරෙනාති අත්ථො. **ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති**: ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ සති ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං හොති; **ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතීති**: ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස උප්පාදා ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං උප්පජ්ජතීති අත්ථො. **ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතීති**. අවිජ්ජාදීනං අභාවෙ සඞ්ඛාරාදීනං අභාවස්ස අවිජ්ජාදීනං නිරොධෙ සඞ්ඛාරාදීනං නිරොධස්ස ච දුතියතතියපදත්ත වචනෙන එතස්මිං පුරිමස්මිං පච්චයලක්ඛණෙ නියමො දස්සිතො හොති "ඉමස්මිං සති එව න අසති, ඉමස්සුප්පාදා එව න අනුප්පාදා, අනිරොධා එව න නිරොධා"ති තෙනෙතං ලක්ඛණං අත්තොගධනියමං ඉධ පටිච්චසමුප්පාදස්ස වුත්තනනති දට්ඨබ්බං. **නිරොධොති** ච අවිජ්ජාදීනං විරාගාධිගමෙන ඍයතිං අනුප්පාදෙ අප්පවත්තති. තථාහි වුත්තං: "අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොා"ති ආදි, නිරොධනිරොධී ච උප්පාද නිරොධිභාවෙන වුත්තො "ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතී"ති. තෙනෙතං දස්සෙති අනිරොධො උප්පාදෙ නාම-සො වෙව අත්ථිභාවොනිපි වුච්චතීති. ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති ඉදමෙව හි ලක්ඛණං පරියායනත්තරෙන "ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති වදනෙත්තා පරෙන පුරිමං විසෙසිතං හොති, තස්මා න ධරමානකං යෙව සන්ධාය "ඉමස්මිං සතී"ති වුත්තං. අථ ඛො මඤ්ඤෙන අනිරුද්ධභාවඤ්ඤාති විඤ්ඤායති. යස්මා ච "ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතී"ති විධාපි උද්දිට්ඨස්ස ලක්ඛණස්ස නිද්දෙසං වදනෙතන "අවිජ්ජායත්වෙව අසෙස විරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොා"ති ආදිනා නිරොධො එව වුත්තො, තස්මා නත්ථිභාවොපි නිරොධො එවාති, නත්ථිභාවවිරුද්ධො අත්ථිභාවො අනිරොධොති දස්සිතං හොති, තෙන අනිරොධසඞ්ඛාතෙන අත්ථිභාවෙන උප්පාදං විසෙසෙති, තතො න ඉධ අත්තලාභමත්තං උප්පාදෙති අත්ථො අධිප්පෙතො, අථ ඛො අනිරොධසඞ්ඛාතො අත්ථිභාවො වාති ඇයමත්ථො විභාවිතොති, එවමෙතං ලක්ඛණවචවනං අඤ්ඤමඤ්ඤවිසෙසනවිසෙසිතබ්බභාවෙන සාඤ්චකනනි[1] වෙදිතබ්බං. කො පනායං අනිරොධො නාම "අත්ථිභාවො උප්පාදෙ පවුච්චතී"ති අප්පහීණභාවො ච අනිබ්බත්තඵලාරහතාපහාණෙහි ඵලානුප්පාදනාරහතා ච යෙ තෙහි පහාතබ්බා අකුසලා ධම්මා තෙසං අරියමග්ගෙන අසමුග්ඝාතිතභාවො ච යෙ පන න පහාතබ්බා කුසලා බ්‍යාකතා ධම්මා යානි තෙසු සංයොජනානි අඛීණාසවානං තෙසං අපරික්ඛීණතා ච, අසමුග්ඝාතානුසයිතා හි සසංයොජනා බන්ධපවත්තති

1. සී. I, II, III & IV. සත්තකං & ම. සත්තකං.

පටිච්චසමුප්පාදෙ, තථා ච වුත්තං:–"යාය ච භික්ඛවෙ අවිජ්ජාය නීවුතස්ස බාලස්ස යාය ච තණ්හාය සංයොජනස්ස අයං කායො සමුදාගතො සා චෙව අවිජ්ජා බාලස්ස අපහීණා සා ච තණ්හා අපරික්ඛීණා, තං කිස්සහෙතු? න හි භික්ඛවෙ බාලො අවරි බ්‍රහ්මචරියං සම්මාදුක්ඛක්ඛයාය තස්මා බාලො කායස්සභෙදා කායූපගො හොති සො කායූපගො සංයොගො න පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙනා"ති ආදි. බන්ධසංයොජනානං පන අවිජ්ජාය අභාවතො සඞ්ඛාරානං තණ්හූපාදානානං අභාවතො උපාදානභවානං අසම්භවොති වට්ටස්ස උපච්ඡෙදෙ පඤ්ඤායිස්සතීති. තෙනෙවාහ: "ඡන්නන්නෙව ඵග්ගුණ ඵස්සායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා ඵස්සනිරොධො ඵස්ස නිරොධා වෙදනානිරොධො"ති ආදි, න හි අඤ්ඤමඤ්ඤාධිගමතො උද්ධං යාව පරිනිබ්බාණා සළායතනාදීනං අපවත්තති, අථ ඛො නස්සිතා නිරොධසද්ද වචනීයතා බන්ධසංයොජනතාති නිරොධො වුත්තො. අපි ච විරක්ඛතමපි කම්මං අනිබ්බත්තිතඵලතාය අපහීණාහාරතාය ච ඵලාරහං සන්තං එව නාමං හොති, න නිබ්බත්තිතඵලං නාපි පහීණාහාරන්ති. ඵලුප්පත්ති පච්චයානං අවිජ්ජාසඞ්ඛාරාදීනං වුත්තනයෙනෙව ඵලාරහභාවො අනිරොධොති වෙදිතබ්බො. එවං අනිරුද්ධභාවෙනෙව හි යෙන චිත්තා ඵලං න සම්භවති තං තං කාරණං අත්තනාපි ඉමස්මිං සතීති ඉමිනා වචනෙන වුත්තං, තතො යෙව ච අවුසිතබ්‍රහ්මචරියස්ස අපවත්තිධම්මතං අනාපන්නෙහා පච්චයුප්පාදෙ කාලභෙදං අනාමසිත්වා අනිවත්තිතාය එව "ඉමස්ස උපාදා"ති වුත්තො. අථ වා අවසෙසපච්චයසමවායෙ අවිජ්ජමානස්සපි විජ්ජමානස්ස විය පඨමව විජ්ජමානස්ස, යා ඵලුප්පත්ති අභිමුඛතා සා ඉමස්ස උපාදාති වුත්තා. තදා හි තතො ඵලං උප්පජ්ජතීති තදවත්ථං කාරණං ඵලස්ස උප්පාදනභාවෙන උත්තං උපපත්තං නාම හොති න විජ්ජමානමපි අතදවත්ථන්ති තදවත්ථතා උප්පාදෙති වෙදිතබ්බො.

තස්ස **සතීති** ඉමිනා විජ්ජමානාමතෙතන පච්චයභාවං වදතෙනා අබ්‍යාපාරතං පටිච්චසමුප්පාදස්ස දස්සෙති. **උප්පාදාති** උප්පත්තිධම්මතං අසඛ්ඛතාලභාවිතං ඵලුප්පත්තිඅභිමුඛතඤ්ච දීපෙනෙතා අනිච්චතං **පටිච්චසමුප්පාදස්ස** දස්සෙති; සති න අසති. උප්පාදා න නිරොධාති පන හෙතු අත්ථෙති භූමනිස්සක්කවචනෙන සමත්ථිතං නිදානං සමුදය ජාතිපභවභාවං පටිච්චසමුප්පාදස්ස දස්සෙති. හෙතුඅත්ථා චෙත්ථ භූමවචනෙ යස්ස භාවෙ තදවිනා භාවිඵලස්ස භාවො ලක්ඛියති තත්ථ පවත්තියා වෙදිතබ්බා. යථා "අධනානං ධනෙ අනානුප්පදියමානෙ දුළිද්දියං වෙපුල්ල මගමාසී"ති ච "නිපඨෙනෙත්‍ථ සංසෙසු සුභික්ඛං ජායතී"ති ච. නිස්සක්ක වචනස්සාපි හෙතුඅත්ථතා ඵලස්ස පභවෙ පකතියඤ්ච පවත්තිතො, යථා "කලලා හොති අබ්බුදං අබ්බුදා ජායති පෙසී"ති ච "හිමවතා ගඞ්ගා පභවන්ති සිඞ්ගතො සරෝ[1] ජායතී"ති ච. අවිජ්ජාදිභාවෙ ච තදවිනාභාවෙන සඞ්ඛාරාදිභාවො ලක්ඛියති. අවිජ්ජාදීහි ච සඞ්ඛාරාදයො පභවන්ති ච කරියන්ති චාති තෙ තෙසං පභවා පකති ච, සක්‍යා තදත්‍ථදීපනත්‍ථං "ඉමස්මිං සති ඉමස්ස උපාදා"ති හෙතු අත්‍ථා භූමනිස්සක්කනිද්දෙසා කතාති.

1. ම. යාවකිඤ්චනභෙතා ඵුරෙ.

යසමා වෙත්ථ "ඉමස්මිං සති ඉදං හොතී"ති "ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති සඞ්ඛෙපෙන උද්දිට්ඨස්ස පච්චයසමුප්පාදස්ස "අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා"ති ආදිකෝ නිද්දෙසෝ තසමා යථාවුත්තෙනා අත්ථභාවෝ උප්පාදෙ ච නෙසං නෙසං පච්චයුප්පන්නධම්මානං **පච්චයභාවොති විඤ්ඤායති.** න හි අනිරුද්ධතායසඞ්ඛාතං අත්ථභාවං උප්පාදඤ්ච අනිච්චතාසභාවතා සඞ්ඛාතං උදයවය්ධතායසඞ්ඛාතං වා "සති එව නාසති උප්පාදෙ එව න නිරොධෙ"ති අඤ්ඤා ගධනියමෙති වචනෙති අභිහිතං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං පච්චයභාවෝ නාම අත්ථි. තසමා යථාවුත්තෙනා අත්ථභාවෝ උප්පාදෙ ච පච්චයභාවොති වෙදිතබ්බං. යෙපි පඨානෙ ආගතා හෙතු ආදයෝ චතුවීසතිපච්චයා, තෙපි එතඤ්ඤෙව පච්චයභාවඤ්ඤ විසෙසානි වෙදිතබ්බා. ඉති යථාවිධාරෙන අනුලොමං පටිච්චසමුප්පාදං මනසි අකාසි. තං දස්සෙතුං "යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා"ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ **යදිදන්ති**: නිපාතො. තස්ස යො අයන්ති අත්ථො. **අවිජ්ජාපච්චයාති** ආදිසු අවිඤ්ඤං කායදුච්චරිතාදිං විඳන්තීති=**අවිජ්ජා,** විඳිඤං කායසුචරිතාදිං න විඳන්තීති=**අවිජ්ජා,** ධම්මානං අවිපරීතසභාවං අවිදිතං කරොන්තීති=**අවිජ්ජා,** අනන්තවිරහිතෙ සංසාරෙ භවාදිසු සත්තෙ ජවාපෙන්තීති=**අවිජ්ජා,** අවිජ්ජමානෙසු ජවති විජ්ජමානෙසු නාජවන්තීති=**අවිජ්ජා,** විජ්ජාය පටිපක්ඛාති=**අවිජ්ජා.** සා "දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං"න්ති ආදිනා චතුබ්බිධා වෙදිතබ්බා. පටිච්ච න විනා ඵලං එති උප්පජ්ජති වෙව පවත්තති වාති=**පච්චයෝ;** උපකාරකත්ථෝ වා පච්චයො, අවිජ්ජා ච සා=පච්චයො චාති අවිජ්ජාපච්චයො, තසමා **අවිජ්ජාපච්චයා;** සඞ්ඛරොන්තීති=**සඞ්ඛාරා,** ලොකිය කුසලාකුසලචෙතනා. සා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරවසෙන තිවිධා වෙදිතබ්බා. විජානාතීති=**විඤ්ඤාණං,** තං ලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණ වසෙන චතුබ්බිධං. නමන්තීති=**නාමං,** වෙදනාදිඛන්ධත්තයං. රූපපත්තීති=**රූපං,** භූතරූපං චක්ඛාදිඋපාදාරූපඤ්ච; ආයතන්තීති=**ආයතනං,** ඵුසන්තීති=**ඵස්සො;** වෙදියන්තීති=**වෙදනා;** ඉදමපි චයං වාරවසෙන ඡබ්බිධං. විපාකවසෙන ගහණෙ ඡත්තිංසවිධං. පරිතස්සන්තීති=**තණ්හා,** සා කාමතණ්හාදිවසෙන සඞ්ඛෙපතො තිවිධා. විත්ථාරතො අට්ඨසතප්පභෙදවිධා ච. උපාදියන්තීති=**උපාදානං,** තං කාමුපාදානාදිවසෙන චතුබ්බිධං, භවති භවියතීති වා=**භවො.** සො කම්මුපපත්තිභෙදතො දුවිධො. ජනනං=**ජාති,** ජීරණං=**ජරා.** මරන්ති නෙනාති=**මරණං.** සොචනං=**සොකො,** පරිදෙවනං=**පරිදෙවො,** දුක්ඛයන්තීති=**දුක්ඛං,** උපපීළනවසෙන චෙඛා ඛණන්තීති=**දුක්ඛං,** දුම්මනසභාවො=**දොමනස්සං,** ඵුසො ආයාසො=**උපායාසො. සම්භවන්තීති**: නිබ්බත්තන්ති. න කෙවලඤ්ච සොකාදීහි යෙව අථඛො සබ්බපදෙහි සම්භවන්තීති පදස්ස යොජනා කාතබ්බා. එවං හි "අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා සම්භවන්තී"ති පච්ච යුප්පන්නො වවත්ථානං දස්සිතං හොති, එස නයො සබ්බත්ථ.

තත්ථ අසඞ්ඛතලක්ඛණා අවිජ්ජා, සමෙමාහනරසා, ඤාදනපච්චුපට්ඨානා, ආසවපදපච්චයා; අභිසඞ්ඛරණලක්ඛණා සඞ්ඛාරා, ආයූහනරසා, සංවිදහන පච්චුපට්ඨානා, අවිජ්ජාපදපච්චයා; විජානනලක්ඛණං විඤ්ඤාණං, පුබ්බඞ්ගම රසං, පටිසන්ධිපච්චුපට්ඨානා, සඞ්ඛාරපදපච්චයා; වත්ථාරම්මණපච්චයා වා; නමනලක්ඛණං නාමං, සම්පයොගරසං, අවිනිබ්භොගපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදපච්චයා; රූපනලක්ඛණං රූපං, අනාරම්මණරසං, අපපහෙය්යභාව පච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදපච්චයා; ආයතනලක්ඛණං සළායතනං, දස්සන රසං, වත්ථුවිභාවපච්චුපට්ඨානං, නාමරූපපදපච්චයා; ඵස්සනලක්ඛණෝ එසෝ, සඞ්ඝට්ටනරසෝ, සඞ්ගතිපච්චුපට්ඨානෝ, සළායතනපදපච්චයෝ; අනුභවනලක්ඛණා වේදනා, විසයරසභෝගරසා, සුඛදුක්ඛපච්චුපට්ඨානා, ඵස්සපදපච්චයා; තණ්හාලක්ඛණා තණ්හා, අභිනන්දනරසා, අත්ථභාව පච්චුපට්ඨානා, වේදනාපදපච්චයා; ගහණලක්ඛණං උපාදානං, අමුඤ්චනරසං, තණ්හාදළ්හත්තාදිඨි පච්චුපට්ඨානං, තණ්හාපදපච්චයං; කම්මකම්මඵල ලක්ඛණෝ භවෝ, භවනභාවනරසෝ, කුසලාකුසලබ්‍යාකතපච්චුපට්ඨානෝ, උපාදානපදපච්චයෝ; තත්ථ තත්ථ භවේ පඨමාභිනිබ්බත්තිලක්ඛණා ජාති, නීයාතනරසා, දුක්ඛවිචිත්තතා පච්චුපට්ඨානා; අතීතභවතෝ ඉධූපපජ්ජන පදපච්චයා, ඛන්ධපරිපාකලක්ඛණා ජරා, මරණූපනයනරසා, යොබ්බනවිනාස පච්චුපට්ඨානා; චුතිලක්ඛණං මරණං, විසෝගරසං, ගහිවිප්පවාසපච්චු පට්ඨානං; අනෙකා නිජ්ඣානලක්ඛණෝ යොගෝ, චෙතසෝ නිජ්ඣාන රසෝ, අනුයොජනපච්චුපට්ඨානෝ; ලාලප්පනලක්ඛණෝ පරිදෙවෝ, ගුණ ඛදූසපරිකිත්තනරසෝ, සඞ්ගමපච්චුපට්ඨානෝ; කායපීළනලක්ඛණං දුක්ඛං, දුප්පඤ්ඤතා දෙමනඤ්ඤකරණ[1]රසං, කායිකාබාධපච්චුපට්ඨානං; චිත්ත පීළනලක්ඛණං දෙමනස්සං, මනොවිඝාතනරසං, මානසඛාතපච්චු පට්ඨානං; චිත්තසරීරඛ්ඛයනලක්ඛණෝ උපායාසෝ, නිජ්ඣානනරසෝ, විසාද පච්චුපට්ඨානෝ; එවමෙතෙ අවිජ්ජාදයෝ ලක්ඛණාදිතොපි වෙදිතබ්බා. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපෝ, විත්ථාරෝ පන සබ්බාකාරසම්පන්නං විනිච්ඡයං **ඉච්ඡන්තෙන** සමෙමාහවිනොදනියං විභඞ්ගට්ඨකථාය ගහෙතබ්බෝ.

එවං නානි නිද්දිට්ඨස්ස නිදස්සනං, තෙන අවිජ්ජාදිභෙව කාරණෙහි න ඉස්සරනිම්මාණාදීහීති දස්සෙති. **එතස්සාති**: යථාවුත්තස්ස, **කෙවලස්සාති**: අසම්මිස්සස්ස සකලස්ස වා. **දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති**: දුක්ඛසමූහස්ස, න සත්තස්ස, නාපි ජීවස්ස සුඛාදිනං, **සමුදයෝ හොතීති**: නිබ්බත්ති සම්භවති. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: යථාවං අවිජ්ජාදිවසෙන සඞ්ඛාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොතීති වුත්තෙතා, සබ්බාකාරෙන එතමත්ථං විදිත්වා; **තාසං වෙලාසං ඉමං උදානං උදානෙසීති**: තාසං තස්ස අත්ථස්ස විදිතවෙලාසං, **ඉමං උදානං උදානෙසීති**: ඉමං තස්මිං අත්ථේ විදිතෙ හෙතුනො ච හෙතුසමුප්පන්නධම්මස්ස ච පජානනාය ආනුභාවපරිදීපකං **"යදා හවෙ පාතුභවන්ති"**ති ආදිකං යොමනස්සසමප්පයුත්තඤ්ඤණසම්පයුත්තං උදානං උදානෙසි; අත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසීති වුත්තං හොති. තස්සවෙවං:

1. සී. & ම. කාරණ.

ඤදූනි: යසමිං කාලෙ, **හවෙති**: බ්‍යත්තනනි ඉමසමිං අත්ථේ නිපාතො. කෙචි පන **භවති** ආහවෙති අත්ථං වදනනි. "යොඩෙථ මාරං පඤඤයුධෙනා"නි වචනතො කිලෙසමාරෙන යුජ්ඣනසමයෙති තෙසං අධිප්පායො. **පාතුභවනනීනි**: උපජ්ජනනි. **ධම්මානි**: අනුලොමපච්චයාකාරපටිවෙධසාධකා බොධිපක්ඛියධම්මා; අථවා, **පාතුභවනනීනි**: පකාසෙනනි අභිසමයවසෙන බ්‍යත්තං පාකටා හොනනි. **ධම්මානි**: චතුඅරියසච්චධම්මා. ආතාපොවුච්චති කිලෙසසස තාපනත්ථෙන විරියං, **ආතාපිනොති** සම්මප්පධානවිරියවතො. **ඣායතොති**: ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ඣායනනසස; **බ්‍රාහ්මණසසාති**. බාහිතපාපසස බිණාසවසස. **අථසස කඞ්ඛා වපගතනි ඤාතධම්මා**නි: අථසස එවං පාතුභූතඤාණසස යා එතා "කො නුඛො හනෙත ඵුසනීති? නො කලෙලා පඤඤාති භගවා අවොචා"නි ආදිනා නයෙන "කතමං ඛො හනෙත ජරාමරණං, කසස ච පනිදං ජරාමරණ"නනි? "නො කලෙලා පඤඤාති භගවා අවොචා"නි ආදිනා නයෙන පවත්තා කඞ්ඛා වුත්තා සා ච පච්චයාකාරෙ කඞ්ඛා වුත්තා "අහොසි නනු ඛො අහං අතීතමද්ධාන"නනි ආදිනා සොළස කඞ්ඛා ආගතා, තා සබ්බා වපගතනි අපගච්ඡනනි නිරුජ්ඣනනි. කසමා? **ඤතො පජානාසි ඤහෙතු ධම්මං**, යසමා අවිජ්ජාදිකෙන හෙතුනා සහෙතුකං ඉමං සඞ්ඛාරාදිකා කෙවලං දුක්ඛකඛන්ධධම්මං පජානාසි, අඤඤසසි පටිවිජ්ඣසි, කඩ පනසස බොධිපක්ඛියධම්මා චතුසච්චධම්මා වා පාතුභවනනි උපජ්ජනනි පකාසෙනනි වා? විපසසනාමඟඤණෙසු, තඤ්ච විපසසනා ඤණසමපයුත්තා සති ආදයො විපසසනාඤණඤ්ච යථාරහං අත්තනො විසයෙසු තදඞ්ගපහාණවසෙන සුභසඤඤාදිකෙ පජහනනි, කායානුපසසනාදිවසෙන විසුං උපජ්ජනනි, මඟඤක්ඛණෙ පන නිබ්බාණමාලම්බිත්වා සමුච්ඡෙදවසෙන පටිපක්ඛෙ පජහනතා චතුසු පි අරියසච්චෙසු අසමෙමාහපටිවෙධසාධනවසෙන සකිදෙව උපජ්ජනනි එවං තාවෙත්ථ බොධිපක්ඛියධම්මානං උපපත්තිනත්ථෙන පාතුභාවො වෙදිතබ්බො. අරියසච්චධම්මානං පන ලොකිකානං විපසසනාක්ඛණෙ විපසසනාය ආරම්මණකරණවසෙන ලොකුත්තරානං තදධිමුත්තතාවසෙන මඟඤක්ඛණෙ නිරොධසච්චං ආරම්මණාභිසමයවසෙන සබ්බෙසම්පි කිච්චාභිසමයවසෙන පාකට භාවතො පකාසනත්ථෙන පාතුභාවො වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා සතිපි සබ්බාකාරෙන සබ්බධම්මානං අත්තනො ඤණසස පාකටභාවෙ පච්චයසමුප්පාදමුඛෙන විපසසනාභිනිවෙසසස ඛනත්තා නිපුණගම්භීරසුදුද්දසතාය පච්චයාකාරසස තං පච්චවෙක්ඛිත්වා උපපත්තාබලවයොමනසසෙන පටිපක්ඛසමුච්ඡෙදවිභාවනෙන සඤ්ඣිං අත්තනො වා අභිසමයානුභාවදීපකමෙවෙත්ථ උදානං උදානෙසීති. "අයම්පි උදානො වුත්තෙනා භගවතා ඉති මෙ සුත"නනි අයං පාලි කෙසුචි යෙව පොත්ථකෙසු දිසසති. නත්ථි අයං පි ඉති සඤ්ඤා "ඉදම්පි බුද්ධ රතනං පණීතං" 'අයම්පි පාරාජිකො භාගී'නි ආදිසු විය සම්පිණ්ඩනත්ථො. තෙන උපරිමං සම්පිණ්ඩෙති. "වුත්තා"නි අයං **වුත්තසඤ්ඤ** කෙසොහාරණවපනවාපසම්කරණජීවිතවුත්ති පමුත්තා[1]

1. සී. සුමුඤඤ.

භාවපාවචන අජ්ඣාසනාකථනාදිසු දිස්සති. තථාහි "පොසකා පටිකෝ මානවෝ දහරෝ වුත්තසිරෝ"ති ආදිසු කෙසොහාරණේ ආගතෝ;

"ගාවෝ තස්ස පජායන්ති ඛෙත්තෙ වුත්තං විරුළ්හති
පුත්තානං ඵලමස්නාති යෝ මිත්තානං නදූහනී"ති.

ආදිසු වපනෙ, "නෝ ච ඛෝ පටිවුත්තා"නන්ති ආදිසු අවස්ඳනනකාදීහි වාපසමකරණේ; "පන්නා[1]ලොමෝ පදරවුත්තෝ මිගභූතෙන චෙතසා විහරති"ති ආදිසු ජීවිතවුත්තියං; "පණ්ඩුපලාසෝ බන්ධනා පවුත්තෝ අභබ්බෝ හරිතත්තායා"ති ආදිසු බන්ධනතෝ පමුත්තභාවෙ; "ගීතං පවුත්තං සම්ඉතා"නන්ති ආදිසු පාවචනෙ; "නපපවත්තතීතෙ වුත්තෝ පාරායණෝ"ති ආදිසු අජ්ඣාසනෙ; "වුත්තං ඛෝ පනෙතං භගවතා ධම්මදායාදා මෙ භික්ඛවෙ භවථ මා ආමිසදායාදා"ති ආදිසු කථනෙ; ඉධාපි කථනෙ එව දට්ඨබ්බා. තෙන අයම්පි උදානෝ භාසිතොති අත්ථෝ. **ඉතීති** එවමෙමුත්තන්නති පදවයස්ස අත්ථෝ නිදානවච්ඡණ්ණනාය සබ්බාකාරතෝ වුත්තොයෙව. පුබ්බෙ "එවමෙමුත්ත',න්නති නිදානවසෙන වුත්තෝයෙව හි අත්ථෝ ඉධ නිගමනවසෙන **ඉති මෙ සුත**න්නති පුන වුත්තෝ; වුත්තඤ්ඤෙව හි අත්ථස්ස පුනවචනං නිගමනන්ති. ඉති සුත්තස්ස අත්ථුද්ධාරෙ එවං සද්දෙන සමානත්ථතාය **එවමෙමසුත**න්නති එත්ථ වුත්ත අත්ථයොජනා ච **ඉති වුත්තක**වණ්ණනාය අමෙහි පකාසිතා යෙවාති තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති.

පරමත්ථදීපනියා බුද්දකනිකායඅට්ඨකථාය උදානඅංවණ්ණනාය

පඨම බොධිසුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ; **පටිලොම**න්ති: "අවිජ්ජා නිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධෝ"ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙ අවිජ්ජාදිකෙ යෙව පච්චයාකාරෙ අනුපපාද නිරොධෙන නිරුජ්ඣමානෙ අත්තනෙ කත්තබ්බකිච්චස්ස අකරණතෝ **පටිලොමෙ**තීති වුච්චති. පවත්තියා වා විලොමනතෝ පටිලොමෙ අත්තනතෝ පන මජ්ඣතෙ වා පට්ඨාය ආදිං පාපෙත්වා වුත්තත්තා. ඉතෝ අඤ්ඤතෙහෙත්ථ පටිලොමතා න යුජ්ජති. පටිලොමනන්ති ච "විසමං චන්දිමසූරියා පරිවත්තන්ති"ති ආදිසු විය භාවනපුංසකනිද්දෙසෙ. **ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති**ති ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ අසති මග්ගෙන පහීණෙ ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං න හොති නපපවත්තති. **ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතී**ති ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස නිරොධා මග්ගෙන අනුපපත්තිධම්මතං ආපාදිතත්තා ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං නිරුජ්ඣති නපපවත්තතීති අත්ථෝ.

---

1. සී. පඝන්නා.

ඉධාපි යථා "ඉමස්මිං සති ඉදං හොති ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති එත්ථ ඉමස්මිං සතියෙව න අසති ඉමස්ස උප්පාදා, එව න නිරොධාති අනෙකා ගධනියමතා දස්සිතා එව. ඉමස්මිං අසති යෙව න සති ඉමස්ස නිරොධා එව න උප්පාදා"ති අනෙකාගධනියමතා ලක්ඛණා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා. තං පඨමබොධිසුත්තනවණ්ණනාය වුත්තනයානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. එවං යථා භගවා පටිලොමපටිච්චසමුප්පාදං මනසි අකාසි. තං සඞ්ඛෙපෙන දස්සෙතුං ඉදානි විත්ථාරෙන දස්සෙතුං "අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො"ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **අවිජ්ජානිරොධා**ති අරියමග්ගෙන අවිජ්ජාය අනවසෙස නිරොධා, අනුසයපහාණවසෙන අග්ගමග්ගෙන අවිජ්ජාය අච්චන්ත සමුග්ඝාතොති අත්ථො. යදිපි හෙට්ඨිමමග්ගෙහි පහීයමානා අවිජ්ජා අච්චන්ත සමුග්ඝාටවසෙනෙව පහීයති, තථාපි න අනවසෙසතො පහීයති, අපාය ගාමිනියා හි අවිජ්ජා පඨමමග්ගෙන පහීයති. තථා සකිදෙව **ඉමස්මිං** ලොකෙ සබ්බත්ථ ව අනරියභූමියං උප්පත්තිපච්චයභූතා අවිජ්ජා යථාකකමං දුතියතතියමග්ගෙහි පහීයති, න ඉතරාති, අරහත්තමග්ගෙනෙව හි අනවසෙසං පහීයතීති. **සඞ්ඛාරනිරොධොති**: සඞ්ඛාරානං අනුප්පාදනිරොධො හොති, එවං නිරුද්ධානං පන සඞ්ඛාරානං නිරොධා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණාදීනඤ්ච නිරොධා නාමරූපාදීනි නිරුද්ධානි එව හොන්තීති **දස්සෙතුං; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධොති** ආදි වුත්තා "එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී"ති වුත්තනං. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

අපිචෙත්ථ කිඤ්චාපි "අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොති සඞ්ඛාර නිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො"ති එත්තාවතාපි සකලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස අනවසෙසතො නිරොධො වුත්තො හොති. තථාපි=යථා අනුලොමෙ යස්ස යස්ස පච්චයධම්මස්ස අත්ථිතාය යෙ යෙ පච්චයුප්පන්නාභාවමෙව උප්පජ්ජන්ති පවත්තන්ති එවාති ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනත්ථං "අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා–පෙ–සම්භවයො හොතීති වුත්තං. එවං නපපරිපක්ඛෙතා තස්ස තස්ස පච්චයස්ස අභාවෙ සෙ සෙ පච්චයුප්පන්නාභාවමෙව නිරුජ්ඣන්ති නපපවත්තන්තීති දස්සනත්ථං ඉධ **"අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූප නිරොධා–පෙ–දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති"**ති වුත්තං. න පන අනුලොමෙ විය කාලන්තරපරියාපන්නස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධදස්ස නත්ථං, අනාගතසෙසව හි අරියමග්ගභාවනාය අසති උප්පජ්ජනාරහස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස අරියමග්ගභාවනාය නිරොධො ඉච්ඡිතොති විසෙසො වෙදිතබ්බා. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: යථායං අවිජ්ජානිරොධාදිවසෙන සඞ්ඛාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතීති වුත්තො සඞ්ඛාකාරෙන **එතමත්ථං විදිත්වා ඉමං උදානං උදානෙසීති** ඉමස්මිං අත්ථෙ විදිතෙ "අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො"ති එවං පකාසිතස්ස අවිජ්ජාදීනං **පච්චයානං** ඛයස්ස අවබොධානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසීති අත්ථො.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: යස්මා අවිජ්ජාදීනං පච්චයධම්මානං අනුප්පාද නිරොදසඞ්ඛාතං ඛයං අවෙදි අසඤ්ඤසි පරිවිතක්කී තස්මා එතස්ස වුත්ත

නයෙන ආනාපිනො ඣායතො බ්‍රාහ්මණස්ස වුත්තපපකාරා බොධිපක්ඛිය ධම්මා චතුසච්චධම්මා පාතුභවන්ති උපජ්ජන්ති පකාසෙන්ති වා, අථවා පච්චයනිරොධස්ස සම්මා අවිදිතත්තා උපපජ්ජයෑං පුබ්බෙ වුත්තාපපභෙදා සඞ්ඛා නා සඞ්ඛාපි **වපයන්ති** නිරුජ්ඣන්තීති. සෙසං හෙට්ඨා වුත්ත නයමෙව.

දුතිය බොධිසුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ; **අනුලොමපටිලොම**න්ති: අනුලොමඤ්ච පටිලොමඤ්ච; යථා වුත්තඅනුලොමවසෙන චෙව පටිලොමවසෙන වා ති අත්ථො. න ච පුබ්බෙපි අනුලොමවසෙන පටිලොමවසෙන පටිචචසමුප්පාදෙ මනසිකාරපවත්ති සුත්තාවයෙ වුත්තා. ඉධ කස්මා පුනපි තදුභයවසෙන මනසිකාරප වත්තිතා වුච්චතීති? තදුභයවසෙන තතියං වාරං තඤ්ච මනසිකාරස්ස පවත්තිනත්තා. කථං පන තදුභයවසෙන මනසිකාරෙ පවත්තිතො? න හි සක්කා අපුබ්බං අචරිමං අනුලොමපටිලොමං පටිචචසමුප්පාදස්ස මනසිකාරං පවත්තෙතුන්ති. න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං තදුභයං එකජ්ඣං මනසාකාසීති. අථඛො වාරෙන, භගවා හී පඨමං අනු ලොමවසෙන කාලෙන පටිචචසමුප්පාදං මනසිකරිත්වා තදනුරූපං පඨමං උදානං උදානෙසි. දුතියං පටිලොමවසෙන තං මනසිකරිත්වා තදනුරූපමෙව උදානං උදානෙසි. තතියවාරෙ පන කාලෙන අනුලොම කාලෙන පටිලොමං මනසිකරණවසෙන අනුලොමපටිලොමං මනසි අකාසි. තෙන වුත්තං:-**අනුලොමපටිලොම**න්ති. යථා වුත්තඅනුලොම වසෙන චෙව පටිලොමවසෙන චාති ඉදමස්ස මනසිකාරස්ස පගුණබලව භාවො ච පකාසිතො හොති. එවඤ්ච අනුලොමං මනසිකරිස්සාමි පටි ලොමං මනසි කරිස්සාමීති එවං පවත්තානං පුබ්බභාගානං වසෙන තෙසං විභාගො වෙදිතබ්බා.

තඤ්ච අවිජ්ජාගතෙවාති අවිජ්ජාය එව තු, **අසෙසවිරාගනිරොධා**: විරාගසඞ්ඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධා; අග්ගමග්ගෙන අනවසෙස අනුප්පාදපපහාණා අත්ථො, **සඞ්ඛාරනිරොධෙ**ති: සඞ්ඛාරං. සඞ්ඛා රානං අනවසෙසං අනුප්පාදනිරොධෙ, හෙට්ඨිමෙන හි මග්ගත්තයෙන කෙචි සඞ්ඛාරා නිරුජ්ඣන්ති කෙචි න නිරුජ්ඣන්ති අවිජ්ජාය සාවසෙස නිරොධා, අග්ගමග්ගෙන පනස්සා අනවසෙසනිරොධා න කෙචි සඞ්ඛාරා න නිරුජ්ඣන්තීති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: ඉමාය අවිජ්ජාදිවසෙන සඞ්ඛාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො නිරොධො ච අවිජ්ජාදීනං සමුදයා නිරොධා ච හොතීති වුත්තොා සඞ්ඛාකාරෙන එතමත්ථං විදිත්වා. **ඉමං උදානං උදානෙසී**ති: ඉදං යෙන මග්ගෙන යො දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදය නිරොධසඞ්ඛාතො අත්ථො කිච්චවසෙන ආරම්මණකිරියාය ච විදිතො තස්ස අරියමග්ගස්ස ආනුභාවදීපකං උත්තපපකාරං උදානං උදානෙසි;

තත්‍රායං සඞ්ඛේපත්ථෝ; යදා හවේ පාතුභවන්ති ධම්මා ආතාපිනෝ ඣායතෝ බ්‍රාහ්මණස්ස, තදා සෝ බ්‍රාහ්මණෝ තෙහි උපපනෙහි බොධිපක්ඛිය ධම්මෙහි යස්ස වා අරියමග්ගස්ස වා පාතුභූතා තෙන අරියමඤ්ඤන. **විධූපයං තිට්ඨති මාරසෙනන්ති**: "කාමා තෙ පඨමා සෙනා"ති ආදිනා නයෙන වුත්තපකාරමාරසෙනං විධූපෙන්තෝ විධමෙන්තෝ විදධංසෙන්තෝ තිට්ඨති, කථං? **සූරියෝව ඔභාසමන්තලික්ඛං** යථා පුරියෝ අබ්භුග්ගතෝ අත්තනෝ පභාය අන්තලික්ඛං ඔභාසෙන්තොව අන්ධකාරං විධමෙන්තෝ තිට්ඨති, එවං සෝ ඛීණාසවබ්‍රාහ්මණෝ තෙහි ධම්මෙහි තෙන වා මග්ගෙන සච්චානි පටිවිජ්ඣන්තොව මාරසෙනං විධූපෙන්තෝ තිට්ඨතීති එවං භගවතා පඨමං පච්චයාකාරපජ්ජානස්ස දුතියං පච්චයඛණ්ඩාවගමස්ස තතියං අරියමග්ගස්ස ආනුභාවපකාසනානි ඉමානි තීණි උදානානි තීසු යාමෙසු භාසිතානි. කතරාය රත්තියා? අභිසම්බොධිතො සත්තමාය රත්තියා, භගවා හි විසාඛපුණ්ණමාය රත්තියා පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා නානානයෙහි තෙහුම්ක සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා ඉදානි අරුණෙ උග්ගච්ඡිස්සතීති සම්මාසම්බොධිං පාපුණි, සබ්බඤ්ඤුතඤාණපතිසම්මන්නන්තරමෙව ච අරුණෙ උග්ගච්ඡි, තතො තෙනෙව පල්ලඞ්කෙන බොධිරුක්ඛමූලෙ සත්තාහං වීතිනාමෙන්තෝ සත්තමාය රත්තියා තීසු යාමෙසු වුත්තනයෙන පටිච්චසමුප්පාදං මනසි කරිත්වා අථ ඉමානි උදානානි උදානෙසි.

බන්ධකෙ පන තීසුපි වාරෙසු පටිච්චසමුප්පාදං අනුලොම පටිලොමං මනසාකාසීති ආගතත්තා "**බන්ධකට්ඨකථායං**" "තීසුපි යාමෙසු එවං මනසිකත්වා පඨමං උදානං පච්චයාකාරපච්චවෙක්ඛණවසෙන දුතියං නිබ්බාණපච්චවෙක්ඛණවසෙන තතියං මග්ගපච්චවෙක්ඛණවසෙනාති එවං ඉමානි භගවා උදානානි උදානෙසීති වුත්තං. තම්පි න විරුජ්ඣති.

භගවා හි ඨපෙත්වා රතනඝර සත්තාහං සෙසෙසු ඡසු සත්තාහෙසු අනන්තරන්තරා ධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා යෙභුය්‍යෙන විමුත්තිසුඛ පටිසංවෙදී විහාසි, රතනඝරසත්තාහෙ පන අභිධම්මපරිවත්තවසෙනෙව විහාසීති.

තතිය බොධිසුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා

වතුත්ථෙ; **අජපාලනිග්‍රොධෙති**: තස්ස කිර ඡායායං අජපාලා ගන්ත්වා ගන්ත්වා නිසීදන්ති තෙනස්ස අජපාලනිග්‍රොධොත්වෙව නාමං උදපාදි. කෙවි පන යස්මා තත්‍ථ වෙදෙ සජ්ඣායිතුං අසක්කොන්තා මහල්ලකබ්‍රාහ්මණා පාකාර පරික්ඛිපයුත්තානි නිවෙසනානි කත්වා සබ්බෙ වසිංසු; තස්මා "අජපාල නිග්‍රොධෝ"ති නාමං ජාතන්ති. තත්‍රායං වචනත්ථෝ න ජපන්තීති= අජපා; මන්තානං අනජ්ඣායකාති අත්ථෝ. අජපා ආලෙන්ති අරියන්ති නිවාසං එත්ථාති=අජපාලෝති යස්මා වා මජ්ඣන්හිකෙ සමයෙ අන්නෙ

පවිවෙකේ අත්තනෝ ඡායාය පාලෙන්ති රක්ඛන්ති තස්මා අජපාලෝ නිස්ස නාමං රුළ්හන්ති අපරේ, සබ්බථාපි නාමමෙතං, තස්ස රුක්ඛස්ස සමීපෙ; සමීපත්ථේ හි එතං භුම්මං අජපාලනිග්‌රොධෙති, **විමුත්තිසුඛපටිසංවේදී**ති, තත්‍රපි ධම්මං විචිනන්තෝ විමුත්තිසුඛං පරිසංවේදෙන්තෝ නිසීදි, බොධිරුක්ඛතෝ පුරිමදිසාභාගෙ එස රුක්ඛෝ හොති. 'සත්තාහ'න්තිච ඉදං න පල්ලඞ්කසත්තාහතෝ අනන්තරසත්තාහං, භගවා හි පල්ලඞ්ක සත්තාහතෝ අපරානිපි තීණි සත්තාහානි බොධිසමීපෙ යෙව විතිනාමෙසි; තත්‍රායං අනුපුබ්බකථා.

භගවති කිර සම්මාසම්බොධිං පත්වා සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා න භගවා වුට්ඨාති කිඤ්චුඛෝ අඤ්ඤදි[1] බුද්ධත්තකරා ධම්මා අත්ථීති එකච්චානං දෙවතානං කඞ්ඛා උදපාදි. අථ භගවා අට්ඨමෙ දිවසෙ සමාපත්තිතෝ වුට්ඨාය දෙවතානං කඞ්ඛං ඤත්වා කඞ්ඛාවිධමනත්ථං ආකාසෙ උපපත්තිවා යමකපාටිහාරියං දස්සෙත්වා තාසං කඞ්ඛං විධමෙත්වා පල්ලඞ්කතෝ ඊසකං පාචීනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ ඨත්වා චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච උපචිතානං පාරමීනං පුඤ්ඤිද්ධිගමනීය ඨානං ඵලසමාපත්තාගමට්ඨානං[2] පල්ලඞ්කං බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි චක්ඛූහි ඔලොකයමානෝ සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තං ඨානං **අනිමිස චෙතියං** නාම ජාතං, අථ පල්ලඞ්කස්ස ච ඨිතට්ඨානස්ස ච අන්තරා පුරත්ථිමතෝ ච පච්ඡිමතෝ ච ආයතෙ රතනවඞ්කමෙ චඞ්කමන්තෝ සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තතෝ තං **රතනචඞ්කමං** නාම ජාතං, තතෝ පච්ඡිමදිසාභාගෙ දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු, තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා අභිධම්ම පිටකං විසෙසතෝ අනන්තනයං සමන්තපට්ඨානං විචිනන්තෝ සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තං ඨානං **රතනඝරචෙතියං** නාම ජාතං; එවං බොධි සමීපෙ යෙව චත්තාරි සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා **පඤ්චමෙ** සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛතෝ අජපාලනිග්‌රොධං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස මූලෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි.

තාමහා සමාධිමහා වුට්ඨාසීති: තතෝ ඵලසමාධිතෝ යථාකාල පරිච්ඡේදං වුට්ඨහි වුට්ඨහිත්වා ච පන තත්ථ එවං නිසින්නෝ භගවහි එකෝ බ්‍රාහ්මණෝ ගන්ත්වා පඤ්හං පුච්ඡි. තෙන වුත්තං: **අථඛෝ අඤ්ඤතරෝ**ති: ආදි. තත්ථ **අඤ්ඤතරෝ**ති: නාමගොත්තවසෙන අනභිඤ්ඤාතෝ අපාකටෝ එකෝ; **හුහුඞ්කජාතිකෝ**ති: සෝ කිර දිට්ඨමඞ්ගලිකෝ මානත්ථද්ධෝ. මානවසෙන කොධවසෙන ච සබ්බං අත්තඤ්ඤජාතිකං[3] පස්සිත්වා ජිගුච්ඡන්නෝ හුහුන්ති කරොන්තෝ විචරති, තස්මා "හුහුඞ්කජාතිකෝ"ති වුච්චති "හුහුක්කජාතිකෝ"තිපි පාඨෝ. **බ්‍රාහ්මණෝ**ති: ජාතියා බ්‍රාහ්මණෝ. **යෙන භගවා**ති: යස්සං දිසායං භගවා නිසින්නෝ තා භුම්මත්ථෙහි එතං කරණවචනං, යෙන වා දිසාභාගෙන භගවා උපසඞ්කමිතබ්බෝ තෙන දිසාභාගෙන උපසඞ්කමි, අථවා "යෙනා"ති හෙතු අත්ථෙ කරණවචනං, යෙන කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඞ්කමිතබ්බෝ, තෙන

1. සී. I. & II. අජ්ඣපි. 2. සී. I. & II. කම්මට්ඨානං.
3. අවොක්කජාතිකං. සාර. ටී.

කාරණේන උපසඞ්කමීති අත්ථෝ; කෙන ච කාරණේන භගවා උපසඞ්කමි තඞ්කා? නානප්පකාරරොගදුක්ඛාභිපීළිතත්තා ආතුරකායෙහි මහාජනෙහි මහානුභාවෝ භිසක්කෝ විය රොගභික්ඛිජ්ජනත්ථං නානාවිධ කිලෙසබ්‍යාධිපීළිතත්තා ආතුරචිත්තෙහි දෙවමනුස්සෙහි කිලෙසබ්‍යාධි තිකිච්ඡනත්ථං ධම්මසවණප්පඤ්හපුච්ඡනාදිකාරණේහි භගවා උපසඞ්කමි තඞ්කා; තෙන අයම්පි බ්‍රාහ්මණෝ අත්තනෝ කඞ්ඛං ඡින්දිතුකාමෝ උපසඞ්කමි; **උපසඞ්කමිත්වාති**: උපසඞ්කමනපරියෝසානදීපනං, අථවා, යං ඨානං උපසඞ්කමි තතොපි භගවතෝ සමීපභූතං ආසන්නතරං ඨානං උපගන්ත්වාති අත්ථෝ; **සම්මෝදීති**: සමං සම්මා වා මොදි; භගවතෝ වචනෙන මොදි; භගවතා "කච්චි භොතෝ ඛමනීයං කච්චි යාපනීය"න්ති ආදිනා පටිසන්ථාරකරණවසෙන සමං පවත්තමොදෙ අහොසි. **සම්මෝදනීයන්ති** සම්මෝදනාය අරහං සම්මොදජනනයොග්ගං. **කථන්ති**: කථා සල්ලාපං. **සාරණීයන්ති**: සරිතබ්බයුත්තං, සාධුජනෙහි පවත්තෙතබ්බං; කාලන්තරෙ වා විත්තෙතබ්බං. **වීතිසාරෙත්වාති**: නිඨාපෙත්වා. **එකමන්තන්ති**: භාවනාපුංසකනිද්දෙසෝ; එකස්මිං ඨානෙ; අතිසම්මුඛාදිකෙ ච නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා එකස්මිං පදෙසෙති අත්ථෝ. **එතදවොචාති**: එතං ඉදානි වත්තබ්බං **කිත්තාවතා නු බොති** ආදිවචනං අවොච; තථා හි වුත්තං:-"භොවාදි නාම සො හොති සචෙ හොති සකිඤ්චනොෝ"ති. **භොතෝ මාති**: භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති.

කථමපනායං බ්‍රාහ්මණෝ සම්පති සමාගතෝ භගවතෝ ගොත්තං ජානාතීති? නායං සම්පති සමාගතෝ, ඡබ්බස්සානි පධානකරණකාලෙ උපට්ඨහනෙහි පඤ්චවග්ගියෙහි සද්ධිං චරන්තොපි, අපරභාගෙ තං වතං ඡඩ්ඩෙත්වා උරුවෙලායං සෙනානිගමෙ එකො අදුතියෝ හුත්වා පිණ්ඩාය චරමානොපි තෙන බ්‍රාහ්මණෙන දිට්ඨපුබ්බො චෙව සල්ලපිතපුබ්බො ච, තෙන සො පුබ්බෙ පඤ්චවග්ගියෙහි ගච්ඡමානං භගවන්තං ගොත්තං අනුස්සරන්තෝ ගොතමාති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති, යතො පට්ඨාය භගවා මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛන්තෝ අනොමානදීතීරෙ පබ්බජිතෝ ච තතොපභුති සමණෝ ගොතමොති වඤ්ඤෙ විය සුරියෝ විය පාකටෝ පඤ්ඤත්තෝ, න තස්ස ගොත්තජානනෙ කාරණං ගවෙසිතබ්බං. **බ්‍රාහ්මණකරණාති**: බ්‍රාහ්මණං කරොන්තීති=බ්‍රාහ්මණකරණා, බ්‍රාහ්මණභාවකරාති අත්ථෝ; එත්ථ ච, **කිත්තාවතාති**: එතෙන යෙහි ධම්මෙහි බ්‍රාහ්මණෝ හොති තෙසං ධම්මානං පරිමාණං පුච්ඡති; **කතමෙ ච පනාති** ඉමිනා සරූපං පුච්ඡති. **එතමත්ථං විදිත්වාති**. එතං එතෙන පුට්ඨස්ස පඤ්හස්ස සිඛාප්පත්තං විදිත්වා. **නාඝං වෙලාඝං ඉමං උදානං උදානෙසි.** න පන තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙසි. කස්මා? ධම්මදෙසනාය අභාජනභාවතො, තථාහි තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ඉමං ගාථං සුත්වා න සවොභිසමයෝ අහොසි. යථා ච ඉමස්ස එවං උපකස්ස ආජීවකස්ස බුද්ධගුණපකාසනං, ධම්මවක්කප්පවත්තනතො හි පුබ්බභාගෙ භගවතා භාසිතං පදෙසං සුණන්තානම්පි තපස්සුහල්ලිකානං සරණදානං විය වාසනාභාගියමෙව ජාතං, න සෙක්ඛභාගියං න නිබ්බෙධභාගියං, එසා හි ධම්මතාති.

තත්ථ **යෝ බ්‍රාහ්මණෝති**: යෝ බාහිතපාපධම්මතාය බ්‍රාහ්මණෝ; න දිට්ඨිමඞ්ගලිකතාය හුහුඞ්කාරකඝාවාදි පාපධම්මයුත්තෝ හුත්වා කෙවලං ජාතිමත්තකෙන බ්‍රහ්මඤ්ඤං පටිජානාති සෝ බ්‍රාහ්මණෝ බාහිත පාපධම්මත්තා හුහුඞ්කාරපපහාණෙන **නිහුහුඞ්කෝ**. රාගාදිකසාවාභාවෙන **නික්කසාවෝ**. භාවනානුයොගයුත්තචිත්තතාය **යතත්තෝ**. සීල සමථතනියා[1] වා සංයතචිත්තතාය **යතත්තෝ**. චතුමග්ඝඤ්ඤණසඞ්ඛාතෙහි වෙදෙහි අන්තං සඞ්ඛාරපරියොසානං නිබ්බාණං වෙදනං වා අන්තං ගතත්තා **වෙදන්තගූ**. මග්ඝබ්‍රහ්මචරියස්ස වුසිතත්තා **වුසිතබ්‍රහ්ම චරියෝ**. **ධම්මෙන බ්‍රහ්මවාදං වදෙය්‍ය** බ්‍රාහ්මණෝ අහන්ති එතං වාදං ධම්මෙන ඤායෙන වදෙය්‍ය. යස්ස සකලලොකසන්නිවාසෙපිහි කුහිඤ්චි එකාරම්මණෙපි රාගුස්සදෙ දෙස්සුස්සදෙ මොහුස්සදෙ මානුස්සදෙ දිට්ඨුස්ස දෙති ඉමෙ **උස්සදා නත්ථි** අනවසෙසං පහීණත්තා අත්ථෝ.

චතුත්ථසුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ; **සාවත්ථියන්ති**: එවං නාමකෙ නගරෙ, තං හි සවත්ථස්ස නාම ඉසිනො නිවාසට්ඨානෙ මාපිතත්තා **සාවත්ථී** වුච්චති. යථා "කාකන්දිං මාකන්දිං"ති එවං තාව අක්ඛරචින්තකා; අට්ඨකථාචරියා පන භණන්ති යං කිඤ්චි මනුස්සානං උපභොගපරිභොගං සබ්බමෙත්ථ අත්ථි සාවත්ථී. සත්ථසමායොගෙ ච කිමෙත්ථ භණ්ඩමත්ථි පුච්ඡතෙ සබ්බ මත්ථිනිපි වචනං උපාදාය සාවත්ථී

සබ්බදා සබ්බූපකරණං සාවත්ථියං සමොහිතං
තස්මා සබ්බමුපාදාය **සාවත්ථී**ති පවුච්චති.

තස්සං සාවත්ථියං, සම්පත්තෙ වෙතං භුම්මවචනං. **ජෙතවනෙති**: අත්තනො පවත්තිකෙ ඤාණෙති=ජෙතො; රූපාදෙ වා **පච්චත්ථිකජනෙ ජිතෙ** ජානාතෙති=**ජෙතෝ** මඞ්ගලසම්මතාය[2] වාචාය තස්ස එවං නාමමෙව කතන්ති **ජෙතෝ**. වනතීති=**වනං**. අත්තනො සම්පත්තියා සත්තානං අත්තනි භත්තිං කරොති උප්පාදෙන්තී අත්ථෝ. වනුතෙ ඉති=**වනං**. නානාවිධකුසුමඝණ්ඩසමෙමාදපත්තකොකිලාදිවිහඞ්ගරුතාලාපෙහි[3] මත්ත මාරුතවලිතරුක්ඛසාඛාපලවහත්ථෙහි ච එථ මං පරිභුඤ්ජථාති පාණිනො යාචන්ති[4] වියාති අත්ථෝ. ජෙතස්ස වනං=ජෙතවනං, තං හි ජෙතෙන රාජකුමාරෙන රොපිතං සංවඩ්ඪිතං පරිපාලිතං, සොව **තස්ස** සාමි අහොසි, තස්මා ජෙතවනන්ති වුච්චති, තස්මිං ජෙතවනෙ. **අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති**: මාතාපිතූහි ගහිතනාමවසෙන සුදත්තො නාම සො මහාසෙට්ඨි සබ්බකාමසම්බන්ධාය පන විගතමලමච්ඡෙර තාය කරුණාදිගුණසමඞ්ගිතාය ච නිච්චකාලං අනාථානං පිණ්ඩං

1. සීලසංවරෙන. විත-අ.
2. කම්මනාය. පපඤ්.
3. සී. & ම. ලායෙති.
4. ම. ආලපති.

දෙති. තසමා "අනාථපිණ්ඩිකො"ති වුච්චති. ආරමන්ති එත්ථ පාණිනෝ විසෙසෙන පබ්බජිතානි=ආරාමෝ; පුප්ඵඵලාදිසොභාය නානිදූරනාච්චා සන්නානාදි පඤ්චවිධසෙනාසනඞ්ගසම්පත්තියා ච තතෝ තතෝ ආගම්ම රමන්ති අභිරමන්ති අනුක්කණ්ඨිතා හුත්වා වසන්තීති අත්ථෝ. වුත්තප්පකාරාය වා සම්පත්තියා තත්ථ තත්ථ ගතෙපි අත්තනෝ අබ්භන්තරෙ ආනෙත්වා රමෙන්තීති=ආරාමෝ.

සෝ කිර අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා ජෙතස්ස රාජකුමාරස්ස හත්ථතො අට්ඨාරසහිරඤ්ඤකොටීහි කොටිසන්ථාරෙන කිණිත්වා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොටීහි සෙනාසනානි කාරාපෙත්වා අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොටීහි විහාරමහං නිට්ඨාපෙත්වා එවං චතුපඤ්ඤාසාය හිරඤ්ඤකොටිපරිච්චාගෙන බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස නීය්‍යාදිතො. තසමා "අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමො"ති වුච්චති, තසමිං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. එත්ථ ච "ජෙතවනෙ"ති වචනං පුරිමසාමිකිත්තනං; "අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ"ති පච්ඡිමසාමි පරිකිත්තනං. උභයම්පි ච්චාගවිසෙසපරිදීපනෙන පුඤ්ඤකාමානං ආයතිං දිට්ඨානුගති ආපජ්ජනත්ථං. තත්ථ කි වාරකොට්ඨකපාසාදකරණ වසෙන භූමිවිභාගයලද්ධා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොටියො අනෙකකොටි අග්ඝනකා රුක්ඛා. ච ජෙතස්ස ච පරිච්චාගො, චතුපඤ්ඤසකොටියො අනාථපිණ්ඩිකස්ස; ඉති තෙසං පරිච්චාගපරිකිත්තනෙන එවං පුඤ්ඤ කාමා පුඤ්ඤානි කරොන්තීති දස්සෙන්තො ධම්මභණ්ඩාගාරිකො අඤ්ඤෙපි පුඤ්ඤකාමෙ තෙසං දිට්ඨානුගති ආපජ්ජනෙ නියොජෙතීති.

තත්ථ සියා, යදි තාව භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙති න වත්තබ්බං අථ ජෙතවනෙ විහරති සාවත්ථියන්ති න වත්තබ්බං. නහි සක්කා උභයත්ථ එකං සමයං විහරිතුන්ති; න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං. නනු අවොචුම්හ සම්පත්තේ එතං භුම්මවචනන්ති; තස්මා යදිදං සාවත්ථියා සම්පෙ ජෙතවනං තත්ථ විහරන්තො සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙති වුත්තෙතා. ගොචරගාමනිදස්සනත්ථං හිස්ස සාවත්ථිවචනං, පබ්බජිතානුරූපනිවා සට්ඨානදස්සනත්ථං සෙසවචනන්ති.

"ආයස්මා ච සාරිපුත්තො"ති ආදිසු **ආයස්මා**ති: පියවචනං; ච සද්දෙ, සම්පිණ්ඩනත්ථෝ. රූපසාරියා නාම බ්‍රාහ්මණියා පුත්තොති=**සාරිපුත්තො**; **මහාමොග්ගල්ලානොති** මහන්තා මොග්ගල්ලානොති හි මහාමොග්ගල්ලානො. පූජාවචනං ගුණවිසෙසංහි, **රෙවතොති**: ඛදිරවනවාසී රෙවතො, න කඞ්ඛාරෙවතො. එකසමිං හි දිවසෙ භගවා රත්තාසාණ්ඩිපරිකිත්තෙතා විය සුවණ්ණයූපො පවාල[1]ධජපරිවාරිතො විය සුවණ්ණපබ්බතො නවුතිහංස සහස්ස පරිවාරිතො විය ධතරට්ඨො හංසරාජා සත්තරතනසමුජ්ජලාය චතුරාසීතියා සෙනාය පරිවාරිතො විය චක්කවත්තිරාජා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගගනමජ්ඣෙ චන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය චතුන්නං පරිසානං මජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙන්තො නිසින්නො හොති, තස්මිං සමයෙ ඉමෙ අශ්‍රසාවකා ච භගවතො පාදෙ වන්දනත්ථාය උපසඞ්කමිංසු. **භික්ඛූ ආමන්තෙසී**: අත්තනා පරිවාරෙත්වා නිසින්නෙ භික්ඛූ තෙ ආගච්ඡන්තෙ දස්සෙත්වා අහාසි.

---

1. සී. & ම. පඤ්චජල

භගවා හි තෙ ආයස්මන්තෙ සීලස්මාධිපඤ්ඤාදිගුණසම්පන්නෙ පරමෙන උපසමෙන සමන්නාගතෙ පරමාය ආකප්පසම්පත්තියා යුත්තෙ උපසඞ්කමන්තෙ පස්සිත්වා පසන්නමානසො තෙසං ගුණවිසෙසපරිකිත්තනත්ථං භික්ඛූ ආමන්තෙසි **"එතෙ භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්ති එතෙ භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්ති"**ති. පසාදවසෙන එතං ආමෙඩිතං පසංසාවසෙනාපි වත්තුං යුත්තං. **එවං වුත්තෙ**ති: එවං භගවතා තෙ ආයස්මන්තෙ බ්‍රාහ්මණාති වුත්තෙ, **අඤ්ඤතරො**ති: නාම ගොත්තෙන අප්පකටො තස්සං පරිසායං නිසින්නෙසු එකො භික්ඛු. **බ්‍රාහ්මණජාතිකො**ති: බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතො සො උළාරභොගො. බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලා පබ්බජිතො තස්ස කිර එවං අහොසි: ඉමෙ ලොකියා උභතො සුජාතියා බ්‍රාහ්මණඉක්ඛාකනිපථත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා හොන්ති න අඤ්ඤථාති වදන්ති භගවා ච එතෙ ආයස්මන්තෙ බ්‍රාහ්මණාති වදති, හඳහං භගවන්තං **බ්‍රාහ්මණලක්ඛණං පුච්ඡිස්සා**මීති. එතමත්ථමෙව හි භගවා තදා තෙ පෙරෙ බ්‍රාහ්මණාති අභාසි, බ්‍රහමං අණෙතීති=බ්‍රාහ්මණෙති හි ජාති බ්‍රාහ්මණානං නිබ්බචනං, අරියා පන බාහිතපාපතාය බ්‍රාහ්මණා. **වුත්තං** හෙතං:-"බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණෙ සමචරියාය සමණෙති වුච්චතී"ති, වක්ඛති ච "බාහිත්වා පාපකෙ ධම්මෙ"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං බ්‍රාහ්මණසද්දස්ස පරමත්ථභූතං සිඛාපත්තතමත්ථං ඤත්වා; **ඉමං උදානං** නන්ති: ඉමං පරමත්ථබ්‍රහ්මභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ බාහිත්වාති: ඔහි කත්වා අත්තනො සන්තානතො නීහරිත්වා; සමුච්ඡෙදප්පහානවසෙන පජහිත්වාති අත්ථො. **පාපකෙ ධම්මෙ**ති: ලාමකෙ ධම්මෙ, දුච්චරිතවසෙන තිවිධදුච්චරිතධම්මෙ, විත්තුප්පාදවසෙන වා දස, අකුසලකම්මපථපවත්තිභෙදවසෙන අනෙකභෙදභින්නෙ සබ්බෙපි අකුසල ධම්මෙති අත්ථො. **යෙ චරන්ති සදා සතා**ති: යෙ සති විපුලත්තප්පත්ත තාය සබ්බකාලං රූපාදිසු ඡසුපි ආරම්මණෙසු ඡ සති විහාරවසෙන සතා සතිමන්තො හුත්වා චතූහි ඉරියාපථෙහි චරන්ති. සතිග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ සම්පජඤ්ඤම්පි ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං, **ඛීණ සංයොජනා**ති: චතූහිපි අරියමග්ගෙහි දසවිධස්ස සංයොජනස්ස සමුච්ඡින්නත්තා පරික්ඛීණසංයොජනා; **බුද්ධා**ති: චතුසච්චසම්බොධෙන බුද්ධා; තෙ ච පන සාවකබුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා සම්මාසම්බුද්ධාති තිවිධා; තෙසු ඉධ සාවකබුද්ධා අධිප්පෙතා. **තෙ ව ලොකස්මිං බ්‍රාහ්මණා**ති: තෙ සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රාහ්මණසඞ්ඛාතධම්මෙන අරියාය ජාතියා ජාතා බ්‍රාහ්මණභූතස්ස වා භගවතො ඔරසපුත්තාති ඉමස්මිං. සත්තලොකෙ පරමත්ථතො බ්‍රාහ්මණා නාම, න ජාතිගොත්තමත්තෙනෙව න ජටාබාරණාදිමත්තෙන වාති අත්ථො. එවං ඉමෙසු ද්වීසු සුත්තෙසු බ්‍රාහ්මණකරණධම්මා අරහත්තං පාපෙත්වා කථිතා. නානාජ්ඣාසයතාය පන සත්තානං දෙසනාවිලාසෙන අභිලාප නත්ථෙන දෙසනා නානත්තං වෙදිතබ්බං.

පඤ්චම සුත්තාදි වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **රාජගහෙති**: එවන්නාමකෙ නගරෙ; මහාමන්ධාතු මහා ගොවින්දාදීහි පරිග්‍රහිතත්තා රාජගහන්ති වුච්චති; දුරභිඛාධනීයත්තා නං පවිරාජ්ජනං ගහභූතන්ති රාජගහන්ති ආදිනා අඤ්ඤනෙත්ථ පකාරෙන ච **වණ්ණ**යන්ති. කිනෙත්ථ? නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස, තං පනෙතං බුද්ධ කාලෙ **වඤ්චවත්ති**කාලෙ ච නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං යක්ඛ පරිග්‍රහිතං; නෙසං වසනට්ඨානං[1] හුත්වා තිට්ඨති. **වෙළුවනෙ කලන්දක නිවාපෙති**: වෙළුවනන්ති තස්ස විහාරස්ස නාමං; තං කිර අට්ඨාරස හත්ථුබෙධඛෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං. බුද්ධස්ස භගවතොව වසනා නුච්ඡවිකාය මහතියා ගන්ධකුටියා අඤ්ඤඤි ච පාසාදකුටිලෙන මණ්ඩප වඞ්කමවාරකොට්ඨකාදීහි පතිමණ්ඩිතං, බහි වෙළුනි පරික්ඛිත්තං අහොසි නීලොභාසං මනොරමං, තෙන **වෙළුවන**න්ති වුච්චතීති. කලන්දකා නමෙත්ථ නිවාපං අදංසු තස්මා **කලන්දක නිවාපොති** වුච්චති.

පුබෙබ කිර අඤ්ඤතරෙ රාජා තං උය්‍යාන කීළනත්ථං පවිට්ඨො සුරාමදමත්තෙතා දිවාසෙය්‍යං උපගතො සුපි. පරිජනොපිස්ස සුත්තෙතා රාජාති පුප්ඵඵලාදීහි පලොභියමානො ඉතො චිතො ච පක්කාමි. අථ සුරාගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා රුක්ඛයුසිරා කණ්හසප්පො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤෝ අභිමුඛො ආගච්ඡති, තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා රඤ්ඤෝ ජීවිතං දස්සාමීති කලන්දක වෙසෙන ගන්ත්වා කණ්ණමූලෙ සද්දමකාසි, රාජා පරිබ්භමි. කණ්හසප්පො නිවත්තෙතා. සො තං දිස්වා ඉමාය කාලකාය මම ජීවිතං දින්නන්ති කාලකානං නිවාපං තස්ථ තස්ථ පට්ඨපෙසි, අභයඝොසඤ්ච ඝොසාපෙසි. තස්මා තතො පට්ඨාය තං "කලන්දක නිවාප"න්ති සඞ්ඛං ගතං. කලන්දකා නිඤ්ඤ කාලකානං නාමං, තස්මිං වෙළුවනෙ කලන්දක නිවාපෙ.

මහාකස්සපොති: මහන්තෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි සමන්නාගතත්තා මහන්තො කස්සපොති=මහාකස්සපො. අපිච ඛුමාරකස්සපත්ථෙරං උපාදාය අයං මහාථෙරෝ "මහාකස්සපො"ති වුච්චති, **පිප්පලිගුහාය**නන්ති: තස්සා කිර ගුහාය ච්‍රසමීපෙ එකො පිප්පලිරුක්ඛො අහොසි. තෙන සා පිප්පලි ගුහාති පඤ්ඤායිත්ථ, තස්සං පිප්පලිගුහායං, **ආබාධිකොති** ආබාධො අස්ස අත්ථීති=ආබාධිකො; බ්‍යාධිතොති[2] අත්ථො. **දුක්කිතොති**: කායසන්නිස්සයං දුක්ඛං සඤ්ජාතං අස්සාති=දුක්ඛිතො. දුක්ඛූපපත්තෙතාති අත්ථො. **බාළහ ගිලානොති**: අධිමත්ත ගෙලඤ්ඤං; තං පන ගෙලඤ්ඤං සතො සම්පජානො හුත්වා අධිවාසෙති, අථස්ස භගවා තං පවත්තිං ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා බොජ්ඣඞ්ගපරිත්තං අභාසි, තෙනෙව ථෙරස්ස සො ආබාධො වූපසම්, වුත්තං හෙතං බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තෙ:–

"තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකස්සපො පිප්පලිගුහායං විහරති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළහගිලානෙන. අථඛො භගවා සායණ්හ සමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි, නිසජ්ජ ඛො භගවා–පෙ–

1. වසනවත්ථං. පපඤ්ච. 2. සී. I IV. & ම. බ්‍යාධිතොති.

ආමන්තෙසි. කච්චි තෙ කස්සප ඛමනීයං? කච්චි යාපනීයං? කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති නො අභික්කමන්ති? පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො අභික්කමොති? න මෙ භන්තෙ-පෙ-නො පටික්කමොති, සන්තිමෙ කස්සප බොජ්ඣඞ්ගා, මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො කස්සප මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තති-පෙ-උපෙක්ඛා සම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො කස්සප මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො කස්සප සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තන්ති, තඤ්ච භගව බොජ්ඣඞ්ගා තඤ්ච සුගත බොජ්ඣඞ්ගාති, ඉදමවොච භගවා අත්තමනො ආයස්මා මහා කස්සපො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි. වුට්ඨාහිවායස්මා මහාකස්සපො තම්හා ආබාධා. තථා පඨීණෙ ච ආයස්මන්තො මහාකස්සපස්ස සො ආබාධො අහොසි,a තෙන වුත්තං:-

"අථඛො ආයස්මා මහාකස්සපො අපරෙන සමයෙන තම්හා ආබාධා වුට්ඨාසී"ති. **එතදහොසී**ති: පුබ්බෙ ගෙලඤ්ඤදිවසෙසු සඩ්ඪිවිහාරිකෙහි උපනීතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා විහාරෙ එව අහොසි අථස්ස තම්හා ආබාධා වුට්ඨිතස්ස එතං **"ඤාතූනාහං රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසෙය්‍ය"**න්ති පරිවිතක්කිතං අහොසි, **පඤ්චමත්තානි දෙවතා සතානී**ති: සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිවාරිකා පඤ්චසතා කඤ්චනපාදිනියො අච්ඡරායො. **උසුක්කං ආපන්නානි හොන්තී**ති: ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතං දස්සාමාති පඤ්ච පිණ්ඩපාතසතානි සජ්ජෙත්වා සුවණ්ණභාජනෙහි ආදාය අන්තරා මග්ගෙ ඨත්වා භන්තෙ ඉමං පිණ්ඩපාතං ගණ්හථ සඞ්ගහං කරොථාති වදමානා පිණ්ඩපාතදානෙ යුත්තපයුත්තා හොන්ති. තෙන වුත්තං: **"ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පිණ්ඩපාතපටිලාභාය"**ති. සක්කො කිර දෙවරාජා ථෙරස්ස චිත්තපවත්තිං ඤත්වා තා අච්ඡරායො උය්‍යොජෙසි; "ගච්ඡථ තුම්හෙ අය්‍යස්ස මහාකස්සපත්ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා අත්තනො පනිධිඤ්ච කරොථා"ති. එවං ඝිස්ස අහොසි: ඉමාසු සඞ්ඛාසු ගතාසු කදාචි එකිස්සාපි හත්ථතො පිණ්ඩපාතං ථෙරෙ පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, තං තස්සා භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති. පටික්කිපි ථෙරො භන්තෙ මයං පිණ්ඩපාතං ගණ්හථ මයඤං පිණ්ඩපාතං ගණ්හථාති වදන්තියො ගච්ඡථ තුම්හෙ කතපුඤ්ඤා මහාභොගා, අහං දුග්ගතානං සඞ්ගහං කරිස්සාමීති; භන්තෙ මා නො නාසෙථ සඞ්ගහං නො කරොථාති වදන්තියො පුනපි පටික්කිපිත්වා පුනපි අපගන්තුං අනිච්ඡමානා යාවතතියං න අත්තනො පමාණං ජානාථ අපගච්ඡථාති වත්වා අච්ඡරං පහරි; තා ථෙරස්ස අච්ඡරාසද්දං සුත්වා සන්තජ්ජිතා ඨාතුං අසක්කොන්තියො පලායිත්වා දෙව ලොකමෙව ගතා.

---

a. සං. කස්සප.

තෙන වුත්තං: **"පඤ්චමත්තානි දෙවතාසතානි පටික්කිපිත්වා"**ති. **පුබ්බණ්හසමයන්ති**: පුබ්බණ්හ එකං සමයං එකසමිං කාලෙ. **නිවාසෙත්වා**ති: විහාරනිවාසන පරිවත්තනවසෙන නිවාසනං දළහං නිවාසෙත්වා; **පත්තචීවරමාදායා**ති: චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ගහෙත්වා; **පිණ්ඩාය පාවිසී**ති: පිණ්ඩපාතත්ථාය පාවිසි, **දළිද්දචිඞ්ගබා**ති: දුග්ගත මනුස්සානං වසනවාටො; **කපණචිඞ්ගබා**ති: භොගපාරිපූරිසඞ්ඛාතපත්තියා දීනමනුස්සානං වාටො, **පෙසකාරචිඞ්ගබා**ති: තන්තවාය වාටො; **අද්ද සා බෝ භගවා**ති: කථං අද්දස? ආබාධා වුට්ඨිතෝ මම පුත්තෝ කස්සපෝ කින්නුඛෝ කරොතීති ආවජ්ජන්තෝ වෙළුවනෙ නිසින්නොව එවමහගවා දිබ්බචක්ඛුනා අද්දස. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: යායං ආයස්මතෝ මහාකස්ස පස්ස පඤ්චහි අවජ්රාසතෙහි උපනීතං අනෙකසූපං අනෙකබ්යඤ්ජනං දිබ්බපිණ්ඩපාතං පටික්කිපිත්වා කපණජනානුග්ගහපටිපත්ති වුත්තා එත මත්ථං ඤාත්වා; **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං පරමපටිවජ්ජාදස්සනමුඛෙන බීණාසවාදිගුණානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි;

තත්ථ **අනඤ්ඤපොසීති**: අඤ්ඤං පොසෙතීති=අඤ්ඤපොසි, න අඤ්ඤපොසි=අනඤ්ඤපොසි; අත්තනා පොසෙතබ්බස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවෙන අදුතියො; එකපොසීති අත්ථො. තෙන ථෙරස්ස සඞ්ඛාරතං දස්සෙති. ථෙරෝ හි කායපරිහාරිකෙන චීවරෙන කුච්ඡිපරිහාරිකෙන ච පිණ්ඩපාතෙන අත්තානමෙව පොසෙන්තො පරමපටිච්ඡෝ හුත්වා විහරති; අඤ්ඤං ඤාතිමිත්තාදිසු කඤ්චි න පොසෙති, කත්ථචි අලග්ගභාවා, අථවා අඤ්ඤෙන අඤ්ඤතරෙන පොසෙතබ්බස්ස අභාවතො අනඤ්ඤපොසි, යො හි එකසම්ං යෙව පච්චයදායකෙ පටිබද්ධචතුපච්චයො සො අනඤ්ඤපොසි නාම න හොති එකායත්තවුත්තිතො. ථෙරෝ පන "යථාපි භමරෝ පුපඵ"නන්ති ගාථාය වුත්තනයෙන ජඞ්ඝා බලං නිස්සාය පිණ්ඩාය චරන්තො කුලෙසු නිච්චනවෙ[1] හුත්වා මිස්සකභත්තෙන[2] යාපෙති, තථාහි, නං භගවා වණ්ටූපමපටිපදාය ථොමෙසි; **අඤ්ඤදත්ථූ**නන්ති: අභිඤ්ඤතං, යථා වුත්තගුණෙහි සණ්හතාය සන්තතනෙව වා[3] අනඤ්ඤපොසිභාවෙන අපටිවජ්ජතාය සන්තුට්ඨිතාය අභිඤ්ඤතං; අථවා **අඤ්ඤදත්ථූ**නන්ති සබ්බසො පහීණතණ්හතාය ලාභසක්කාරසිලොකනිකාමනහෙතු අත්තානං ජානාපනවසෙන න ඤාතං, අවිඤාතමෙව හි පාපිච්ඡෝ කුහකතාය සම්භාවනා ධිප්පායෙන අත්තානං ජානාපෙති, **දන්තන්ති**: ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාවසෙන ඉන්ද්‍රියෙසු උත්තමදමනෙන දන්තං; **සාරෙ පතිට්ඨිත**න්ති: විමුත්තිසාරෙ අවට්ඨිතං, අසෙකඛසීලඛන්ධාදිකෙ වා සීලාදිසාරෙ පතිට්ඨිතං; **බීණාසවං වන්තදොස**න්ති: කාමාසවාදීනං චතුන්නං ආසවානං අනවසෙසං පහීණත්තා බීණාසවං; තථා එව රාගාදිදොසානං සබ්බසො වන්තත්තා වන්තදොසං; **තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ**න්ති: තං යථා වුත්තගුණං පරමත්ථං බ්‍රාහ්මණං අහං බ්‍රාහ්මණන්ති වදාමීති. ඉධා පි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙසනා නානත්තං වෙදිතබ්බං.

ජටාසුත්ත වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. ම. අනිච්චතො. 2. ම. අත්තෙන. 3. සී. පසත්තෙනෙවං.

සත්තමෙ; **පාවායන්ති**:[1] එවන්නාමකෙ මල්ලරාජූනං නගරෙ; **අජකලාපකෙ චෙතියෙති**: අජකලාපකෙන නාම යක්ඛෙන පරිග්ගහිතත්තා අජකලාපකන්ති ලඛ්ධනාමෙ මනුස්සානං චිත්තීකතට්ඨානෙ; සො කිර යක්ඛො අරෙ කලාපෙත්වා බන්ධනෙන අජකොට්ඨාසෙන සද්ධිං බලිං පටිච්ඡති න අඤ්ඤථා; තස්මා අජකලාපකොති පඤ්ඤායිත්ථ; කෙචි පන අජකෙ විය යන්තෙ ලාපෙතීති=අජකලාපකොති, තස්ස කිර සන්තා බලිං උපනෙත්වා යදා අජ්ජදද්දං කත්වා බලිං උපහරන්ති, තදා සො තුස්සති; තස්මා "අජකලාපකො"ති වුච්චතීති. සො පන යක්ඛො ආනුභාව සම්පන්නො කක්ඛලෙ ඵරුසෙ තස්ථ ච සන්නිහිතො තස්මා තං ඨානං මනුස්සා වාසිතං කරොන්ති, කාලෙන කාලං බලිං උපහරන්ති. තෙන වුත්තං: "අජකලාපකෙ චෙතියෙ"ති. **අජකලාපකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙති**: තස්ස යක්ඛස්ස විමානෙ; තදා කිර සත්ථා තං යක්ඛං දමෙතුකාමො සායණ්හසමයෙ එකො අදුතියො පත්තචීවරං ආදාය අජකලාපකස්ස භවනවාරං ගන්ත්වා තස්ස දෙවාරිකං භවනං පවිසනත්ථාය යාචි; සො-කක්ඛලෙ භන්තෙ අජකලාපකො යක්ඛො සමණොති වා බ්‍රාහ්මණොති වා ගාරවං න කරොති තස්මා තුම්හෙ එව ජානාථ මයං පන තස්ස ච අනාරොචනං අයුත්තන්ති තාවදෙව යක්ඛසමාගමං ගන්තස්ස අජකලාප කස්ස සන්තිකං වාතවෙගෙන අගමාසි, සත්ථා අනොභවනං පවිසිත්වා අජකලාපකස්ස නිසීදනමණ්ඩපෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි, යක්ඛස්ස ඔරොධා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. සත්ථා තාසං කාලයුත්තං ධම්මිං කථං කථෙසි;

තෙන වුත්තං:- "**පාවායං විහරති අජකලාපකෙ චෙතියෙ අජ කලාපකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ**"ති. තස්මිං සමයෙ සාතාගිර හෙමවතා අජකලාපකස්ස භවනමත්ථකෙන යක්ඛසමාගමං ගච්ඡන්තා අත්තනො ගමනෙ අසම්පජ්ජමානෙ කින්නුඛො කාරණන්ති ආවජ්ජන්තා සත්ථාරං අජකලාපකස්ස භවනෙ නිසින්නං දිස්වා තත්ථ ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා මයං භන්තෙ යක්ඛසමාගමං ගම්ස්සාමාති ආපුච්ඡිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගතා. යක්ඛසන්නිපාතෙ අජකලාපකං දිස්වා තුණ්හි පවෙදයිංසු; "ලාභා තෙ ආවුසො අජකලාපක තෙ භවනෙ සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො භගවා ච නිසිදන්නො උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං පයිරුපාසන්තු ධම්මඤ්ච සුණාහි"ති. සො තෙසං කථං සුත්වා ඉමෙ තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණස්ස භවනෙ නිසින්නා භාවං කථෙන්තීති කොධාභිභූතො භුත්වා අජ්ජ මයහං තෙන සමණෙන සද්ධිං සඞ්ගාමො භවිස්සතීති චින්තෙත්වා යක්ඛසන්නිපාතතො වුට්ඨහිත්වා දක්ඛිණං පාදං උක්ඛිපිත්වා සට්ඨියොජනමත්තං කූටං අක්කමි. තං විධා[2] අහොසි. සෙසං හෙට්ඨා යං වත්තබ්බං තං ආලවකසුත්තවණ්ණනායං ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අජකලාපකස්ස සමාගමො හි ආලවකසමා ගමසදිසොව. තං සදිසං පඤ්හාකරණං විස්සජ්ජනං භවනතො නික්ඛමිත්වා නික්ඛමණං පවෙසනඤ්ච. අජකලාපකො හි ආගච්ඡන්තොපා යෙව එතෙහි

1. ෂී. II & III. පාවාරියං, & පාවලියං. 2. ම. ඛිජ්ජිත්වා මිඛං.

යෙව තං සමණං පලාපෙස්සාමීති වාතමණ්ඩලාදිකෙ නවවස්සෙ ච සමුට්ඨා පෙත්වා තෙහි භගවතො චලනමත්තමපි කාතුං අසක්කොනෙතා නානාවිධ පහරණහත්ථේ අතිවිය භයානකරූපෙ භූතගණෙ නිම්මිණිත්වා තෙහි සද්ධිං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අන්තන්තෙනෙව වරන්තෙතා සබ්බරත්තිං නානාපකාරං විපකාරං කත්වාපි භගවතො **කිඤ්චි** කෙසග්ගමත්තමපි නිසින්නාසනතො චලනං කාතුං නාසක්ඛි. කෙවලමපන "අයං සමණො මං අනාපුච්ඡා මඤ්ඤං භවනං පවිසිත්වා නිසීදතී"ති කොධවසෙන පජ්ජලිති. අථස්ස භගවා චිත්තුප්පත්තිං ඤත්වා සෙය්යථාපි නාම චණ්ඩස්ස කුක්කුරස්ස නාසාය පිත්තං භිජ්ජෙය්‍ය එවං සො භීය්‍යොසො මත්තාය චණ්ඩතරො අස්ස එවමෙවායං යක්ඛො මයි ඉධ නිසින්නෙ චිත්තං පදූසෙති යන්නූනාහං බහි නික්ඛමෙය්‍යන්ති සයමෙව භවනතො නික්ඛමිත්වා අඛොහාකාසෙ නිසීදි.

තෙන වුත්තං: "**තතොඛො පන සමණෙන භගවා රත්තන්ධකාර තිමිසායං අඛොහාකාසෙ නිසිජ්ජා හොති**"ති. තත්ථ **රත්තන්ධකාර තිමිසායන්ති**: රත්තියං අන්ධකාරෙ තමසි; චක්ඛුවිඤ්ඤාණුප්පත්ති විරහිතෙ බහලන්ධකාරෙති අත්ථො. චතුරඞ්ගසමන්නාගතො කිර තදා අන්ධකාරෙ පවත්තතීති. **දෙවො**ති: මෙඝෙ; එකමෙකං ඵුසිතකං උදකබින්දුං පාතෙති, අථ යක්ඛො ඉමිනා සද්දෙන තාසෙත්වා ඉමං සමණං පලාපෙස්සාමීති භගවතො සම්පං ගන්ත්වා "අඤ්ඤලො"ති ආදිනා ච භිංසනං අකාසි.

තෙන වුත්තං:-"**අථඛො අජ්ජකලාපකො**"ති ආදි. තත්ථ **භඤ්ඤන්ති**: චිත්තුත්‍රාසං; **ජම්භිතත්තන්ති**: ඌරුඨ්ඨමකසරීරස්ස ජම්භිතභාවං; **ලොම හංසන්ති**: ලොමානං පහට්ඨභාවං; තීහි පදෙහි භයුප්පත්තිමෙව දස්සෙති. **උපසඞ්කමී**ති: කස්මා පනායං එවං අධිප්පායො උපසඞ්කමී? නනු පුබ්බෙ අත්තනා කතඛබ්බං විපකාරං අකාසි? සච්චමකාසි; තථාපනෙස අනෙතා භවනෙ ඛෙමට්ඨානෙ වීරභූමියං සිතස්ස න **කිඤ්චි** කාතුං අසක්ඛි, ඉදානි බහිසිතං එවං භිංසාපෙත්වා පලාපෙතුං සක්කාති මඤ්ඤමානො උපසඞ්කමි. අයං හි යක්ඛො අත්තනො භවනං වීරභූමිති මඤ්ඤති. තත්ථ සිතත්තා අයං සමණො න භායතීති ච, **නික්ඛන්තතුං අඤ්ඤලො පකුලොනි අඤ්ඤලපකුලිකං අකාසිති**: තයො වාරෙ "අඤ්ඤලො පකුලො"ති භිංසාපෙතුකාමතාය එවරූපං සද්දං අකාසි. අනුකරණසද්දෙ හි අයං, තදහි සො යක්ඛො සිනෙරුං උකඛිපන්තො විය මහාපථවිං පරිවත්තෙන්තො විය ච මහතා උස්සාහෙන අසනි සතසද්දස්ස සඞ්ඝාතං විය එකසමීං ඨානෙ පුඤ්ජීකතං භූත්වා විනිවිජ්ඣනතං දිසාගජ්ජනං[1] හත්ථි ගජ්ජිතං කෙසරසීහානං සීහනින්නාදං යක්ඛානං භුඤ්කාරසද්දං භූතානං අවත්තාසං අසුරානං අපෙථාටොසං ඉන්දස්ස දෙවරඤ්ඤො වජිරනිග්ඝාත්තනිග්ඝොසං අත්තනො ගම්භීරතාය විපඤ්චිතතාය භයානකතාය ච අවසෙසසද්දං අභිභවනත්තම්ව කපච්චුට්ඨාන මහාවාතමණ්ඩලිකාය විනිග්ඝොසං පුථුජ්ජනානං හදයං ඨාලෙන්තං විය මහන්තං පවිඤනිග්ඝොසං අබ්‍යත්තකරං භිංසනතුං අත්තනො යක්ඛගජ්ජිතං ගජ්ජි. එතෙන ඉමං සමණං භිංසාපෙත්වා පලාපෙස්සාමීති යස්ස නිච්ඡාරණෙන පබ්බතා පපටිකං මුවිංසු වනපතී

1. සී. ක ම. දිසාවජ්ඣනං.

ජෙට්ඨකෙ උපාදාය සබ්බෙසු රුක්ඛලතාගුම්බෙසු පත්තඵලපුප්ඵානි සිදිසිංසු තියොජනසහස්ස විත්ථතායනොපි හිමවන්තපබ්බතරාජා ච කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, භුම්මදෙවතා ආදිං කත්වා යෙභුය්‍යෙන දෙවතානම්පි අහුදෙව භයං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසං පගෙව මනුස්සානං අඤ්ඤං සඤ්ච අපදදිපදචතුප්පදපක්ඛිනං මහාපඨවියා උද්ධියනකාලො විය මහති විසංසනා අහොසි, සකලසම්මිං ජම්බුදීපතලෙ මහන්තං කොලාහලං උදපාදි, භගවා පන තං සද්දං කිම්හි අම්ඤ්ඤමානො නිච්චලො නිසීදි, මා කස්සචි ඉමිනා අන්තරායො හොතූති අධිට්ඨාසි.

යස්මා පන සො සද්දෙ, "අක්කුලපක්කුල" ඉති ඉමිනා ආකාරෙන සත්තානං සොතපථං අගමාසි, තං තස්මා තස්ස අනුක්කරණවසෙන අක්කුලොති යක්ඛස්ස ච තස්සං නිග්ඝොසනිච්ඡාරණාය අක්කුලපක්කුලකරණං අත්ථීති කත්වා "අක්කුලපක්කුලිතං අකාසී"ති සඞ්ගහං ආරොපෙසිංසු, කෙචි පන ආකුලබ්‍යාකුල ඉති පදවයස්ස පරියායාභිධානවසෙන "අක්කුලො බක්කුලො"ති අයං සද්දෙ, වුත්තොතාති වදන්ති; යථා "එකං එකඞ්කන"න්ති.[1] යස්මා එකවාරං ජාතකො පඨමුප්පත්තිං[2] වසෙනෙව නිබ්බත්තත්තා "ආකුලො"ති ආදිඅත්ථෙ ආකාරො තස්ස ච කාරාගමං[3] කත්වා රස්සත්තං කත්වාති, වෙ වාරෙ පන ජාතො බක්කුලො, කුලස්සද්දෙ, වෙත්ථ ජාතිපරියායො "කොලඞ්කොලො"ති ආදිසු විය, වුත්තඅධිප්පායං මනුවිධාය ච සද්දප්පයොග විගමේ පඨමපදෙන ජලාබුජසීහබ්‍යග්ඝාදයො-දුතියෙන අණ්ඩජාසිවිසකණ්හසප්පාදයො වුච්චන්ති, තස්මා සීහාදිකො විය ආසිවියාදිකො විය ච අහනෙන ජීවිතහාරකොති ඉමං අත්ථං යකෙඛා පදවයෙන දස්සෙතීති අඤ්ඤං; අපරෙ පන අක්කුලො පක්කුලොති පාලිං වත්වා අකෙඛතුං ඛෙපෙතුං විනාසෙතුං උලති පවත්තෙතීති අක්කුලො, පකෙඛතුං උලතීති පක්කුලො, කො පන සො? යක්ඛරක්ඛසපිසාචසීහබ්‍යග්ඝාදිසු අඤ්ඤතරො යො කොචි මනුස්සානං අනත්ථාවහොති තස්ස අත්ථං වදන්ති. ඉධාපි සුඛෙඛ වුත්තනයෙනෙව අධිප්පායයොජනා වෙදිතබ්බා.

එසෝ තෙ සමණ පියාචොති: අමෙහා සමණ තව පියාවො උපට්ඨිතොතාති මහන්තං භෙරවරූපං අභිනිම්මිණිත්වා භගවතො පුරතො ඨත්වා අත්තානං යක්ඛාය යකෙඛා වදති. **එතමත්ථං විදිත්වාති:** එතං එතෙන යකෙඛන කායවචොඝි පවත්තියමානං විපප්කාරං තෙන ච අත්තනො අනභිභවනත්ථාය හෙතුභූතං ලොකධම්මෙසු නිරූපක්කිලෙසතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **නාසං වෙලාසනන්ති:** තස්ස විපප්කාරකරණවෙලායං; **ඉමං උදානන්ති:** තං විපප්කාරං අගණෙත්වා අගණනහෙතුභූතඛමානුභාවදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සද්ද සඤ්ඤිසු ඛණ්ඩම්මූසූති:** යස්මිං කාලෙ යක්ඛත්තභාවසඞ්ඛාතෙසු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධධම්මෙසු; **පාරගූති:** පරිඤ්ඤාභිසමයපාරිපූරිවසෙන පාරඞ්ගතො හොති. තතො යෙව තෙසං හෙතුභූතෙ සමුදයෙ තදපවත්තිලක්ඛණං නිරොධෙ නිරොධගාමිනියං පටිපදඤ්ච පහාණ සච්ඡිකිරියා භාවනාභිසමයපාරිපූරිවසෙන පාරගතො; **සොති ලාභමග්ගොති:** එවං

1. සී. ඩි. ඩිඩි. එකංඅඞ්කන්ති. 2. ම. පඨමපවත්තිං. 3. සී. අකාරාගමං.

සබ්බසෝ බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණෝ නාම හොති. සබ්බසෝ සකඅත්ත භාවාවබොධෙනපි වුත්තසච්චාභිසමයෝ හොති; වුත්තඤ්චේතං: "ඉමස්මිංයෙව බ්‍යාමමත්තෙ කළෙබරෙ සසඤ්ඤී සමානකෙ ලොකඤ්ච ලොකසමුදයඤ්ච පඤ්ඤපෙමි"ති ආදි. අථවා **සකෙසු ධම්මෙසූති** අත්තනො ධම්මෙසු; අත්තනො ධම්මා නාම අත්ථකාමස්ස පුග්ගලස්ස සීලාදිධම්මා; **සීල** සමාධි පඤ්ඤ විමුත්තිති ආදයො හි වොදානධම්මා එකන්තහිතසුඛසම්පාදනෙන පුරිසස්ස අත්තනො ධම්මා නාම. න අනත්ථාවහා සඞ්කිලෙසධම්මා; **පාරගූති**: තෙසං සීලාදීනං පාරිපූරියා පාරං පරියන්තං ගතො. **තත්ථ සීලං** තාව ලොකිය ලොකුත්තරවසෙන දුවිධං, තෙසු ලොකියං පුබ්බභාගසීලං තං සඞ්ඛෙපතො පාතිමොක්ඛසංවරාදිවසෙන චතුබ්බිධං. විත්ථාරතො පන අනෙකපභෙදං, ලොකුත්තරං මග්ගඵලවසෙන දුවිධං. **අත්ථතො සම්මා** වාචා සම්මාකම්මන්තා සම්මාජීවා. යථා ච සීලං තථා සමාධිපඤ්ඤාච ලොකිය ලොකුත්තරවසෙන දුවිධා. තත්ථ ලොකියසමාධි සඵලවාරෙන අට්ඨසමාපත්තියො. ලොකුත්තරසමාධි මග්ගපරියාපන්නොනා, **පඤ්ඤාපි** ලොකියා සුතමයා චින්තාමයා භාවනාමයා සාසවා. ලොකුත්තරා පන මග්ගසම්පයුත්තා ඵලසම්පයුත්තා ච, විමුත්තිනාම ඵලවිමුත්තිනිබ්බාණඤ්ච, තස්මා සා ලොකුත්තරාව විමුත්තිනි. ඤාණදස්සනං ලොකියමෙව තං එකූනවීසතිවිධං පච්චවෙක්ඛණඤාණභාවතො, එවං එතෙසං සීලාදිධම්මානං අත්තනො ඤාතානෙ අරහත්තසමධිගමෙන අනවසෙසතො නිබ්බත්තපාරිපූරියා පාරං පරියන්තං ගතොති **සකෙසු ධම්මෙසු පාරගූ**, අථවා **සොතාපත්තිඵලාධිගමෙන සීලසම්** පාරගූ; සො හි සීලෙසු පරිපූරකාරීති වුත්තො. සොතාපන්නාගහණෙනෙව චෙත්ථ සකදාගාමිපි ගහිතා හොති, අනාගාමිඵලාධිගමෙන සමාධිසම්පාරගූ, අථවා සොතාපත්තිඵලාධිගමෙන, සොහි සමාධිසම්පරිපූරකාරීති වුත්තො. අරහත්තඵලාධිගමෙන ඉතරෙසු පාරගූ, අරහා හි පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා අග්ගභූතාය අකුප්පාය චෙතොවිමුත්තියා අධිගතත්තා පච්චවෙක්ඛණඤාණස්ස ච පරියොසානගමනතො **පඤ්ඤාවිමුත්තියා** විමුත්තිඤාණදස්සනෙන ච සුපාරගූ නාම හොති. එවං සබ්බථාපි චතූසු අරියසච්චෙසු චතුමග්ගවසෙන පරිඤ්ඤාදිසොළසවිධාය **කිච්ච නිප්පත්තියා** යථා වුත්තොසු තස්මිං තස්මිං කාලෙ සකෙසු ධම්මෙසු පාරගතො. **හොති බ්‍රාහ්මණොති**: තදා සො බාහිතපාපධම්මතාය පරමත්ථාය පරමත්ථ බ්‍රාහ්මණෝ හොති. **අථ එනං පිසාචඤ්ච පඤ්ඤාණඤ්ච නිවත්තනතිති**: තතො යථා වුත්තපාරිබ්‍රහ්මනතො අථ පච්ඡා අජ්ඣත්තාපක්ක එතං තයා දස්සිතං තාපනත්ථාගතං පිසාචං භයජනනත්ථං සමුට්ඨාපිත අක්කුලපක්කුලිතඤ්ච: **අනිවත්තනති** අනිවත්තමති අභිභවති; තං න ආයතිනිති අත්ථො. අයමපි කථා අරහත්තමෙව උල්ලපිත්වා සීතා. අථ අජ්ඣත්තාපක්කො අත්තභාවා කත්තෙන තථාරූපෙනපි පවිභයරූපෙන භීංසනෙන අකම්මනියභාවතො තං නාදිභාවං දිස්වා අඤ්ඤා අවිජ්ජාරියෙ විතායනතිපසන්නමානසෙ පොථුජ්ජනිකාය සඬ්ගය අත්තනි නිවිට්ඨභාවං විභාවෙනෙතා සත්ථු සම්මුඛා උපාසකත්තං පවෙදෙසි.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

a. සංයු-දෙව.

අට්ඨමේ **සඞ්ඝාමජී**[1]ති: එවං නාමො. අයං හි ආයස්මා සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො: වයප්පත්තකාලෙ මාතාපිතූහි පතිරූපෙන දාරෙන නියොජෙත්වා සාපතෙය්‍යං නීයාදෙත්වා ඝරබන්ධනෙන බන්ධිතුං හොති, සො එකදිවසං සාවත්ථිවාසිනො උපාසකෙ පුබ්බණ්හසමයං දිස්වා සීලං සමාදියිත්වා සායණ්හසමයං සුද්ධවත්ථේ සුඛ්ඛත්තරා සඞ්ඝ ගන්ධමාලාදිහත්ථේ ධම්මසවණත්ථං ජේතවනාභිමුඛේ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා කහිං තුම්හෙ ගච්ඡථාති පුච්ඡිත්වා ධම්මසවණත්ථං ජේතවනෙ සත්ථු සන්තිකන්ති වුත්තෙ තෙන හි අහම්පි ආගමිස්සාමීති තෙහි සද්ධිං ජේතවනං අගමාසි. තෙන ච සමයෙන භගවා කණ්ඩනගුහායං සීහනාදං නදන්තො කෙසරසීහො විය සද්ධම්මමණ්ඩපෙ පඤ්ඤත්තවර බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙති. අථ ඛො උපාසකා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. සඞ්ඝාමජීපි කුලපුත්තො තස්සා පරිසාය පරියන්තෙ ධම්මං සුණන්තො නිසීදි, භගවා ආනුපුබ්බිකථං කථෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ අනෙකසතං පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සඞ්ඝාමජී කුලපුත්තො සොතාපත්තිඵලෙ පත්වා පරිසාය වුට්ඨිතාය භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි ඵබ්බාජෙථ මං භගවාති. "අනුඤ්ඤාතොසි පන ත්වං මාතාපිතූහි පබ්බජ්ජායා"ති නාහං භන්තෙ අනුඤ්ඤාතොති. "නඛො සඞ්ඝාමජී තථාගතා මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං පබ්බාජෙන්ති"ති. සොහං භන්තෙ තථා කරිස්සාමි යථා මං මාතාපිතරො පබ්බජ්තුමනුජානන්තීති භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා මාතාපිතරො උපසඞ්කමිත්වා අමම තාත අනුජානාථ මං පබ්බජිතුන්ති ආහ. තතො පරං රට්ඨපාලසුත්තෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං අථ ඛො සො පබ්බජිත්වා අත්තනානං දස්සෙස්සාමීති පටිඤ්ඤං දත්වා අනුඤ්ඤාතො මාතාපිතූහි භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි, අලඤ්ච භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච; අවිරූපසම්පන්නො ච පන සො උපරි මග්ගත්ථාය ඝටෙන්තො වායමන්තො අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤවනසෙ වස්සං වසිත්වා ඡළභිඤ්ඤා ච්ඡත්වා වුත්ථවස්සො භගවන්තං දස්සනාය මාතාපිතූන්නඤ්ච පරිඤ්ඤං පමොචනත්ථං සාවත්ථිං අගමාසි. තෙන වුත්තං: **"තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සඞ්ඝාමජී සාවත්ථිං අනුප්පත්තො හොති"**ති: සො හි ආයස්මා දූරගමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ජේතවනං පවිසිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සඞ්ගං කතපටිසන්ථාරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරිත්වා පුන භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි, අථස්ස මාතාපිතරො ඤාතිමිත්තා වස්ස ආගමනං සුත්වා සඞ්ඝාමජී කිර ඉධාගතොති හට්ඨතුට්ඨා තුරිතතුරිතා විහාරං ගන්ත්වා පරියෙසන්තා නං තත්ථ නිසින්නං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා "මා අප්පත්තකං සාපතෙය්‍යං රාජානො හරෙය්‍යුං, දායාදා වා ගණ්හෙය්‍යුං; නාලං පබ්බජ්ජාය එහි තාත විබ්භමා"ති යාචිංසු, තං සුත්වා ථෙරො "ඉමෙ මඤ්ඤං කාමෙහි අනත්ථිකභාවං න ජානන්ති, ගුථඩාරී විය

1. සී. I. & II. සඞ්ඝාමජ්ජි.

ගුථපිණ්ඩෙ කාමෙසුයෙව අලලීයනං ඉච්ඡන්ති නයිමෙ සක්කා ධම්ම කථාය සඤ්ඤපෙතු"න්ති අසුණන්තොා විය නිසිදිං, තෙ නානපපකාරං යාචිත්වා අත්තනොා වචනං අගණ්හන්තං දිස්වා භරං පවිසිත්වා පුත්තෙන සද්ධිං තස්ස භරියං සපරිවාරං උය්යොජෙසුං: මයං නානපපකාරං යාචන්තාපි තස්ස මනං අලභිත්වා ආගතා "ගච්ඡ තං හදෙ තව භත්තාරං පුත්තඤ්ච සඤ්ඤපෙහී"ති. තාය කිර ආපන්නසත්තාය[1] අයමායාචනා පබ්බජිතො. සා සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වාව දූරකමාදාය මහතා පරිවාරෙන ජෙතවනං අගමාසි.

තං සන්ධාය වුත්තං:-"**අස්සොාසි ඛො ආයස්මා සඛාමජී**"ති ආදි. තත්ථ **පුරාණදුතියිකා**නි: පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ පාදපරිචාරිකාවසෙන දුතියා, භරියාති අත්ථො. **අය්යො**ති: අය්යපුත්තෙනාති වත්තබ්බෙ පබ්බජිතානං අනුච්චවිකවොහාරෙන වදති; **කිරා**ති: අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. තස්ස අත්තුපත්තෙතා කිරාති යම්බන්ධො වෙදිතබ්බො; **ඛුද්දපුත්තාමයි සමණ පොස මනති**: ආපන්නාසත්තමෙව මං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජිතො සාහං එතරහි ඛුද්දපුත්තා නාදිසං මං ඡඩ්ඩෙත්වාව සමණධම්මකරණං[2] අයුත්තං. තස්මා සමණ පුත්තදුතියං[3]මං ඤාවඡාදනාදීහි භරිස්සති, ආයස්මා පන සඛාමජී ඉන්ද්‍රියානි උක්ඛිපිත්වා තං නෙව ඔලොකෙති නාපි ආලපති.

තෙන වුත්තං:-"**එවං වුත්තෙ ආයස්මා සඛාමජී තුණ්හී අහොසී**"ති: සා භික්ඛාහාතුං තථෙව වත්වා තුණ්හීභූතමෙව තං දිස්වා පුරිසා නාම භරියාසු නිරපෙක්ඛාපි පුත්තෙසු සාපෙක්ඛාපි හොන්ති, පුත්තසිනෙහො පිතු අධිමිඤ්ඤං ආහච්ච තිට්ඨති; තස්මා පුත්තපෙමෙනාපි මය්හං වසෙ පවත්තෙය්‍යාති මඤ්ඤමානා පුත්තං ථෙරස්ස අඬ්ක නික්ඛිපිත්වා එකමන්තං අපක්කමම **එසො තෙ සමණ පුත්තො පොස මනන්ති** වත්වා ථොකං අගමාසි. සා කිර සමණතෙජෙනස්ස පමුඛෙ ඨාතුං නාසක්ඛි. ථෙරො දූරකමපි නෙව ඔලොකෙති නාපි ආලපති, අථ සා ඉත්ථිපි අවිදූරෙ ඨත්වා මුඛං පරිවත්තෙත්වා ඔලොකෙන්තී ථෙරස්ස ආකාරං ඤත්වා පටිනිවත්තිත්වා පුත්තෙනපි අයං සමණො අනාලපකොති දූරකං ගහෙත්වා **පක්කාමි**.

තෙන වුත්තං:-"**අථ ඛො ආයස්මතො සඛාමජිස්ස පුරාණදුතියිකා**"නි: ආදි. තත්ථ **පුත්තෙනාපී**ති: අයං සමණො අත්තනො ඔරසපුත්තෙනාපි අනාලපිකො පගෙව අඤ්ඤාගතිනි අධිප්පායො; **දිබ්බනා**නි: එත්ථ දිබ්බ භවං=දිබ්බං; දෙවත්තානං ඒ සුචරිතකම්මනිබ්බත්තං පිත්තසෙම්හරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධං දූරෙපි ආලොචනසමත්ථං දිබ්බපසාදචක්ඛු හොති. **ඉදමපි චතුප්පඤ්ඤානසමාධිනිබ්බත්තං** අභිඤ්ඤාචක්ඛු තාදිසනන්ති දිබ්බං වියාති= දිබ්බං; දිබ්බවිහාරසන්නිස්සයෙන ලද්ධත්තා වා දිබ්බං; මහාප්‍රතිඝත්තා මහාගතිකත්තා වා දිබ්බං, තෙන දිබ්බෙන; **විසුද්ධෙනා**නි: නීවරණාදි සඞ්කිලෙසවිගමෙන සුපරිසුද්ධෙන; **අතික්කන්තමානුසකෙනා**ති. මනුස්සානං විසයාතික්කමෙන; **ඉමං එවරූපං විපපකාර**න්ති: ඉමං විපපකාරං යථාවුත්තං පබ්බජිතෙසු අසාරූපපං අඬ්ක පුත්තඨපනසඞ්ඛාතං විරූපං

1. සී. & ම. සඤ්ඤාය. 2. ම. සම්පත්තම්පන. 3. සී. & ම. පුත්ත-දුතියං.

කිරියං; **එතමත්ථ**න්ති: එතං ආයස්මතො සඞ්ඝාමජ්ජස්ස පුත්තදාරාදිසු සබ්බත්ථ නිරපෙක්ඛභාවසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදුන**න්ති: ඉමං තස්ස ඉට්ඨානිට්ඨාදිසු තාදිභාවදීපකං උදුනං උදුනෙසි;

තත්ථ **ආගච්ඡන්ති**න්ති: ආගච්ඡන්ති; පුරාණදුතියිකත්තේ අධිප්පායෝ; **නාභිනන්දන්ති**: දට්ඨුං මං ආගතාති න නන්දන්ති න තුස්සන්ති, **පක්ඛාමන්ති**න්ති: දිස්වා අයං මයා අසමොදිතාව ගච්ඡතීති ගච්ඡන්ති; **න සොචතී**ති: න චිත්තසන්තාපමාපජ්ජති. යෙන පන කාරණේන එරෝ එවං නාභිනන්දති න සොචති, තං දස්සෙතුං **සඞ්ඝා සඞ්ඝාමජ්ජි මුත්ත**න්ති වුත්තං. තත්ථ **සඞ්ඝා**ති: රාගසඞ්ඛා දෝස-මොහ-මාන-දිට්ඨිසඞ්ඛාති පඤ්ච විධොපි සඞ්ඝා; සමුච්ඡේදප්පපස්සද්ධිවිමුත්තීහි විමුත්තං සඞ්ඝාමජ්ං භික්ඛුං. **නමඤ බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ**න්ති: තං තාදිභාවපත්තං බිණාසවං අහං සබ්බසො ඛාභිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණන්ති වදාමීති.

අට්ඨමසුත්තස්ස වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **ගයාය**න්ති: එත්ථ ගයාති ගාමොපි නිත්ථම්පි වුච්චති. ගයා ගාමස්ස හි අවිදූරෙ විහරන්තො භගවා ගයායං විහරතීති, තථා ගයා නිත්ථන්ති හි ගයාගාමස්ස අවිදූරෙ එකා පොක්ඛරණී අත්ථි නදීපි, තදුභයං පාපපවාහනන්ති ලොකියමහාජනො සමුද්දවරති; **ගයාසීසෙ**ති: ගජසීස සදිසසිඛරෙ, තත්ථ එකො පබ්බතො ගයාසීසනාමකො, යත්ථ හදිකුච්ඡා සදිසෙ පිට්ඨිපාසාණෙ භික්ඛුසහස්සස්ස ඔකාසො හොති, තත්‍ර භගවා විහරති; තෙන වුත්තං: **ගයායං විහරති ගයාසීසෙ**ති.

ජටිලාති: තාපසා; තෙ හි ජටාබාරිතාය ඉධ ජටිලාති වුත්තා. **අනන්තරස්සෙව හිමපාතසමනන්තරෙ**ති: හෙමන්තස්ස උතුනො අබ්භන්තරභූතෙ මාඝමාසස්ස අවසානෙ වත්තාරෝ-එකූණමාසස්ස ආදිම්හි වත්තාරොති-අට්ඨ දිවසපරිමාණෙ හිමස්ස පතනකාලෙ; ගයායං **උම්මුජ්ජන්තී**ති: කෙචි තස්මිං තිත්ථසමීපෙ උදකෙ පඨමං නිමුඝසකලසරීරා තතො උම්මුජ්ජන්තී වුච්ඨ හන්ති, පිලවන්ති; **නිමුජ්ජන්තී**ති: සසීසං උදකෙ ඔසීදන්ති, **උම්මුජ්ජ නිමුජ්ජම්පි කරොන්තී**ති: පුනප්පුනං උම්මුජ්ජනිමුජ්ජනානිපි කරොන්ති.

තත්ථ හි කෙචි එකුම්මුජ්ජනෙනෙව පාපසුද්ධි හොතීති එවං දිට්ඨිකා තෙ උම්මුජ්ජනමෙව කත්වා ගච්ඡන්ති; උම්මුජ්ජනමපන නිමුජ්ජනං අන්තරෙන නත්ථීති අවිනාභාවතො නිමුජ්ජනම්පි තෙ කරොන්ති, යෙපි "එකනිමුජ්ජනෙනෙව පාපසුද්ධි හොති"ති එවං දිට්ඨිකා තෙපි එකවාරමෙව නිමුජ්ජිත්වා වුත්තනයෙන අවිනාභාවතො උම්මුජ්ජනම්පි කත්වා පක්ඛ මන්ති, යෙ පන "තස්මිං තිත්ථෙ නිමුජ්ජනෙනෙව පාපසුද්ධි හොති"ති එවං දිට්ඨිකා තෙ තත්ථ නිමුජ්ජිත්වා අස්සාසපස්සාසෙ සන්නිරුද්ධිත්වා පබ්බත පපාත පතිතා විය තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. අපරෙ "පුනප්පුනං

උම්මුජ්ජනානි කත්වා නහාතෙ පාපසුද්ධි හොතී"ති එවං දිට්ඨිකා තෙ කාලෙන කාලං උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනානි කරොන්ති, තෙ සබ්බෙපි සඞ්ඛ්‍ය වුත්තං "උම්මුජ්ජනකිපි නිමුජ්ජනකිපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජම්පි කරොන්තී"ති එත්ථ කිඤ්චාපි නිමුජ්ජනපුබ්බකං උම්මුජ්ජනමෙව පන කරොන්ති, කතිපයා උම්මුජ්ජනං, තදුභයඤ්ච කරොන්ති බහුම්පි, තෙසං යෙභුය්‍යභාව දස්සනත්ථං උම්මුජ්ජනං පඨමං වුත්තං. තථා සම්බහුලා **ජවිලා**නි ච ජවිලානං යෙභුය්‍යතාය වුත්තං. මුණ්ඩසිඛණ්ඩිනොපි ච බ්‍රාහ්මණා උදකසුද්ධිකා තස්මිං කාලෙ තත්ථ තථා කරොන්ති. **ඔසිඤ්චනතී**ති: කෙචි ගයාය උදකං හත්ථෙන ගහෙත්වා අත්තනො සීසෙ ච සරීරෙ ච ඔසිඤ්චන්ති, අපරෙ ඝටෙහි උදකං ගහෙත්වා තීරෙ ඨත්වා තථා කරොන්ති; **අගහිං ජුහනතී**ති: කෙචි ගයාතීරෙ වෙදිං සජ්ජෙත්වා ඉධ්මරමභුජුරාදිකෙ උපකරණෙ උපනෙත්වා අග්ගිහුතං ජුහන්ති; අග්ගිහුතං පරිජුහන්ති; ඉමිනා ගයාය උම්මුජ්ජනාදිනා අග්ගිපරිචරණෙන ච පාපමලතො සුද්ධි පාපපවා හනා සංසාරසුද්ධි එව වා හොතීති එවං දිට්ඨිකා හුත්වාති අත්ථො. උම්මුජ්ජනාදි වෙත්ථ නිදස්සනමත්තං වුත්තන්නි දට්ඨබ්බං. තෙසු හි කෙචි උදකවාසං වසන්ති, කෙචි උදකඤ්ජලිං දෙන්ති, කෙචි තස්මිං උදකෙ ඨත්වා වණ්ඩිමපුරියෙ අනුපරිවත්තෙන්ති අනෙකසහස්සවාරං සීසපිට්ඨි ආදිකෙ ජප්පන්ති, කෙචි ඉන්ද ආගච්ඡාති ආදිනා විසමුච්ඡාජපං අවහායන්ති, කෙචි මහතුපට්ඨානං කරොන්ති, එවඤ්ච කරොන්තා කෙචි තරන්ති, කෙචි උත්තරිත්වා පච්ඡා ආගමනං කරොන්ති, කෙචි අත්තනා උදකෙ ඨිතා තන්නී වාදෙන්ති වීණා වාදෙන්නීති එවමාදිකා නානප්පකාර කිරියා දස්සෙන්ති, යස්මා වා තෙ එවරූපා විකාරකිරියා කරොන්තාපි තස්මිං උදකෙ නිමුජ්ජන උම්මුජ්ජන පුබ්බකමෙව කරොන්ති, තස්මා තං සබ්බං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනත්තා ගධමෙව කත්වා "උම්මුජ්ජන්නී"තිපි ආදි වුත්තං. එවං තත්ථ ආකුලබ්‍යාකුලෙ වත්තමානෙ උපරි පබ්බතෙ ඨිතො භගවා තෙසං තං කොලාහලං සුත්වා කිං නු ඛො එතන්ති ඔලොකෙන්තො තං කිරියාවිකාරමද්දස. තං සඞ්ඛ්‍ය වුත්තං: "**අද්දසා ඛො භගවා**-පෙ- **ඉමිනා සුද්ධි**"නි තං වුත්තත්ථමෙව; **එතමත්ථං විදිත්වා**නි: එතං අත්ථං උදකොරොහණාදි අසුද්ධිමග්ගෙ තෙසං සුද්ධිමග්ගෙභාති පරාමසනං **සච්චා** දිකෙ ච සුද්ධිමග්ගෙ අත්තනො අවිපරීතාවබොධං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදාන**නි: ඉමං උදකසුද්ධියා අසුද්ධිමග්ගභාවදීපකං සච්චාදිධම්මා නඤ්ච යථාවතො සුද්ධිමග්ගභාවදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **න උදකෙන සුචි හොතී**ති: එත්ථ **උදකෙනා**නි: උද කුම්මුජ්ජනාදිනා; උදකුම්මුජ්ජනාදි හි ඉධ උත්තරපදලොපෙන උදකන්නි වුත්තං. යථා "රූපභවො රූප"න්ති; අථවා **උදකෙනා**නි: උම්මුජ්ජනාදිකිරි යාය සාධනභූතෙන උදකෙන, **සුචි** සත්තස්ස සුද්ධි නාම **න හොති** නත්ථීති අත්ථො. අථවා **සුචී**නි: තෙන යථාවුත්තෙන උදකෙන සුචි පාපමලතො සුද්ධො නාම සත්තො න හොති, කස්මා? **බහෙවත්ථ නහායතී ජනො**ති:

1. ම. සඞ්.

යදි හි උදකොරොහණාදිනා යථාවුත්තෙනෙව පාපසුද්ධි නාම සියා, යථා බහූ එත්ථ උදකෙ ජනො නහායන්ති, මාතුඝාතාදිපාපඩම්මකාදි අඤ්ඤෙ ච ගොමකිසාදිකො අන්තමසො මච්ඡකච්ඡපෙ උපාදාය, තස්ස සබ්බස්සාපි පාපසුද්ධි සියා; න පනෙතං හොති. කස්මා? නහානස්ස පාපහෙතූනං අපවිපක්ඛභාවතො; යං හි යං විනාසෙති සො තස්ස පවිපක්ඛො. යථා ආලොකො අන්ධකාරස්ස, විජ්ජා ච අවිජ්ජාය, න එවං නහානං පාපස්ස, තස්මා නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං "න උදකෙන සුචී හොන්ති"ති, යෙන පන සුචී හොන්ති තං දස්සෙතුං **"සමිහි සච්චසඤ්ඤා"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **සමිහීති**: යස්මිං පුග්ගලෙ, **සච්චමනති**: වචීසච්චං විරතිසච්චං, අථවා **සච්චනති**: ඤාණසච්චඤ්චව පරමත්ථසච්චඤ්ච, **ධම්මීනි**: අරියමග්ගධම්මා ඵලධම්මා ච, සො සබ්බොපි යස්මිං පුග්ගලෙ උපලබ්භති, **සො සුචී සො ච බ්‍රාහ්මණොති**: සො අරියපුග්ගලො විසෙසතො ඛීණාසවො, අවසෙසානම්පි සො සුචී ච බ්‍රාහ්මණො චාති, කස්මා පනෙත්ථ සච්චං ධම්මතො විසුං කත්වා ගහිතං, සච්චස්ස බහූපකාරත්තා, තථාහි, "සච්චං හවෙ සාදුතරං"a "සච්චෙන අත්ථෙ ධම්මෙ ච ආහු සන්තො පතිට්ඨිතා"a "සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා චා"තිa ආදිනා අනෙකෙසු සුත්තපදෙසු සච්චගුණා පකාසිතා, සච්චවිපරියායස්ස ච "එකං ධම්මං අතීතස්ස මුසාවාදිස්ස ජන්තුනො" "අභූතවාදී නිරයං උපෙතී"ති ච ආදිනා පකාසිතාති.

නවම සුත්තත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **බාහියොති**: තස්ස නාමං; **දාරුචීරියොති**: දාරුමය චීරො, **සුපාරකෙති**:[1] එවං නාමකෙ පට්ටනෙ වසති; කො පනායං බාහියො? **කථඤ්චා** දාරුචීරියො[2] අහොසි? කථං සුපාරකෙ පට්ටනෙ පටිවසන්තීති?

තත්‍රායං අනුපුබ්බකථා; ඉතො කිර කප්පසතසහස්සස්ස මත්ථකෙ පදුමුත්තරෙ සම්මා සම්බුද්ධකාලෙ එකො කුලපුත්තො හංසවතීනගරෙ දස බලස්ස ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ඛිප්පාභිඤ්ඤානං එතදග්ගෙ ඨපෙන්තං දිස්වා මහා වතායං භික්ඛු යො සත්ථාරා එවං එත දග්ගෙ ඨපියති, අහො වතාහම්පි අනාගතෙ එවරූපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා සත්ථාරං එදිසෙ ඨානෙ එතදග්ගෙ ඨපෙතබ්බො භවෙය්‍යං ඨපායං භික්ඛූති තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා තදනුරූපං බොධිකාරකම්මං කත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤං කත්වා සග්ගපරායණො හුත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා පරිපුණ්ණසීලො සමණධම්මං කරොන්තොව ජීවිතක්ඛයං පත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති; සො එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ වසිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාහියරට්ඨෙ කුලගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, බාහියරට්ඨෙ ජාතත්තා "බාහියො"ති තං

a. ඇලවක, ධම්මපද. 1. සී. & ම. සුපාරුකෙ. 2. ම. එරධරෙ.

සඤ්ඤානිංසු, සො වයප්පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො වාණිජ්ජත්ථාය සම්බහුලානං භණ්ඩානං නාවං පූරෙත්වා සමුද්දං පවිසිත්වා අපරාපරං සත්තවාරෙ සිද්ධත්ථොව අත්තනො නාගරං උපගඤ්ඡි.

අට්ඨමෙ වාරෙ පන සුවණ්ණභූමිං ගම්මිස්සාමීති ආරොපිතභණ්ඩා නාවං අභිරුහි, නාවා මහාසමුද්දං අජ්ඣොගාහෙත්වා ඉච්ඡිතදෙසං අප්පත්වාව සමුද්දමජ්ඣෙ පභින්නා[1] මහාජනො මච්ඡකච්ඡපභක්ඛො අහොසි. බාහියො පන එකං නාවාඵලකං ගහෙත්වා තරන්තො ඌම්මෙගෙන මන්ද මන්දං ඛිපමානො සත්තමෙ දිවසෙ සුප්පාරකපට්ටනපදෙසතීරං පාපුණි සො වත්ථානං අලභිත්වා සමුද්දෙ පතිතත්තා ජාතරූපෙනෙව සමුද්දතීරෙ නිපන්නො පරිස්සමං විනොදෙත්වා අස්සාසමත්තං ලභිත්වා උට්ඨාය ලජ්ජාය ගුම්බන්තරං පවිසිත්වා අචිරාදනං අඤ්ඤං කිඤ්චි අපස්සන්තො අකක[2]නාළානි ඡින්දිත්වා වාකෙහි එලං වෙඨෙත්වා නිවාසනපාපුරණානි කත්වා අචිරාදෙසි. කෙචි පන දුරුළුකානි විජ්ඣිත්වා වාකෙන ආවුණිත්වා නිවාසනපාපුරණං කත්වා අචිරාදෙසීති වදන්ති එවං සබ්බථාපි දුරුමයවීර ධාරිතාය **දුරුච්චිණොති** පුරිමවොහාරෙන **බාහියොති** පඤ්ඤත්තත්තා; තං එකං කපාලං ගහෙත්වා වුත්තනියාමෙන සුප්පාරකපට්ටනෙ පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා මනුස්සා විනෙතුං: සදෙවකෙ ලොකෙ අරහන්තො නාම අත්ථිවෙ එවං විධෙහි භවිතබ්බං; කින්නුඛො අයං අය්‍යෙ වත්ථං දීයමානං ගණ්හෙය්‍ය උදාහු අපටිච්ඡිතාය නග්ගණ්හෙය්‍යාති විමංසන්තා නානාදිසාහි වත්ථානි උපනෙසුං; සො විනෙතසි: සචාහං ඉමිනා නියාමෙන නාගමිස්සං, නාසිමෙ එවං මයි පසීදෙය්‍යුං; යාවාහුනාහං ඉමානි පටික්ඛිපිත්වා ඉමිනාව නීහාරෙන විහරෙය්‍යං එවං මෙ ලාභසක්කාරෙ උපජ්ජිස්සතීති; සො එවං විනෙත්වා කොහඤ්ඤං ඨත්වා වත්ථානි න පටිගණ්හි, මනුස්සා "අහො අපටිවෙජ්ඣා වතායං අය්‍යෝ"ති භීයොසොමත්තාය පසන්නමානසා මහන්තං සක්කාරසම්මානං කරිංසු; සොපි භත්තකිච්චං කත්වා අවිදූරට්ඨානෙ එකං දෙවායතනං අගමාසි. මහාජනො තෙන සද්ධිං එව ගන්ත්වා තං දෙවායතනං පරිජ්ඣායිත්වා අදාසි. සො ඉමෙ මඤ්ඤං චිරධාරණමත්තෙන පසීදිත්වා එවං විධං සක්කාරසම්මානං කරොන්තී එතෙසං මයා **උක්කංසෙ** වුත්තිනා භවිතුං වට්ටතීති සල්ලහුකපරික්ඛාරො අප්පෙජ්ඣොව හුත්වා විහාසි. අරහාති පන තෙහි සද්ධායමානො අරහාති අත්තානං අමඤ්ඤි. උපරූපරි චස්ස[3] උපජ්ජනාසක්කාරගරුකාරො අභිවඩ්ඪි, ලාභී ච අහොසි උළාරානං පච්චයානං.

තෙන වුත්තං:-**තෙන ඛො පන සමයෙන බාහියො දුරුච්චිණො සුප්පාරකෙ පට්ටනෙ සමුද්දතීරෙ සක්කතො ගරුකතොති** ආදි. තත්ථ **සක්කතොති**: සක්කච්චං ආදරෙන උපට්ඨානවසෙන **සක්කතො, ගරුකතොති**: ගුණවිසෙසෙන වුත්තොති අධිප්පායො, පාසාණච්ඡත්තං විය ගරුකරණවසෙන ගරුකතො; **මානිතොති**: මනසා සද්ධාපන[4] වසෙන

1. ම. මජ්ඣිමිපත්තා.
2. ම. අඝ.
3. සී. උපරූපරිච.
4. ම. සච්චාපන.

මානිනොා; **පූජිනොා**ති: පුප්ඵගන්ධාදීහි පූජනවසෙන පූජිනොා. **අපචිනොා**නි: අභිපසන්නභාවිතෙනහි අඟදූනආසනාභිහරණාදිවසෙන අප විනොා; **ලාභී චිවර-පෙ-පරික්ඛාරානන්**නි: පණ්ණානං උපරූපරි උප නීයමානානං චිවරාදීනං චතුන්නං පච්චයානං ලභනවසෙන ලාභී; අපරො නයෙ; **සක්කතොනී**ති: සක්කාරපප්පතොා, **ගරුකතොනී**ති: ගරුකා රපප්පතොා, **මානිතොනී**: බහුමානිතොා; මනසා පියායිතොා; **පූජිතොනී**ති: චතුපච්චයාභිපූජාය පූජිතොා; **අපචිතොනී**ති: අපචායනප්පතොා; යස්ස හි චත්තාරො පච්චයෙ සක්කතොා අභිසඞ්ඛතෙ පණීතෙ පණීතෙ දෙන්නි, සො **සක්කතොා**, යසමිං ගරුභාවං පච්චුපට්ඨපෙත්වා දෙන්නි, සො **ගරුකතොා**; යං මනසා පියායන්නි බහුමඤ්ඤන්නි ච, සො **මානිතොා**. යස්ස සබ්බමෙතං පූජනවසෙන කරොන්නි, සො **පූජිතොා**; යස්ස අභිවාදන පච්චුට්ඨාන අඤ්ජලිකම්මාදිවසෙන පරමනිපච්චාකාරං කරොන්නි සො **අපචිතොා**, බාහියස්ස පන තෙ සබ්බමෙතං අකංසු; තෙන වුත්තං:- "බාහියො දාරුචීරියො සුප්පාරකෙ පටිවසති සක්කතොා"ති ආදි. එවං ච විවරං සො අගණ්හනෙනාපි "එහි භගෙන ඉමං වත්ථං පටිගණ්හාහී"ති උපනාමවසෙන විවරස්සාපි ලාභීති වුත්තොා. **රහො ගතස්සා**නි: රහසි ගතස්ස; **පටිසල්ලීනස්සා**නි: එකීභූතස්ස, බහූහි මනුස්සෙහි අරහාති වුච්චමානස්ස තස්ස ඉදානි වුච්චමානාකාරෙන **චෙතසො පරිවිතක්කා උදපාදී**නි: විත්තස්ස මිච්ඡාසඞ්කප්පො උපජ්ජි

කථං? "**යෙ ච බො කෙචි ලොකෙ අරහන්තො වා අරහත්ත මග්ගං වා සමාපන්නා, අහං තෙසං අඤ්ඤතරො**"ති තස්සථෙරා-යෙ ඉමස්මිං සත්තලොකෙ කිලෙසානං හතත්තා පූජාසක්කාරාදීනඤ්ච අරහ භාවෙන අරහන්නො, යෙ කිලෙසාදීනං හනනෙන අරහත්තමග්ගං සමාපන්නා, තෙසු අහං එකොති. **පුරාණසාලොහිතා**නි: පුරිමසම්මං භවෙ ලොහිත බ්‍රහ්මචරිය එකතො කතසමණධම්මා දෙවතා, කෙචි පන පුරාණ සාලොහිතානි පුරාණකාලෙ භවන්තරෙ සාලොහිතා මාතුභූතා එකා දෙවතානි වදන්නි; තං අට්ඨකථාය පටික්ඛිපිත්වා පුරිමො යෙවත්ථො ගහිතො.

පුබ්බෙ කිර කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ ඔසක්කමානෙ සාමණෙරාදීනං විප්පකාරං දිස්වා සත්ත භික්ඛූ සංවෙගප්පත්තා යාව සාසනං න අන්තර ධායති තාව අත්තනො පතිට්ඨං කරිස්සාමාති සුවණ්ණචෙතියං වන්දිත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨා එකං පබ්බතං දිස්වා "ජීවිතෙ සාලයා නිවත්තන්තූ තිරාලයා ඉමං පබ්බතං අභිරුහන්තූ"ති වත්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා සබ්බ තං පබ්බතං අභිරුය්හ නිස්සෙණිං. පාතෙත්වා සමණධම්මං කරිංසු, තෙසු සත්තසු ථෙරො එකරත්තාතික්කමෙනෙව අරහත්තං පාපුණි. සො උත්තර කුරුතො පිණ්ඩපාතං ආනෙත්වා තෙ භික්ඛූ "ආවුසො ඉතො පිණ්ඩපාතං පරි භුඤ්ජථා"ති ආහ, තෙ තුමෙහ භගෙන අත්තනො ආනුභාවෙන එවං අකත්ථ මයම්පි සවෙ තුමෙහ විය විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සාම සයමෙව ආහරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමාති භුඤ්ජිතුං න ඉච්ඡිංසු තතො දුතියදිවසෙ දුතියථෙරෝ අනාගාමිඵලං පාපුණි. සොපි තථෙව පිණ්ඩපාතමාදාය තත්ථ ගන්ත්වා

ඉතරෙ නිමන්තෙසි, තෙපි තථෙව පවිසිත්වා පිංසු, තෙසු අරහත්තපත්තෙසු පරිනිබ්බායි, අනාගාමී සුද්ධාවාසභූමියං නිබ්බත්තති. ඉතරෙ පන පඤ්ච ජනා ඝටෙන්තා වායමන්තාපි විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛිංසු, තෙ අසක්කොන්තා තත්ථෙව පරිසුස්සිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ දෙවලොකතො චවිත්වා තත්ථ තත්ථ කුලඝරෙ නිබ්බත්තිංසු, තෙසු හි එකො පුක්කුසාති රාජා අහොසි, එකො කුමාරකස්සපො, එකො දබ්බො මල්ලපුත්තො, එකො සභියො පරිබ්බාජකො, එකො බාහියො දාරුචීරියො. තත්ථ යො සො අනාගාමී බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තෙත්, තං සන්ධායෙතං වුත්තං:-"**පුණ්ණාලොකිනා දෙවතා**"ති: දෙවපුත්තො පි හි දෙවධීතා විය දෙවො එව දෙවතාති කත්වා දෙවතාති වුච්චති "අථඛො අඤ්ඤතරා දෙවතා"ති ආදිසු විය. ඉධ පන බ්‍රහ්මදෙවතා අධිප්පෙතා.

අදද්දස හි බ්‍රහ්මා[1] තත්ථ නිබ්බත්තසමනන්තරමෙව අත්තනො බ්‍රහ්ම සම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ආගතට්ඨානං ආවජ්ජන්තස්ස සත්තන්නං ජනානං පබ්බතං ආරුය්හ සමණධම්මකරණං; තත්ථෙකස්ස පරිනිබ්බුතභාවො අනාගාමිඵලං පත්වා අත්තනො ච තත්ථ නිබ්බත්තභාවො උපට්ඨාසි. සො කථන්නුඛො ඉතරෙ පඤ්චජනානි ආවජ්ජෙන්තො කාමාවචරදෙවලොකෙ තෙසං නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා අපරභාගෙ කාලානුකාලං කිණන්නුඛො කරොන්තීති තෙසං පවත්තිං ඔලොකෙති යෙව; ඉමස්මිං පන කාලෙ කථන්නුඛොති ආවජ්ජෙන්තො බාහියං සුප්පාරකපට්ටනෙ උපනිස්සය දාරුචීරධාරිං කොහඤ්ඤඝන ජීවිකං කපෙන්තං දිස්වා අයං මයා සද්ධිං පුබ්බෙ නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා පබ්බතං අභිරුහිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො අතිසල්ලඛවුත්තිනියා ජීවිතෙ අනපෙක්ඛො අරහතා පි ආහතං පිණ්ඩපාතං අපරිභුඤ්ජිත්වා ඉදානි සම්භාවනාධිප්පායො අනරහාව අරහත්තං පටිජානිත්වා විවරති ලාභසක්කාරසිලොකං නිකාමයමානො, දසබලස්ස ච නිබ්බත්තභාවං න ජානාති, හන්ද නං සංවෙජෙත්වා බුද්ධුප්පාදං ජානාපෙස්සාමීති. තාවදෙව බ්‍රහ්මලොකතො ඔතරිත්වා රත්තභාගෙ සුප්පාරක පට්ටනෙ දාරුචීරකස්ස සම්මුඛෙ පාතුරහොසි. බාහියො අත්තනො වසනට්ඨානෙ උළාරං ඔභාසං දිස්වා කින්නුඛො එතන්ති ඔහි නික්ඛම්මිත්වා ඔලොකෙන්තො ආකාසෙ ඨිතං මහාබ්‍රහ්මාණං දිස්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ තුමෙහි පුච්ඡි අථස්ස සො බ්‍රහ්මා-අහං තෙ පොරාණකසහායො, තදා අනාගාමිඵලං පත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තෙත්, තවං පන කිඤ්චි විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො තත්ථ[2] පුථුජ්ජනකාලකිරියං කත්වා සංසරන්තො ඉදානි තිත්ථියවෙසධාරී අනරහාව සමානො අරහන්ති ඉමං ලද්ධිං ගහෙත්වා විවරසීති ඤත්වා ආගතොත්, නෙව ඛො තවං බාහිය අරහා, පටිනිස්සජ්ජෙතු පාපකං දිට්ඨිගතං, මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය, සම්මාසම්බුද්ධොපි ලොකෙ උප්පන්නොත්, සො හි භගවා අරහා, ගච්ඡ නං පඨමරුපාසඤ්ඤූති ආහ.

1. සී. & ම, බ්‍රහ්මදෙවා. 2. ම. තදා.

තෙන වුත්තං-**අථ ඛෝ බාහියස්ස දරුචිරියස්ස පුරාණසාලොහිතා දෙවතා**ති ආදි. තත්ථ **අනුකම්පිකා** අනුග්ගහසීලා කරුණාධිකා. **අත්ථකාමා** හිතකාමා මෙත්තාධිකා, පුරිමපදෙන චෙත්ථ බාහියස්ස දුක්ඛාපනයනකාමතං තස්සා දෙවතාය දස්සෙති, පච්ඡිමෙන හිතූපසංහාරං; **චෙතසා**ති: අත්තනෝ චිත්තෙන; චෙතෝ සීසෙන චෙත්ථ චෙතෝ-ඉච්චාදීසු විය චිත්තමේව ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. **චෙතෝ පරිච්චනකෙ**නාති: තස්ස චිත්තපවත්තිං;[1] **අඤ්ඤාසී**ති: ජානිත්වා; **නෙතුප සඞ්කමී**ති: සෙය්යථාපිනාම බලවා පුරිසෝ සම්මිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්ය, පසාරිතං වා බාහං සම්මිඤ්ජෙය්ය, එවමෙව බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතෝ බාහියස්ස පුරතෝ පාතුභවනවසෙන උපසඞ්කමි; **එතදවොචා**ති: **යෙ ඛෝ කෙචි ලොකෙ අරහන්තෙනා වා**නි ආදිපවත්ත මිච්ඡාපරිවිතක්කං බාහියං සහණ්ඩං චොරං ගණ්හන්තෝ විය **නෙව ඛෝ සං බාහිය අරහා**ති ආදිකං එතං ඉදානි වුච්චමානං බ්‍රහ්මා අවොච; **න ඛෝ අරහා**ති: එතෙන තස්ස බාහියස්ස අසෙක්ඛභාවං පටික්ඛිපති, **නපි අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නෙනා**ති: එතෙන සෙක්ඛභාවං, උභයෙනාපිස්ස අනරියභාවමෙව දීපෙති, **සාපි තෙ පටිපදා නත්ථි යාය ත්වං අරහා වා අස්ස, අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නෙනා**ති: ඉමිනා පනස්ස කල්‍යාණසුත්තූපජ්ඣභාවමපි පටික්ඛිපති.

තත්ථ **පටිපදා**ති: සීලවිසුද්ධි ආදයෝ ත්‍රිවිසුද්ධියෝ; පටිපජ්ජති එතාය අරියමග්ගෙනාති=පටිපදා, **අස්සා**ති: භවෙය්‍යාසි; අයඤ්චස්ස අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නොතාති කිර කිං නිස්සාය උපපන්නොතාති? අපපිච්ඡතාය සන්තුට්ඨිතාය සල්ලෙඛතාය දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරතාය, තදඞ්ගපහාණවසෙන කිලෙසානං විහතත්තා අධිමානෙ උප්පන්නොතාති කෙචි වදන්ති, අපරෙ පනාහු බාහියෝ පඨමාදිඣානචතුක්කලාභී තස්මාස්ස චිකිච්ඡමණෙන කිලෙසානං අසමුදාචාරතෝ අරහත්තාධිමානෙ උප්පජ්ජීති, තදුභයම්පි නෙසං මනිමත්ත මෙව, සම්භාවනාධිප්පායෙ ලාභසක්කාරසිලොකං නිකාමයමානොති ච අට්ඨකථායං ආගතත්තා, තස්මා වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අථ බාහියෝ ආකාසෙ ඨත්වා කථෙන්තං මහාබ්‍රහ්මානං ඔලොකෙත්වා **විනෙතසි**: "අහො භාරියං වත කම්මං යමහං අනරහා විනෙතසිං අහඤ්ච අරහත්තගාමිනිපටිපදඤ්ච නෙ නප්පජිහි වදති, අත්ථි නූඛා ලොකෙ කොචි අරහා"ති, අථ නං පුච්ඡි, තෙන වුත්තං: **අථ ඛෙ වරති දෙවනෙ ලොකෙ අරහන්තෙ වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නෙ**නාති: **අථා**ති පුච්ඡාරම්භෙ[2] නිපාතො; **ඛෙ වරියෙ**නි: කෙ එතරහි,[3] **ලොකෙ**නි: ඔකාසලොකෙ, අයං හෙත්ථ අධිප්පායෝ: භාජනලොකභූතෙ සකලස්මිං ජම්බුදීපතලෙ අසුකස්මිං ඨානෙ අරහන්තෙ වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා එතරහි විහරන්ති තත්ථ මයං තෙ උපසඞ්කමිත්වා නෙසං ඔවාදෙ ඨත්වා වට්ට දුක්ඛතො මුඤ්චිස්සාමාති. **උත්තරෙසු**නි: සුප්පාරකපට්ටනතො පුබ්බුත්තර දිසාභාගං සන්ධාය වුත්තං.

---

* බාහියස්ස.

1. සී. & ම. චිත්තපවත්තං.
2. සී. I. II. III. & IV. පඨමාරම්භෙ.
3. සී. & ම. කෙතරෙති.

අරහනති: ආරකත්තා අරහං, ආරකා හි සෝ සබ්බකිලෙසෙහි සුවිදූර විදූරෙ සිතො, මඤ්ඤන සවාසනානං කිලෙසානං විදධංසිතත්තා; අරීනං වා හතත්තා අරහං, භගවතා හි කිලෙස අරයො අනවසෙසතො අරියමඤ්ඤන හතා සමුච්ඡින්නාති, අරානං වා හතත්තා අරහං, යඤ්ච අච්ජාභවතණ්හා මයනාහි පුඤ්ඤදිඅභිසඞ්ඛාර අරං ජරාමරණනෙමි ආසවසමුදයමයෙන අකෙඛන විජ්ඣිත්වා තිභවරථෙ සමායොජිතං අනාදිකාලපවත්තං සංසාර චක්කං, තඤ්ඤනෙන බොධිමණ්ඩ චිරියාපාදෙහි සීලපඨවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙන කම්මක්ඛයකරඤ්ඤණඵරසුං ගහෙත්වා සබ්බෙපි අරා හතා විහතා විදධංසිතාති අරානං හතත්තා පි වා[1] අරහං, භගවා හි සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා උළාරෙසු චිත්තාදිපච්චයෙසු පූජාවිසෙසඤ්ච අරහතීති අරහං. රහාභාවතො වා අරහං, තථාගතො හි සබ්බසො සමුච්ඡින්න රාගාදිකිලෙසත්තා පාපකිලෙසස්සා පි අසම්භවතො පාපකරණෙ රහාභාවතො පි අරහතීති වුච්චති. සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා **සම්මාසම්බුද්ධො**; භගවා හි අභිඤ්ඤෙය්‍ය ධම්මෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යතො පරිඤ්ඤෙය්‍ය ධම්මෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යතො පහාතබ්බ ධම්මෙ පහාතබ්බතො භාවෙතබ්බ ධම්මෙ භාවෙතබ්බතො අභිසම්බුජ්ඣි.

වුත්තං හෙතං:–

> "අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤතං භාවෙතබ්බඤ්ච භාවිතං
> පහාතබ්බං පහීණං මෙ තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා"ති.

අපිච "දුඤ්ඤලෙ ධම්මෙ අනවජ්ජසුඛවිපාකතො අකුසලෙ ධම්මෙ සාවජ්ජදුක්ඛවිපාකතො"ති ආදිනා සබ්බාකාරවිඤ්ඤෙන අයමත්ථො නෙතබ්බා; ඉති අවිපරීතං සයම්භූඤ්ඤණෙන සබ්බාකාරතො සබ්බධම්මානං අභිසම්බුද්ධත්තා සම්මා සම්බුද්ධොති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරෙ පන **විසුද්ධිමග්ගෙ** ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

අරහත්තාදීහි: අග්ගඵලපටිලාභාය, **ධම්මං දෙසෙතීති**: ආදිකල්‍යාණාදිගුණවිසෙසයුත්තං සීලාදිපරිපූරධම්මං, සමථවිපස්සනාධම්මමෙව වා විනෙය්‍යජ්ඣාසයානුරූපං උපදිසති කථෙති; **සංවෙජෙන්තීති**: චිරදිට්ඨ වත හො පුථුජ්ජනභාවවිසයෙනාහං අනරහාව සමානො අරහාති අමඤ්ඤිං සම්මා සම්බුද්ධඤ්ච ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තං න ජානිං, "දුජ්ජානං ඛො පනිදං ජීවිතං දුජ්ජානං මරණ"න්ති සංවෙගමාපාදිතො දෙවතා වචනෙන යථා වුත්තෙනාකාරෙන සංවිග්ගමානසොති අත්ථො. **තාවදෙවා**ති: තස්මිං යෙව ඛණෙ, **සුපාරතා පක්කාමී**ති: බුද්ධොති නාමම්පි සවණෙන උප්පන්නාය බුද්ධාරම්මණාය පීතියා සංවෙගෙන ච වොදියමානහදයො සුපාරකපටිවනතො යාවජාවත්ති පක්කන්තො. **සබ්බථා එකරත්තිං පරිවාසෙන්තී**ති: සබ්බසම්මං මඤ්ඤෙ එකරත්තිවාසෙ නෙව අගමාසි. සුපාරකපටිවනතො හි යාවත්ති විසංයොජනසතෙ

---

3. සී & ම. අරහාතීති ච.

හොති, තඤ්චායං එත්තකං අද්ධානං එකරත්ති වායෙන අගමාසි, යදා සුප්පාරකතො නික්ඛන්තො තදහෙව සාවත්ථිං සම්පත්තොති. කථං පනායං එවං අගමාසීති? දෙවතානුභාවෙන, බුද්ධානුභාවෙනාතිපි වදන්ති, "සබ්බඤ්ච එකරත්තිපරිවාසෙනා"ති පන වුත්තත්තා මග්ගස්ස ච විසං යොජනසතිකත්තා අන්තරාමග්ගෙ ගාමනිගමරාජධානීසු යඤ්ච යඤ්ච රත්තියං වසති තඤ්ච තඤ්ච දුතියං අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා සබ්බඤ්ච එකරත්ති වාසෙනෙව සාවත්ථිං උපසඞ්කමීති අයමත්ථෝ දීපිතො හොති නයිදං එවං දට්ඨබ්බං, "සබ්බසම්මිපි විසංයොජනසතිකෙ මග්ගෙ එකරත්තිවාසෙනා"ති ඉමස්ස අත්ථස්ස අධිප්පෙතත්තා එකරත්තිමත්තං යො සකලසම්මං තස්මිං මග්ගෙ වසිත්වා පඨමදිවසෙ පුබ්බණ්හසමයෙ සාවත්ථිං අනුප්පත්තොති, භගවා පි බාහියස්ස ආගමනං ඤත්වා න තාවස්ස ඉන්ද්‍රියානි පාකංගතානි ඛණන්තරෙන පරිපාකං ගම්ස්සනතීති තස්ස ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකං ආගමයමානො මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො තස්මිං ඛණෙ සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පාවිසි, සො ච ජෙතවනං පවිසිත්වා භුත්තපාතරාසො කායලසිය විමොචනත්ථං අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්තෙන සම්බහුලෙ භික්ඛූ පස්සිත්වා "කහං නුඛො එතරහි භගවා"ති පුච්ඡි. භික්ඛූ භගවා සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිට්ඨොති වත්වා පුච්ඡිංසු තුම්හෙ පන ආවුසො කුතො ආගතත්ථාති? සුප්පාරකතො ආගතොම්හීති, දූරතොපි ආගතා නිසීදථ තාව පාදෙ ධොවිත්වා මක්ඛෙත්වා ඵොසුකං විස්සමාහි ආගතකාලෙ සත්ථාරං දක්ඛිස්සථ, අහම්හෙත්ථ අත්තනො ජීවිතන්තරායං නජානාම් එකරත්තෙනෙවමහි[1] කත්ථචිපි විරං අඤ්ඤං විසංයොජනසතිකං මග්ගං ආගතා සත්ථාරං පස්සිත්වාව විස්සමිස්සාමිකි වත්වා තරමානරූපො සාවත්ථිං පවිසිත්වා අනොපමාය බුද්ධසිරියා විරොච මානං භගවන්තං පස්සි.

තෙන වුත්තං:–"**තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්ති. අථ ඛො බාහියො දාරුචීරියො යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමී**"ති ආදි. තත්ථ **කථ**න්ති: කහං; නූති: සංසයෙ, **ඛො**ති: පදපූරණෙ, කසමිනනුඛො පදෙයෙති අත්ථො. **දස්සන කාමම්හා**නි: දට්ඨුකාමා අම්හ; මයං හි තං භගවන්තං අඤ්ඤො විය චක්ඛුං, බධිරො විය සොතං, මූගො විය කල්‍යාණවාක්කරණං, හත්ථපාදවිකලො විය හත්ථපාදෙ, දළිද්දො විය රතනසම්පදං, කන්තාරඩ්ඩානං පවිපන්නා[2] විය ඛෙමන්තභූමිං, රොගාභිභූතො විය ආරොග්‍යං, මහාසමුද්දෙ ඉන්ද්‍රියා නාවො විය මහාකූලං, පස්සිතුං උපසඞ්කමිතුඤ්ච ඉච්ඡාමාති දස්සෙති, **තර මානරූපොති**: තරමානාකාරෙ, පාසඞ්ගවසඞ්ගතො වා; **පාදාදීනන්ති**: ඛන්ධිංස මහාපුරිසලක්ඛණඅසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාකෙතුමාලාලඞ්කාය සමන්තපාසාදිකාය අත්තනො සරීරසොභාසම්පත්තියා රූපකාය දස්සනබ්‍යාවටස්ස ජනස්ස සබ්බභාගතො පසාදුභවං; **පසාදනීයන්ති**: දසබලචතුවෙසාරජ්ජඅසාධාරණඤාණ අට්ඨාරස ආවෙණිකබුද්ධධම්මප භූති අපරිමාණගුණගණසම්පන්නාගතාය ධම්මකායසම්පත්තියා පරිකඛක

1. ඒ. II. & ඉ. කතිපයදිවසෙසු. 2. ඒ. I. II. III. & IV. පවිඛණ්ඩො.

ජනස්ස පසාදනීයං පසීදිතබ්බයුත්තං පසාදාරහං වා; **සන්තින්ද්‍රියන්ති**: චක්ඛාදි පඤ්චින්ද්‍රිය ලොලභාවාපගමනෙන වූපසන්තපඤ්චින්ද්‍රියං; **සන්ත මානසන්ති**: ජවනස්ස මනින්ද්‍රියස්ස නිබ්බිසෙවනභාවූපගමෙන වූපසන්ත මානසං; **උත්තමදමථසමථමනුප්පත්තන්ති**: ලොකුත්තරපඤ්ඤා විමුත්ති චෙතොවිමුත්තිසඞ්ඛාතං උත්තමං දමථඤ්ච සමථඤ්ච අනුප්පත්තා අධිගතත්තා සීතං; **දන්තන්ති**: සුපරිසුද්ධකායසමාචාරතාය චෙව හත්ථපාදකුක්කුච්චාභාවතො තාදිභාවතො[1] කායෙන දන්තං; **ගුත්තන්ති**: සුපරිසුද්ධවචිසමාචාරතාය චෙව නිරත්ථකවාචාභාවතො දවාරවාභාවතො වාචාය ගුත්තං; **සන්තින්ද්‍රියන්ති**: සුපරිසුද්ධමනො සමාචාරතාය අරියිද්ධි[2]යොගෙන අබ්‍යාවත්තන[3] සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාභාවතො ච මනින්ද්‍රියවසෙන යතින්ද්‍රියං; **නාගන්ති**: ඡඳ්දිවසෙන අගමනතො නානාරාගාදිකිලෙසානං පුනානාගමනතො අපචවාගමනතො කස්සචි පි ආගුස්ස සඞ්ඛ්‍යාපි අකරණතො පුනඋභවස්ස ච අගමනතොති ඉමෙහි කාරණේහි නාගං. එවං **පාසාදිකන්ති** ඉමිනා රූපකායෙන භගවතො පමාණභූතතං දීපෙති, **පසාදනීයන්ති** ඉමිනා ධම්මකායෙන, **සන්තින්ද්‍රියන්ති** ආදිනා සෙසෙහි පමාණභූතතං දීපෙති, තෙන චතුපමාණිකෙ ලොකසන්නිවාසෙ අනවසෙසතො සත්තානං භගවතො පමාණභාවො පකාසිතොති වෙදිතබ්බා. එවමභූතං භගවන්තං අනන්තරවීථියං ගවජ්ජන්තං දිස්වා "**විරස්සං වත මෙ සම්මාසම්බුද්ධො දිට්ඨො**"ති හට්ඨතුට්ඨා පඤ්චවණ්ණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටසරීරා පීතිවිප්පාරිත[4] නිච්චලලොචනා දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතසරීරා භගවතො සරීරපභාවෙමජ්ඣං අජ්ඣොගාහෙත්වා තත්ථ නිමුජ්ජන්තා භගවතො සමීපං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා භගවතො පාදෙ සම්බාහන්තා චුම්බන්තා "දෙසෙතු මෙ භන්තෙ භගවා ධම්ම"න්ති ආහ.

තෙන වුත්තං:-"**භගවතො පාදෙ සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොච, දෙසෙතු මෙ භන්තෙ භගවා ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්මං යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය**"ති තත්ථ **සුගතොති**: සොභනගමනත්තා සුන්දරං ඨානං ගතත්තා සුගතො, ගමනම්පි ගතන්ති වුච්චති, තඤ්ච භගවතො සොභනං පරිසුද්ධං අනවජ්ජං. කිම්පන තන්ති? අරියමග්ගො, තෙනෙස සොභනගමනෙන ඛෙමං දිසං අසජ්ජමානො ගතො අඤ්ඤම්පි ගමෙතීති සොභනගමනත්තා සුගතො, සුන්දරඤ්චස ඨානං අමතං නිබ්බානං ගතොති සුන්දරං ඨානං ගතත්තාපි සුගතො, තෙන තෙන මග්ගෙන පහීණේ කිලෙසෙ පුන අපචවාගච්ඡනෙනාති වුත්තං හොති; වුත්තඤ්හෙතං:-සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීණා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චාගච්ඡතීති සුගතො, සකදාගාමි-පෙ-අරහත්තමග්ගෙන -පෙ-න පච්චාගච්ඡතීති සුගතොති, අථවා සම්මාගතත්තාති සුගතො, තීසුපි අවත්ථාසු සම්මාපටිපත්තියා ගතත්තා සුපටිපන්නත්තාති අත්ථො.

දීපඞ්කරපාදමූලතො හි පට්ඨාය යාව මහාබොධිමණ්ඩා තාවී සමතිංස පාරමීපූරිතාය සම්මාපටිපත්තියා ඤාතත්ථචරියාය ලොකත්ථචරියාය බුද්ධත්ථ

1. සී. II. & III. වාදිභාවතො.
2. සී. & ම. අරියදත්ති.
3. සී. & ම. අබ්‍යාවත.
4. ම. විපඨාරිකං.

චරියාය කොපිං පාපුණිත්වා සබ්බලොකස්ස ඛීනාසුඛමෙව පරිබ්‍රූහෙන්තා සාසනං උජ්ජෝතං කාමාසුඛං අත්තකිලමථන්ති ඉමේ අනෙන අනුප්පවත්තනියා අනුත්තරාය බොධිඤාණභාවනාසඞ්ඛාතාය මජ්ඣිමාපටිපදාය අරියසච්චෙසු තනෝ පරං සම්මාධිගතධම්මාධිපතෙය්‍යාය සබ්බසත්තෙසු අච්ඡරියාය සම්මාපටිපත්තියා ගතෝ පටිපන්නොති එවං සම්මාගතත්තා සුගතෝ, සම්මා චෙව ගදති යුත්තට්ඨානෙ යුත්තමෙව වාචං භාසතීති සුගතෝ, වුත්තම්පි චෙතං:-"කාලවාදී භූතවාදී විනයවාදී නිධානවතිං වාචං භාසිතා කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවතිං අත්ථසංහිතන්"ති, අපරම්පි වුත්තං "යං සා වාචා අභූතා අතච්ඡා අනත්ථසංහිතා, යා ච පරෙසං අප්පියා අමනාපා න තථාගතෝ තං වාචං භාසතී"ති ආදි එවං සම්මා ගදත්තාතිපි සුගතෝ.

යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති: යං මම අස්ස උපරි පන චිරකාලං මම ඛීනාසවිමොක්ඛාදිහිතාය තදධිගන්තබ්බසුඛාය ච සියා, **අකාලෝ බෝ තාව බාහියා**ති: ධම්මදෙසනාය න තාව කාලොති අත්ථෝ. කිමපන භගවතෝ සත්තාභිත්තපටිපත්තියා අකාලොපි නාම අත්ථි, යතෝ භගවා කාලවාදීති වුච්චතෙ, කාලොති චෙත්ථ වෙනෙය්‍යානං ඉන්ද්‍රිය පරිපාකකාලෝ අධිප්පෙතෝ, යස්මා පන තදා බාහියස්ස අත්තනෝ ඉන්ද්‍රියානං පරිපක්කාපරිපක්කභාවෝ දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යත්තා, තස්මා භගවා තං අවොච අත්තනෝ අනන්තරවිපියං සිතභාවමස්ස කාරණං අපදිසන්තෝ ආහ **අනන්තරඝරං පවිට්ඨමත්තා**ති. **දුජ්ජානන්**ති: දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යං; **ජීවිතන්තරාණන්**ති: ජීවිතස්ස අනන්තරාභාවධම්මානං වත්තනං අවත්තනං වාති[1] වත්තුකාමෝ සමභාවසෙන ජීවිතන්තරායානන්ති ආහ, තථාහි අනෙක පච්චය පරිලද්ධවුත්තිජීවිතං අනෙකරූපා ච ආබාධන්තරායා, වුත්තං හි:-

"අජ්ජෙව කිච්චං ආතප්පං කෝ ජඤ්ඤා මරණං සුවෙ
න හි නෝ සඞ්ගරන්තෙන මහාසෙනෙන මච්චුනා"ති.

කස්මා පනායං ජීවිතන්තරායමෙව තාව පුරෙකරොති, නිමිත්තඤ්ඤැතාය අනිට්ඨ[2]කොසල්ලෙන චාති. කෙචි අපරදෙවතාය සන්තිකෙ ජීවිතන්තරායස්ස සුතත්තාති වදන්ති. අනන්තිමභවිකත්තා පන උපනිස්සය සම්පත්තියා චොදියමානො එවමාහ; නහි නෙසං අපපත්තඅරහත්තානං ජීවිතක්ඛයෝ හොති. කිමපන කාරණා භගවා තස්ස ධම්මං දෙසෙතු කාමමෙව චික්ඛන්තුං පටික්ඛිපි, එවං කිරස්ස අහොසි, ඉමස්ස මං දිට්ඨ කාලතො පට්ඨාය සකලසරීරං පීතියා නිරන්තරං ඵුටං අතිබලවා පීති චවගා, ධම්මං සුත්වාපි න තාව සක්ඛිස්සති පටිවිජ්ඣිතුං, යාව පන මජ්ඣන්හතුපෙක්ඛා සණ්ඨාති තාව තිට්ඨතු, වීසංයොජනසතං මඤ්ඤං ආගන්තත්තා දරථෝ පිස්ස කායෙ බලවා, සොපි තාව පටිප්පස්සම්භතූති තස්මා චික්ඛන්තුං පටික්ඛිපි. කෙචි පන ධම්මසවණෙ ආදරජනනත්ථං භගවා එවමකාසීති වදන්ති, තන්තියවාරං යාචිතෝ පන මජ්ඣන්හතුපෙක්ඛං දරථපටිප්පස්සද්ධිං පවත්තුපට්ඨිතඤ්චස්ස ජීවිතන්තරායං දිස්වා ඉදානි ධම්ම

1. සී. අවත්තාව. 2. සී. අදිට්ඨ.

දෙසනාය කාලොති විනෙතබ්බා "**තස්මාතිහා**"ති ආදිනා ධම්මදෙසනං ආරභි, තත්ථ **තස්මා**ති: යස්මා වා උසුකඤජාතා භුත්වා අනිච්ච මං යාවසි යස්මා වා ජීවිතන්තරායානං දුජ්ජානතා වදසි ඉන්ද්‍රියානි ච තෙ පරිපාකං ගතානි තස්මා. **තිහා**ති: නිපාතමත්තං, **තෙ**ති: තයා; **එව**නති: ඉදානි වත්තබ්බාකාරං වදති. **සික්ඛිතබ්බ**නති: අධිසීලසික්ඛාදීනං තිස්සන්නම්පි සික්ඛානං වසෙන සික්ඛිතං කාතබ්බනති දස්සෙන්තො "**දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සති**"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තන**නති. රූපායතනෙ චක්ඛුවිඤ්ඤණෙන දිට්ඨ මත්තං යථාචක්ඛුවිඤ්ඤණං රූපමත්තමෙව දිස්සති න නිච්චාදිසභාවං, එවං[1] චක්ඛුවාරිකවිඤ්ඤණෙහි මෙ දිට්ඨමත්තමෙව භවිස්සතීති සික්ඛි තබ්බනති අත්ථො. අථවා, දිට්ඨෙ දිට්ඨං නාම චක්ඛුවිඤ්ඤණෙන රූප විජානනනති අත්ථො. **මත්ත**නති: පමාණං, දිට්ඨං මත්තා එතස්සාති දිට්ඨමත්තං, චක්ඛුවිඤ්ඤණමත්තමෙව විත්තං භවිස්සතීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති:-"යථා ආපාථගතෙ රූපෙ චක්ඛුවිඤ්ඤණං න **රඤ්ජති** න දුස්සති න මුය්හති එවං රාගාදිවිරහෙන චක්ඛුවිඤ්ඤණමත්තමෙව ජවනං භවිස්සති චක්ඛුවිඤ්ඤණපමාණෙනෙව ජවනං ඨපෙස්සාමීති, අථවා, දිට්ඨං නාම චක්ඛුවිඤ්ඤණෙන දිට්ඨං රූපං, දිට්ඨමත්තං නාම තථෙව උපපන්නං සම්පටිච්ඡන සන්තීරණවොට්ඨපනසඞ්ඛාතං විත්තත්තයං, යස්මා තං[2] න **රඤ්ජති** න දුස්සති න මුය්හති එවං ආපාථගතෙ රූපෙ තෙනෙව සම්පටිච්ඡනාදිපමාණෙන ජවනං උපපාදෙස්සාමි[3] නාහන්තං පමාණං අනිකකමිත්වා **රජ්ජ**නාදිවසෙන **උපජ්ජි**තුං දස්සාමීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එසෙවනයො සුතමුතෙ, **මුත**නති ච තදුභයම්මණවිඤ්ඤ ණෙහි සද්ධිං ගන්ධරසඵොට්ඨබ්බායතනං වෙදිතබ්බං

විඤ්ඤුතෙ විඤ්ඤුතමත්තනති: එත්ථ පන විඤ්ඤුතං නාම මනොවාරාවජ්ජනෙන විඤ්ඤුතාරම්මණං, තස්මා විඤ්ඤුතෙ විඤ්ඤුතමත්තනති ආවජ්ජනෙන[4] යථාවජ්ජනං න රජ්ජති න දුස්සති න මුය්හති එවං **රජ්ජ**නා දිවසෙන ච උපපජ්ජිතුං අදත්වා ආවජ්ජනපමාණෙනෙව විත්තං ඨපෙස්ස ථීති අයමත්ථො. **එවං හි තෙ බාහිය සික්ඛිතබ්බ**නති: එවං ඉමාය පරිපදාය තයා බාහිය තිස්සන්නං සික්ඛානං අනුවත්තනවසෙන සික්ඛි තබ්බං, ඉති භගවා බාහියස්ස විත්තරුචිතාය ඡහි විඤ්ඤුණකායෙහි සද්ධිං ආරම්මණභෙදභින්නං[5] විපස්සනාය විසයං දිට්ඨාදීහි වතූහි කොට්ඨා සෙහි විභජිත්වා තත්ථ පරිඤ්ඤුසු තීරණපරිඤ්ඤං දස්සෙති. කථං? එත්ථහි රූපායතනං පසාදිතබ්බෙන දිට්ඨං නාම, චක්ඛුවිඤ්ඤණං පන සද්ධිං තං වාරවිඤ්ඤණෙහි දස්සනමත්තෙන, තදුභයම්පි යථා පච්චයං සම්පත්තමානං ධම්මමත්තමෙව න එත්ථ කොචි කත්තා වා කාරෙතා වා යතො නං භුත්වා අභාවත්තෙන අනිච්චං, උදයබ්බයපතිපීළනත්තෙන දුක්ඛං, අවසවත්ත

1. ම. එවමෙව.
2. සී. III. යථානං.
3. සී. III. & ම. උපදිස්සාම්.
4. ම මානෙන.
5. ම භෙදෙන.

නවෙන්න අනත්තානි, කුතො තස්ස පණ්ඩිතස්ස රජ්ජනාදීනං ඔකාසොති අයං හෙත්ථ අධිප්පායො. සුනාදීසුපි ඉදානි ඝතනිරණපරිඤ්ඤසු පනිට්ඨි තස්ස උපරිභාගෙන[1] පහාණපරිඤ්ඤං දස්සෙතුං "**යතො ඛො තෙ බාහියා**ති ආදි ආරද්ධං.

තත්ථ **යතොති**: යදා යස්මා වා; **තෙති**: තව; **තතොති**: තදා තස්මා වා, **තෙනාති**: තෙන දිට්ඨාදිපරිඛ්ඛෙන රාගාදිනා වා, ඉදං වුත්තං හොති: බාහිය තව යස්මිං කාලෙ යෙන වා කාරණෙන දිට්ඨාදිසු මයා වුත්තවිධිං පටිපජ්ජනතස්ස අවිපරීතසභාවාවබොධෙන දිට්ඨාදිමත්තං භවිස්සති, තස්මිං කාලෙ තෙනෙව කාරණෙන දිට්ඨාදිපරිඛ්ඛෙන රාගාදිනං පහාණං භවිස්සති, රත්තො වා දුට්ඨො වා මූළ්හො වා න භවිස්සති. පහීණරාගාදි කත්තා තෙන වා දිට්ඨාදිනා සහ පරිඛ්ඩො න භවිස්සති, **තතො ත්වං බාහිය න තත්ථා**ති: යදා යස්මා වා ත්වං තෙන රාගෙන රත්තො දොසෙන වා දුට්ඨො මොහෙන වා මූළ්හො න භවිස්සසි? තදා තස්මා වා ත්වං තත්ථ දිට්ඨාදිකෙ න භවිස්සසි, තස්මිං දිට්ඨෙ වා සුතවිඤ්ඤාතෙ වා "එතං මම එසොහමස්මි එසො මෙ අත්තා"ති තණ්හාමානදිට්ඨීහි අලීනො පතිට්ඨිතො න භවිස්සසි, එත්තාවතා පහාණපරිඤ්ඤං මත්ථකං පාපෙත්වා ඛීණාසවභූමි දස්සිතාති. **තතො ත්වං බාහිය නෙව්ධ න හුරං න උභය මන්තරෙනා**ති: යදා ත්වං බාහිය තෙන රාගාදිනා තත්ථ දිට්ඨාදිසු පරිඛ්ඩො න භවිස්සසි, තදා ත්වං නෙව ඉධ ලොකෙ න පරලොකෙ න උභයත්ථාපි,[2] **එතෙවනෙතා දුක්ඛස්සා**ති: කිලෙසදුක්ඛස්ස ච වට්ටදුක්ඛස්ස ච අයමෙව හි අනෙතා අයං පරිවෙජ්දෙ, පරිවටුමභවොති අයමෙවානි–හි එත්ථ අත්ථො, යෙ පන "උභයමන්තරෙනා"ති පදං ගහෙත්වා අන්තාරභවං නාම ඉච්ඡන්ති, තෙසං තං මිච්ඡා, අන්තරාභවස්ස හි භාවො අභිඩමෙම පටික්ඛිත්තෙතා යෙව. අනන්තරානි වචනමපන විකප්පනන්තරදීපනං, තස්මා අයමෙත්ථ අත්ථො? නෙව ඉධ න හුරං අපරෝ විකප්පෙපා න උභයන්ති, අථවා අනන්තර[3] දෙසනාති වචනමපන විකප්පන්තරාභාවදීපනං, තස්ස අත්ථො–නෙව ඉධ න හුරං උභයමන්තරෙ පන න අඤ්ඤථා නං අත්ථීති, යෙපි ච අනන්තරපරිනිබ්බායී සම්භවෙසීතිව ඉමෙසං සුත්තපදානං අත්ථං අයොනිසො ගහෙත්වා අත්ථි යෙව අන්තරාභවොති වදන්ති, තෙහිපි–යස්මා අවිහාදිසු තත්ථ තත්ථ ආයුවෙමජ්ඣං අනතික්කමෙත්වා අන්තරා අඤ්ඤමඤ්ඤා ඩහමෙන අනවසෙසකිලෙසපරිනිබ්බාණෙන පරිනිබ්බායතීති අන්තරා පරිනිබ්බායී න අන්තරාභවභූතොති පුරිමස්ස සුත්තපදස්ස අත්ථො, පච්ඡිමස්ස ච–යෙ භූතා එව න භවිස්සන්ති තෙ ඛීණාසවා පුරිමපදෙ භූතානි වුත්තානා, තබ්බිඩ්ඨතාය[4] සම්භවමෙසන්තීති සම්භවෙසිනො, අපපහීණභවසංයොජනතතා සෙඛා පුථුජ්ජනා ච; චතූසු වා යොනිසු අණ්ඩජ ජලාබුජසත්තා යාව අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච න භින්දන්ති තාව සම්භවෙසී නාම අණ්ඩකොසතො වත්ථිකොසතො ච බහි නික්ඛන්නා භූතා

1. සී. I. II. III. & IV. සබ්බෙත. ම. සපාමංපාලෙන
2. සී. I. II. III. & IV උභයත්ථමොහීපි.
3. සී. I. II. III. IV. අත්තර. 4. සී & ම. තබ්බිරූඛතාය.

නාම, සංසෙදජා ඔපපාතිකා ච පඨමචිත්තක්ඛණේ සම්භවෙසි නාම, දුතිය චිත්තක්ඛණතො පට්ඨාය භූතා නාම, යෙන වා ඉරියාපථෙන ජායන්ති යාව තතො අඤ්ඤං න පාපුණන්ති තාව සම්භවෙසිනො, තතොපරං භූතාති අත්ථො. තසමා නත්ථි පරිකප්පිතබ්බා, සන්ති උප්පත්තිකෙ පාලි අනුගතෙ අත්ථෙ කිං අනිද්ධාරිතසාමඤ්ඤෙන[1] අනන්තරභවෙන පරිකප්පිතෙන පයොජනන්ති? යෙ පන-සන්තානවසෙන වත්තමානානං ධම්මානං අච්චෙජ්දෙන දෙසනන්තරෙසු පාතුභාවං දිට්ඨෙ, තථාත්‍රාපි ආදි විඤ්ඤත්තිකසන්තානොපි තං සම්පජ්ජ විඤ්ඤත්තිකසන්තානෙ පි අච්චෙජ්දෙන දෙසනන්තරෙසු පාතුභාවෙන භවිතබ්බං, අයඤ්ච නයො සති අන්තරා භවෙ[2] යුජ්ජති, න අඤ්ඤථාති යුත්තිං වදන්ති. තෙන හි ඉද්ධිමතො චෙතොවසිප්පත්තස්ස චිත්තානුගතිකං කායං අධිට්ඨහන්තස්ස ඛණෙන බ්‍රහ්මලොකතො ඉධූපපත්තිකමනෙ ඉතො වා බ්‍රහ්මලොකගමනෙ යුත්ති වත්තබ්බා යදි සබ්බත්ථෙව අච්චුත්තිනදෙසෙ ධම්මානං පවත්ති ඉච්ඡිතා. යදිපි සියා ඉද්ධිමන්තානං ඉද්ධිවිසයො අචින්තෙය්‍යොති තං ඉධා පි සමානං කම්මවිපාකො අචින්තෙය්‍යොති වචනතො, තස්මා තං තෙසං මතිමත්තමෙව; අචින්තෙය්‍ය සභාවානි තෙ සභාවධම්මා කත්ථචි පච්චය වසෙන විචුත්තාදෙසෙ පාතුභවන්ති කත්ථචි අවිචුත්තාදෙසෙ, තථාහි, මුඛඝොසාදීහි පච්චයෙහි අඤ්ඤසම්පි දෙසෙ ආදාය සබ්බපදෙසාදිකෙ පවි ඝොසාදිකං පච්චයුප්පන්නං නිබ්බත්තමානං දිස්සති, තස්මා න සබ්බං සබ්බත්ථ උපනෙතබ්බන්ති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන පරිබ්බිබ්බස්ස උදාහරණභාවසාධනාදිකො අනන්තරාභවවිචාරෙ කථාවත්ථුපකරණස්ස ටීකාය ගහෙතබ්බො.

අපරෙ පන **ඉධාති** කාමභවො, **හුරන්ති** අරූපභවො, **උභයමන්තරෙනාති** රූපභවෙ වුත්තො; අඤ්ඤං **ඉධාති** අජ්ඣත්තිකායතනානි **හුරන්ති** බාහිරායතනානි, **උභයමන්තරෙනාති** චිත්තචෙතසිකානි, **ඉධ වා**නි පච්චයධම්මා, **හුර**න්ති පච්චයුප්පන්නධම්මා, **උභයමන්තරෙනා**නි පණ්ණත්තිධම්මා වුත්තානි වදන්ති, තං සබ්බං අට්ඨකථාසු නත්ථි එවං තාව "දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සති"ති ආදිනා දිට්ඨාදිවසෙන වත්‍ථුධා තෙහුම්කධම්මා, නත්ථි සුඛනිච්චඅත්තගාහපරිවජ්ජනමුඛෙන දුක්ඛානිච්ච අනත්තානුපස්සනා දස්සිතාති, හෙට්ඨිමාහි විසුද්ධීහි සද්ධිං සඞ්ඛෙපෙ නෙව විපස්සනා කථිතා, **නතො තං බාහිය න තෙනාති**: ඉමිනා රාගාදිනා සමුච්ඡෙදසඞ්ඛාතෙ අධිපෙතත්තා මඤ්ඤා, **නතො තං බාහිය න තත්‍රාති**: ඉමිනා ඵලං, **නෙවිධාති** ආදිනා අනුපාදිසෙසනිබ්බාණධාතු කථිතාති දට්ඨබ්බං.

තෙන වුත්තං:-**අථ ඛො බාහියස්ස**-පෙ-**ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිත්ථ**: ඉමාය සඞ්ඛිත්තපදාය දෙසනාය **තාවදෙවා**ති: තස්මිං යෙව ඛණෙ න කාලන්තරෙ, **අනුපාදාසූ**ති අගහෙසුං, **ආසවෙහී**ති: ආභවග්ගං ආගොත්‍රභූ සවනතො පවත්තනතො විරපරිවාසියභෙන සුරාදිආසවසදිස

1. සී. II. & III. අනිබ්බාරිතසාමඤ්ඤෙන. 2. සී. අනන්තරභවෙ.

නාය ච ආසවානි ලද්ධනාමෙහි කාමරාගාදීහි, **විමුච්චිනි**: සමුච්ඡේද විමුත්තියා පවිපස්සද්ධිවිමුත්තියා විමුච්චි නිස්සජ්ජි; සො හි සත්ථු ධම්මං සුණන්තො එවං සීලානි සොධෙත්වා යථාලද්ධං විත්තසමාධිං නිස්සාය විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා බිපාභිඤ්ඤෝ[1] තාවදෙව සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි, සො සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා කතවට්ට පරියන්තො අන්තිමදෙහධරො හුත්වා එකූනවීසතියා පච්චවෙක්ඛණාය පවත්තාය ධම්මතාය චොදියමානො භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචි, පරිපුණ්ණන්ති පත්තචීවරන්ති පුට්ඨො න පරිපුණ්ණන්ති ආහ, අථ සත්ථා තෙන හි පත්තචීවරං පරියෙසාති වත්වා පක්කාමි, තෙන වුත්තං:-**අථ ඛො භගවා**-පෙ-**පක්කාමීති**: සො කිර කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ වීසංවස්ස සහස්සානි සමණධම්මං කරොන්තො "භික්ඛුනා නාම අත්තනා පච්චයෙ ලභිත්වා යථා දුනං අකරොන්තෙන අත්තනාව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී"ති එකස්ස භික්ඛුස්සපි පත්තෙන වා චීවරෙන වා සඞ්ගහං නාකාසි, තෙනස්ස එහි භික්ඛු උපසම්පදාය උපනිස්සයො නාහොසි, කෙවි පනාහු: සො කිර බුද්ධපුඤ්ඤං ලොකෙ චොරො හුත්වා ධනුකලාපං සන්නයහිත්වා අරඤ්ඤෙ චොරිකං කරොන්තෙනා එකං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පත්තචීවරලොභෙන තං උසුනා විජ්ඣිත්වා පත්තචීවරං ගණ්හි, තෙනස්ස ඉද්ධිමයපත්තචීවරං න උපජ්ජිස්සතීති සඤ්ඨා තඤ්ඤෙවා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බජ්ජං න අදාසීති. තම්පි පත්තචීවර පරියෙසනං චරමානං එකා ඛෙත්තු වෙගෙන ආපත්තන්ති පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි, තං සන්ධාය වුත්තං. **අථ ඛො අචිරපක්කන්තස්ස භගවතො බාහියං දාරුචීරියං ගාවී තරුණවච්ඡා අභිපතිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසීති**. තත්ථ **අචිරපක්කන්තස්සාති**: න චිරපක්කන්තස්ස භගවතො, **ගාවී තරුණවච්ඡාති**: එකා යක්ඛිණී තරුණවච්ඡා ඛෙත්තුරූපා, **අභිපතිත්වාති**. අභිභවිත්වා මද්දිත්වා, **ජීවිතා වොරොපෙසීති**: පුරිමසංසිද්ධෙන පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසි.

සත්ථා පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං නගරතො නික්ඛමන්තො බාහියස්ස සරීරං සඞ්කාරට්ඨානෙ පතිතං දිස්වා භික්ඛූ ආණාපෙසි. "භික්ඛවෙ එකසම්ං ගෙහමාරෙ ඨත්වා මඤ්චකං ආහරාපෙත්වා ඉදං සරීරං නගරතො නීහරිත්වා ඣාපෙත්වා ථූපං කරොථා"ති භික්ඛූ තථා අකංසු. කත්වා ච පන විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනා කතභික්ඛං ආරොචෙත්වා තස්ස අභිසම්පරායං පුච්ඡිංසු. අථ නෙසං භගවා තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ආචික්ඛි, භික්ඛු තුම්හෙහි භතෙන බාහියෙන දුරුවීරියෙන අරහත්තං පත්තොති වදථ, කදු සො අරහත්තං පත්තොති පුච්ඡිංසු, මම ධම්මං සුතකාලෙනේ වුත්තෙ, කදු පනස්ස තුම්හෙහි ධම්මෙ කථිතොති? පිණ්ඩාය චරන්තො අජ්ජව අනන්තරවීථියං ඨත්වාති, අප්පමත්තකො සො භතෙන තුම්හෙහි අනන්තරවීථියං ඨත්වා කථිත ධම්මෙ කථං සො තාවතකෙන විසෙසං නිබ්බත්තෙතාසීති. කිං භික්ඛවෙ

1. සී. & ඉ. බිපාභිඤ්ඤෝ.

මම ධම්මං අපපං වා බහුං වාති මිණථ? අනෙකානි ගාථාසහස්සානිපි අනත්ථසංහිතානි න සෙය්‍යො, අත්ථනිස්සිතං පන එකම්පි ගාථාපදං සෙය්‍යොති දස්සෙනෙතා.

"සහස්සමපි චෙ ගාථා අනත්ථපදසංහිතා
එකං ගාථා පදං සෙය්‍යෝ යං සුත්වා උපසම්මති"නි.

ධම්මපදෙ ඉමං ගාථං වත්වා න කෙවලං පරිනිබ්බාණමත්තෙන අථඛො මම සාවකානං භික්ඛූනං ඛිපපාභිඤ්ඤානං අඤ්ඤභාවෙනපි පූජා රහොති දස්සෙනෙතා "එතදඤ්ඤං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඛිපපාභිඤ්ඤානං යදිදං බාහියොා"ති තං ආයස්මන්තං එතදග්ගෙ ඨපෙසි, තං සන්ධාය වුත්තං: **අථඛො භගවා සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා**-පෙ- **පරිනිබ්බුතො හික්ඛවෙ බාහියො දාරුචීරියොති**: තත්ථ **පවිජ්ඣ ඉත්ථනති**: ඉත්ථනිවෙවනතො පවිජ්ඣ පිණ්ඩපාත පරියෙසනතො පවිනිවත්තනතො, පදවයෙනාපි කතඉත්ථනිකිච්චොති වුත්තං හොති. **නිහරිත්වාති** නගරතො බහි නෙත්වා; **ඣාපෙථාති** දහථ, **ථූපඤ්චස්ස කරොථාති**: අස්ස බාහියස්ස සරීරධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියඤ්ච කරොථ, තත්ථ කාරණ මාහ, **"සඞ්ඝභෙදාදි වො හික්ඛවෙ කාලකතෙනා"**නි. තස්සත්ථො: යං තුම්හෙ සෙට්ඨට්ඨෙන ඉඛමං අධිසීලාදි පවිපත්තිධම්මං සන්ධිය්‍ය චරථ එතං යො තුම්හෙහි සමානං ඉඛමං අචරීති සඞ්ඝභෙදාදි මරණකාලස්ස පත්තියා කාලඞ්කතතො, තස්මා තං මඤ්චකෙන නීහරිත්වා ඣාපෙථ ථූපඤ්චස්ස කරොථාති. **නස්ස කා ගතීති**: පඤ්චසු ගතීසු තස්ස කතමා ගති උපපත්තිභවභූතා; ගතීති වා නිබ්බත්තති; අරියො පුථුජ්ජනො වා ති කා නිට්ඨාති අත්ථො. **අභිසම්පරායොති**: පඤ්චභවූපපත්ති; භවනිරොධො වා, **කිඤ්චාපි තස්ස ථූපකරණං නත්ථි** යාව පරිනිබ්බුතභාවො අත්ථතො පකාසිතො හොති, යෙ පන භික්ඛූ තත්ථකෙන න ජානිංසු තෙ **තස්ස කා ගතීනි** පුචජ්ඡිංසු, පාකටතරං වා කාරාපෙතුකාමා තාව[1] භගවන්තං පුචජ්ඡිංසු **පණ්ඩිතොති**: අග්ගමග්ගපඤ්ඤය අධිගතත්තා **පණ්ඩිතෙන** ඉතො ගතො පවත්තොති **පණ්ඩිතො**; සච්චවාදිනි පවිජ්ජි, **ධම්මස්සානි**: ලොකුත්තරධම්මස්ස, **අනුධම්මන්ති**: සීලවිසුද්ධිආදි පවිපදාධම්මං, අථවා, **ධම්මස්සානි** නිබ්බාණධම්මස්ස අනුරූපං අරියමග්ගඵලධම්මං, **න ච මං ධම්මාධිකරණන්ති**: ධම්මදෙසනාහෙතු න ච මං විහෙසෙසි යථානුසිට්ඨං පවිපන්නත්තා; යො හි සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා කම්මට්ඨානං වා ගහෙත්වා යථානුසිට්ඨං න පවිපජ්ජති සො සත්ථාරං විහෙසෙති නාම. යං සන්ධාය වුත්තං. "ඛිණිංසසඤ්ඤී පගුණං න භාසිං ධම්මං පණීතං මනුජෙසු ඉඛමෙ"නි අථවා, **න ච මං ධම්මාධිකරණන්ති** න ච ඉමං ධම්මාධිකරණං, ඉදං වුත්තං හොති වවවදුකඛතො නීය්‍යාණහෙතු භූතං ඉමං සාසන ධම්මං සුපවිපන්නත්තා න විහෙසෙති. දුපපවිපන්නො හි සාසනං භින්දන්තො සත්ථු ධම්මසරීරෙ පහාරං දෙති නාම. අයං පන සම්මාපවි පත්තිං මඤ්ඣකං පාපෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායි.

1. ම. සදෘ.

තෙන වුත්තං: **පරිනිබ්බුතො යිකඛවෙ බාහියො දරුචිරියොති. එත මත්ථං විදිත්වා,** එතං ථෙරස්ස බාහියස්ස අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බුතභාවං, තථා පරිනිබ්බුතානඤ්ච ඛීණාසවානං ගතියා පුථුජ්ජනෙහි[1] දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යභාවං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදානං** නානි: ඉමං අපපතිට්ඨිතපරිනිබ්බාණානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සඤ්ඤානි**: යස්මිං නිබ්බාණධාතුයං ආපො ච න ගාධති පඨවී ච තෙජො වායො ච **න ගාධති** න පතිට්ඨානි, කස්මා නිබ්බාණස්ස අසඞ්ඛතසභාවත්තා, න හි තත්ථ සඞ්ඛතධම්මානං ලෙසොපි සම්භවති; **සුක්කානි**: සුක්කායතාය සුක්කානි ලද්ධනාමා ගහනකඛත්ත තාරකා, **නජොතනත්ථි**ති න භාසන්ති, **ආදිච්චො නපපකාසති**ති තීසු දීපෙසු එකස්මිං ඛණෙ ආලොකඋග්ගමසමත්ථො ආදිච්චොපි අභාවෙන නෙව දිපති, **න තත්ථ වණ්ඩිමා භාති**: සතිපි සාතභාවෙකන්තසීතලීකරණෙ චෙපි තස්මිං නිබ්බාණෙ අභාවතො න එව අත්තනො ප්‍රභාසා විභාසනෙන විරොචති; යදි තත්ථ චන්දිමසුරියාදයො නත්ථි ලොකන්තරෙ විය නිච්චඞ්කාරමෙව තං භවෙය්‍යාති ආසඞ්කං සන්ධාය‍ාහ: **තමො තත්ථ න විජ්ජති**: සති හිපි රූපාභාවෙ[2] තමො නාම න සියා. **යදා ව අත්තනා වෙදී මුනි මොනෙන ඛ්‍රාහ්මණොති**: චතුසච්චමොනඤාණතො මොනන්ති ලද්ධනාමෙන මග්ගඤාණෙන කායමොනෙය්‍යාදීහි ච සමන්නාගතත්තා මුනීති ලද්ධනාමො අරියසාවකඛ්‍රාහ්මණො නෙනෙව මොනසඞ්ඛාතෙන පවිවෙඩඤාණෙන **යදා** යස්මිං කාලෙ අග්ගමග්ගඤාණෙ **අත්තනා** සයමෙව අනුස්සවාදිකෙ පහාය අත්තපච්චක්ඛං කත්වා නිබ්බාණං **වෙදී** පටිවිජ්ඣි, පච්චෙදිතිපි පාඨො,[3] පටිවිජ්ඣි අඤ්ඤාසීති අත්ථො. **අථ රූපා අරූපා ච සුඛදුක්ඛා පමුච්චතී**ති: **අථා**ති තස්ස[4] නිබ්බාණස්ස ඤානනතො පච්ඡා, **රූපා**නි රූපධම්මා, තෙන පඤ්චවොකාරභවො එකවොකාරභවො ච ගහිතො හොති; **අරූපා**නි අරූපධම්මා, තෙන රූපෙනාමිස්සිකතො අරූපභවො ගහිතො හොති, සො චතුවොකාරභවො ති පි වුච්චති; **සුඛදුක්ඛා**නි: සබ්බඤ්ච උපපජ්ජනකසුඛදුක්ඛිතො පි වට්ටතො, අථවා, **රූපා**නි රූපලොකපවි සඞ්ගිතො; **අරූපා**නි අරූපලොකපවිසඞ්ගිතො; **සුඛදුක්ඛා**නි: කාමා වචරපරිසඞ්ගිතො, කාමභවො හි බ්‍යාමිස්සසුඛදුක්ඛිකා, එවමෙතස්මා සකලතො පි වට්ටතො අච්චන්තමෙව මුච්චනීති ගාථාච්ඡයෙනාපි භගවා මය්හං පුත්තස්ස බාහියස්ස එවරූපා නිබ්බාණගතීති දස්සෙති.

දසම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච බොධිවගගවණ්ණනා.

1. සී. පවුරජ්ජනෙහි.
2. සී. II. & ඕ. රූපභවෙ.
3. සී. අවෙදිනිපිපාඨො.
4. සී. අථස්ස. ඕ. අථතස්ස.

මුචලින්දවාහස්ස පථමෙ; **මුචලින්දමූලෙනි**: එත්ථ මුචලින්දෙ වුච්චති නිපරුක්ඛ. සො "නිච්චුලො"තිපි වුච්චති, තස්ස සමීපෙ; කෙචි පන- "මුචලොත්ති තස්ස රුක්ඛස්ස නාමං, තං වනජෙට්ඨකත්තාය පන "මුචලින්දෙ නි වුත්ත"නති වදන්ති; **මහාඅකාලමෙඝොනි**: අසම්පත්තෙ වස්ස කාලෙ උප්පන්නමහාමෙඝො, සො හි හිමියානං පච්ඡිමෙ මාසෙ සකලවක්කවාළගබ්භං පූරෙන්තො උදපාදි; **සත්තාහවද්දලිකාති**: තස්මිං උප්පන්නෙ සත්තාහං අවිච්ඡින්නවුට්ඨිකා අහොසි; **සීතවාතදුද්දිනීති**: සා ච සත්තාහවද්දලිකා උදකඵුසිතසම්මිස්සෙන සීතවාතෙන සමන්නාගතො පරිබ්භමන්තෙන දූසිතදිවසත්තා දුද්දිනී නාම අහොසි, **මුචලින්දෙ නාම නාගරාජාති**: තස්සෙව මුචලින්දරුක්ඛස්ස සමීපෙ පොක්ඛරණියා හෙට්ඨා නාගභවනං අත්ථි, තත්ථ නිබ්බත්තෙත්තා මහානුභාවො නාගරාජා; **සකභවනාති**: අත්තනො නාගභවනතො; **සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වාති**: සත්තවාරෙ අත්තනො සරීරභොගෙහි භගවතො කායං පරිවාරෙත්වා; **උපරි මුද්ධනි මහන්තං ඵණං විහච්චාති**: භගවතො මුද්ධප්පදෙස්ස උපරි අත්තනො මහන්තං ඵණං[1] පසාරෙත්වා, "ඵණං කරිත්වා"ති පි පාඨො, සො එව අත්ථො, තස්ස කිර නාගරාජස්ස එතදහොසි: භගවා ච මය්හං භවන සමීපෙ රුක්ඛමූලෙ නිසින්නොත්ති, අයඤ්ච සත්තාහවද්දලිකා වත්තති, වාසාගාරමස්ස ලද්ධුං වට්ටතීති. සො සත්තරතනමයං පාසාදං නිම්මිණිතුං සක්කොන්තොපි එවං කතෙ කායසාරෙ ගහිතො න භවිස්සති, දසබලස්ස කායවෙය්‍යාවච්චං කාරිස්සාමීති මහන්තං අත්තභාවං කත්වා. සත්තරං සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි ඵණං කත්වා ධාරෙසි. පරිකෙඛ්පබ්භන්තරං ලොහපාසාදෙ භණ්ඩාගාරගබ්භපමාණං අහොසීති **අඩ්ඪතෙය්‍යකට්ඨාසං** වුත්තං. **මජ්ඣිමට්ඨකට්ඨාසං** පන හෙට්ඨා ලොහපාසාදපපමාණන්නි. ඉවජිතිවජ්ජනෙන ඉරියාපථෙන සත්ථා විහරිස්සතීති කිර නාගරාජස්ස අජ්ඣාසයො. භගවා පන යථා නිසින්නොව සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තඤ්ච ඨානං සුපිහිතවාතපානං සුඵුසිතඅඡාලවාරං කුටාගාරං විය අහොසි. **මා භගවන්තං සීතාති**: ආදි තස්ස ඨානකරණපරිදීපනං, සො හි මා භගවන්තං සීතං බාධයිත්ථ, මා උණ්හං, මා ඩංසාදිසම්ඵස්සො බාධයිත්ථාති තථා කරිත්වා අවඨාසි. තත්ථ කිඤ්චාපි සත්තාහවද්දලිකාය උණ්හමෙව නත්ථි, සබ්බෙ පන අනන්තරනහරා මෙඝො විගච්ඡිත්‍ය උණ්හං භවිස්‍ය තස්මිං මා බාධයිත්ථාති එවං තස්ස විනෙතුං යුත්තං, කෙචි වදන්ති පනෙත්ථ උණ්හගහණං භොගපරික්ඛෙපස්ස විපුලභාවකරණ කාරණ කිත්තනං, බුද්ධකෙ හි තස්මිං භගවන්තං නාගස්ස සරීරසම්භූතා උණ්හා බාධෙය්‍ය විපුලභාවකරණෙන පන තාදිසං මා උණ්හං බාධයිත්ථාති තථා කරිත්ථ, **විදධනි** උබ්බිද්ධං,[2] මෙඝවිගමෙන දූරිභූතන්නි අත්ථො. **විගතවලාහකන්නි**: අපගතමෙඝං; **දෙවන්නි** ආකාසං; **විදිත්වාති**: ඉදානි විගතවලාහකො ආකාසො නත්ථි භගවතො සීතාදිඋපද්දවොති ඤත්වා, **විනිවෙඨෙත්වාති**: අපනෙත්වා, **සකවණ්ණන්නි** අත්තනො නාගරූපං, **පටිසංහරිත්වාති** අන්තරධාපෙත්වා; **මාණවකවණ්ණන්නි** කුමාරරූපං;

1. ම. එලඤ්ච. 2. ම. උබ්බිත්ථ.

එතමත්ථන්ති: විවේකසුඛපටිසංවේදිනෝ යත්ථ කත්ථචි සුඛමෙව හොතීති එතමත්ථං සඞ්ඛාකාරෙන ජානිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං විවෙකසුඛානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සුඛෝ විවෙකෝ**ති: නිබ්බාණසඞ්ඛාතෝ උපධිවිවෙකෝ සුඛෝ; **තුට්ඨස්සා**ති: වත්තුමඝඤ්ඤණසඞ්ඛාතෙන තුට්ඨස්ස; **සුනධම්මස්සා**ති: පකාසිතධම්මස්ස විසුතධම්මස්ස, **පස්සතෝ**ති: තං විවෙකං යං වා කිඤ්චි පසස්තබ්බං නාම තං සබ්බං අත්තනෝ විරියබලාධිගතෙන ඤාණචක්ඛුනා පසස්නතස්ස, **අබ්‍යාපජ්ජ**න්ති: අභූපපනභාවෝ, එතෙන මෙත්තාපුබ්බභාගෝ දස්සිතෝ; **පාණභූතෙසු සංයමෝ**ති: සත්තෙසු ච සංයමෝ, අවිහිංසනභාවෝ සුඛෝති අත්ථෝ, එතෙන කරුණාපුබ්බභාගෝ දස්සිතෝ; **සුඛා විරාගතා ලොකෙ**ති. විගතරාගතාපි ලොකෙ සුඛා; කිඳිසී? **කාමානං සමතික්කමෝ**ති: යා[1] කාමානං සමතික්කමොති වුච්චති, සා විතරාගතාපි සුඛානි අත්ථෝ, එතෙන අනාගාම්මග්ගෝ කථිතෝ, **අස්මිමානස්ස යෝ විනයෝ**ති. ඉමිනා අරහත්තං කථිතං. අරහත්තං හි අස්මිමානස්ස පටිපස්සද්ධිවිනයොති වුච්චති, ඉතෝ පරඤ්ච සුඛං නාම නත්ථි තෙනාහ: **එතං වෙ පරමං සුඛ**න්ති. එවං අරහත්තෙන දෙසනා කූටං[2] ගණ්හිති.

පඨම සුත්තස්ස වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ, **සම්බහුලා**නන්ති: විනයපරියායෙන තයෝ ජනා සම්බහුලා නාම වුච්චන්ති[3] තතෝ පරං සඞ්ඝෝ, සුත්තන්තපරියායෙන තයෝ තයෝ එව, තතෝ උද්ධං සම්බහුලා තස්මා ඉධාපි සුත්තන්තපරියායෙන සම්බහුලාති වෙදිතබ්බා, **උපට්ඨානසාලා**යන්ති: ධම්මසභාමණ්ඩපෙ, සා හි ධම්මං දෙසෙතුං ආගතස්ස තථාගතස්ස භික්ඛූනං උපට්ඨානකරණට්ඨානත්තා උපට්ඨානසාලා වුච්චති. අථවා යත්ථ භික්ඛූ විනයං විනිවඡිනන්ති ධම්මං කථෙන්ති සාකච්ඡං සමාපජ්ජන්ති සන්නිපතිතත්තෙන පකතියා[4] උපනිට්ඨන්ති, සාලාපි මණ්ඩපොපි උපට්ඨානසාලාත්වෙව වුච්චති, තථාපි හි බුද්ධාසනං නිච්චපඤ්ඤත්තමෙව හොති. ඉදං හි බුද්ධානං ධරමානකාලෙ භික්ඛූනං වාරිත්තං. **සහාභිසිනන්නානී**ති. නිසජ්ජාවසෙන සඞ්ඝමම නිසින්නානං; **සන්නිපතිතානී**ති: තතෝ තතෝ ආගන්ත්වා සන්නිපතනවසෙන සන්නිපතිතානං, අථවා, බුද්ධාසනං පුරතෝ කත්වා සඞ්ඝ සම්මුඛෙ විය ආදරුප්පත්තියා සක්කච්චං නිසීදනවසෙන සන්නිසින්නානං සමානඡන්ධා සබ්බත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤස්මිං අජ්ඣාසයෙන සුට්ඨු සම්මා ච[5] නිපතනවසෙන සන්නිපතිනානං, **අඝ**න්ති: ඉදානි වුච්චමානං නිද්දිසති, **අනන්තරා කථා**නි: කම්මට්ඨානමනසිකාරඋදෙසපරිපුච්ඡාදිනං අනන්තරා අඤ්ඤා එකා කථා, අථවා, මඤ්ඣන්තිකෙ ලද්ධස්ස සුගතොවාදස්ස සායං ලභිතබ්බස්ස ධම්ම

1. ම. සමතික්කාමෝ. 2. සී. I. II. III. & IV. දෙසනාය.
3. සී. I. II. III. & IV. වුච්චති. 4. ම. නානාපජ්ජාරපකතියා. 5. සී. & ං. සම්මාසඞ්ඛු

सवणस्स च अनन्तरा पवत्तत्ता अनन्तरूपकट्ठा सवणसमीपत्तायेव वा अनन्तरा पवत्तत्ता अत्थतो एकत्ता कत्थचि अनन्तरा कत्वा, **उदयादीनि** उपपन्नानि, **इमेसं चित्तानं राजूनं** नन्ति: निदस्सनमत्तं सम्पिण्डनं, **महद्धनतादयो** वाति: आदिसद्दो पकारत्थो निदस्सनत्थो ठपितो सत्तरतनादिवसेन महन्तं धनं एतस्साति=महद्धनो, पुब्बे अयं अतिसयेन महद्धनोति= **महद्धनतरो**, वा सद्दो विकप्पत्थो, सेसपदेसुपि **एसेव** नयो. अयमेत्थ विसेसो: निच्चपरिब्बयवसेन महन्तो भोगो एतस्साति= **महाभोगो**, देवसिकं पवत्तन अयभूतो मनन्तो कोसो एतस्साति= **महाकोसो**, अपरे पन देवसिकं पवत्तनअयभूतं मणिसारजेट्ठक गुम्बादिभेदतिन्नं परिग्गहवत्थुं धनं तदेव सारगब्भादिसु निहितं कोसोति वदन्ति.

चक्करतनं महानीलो इन्दनीलो मरकतो[1] वेळुरियो पदुमरागो पुस्सरागो कक्केतनो[2] पुलकोको विमलो लोहितङ्को एळिको पवालो जोतिरसो गोमुत्तको गोमेदको सोगन्धिको मुत्तो सङ्खो अङ्गनामलो राजावट्टो, अमतम्बुको, पियको[3] ब्रह्मञ्ञोति चतुवीसति **मणी** नाम, सत्त लोहानि कंसपण्णं **सारो** नाम. सयनवत्थादीनं पापुरणरहत[4]वेलादीनि[5] **वत्थानि** नाम, चन्दनागरु कुङ्कुम तगर कप्पुरादि **गन्धो** नाम, तत्थ पुरिमेन आदिसद्देन सालि वीहि आदि मुग्गमासादि पुब्बण्णापरण्णभेद अन्नसङ्गहिकतिं आदिं **कत्वा** यं सत्तानं उपभोगपरिभोगभूतं वत्थुं तं सब्बं सङ्गण्हाति. महन्तं विजितं रट्ठं एतस्साति=**महाविजितो**, महन्तो हत्थि अस्सादि वाहनो एतस्साति=**महावाहनो** महन्तं सेनाबलञ्चेव आमबलञ्च एतस्साति=**महब्बलो**, इत्थिजन निब्बत्ति सङ्खातो पुञ्ञसम्भारो निप्फन्नो महन्ति इद्धि एतस्साति=**महिद्धिको**, तेपरो[6] सङ्खातो **उस्साहसम्पन्नत्ता** सत्तसङ्खातो वा महन्तो आनुभावो एतस्साति=**महानुभावो**, एत्थ च[7] पठमेन अयसम्पदं दुतियेन चित्तूपकरणसम्पदं ततियेन विभवसम्पदं चतुत्थेन जनपदसम्पदं पञ्चमेन यानसम्पदं छट्ठेन परिवार सम्पदञ्च सङ्गहं अत्तनसम्पदं सत्तमेन पुञ्ञसम्भारसम्पदं अट्ठमेन पभावसम्पदं तेसं राजूनं पकासेत्वा होति. तेन यं वा सम्मसम्पत्तिं अभिवड्ढसम्पत्तिं सेनासम्पत्तिं रट्ठसम्पत्तिं विभवसम्पत्तिं मित्तसम्पत्तिं दुग्गसम्पत्तिन्ति सत्तपकारं सम्पदं राजूनं **इच्छितं** तं वा सब्बं यत्थारहं परिदीपितं वेदितब्बं. "दन्तादीनि वत्थूनि सङ्गहवत्थूनि परिसं रक्खन्तीति=**राजा**, मगधानं इस्सरोति=**मागधो**, महतिया सेनाय समन्नागतत्ता सेनियगोत्तत्ता वा **सेनियो**, बिम्बि वुच्चति सुवण्णं, तस्मा सारबिम्बिवण्णताय **बिम्बिसारो**, केवि

1. सी III. महारङ्गो. म. महारङ्गो. 6. सी I. II. III. & IV तेजो.
2. सी. I. IV. & म. कत्तेतवनो. 7. म. कत्थेव
3. म. सङ्खो.
4 सी. I. IV. रतन. & म. दन्त.
5. सी. I. II. III. & IV. विलासदीनि. म. सीलादीनं.

පන නාමමේවෙතං තස්ස රඤ්ඤතීති වදන්ති; පච්චාමිත්තං[1] පරඥනං ජිනාතීති=පසෙනදි, කොසලරට්ඨස්ස අධිපතීති=**කොසලෝ**, **අග්ගවරගීති** එත්ථ වරගීති නිපාතමත්තං, **විප්පකතානීති**: අපරියොසිතානි; අයං තෙසං භික්ඛූනං අන්තරා කථා අහොසීතාති අත්ථෝ; **සායණ්හ සමයන්ති**: සායණ්හ එකං සමයං, **පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති**: තතො තතො රූපාදි ආරම්මණතො චිත්තස්ස පටිසංහරණතො පටිසල්ලානසඞ්ඛාතාය ඵලසමාපත්තිතො යථාකාලපරිච්ඡෙදං වුට්ඨිතො.

භගවා හි පුබ්බණ්හසමයං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො යාවදත්ථං පච්සිත්වා භික්ඛූනං **සුලභපිණ්ඩපාතං** කත්වා කතභත්තකිච්චෝ භික්ඛූහි සද්ධිං සාවත්ථිතෝ නික්ඛමිත්වා විහාරං පවිසිත්වා ගන්ධකුටිපමුඛෙ ඨත්වා චත්තාරි දස්සෙත්වා සීතානං භික්ඛූනං යථා සම්පත්තං සුඛතොවාදං දත්වා තෙසු අරඤ්ඤෙ රුක්ඛමූලාදි දිවාට්ඨානං උද්දිස්ස ගතෙසු ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා ඵල සමාපත්තිසුඛෙන දිවසභාගං විහිනාමෙත්වා යථාකාලපරිච්ඡෙදෙ සමාපත්තිතො උට්ඨාය මයා[2] උපගමනං ආගමයමානා චතස්සො පරිසා සකලවිහාරං පරිපුරෙත්වා නිසින්නා ඉදානි මේ ධම්මදෙසනත්ථං ධම්ම සභාමණ්ඩලං උපගන්තුං කාලොති ආසනතො උට්ඨාය කෙසරසීහො විය කඤ්චනගුහායා සුරභිගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා යුත්තං උපසඞ්කමනෙනා මත්තවරවාරණො විය අකායවාපලෙලන චාරුවික්කන්තගමනො අසීති අනුබ්යඤ්ජන පරිමණ්ඩන බත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසමුජ්ජලාය බ්‍යාමප්පභාය පරික්ඛිපිත්වා පච්චාසසමපත්තාය පභස්සරකෙතුමාලාලඞ්කතාය නීලපීතලොහිතොදාතමඤ්ජෙට්ඨකපභස්සරානං වසෙන ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජන්තියා අවිනෙය්‍යානුභාවාය අනුපමාය බුද්ධලීලාය සමන්නා ගතාය රූපකායසම්පත්තියා සකලවිහාරං එකාලොකං කුරුමානො උපට්ඨානසාලං උපසඞ්කමි. තෙන වුත්තං: **අථ ඛො භගවා**-පෙ-**තෙනුපසඞ්කමීති**. එවං උපසඞ්කමිත්වා චත්තං දස්සෙත්වා නිසින්නෙ තෙ භික්ඛූ තුණ්හීභූතෙ දිස්වා මයි අකථෙන්තෙ ඉමෙ භික්ඛූ බුද්ධගාරවෙන කථාපවත්තිං න කථෙස්සන්තීති කථා සමුට්ඨාපනත්ථං **කායනුපස්සී භික්ඛවෙති** ආදිමාහ, නත්ථි **කායනුපස්සාති** තථාමය නු ඛවථ "කායනොත්ථා"තිපි පාළි, සොව එවත්ථෝ. "කායත්ථෙත්ථා"තිපි පඨන්ති, තස්ස කතමාය නු එත්ථාති අත්ථෝ. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථෝ: භික්ඛවෙ කතමාය නාම කථාය ඉධ සන්නිසින්නා භවථ? කතමා ච තුම්හාකං කථා විමාගමනපච්චයා අනිට්ඨිතා? තං නිට්ඨ පෙස්සාමීති එවං සඞ්ඛෙපූපචාරණාය පවාරෙසි. **නඛ්වෙතන්නන්ති**: න ඛො එතං, අයමෙව වා පාඨො, න ඛොතන්තිපි පඨන්ති, න ඛො එතං ඉච්චෙව පදවිභාගො. **කුලපුත්තානන්ති**: ජාතිආචාරකුලපුත්තානං, **සද්ධාති** සද්ධාය, කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ච. **අගාරස්මාති**: ඝරතො, ගහට්ඨභාවාති අත්ථෝ. **අනගාරියන්ති**: පබ්බජ්ජං, **පබ්බජිතානන්ති**: උපගතානං, **ඤාති**: කිරියාපරාමසනං, තස්සායං පදත්‍යෙජනා: භික්ඛවෙ

1. ඒ. I. II. III. & IV. පච්චත්ථං. 2. ම. මම.

තුම්හෙ නෙව රාජබන්ධනා න චොරබන්ධනා න ඉණට්ටා න ජීවිකත්ථා[1] පබ්බජිතා. අථ ඛො සද්ධාය අගාරතො නික්ඛම්මිත්වා මම සාසනෙ පබ්බජිතා තුම්හෙ එතරහි එවරූපිං රාජපරිසංයුත්තං නිරත්ථකතරං කථෙය්යාථ යං එවරූපාය කථාය කථනං එතං තුම්හාකං නඛො පටිරූපං න යුත්තමෙවාති එවං සත්තනිපතිතානං පබ්බජිතානං අපපටිරූපං පටික්කිපිත්වා ඉදානි නෙසං පටිපත්තිං අනුජානන්තෙන: **"සත්තනිපතිතානං වො භික්ඛවෙ වයං කරණීයං: ධම්මී වා කථා අරියො වා තුණ්හීභාවො"**ති ආහ.

තත්ථ **වොති** තුම්හාකං **කරණීයන්ති** පදං අපෙක්ඛිත්වා කත්තරි සාමිවචනමෙතං, තසමා තුම්හෙහීති අත්ථො. **වයං කරණීයන්ති:** මෙ කත්තබ්බං. **ධම්මී කථාති:** චතුසච්චධම්මනෙතා අනපෙතා කථා, නිවත්තිපවත්තිපරිදීපනී ධම්මදෙසනාති අත්ථො; දසකථාවත්ථු සඛ්ඛාතාපිහි ධම්මකථා තදෙකදෙසො එවාති; **අරියොති:** එකන්තභිතාවහත්තා අරියෝ, විසුද්ධා උත්තමොති වා අරියෝ; **තුණ්හීභාවොති:** සමථවිපස්සනාභාවනාභූතං අකථනං, කෙචි පන වචීසඞ්ඛාරපටිපක්ඛභාවතො දුතියජ්ඣානං අරියෝ තුණ්හීභාවොති වදන්ති, අපරෙ චතුත්ථජ්ඣානං අරියෝ තුණ්හීභාවොති වදන්ති, අයමපනෙත්ථ අත්ථෝ: භික්ඛවෙ චිත්තවිවෙකත්ථං පටිබ්බූහනත්ථං විවෙකඨකාය[2] සුඤ්ඤාගාරෙ විහරන්තෙහා යවෙ කදාචි සත්තනිපතථ එවං සත්තනිපතිතෙහි තුම්හෙහි අසුතං සාවෙතිං සුතං වා පරියොදපෙතීති වුත්තනයෙන අසඤ්ඤමසඤ්ඤුපකාරාය ඛන්ධාදීනං අනිච්චතාදි පටිසංයුත්තා ධම්මකථා වා පවත්තෙතබ්බා, අසඤ්ඤමසඤ්ඤං අඛ්‍යාබාධනත්ථං ඛීනාසවා පත්තියා වා විහරිතබ්බන්ති. තත්ථ පුරිමෙන කරණීයවචනෙන අනො තිණණානං සාසනෙ ඔතරණූපායං දස්සෙති, පච්ඡිමෙන ඔතිණණානං සංසරතො නිස්සරණූපායං, පුරිමෙන වා ආගමවෙය්‍යත්තියෙ යොජෙති, පච්ඡිමෙන අධිගමවෙය්‍යත්තියෙ, අථවා පුරිමෙන සමාදිධිසියා පඨමං උපපත්තිහෙතුං දීපෙති, දුතියෙන දුතියං; වුත්තං හෙතං: වෙ මෙ භික්ඛවෙ හෙතු වෙ පච්චයා සම්මාදිට්ඨියා උපපාදාය පරතො ච සොසො පච්චත්තඤ්ඤ යොනිසො මනසිකාරොති. පුරිමෙන වා ලොකිය සම්මාදිට්ඨියා මූලකාරණං විභාවෙති, පච්ඡිමෙන ලොකුත්තරසම්මාදිට්ඨියා මූලකාරණන්ති, එවමාදිනා අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. **එතමත්ථං විදිත්වාති:** තෙහි භික්ඛූහි කිත්තිත කාමසම්පත්තිතො ඛීනාදිසම්පත්ති සන්තතරා වෙව **පණීතතරා** වෙති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදානන්ති:** ඉමං අරියවිහාරසුඛානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සඤ්ඤා කාමසුඛං ලොකෙති:** ලොකසද්දෙ, "ඛණ්ඩලොකො ආයතනලොකො ධාතුලොකො"[3]තිආදිසු සඛ්ඛාරෙසු ආගතො.

> "යාවතා වඤ්ඣිමසුරියා පරිහරන්ති[3] දිසා භන්ති විරොචනා
> තාව සහස්සධා ලොකො එත්ථ තෙ වත්තති වසොb"ති.

---

1. ම. I. II. III. & IV. ජීවිතපකතා. 2 ම. විවෙකත්තකායා.
a. විඛඛ 3. ම. පරිවත්තන්ති. b. සං. ඉත්ථිසං.

ආදිසු ඔකාසෙ ආගතොා; "අදදසා බොා භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙනෙනා"තිආ ආදීසු සත්තෙසු, ඉධ පන සත්තලොකෙ ඔකාස ලොකෙ ච වෙදිතබ්බොා. තඤා අවීචිතොා පට්ඨාය රුපිබ්‍රහ්මලොකතොා හෙට්ඨා, එතඤා ලොකෙ යං වත්ථුකාමෙ පවිචව කිලෙසකාමවසෙන උපපජ්ජනතොා කාමසහගතං සුඛං, **යඤ්චිදං දිබ්බං සුඛ**නති: යඤ්ච ඉදං දිබ්බවිහාරවසෙන ච ලද්ධබ්බං බ්‍රහ්මානං මනුස්සානඤ්ච රූපසමා පත්තිසුඛං. **තණ්හාක්ඛය සුඛස්සා**නි: යං ආගමම තණ්හා ඛීයති තං නිබ්බාණං ආරම්මණං කත්වා තණ්හාය ච පටිපස්සම්භනවසෙන පවත්තන ඵලසමාපත්තිසුඛං තණ්හාක්ඛයසුඛං නාමා, තස්ස තණ්හක්ඛය සුඛස්ස, **එතානි** ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන නිද්දෙසොා, එතානි සුඛානීති අත්ථොා. කෙචි උභයමපි සුඛසාමඤ්ඤෙන ගහෙත්වා **එතා**නන්ති පඨන්ති. තෙසං කලං නාගඤන්තීති පාඨෙන භවිතබ්බං. **සොළසී**නන්ති: සොළසන්නං පූරණිං. අයං හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථොා: චක්කවත්තිසුඛං ආදිං කත්වා සබ්බසම්පි මනුස්ස ලොකෙ මනුස්සසුඛං නාගසුපණ්ණාදිලොකෙ නාගාදීනි අනුභවිතබ්බං සුඛං චාතුමමහාරාජිකාදිදෙවලොකෙ ඡබ්බිධකාමසුඛන්ති යං එකාදසවිධෙ කාමලොකෙ උපපජ්ජනතං කාමසුඛං, යඤ්ච ඉදං රූපාරූපදෙවෙසු දිබ්බ විහාරභූතෙසු රූපාරූපජ්ඣානෙසු ච උපපත්තිතතා දිවියන්ති ලද්ධනාමං ලොකියජ්ඣානසුඛං, සකලම්පි තදුභයං තණ්හාක්ඛයසුඛසඞ්ඛාතං ඵලසමා පත්තිසුඛං සොළසභාගෙ කත්වා තතොා එකභාගං සොළසභාගගුණෙ ලද්ධං එකභාගසඞ්ඛාතං කලං න අඟඤ්ඤතීති අයඤ්ච අත්ථවණ්ණනා ඵලසමා පත්තිසාමඤ්ඤඤ්ඤන වුත්තා. පාලියං අවිසෙසෙන **තණ්හාක්ඛයස්ස** ආගතත්තා පඨමඵලසමාපත්තිසුඛස්සාපි කලං ලොකියං නාගඤති එව. තථාහි වුත්තං:-

"පඨම්‍ය එකරජ්ජන සඟඝස්ස ගමනෙන වා
සබ්බලොකාධිපච්චෙන සොතාපත්තිඵලං වර"නන්ති.b

සොතාපත්තිසංයුත්තෙපි වුත්තං "කිඤ්චාපි භික්ඛවෙ රාජා චක්කවත්තී චතුන්නං දීපානං ඉස්සරියාධිපච්චං රජ්ජං කාරෙති, කායස්ස භෙදා පරම්ම රණා සුගතිං සඟඝං ලොකං උපපජ්ජති දෙවානං තාවතිංසානං සහව්‍යතං, සෝ තත්ථ නන්දනවනෙ අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතොා දිබ්බෙහි පඤ්චහි කාම ගුණෙහි සමප්පිතොා සමඞ්ගිභූතොා පරිචාරෙති සොා ච චතූහි ධම්මෙහි සම න්නාගතතා, අථඛො සොා අපරිමුත්තෙතාව නිරයා අපරිමුත්තෙතාව තිරච්ඡාන යොනියා අපරිමුත්තෙතා පෙතත්තිවිසයා අපරිමුත්තෙතා අපායා දුග්ගතිවිනිපාතා, කිඤ්චාපි භික්ඛවෙ අරියසාවකොා පිණ්ඩියාලොපෙන යාපෙති, නන්තකානි ච බාරෙති, සොා ච චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතොා අථඛො පරිමුත්තෙතා නිරයා පරිමුත්තෙතා තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තෙතා පෙතත්තිවිසයා පරි මුත්තෙතා අපායා දුග්ගතිවිනිපාතා, කතමෙහි චතූහි? ඉධ භික්ඛවෙ අරිය සාවකොා බුද්ධෙ අවෙච්චපසාදෙන සමන්නාගතොා හොති ඉතිපි සොා භගවා අරහං-පෙ-බුද්ධොා භගවාති, ධම්මෙ අවෙච්චපසාදෙන-පෙ-විඤ්ඤූ

a. ම. නි-අරියපරියෙසන. b. ධම්මපද.

ගිනි, සඞ්ඝ අවෙච්චපසාදෙන-පෙ-පුඤ්ඤක්ඛන්ධා ලොකස්සාති, අරිය කන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතා හොති අඛණ්ඩෙහි-පෙ-සමාධිසංවත්ත නිකෙහි ඉමෙහි චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතා හොති, යො ච හික්ඛවෙ චතූහඃ දීපානං පවිලාහො යො ච චතූහඃ ධම්මානං පවිලාහො, චතූහඃ දීපානං පවිලාහො චතූන්නං ධම්මානං පවිලාහස්ස කලං නාඤ්ඤති සොළසිි"නති. එවං භගවා සබ්බඤ්ඤ ලොකිය සුඛස්ස උත්තරං සාතිසයං ලොකුත්තරසුඛමෙව අනුත්තරන්ති අතිසයන්ති භාජෙසිති.

දුතිය සුත්ත වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

තතියෙ **කුමාරකාති**: දහරා, **අන්තරා ච සාවත්ථිං අන්තරා ච ජේතවනන්ති**; අන්තරා සද්දෙ, "නදන්තරං කො ජානෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර තථාගතා"ති "ජානා සඞ්ඝම්ම මන්තෙතන්ති මඤ්ඤ නිඤ්ඤ කිමන්තර"න්ති ආදිසු කාරණෙ ආගතො, "අද්දසා මං භන්තෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි විජ්ජන්ත රිකාය භාජනං ඩොවන්ති"ති ආදිසු ඛණෙ, "යස්සන්තරතො න සන්ති කොපා"ති ආදිසු චිත්තෙ; "අන්තරා වොසානමාපාදී"ති ආදිසු. වෙමජ්ඣෙ; "අපිචායං තපොදා චිනහං මහානිරයානං අන්තරිකාය ආගච්ඡති"ති ආදිසු විවරෙ; සඛායම්බාපි විවරෙ වෙදිතබ්බා, තඤා සාවත්ථියා ච ජේත වනස්ස ච විවරෙති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බා.

අන්තරාසද්දයොගතො පෙත්ථ උපයොගවචනං: අන්තරා ච සාවත්ථිං අන්තරා ච ජේතවනන්ති, ඊදිසෙසු ඨානෙසු අක්ඛරචින්තකා "අන්තරා ගාමඤ්ඤ නදිඤ්ඤ ගච්ඡති"ති එකං අන්තරාසද්දං පයුජ්ජන්ති, සො දුතිය පදෙනපි යොජෙතබ්බො හොති. ඉධ පන යොජේත්‍වා වුත්තො. **අහිං දණ්ඩෙන හනන්තීති**: බිලතො නික්ඛමිත්වා ගොචරාය ගච්ඡන්තං කණ්හ සප්පං ඡාතජ්ඣප්පත්තං[1] ඇනුබන්ධිත්වා යට්ඨීහි පොථෙන්ති[2] තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථිං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අන්තරා මග්ගෙ තෙ දූරකෙ අහිං දණ්ඩෙන හනන්තෙ දිස්වා කඤා කුමාරකා ඉමං අහිං දණ්ඩෙන හනථාති පුච්ඡිත්වා දංසන භයෙන භණන්තෙති ච වුත්තෙ, ඉමෙ අත්තනො සුඛං කරිස්සාමීති ඉමං පහරන්තා නිඛත්තට්ඨානෙ දුක්ඛං අනුභවිස්සන්ති. අහො අවිජ්ජාය නිකතිකොසල්ලන්ති ධම්මසංවෙගං උපපාදෙසි, තෙනෙවව ධම්මසංවෙගෙන උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං **අථ ඛො භගවා**ති ආදි, තත්ථ **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: ඉමෙ දරකා අත්තසුඛාය පරදුක්ඛං කරොන්තා සයං පරමත්ථසුඛං න ලභිස්සන්තීති එතමත්ථං ඤාත්වාති එවමෙකෙ වණ්ණයන්ති. අඤ්ඤදත්‍ථං දුප්පටිපන්නානං සුඛපරියෙසනං ආයති දුක්ඛාය සංවත්තති සුප්පටිපන්නානං එකන්තෙනෙව සුඛාය සංවත්තති. තඤා පරමත්ථතො විනිමුත්තා අච්චන්තමෙව සුඛභාගිනො වත මඤ්ඤං ඔවාදපතිකරානි සොමනස්සවසෙනෙවෙතමපි ඤත්වා උදානං උදානෙසීති.

---

1. සී. II. & III. තජ්ජපත්තං. ඉ. සාජ්ජපත්තං.
2. II. III. පොථෙන්ති. 3. සී. I. II, III. & IV. ඔසාසා.

වදන්ති, අපරෙ පන භණන්ති එවං තෙහි කුමාරකෙහි පවත්තිතං පර **විහෙඨනං** සබ්බාකාරෙන ආදීනවතො විදිත්වා පරවිහෙසාය පරානුකම්පාය **ච** යථාසකමං ආදීනවානිසංසවිභාවනං උදානං උදානෙසීති

තත්ථ **සුඛකාමානීනි**: එකන්තෙනෙව අත්තනො සුඛස්ස ඉච්ඡනතො සුඛානුගිද්ධානි. **භූතානීනි**: පාණිනො, **යො දණ්ඩෙන විහිංසතීනි**: එත්ථ **දණ්ඩෙනා**නි: දෙසනාමත්තං, දණ්ඩෙන වා ලෙඩ්ඩුසත්ථපාණිපහාරාදීහි වාති අත්ථො. අථවා **දණ්ඩෙනා**නි: දණ්ඩනෙන, ඉදං වුත්තං හොති: යො සුඛකාමානි ඉමානි සබ්බභූතානි ජානිආදිනා**සස** ඝට්ටනවසෙන වවිදණ්ඩෙන වා පාණිමුග්ගරසත්ථාදීහි පොථනතාළනවෙජ්ඣනාදිවසෙන සරීරදණ්ඩෙන වා සත්තං වා සහස්සං වා ඨාපනවසෙන[1] ඛනදණ්ඩෙන වාති ඉමෙසු දණ්ඩෙසු යෙන කෙනචි දණ්ඩෙන **විහිංසති** විහෙඨෙති, දුක්ඛං පාපෙති. **අත්තනො සුඛමෙසානො පෙච්ච සො න ලභතෙ සුඛ**නති: සො පුග්ගලො අත්තනො සුඛං එසන්තො ගවෙසන්තො පත්ථෙන්තො[2] පරලොකෙ මනුස්සසුඛං දිබ්බසුඛං නිබ්බාණසුඛන්ති තිවිධම්පි සුඛං න ලභති, අඤ්ඤදත්ථු තෙන දණ්ඩෙන දුක්ඛමෙව ලභතීති අත්ථො. **පෙච්ච සො ලභතෙ සුඛ**නි: මෙත්තානුද්දය සම්පන්නො යථාහං සුඛකාමො දුක්ඛපටික්කූලො එවං සබ්බෙපීති විත්තෙන්තො සම්පත්තවිරති ආදිසු සිතො වුත්තනයෙන කෙනචි දණ්ඩෙන සබ්බානිපි භූතානි න හිංසති න බාධති. සො පුග්ගලො පරලොකෙ මනුස්සභූතො මනුස්සසුඛං දෙවභූතො දිබ්බසුඛං උභයං අනික්කමනෙනා නිබ්බාණසුඛං ලභතීති එත්ථ ච තාදිසස්ස පුග්ගලස්ස අවස්සං භාවිතාය තං සුඛං පච්චුප්පන්නං විය හොතීති දස්සනත්ථං ලභතෙති වුත්තං. පුරිම ගාථායපි එසෙව නයො.

තතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

වතුත්ථෙ **තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොතී**ති කප්පානං සතසහස්සාධිකෙසු චතූසු අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙසු පරිපූරිතස්ස පුඤ්ඤ සම්භාරවිසෙසස්ස ඵලභූතෙන ඉතො පරං මය්හං ඔකාසො නත්ථීති උස්සාහ ජාතෙන විය උපරූපරිවඩ්ඪමානෙන සක්කාරාදිනා භගවා සක්කතො හොති. සබ්බදිසාසු හි යමකමහාමෙඝො වුට්ඨහිත්වා මහොඝං විය සබ්බ පාරමියො එකසම්ං අත්තභාවෙ විපාකං දස්සාමාති සම්පිණ්ඩිතා විය භගවතො ලාභසක්කාරමහොඝං නිබ්බත්තයිංසු; තතො අනනුභූතපුබ්බ යානමාලාගන්ධවිලෙපනාදිභණ්ඩ ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො ආගන්ත්වා "කහං බුද්ධා කහං භගවා කහං දෙවදෙවෝ කහං නරාසභො කහං පුරිස සීහොති භගවන්තං පරියෙසන්තා සකටසතෙහි පච්චයෙ ආහරිත්වා ඔකාසං

1. සී. IV. ජපත්ත. 2. සී. & ම. පත්ථෙන්තා.

අලභමානා[1] සමන්තා ගාවුතපපමාණේපි සකටඛුරං ආහච්ච තිට්ඨන්ති වෙව අනුබන්ධන්ති ච අඞ්කවිඞ්ඛාභමණාදයෝ විය. සබ්බන්තං ඛණිකෙ තෙසු තෙසු ච සුත්තෙසු ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං, යථා ච භගවතෝ එවං භික්ඛුසඞ්ඝස්සාති. වුත්තං හෙතං:-"යාවතා ඛෝ චුන්ද එතරහි සඞ්ඝා වා ගණාවා ලොකෙ උපපන්නා නාහං චුන්ද අඤ්ඤං එකසඞ්ඝම්පි සමනුපස්සාමි එවං ලාභග්ගයසග්ගපපත්තං, යථරිව චුන්ද භික්ඛු සඞ්ඝා"ති සචායං භගවතෝ ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච උපපත්තා ලාභසක්කාරෝ එකතෝ හුත්වා විත්තෝ මහානදීනං උදකොඝෝ විය අපපමෙය්‍යා අහොසි.

තෙන වුත්තං: **තෙන ඛෝ පන සමයෙන භගවා සක්කතෝ හොති**-පෙ-**පරික්ඛාරානං භික්ඛූසංඝෙඝාපි සක්කතෝ**-පෙ-**පරික්ඛාරානන්ති**; තත්‍රිධ්‍යා පන පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤතාය ච දුප්පටිපන්නතාය ච අසක්කතා අගරුකතා බුද්ධපපාදෙන පන[2] විසෙසතෝ විපන්නලාභා[3] සුරා සුගඝමනෙ ඛජ්ජුපණකා විය නිප්පභා නිත්තෙජා හතලාභසක්කාරා අහෙසුං තෙ තාදිසං භගවතෝ සඞ්ඝස්ස ච ලාභසක්කාරං අසහමානා ඉස්සාපකතා එවං ඉමෙ එරුඃසාති වාචාහි සථෙත්වා ච පලාපෙස්සාමාති උසූයා විසූකානං[4] උග්ගිරන්තා තත්ථ තත්ථ භික්ඛූ අක්කොසන්තා පරිභාසන්තා විචරිංසු.

තෙන වුත්තං: **"අඤ්ඤ තිත්ථියා පන පරිබ්බාජකා අසක්කතා හොන්ති**-පෙ-**පරික්ඛාරානං, අථඛෝ නෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා භගවතෝ සක්කාරං අසහමානා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච ගාමෙ ච අරඤ්ඤෙ ච භික්ඛූ දිස්වා අසබ්භාහි එරුඃසාහි වාචාහි අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති රොසෙන්ති විහෙසෙන්ති"**ති: තත්ථ **අසබ්භාහි**ති අසභා යොගාහි සභායං සාධුජනපමුඛෙ වත්තුං[5] අයුත්තාහි දුට්ඨුල්ලාහීති අත්ථෝ. **එරුඃසාහි**ති කක්ඛළාහි මච්ඡෙරිකාහි, **අක්කොසන්තී**ති: ජාති ආදීහි අක්කොසවත්ථූහි බ්‍රූසෙන්ති, **පරිභාසන්තී**ති: භණ්ඩනවසෙන භයං උප්පාදෙන්තා තජ්ජෙන්ති. **රොසෙන්තී**ති: යථා පරස්ස දොසෝ හොති එවං අනුදඨංසනවසෙන දොසං උප්පාදෙන්ති. **විහෙසෙන්තී**ති: විහෙඨෙන්ති විවිධෙහි ආකාරෙහි අප්පසාදං කරොන්ති.

කථමපනෙතෙ සමන්තපාසාදිකෙ භගවති භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච අක්කොසාදීනි පවත්තෙසුන්ති? භගවතෝ උප්පාදතෝ පභිණ්ණලාභසක්කාරතාය උපහතචිත්තා පඨවිං ඛණිත්වා පක්ඛලන්තා විය අවණ්ණ[6] වෙළුරියමණිමහි වණ්ණ[7] උප්පාදෙන්තා විය ච සුන්දරිකං නාම පරිබ්බාජිකං සඤ්ඤපෙත්වා තාය සද්ධිං භික්ඛූනඤ්ච අවණ්ණං වුට්ඨාපෙත්වා අක්කොසාදීනි පවත්තෙසුං. තම්පනෙතං සුන්දරිකා වත්ථු පරතො සුන්දරිකා සුත්තෙ පාලියං යෙව ආවි භවිස්සති. තසමා යමෙත්ථ වත්තබ්බං තං තත්ථෙව වණ්ණයිස්සාම, භික්ඛූ භගවතෝ සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං.

---

1. ම. අලබ්භමානා.
2. සී. I. & II. බුද්ධුපපාදෙ.
3. සී. I. II III. & IV. විපපන්නලාභා.
4. සී & ම. උස්සූයාවිස්සූකානං.
5. ම. සම්මුඛෙ.
6. අවණ්ණං.
7. සී. II. III. & ම. වණ්ණං.

තෙන වුත්තං: **අථ බො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තේනුපසඞ්කමිංසු**-පෙ-**විහාසෙනතීති**: තං වුත්තත්‍ථමෙව, **එතමත්‍ථං විදිත්වාති** එතං ඉස්සාපකතානං නිත්තියානං විපපටිපත්තිං සඞ්ඛාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං තෙසඤ්ඤෙව විපපකාරෙ පසන්නාවිතෙනඤ්ඤ ච පරෙසඤ්ච කතූපකාරිතාදිභාවානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්‍ථ ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා සුඛදුක්ඛපච්චයාති: ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා යත්‍ථ කත්‍ථචි සුඛන්ත දුක්ඛින ච උප්පජ්ජා සුඛදුක්ඛානි අනුභවන්තෙනා තෙසං වා පච්චයෙහි සම්භූතා, **නෙවත්තනෝ නො පරතෝ දහෙථාති**: අහං සුඛිතා අහං දුක්ඛිතා මම සුඛං මම දුක්ඛං පරෙනිදං මය්හං සුඛදුක්ඛං උප්පාදිතන්ති ච නෙව අත්තනා න පරතා තං සුඛදුක්ඛං ඨපෙථ. කස්මා? නහෙත්‍ථ ඛන්ධපඤ්ඤත්තියා අහන්ති වා මමන්ති වා පරෝති වා පරස්සාති වා පඤ්ඤත්තිමත්තකාපි කිඤ්චි අත්‍ථි, කෙවලං සඞ්ඛාරා එව පන යථා පච්චයං උප්පජ්ජිත්වා ඛණෙ ඛණෙ භිජ්ජන්තීති. සුඛදුක්ඛගහණඤ්චෙත්‍ථ දෙසනා සීසං. සඞ්ඛාරාපි ලොකධම්මස්ස වසෙන අත්‍ථෝ වෙදිතබ්බෝ. ඉති භගවා නාහං භික්ඛවෙ තස්සෙව කිඤ්චනත්‍තස්ස නව මම භික්ඛවෙ කත්‍ථචි කිඤ්චනත්‍තාති චතුකොටිකං සුඤ්ඤතං විහාසෙති[1] ඉදානි තස්ස අත්තතො පරතා ච අරහත්තස්ස කාරණං දස්සෙන්ති, **ඵුසන්ති ඵස්සා උපධිං පටිච්චාති**: එතෙ සුඛවෙදනීයා දුක්ඛවෙදනීයා ච ඵස්සා නාම ඛන්ධපඤ්ඤත්ත සඞ්ඛාතං උපධිං පටිච්ච තස්මිං සති යථාසකං විසයං ඵුසන්ති තත්‍ථ පවත්තන්තීයෙව, අදුක්ඛම සුඛා හි වෙදනා සන්තභාවතාය සුඛ එව සඞ්ඛහං ගච්ඡතීති දුවිධං, සම්ඵස්සවසෙනෙවායං අත්‍ථවණ්ණනා කතා. යථා පන නෙ ඵස්සා න ඵුසන්ති තං දස්සෙතුං, **නිරූපධිං කෙන ඵුසෙය්‍යුං ඵස්සාති** වුත්තං. සඞ්ඛතෙ හි ඛන්ධුපධියා අත්‍ථි කෙන කාරණෙන නෙ ඵස්සා ඵුසෙය්‍යුං? න තං කාරණං අත්‍ථි. යදි හි තුම්හෙ අත්තෙකාසාදිවසෙන උපපජ්ජන සුඛ දුක්ඛං න ඉච්ඡථ සඞ්ඛතෙ නිරූපධි භාවෙයෙව යොගං කරෙය්‍යාථාති අනුපාදිසෙසනිබ්බාණධාතුයා ගාථං නිට්ඨපෙසි. එවං ඉමිනා උදානෙන වට්ට විවට්ටං කථිතං.

චතුත්‍ථ සුත්තන වණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ **ඉච්ඡානඞ්ගලකොති**: ඉච්ඡානඞ්ගලනාමකො කොස ලෙසු එකා බ්‍රාහ්මණගාමො, තං නිවාසිතාය නත්‍ථි වා ජාතා භවොති වා ඉච්ඡානඞ්ගලකා, **උපාසකොති**: තීහි සරණගමනෙහි භගවතා සන්තිකෙ උපාසකභාවස්ස පවෙදිතත්තා උපාසකා, පඤ්චසික්ඛාපදිකා සුද්ධමාමකා ධම්මමාමකා සඞ්ඝමාමකා; **කෙනචිදෙව කරණීයෙනාති**: කතඉණෙහි උදාරහෙත්‍වා[2] නාදිනා කෙනචි දෙව කත්තබ්බෙන;

1. සී. I II. III. & IV. විභාවෙසි. 2. ම. උදාරහෙත්‍වා.

තීරෙන්වාති: නිට්ඨාපෙත්වා, අයං කිර උපාසකො පුබ්බෙ අභිණ්හං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පයිරුපාසති. සො කතිපයකාලං බහුකරණීය තාය සත්ථු දස්සනං නාභිසම්භොසි, තෙනාහ භගවා: **චිරස්සං වතා වා උපාසක ඉමං පරියායමකාසි යදිදං ඉධාගමනායාති**. තත්ථ **චිරස්සන්ති**: චිරෙන, **පරියායන්ති**: වාරං, **යදිදන්ති**: නිපාතො, යො අයන්ති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති: ඉධ මම සන්තිකෙ ආගමනාය යො අයං අජ්ජ කතො වාරො තං ඉමං චිරෙන පපඤ්චං කත්වා අකාසීති, **චිරපටිකාහන්ති** චිරපටිකො අහං, චිරකාලතො පට්ඨාය අහං උපසඞ්කමිතුකාමොති සම්බන්ධො, **කෙකිච්චි කෙකිච්චීනි**: එකවෙචි එකවෙචි, අථවා **කෙකිච්චි**නි: යෙභි වා තෙභි වා, තත්ථ ආදරාභාවං දස්සෙති, සත්ථරි අභිපසන්නභාවෙ හි සත්ථු දස්සනඛමමසවණෙසු විය න අඤ්ඤත්ථ ආදරො හොති,[1] **කිච්චකරණීයෙනාති**: එත්ථ අවස්සං කාතබ්බං කිච්චං, ඉතරං කරණීයං, පඨමං වා කාතබ්බං කිච්චං; පච්ඡා කාතබ්බං කරණීයං; ඛිද්දකං වා කිච්චං; මහන්තං කරණීයං; **ව්‍යාවටොති**: උස්සුක්කො, **එවාහ**න්ති: එවං ඉමිනා පකාරෙන අහං නාසක්ඛිං උපසඞ්කමිතුං; න අගාරවාදිනාති අධිප්පායො. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: දුල්ලභෙ බුද්ධුප්පාදෙ මනුස්සත්තලාභෙ ච සත්තානං කිඤ්චනභාවෙන කිච්චපසුතතාය කුසලන්තරායො හොති න අකිඤ්චනස්සාති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදානන්ති**: තදත්ථදීපනමෙව ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සුඛං වත තස්ස න හොති කිඤ්චීනි**: යස්ස පුග්ගලස්ස කිඤ්චි රූපාදිසු එකවත්ථුම්පි මමෙතන්ති තණ්හාය පරිග්ගහිතභාවෙන **න හොති** නත්ථි න විජ්ජති සුඛං වත අස්ස පුග්ගලස්ස අහො සුඛමෙවාති අත්ථො. "න හොසී"තිපි පාඨො, තස්ස අතීතකාලවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බා. කෙචි පන **න හොති කිඤ්චීති** පදස්ස රාගාදිකිඤ්චනං යස්ස න හොතීති අත්ථං වණ්ණෙන්ති, තං නාසුන්දරං පරිග්ගහබමමවසෙන දෙසනාය ආගතත්තා රාගාදිකිඤ්චනන්ති පරිග්ගහෙතබ්බස්සාතිපි සඞ්ගහෙ සති යුත්තමෙව වුත්තං සියා. අථ වා යස්ස පුග්ගලස්ස කිඤ්චි අපමපි කිඤ්චනං පලිබොධජාතං රාගාදිකිඤ්චනාභාවතො එව න හොති තං තස්ස අකිඤ්චනත්තං සුඛස්ස පච්චයභාවතො සුඛං වත අහො සුඛන්ති අත්ථො. කස්ස පන න හොති කිඤ්චීති වෙ? ආහ: **සඞ්ඛතධම්මස්ස බහුස්සුතස්සා**ති. යො චතූ මග්ගසඞ්ඛතාය සොළසකිච්චනිබ්බත්තියා සඞ්ඛතධමෙමා කතකිච්චො තතො එව පටිවෙධබාහුසච්චෙන බහුස්සුතො, තස්ස; ඉති භගවා අකිඤ්චනභාවෙ ආනිසංසං දස්සෙත්වා සකිඤ්චනභාවෙ ආදීනවං දස්සෙතුං **සකිඤ්චනං පස්සා**ති ආදිමාහ. තස්සත්ථෝ: රාගාදි කිඤ්චනානං න අකිඤ්චනානඤ්ච අත්ථිතාය සකිඤ්චනං සකිඤ්චනත්තා එව අලද්ධානඤ්ච කාමානං පරියෙසනාරක්ඛණ හෙතු කිච්චකරණීයවසෙන අහං මමාති ගහණවසෙන ච විඤ්ඤාණං ආපජ්ජමානං පස්සති ධම්මසංවෙගපතෙතා සත්ථා අත්තනො චිත්තං වදති,[2] **ජනෙ ජනස්මිං පමිබන්ධ**

1. ම. අනිරෙන අඤ්ඤතත්ථංකරොථ. 2. ම. චරති.

රූපොති සයං අඤ්ඤං ජනං සමානං අඤ්ඤසම්මං ජනෙ අහං ඉමස්ස මම අයන්ති තණ්හාවසෙන පටිබද්ධසභාවො හුත්වා **විහඤ්ඤති විඝාතං** ආපජ්ජති. "පටිබද්ධචිත්තො"තිපි පාඨො, අයඤ්හ අත්ථො

"පුත්තාමත්ථි ධනම්මත්ථි ඉති බාලො විහඤ්ඤති
අත්තාහි අත්තනො නත්ථි කුතො පුත්තා කුතො ධන"න්ති.

ආදීහි සුත්තපදෙහි දීපෙතබ්බා.

පඤ්චම සුත්තස්ස වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **අඤ්ඤතරස්ස පරිබ්බාජකස්සා**ති: එකස්ස කුටුම්බිකස්ස පරිබ්බාජකස්ස, **දහරා**ති: තරුණී, **මාණවිකා**ති: බ්‍රාහ්මණධීතාය වොහාරො, **පජාපති**ති: භරියා, **ගබ්භිනී**ති: ආපන්නසත්තා, **උපවිජඤ්ඤුනී**: අජ්ජ සුවෙති පවත්තපරිජාගනකාලා හොති. සො කිර බ්‍රාහ්මණජාතිකො ඨාමපත්තරූපෙ ඨිතො[1] තෙන නං සපජාපතිකං පරිබ්බාජකවොහාරෙන සමුදාචරන්ති. භරියා පනස්ස බ්‍රාහ්මණජාතිකත්තා බ්‍රාහ්මණාති ආලපති. **තෙලන්ති**: තිලතෙලං තෙලම්ඔසෙන වෙඪෙ යං යං විජාතාය. පසවදුක්ඛපටිකාරත්ථං ඉච්ඡිතබ්බං තං සබ්බං **සපතිතෙලාදි**[2] ආහරාති ආණාපෙති. **යං මෙ විජාතාය භවිස්සති**: යං තෙලං මය්හං විජාතාය බහිනික්ඛන්තගබ්භාය[3] උපකාරාය භවිස්සති. පරිබ්බාජකායාතිපි පාඨො. **කුතොති**: කස්මා ඨානා, යතො ඤාතිකුලා වා මිත්තසුලා වා තෙලාදි ආහරෙය්‍යං තං ඨානං මෙ නත්ථි අධිප්පායො. **තෙලං ආහරිමී**ති: වත්තමානසම්පත්තාය වත්තමානං කත්වා වුත්තං තෙලං ආහරිස්සාමීති අත්ථො. සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා සපතිස්ස වා තෙලස්ස වා හි ච සමුච්චයත්ථො වා සද්දෙ, අගිනිතො වා උදකතො වා මිථුභෙදා වාති ආදිසු විය; **සපතිස්ස වා තෙලස්ස වා**ති: පච්චත්තෙ සාම්වචනං, සපති ච තෙලඤ්ච යාවදත්ථං, **පාතුං** පිවිතුං දියනීති අත්ථො, අපරෙ පන සපතිස්ස වා තෙලස්ස වා අවයවාවයවිසම්බන්ධෙ සාම්වචනං සපතිතෙලසමුදායස්ස හි අවයවො ඉධ යාවදත්ථසද්දෙන වුච්චතීති වදන්ති, **නො නිහරිතූ**නි: භාජනෙන වා හත්ථෙන වා බහි නෙතුං නොදියති, **උග්ගිරිඤ්ඤා**ති: වමිත්වා යන්නූන දදෙය්‍යන්ති සම්බන්ධා. එවං කිරස්ස අහොසි: අහං රඤ්ඤො කොඨාගාරං ගන්ත්වා තෙලං ආකණ්ඨමත්තං පිවිත්වා තාවදෙව ඝරං ආගන්ත්වා එකස්මිං භාජනෙ යථාසිතං වමෙත්වා උද්ධනං ආරොපෙත්වා පචිස්සාමි යං පිත්තසෙම්හාදිමිසසිතං තං අග්ගිනා ඛායිස්සති, තෙලං පන ගහෙත්වා ඉමිස්සා පරිබ්බාජිකාය කමෙම උපනෙස්සාමීති, **උද්ධං කාතූ**නි: වමනවසෙන උද්ධං නීහරිතුං, **න පන අධො වා**නි. විරිඤ්චනවසෙන හෙට්ඨා නීහරිතුං න පන සක්කොති, සො හි අධිකං පිතං සයමෙව

1. සී. II. & III. ඨානපත්තරූපමෙධිතො
2. සී. I, II. III. & IV. ලොණාදි. & ම සෙලමාදි.
3. ම. ගබ්භස්ස.

මුඛතො නිග්ගමිස්සතීති පිවිත්වා ආසයස්ස අරිත්තතාය අනිග්ඝතෙ වමන විරෙචනයොගං අජානනෙනා අලභනෙනා වා කෙවලං දුක්ඛාහි වෙදනාහි ප්‍රුට්ඨා ආවට්ටති ච පරිවට්ටති ච. **දුක්ඛාහීති**: දුක්ඛමාහි; **තිප්පාහීති**: බලව තික්ඛිණාහි; **ඛරාහීති**: කක්කලාහි; **කටුකාහීති**: අනිච්ච අනිච්චභාවෙන දරුණාහි; **ආවට්ටතීති**: එකස්මිං යෙව ඨානෙ අනිපජ්ජිත්වා අත්තනො සරීරං ඉතො චිතො ආකඩ්ඪනෙනා වත්තති නාමාති, **පරිවට්ටතීති**:[1] එකස්මිං පදෙසෙ නිපනෙනාපි අඞ්ගපච්චඞ්ගානි පරිතො ඛිපනෙනා වත්තති, ආමුඛං වා වට්ටනෙනා ආවට්ටති සමන්තතො පවට්ටනෙනා පරිවත්තති. **එත මත්ථං විදිත්වාති**: සකිඤ්චනස්ස අප්පටිසඞ්ඛාපරිභොගහෙතුකා අයං දුක්ඛප්පත්තති. අකිඤ්චනස්ස පන සබ්බසො අයං නත්ථීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො ඤාත්වා තදත්ථප්පකාසනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සුඛිනො වනාති**: සුඛිනො වත සප්පුරිසා, කෙ පන තෙති? **යෙ අකිඤ්චනා** යෙ රාගාදිකිඤ්චනස්ස පරිඤ්ඤාකිඤ්චනස්ස ච අභාවෙන අකිඤ්චනා; තෙසං පනිදං කිඤ්චනං නත්ථීති ආහ:-**වෙදගූනො හි ජනා අකිඤ්චනාති**: යෙ අරියමග්ගඤාණසඞ්ඛාතං වෙදං ගතා අධිගතා **තෙන** ච වෙදෙන නිබ්බාණං ගතාති[2] වෙදගූනො තෙ අරියජනා ඛීණාසවපුග්ගලා අනවසෙසරාගාදිකිඤ්චනානං අග්ගමග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා අකිඤ්චනා නාම, අසති හි රාගාදි කිඤ්චනෙ කුතො පරිඤ්ඤාකිඤ්චනස්ස සම්භවො? එවං ගාථාය පුරිමභාගෙන අරහන්තෙ පසංසිත්වා අපරභාගෙන අඤ්ඤ පුථුජ්ජනෙ ගරහන්තො **"සකිඤ්චනං පස්සාති**: ආදිමාහ; තං පුරිමසුත්තෙ වුත්තත්ථමෙව එවං ඉමායපි ගාථාය වට්ටව්වට්ටං කථිතං.

ඡට්ඨම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **එකපුත්තකොති**: එකො පුත්තො, සො ව අනුකම්පිතබ්බට්ඨෙන එකපුත්තකො; පියායිතබ්බට්ඨෙන **පියො**; මනස්ස වඩ්ඪනට්ඨෙන **මනාපො**; සරීරසොභාසම්පත්තියා වා දස්සනීයට්ඨෙන **පියො**; සීලාචාරසම්පත්තියා කල්‍යාණධම්මතාය **මනාපො**, කලෙති[3] සත්තෙ ඛෙපෙතීති කාලො, මරණං, තං ගතො පත්තොති **කාලඞ්ගතො**; කාලෙන වා මච්චුනා ගතො නට්ඨො අදස්සනං ගතොති **කාලඞ්ගතො** මතොති අත්ථො. **සම්බහුලා උපාසකාති**: සාවත්ථිවාසිනො බහූ උපාසකා මතපුත්තඋපාසකස්ස සහ සොකාභාවෙන යාව ආළාහණ පච්ඡතො ගන්ත්වා මතසරීරස්ස කත්තබ්බං කාරෙත්වා පටිනිවත්තා යථානිවත්තාව උදකං ඔතරිත්වා නහාත්වා[4] වත්ථානි පිළෙත්වා අන්තොනගරෙපාවිව එකං නිවාසෙත්වා එකං උත්තරාසඞ්ගං කත්වා තං උපාසකං පුරතො කත්වා සොක විනොදනං ධම්මං සුත්වුත්තනිකෙ සොස්සාමාති භගවන්තං උපසඞ්කම්සු.

---

1. සී. & ම. පරිවත්තති.
2. ම. ගතා අධිගතා.
3. සී. & ම. කාලෙති.
4. ම. සීසං නහාත්වා.

තෙන වුත්තං "**අල්ලලෙණ්ඩූ**"ති ආදි. තත්ථ **අල්ලවත්ථූ**නි: උදකෙන තින්තවත්ථූ; **දිවාදිවස්සූ**නි: දිවසස්සාපි දිවා, මජ්ඣන්හිකෝ කාලෙනි අත්ථෝ. යඤ්ච ජානන්තාපි තථාගතා පුච්ඡන්ති, ජානන්තාපි න පුච්ඡන්ති කාලං විදිත්වා පුච්ඡන්ති කාලං විදිත්වා න පුච්ඡන්ති තඤ්ච ජානන්තෝ යෙව භගවා කථාසමුට්ඨාපනත්ථං පුච්ඡන්තෝ **කින්නු තුම්හෙ උපාසකා**නි ආදිමාහ.

තස්සත්ථෝ, තුම්හෙ උපාසකා අඤ්ඤදත්ථු දිවසෙසු මම සන්තිකං ආගච්ඡන්තා ඔතාපිත සුඛවත්ථා සායණ්හෙ ආගච්ඡථ අජ්ජ පන අල්ල වත්ථා අල්ලඤ්චස්සා ඛිතමජ්ඣන්හිකෙ කාලෙ ඉධාගතා. තං කිං කාරණන්ති? **නෙන මඤ්ඤ**න්ති: තෙන පුත්තවියොගජනිතවිත්තසන්තාපෙන බලවසොකාභිභූතතාය එවං භූතා මඤ්ඤ ඉට්ඨපඝඤ්ඤමන්තාති, **එතමත්ථං විදිත්වා**නි: පියවත්ථුසම්භවා සොකදුක්ඛදෝමනස්සාදයො. අස්සති පියවත්ථුසම්බන්ධො එතෙ න සන්තීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො ඤාත්වා තදත්ථප්පකාසනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **පියරූපා සාතගථිතාසෙ**නි: පියසභාවෙසු රූපකඛන්ධාදිසු සුඛවෙදනාසඤ්ඤාදෙන ගථිතා පටිබද්ධචිත්තා ඉච්චෙවත්ථෝ, **සෙ**ති වා නිපාත මත්තං පියරූපා නාම චක්ඛාදයො පුත්තාදරාදයො ච, වුත්තං හෙතං:- "කිඤ්චි ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං? චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං -පෙ- ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපන්ති.

"ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤං වා ගවස්සං දාසපොරිසං
පියො බන්ධි පුථුකාමෙ යො නරො අනුගිජ්ඣති"ති.

තඤ්ච තෙසු පියරූපෙසු අස්සාදෙන ගිද්ධා ඔවත්ථිතා අජ්ඣොපන්නාති අත්ථෝ. කෙ පන තෙ පියරූපා සාතගථිතාති, තෙ දස්සෙති **දෙවකායා පුථු මනුස්සා චා**නි: චතුමහාරාජිකාදිබහුදෙවසඞ්ඛා චෙව ජම්බුදීපකා බහූ මනුස්සා ච, **අඤ්ඤිනෙ**නි කායිකචෙතසිකදුක්ඛෙන දුක්ඛිතා, **පරිජුනනා**නි: රොගාදිවිපත්තියා සොබ්භනාරොග්‍යාදිසම්පත්තිතො පරිහීනා, යථාලාභවසෙනවායමත්ථෝ දෙවමනුස්සෙසු වෙදිතබ්බෝ; අථවා කාමඤ්චෙ කන්තසුඛසම්පත්තියා දෙවානං දුක්ඛජරාරොගා න සම්භවන්ති තදනන්ති වත්තසභාවතාය පන තෙපි **අඤ්ඤිනෙ**නි **පරිජුනනා**නි ච වුත්තා. තෙසම්පි වා පුබ්බනිමිත්තුප්පත්තියා පරිවත්තනාපරාය චෙතසිකරොගස්ස ච වසෙන දුක්ඛාදීනං සම්භවො වෙදිතබ්බෝ. **මච්චුරාජස්ස වසං ගච්ඡන්තී**නි: පියවත්ථුවිසයාය තණ්හාය අපපහීනත්තා පුනපපුනං ගබ්භූප ගමනතො ධාතුත්තයිස්සරතාය මච්චුරාජසඞ්ඛාතස්ස මරණස්ස වසං හත්ථ මෙව ගච්ඡන්තී එත්තකාවතා වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි **සෙ වෙ** දිවාති ආදිනා විවට්ටං දස්සෙති. තස්ස **සෙ වෙ දිවා ච රත්තො**ච **අප්පමත්තානි**: දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙන්තීති ආදිනා වුත්තනයෙන දිවසභාගෙ රත්තිභාගෙ ච දළ්හාපප මත්ත අප්පමාදපටිපදං පූරෙන්තී. **ජහන්ති පියරූ**නි: චතුඔඝ චතුයොගාදිභෙදා සබ්බාපි කිලෙසා චතුන්නං මග්ගානං භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියමග්ගාධිගමෙන පියරූපං පිය

ජාතිකං චක්ඛාදිපියවත්ථු තප්පටිබද්ධජ්ඣත්තරාගජඝනෙන ජහන්ති, **නෙ වෙ ඛණන්ති අඝමූලං මවවුනො ආමිසං දුරතිවත්තනන්ති**: තෙ අරිය පුග්ගලා අඝස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස මූලභූතං මච්චුනා මරණෙන ආමසිතබ්බතො ආමිසං ඉතො බහිද්ධා කෙහිචිපි සමණබ්‍රාහ්මණෙහි නිවත්තිතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුරතිවත්තං සහ අවිජ්ජාය තණ්හං අරියමග්ගඤාණකුද්දාලෙන ඛණන්ති ලෙසමත්තමපි අනවසෙසන්තා උම්මූලයන්තීති. **සචායමත්ථො**

"අප්පමාදෙ අමතපදං පමාදෙ මච්චුනො පදං
අප්පමත්තා න මීයන්ති යෙ පමත්තා යථා මතා"ති.

ආදීහි සුත්තපදෙහි විත්ථාරෙතබ්බොති.

සතතම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

අට්ඨමෙ **කුණ්ඩියාය**න්ති: එවන්නාමකෙ කොලියානං නගරෙ; **කුණ්ඩධානවනෙ**නි: තස්ස නගරස්ස අවිදූරෙ කුණ්ඩධානසඞ්ඛාතෙ වනෙ, පුබ්බෙ කිර කුණ්ඩා නාම එකො යක්ඛා තස්මිං වනසණ්ඩෙ වාසං කප්පෙසි කුණ්ඩධානමිස්සෙන ච බලිකම්මෙන තුස්සතීති **තස්ස** තථා තස්ස බලිං උපහරන්ති තෙනෙතං වනසණ්ඩං කුණ්ඩධානොත්වෙව පඤ්ඤපයිත්ථ; තස්ස අවිදූරෙ එකා වාමපථිකා අග්ගහාසි. සාපි **තස්ස** යක්ඛස්ස ආණාපවත්තිට්ඨානෙ නිවිට්ඨත්තා තෙනෙව පරිපාලිතත්තා කුණ්ඩියාති වොහරීයිත්ථ; අපරභාගෙ තත්ථ කොලියරාජානො නගරං කාරෙසුං; තම්පි පුරිමවොහාරෙන කුණ්ඩියාත්වෙව වුච්චති තස්මිඤ්ඤව වනසණ්ඩෙ කොලිය රාජානො භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච වසනත්ථාය විහාරං පතිට්ඨාපෙසුං. තම්පි කුණ්ඩධානවනන්ත්වෙව පඤ්ඤපයිත්ථ; අථ භගවා ජනපදවාරිකං චරන්තො අනුක්කමෙන තං විහාරං පත්වා තත්ථ විහාසි; තෙන වුත්තං **එකං සමයං භගවා කුණ්ඩියායං විහරති කුණ්ඩධානවනෙ**නි.

සුප්පවාසාති: තස්සා උපාසිකාය නාමං, **කොලියධීතාති**: කොලිය රාජපුත්තී, සා හි භගවතො අග්ගුපට්ඨායිකා පණීතදායිකානං සාවිකානං එතදග්ගෙ ඨපිතා සොතාපන්නා. අරියසාවිකා; යංහි **කිඤ්චි** භගවතො යුත්තරූපං ඛාදනීයං භොජනීයං භෙසජ්ජං වා න තත්ථ අඤ්ඤදත්ථු සංවිභාතබ්බං අහොසි. සබ්බන්තං සයමෙව අත්තනො පඤ්ඤාය විචාරෙත්වා සක්කච්චං සම්පාදෙත්වා උපනෙති. දෙවසිකඤ්ච අට්ඨසතං සඞ්ඝභත්තා පාපිච්ඡාලිකභත්තානි දෙති. යො කොචි භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා තං කුලං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො රිත්තහත්ථො න ගච්ඡති. එවං මුත්තවාගා පයතපාණී වොස්සග්ගරතා යාවජීවං දානසංවිභාගරතා. අස්සා කුච්ඡියං පුරිම බුද්ධෙසු කතාධිකාරෙ පච්ඡිමභවිකො සාවකබොධිසත්තො පටිසන්ධිං ගණ්හි; සා තං ගබ්භං කෙනචි දෙව පාපකමෙන සත්තවස්සානි කුච්ඡිනා

සත්තාහං ච මූළ්හගබ්භා අහොසි. තෙන වුත්තං:-"**සත්තවස්සානි ගබ්භං ධාරෙති සත්තාහං මූළ්හගබ්භා**"ති තත්ථ **සත්තවස්සානීති**: සත්තසංවච්ඡරානි; අච්චන්තසංයොගෙ ච ඉදං උපයොගවචනං. **ගබ්භං ධාරෙතීති**: ගබ්භං වහති ගබ්භිනී හොතීති අත්ථො. සත්තාහං **මූළ්හගබ්භානි**: සත්තඅහානි ව්‍යාකුලගබ්භා, ගබ්භො හි පරිතො සම්පජ්ජමානො විජායනකාලෙ කම්මජවාතෙහි සංචලිත්වා පරිවත්තිතො උධ්‍වපාදෙ අධොසිරො හුත්වා යොනිමුඛෙ හොති, එවං සො කප්පිව අලග්ගො බහි නික්ඛමති, අවිජායමානො පන පරිවත්තනවසෙන යොනිමඝහං පිධාය්‍ය තිරියං නිපජ්ජති, සයමෙව වා යොනිමග්ගො පිථියති, සො තත්ථ කම්මජවාතෙහි අපරාපරං පරිවත්තමානො ව්‍යාකුලො මූළ්හගබ්භොති වුච්චති. තස්සාපි සත්තදිවසෙ එවං අහොසි. තෙන වුත්තං "මූළ්හගබ්භා"ති. අයං ච ගබ්භො සීවලිත්ථෙරෝ තස්ස කථං සත්තවස්සානි ගබ්භාවාසදුක්ඛං සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවපත්ති මාතු වස්සාපි සොතාපන්නාය අරියසාවිකාය තථා දුක්ඛානුභවනං ජාතන්ති. වුච්චතෙ:-අතීතෙ කාසිරාජෙ බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො කොසලරාජා මහන්තෙන බලෙන ගන්ත්වා බාරාණසියං ගහෙත්වා තං රාජානං මාරෙත්වා තස්ස අග්ගමහෙසිං අත්තනො අග්ගමහෙසිං අකාසි, බාරාණසිරඤ්ඤො පන පුත්තො පිතු මරණකාලෙ නිබ්බත්තවාරෙන පලායිත්වා අත්තනො ඤාතිමිත්තබ්‍යසනෙ එකක්ඛිං කත්වා අනුක්කමෙන බලං සංහරිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා අවිදූරෙ මහන්තං බන්ධාවාරං බන්ධිත්වා තස්ස රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසි "රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා"ති, රාජකුමාරස්ස මාතා සාසනං සුත්වා යුද්ධෙන කම්මං නත්ථි සබ්බදිසාසු සඤ්චාරං පච්ඡිජ්ජිත්වා බාරාණසිනගරං පරිවාරෙතු, තතො දූරෙදකාදීනං වා භත්තපරික්ඛයෙන වා කිලන්තා නගරෙ මනුස්සා විනාව යුද්ධෙන රාජානං ගහෙත්වා දස්සෙන්තීති පණ්ණං පෙසෙසි. සො මාතු සාසනං සුත්වා චත්තාරි මහාචාරානි රක්ඛන්තො සත්ත වස්සානි නගරං උපරුන්ධි. නගරෙ මනුස්සා වූළුවාරෙන නික්ඛම්ත්වා දූරෙදකානි ආහරන්ති සබ්බකිච්චානි කරොන්ති. අථ රාජකුමාරස්ස මාතා තං පවත්තිං සුත්වා බාලො මම පුත්තො උපායං න ජානාති ගච්ඡථ "සත්ත දිවසෙ වූළුවාරානිපි පිධාය නගරං උපරුන්ධිතූ"ති වදෙථාති පුත්තස්ස ගූළ්හසාසනං පහිණි. සො මාතුසාසනං සුත්වා සත්තදිවසෙ තථා අකාසි. නාගරා බහිනික්ඛමිතුං අලභන්තා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස රඤ්ඤො සීසං ගහෙත්වා කුමාරස්ස අදංසු. කුමාරො නගරං පවිසිත්වා රජ්ජං අග්ගහෙසි. සො තදා සත්තවස්සානි නගරරුන්ධනකම්මනිස්සන්දෙන එතරහි සත්ත වස්සානි මාතුකුච්ඡිසඞ්ඛාතාය ලොහිතකුම්භියා වසි. අවසෙසකං[1] පන සත්තාහං නගරුපරුන්ධනෙන සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවං ආපජ්ජි.

ජාතකට්ඨකථාසම්පත්ත සත්තදිවසානි නගරං රුන්ධිත්වා ගහිතකම්මනි සන්දෙන සත්තවස්සානි ලොහිතකුම්භියං වසිත්වා සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවං ආපජ්ජිති වුත්තං, යං පන සො පදුමුත්තරසම්මාසම්බුද්ධපාදමූලෙ

1. සී. I. II. III. & IV. අවසෙසකො. ම.-අවසෙසතො.

"ලාභීනං අග්ගො භවෙය්‍ය"නති මහාදානං දත්වා පත්ථනං අකාසි. යඤ්ච විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ නාගරෙහි සද්ධිං සහස්සගණනිකං ගුළදධිං දත්වා පත්ථනං අකාසි. තස්සානුභාවෙන ලාභීනං අග්ගො ජාතො. සුපප වාසාපි "නගරං රුන්ධිත්වා ගණ්හ තාතා"[1]ති පෙසිතභාවෙන සත්තවස්සානි කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරිත්වා සත්තාහං මූළ්හගබ්භා ජාතා. එවං තෙ මාතු පුත්තා[2] අත්තනො කම්මස්ස අනුරූපං ඊදිසං දුක්ඛං පටිසංවෙදිංසු.

තීහි චිත්තෙහෙකහිනි: රතනත්තයස්ස ගුණානුස්සති පටිසංයුත්තෙහි තීහි සම්මා චිත්තෙහෙකහි, **අභිවාසෙනී**ති: මූළ්හගබ්භභාවං උපපන්නං දුක්ඛං සහති, සා හි භගවතො සම්බුද්ධභාවං අරියසඞ්ඝස්ස සුපපටිපත්තිං නිබ්බාණස්ස ච දුක්ඛනිස්සරණභාවං අනුස්සරන්තී අත්තනො උපපජ්ජමානදුක්ඛං අමනසිකරණෙනෙව අභිභවිත්වා ඛමති, තෙන වුත්තං: **"තීහි චිත්තෙහෙකහි අභිවාසෙනී"**ති, **"සම්මා සම්බුද්ධා වනා"**ති ආදි තෙසං චිත්තකාරානං පවත්තිආකාරදස්සනං; තස්සත්ථො.[3] සො භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි භගවා ලොකනාථො සම්මා අවිපරීතං සාමං සයමෙව සබ්බධම්මෙ අබුජ්ඣීති බුද්ධා, සො භගවා එවරූපස්ස එතරහි මයා අනුභවියමානස්ස අඤ්ඤස්ස ච එවං ජාතිකස්ස සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස පහාණාය අච්චන්තං අනුප්පාදනිරොධාය ධම්මං කථෙති, අවිපරීතධම්මදෙසනාතාය හි සත්ථු සම්මා සම්බොධියා සද්ධිං තස්ස යථාවුත්තගුණස්ස භගවතො ධම්මසවණෙන ජාතත්තා සීලදිඝිසාමඤ්ඤෙන සංහතත්තා ච සාවකාසඛ්ඛානි ලද්ධනාමො අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහො සුපටිපන්නො වත අහො වත සම්මා පටිපන්නා යො අරියසඞ්ඝා එවරූපස්ස ඊදිසස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස පහාණාය අනුප්පාද නිරොධාය අනිවත්තිපටිපදං පටිපන්නා, සුසුඛං වත අහො වත සුට්ඨු සුඛං සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටං නිබ්බාණං යස්මිං නිබ්බාණෙ ඊදිසං වට්ටදුක්ඛං න උපලබ්භතීති, එවඤ්ච පටිපජ්ජමානාපි පටිපන්නා ඉච්චෙව වුත්තා පටිපත්තියා අනිවත්තිභාවතො,[4] අථවා උපපන්නාසදෙව්‍ය පටිපන්නාසදෙව්‍ය වත්තමානත්තොපි වෙදිතබ්බා. තෙනෙවාහ: සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නොනාති. **සාමිකා**නති: අත්තනො පතිං කොලියරාජපුත්තං, **ආමන්තෙහෙහී**ති: අභාසි, **මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දාහී**ති: මය්හං වචනෙන චක්කලක්ඛණෙන පතිමණ්ඩිතානි විකසිත පදුමසස්සිරීකානි භගවතො චරණානි තව සිරසා වන්දාහි උත්තමඞ්ගෙන අභිවාදනං කරොහීති අත්ථො.

අපාබාධනති: ආදිසු ආබාධොති විසභාගවෙදනා වුච්චති, එසා[5] එකදෙසෙ උපපජ්ජිතාපි සකලසරීරං අයපටෙන ආබන්ධිත්වා විය ගණ්හාති, **ආතඞ්කොති**: කිච්ඡජීවිතකරො රොගො, අථවා යාපෙතබ්බරොගො **ආතඞ්කා** ඉතරෙ ආබාධා, බුද්ධකොලා වා රොගා ආතඞ්කා, බලවා ආබාධා, කෙචි පන අජ්ඣත්තසමුට්ඨානා ආබාධා බහිද්ධාසමුට්ඨානා ආතඞ්කාති වදන්ති. තදුභයස්සාපි අභාවං ප්‍රච්ඡන්ති වදති, ගිලානස්සෙව

1. ම. ගණ්හථාති. 2. සී & මංකාපුත්තා.
3. සී. II. III. දස්සනත්ථසෙවා. 4. ම. අනිවත්තිභාවනතා. 5. ම. යා.

ච උට්ඨානං නාම ගරුකං හොති, කායබලං න හොති, තස්මා නිග්ගෙ **ලඤ්ඤතාය** ලහුපරිවත්තී සඞ්ඛාතං කායස්ස ලහුට්ඨානං සරීරබලඤ්ච පුච්ඡාති වදති, **ඨාසුම්හාරනති**: ඨානාසනසයනගමනසඞ්ඛාතෙසු චතූසු ඉරියාපථෙසු සුඛවිහාරඤ්ච පුච්ඡාති. අථස්ස පුච්ඡිතඛඞ්කාරං දස්සෙන්තී **සුපවායා හනෙතනති** ආදිමාහ. **එවඤ්ච වදෙතීති** ඉදානි වත්තඛඞ්කාරං නිදස්සෙති. **පරමනති**: වචනසමපට්ඨිතං, තෙන සාධු භනෙත යථාවුත්තං තථා පටිපජ්ජාමීති දස්සෙති. **කොලියපුත්තෙනාති**: සුපවාසාය සාමිකො කොලියරාජපුත්තො, **සුඛිනී හොතූති**: සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා සත්ථා සුපවාසාය පෙසිතවචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තදනන්තරං අත්තනො චෙතොවිහාරසංසූචකං බුද්ධාවිණණං සුඵුප සංහාරං තස්සා සාමඤ්ඤතො පකාසෙන්තො පුන තස්සා පුත්තස්ස ච ගබ්භ විපත්තිමූලකගබ්භස්ස වා දුක්ඛපත්තිපටික්ඛෙපමුඛෙන සුඵුපසංහාරං නිදස්සෙන්තො. "සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායතූ"ති ආහ. **සඟවචනාති**: භගවතො වචනෙන සඟච්ච, යස්මිං කාලෙ භගවා තථා අවොච තස්මිං යෙව කාලෙ තම්පි කම්මං පරික්ඛයං අගමාසි. තස්ස පරික්ඛීණභාවං ඔලොකෙත්වා සත්ථා තථා අකාසි.[1]

අපරෙ පන වදන්ති, සබ්බෙ තථා සත්ථා නාවික්ඛිස්ස තතො පරම්පි **කිඤ්චි** කාලං තස්සා තං දුක්ඛං අනුබන්ධන්ති;[2] යස්මා පන භගවතා "සුඛිනී අරොගා අරොගඤ්ච පුත්තං විජායතූ"ති වුත්තං, තස්මා තස්ස වචනසම කාලමෙව සො ගබ්භො ව්‍යාකුලභාවං විජහිත්වා සුඛෙනෙව බහි නික්ඛම්. එවං තෙසං මාතාපුත්තානං සොත්ථි අහොසි. "අවිතථත්‍යෙ හි බුද්ධානං බුද්ධානුභාවො, යථාහි පටාචාරාය පියවිපප්පයොගසම්භූතෙන සොකෙන උම්මාදං පත්වා:–

"උභො පුත්තා කාලකතා පස්සෙ මය්හං පතී මතො
මාතා පිතා ච භාතා ච එකචිතකස්මිං ඩය්හරෙ"නි.

වත්වා ජාතරූපෙනෙව වරණතියා "සතිං පට්ලභෙහි භගිනී"ති භග වතො වචනසමනන්තරමෙව උම්මාදෙ වූපසමී. තථා සුපප්‍යාපි උපාසිකා අත්තනාව අත්තනො ඌරුඤං කතෙන මහාවණෙන වුට්ඨාතුං අසක්කොන්තී සයනපිට්ඨෙ නිසින්නා "ආගන්ත්වාව වන්දතූ"ති වචන සමනන්තරමෙව වණෙ පාකතිකෙ ජාතෙ සයමෙව භගවන්තං වන්දිත්වාන[3] එවමාදීනි වත්ථූනි ඉධ උදාහරිතබ්බානීති. **එවං භනෙතනති**: භනෙත යථා භගවා සහපුත්තාය තස්සා අරොගභාවං ආසිංසනෙන්තා ආහ "සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායතූ"ති තං[4] එවමෙව නඞ්ගි කදාචි බුද්ධානං භග වන්තානං වචනස්ස අඤ්ඤථා භාවොති අධිප්පායො. කෙචි පන භනෙත එව මත්ථූති වදන්ති, අපරෙ හොතූති පදස්ස අත්ථං ආනෙත්වා වණ්ණයන්ති, **අභිනන්දිත්වාති** කරවීකරුතමඤ්ඤුනා බ්‍රහ්මස්සරෙන භගවතා වුච්චමානෙ තස්මිං වචනෙ පීතිසොමනස්සපටිලාභතො අභිමුඛභාවෙන නන්දිත්වා,

1. සී. II. තථාව අහාසි. 2. සී. II. අනුබන්ධිස්ස.
3. සී. II. & III. වන්දිත්වාති. 4. ම. එසං.

අනුමොදිත්වාති: තතො පච්ඡාපි සම්මොදනං උප්පාදෙත්වා විත්තෙන වා අභිනන්දිත්වා වාචාය අනුමොදිත්වා වචනසම්පත්තියා වා අභිනන්දිත්වා අත්ථසම්පත්තියා අනුමොදිත්වා, **සකං ඝරං පච්චායාසීති**: අත්තනො ඝරං පතිගඤ්ඡි[1] යෙ පන "යෙන සකං ඝර"න්ති පඨන්ති, තෙසං යදිපි යං තං සද්දනං සම්බන්ධභාවතො තෙනාති පදං වුත්තමෙව හොති. තථාපි "පවියාසීත්වා"ති[2] පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො හොති. **විජානාති**: පජානාති; පසූතානි අත්ථො. **අච්ඡරියමනන්ති**: අම්බස්ස පබ්බතාරොහනං විය නිච්චං න හොතීති අච්ඡරියං, අයං තාව සද්දනයො. අට්ඨකථාසු පන "අච්ඡරා යොග්ග"න්ති වුත්තං. අච්ඡරං පහරිතුං යුත්තන්ති අත්ථො. **වදාති**: සම්භාවනෙ; අහො අච්ඡරියන්ති අත්ථො. **මොහාති**: ධම්මාලපනං; අභූත පුබ්බන්ති **අබ්භූතං**.

තථාගතානුභාවාති: අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතො, තථා ආගතොහි=තථාගතො, තථා ගතොහි=තථාගතො, තථලක්ඛණං ආගතොහි=තථාගතො, තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුද්ධාහි=තථාගතො, තථදස්සිතාය=තථාගතො, තථවාදිතාය=තථාගතො, තථකාරිතාය=තථාගතො, අභිභවනට්ඨෙන=තථාගතො;

කථං? භගවා තථා ආගතොහි තථාගතො; යථා සබ්බලොකහිතාය උස්සුක්කමාපන්නා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා ආගතාහි, කිං වුත්තං හොති, යෙන අභිනීහාරෙන තෙ භගවන්තො ආගතා තෙන අට්ඨගුණසමන්නාගතෙන අයම්පි භගවා ආගතො. යථා තෙ භගවන්තො දානපාරමිං පූරෙත්වා සීල නෙක්ඛම්ම පඤ්ඤා විරිය ඛන්ති සච්ච අධිට්ඨාන මෙත්තා උපෙක්ඛා පාරමීති ඉමා දසපාරමියො දසඋපපාරමියො දසපරමත්ථපාරමියොති සමතිංස පාරමියො පූරෙත්වා පඤ්චමහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා පුබ්බයොගචරිය ධම්මක්ඛානඤ්ච ඤාතත්ථ චරියාදයො පූරෙත්වා බ්‍රහ්මචරියාය කොවිං පත්වා ආගතා, තථා අයම්පි භගවා ආගතො, යථා ච තෙ භගවන්තා චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ-පෙ-අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙත්වා බ්‍රූහෙත්වා ආගතා තථා අයම්පි භගවා ආගතො, එවං තථාආගතොහි තථාගතො;

කථං. තථා ගතොහි තථාගතො? **තථා යථා**. සම්පතිජාතා තෙ භගවන්තා සමෙහි පාදෙහි පඨවියං පතිට්ඨාය උත්තරාභිමුඛා සත්තපද වීතිහාරෙ ගතා සෙතච්ඡත්තෙ ධාරියමානෙ සබ්බා ච දිසා අනුවිලොකෙසුං ආසභිං වාචං[3] භාසිංසු. ලොකෙ අත්තනො ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං පකාසෙන්තානඤ්ච නෙසං ගමනං තථං අහොසි අවිතථං අනඤ්ඤථා විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙන, තථා අයම්පි භගවා ගතො තඤ්චස්ස ගමනං තථං අහොසි අවිතථං තෙසඤ්ඤෙව විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙන, එවං තථා ගතොහි තථාගතො, යථා වා තෙ භගවන්තා නෙක්ඛම්මෙන කාමච්ඡන්දං පහාය ගතා අබ්‍යාපාදෙන

1. සී. I. II. III. & IV. පටිගච්ඡි. 2. සී. I. II. III. IV. & ම. පටියාසීත්ථ.
3. සී. II. අසඞ්කිත්තවාචං.

ඛ්‍යාපාදං ආලොකසඤ්ඤං දිවාසඤ්ඤං අවිකෙඛපෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චං ධම්මවවත්ථානෙන විචිකිච්ඡං පහාය ගතා ඤාණෙන අවිජ්ජං පදාලෙත්වා පාමුජ්ජෙන අරතිං විනොදෙත්වා අට්ඨසමාපත්තීහි අට්ඨාරසහි මහාවිපස්සනාහි චතූහි ච අරියමග්ගෙහි තං තං පටිපක්ඛං පහාය ගතා, එවං අයම්පි භගවා ගතොති, එවං තථාගතොති තථාගතො.

කථං? තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො? පඨවීධාතුයා කක්ඛළලක්ඛණං ආපොධාතුයා පග්ඝරණලක්ඛණං තෙජොධාතුයා උණ්හත්තලක්ඛණං වායොධාතුයා විත්ථම්භනලක්ඛණං ආකාසධාතුයා අසම්ඵුට්ඨලක්ඛණං රූපස්ස රූපනලක්ඛණං වෙදනාය වෙදයිතලක්ඛණං සඤ්ඤාය සඤ්ජානනලක්ඛණං සඞ්ඛාරානං අභිසඞ්ඛරණලක්ඛණං විඤ්ඤාණස්ස විජානනලක්ඛණන්ති එවං පඤ්චන්නං ඛන්ධානං වාදසන්නං ආයතනානං අට්ඨාරසන්නං ධාතූනං බාවීසතියා ඉන්ද්‍රියානං චතූනං සච්චානං වාදසස්ස පච්චයාකාරස්ස චතූනං සතිපට්ඨානානං චතූන්නං සම්මප්පධානානං චතූන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං[1] බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස සත්තන්නං විඤ්ඤාණට්ඨිතීනං අමතොගධස්ස නිබ්බාණස්සාති එවං තස්ස තස්ස ධම්මස්ස යං සභාවසරසලක්ඛණං තං තං අවිතථං අනඤ්ඤථාලක්ඛණං ඤාණගතියා ආගතො අවිරජ්ඣිත්වා පතෙතා අධිගතොති තථාගතො එවං තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො.

කථං? තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො? තථධම්මා නාම චත්තාරි අරියසච්චානි, යථාහ: චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, කතමානි චත්තාරි, ඉදං දුක්ඛන්ති භික්ඛවෙ තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙතන්ති විත්ථාරෙ, තානි භගවා අභිසම්බුද්ධොති, තස්මා තථානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතො. අපිච ජරාමරණස්ස ජාතිපච්චයා සමුදාගතට්ඨා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා–පෙ–සඞ්ඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයාසමුදාගතට්ඨා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා තථා අවිජ්ජාය සඞ්ඛාරානං පච්චයට්ඨා–පෙ–ජාතියා ජරාමරණස්ස පච්චයට්ඨා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා තං සබ්බං භගවා අභිසම්බුද්ධෙ තස්මාපි තථානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතො. අභිසම්බුද්ධවො එවඤ්ච ගතසද්දොති එවං තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො.

කථං? තථදස්සිතාය තථාගතො? සදෙවකෙ–පෙ–සදෙවමනුස්සාය පජාය අපරිමාණෙසු ලොකධාතූසු අපරිමාණානං සත්තානං චක්ඛුවාරෙ ආපාථමාගච්ඡනතං රූපාරම්මණං නාම අත්ථි, තං භගවා සබ්බාකාරතො ජානාති පස්සති එවං ජානතා පස්සතා තෙන ඉට්ඨානිට්ඨානං වසෙන වා දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතෙසු ලබ්භමානපදවසෙන වා කතමං තං රූපං

1. සී. I. II. III. & IV. සත්තඤ්ඤං.

රූපායතනං යං රූපං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සප්පටිඝං නීලං පීතකන්ති ආදිනා නයෙන අනෙකෙහි නාමෙහි තෙරසහි වාරෙහි විපඤ්ඤනයෙහි විභජ්ජමානං තථමෙව හොති විතථං නත්ථි. එසනයො සොතවාරාදිසු ආපාථමාගච්ඡනෙසු සද්දාදිසු, වුත්තං හෙතං භගවතා "යං භික්ඛවෙ සදෙවකස්ස ලොකස්ස-පෙ-සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුචිචරිතං මනසා තමහං ජානාමි තමහං අභිඤ්ඤාසිං තං තථාගතස්ස විදිතං තථාගතස්ස උපට්ඨාසීති එවං තථදසිතාය තථාගතො, තස්ස තථදසිති අත්ථෙ තථාගතොති-පෙ-පදසම්භවො[1] වෙදිතබ්බො.

කථං? තථවාදිතාය තථාගතො, යං රත්තිං භගවා අනුත්තරං සම්මා සම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, යඤ්චව රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායි, එත්ථන්තරෙ පඤ්ච චත්තාළීස වස්සපරිමාණෙ කාලෙ යං භගවතා භාසිතං ලපිතං සුත්තගෙය්‍යාදි සබ්බං තං පරිසුද්ධං පරිපුණ්ණං රාගමදාදි නිම්මථනං එකසදිසං තථං අවිතථං, තෙනාහු: යඤ්චව චන්දරත්තිං තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති යඤ්චව රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායති යං එතස්මිං අන්තරෙ භාසති ලපති නිද්දිසති සබ්බන්තං තථෙව හොති නො අඤ්ඤථා, තස්මා තථාගතොති වුච්චතීති, ගදඅත්ථො එත්ථ ගතසද්දෙ. එවං තථවාදිතාය තථාගතො, අපිච, ආගදනං ආගදෙ, වචනන්ති අත්ථො, අත්ථෙ සති සබ්බන්තං තථතො අවිතථතො අවිපරීතතො ආගතො අස්සාති දකාරස්ස තකාරං කත්වා තථාගතොති එවමෙත්ථ පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා.

කථං? තථා කාරිතාය තථාගතො? භගවතො හි වාචාය කායො අනුලොමෙති කායස්සපි වාචා, තස්මා යථාවාදි තථාකාරි යථාකාරි තථාවාදිව හොති, එවමභූතස්ස තස්ස යථා වාචා තථා කායොපි පවත්තෙතීති අත්ථො. යථාච කායො වාචාපි තථා ගතාති තථාගතො, තෙනාහ: "යථාවාදී භික්ඛවෙ තථාගතො තථාකාරී යථාකාරී තථාවාදී ඉති යථාවාදි තථාකාරී යථාකාරී තථාවාදි තස්මා තථාගතොති වුච්චතීති එවං තථා කාරිතාය තථාගතො.

කථං? අභිභවනට්ඨෙන තථාගතො? යස්මා උපරි භවග්ගා හෙට්ඨා අවීචිපරියන්තං කත්වා තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු සබ්බසත්තෙ අභිභවති සීලෙනාපි සමාධිනාපි පඤ්ඤායපි විමුත්තියාපි විමුත්තිඤාණ දස්සනෙනාපි, න තස්ස තුලාවා පමානං[2] වා අත්ථි. අථ බො අතුලො අප්පමෙය්‍යො අනුත්තරො දෙවදෙවො සක්කානං අතිසක්කො බ්‍රහ්මානං අති බ්‍රහ්මා සබ්බසත්තුත්තමො, තස්මා තථාගතො, තෙනාහ "සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ-පෙ-මනුස්සාය තථාගතො අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථු දස්සු දසො වසවත්තී තස්මා තථාගතොති වුච්චතී"ති. තත්‍රායං පදසිද්ධි: අගදෙ විය අගදෙ දෙසනාවිලාසොච පුඤ්ඤස්සයොච, තෙන සො

1. ම. තථාගතොතිපදසම්භවො. 2. සී. II. සමානං.

මහානුභාවෝ ඝිසඤෙඤා විය දිබ්බාගදෙන සපෙප විය සබ්බපරපපවාදිනෝ සදෙවකඤ්ඣ ලෝකං අභිභවති ඉති සබ්බලෝකාභිභවනතෝ අවිපරිතතෝ යථාවුත්තෝ දෙසනාවිලාසමයොවෙව පුඤ්ඤමයොව අගදෝ එතස්සාති දකාරස්ස තකාරං කත්වා තථාගතොති වෙදිතබ්බෝ, එවං අභිභවනට්ඨෙන තථාගතෝ.

අපිච තථා ගතොති තථාගතෝ. තත්ථ සකලලෝකං තීරණ පරිඤ්ඤය තථාගතෝ අධිගතොති තථාගතෝ, ලෝකසමුදයං පහාණ පරිඤ්ඤය තථාගතෝ අනීතොති තථාගතෝ, ලෝකනිරොධං සච්ඡිකිරි යාය තථාගතෝ අධිගතොති තථාගතෝ, ලෝකනිරොධගාමිනිපටිපදං තථාගතෝ පටිපන්නොති තථාගතෝ. වුත්තං හෙතං භගවතා "ලොකො භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ලොකසමා තථාගතෝ විසංයුත්තෝ, ලොකසමුදයො භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ලොකසමුදයො තථාගතස්ස පහීණෝ, ලොකනිරොධෝ භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභි සම්බුද්ධෝ ලොකනිරොධෝ තථාගතස්ස සච්ඡිකතෝ, ලොකනිරොධ ගාමිනිපටිපදා භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා ලොකනිරොධගාමිනී පටිපදා තථාගතස්ස භාවිතා, යං භික්ඛවෙ සදෙවකස්ස ලොකස්ස–පෙ– සබ්බං තං තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධං තස්මා තථාගතොති වුච්චතීති.

අපරෙහිපි අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතෝ; තථාය ආගතොති තථාගතෝ, තථාය ගතොති තථාගතෝ, තථානි ආගතොති තථාගතෝ; තථාගතොති තථාගතෝ; තථාවිධොති තථාගතෝ, තථා පවත්තිතොති තථාගතෝ; තථෙහි ආගතොති තථාගතෝ; තථා ගතභාවෙන තථාගතෝ:–

කථං? තථාය ආගතොති තථාගතෝ? යථා භගවතා සුමෙධභූතෙන දීපඞ්කරදසබලස්ස පාදමූලෙ:–

> "මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං
> පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරෝ ච ඡන්දතා
> අට්ඨ ධම්ම සමොධානා අභිනීහාරෝ සම්ජාඛනී"ති.

එවං වුත්තං අට්ඨගුණසමන්නාගතං අභිනීහාරං පමාණෙන්තෙන අහං සදෙවකං ලෝකං නිණ්ණෙණ්ණා තාරෙස්සාමි මුත්තෙතා මොචෙස්සාමි දන්තෙතා දමෙස්සාමි සන්තෙතා සමෙස්සාමි අස්සාසෙස්සාමි පරිනිබ්බුතෙතා පරිනිබ්බාපෙස්සාමි බුද්ධෝ බොධෙස්සාමීති මහාපරිසඤ්ඤ පවත්තිතා වුත්තං හෙතං:

> කිමෙම එකෙන තිණ්ණෙණ පුරිසෙන ථාමදස්සිනා
> සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා සන්තාරෙස්සං සදෙවකං.
>
> ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන පුරිසෙන ථාමදස්සිනා
> සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා තාරෙමි[1] ජනතං බහුං.
>
> සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා විද්ධංසෙත්වා තයෝ භවෙ
> ධම්මනාවං සමාරුය්හ සන්තාරෙස්සං සදෙවකං

1. ම. සන්තාරෙඝං.

කිමේම අඤ්ඤතවෙසෙන ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා බුද්ධා හෙසුං සදෙවකෙ[1]

තං පනෙතං මහාපථිඤ්ඤං සකලසසාපි බුද්ධකාරක ධම්මසමුදයස්ස පච්චයපච්චවෙක්ඛණ සමාදානානං කාරණභූතං අවිසංවාදෙනෙතා ලොකනායකො[2] යසමා මහාකප්පානං සතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි සක්කච්චං නිරන්තරං නිරවසෙසතො දානපාරමී ආදයො සමතිංසපාරමියො පූරෙත්වා අඞ්ගපරිච්චාගාදයො පඤ්චමහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා සච්චාධිට්ඨානාදීනි චත්තාරි අධිට්ඨානානි පරිබ්‍රූහෙත්වා පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ භරිත්වා පුබ්බයොග පුබ්බචරිය ධම්මක්ඛාන ඤාතත්ථචරියායො උක්කංසාපෙත්වා බුද්ධිචරියං පරමෙකොටිං පාපෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣි තසසෙවං සා මහාපථිඤ්ඤ තථා අනාඤ්ඤථා න තසස වාලග්ගමත්තම්පි විතථං අහූ. තථාහි දීපඞ්කර දසබලො කොණ්ඩඤ්ඤසු මඞ්ගලො-පෙ-කස්සපො භගවාති ඉමෙ චතුවීසති සම්මාසම්බුද්ධා පථිපාටියා උපපන්නා බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකරිංසු. එවං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො යෙ තෙ කතාභිනීහාරෙහි බොධිසත්තෙහි ලද්ධබ්බා. ආනිසංසා තෙ ලභිත්වාව ආගතොති තාය යථාවුත්තාය මහාපථිඤ්ඤයු අභිසම්බුද්ධභාවං ආගතො අධිගතොති එවං තථාය ආගතොති තථාගතො.

කථං? තථාය ගතොති තථාගතො? යථා මහාකරුණාය ලොකනාථා පඤ්ඤත්තා මහාදුක්ඛසම්භාරපරිපන්නං සත්තනිකායං දිස්වා තසස නාථඤ්ඤසු කොචි පටිසරණං අහමෙව නං ඉතො සංසාරදුක්ඛතො මුත්තෙතා මොචෙස්සාමීති සමුස්සාහිතමානසො මහාභිනීහාරමකාසි. කත්වාව යථා පණිධානං සකලලොකහිතසම්පාදනාය උස්සුක්කමාපන්නා අත්තනො කායජීවිතනිරපෙක්ඛා පරෙසං සොක්ඛපථාගමනමත්තෙනපි චිත්තුත්‍රාස සමුප්පාදිකා අතිදුක්කරා දුක්කරචරියා සමාචරන්තා-යථා මහාබොධියා පටිපක්ඛා හානභාගියා සඞ්කිලෙසභාගියා ඨිතිභාගියා ච න හොන්ති අථඛො උත්තරුත්තරිං විසෙසභාගියා ච හොන්ති තථා පටිපජ්ජමානා අනුපුබ්බෙන නිරවසෙසෙ බොධිසම්භාරෙ සම්පාදෙත්වා අභිසම්බොධිං පාපුණි. තතො පරඤ්ච තාය යෙව මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො පවිවෙකරති පරමඤ්ච සන්තං විමොක්ඛසුඛං පහාය බාලජනබහුලෙ ලොකෙ නෙත්වා සම්පතීයමානවිපකාරං අගණෙත්වා[3] විනෙය්‍යජනස්ස විනයනෙන නිරවසෙසං බුද්ධකිච්චං නිට්ඨාපෙසි, තස්ස යෙ භගවතො සන්තානසු මහාකරුණාය සමොක්කමනාකාරෙ සො පරතො ආවිභවිස්සති, යථාව බුද්ධභූතස්ස ලොකනාථස්ස සන්තානසු මහාකරුණා එවං බොධිසත්තභූතස්සපි මහාභිනීහාරතාදිසුපි[4] සබ්බත්ථ සබ්බදා එකාසදිසතා තථා ච සා අච්චන්ත අනාඤ්ඤථා තසමා නීසුපි අවත්ථාසු සබ්බසත්තෙසු සමානාය තථාය මහාකරුණාය සකලලොකහිතාය ගතො පරිපන්නොති තථාගතො.

1. සී. I. II. III. IV. & ඉ. සදෙවකං.
2. ම. ලොකනාථො.
3. ම. අඤ්ඤෙත්වා.
4. ම. අභිනීහාරකාලාදිසූති.

කථං? තථානි ආගතොනි තථාගතො, තථානි නාම අරියමග්ගඤාණානි, තානි හි-ඉදං දුක්ඛං අයං දුක්ඛසමුදයො අයං දුක්ඛනිරොධො අයං දුක්ඛ නිරොධගාමිනිපටිපදාති එවං සබ්බඤ්ඤෙය්‍යධම්මසම්මාසනඤාණානං පවත්තනි නිවත්තනි තදුභය හෙතුභූතානං චතුන්නං අරියසච්චානං දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො සමුදයස්ස ආයූහනට්ඨො නිදානට්ඨො සංයොගට්ඨො පළිබොධට්ඨො නිරොධස්ස නිස්සරණට්ඨො විවෙකට්ඨො අසඞ්ඛතට්ඨො අමතට්ඨො මග්ගස්ස නියාන්‍යට්ඨො හෙත්වට්ඨො දස්සනට්ඨො අධිපතෙය්‍යට්ඨොති ආදිනා නයෙන භාගානඤ්ච[1] යථාභූත සභාවාව[2]බොධ විඛණ්ඩකස්ස සඞ්කිලෙසස්ස[3] සමුච්ඡින්දනෙන පටිපදාය තස්ස අසම්මොහාභිසමයසඞ්ඛාතාය අවිපරීතා කාරප්පවත්තියා ධම්මානං සභාවසරසලක්ඛණස්ස අවිසංවාදනතො[4] තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, තානි භගවා අනඤ්ඤනෙය්‍යො සයමෙව ආගතො තස්මා තථානි ආගතොනි තථාගතො; යථාච මග්ගඤාණානි එවං භගවතො තීසු කාලෙසු අපරිහතඤාණානි චතුපරිසම්භිදඤාණානි චතුවෙසාරජ්ජඤාණානි පඤ්චගතිපරිවෙජ්ජඤාණානි ඡඅසාධාරණ ඤාණානි සත්තබොජ්ඣඞ්ගවිභාවනඤාණානි අට්ඨඞ්ගිකමග්ගවිභාවන ඤාණානි නවානුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිඤාණානි දසබලඤාණානි තථාභාවෙ වෙදිතබ්බානි. තත්‍රායං විභාවනා. යානි කානිචි අපරිමාණාසු ලොක ධාතූසු අපරිමාණානං සත්තානං නීනාදිභෙදභින්නාසු අනීතාසු ඛණ්ඩාදයතන ධාතූසු සභාවකිච්චානි අවත්ථාවිසෙසානි ඛණ්ඩපරිබුද්ධනාමගොත්තානි ජානිතබ්බානි, අනිඤ්ජියඛෙත්තෙසු ච අතීසුබුම්තිරොකුඩ්ඩ විදූරදෙසෙසුපි රූපධම්මෙසු චෙව තං තං පච්චයවිසෙසෙති සද්ධිං පච්චයුප්පන්නානං වණ්ණසණ්ඨාන ගන්ධ රස ඵස්සාදි විසෙසෙ, තස්ස සබ්බන්තෙව හත්ථතලෙ ඨපිත ආමලකෙ විය පච්චක්ඛතො අපරිහතං භගවතො ඤාණං පවත්තති, තථා අනාගතෙසු පච්චුප්පන්නෙසු චානි, ඉමානි තීසු කාලෙසු අපරිහත ඤාණානිනාම; යථාහ:-අතීතංසෙ බුද්ධස්ස භගවතො අපරිහතං ඤාණං අනාගතංසෙ බුද්ධස්ස භගවතො අපරිහතං ඤාණං පච්චුප්පන්නංසෙ බුද්ධස්ස භගවතො අපරිහතං ඤාණන්ති තානි පනෙතානි තස්ස තස්ස ධම්මානං සභාවසරසලක්ඛණස්ස අවිසංවාදනතො තථානි අවිපරීතානි අනඤ්ඤථානි, තානි භගවා සයම්භූඤාණෙන අධිගච්ඡීති එවම්පි තථානි ආගතොති තථාගතො;

තථා අත්ථපටිසම්භිදං ධම්මපටිසම්භිදං නිරුත්තිපටිසම්භිදං පටිභාන පටිසම්භිදන්ති චතස්සො පටිසම්භිදා, තත්ථ අත්ථපභෙදස්ස සල්ලක්ඛණ විභාවන ව්‍යවත්ථානකරණසම්භං අත්ථපභෙදගතං ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා; ධම්මපභෙදස්ස සල්ලක්ඛණවිභාවනව්‍යවත්ථානකරණසම්භං ධම්මප භෙදගතං ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; නිරුත්තිපභෙදස්ස සල්ලක්ඛණ විභාවන ව්‍යවත්ථානකරණසම්භං නිරුත්තාභිලාපෙ පභෙදගතං ඤාණං නිරුත්තිපටි

1. සී. II. තබ්බිපාකානඤ්ච. 3. සී. II & III. සංකිලෙසපක්ඛස්ස.
2. සී. II & III. සභාව. 4. සී. IV. ලක්ඛණම්විසංවාදනතො.

සමඝිදා; පච්ඡානප්පහෙදස්ස සල්ලක්ඛණවිභාවනාවවත්ථානකරණසමත්ථං පච්ඡානෙ පහෙදගතං ඤාණං පච්ඡානපච්චයසමඝිදා; වුත්තඤ්හෙතං, "අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා ධම්මෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා අත්ථධම්මනිරුත්තා භිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානසම්භිදාති, එත්ථ ච හෙතුඅනුසාරෙන අරණීයතො අධිගන්තබ්බතො සඞ්ඛෙපතො හෙතුඵලං අත්ථෝ නාම; පභෙදතො පන යං කිඤ්චි පච්චයුප්පන්නං නිබ්බානං භාසිතත්ථෝ විපාකෝ කිරියාති ඉමෙ පඤ්චධම්මා අත්ථෝ, තං අත්ථං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං අත්ථෙ පභෙදගතං ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා; ධම්මොති සඞ්ඛෙපතො පච්චයෝ, සෝ හි යස්මා තං තං අත්ථං විදහති පවත්තෙතීති වෙව පාපෙතිව තස්මා ධම්මොති වුච්චති, පභෙදතො පන යො කොචි ඵල[1]නිබ්බත්තනකෝ හෙතු අරියමග්ගෝ භාසිතං කුසලං අකුසලන්ති ඉමෙ පඤ්චධම්මා, තං ධම්මං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං ධම්මෙ පභෙදගතං ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; වුත්තම්පි චෙතං "දුක්ඛෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා; දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා; දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදාති, අථවා හෙතුම්හි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; හෙතුඵලෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා; යෙ ධම්මා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යස්මා ධම්මා[2] ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා තෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; ජරාමරණෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ජරාමරණසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, ජරාමරණනිරොධෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ජරාමරණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; ජාතියා භවෙ උපාදනෙ තණ්හාය වෙදනාය ඵස්සෙ සළායතනෙ නාමරූපෙ විඤ්ඤාණෙ සඞ්ඛාරෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා; සඞ්ඛාරසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, සඞ්ඛාරනිරොධෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු ධම්මං ජානාති සුත්තං ගෙය්‍යං-පෙ-වෙදල්ලං අයං වුච්චති ධම්මපටිසම්භිදා; සො තස්ස තස්සෙව භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථෝ අයං ඉමස්සාති අයං වුච්චති අත්ථපටිසම්භිදාති, කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උපජ්ජනං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා-පෙ-ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති-පෙ-අවික්ඛෙපො හොති ඉමෙ ධම්මා කුසලා, ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදාති ආදි විත්ථාරෙ. යං පනෙතස්මිං අත්ථෙව ධම්මෙව සභාවනිරුත්තිං අබ්‍යභිචාරවොහාරෙ අභිලාපෙ තස්මිං සභාව නිරුත්තාභිලාපෙ මාගධිකාය සබ්බසත්තානං මූලභාසාය අයං සභාව නිරුත්තීති පභෙදගතං ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා; යථා වුත්තෙසු තෙසු ඤාණෙසු ගොචරභිච්චතො විත්ථාරතො පවත්තං සබ්බම්පි තං ඤාණං ආරම්මණං කත්වා පච්චවෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං ඤාණෙ පභෙදගතං ඤාණං

1. සී. II. බල. 2. ම. නෙබම්මා.

පරිහානපරිසමභිදා; ඉති ඉමානි චත්තාරි පරිසමභිදා ඤාණානි සයමෙව භගවතා අධිගතානි අත්ථධම්මාදිකෙ තස්මිං තස්මිං[1] අත්තනො විසයෙ අවිසංවාදනවසෙන අවිපරීතාකාරපවත්තියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, එවමපි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා යං කිඤ්චි ඤෙයං නාම සබ්බං තං භගවතා සබ්බාකාරෙන ඤාතං දිට්ඨං අධිගතං අභිසම්බුද්ධං තථාභිඤ්ඤ අභිඤ්ඤෙය්‍යධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යතො බුද්ධා පරිඤ්ඤෙය්‍යධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යතො පහාතබ්බා ධම්මා පහාතබ්බතො සච්ඡිකාතබ්බා ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බතො භාවෙතබ්බා ධම්මා භාවෙතබ්බතො. යතො නං කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණොවා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා ඉමෙ නාම තෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධාති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි. යං කිඤ්චි පහාතබ්බං නාම සබ්බං තං භගවතො අනවසෙසතො බොධිමූලෙයෙව පහීණං අනුප්පත්ති ධම්මං න තඤ්ඤ පහාණාය උත්තරිං කාරණීයං අත්ථි. තථාභිඤ්ඤ ලොභ දොස මොහ විපරීත මනසිකාර අහිරිකානොත්තප්ප ථිනමිද්ධ කොධූ පනාහ මක්ඛපලාස ඉස්සාමච්ඡරිය මායා සාඨෙය්‍ය ථම්භ සාරම්භ මානාති මාන මදපපමාද, තිවිධාකුසලමූල දුච්චරිත විසමසඤ්ඤ මල[2] විතක්ක පපඤ්ච එසනා තණ්හා චතුබ්බිධවිපරියෙස ආසව ගන්ථ ඔඝ යොග ගබ්භ තණ්හුපාදාන පඤ්චාභිනන්දන නීවරණ චෙතොඛිල චෙතසොවිනිබන්ධ ඡබ්බිවාද[3]මූල සත්තානුසය අට්ඨමිච්ඡත්ත නව ආඝාතවත්ථු තණ්හාමූල දස අකුසලකම්මපථ එකවීසතිඅනෙසන වාසට්ඨිදිට්ඨිගත අට්ඨසතතණ්හා විචරිතාදිපපඤ්චභෙදං දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සං සහ වාසනාය පහීනං සමුච්ඡින්නා සමුහතා, යතො නං කොචි සමණොවා-පෙ-බ්‍රහ්මා වා ඉමෙ නාම තෙ කිලෙසා අපපහීණාති සහධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි. යෙවි[4]මෙ භගවතා කාමවිපාකකිලෙසූපවාද ආණාවීතික්කම[5]පපභෙදා අනන්තරාධිකා[6] වුත්තා අලමෙව තෙ පටිසෙවතො එකන්තෙන අනන්තරායාය, යතො නං කොචි සමණොවා-පෙ-බ්‍රහ්මා වා නාලන්තෙ පටිසෙවතො අනන්තරායායාති සහධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි. යථා[7] භගවතො නිරවසෙසවට්ටදුක්ඛනිස්සරණාය සීලසමාධිපඤ්ඤනං සඞ්ඛතා සත්තකොට්ඨාසිකො සත්තනිංසපභෙදෙ අරියමග්ගපුබ්බභාගො අත්තනො නීයාණඞ්ගමෙමා දෙසිතො සො එකන්තෙනෙව නීයාණ පටිපන්නස්ස වට්ටදුක්ඛතො මොක්ඛාය හොති, යතො නං කොචි සමණොවා -පෙ-බ්‍රහ්මාවා නීයාණඞ්ගමොති තස්ස දෙසිතො න නීයාතීති සහධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි. වුත්තං හෙතං "සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පරිජානතො[8] ඉමෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධා"ති විත්ථාරෙ, එවමෙතානි අත්තනො ඤාණප්පභාණදෙසනාවිසෙසානං අවිනට්ඨභාවතො[9] බොධනතො අවිපරීතා

1. ම. තෙනෙවම්.
2. සී බල
3. සී. III. & ම. ඡවවාද.
4. ම. යෙකෙචි.
5. ම. විතක්කක.
6. ම. අනන්තරාධිකාඛම්මං.
7. සී. යොච.
8. ම. පරිජානතො.
9. ම. අවිභූතාභාවතො.

කාරපවත්තීනි භගවතො චතුවෙසාරජ්ජඤාණානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි එවමපි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

නිරයගති තිරච්ඡානගති පෙතගති මනුස්සගති දෙවගතීති පඤ්ච ගතියො. තාසු සඤ්ජීවාදයො අට්ඨමහානිරයා ඛුක්කුලාදයො සොළස උස්සදනිරයා ලොකන්තරිකනිරයොති සබ්බෙපිමෙ එකන්නදුක්ඛතාය නිරයට්ඨෙන නිරයා යථාඍකමිමං තථා ගන්තබ්බතො ගති චාති නිරය ගති, අබ්බුදාදිසීතනරකාපි එතෙසෙව අන්තොගධා තිම්කිටසරිසුපපක්ඛි සොණසිගාලාදයො තිරියං අඤ්ඡිතභාවෙන තිරච්ඡානා, තෙ එව ගතීති තිරච්ඡානගති, ඛුප්පිපාසවන්තාපි පරදත්තූපජීවි නිජ්ඣාමතණ්හිකාදයො දුක්ඛබහුලතාය පාකටපුඛතො ඉතා විගතාති පෙතා, තෙ එව ගතීති පෙතගති, කාලකඤ්ජිකාදි අසුරාපි එතෙසෙවන්තොගධා, පරිත්තදීපවාසිති සඳ්ධිං ජම්බුදීපාදි චතුමහාදීපවාසිනො ආපායිකෙහි මනසො උස්සන්නතාය මනුස්සා නෙ එව ගතීති මනුස්සගති, චතුමහාරාජිකතො පට්ඨාය යාව නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනූපගාති ඉමෙ ඡබ්බිසති දෙවනිකායා දිබ්බනති අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන කීළන්ති ජොතන්ති චාති දෙවා තෙ එව ගතීති දෙවගති, තා පනෙතා ගතියො යස්මා තං තං කම්මනිබ්බත්තො උපපත්ති භවවිසෙසො, තස්මා අත්ථතො විපාකක්ඛන්ධා කත්තත්තාව[1]රූපං, තත්ථ අයං නාම ගති ඉමිනා නාම කම්මුනා ජායති තස්සව කම්මස්ස විසෙසො පච්චය විසෙසෙති එවං විභාග[2]ඤාණත්තා එතාසු එතෙ සත්තනිකායා එවං විභාගඤාණානි යථාසකං හෙතුඵලවිභාගපරිච්ඡෙදනවසෙන හෙතුසො[3] භගවතො ඤාණං පවත්තති තෙනාහ භගවා "පඤ්ච ඛො ඉමා සාරිපුත්ත ගතියො, කතමා පඤ්ච, නිරයො තිරච්ඡානයොනි පෙත්තිවිසයො මනුස්සා දෙවා, නිරයඤ්චාහං සාරිපුත්ත පජානාමි නිරයගාමිඤ්ච[4]මග්ගං නිරය ගාමිනිඤ්ච පටිපදං යථා පටිපන්නොච කායස්ස භෙදෙ පරමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති තඤ්ච පජානාමී"ති ආදි, තානි පනෙතානි භගවතො ඤාණානි තස්මිං තස්මිං විසයෙ අවිපරීතාකාරප වත්තියා අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, එවමපි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා යං සත්තානං සද්ධාදියොගවිකලාවිකලභාවබොධෙන අපප රජක්ඛ මහාරජක්ඛතාදිවිසෙසවිභාවනං පඤ්ඤායය ආකාරෙහි පවත්තං භගවතො ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණං, වුත්තඤ්හෙතං "සද්ධො පුග්ගලො අපරජක්ඛො අස්සද්ධා පුග්ගලො මහාරජක්ඛො"ති විත්ථාරෙ, යඤ්චායං පුග්ගලො අපරජක්ඛො සස්සතදිට්ඨිකො අයං උච්ඡෙදදිට්ඨිකො අයං අනුලොමිකාය ඛන්තියා සීතො අයං යථාභූතඤාණෙ සීතො අයං කාමා සයො න නෙක්ඛම්මාදිආසයො අයං නෙක්ඛම්මාසයො න කාමාදි ආසයොති ආදිනා ඉමස්ස කාමරාගො අනිච්ච ථාමගතො න පටිඝො ඉමස්ස පටිඝො අනිච්ච ථාමගතො න කාමරාගොති ආදිනා ඉමස්ස පුඤ්ඤඤ්ච

1. ම. කත්තත්තා.
2. ම. විපාක.
3. ම. ඨානසො.
4. ම. නිරයගාමිඤ්ච.

සඞ්ඛාරෝ අධිකෝ න අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ න ආනඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෝ, ඉමස්ස අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ අධිකෝ න පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ න ආනඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෝ, ඉමස්ස ආනඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෝ අධිකෝ න පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ න අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ, ඉමස්ස කායසුචරිතං අධිකං, ඉමස්ස වචීසුචරිතං, ඉමස්ස මනොසුචරිතං, අයං පණිධාතිමුත්තිකෝ, අයං ඛීනාධිමුත්තිකෝ, අයං කම්මාවරණේන සමන්නාගතෝ, අයං කිලෙසාවරණේන සමන්නාගතෝ න විපාකාවරණේන සමන්නාගතෝ, අයං න කම්මාවරණේන සමන්නාගතෝ න කිලෙසාවරණේන න විපාකාවරණේන සමන්නාගතෝති ආදිනාව සත්තානං ආසයාදීනං යථාභූතං විභාවනාකාරප්පවත්තං භගවතෝ ආසයානුසයඤාණං, යං සන්ධාය වුත්තං ''ඉධ තථාගතෝ සත්තානං ආසයං ජානාති අනුසයං ජානාති චරිතං ජානාති අධිමුත්තිං ජානාති භබ්බාභබ්බේ සත්තේ පජානාති''ති ආදි. යඤ්ච උපරිම හෙට්ඨිම පුරිම පච්ඡිම කායෙහි දක්ඛිණවාම අක්ඛි කණ්ණසොත නාසිකසොත අංසකූට හත්ථ පස්ස පාදෙහි අඞ්ගුලි අඞ්ගුලන්තරෙහි ලොමකූපෙහිච අගග්ගික්ඛණ්ඩ උදක ධාරාපවත්තනං අනඤ්ඤසාධාරණං විවිධවිතුබ්බනිද්ධිනිම්මාපනකං භගවතෝ යමකපාටිහාරියඤාණං, යං සන්ධාය වුත්තං ''ඉධ තථාගතෝ යමකපාටිහාරියං කරොති අසාධාරණං සාවකෙහි උපරිමකායතෝ අග්ගික්ඛණ්ඩෝ පවත්තති හෙට්ඨිමකායතෝ උදකධාරා පවත්තති හෙට්ඨිම කායතෝ අග්ගික්ඛණ්ඩෝ පවත්තති උපරිමකායතෝ උදකධාරා පවත්තති''ති ආදි. යඤ්ච රාගාදීහි ජාතිආදීහිච අනෙකෙහි දුක්ඛධම්මෙහි උපද්දුතං සත්තනිකායං තතෝ නීහරිතුකාමතාවසෙන නානානයෙහි පවත්තස්ස භගවතෝ මහාකරුණාසමාපත්ති ඤාණං, යථාහ:-කතමං තථාගතස්ස මහාකරුණා සමාපත්තිඤාණං? බහුකෙහි ආකාරෙහි පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං ඒතෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමතීති ආදිනෙත්ථ ලොකසන්නිවාසොති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමතීති උය්‍යුත්තෝ පයාතෝ කුම්මග්ගපටිපන්නෝ උපනීයති ලොකෝ අද්ධුවෝ අතාණෝ ලොකෝ අනභිස්සරෝ ලොකෝ අස්සරණෝ ලොකෝ සබ්බං පහාය ගමනීයං ඌනෝ ලොකෝ අතිත්තතා තණ්හාදාසොති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමතීති අතාණෝ ලොකසන්නිවාසෝ අලෙනෝ අසරණෝ අසරණීභූතෝ උද්ධතෝ ලොකෝ අවූපසන්තෝ සසල්ලෝ ලොකසන්නිවාසෝ විද්ධෝ පුථුසල්ලෙහි අවිජ්ජන්ධකාරාවරණෝ කිලෙසපඤ්ජරපක්ඛිත්තෝ අවිජ්ජාගතෝ ලොකසන්නිවාසෝ අඤ්ඤතෝ පරියොනද්ධෝ තන්තාකුලකජාතෝ ඔඝජ්ඣබ්බජ්ජභූතෝ අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තන්තීති පස්සන්තානං අවිජ්ජාවිසදෙ කිලෙස කලලීභූතෝ රාගදෙසමොහජ්ඣාජ්ජිතෝ තණ්හාසඞ්ඛාටෙන[1] පලිඔඡ්ඡනා තණ්හාජාලෙන වොජ්ඣෝ තණ්හාසොතෙන වුය්හති තණ්හා සංයොජනෙන සංයුත්තෝ තණ්හානුසයෙන අනුසටෝ තණ්හාසන්තා පෙන සන්තපති තණ්හාපරිළාහෙන පරිඩය්හති, දිට්ඨි[2]සඞ්ඝාටෙන

1. ම. සංඛාතෙන. 2. සී. අට්ඨි.

අභිමුඛෙකා දිට්ඨිජාලෙන ඔත්ථටෝ දිට්ඨිසොතෙන වුය්හති දිට්ඨිසංයොජනෙන සංයුත්තෝ දිට්ඨානුසයෙන අනුසටෝ දිට්ඨිසන්තාපෙන සන්තපති දිට්ඨිපරිළාහෙන පරිඩය්හති. ජාතිය අනුසටෝ[1] ජරාය අනුසටෝ බ්‍යාධිනා අභිභූතෝ මරණෙන අබ්භාහතෝ දුක්ඛ පතිට්ඨිතෝ තණ්හාය ඔඛ්භිතෝ ජරාපාකාරපරික්ඛිත්තෝ මච්චුපාසපරික්ඛිත්තෝ මහාබන්ධනෙන බද්ධෝ රාග මොහ මාන දිට්ඨි කිලෙස දුච්චරිත බන්ධනෙන බද්ධෝ මහාසම්බාධපරිපන්නෝ මහාපළිබොධෙන පළිබුද්ධෝ මහා පපාතෙ පතිතෝ මහාකන්තාරපරිපන්නෝ මහාසංසාරපරිපන්නෝ මහා විදුග්ගෙ සම්පරිවත්තති. මහාපළිබොධපළිපන්නෝ අබ්භාහතෝ ලෝක සන්නිවාසෝ ආදිත්තෝ ලෝකසන්නිවාසෝ රාගග්ගිනා දෝසග්ගිනා මොහග්ගිනා ජාතියා ජරාමරණසොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දෝමනස්සෙහි උපායාසෙහි උපද්දුතෝ[2] ලෝකසන්නිවාසෝ හඤ්ඤති නිච්චමත්තාණෝ පත්තදණ්ඩෝ[3] වත්තඝාතකරෝ වජ්ඣබන්ධන බද්ධෝ ඝාතන පච්චුපට්ඨිතෝ අනාථෝ ලෝකසන්නිවාසෝ පරමකාරුඤ්ඤ තපපත්තෝ දුක්ඛාභිභූතෝ විරත්තපිළිත්තෝ ගථිතෝ නිච්චපිපාසිතෝ අත්තෝ අවක්ඛුකෝ හතත්තෙත්තෝ අපරිනායකෝ විපථපක්ඛත්තෝ අඤ්ඤ සාපරද්ධෝ මහොඝපක්ඛත්තෝ චිහි දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතෝ තීහි දුච්චරිතෙහි විපපටිපන්නෝ චතූහි යොගෙහි යොගිතෝ[4] චතූහි ගන්ථෙහි ගන්ථිතෝ[5] චතූහි උපාදානෙහි උපාදීයති පඤ්චගතිසමාරුළෝහා පඤ්චහි කාමගුණෙහි රජ්ජති පඤ්චහි නීවරණෙහි ඔත්ථටෝ ඡහි විවාදමූලෙහි විවදති ඡතණ්හාකායෙහි රජ්ජති ඡහි දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතෝ සත්තහි අනුසයෙහි අනුසටෝ සත්තහි සංයොජනෙහි සංයුත්තෝ සත්තහි මානෙහි උන්නතෝ අට්ඨහි ලෝකධම්මෙහි සම්පරිවත්තති. අට්ඨහි මිච්ඡත්තෙහි නියුත්තෝ[6] අට්ඨහි පුරිසදොසෙහි දුස්සති නවහි ආඝාතවත්ථුහි ආඝාතිතෝ නවවිධ මානෙහි උන්නතෝ නවහි තණ්හාමූලකෙහි ධම්මෙහි රජ්ජති[7] දසහි කිලෙසවත්ථූහි කිලිස්සති දසහි අකුසලකම්මපථෙහි සමන්නාගතෝ දසහි සංයොජනෙහි සංයුත්තෝ දසහි මිච්ඡත්තෙහි නියුත්තෝ දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්නාගතෝ අට්ඨසතතණ්හාපපඤ්චෙහි පපඤ්චිතෝ වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතෝ ලෝකසන්නිවාසොති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤ්ඤණං ඔකකමති.

අහඤ්ඤමහි තිණ්ණෝ ලොකොව අතිණ්ණෝ අහඤ්ඤමහි මුත්තෝ ලොකොව අමුත්තෝ අහඤ්ඤමහි දන්තෝ ලොකොව අදන්තෝ අහඤ්ඤමහි සන්තෝ ලොකොව අසන්තෝ අහඤ්ඤමහි අස්සත්ථෝ ලොකොව අනස්සත්ථෝ අහඤ්ඤමහි පරිනිබ්බුතෝ ලොකොව අපරිනිබ්බුතෝ පහොමිවාහං[8] තිණ්ණෝ තාරෙතුං මුත්තෝ මොචෙතුං දන්තෝ දමෙතුං සන්තෝ සමෙතුං

1. සී. III. අනුගතෝ.
2. සී. III. උනගිතෝතෝ. උපඛිතෝ.
3. සී. III. මත්තෝ.
4. ම. යොජිතෝ.
5. ම. ගන්ථෙහි ගන්ථිතෝ.
6. සී. I. II. & IV. නියුත්තෝ.
7. සී. මූලකෙහි දහි.
8. ම ඝාහං

අසසෙවා අසසාසෙතුං පරිනිබ්බුතෝ පරෙව නිබ්බාපෙතුනති පසසනතානං බුදධානං භගවනතානං සතෙනපු මහාකරුණාඤ්ඤණං ඔකකමතීති එවං එකූනනවුතියා ආකාරෙහි විභජනං කතං

යමපන යාවතා ධමමධාතුයා යනතකං ඤුතඛබං සඛඛතාසඛඛතාදි කසස සඛබසස පරොපරියනිරපෙකඛ[1] සබබාකාරෙන පටිවිජඣනසමථං ආසාඛමතත පටිබදධවුතති අනාසඤුසාධාරණං භගවතෝ ඤුණං සබබඤා අනවසෙස සඛඛතාසඛඛත[2]සමමුති සචචාවබොධතෝ සබබඤුඤුතඤුණං තසසාවරණාභාවතෝ නිසසඛඛපපවතතිමුපාදය අනාවරණඤුණනති වුචචති, එකමෙවහි තං ඤුණං විසයපවතතිමුඛෙන අඤුසඤුති අසාධාරණභාවදසසනත්ථං දුවිධෙන උද්දිසති අසඤුසඤා සබබඤුඤුතානාවරණ ඤුණානං අසාධාරණතා සබබවිසයතා ආපජජෙයයුං[3] නාව තං යුතතං කිඤුචාපි ඉමාය යුතතියා, අයං හෙත්ථපාලි-සබබඤඛතමසඛඛතමනවසෙසං ජානාතීති සබබඤුඤුතඤුණං, තසසාවරණං නසසීති අනාවරණඤුණං, අතීතං සබබං ජානාතීති සබබඤුඤුතඤුණං තසසාවරණං නසසීති අනාවරණඤුණං, අනාගතං පචචුපපනනං සබබං ජානාතීති සබබඤුඤුතඤුණං තසසාවරණං නසසීති අනාවරණනති විඤ්ඤාරෝ, එවමෙතානි භගවතො ඡඅසාධාරණඤුණානි අවිපරීතාකාරවුතතියා යථාසකවිසයසස අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤුඤුථානි එවමපි භගවා තථානි ආගතොනති තථාගතො

තථා, "සතතිමෙ භිකඛවෙ බොජඣඛගා සතිසමබොජඣඛගා ධමමවිචයසමබොජඣඛගා විරියසමබොජඣඛගා පීතිසමබොජඣඛගා පසසදධිසමබොජඣඛගා සමාධිසමබොජඣඛගා උපෙකඛාසමබොජඣඛගා"ති එවං සරූපතො-යාය ලොකුතතරමගගකඛණෙ උපජජමානා ලීනුදධචච පතිටඨානායූහන කාමසුඛත්තකිලමථානුයොග උචෙඡදසසතානිති වෙසාදීනං. අනෙකෙසං උපදදවානං පටිපකඛභූතා සතිආදි භෙද ධමම සමගගී, යාය අරියසාවකො බුජඣති කිලෙසනිදදය උරුඨහති චතතාරි අරියසචචානි පටිවිජඣති නිබබාණමෙව වා සචඡිකරොතීති, සා ධමමසාමගගි බොධීති වුචචති. තසසා බොධියා අඞගභූති බොජඣඛගා, අරියසාවකො වා යථාවුතතාය ධමමසාමගගියා බුජඣතීති කත්වා බොධීති වුචචති, තසස බොධිසස අඞගභූතතාපි බොජඣඛගාති, එවං සාමඤඤලකඛණතො, උපටඨානලකඛණෙ සතිසමබොජඣඛගා[4] පවිචයලකඛණෙ ධමමවිචය සමබොජඣඛගා පගගහලකඛණෙ විරියසමබොජඣඛගා ඵරණ ලකඛණෙ පීතිසමබොජඣඛගා උපසමලකඛණෙ පසසඛිසමබොජඣඛගා අවිකෙඛපලකඛණෙ සමාධිසමබොජඣඛගා පටිසඛඛානලකඛණෙ උපෙකඛාසමබොජඣඛගානි එවං විසෙසලකඛණතො, තත්ථ කතමො සති සමබොජඣඛගා? ඉධ භිකඛු සතිමා හොති පරමෙන සතිනෙපකකෙන

1. ඒ. පරෙනිරපෙකඛ. 3. ඒ. ආපජජෙයයුං.
2. ම. සංඛත. 4. ම. -ෙප-

සමඤ්ඤාගතො විරකතම්පි විරහාසිතම්පි සරිතා හොති අනුස්සරිතා"ති[1] ආදිනා සත්තානං බොජ්ඣඞ්ගානං අඤ්ඤමඤ්ඤූපකාරවසෙන එකක්ඛණෙ පවත්තිදස්සනතො, "තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො අත්ථි අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු සති අත්ථි බහිද්ධා ධම්මෙසු සති"ති ආදිනා තෙසං විසයවිභාගෙන පවත්ති දස්සනතො, "තත්ථ කතමො සති සම්බොජ්ඣඞ්ගො? ඉධ භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිනිං"ති[2] ආදිනා භාවනා විධිදස්සනතො, තත්ථ කතමෙ සත්තසම්බොජ්ඣඞ්ගා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති-පෙ-තස්මිං සමයෙ සත්තසම්බොජ්ඣඞ්ගා[3] හොන්ති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො-පෙ-උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො, තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගා යා සති-පෙ-අනුස්සතී"ති ආදිනා ඡන්නං වුත්තියා නයග්ගහණවිභාගෙන[4] එවං නානාකාරතො පවත්තානි භගවතො සම්බොජ්ඣඞ්ග විභාවනඤාණානි තස්ස තස්ස අත්ථස්ස අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා "තත්ථ කතමං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාඅරියසච්චං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො-සෙය්‍යථිදං? සම්මාදිට්ඨි-පෙ-සම්මාසමාධී"ති එවං සරූපතො සබ්බකිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියභාවකරත්තා අරියස්ස ඵලපටිලාභකත්තාව අරියො, අට්ඨඞ්ගත්තා නිබ්බාණාධිගමාය එකන්ත කාරණත්තාව අට්ඨඞ්ගිකො, කිලෙසෙ මාරෙන්තො ගච්ඡති නිබ්බාණන්ති කොහි මග්ගීයති සයං වා නිබ්බාණං මග්ගතීති මග්ගොති එවං සාමඤ්ඤ ලක්ඛණතො, සම්මා දස්සන ලක්ඛණා සම්මාදිට්ඨි, අභිනිවෙසන ලක්ඛණෙ සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මා පරිග්ගහණ ලක්ඛණා සම්මාවාචා, සම්මා සමුට්ඨාන ලක්ඛණෙ සම්මාකම්මන්තො, සම්මා වොදාන ලක්ඛණෙ සම්මාආජීවො, සම්මා පග්ගහලක්ඛණෙ සම්මාවායාමො; සම්මා උපට්ඨානලක්ඛණා සම්මා සති, සම්මා අවික්ඛෙපලක්ඛණෙ සම්මාසමාධී"ති එවං විසෙසලක්ඛණතො, සම්මාදිට්ඨි අඤ්ඤඤ්ඤහිපි අත්තනො පච්චනීක කිලෙසෙහි සද්ධිං මිච්ඡාදිට්ඨිං පජහති නිබ්බාණං ආරම්මණං කරොති තප්පටිවිජ්ඣනකමොහවිධමනෙන අසම්මොහතො සම්පයුත්තධම්මෙව පස්සති තථා සම්මාසඞ්කප්පාදයොපි මිච්ඡාසඞ්කප්පාදීනි පජහන්ති. නිරොධඤ්ච ආරම්මණං කරොන්ති, සහජාතධම්මානං සම්මාඅභිනිරොපන පරිග්ගහණ සමුට්ඨාන වොදාන පග්ගහ උපට්ඨාන සම්මාදහනානි ච කරොන්තීති එවං කිච්ච විභාගතො, සම්මාදිට්ඨි පුබ්බභාගෙ නානාඛණා විසුං විසුං දුක්ඛානි ආරම්මණානි කත්වා මග්ගකාලෙ එකක්ඛණා නිබ්බාණමෙව ආරම්මණං කත්වා කිච්චතො දුක්ඛෙ ඤාණන්ති ආදීනි චත්තාරි නාමානි ලභති, සම්මාසඞ්කප්පාදයොපි පුබ්බභාගෙ නානාඛණා නානාරම්මණා මග්ගකාලෙ එකක්ඛණා එකා

1. ම. අනුස්සරිතා හොතීති.
2. සී. II. III. & ම. අඤ්ඤමඤ්ඤ.
3. ම. පරිහාම.
4. සී. I & IV සම්බොජ්ඣඞ්ගා.
5. ම. විභාවෙති.

රම්මණ, නෙපු සම්මාඋඛ්කපෙපා කිච්චතො නෙක්ඛම්මසඤ්ඤාපෙපාති ආදීනි නිඤ්ඤ නාමානි ලභති; සම්මාවාචාදයො පුබ්බභාගෙ මුසාවාද වෙරමණිති ආදිවිභාගා විරතියොපි චෙතනායොපි ඉන්ද්‍රිය මඟඤ්ඤණෙ[1] විරතියොව, සම්මාවායාම සතියො කිච්චතො සම්මප්පධාන සතිපට්ඨානවසෙන චත්තාරි ඒත්තාරි නාමානි ලභන්ති, සම්මාසමාධි පන මඟඤ්ඤණෙපි පඨමජ්ඣානාදි වසෙන නානා එවාති එවං පුබ්බභාග පරභාගෙසු පවත්තිවිභාගතො; "ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිත"නන්ති ආදිනා භාවනා විධිතො; "තත්ථ කතමො අට්ඨඞ්ගිකො මඟ්ගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති-පෙ-දුක්ඛූපපීඩං දක්ඛිණිඤ්ඤං තස්මිං සමයෙ අට්ඨඞ්ගිකො මඟ්ගො හොති සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පොා"ති ආදිනා චතුරාසීතියා නයසහස්සවිභාගෙහීති එවමනෙකාකාරතො පවත්තානි භගවතො අරියමග්ගවිභාවනඤාණානි අත්ථස්ස අවිසංවාදනතො සබ්බානිපි තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි. එවමපි භගවා තථානි ආගතොනි තථාගතො.

තථා "පඨමජ්ඣානසමාපත්තියා නිරොධසමාපත්තී"ති එත්තාවු අනුපටිපාටියා විභාවිතබ්බටෙඨන සමාපජ්ජිතබ්බටෙඨන ච අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීසු සම්පාදනපච්චවෙකඛණාදිවසෙන යථාරහං සම්පයොගවසෙන ච පවත්තානි භගවතො ඤාණානි තදත්ථසිද්ධියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, තථා "ඉදං ඉමස්ස ඨානං ඉදං අඨානං"නන්ති අවිපරිතං තස්ස තස්ස ඵලස්ස කාරණාකාරණජානනං-තෙසං තෙසං සත්තානං අතීතාදිභෙද භින්නස්ස කම්මසමාදානස්ස අනවසෙසතො යථාභූතවිපාකන්තරජානනං-ආයූහනාකඛණෙයෙව තස්ස තස්ස සත්තස්ස අයං නිරයගාමිනි පටිපදා-පෙ-අයං නිබ්බාණගාමිනිපටිපදා"ති යථාවතො සාසවානාසවකම්මවිභාග ජානනං-ඛන්ධායතනානං උපාදින්නානුපාදින්නාදි අනෙකසභාවං නානා සභාවං ච තස්ස ලොකස්ස ඉමාය නාම ධාතුයා උස්සන්නතා ඉමස්මිං ධම්මපබන්ධෙ අයං විසෙසො ජායතීති ආදිනා නයෙන යථාභූතං ධාතු නානත්තජානනං-අනවසෙසතො සත්තානං භිනාදිඅජ්ඣාසයාධිමුත්ති ජානනං-සද්ධාදිඉන්ද්‍රියානං තික්ඛමුදුතාජානනං-සඞ්කිලෙසාදීහි සද්ධිං ඣාන විමොක්ඛාදිවිසෙසජානනං-සත්තානං අපරිමාණාසු ජාතිසු තපපරි බන්ධෙන සද්ධිං අනවසෙසං පුබ්බෙ නිවුත්ථඛන්ධසන්තතිජානනං-භිනාදි විභාගෙහි සද්ධිං චුතිපටිසන්ධිජානනං-ඉදං දුක්ඛන්ති ආදිනා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව චතුසච්චජානනන්ති-ඉමානි භගවතො දසබලඤාණානි අවිරජ්ඣිත්වා යථාසකං විසයාවගාහනතො තථාවිපෙතත්ථසාධනතො ච යථාභූතවුත්තියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි; වුත්තං හෙතං, "ඉධ තථාගතො ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං පජානාති"ති ආදි එවමපි භගවා තථානි ආගතොනි තථාගතො.

යථාවෙනෙසං විඤ්ඤුණවසෙන එවං යථාවුත්තානං සතිපට්ඨාන සම්මප්පධානවිභාවනඤ්ඤුණාදීනං අනන්තාපරිමෙය්‍යභෙදානං අනඤ්ඤ

1. සී. II. මඟඤ්ඤණෙ.

සාධාරණානං පඤ්ඤුච්සෙසානං වසෙන භගවා තථානි ඤාණානි ආගතො අධිගතොති තථාගතො එවමපි තථානි ආගතොති තථාගතො.

කථං තථාගතොති තථාගතො? යා සා භගවතො අභිජාති අභිසම්බොධි ධම්මචිනයපඤ්ඤුපනා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයෙ, තථාවා, වුත්ත හොති, යදත්ථං ලොකනාථෙන අභිපත්ථිතා පවත්තිතා ච තදත්ථස්ස එකන්ත සිද්ධියා අවිසංවාදනතො අවිපරීතත්ථවුත්තියා තථා අච්චතථා අනඤ්ඤථා, තථාහි–අයං භගවා බොධිසත්තභූතො සමතිංසපාරමිපරිපූරණාදිකං බුද්ධත්තපථං සබ්බඤ්ඤ බුද්ධත්තහෙතුං සම්පාදෙත්වා තුසිතපුරෙ ඨිතොව බුද්ධකොලාහලං සුත්වා දසසහස්සචක්කවාළදෙවතාහි එකතො සන්නිපති තාහි උපසඞ්කමිත්වා.

"කාලොයන්තෙ මහාවීර උපපජ්ජ මාතුකුච්ඡියං
සදෙවකං තාරයන්තො බුජ්ඣිස්සු අමතං පද"නති.

ආයාචිතො උපපත්තිපුබ්බනිමිත්තෙතා පඤ්චමහාවිලොකනානි විලොකෙත්වා ඉදානාහං මනුස්සයොනියං උපපජ්ජිත්වා අභිසම්බුජ්ඣිස්සාමීති ආසාළ්හිපුණ්ණමාය සක්‍යරාජකුලෙ මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසමාසෙ දෙවමනුස්සෙහි මහාපරිහරෙන[1] පරිහරියමානො විසාඛපුණ්ණමාය පච්චූසසමයෙ අභිජානිං පාපුණි. අභිජාතක්ඛණෙ පනස්ස පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ විය චතස්සොපි පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං, අයං හි දසසහස්සී ලොකධාතු සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු අප්පමාණෙ ඔභාසෙ ඵරි, තස්ස තං සිරිං දට්ඨුකාමා විය අන්ධා චක්ඛූනි පටිලභිංසු; බධිරා සද්දං සුණිංසු, මූගා සම්මා ලපිංසු, ඛුජ්ජා උජු ගච්ඡන්තා අහෙසුං, පඛුලා පදසා ගමනං පටිලභිංසු, බන්ධනගතා සබ්බසත්තා අත්තබන්ධනාදීහි මුච්චිංසු, සබ්බනිරයෙසු අග්ගි නිබ්බායි, පෙත්තිවිසයෙ ඛුප්පිපාසා වූපසම්, තිරච්ඡානානං භයං නාහොසි, සබ්බ සත්තානං රොගො වූපසම්, සබ්බසත්තා පියංවදා අහෙසුං. මධුරෙන අස්සා හසිංසු, වාරණා ගජ්ජිංසු, සබ්බතූරියානි සකසකනිනාදං මුච්චිංසු, අඝට්ටිතානි එව මනුස්සානං හත්ථූපගාදීනි ආභරණානි මධුරෙනාකාරෙන රවිංසු, සබ්බදිසා විප්පසන්නා අහෙසුං, සත්තානං සුඛං උප්පාදයමානො මුදුසීතල වාතො වායි, අකාලමෙඝො වස්සි, පඨවිතොපි උදකං උබ්භිජ්ජිත්වා විස්සන්දි, පක්ඛිනො ආකාසගමනං විජහිංසු, නදියො අසන්දමානා අට්ඨංසු; මහා සමුද්දෙ මධුරං උදකං අහොසි, උපක්කිලෙසවිනිමුත්තෙ සුරියෙ දිස්ස මානෙ එව ආකාසගතා සබ්බා ජොතියො ජොතිංසු, ඨපෙත්වා අරූපාවචර දෙවෙ සෙසා සබ්බෙ දෙවා[2] සබ්බෙපි නෙරයිකා දිස්සමානරූපා අහෙසුං, නරුකූටකවාටසෙලාදයො අනාවරණභූතා අහෙසුං, සත්තානං චුතූප පාතා නාහෙසුං, සබ්බං අනිට්ඨගන්ධං අභිභවිත්වා දිබ්බගන්ධො පවායි, සබ්බෙ ඵලූපගා රුක්ඛා ඵලධරා සම්පජ්ජිංසු, මහාසමුද්දෙ, සබ්බත්ථකමෙව පඤ්චවණ්ණිනි පදුමෙනි සඤ්ඡන්නතලා අහොසි. ඵලජ්ජලජාදීනි

1. සී. II. III. පරිවාරෙන. 2. සී. III. අවසෙසා සදෙවා.

සබ්බපුප්ඵානි පුප්ඵිංසු, රුක්ඛානං ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි සාඛාසු සාඛාපදුමානි ලතාසු ලතාපදුමානි පුප්ඵිංසු, මහිතලෙ සිලාතලානි භින්දිත්වා උපරූපරි සන්ත සන්ත ඝනා දණ්ඩපදුමානි නාම නික්ඛමිංසු, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි නිබ්බත්තිංසු, සමන්තතො පුප්ඵවස්සං වස්සි, ආකාසෙ දිබ්බතූරියානි වජ්ජිංසු, සකලදසසහස්සී ලොකධාතු වටෙවත්ථා විස්සට්ඨ මාලාගුළං විය උපරිලෙත්ථා බද්ධමාලාකලාපො විය අලඞ්කතපටියත්තං මාල සනං විය එකමාලමාලිනී විප්පකිරන්තවාලවීජනී පුප්ඵධූපගන්ධපරිවාසිතා පරමසොභග්ගප්පත්තා අහොසි, තානිව පුබ්බනිමිත්තානි උපරි අධිගන්තබ්බානං අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං නිමිත්තභූතානි එව අහෙසුං; එවං අනෙකච්ඡරියපාතුභාවපතිමණ්ඩිතා චායං අභිජාති, යදග්ගෙ අනෙන අභිසම්බොධි පත්ථිතා තස්සා අභිසම්බොධියා එකන්තසිද්ධි තථාව අහොසි අවිතථා අනඤ්ඤථා, තථා යෙ බුද්ධවෙනෙය්‍ය බොධනෙය්‍යබන්ධවා තෙ සබ්බෙපි අනවසෙසතො සයමෙව භගවතා විනීතා, යෙ ච සාවකෙහි වෙනෙය්‍යා ධම්මවෙනෙය්‍යා ච තෙ හි සාවකාදීහි විනීතා විනයං ගච්ඡන්ති ගමියන්ති වාති, යදග්ගෙ භගවතා අභිසම්බොධි අභිපත්ථිතා තදග්ගස්ස එකන්තසිද්ධියා අභිසම්බොධි තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා,-අපිච යස්ස යස්ස ඤෙය්‍යධම්මස්ස යො යො සභාවො බුජ්ඣිතබ්බො, සො සො හත්ථතලෙ ඨපිත ආමලකං විය ආවජ්ජනපටිබද්ධෙන ඤාණෙන අවිපරීතං අනවසෙසතො භගවතා අභිසම්බුද්ධොති එවම්පි අභිසම්බොධි තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා.

තථා තෙසං ධම්මානං තථා දෙසෙතබ්බප්පකාරං තෙසම්පි සත්තානං ආසයානුසයචරිතාධිමුත්තිං සම්මදෙව ඔලොකෙත්වා ධම්මතං අවිජහනෙන නෙව පඤ්ඤත්තිමයං වොහාරමත්තං[1] අනභිධාවනෙනෙව ච ධම්මතං විභාවෙනෙතෙන[2] යථාපරාධං යථාඣාසයං යථාධම්මඤ්ච අනුසාසනෙතෙන භගවතා වෙනෙය්‍යා විනීතා, අරියභූමිං සම්පාපිකාපි ධම්මචිනයපඤ්ඤා පනාස්ස තදග්ගසිද්ධියා යථාභූතවුත්තියා ච තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා; තථා යා සා භගවතා අනුප්පත්තා පඨවියාදි එස්සවෙදනාදි රූපාරූප සභාවවිනිමුත්තා ලූජ්ජනභාවාභාවතො ලොකසත්තාභාවාත්තා තමසා විසංසට්ඨත්තා කෙනචි අනොභාසනීයා ලොකසභාවාභාවතො එව ගතිආදි භාවරහිතා අපපනිට්ඨා අනාරම්මණා අමතමහානිබ්බාණධාතු බ්‍රහ්මඝොසානං උපාදින්නානං ලෙසමත්තස්සාපි අභාවතො අනුපාදිසෙසාති පවුච්චති.

යං සන්ධාය වුත්තං, "අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතනං යත්ථ නෙව පඨවි න ආපො න තෙජො න වායො න ආකාසානඤ්චායතනං න විඤ්ඤාණඤ්චායතනං න ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං නායං ලොකො න පරොලොකො න උභො චන්දිමසුරියා, තමහං භික්ඛවෙ නෙව ආගතිං වදාමි න ගතිං න ඨිතිං න චුතිං න උපපත්තිං න පපතිට්ඨං අපප්පවත්තං අනාරම්මණමෙවෙතං එසෙවන්තො දුක්ඛස්සාති, සා සබ්බසම්පි

1 සී. III & IV. පඤ්ඤත්තිනය වොහාරමත්ත. 2. ම. විභාවෙනෙතෙනෙව.

උපාදානක්ඛන්ධානං අත්ථඞ්ගමෝ සබ්බසඞ්ඛාරානං සමථෝ සබ්බූපධීනං පටිනිස්සග්ගෝ සබ්බදුක්ඛානං වූපසමෝ සබ්බාලයානං සමුග්ඝාතෝ සබ්බවට්ටානං[1] උපච්ඡේදෝ අච්චන්තසන්තිලක්ඛණාති යථාවුත්තසභාවස්ස කදාචිපි අවිසංවාදනතෝ තථා අච්චන්තං අනඤ්ඤථා එවමෙතා අභිජානාති ආදිකා තථා ගතෝ උපගතෝ අධිගතෝ පටිපන්නා පත්තෝති තථාගතෝ එවං භගවා තථාගතෝති තථාගතෝ.

කථං තථාවිධෝති තථාගතෝ? යථාවිධා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා, අයම්පි භගවා තථාවිධෝති, කිං වුත්තං හොති –යථාවිධා තෙ භගවන්තෝ මග්ග සීලෙන ඵලසීලෙන සබ්බෙනපි ලෝකියලෝකුත්තරසීලෙන මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා මග්ගපඤ්ඤාය ඵලපඤ්ඤාය සබ්බායපි ලෝකියලෝකුත්තර පඤ්ඤාය දෙවසිකං වලඤ්ජිතබ්බෙහි චතුවීසති කොටිසතසහස්ස සමාපත්ති විහාරෙහි, තදඞ්ගවිමුත්තියා වික්ඛම්භනවිමුත්තියා සමුච්ඡේදවිමුත්තියා පටිපස්සද්ධිවිමුත්තියා නිස්සරණවිමුත්තියාති සඞ්ඛෙපතෝ, විත්ථාරතෝ පන අනන්තාපරිමාණභෙදෙහි අවිමුත්තාය්‍යානුභාවෙහි සකලසබ්බඤ්ඤු ගුණෙහි අයම්පි අම්හාකං භගවා තථාවිධෝ, සබ්බෙසං පුරිමසම්මාසම්බුද්ධානං ආයුවෙමත්තං සරීරපමාණවෙමත්තං කුලවෙමත්තං දුක්කරචරියාවෙමත්තං රංසිවෙමත්තන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි වෙමත්තෙහි සියා වෙමත්තං, න පන සීලවිසුද්ධියාදිසු විසුද්ධීසු වෙමත්තං, සමථවිපස්සනා පටිපත්තියං අත්තනා පටිවිද්ධගුණෙසුච කිඤ්චි නානාකරණං අත්ථි, අථඛෝ මඤ්ඤ හිරඤ්ඤ සුවණ්ණං විය අඤ්ඤමඤ්ඤනිබ්බිසෙසා තෙ බුද්ධා භගවන්තා තඤ්ඤා යථා විධා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා අයම්පි භගවා තථාවිධෝති තථාගතෝ. එවං තථාවිධෝති තථාගතෝ; විධඅත්ථෝ වෙත්ථ ගතසද්දෝ, තථාහි ලෝකියා විධ යුත්ත ගතසද්දෙ පකාරත්ථෙ වදන්ති.

කථං තථා පවත්තිතොති තථාගතෝ; අනඤ්ඤඤඤාධාරණෙන ඉදඤානු භාවෙන සමන්නාගතත්තා අත්ථපරිසම්භිදාදිනං උක්කංසපාරම්පත්තියා අනාවරණඤාණ[2]පරිලාභෙනච භගවතෝ කායපවත්තියාදිනං කත්ථචි පරිඤාභාවතෝ යථාරුචි තථාගතං ආගති ගමනං කායවචීචිත්තපප්පවත්ති එතස්සාති තථාගතෝ, එවං තථා පවත්තිතොති තථාගතෝ.

කථං, තථෙහි ආගතොති තථාගතෝ; බොධිසම්භරණෙ තපපරි පක්ඛපප්පවත්තිසඞ්ඛාතං නත්ථි එතස්ස අතථත්ති තථෙහි ආගතෝ, සෝ පනස්ස තථභාවෝ අවෙච්චර[3]දානපාරමී ආදිසු අවිපරීත ආදීනවානිසංස පච්චවෙක්ඛණාදි නයප්පවත්තෙහි ඤාණෙහි ආගතෝ තථාගතෝ.

අථවා, කිලෙසාභිසඞ්ඛාරප්පවත්තිසඞ්ඛාතං ඛන්ධප්පවත්තිසඞ්ඛාතමෙව වා පඤ්චසුපි ගතීසු ගතං ගමනං එතස්ස නත්ථීති ආගතෝ, සව්වූපාදි සෙසඅනුපාදිසෙසනිබ්බාණප්පත්තියා සච්චායමස්ස ආගතභාවෝ තථෙහි අරියමග්ගඤාණෙහීති එවං භගවා තථෙහි ආගතොති තථාගතෝ.

1. සී. I. සබ්බාභිඤ්ඤානං. 2. සී. III. ඤාණෙ. 3. සී. II. ච්චෙජර.

කථං තථා ගතභාවෙන තථාගතො; තථා ගතභාවෙනාති තථාගතස්ස සබ්භාවෙන අත්ථිතායාති අත්ථො. කොපනෙස තථාගතො? යස්ස අත්ථිනාය භගවා තථාගතොති වුච්චතීති? සද්ධම්මොති, අරිමග්ගො තාව යථා යුගනද්ධසමථවිපස්සනාබලෙන අනවසෙසතො කිලෙසපකෙඛ යමුහනනෙන සමුච්ඡේදපහාණවසෙන ගන්තබ්බත්තා තථාගතො, එල ධම්මො යථා අත්තනො මග්ගානුරූපං පටිප්පස්සද්ධිපහාණවසෙන ගන්තබ්බත්තා තථාගතො පවත්තො, නිබ්බාණධම්මො පන යථා ගතො පඤ්ඤාය පටිවිද්ධො සකලවට්ටදුක්ඛවූපසමාය සම්පජ්ජති බුද්ධාදීහි තථා ගතො සච්ඡිකතොති තථාගතො.

පරියත්තිධම්මොපි යථා පුරිමබුද්ධෙහි සුත්තගෙය්‍යාදිවසෙන පවත්ති තො ආදි කල්‍යාණාදිපකාසනවසෙන වෙනෙය්‍යානං ආසයාදි අනුරූපං පවත්තිතොත්, තථා අභාසකං භගවතාති තථාගතොති ගතො ගදිතො පවත්තොති තථාගතො. යථා හි භගවා දෙසිතො තථා භගවතො සාවකෙහි ගතො ආගතොති තථාගතො; එවං සබ්බොපි සද්ධම්මො තථාගතො; හෙනාහ සක්කා දෙවානම්පියෙ, "තථාගතං දෙවමනුස්සපූජිතං ධම්මං නමස්සාම සුවත්ථි හොතූ"ති සඞ්ඝං අත්ථි හි භගවා තථාගතො, යථා ච ධම්මො එවං අරිය සඞ්ඝොපි යථා අත්තහිතාය පරහිතාය ච පටිපන්නොති සුවිසුද්ධං බුබ්බ භාගසමථවිපස්සනා පටිපදං පුරක්ඛත්වා තෙන තෙන මග්ගෙන ගන්තබ්බං තථා ගතොති තථාගතො.

යථා වා භගවතා සච්චපටිච්චසමුප්පාදයෙ දෙසිතා තථා බුද්ධත්තා තථා ගදනතොච තථාගතො, තෙනාහ සක්කා දෙවරාජා "තථාගතං දෙවමනුස්සපූජිතං සඞ්ඝං නමස්සාම සුවත්ථි හොතූ"ති. සඞ්ඝස්ස සාවක භූතො අත්ථි හි භගවා තථාගතො. එවං තථා ගතභාවෙනෙව තථාගතොති.

ඉදමපිච තථාගතස්ස තථාගතභාවදීපනෙ මුඛමත්තකමෙව, සබ්බා කාරෙන පන තථාගතොච තථාගතස්ස තථාගතභාවං වණ්ණෙය්‍ය, ඉදං හි තථාගතපදං මහන්තං මහාගතිකං මහාවිසයං තස්ස අපපමාදපදස්ස විය තෙපිටකම්පි බුද්ධවචනං යුත්තතිතො අත්ථභාවෙන ආහරන්තා අතිහෙ[1] ධම්මකථිකා පඤ්ඤත්තොතාති[2] වත්තබ්බතා =

තඤ්හෙදං වුච්චති.

"යථෙව ලොකෙ පුරිම[3] මහෙසිනො
සබ්බඤ්ඤුභාවං මුනයො ඉධාගතා
තථා අයං සක්‍යමුනිපි ආගතො
තථාගතො වුච්චති තෙන චක්ඛුමා

පහාය කාමාදිමලෙ අසෙසතො
සමාධිඤාණෙහි යථාගතා ජිනා
පුරාතනා සක්‍යමුනි ජුතින්ධරා
තථාගතො තෙන තථාගතො මතො.

1. ම. අතිහෙත්ථ. 2. සී. පඤ්ඤත්තා & ම. පඤ්ඤත්තා. 3. සී. II. මුණිනො.

තථඤ්ච ධාතායතනාදි ලක්ඛණං
සභාවසාමඤ්ඤවිභාගතෝ අයං
සයම්භුඤාණේන ජිනෝ සමාගතෝ
තථා ගතෝ වුච්චති සක්‍යපුඞ්ගවෝ.

තථානි සච්චානි සමන්තචක්ඛුනා
තථා ඉදප්පච්චයතාව සබ්බසෝ
අනඤ්ඤනෙය්‍යා නයතෝ විභාවිතා
තථා ගතෝ තෙන ජිනෝ තථාගතෝ.

අනෙකහෙදූසුපි ලෝකධාතූසු
ජිනස්ස රූපායතනාදි ගොචරෙ
විචිත්තහෙදෙ තථමෙව දස්සනං
තථාගතෝ තෙන සමන්තලෝචනෝ.

යතෝ ච ධම්මං තථමෙව භාසති
කරොති වා තස්සනුරූප[1] මත්තනෝ
ගුණෙහි ලොකං අභිභුය්‍යරියති
තථාගතෝ තෙනපි ලොකනායකෝ.

තථා පරිඤ්ඤය තථාය සබ්බසෝ
පවෙදි ලොකප්පභවං අතීසකම්
ගතොච පච්චක්ඛකිරියාය නිබ්බුතිං
අරියමග්ගඤ්ච ගතෝ තථාගතෝ.

තථා පරිඤ්ඤය තථාය සබ්බසෝ
හිතාය ලොකස්ස යතෝ සමාගතෝ
තථාය නාථෝ කරුණාය සබ්බදා
ගතොච තෙනාපි ජිනෝ තථාගතෝ.

තථානි ඤාණානි යතෝ සමාගතෝ
යථා සභාවං විසයාවබොධතෝ
තථාභිජානි පජහුනි තථාගතෝ
තදත්ථ සම්පාදනතෝ තථාගතෝ.

යථා විධා තෙ පුරිමා මහෙසිනෝ
තථා විධොයමපි තථා යථාරුචි
පවත්තවාචාදන[4] විත්තභාවතෝ
තථාගතෝ වුච්චති අග්ගපුග්ගලෝ.

---

1. ම. වාක්‍යඅනුරූප.
2. සී. & ම. අභිභුය්‍යඉරියති
3. සී. II. IIL තථාභිජානි, ඕජානි.
4. ම. වාක්‍යදත,

න බොධිසම්භාරච්පකඛතො පුරෙ
ගතං න සංසාර ගතමපි චායං
නවත්ථි නාථස්ස භවනත දඝසිනො
තථෙඛි තඝමා ආගතො තථාගතො

තථාගතො ධම්මධරෙ මහෙසිනො
යථා පහාතබබමලං පනියති
තථාගතෙ අරියගතෙපි සඞ්ඝනො
තථාගතො තෙන සම්මඛගිභාවතො''ති.

මහිද්ධිකතාති: පරමෙන චිත්තවසීභාවෙන ච ඉද්ධිවිධඝොගෙන ධම්මානුභාවාඝඝඨත්තනිපඨාදනසම්භත්තාසඛතාය මහතියා ඉද්ධියා සමන්නාගතතා **මහිද්ධිකතා**, චිරකාල සම්භූතෙන සුවිදූර පවිපඝඛන ඉච්ඡිතත්ථනිබ්බත්තිහෙතුභූතෙන මහාජුතිකෙන පුඝඝතෙජෙන සමන්නා ගතතා **මහානුභාවතා**, **ඝත්‍රාති** අච්ඡරිය පඝාඝකොතූහලහාඝ පඝාදිකො පවචත්තත්ථෙ නිපාතො තෙන යුත්තත්තා, **විජානිඝඝතීති**: අනාගතකාලවචනං; අත්ථො පන අතීතකාලෙ යෙව, අයං හෙත්ථ අත්ථො. යා හි නාම අඝං සුපවාඝා තථා දුඛඛනිවුඛහා කිච්ඡාපන්නා හගවතො වචනසමකාලමෙව සුඛෙන අරොගා අරොගං පුත්තං විජාඝිති. **අත්තමනොති**: සකමනො; හගවති පඝාදෙන කිලෙඝරහිතචිත්තොති අත්ථො. කිලෙඝපරියුට්ඨිතං හි චිත්තං වසෙ අවත්තනතො අත්තමනොති න සක්කා වත්තුන්ති. **අත්තමනොති** වා පිතිඝොමනඝෙති ගහිතමනො; **පමුදිතොති**: පාමුජ්ජුප්පත්තො. **පිතිඝොමනඝජාතොති**. ජාතබලවපිති ඝොමනඝෙඝා; **අථාති** පච්ඡා. තතො කතිපාහඝස්ස අච්චයෙන; **ඝත්ත හත්තානීති**. සත්තසු දිවසෙසු දුතබබහත්තානි. **සඛානනාඝාති**: සඛානන පුඝඝඨ්ථං යං සෙව බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස දානවසෙන පයිරුපාඝන වසෙනෙව හවිඝඝති පුඝඝඨං තදත්ථං, ''අථඛො හගවා ආයස්මන්තං මහා මොග්ගල්ලානං ආමන්තෙසී''ති. කඝමා ආමන්තෙනසි? සුපපවාඝාය සාමිකස්ස පඝාදරකඛණත්ථං න සුපපවාඝාය පඝාදරකඛණත්ථං, සුපපවාඝා පන අචලපඝාදත්ථ, උපාසකස්ස පන පඝාදරකඛණං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙ රස්ස භාරො, තෙනාහ ''තුඝ්හෙඝඝො උපට්ඨාකො''ති.

තත්ථ තුඝ්හෙඝඝොති: තුඝ්හං එඝෙ; **තිණ්ණං ධම්මානං පාවිභොගොති**: මම භොගාදීනං තිණ්ණං ධම්මානං අභානියා අවිනාඝාය අත්‍රෙ මහාමොග්ගල්ලානො **ඝදි පාවිභොගෙ** යදි පවිභූතො සත්තදිවසෙ අනික්ඛමිත්වා මම සක්කා දානං දාතුන්ති යදි අත්‍රෙන ඝුත්තන්ති දීපෙති, ථෙරොපි තඝ්ඝ තෙසු දිවසෙසු භොගානං ජීවිතඝ්ඝව අනුපදදවං පඝ්ඝිත්වා ආහ. ''විත්තං ඛො තෙඝං ආවුඝො ධම්මානං පාවිභොගෙ භොගානඤ්ච ජීවිතඝ්ඝ ච''ති සද්ධා පනඝ්ඝ චිත්තපවිබද්ධානි තඝ්ඝෙව භාරං කරොන්තො ''සද්ධාය පන නික්ඛඝඝව පාවිභොගො''ති ආහ. අපිච යො උපාඝකො දිවඪ්ඨසච්චො තඝ්ඝ සද්ධාය අඝඝඨාභාවො නත්ථීති; තථා වුත්තං, තෙනෙව ච කාරණෙන භගවතා පච්ඡාපි ත්වං කරිඝඝසීති සඝඝපෙඝිති වුත්තං. උපාසකොපි

සත්ථරි ථෙරෙ ච ගාරවෙන සුපපවාසාය තස්සාව පුඤ්ඤඤ්ච වඩ්ඪිං ඉච්ඡන්තෙනා "කරොතු සුපපවාසා කොලියධීතා සත්තහත්තානි පච්ඡාභං කරිස්සාමී"ති අනුජානි. **තඤ්ච දිවසං** නන්ති: විජාතදිවසතො පට්ඨාය එකා දසමං දිවසං අනිකඤ්ඤාමිත්වා තතොපරං සත්තාහං බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං හොජෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තං සත්තවස්සිකං දාරකං භගවතං භික්ඛු සඞ්ඝඤ්ච වන්දුපෙසි. **සත්ත වස්සානී**නි: සත්තව සංවච්ඡරානි; අච්චන්ත සංයොගවසෙනෙවෙතං උපයොගවචනං, **ලොහිතකුම්භියං වුට්ඨානී**නි මාතු කුච්ඡියං අත්තනො ගබ්භවාසදුක්ඛං සඤ්ඤාය වදති. **අඤ්ඤානිපි එවරූපානි සත්ත පුත්තානී**නි: අඤ්ඤම්පි එවරූපෙ සත්තපුත්තෙති වත්තබ්බෙ ලිඞ්ග විපල්ලාසෙන වුත්තං, **එවරූපානී**නි: එවං සත්තවස්සානි ගබ්භධාරණ වසෙන සත්තාහං මූළ්හගබ්භතායව මහන්තං දුක්ඛං පාපෙත්වා උප්පජ්ජනක පුත්තෙති අත්ථෝ; එතෙන මාතුගාමානං පන ලොලතාය පුත්තලාභෙන අතිත්තිති දස්සෙති.

එතමත්ථං විදිත්වාති. එතං සත්තදිවසාධිකානි සත්තසංවච්ඡරානි ගබ්භධාරණදිවසෙන පවත්තං මහන්තං දුක්ඛං එකපදෙ විදිත්වා පුත්ත ලොලතාවසෙන යථාවුත්තමත්ථං විදිත්වා, **ඉමං උදානං** නන්ති: ඉමං විත්තපුඛ පමත්තෙතා විය පමත්තපුග්ගලං ඉට්ඨාකාරෙන වඤ්චිත්වා තණ්හාසිනෙ හස්ස පහාණාකාරානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අසානං** නන්ති: අමධුරං අසුඛදරං අනිට්ඨං; **සානරූපෙනා**ති: ඉට්ඨ සභාවෙන, **පියරූපෙනා**ති: පියායිතබ්බභාවෙන; **සුඛසාරූපෙනා**නි: සුඛස්සභාවෙන; ඉදං වුත්තං හොති.–යස්මා අසාතං අපියං දුක්ඛමෙව යම්හා සකලම්පි වට්ටගතං සඞ්ඛාරජාතං අපහීණවිපල්ලාසත්තා අයොනිසො මනසිකාරෙන ඉට්ඨං විය පියං පියසුඛං විය ච හුත්වා උපට්ඨහමානං සන්විප්පවාසෙන පමත්තපුග්ගලං අතිවත්තති අභිභවති අජ්ඣොත්ථරති, තස්මා ඉමම්පි සුපපවාසං පුනපි සත්තක්ඛත්තුං එවරූපං අසාතං අපියං දුක්ඛං සාතාදිපතිරූපකෙන පුත්තසඤ්ඤාතෙනෙව වඤ්චුඛෙන අජ්ඣොත්ථරන්ති.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

නවමෙ; **සුඛඛ්ගමෙනී**ති: සාවත්ථියං පාචීනදිසාභාගෙ අනුරාධපුරස්ස උත්තමදෙවිවිහාරසදිසෙ ඨානෙ කාරිතෙ ආරාමෙ, **ඔහාරමානුපඛාදෙනී**ති: තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා.

අතීතෙ සත්තසතසඞ්ඛපමත්තෙ පදුමුත්තරදසබලං එකා උපාසිකා අඤ්ඤතරඋපාසිකං අත්තනො අඟුපට්ඨානෙ ඨපෙත්වා දිසා භගවන්තං නිමන්තෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසතසහස්සස්ස[1] දානං දත්වා භගවතො නිපච්චාකාරං කත්වා අනාගතෙ තුම්හාදිසස්ස බුද්ධස්ස අඟුපට්ඨායිකා

1. ම. භික්ඛුසඞ්ඝස්ස.

භවෙය්‍යන්ති පත්ථනං අකාසි. සා කපපසතඅභස්සං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ භද්දියනගරෙ මෙණ්ඩකසෙට්ඨි පුත්තස්ස ධනඤ්ජයසෙට්ඨිනො ගෙහෙ සුමනදෙවියා කුච්ඡියම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. ජාතකාලෙ චස්සා විසාඛාති නාමං අකංසු. සා යදා භගවා භද්දිය නගරං අගමාසි තදා පඤ්චහි දාරිකාසතෙහි සද්ධිං භගවතො පච්චුග්ගමනාදිං කත්වා පඨමදස්සනෙනෙව සොතාපන්නා අහොසි.

අපරභාගෙ සාවත්ථියං මිගාරසෙට්ඨිපුත්තස්ස පුණ්ණවඩ්ඪනකුමාරස්ස ගෙහං ගතා, තඤ්ච නං සස්සුරො මිගාරසෙට්ඨි උපකාරචසෙන මාතුට්ඨානෙ ඨපෙසි, තස්මා මිගාරමාතාති වුච්චති. අත්තනො මහාලාභසක්කාරං විස්සජ්ජෙත්වා නවකොටිහි භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච වසනත්ථාය කාරිය මනෙන භූමිභාගෙ උපරි භූමියං පඤ්චගබ්භසතානි හෙට්ඨාභූමියං පඤ්චගබ්භසතානීති ගබ්භසහස්සපතිමණ්ඩිතං පාසාදං කාරෙසි. තෙන වුත්තං "මිගාරමාතු පාසාදෙ"ති. **කොච්දෙව අත්ථොති**: කිඤ්චිදෙව පයොජනං; **රඤ්ඤන්ති**: රාජිනි, **පබ්බදෙඛාති**: ආසනෙත්වා; විසාඛාය ඤාතිකුලතො මණිමුත්තාදි රවිනං තාදිසං **හණ්ඩජාතං** තස්සා පණ්ණාකාරත්ථාය පෙසිතං, තං නාගර චාරපත්තං සුඛකාකා තඤ්ච සුඛං ගණ්හනත්තා තදනුරූපං අගඝෙත්වා අතිරෙකං ගණ්හිංසු. තං සුත්වා විසාඛා රඤ්ඤා තමත්ථං නිවෙදෙතුකාමා පරිරූපපරිවාරෙන රාජනිවෙසනං අගමාසි; තස්මිං ඛණෙ රාජා මල්ලිකාය දෙවියා සද්ධිං අන්තෙපුරං ගතා හොති. විසාඛා ඔකාසං අලභමානා ඉදානි ලභිස්සාමීති භොජනවෙලං අතික්කමිත්වා තිණ්හත්තුං හුත්වා **පක්කාමි**, එවං විභතිහං ගන්ත්වාපි ඔකාසං න ලභි යෙව. ඉති රාජා අති වෙදිත්වාපි තස්ස අත්ථවිනිච්ඡයස්ස ඔකාසකරණෙන "යථාධිප්පායං න තීරෙතී"ති වුත්තො.

තඤ්ච **යථාධිප්පායන්ති**: අධිප්පායානුරූපං. **න තීරෙතීති**: න නිට්ඨ පෙති; මහාඋපාසිකාය හි රඤ්ඤායතත්තසුඛමෙව රඤ්ඤෙ දත්වා ඉතරං **විස්සජ්ජාපෙතුං** අධිප්පායො. තස්සා රඤ්ඤෙ න දිට්ඨත්තා එවං න තීරෙතීති. **භඤ්ඤන්ති**: වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. **දිවාදිවස්සාති**: දිවසස්ස දිවා; මජ්ඣන්හි කෙ කාලෙති අත්ථො. කෙනචිදෙව කරණීයෙන දිවසස්ස දිවා භිතභිතං රාජනිවෙසනචාරං ගච්ඡන්තී තස්ස අත්ථස්ස අනිට්ඨිතත්තා නිරත්ථකමෙව උපසඞ්කමිං භගවති උපසඞ්කමනමෙව පන දස්සනානුත්තරියාදිපටිලාභ කාරණත්තා සාත්ථකන්ති එවාහං භන්තෙ ඉමාය වෙලාය ඉධාගතාති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තී මාදිසා උපාසිකා "**ඉධ මෙ භන්තෙ**"ති ආදිමාහ. **එතමත්ථන්ති**: එතං පරායත්තතාය අධිප්පායසම්පජ්ජනසඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා, **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං පරාධීනාපරාධීනවුත්තීනං ආදීනවානිසංසපරිදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සඞ්ඛං පරවසං දුක්ඛන්ති**: යං කිඤ්චි අත්ථජාතං පයොජනං පරවසං පරායත්තං, තං අත්තනො ඉච්ඡාය නිප්ඵාදෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය **දුක්ඛං** දුක්ඛාවහං හොතීති අත්ථො. **සඞ්ඛං ඉස්සරියං සුඛන්ති**: දුවිධං ඉස්සරියං ලොකියං ලොකුත්තරඤ්ච; තත්ථ ලොකියං රාජිස්සරියාදිවෙව ලො

කියජඞ්ඛානාභිසඞ්ඛතනිබ්බත්තකං චිත්තිස්සරියඤ්ච ලොකුත්තර මග්ගඵලාධිගම නිමිත්තං නිරොධිස්සරියං, නෙසු යං වඤ්චනනිභාවපරියොසානං මනුස්සෙසු ඉස්සරියඤ්ච සක්කාදීනං තස්මිං තස්මිං දෙවනිකායෙ ආධිපච්චභූතං ඉස්සරියඤ්ච තදුභයං යදිපි කම්මානුභාවෙන යථිච්ඡිතනිපඵත්තියා සුඛනිමිත්තත්තාය සුඛං, විපරිනාමදුක්ඛත්තාය පන සබ්බථා දුක්ඛමෙව; තථා අනිච්චනිකන්තාය ලොකියජඞ්ඛානනිබ්බත්තකං චිත්තිස්සරියං, නිරොධිස්සරියමෙව පන ලොකධම්මෙහි අකම්පනියතො අනිච්චතිසභාවත්තා ච එකන්ත සුඛං නාම, යම්පනෙත්ථ සබ්බථෙව අපරාධීනතාය ලභති චිත්තසුඛං තං සන්ධාය වත්ථා "සබ්බං ඉස්සරියං සුඛ" න්ති ආහ. **සාධාරණෙ චිඤ්ඤඤ්ඤනන්ති**: ඉදං "සබ්බං පරවසං දුක්ඛ" න්ති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථවිවරණං; අයඤ්හෙත්ථ අත්ථෝ:-සාධාරණෙ පයොජනෙ සාධෙතබ්බෙ සති තස්ස පරාධීනතාය යථාධිප්පායං අනිපජ්ජනතො ඉමෙ සත්තා විඤ්ඤඤ්ඤන්ති විඤ්ඤං ආපජ්ජන්ති, කිලමන්ති; **යොගා හි දුරතික්කමා**නි: යස්මා කාමයොගභවයොග දිට්ඨියොගඅවිජ්ජායොගා අනාදිකාලවිභාවිතා අනුපවිත්තසුඵලසම්භාරෙහි පජහිතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුරතික්කමා, එතෙසු දිට්ඨියොගො පඨම මග්ගෙන අතික්කමිතබ්බො, කාමයොගො තතියමග්ගෙන, ඉතරෙ අග්ග මග්ගෙන, ඉති අරියමග්ගානං දුරධිගමනීයත්තා ඉමෙ යොගා දුරතික්කමා. තස්මා කාමයොගාදිවසෙන ඉච්ඡිතාලාභහෙතු සත්තා විඤ්ඤඤ්ඤන්ති අසාධාරණෙ පන චිත්තිස්සරියෙ නිරොධිස්සරියෙ ච සති න කදාචිපි විඤ්ඤ තස්ස සම්භවොති අධිප්පායො.

අථවා, **සබ්බං පරවසන්ති**: යං අත්තනො අඤ්ඤපච්ඛපච්චයා යත්තවුත්තිසඞ්ඛාතං තං සබ්බං අනිච්චසභාවත්තාය දුක්ඛං, "යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති"ඞි වුත්තං, **සබ්බං ඉස්සරියන්ති**: සබ්බසඞ්ඛත නිස්සට්ඨස්සරියඨානාය ඉස්සරියන්ති ලද්ධනාමං නිබ්බාණං තං උපාදිසෙසාදිවිභාගං සබ්බං සුඛං "නිබ්බාණං පරමං සුඛන්ති"ඞි වුත්තං **සාධාරණෙ**නි: එවං දුක්ඛ සුඛෙ වවත්ථිතෙ ඉමෙ සත්තා ඛන්ධාධාරණෙ දුක්ඛකාරණෙ නිමුග්ගා හුත්වා විඤ්ඤඤ්ඤන්ති, **යොගා හි දුරතික්කමා**නි: යස්මා තෙ සබ්බත්ථ නිමජ්ජනස්ස[1] හෙතුභූතා කාමයොගාදයො දුරතික්කමා, තස්මා තම්පි විසඞ්ඛෙ පරායත්තමත්ථං පත්ථෙත්වා අලභමානා විඤ්ඤඤ්ඤන්ති අධිප්පායො.

නවමසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **අනුපියායන්ති**: එවං නාමකෙ නගරෙ; **අම්බවනෙ**නි: තස්ස නගරස්ස අවිදූරෙ මල්ලරාජූනං එකං අම්බවනං අහොසි, තත්ථ මල්ලරාජූහි භගවතො විහාරෙ කාරිතෙ, සො අම්බවනනෙත්වෙව වුච්චති; අනුපියං ගොචරගාමං කත්වා තත්ථ භගවා විහරති. තෙන වුත්තං:-"අනුපියායං විහරති අම්බවනෙ"ති. **භද්දියොති**: තස්ස ථෙරස්ස නාමං; **කාලිගොධාය**

1. සී II. නිමුජ්ජනස්ස.

පුනෙනාති: කාලිගොධා නාම සාකියානං සක්කරාජදෙවි යා අරියසාවිකා ආගතඵලා විඤ්ඤුතසාසනා, තස්සා අයං පුත්තෝ, තස්ස පබ්බජ්ජාවිධි ඛණ්ඩකෙ ආගතොව.

සෝ පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා න චිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤෝ අහොසි. තෙරාපි ධුතඞ්ගානි සමාදිය වත්තන්ති. භගවා ච "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං උච්චාකුලිකානං යදිදං භද්දියෝ කාලිගොධාය පුත්තො"ති උච්චාකුලිකභාවෙ එතදග්ගෙ ඨපිතො අසීතියා සාවකානං අබ්භන්තරෝ. **සුඤ්ඤාගාරගතොති**: "ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච අවසෙසං අරඤ්ඤ"නන්ති වුත්තං අරඤ්ඤරුක්ඛමූලඤ්ච ඨපෙත්වා අඤ්ඤං පබ්බතකන්දරාදිපබ්බජිතසාරුප්පං නිවාසඨානං ජනසම්බාධාභාවතො ඉධ සුඤ්ඤාගාරන්ති අධිප්පෙතං, අථවා ව්‍යාධකාඝාතානං සඤ්ඤානං අභාවතො විවිත්තතං යං කිඤ්චි අගාරමපි සුඤ්ඤාගාරන්ති වෙදිතබ්බං, තං සුඤ්ඤාගාරං උපගතො; **අභික්ඛණ**න්ති: බහුලං, **උදානං උදානෙතී**ති: සෝ හි ආයස්මා අරඤ්ඤෙ දිවාවිහාරං උපගතොපි රත්තිවාසූපගතොපි යෙභුය්‍යෙන ඵලසමාපත්තිසුඛෙන නිරොධසුඛෙනෙව වීතිනාමෙති, තස්මා තං සුඛං සඨ්ඨාය පුබ්බෙ අත්තනා අනුභූතං සහයං සපරිළාහං රජ්ජසුඛං **ජිගුච්ඡිත්වා අහෝ සුඛං අහෝ සුඛ**න්ති සොමනස්සසහිතං ඤාණසම්පයුත්තඤාණං පීතිසමුග්ගාරං සමුග්ගහිරන්, **සුත්වාන තෙසං එතදහොසී**ති: තෙසං සම්බහුලානං භික්ඛූනං තස්ස ආයස්මතො "අහො සුඛං අහො සුඛ"නන්ති උදානෙන්තස්ස උදානං සුත්වා 'නිස්සංසයං අනභිරතො ඛ්‍රහ්මචරියං චරති'ති එවං පරිවිතක්කිතං අහොසි, තෙ භික්ඛූ පුථුජ්ජනා තස්ස ආයස්මතො විවෙකසුඛං සඨ්ඨාය උදානං අජානන්තා එවං අමඤ්ඤිංසු. තෙන වුත්තං "නිස්සංසය"නන්ති ආදි. තත්ථ **නිස්සංසෙ**නන්ති: අසඤ්ඤෙහෙන; එකන්තෙනාති අත්ථො. "යං සො පුබ්බෙ අගාරියභූතො සමානො"ති පාලිං වත්වා අනුභවිති වචනසෙසෙන කෙචි අත්ථං වණ්ණෙන්ති. අපරෙ."යං සා"ති පඨන්ති. **සංසෙ පුබ්බෙ අගාරිය භූතඤ්ඤා**ති පන පාලි, තත්ථ **සංඤා**ති යං අස්ස; සඤ්ඤිවසෙන හි අත්ථාරත්ථාරලොපො, "එවං ස තෙ, පුපඵංසා උපජ්ජි"තිව ආදිසු විය. තස්සඤ්ඤෝ: අස්ස ආයස්මතො භද්දියස්ස පබ්බජිතතො පුබෙ අගාරිය භූතස්ස ගහට්ඨස්ස සතො යං රජ්ජසුඛං අනුභූතං, **සෝ තම්භූතඤ්ඤෙව මානෙනී**ති: සෝ තං සුඛං එතරහි උක්කණ්ඨනවසෙන අනුස්සරනෙනා, **තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචු**න්ති: තෙ සම්බහුලා භික්ඛූ උල්ලපනසභාවසංකිත්තනා: **තස්ස** අනුග්ගහණත්ථාධිප්පායෙන භගවන්තං එතදවොචුං න උජ්ඣානවසෙන. **අඤ්ඤතර**න්ති: නාමගොත්තෙන අප්පාකටං එකං භික්ඛුං.. **ආමන්තෙසී**ති: ආණාපෙසි තෙ භික්ඛූ සඤ්ඤුපෙතුකාමො; **එව**න්ති: වචනසම්පටිග්ගහෙ; සාධූති අත්ථෙ. පුන "එව"නන්ති පටිඤ්ඤාය අභික්කමණෙ. **අහෝ සුඛං අහෝ සුඛන්ති ඉමං උදානං උදානෙසී**ති: යථා තෙ භික්ඛූ වදන්ති තං එවං තථෙවාති අත්තනො උදානං පවිජානාති, **කිමිපන ත්වං භද්දියා**ති: කස්මා භගවා පුච්ඡති? කිං තස්ස චිත්තං න ජානාතීති? නො න ජානාති. තෙනෙව පන තම්භත්ථං වදෙන්තො තෙ භික්ඛූ සඤ්ඤුපෙතුං පුච්ඡති, වුත්තඤ හෙතං: "ජානන්තාපි තථාගතා

පුච්ඡන්ති ජානන්තාපි න පුච්ඡන්තී"ති ආදි. **අත්ථවසන්ති**: කාරණං; **අනෙනපුරෙති**. ඉච්චාහාරස්ස සංවරණත්ථානභූතෙ රාජගෙභස්ස අබ්භන්තරෙ, යත්ථ රාජා නහානභොජනසයනාදිං කපෙති. **රක්ඛා සුසංවිහිතාති**: ආරක්ඛාධිකතපුරිසෙහි රත්තිම්පි යොධා සමන්නතො විහිතා. **බහි අනෙනපුරෙති**: අත්ථකරණත්ථානාදිකෙ අනෙන පුරතො බහිභූතෙ රාජගෙහෙ. **එවං රක්ඛිතෙ ගොපිතෙ සමානෙති**: එවං රාජගෙහෙ රාජධානි රජ්ජදෙසෙසු අනෙකාව බහිව අනෙකෙසු ඨානෙසු අනෙක සතොහි සුසංවිහිත රක්ඛාවරණගුත්ති මමෙව නිබ්භයත්ථං ඵාසුවිහාරත්ථං රක්ඛිතෙ ගොපිතෙ සමානෙති ආදිනි පදනි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි. අථවා **ජිනෙති**: පරරාජූහි භායමානෙ; **උබ්බිනෙනාති**: සකලරජ්ජපි පකතිතො උබ්බිජ්ජනකභයුබ්බගෙන උබ්බිග්ගො වලිතො සුසංවිහිත රක්ඛාවරණතො, **උසභඛතීති**: රඤ්ඤනාම සබ්බකාලං අවිස්සජ්ජෙන භව්‍ය තබ්බනති වචනෙන සබ්බත්ථ-අවිස්සාසවසෙන නෙසං නෙසං කිච්චකරණී ඤානං පච්චයපරිභඤ්ඤාය ච උද්ධමුඛං සඤ්ඤමානෙ. **උත්‍රාසිති**: සන්නිකාව චරෙහිපි අජානන්තසෙව මෙ කදාචි අනත්ථෙ භවෙය්‍යාති උපපන්නෙහන සරීරකම්පම්පි උපපාදනසමත්ථෙන තාසෙන උත්‍රාසි, "උත්‍රත්තොා"තිපි පඨන්ති. **විහාසිනන්ති**: එවං භූතො ඤත්වා විහරිං. **එතරහීති**: ඉදනි පබ්බජිත කාලතො පට්ඨාය. **එකොති**: අසහායො; තෙන විවෙකට්ඨකායතං දස්සෙති; "අසීතො"නි ආදිනං පදනං වුත්තනයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. භයාදි නිම්මත්තස්ස පරිඤ්ඤස්ස තං නිම්මත්තස්ස ච කිලෙසස්ස අභාවෙනෙවස්ස අසීතාදිකානි, එතෙන චිත්තවිවෙකං දස්සෙති, **අපෙපාසුකෙකාති**: සරීර ගුත්තියං නිරුස්සුකෙකා. **පනනලොමොති**: ලොමහංසුපපාදකස්ස ඡම්භි තත්තස්ස අභාවෙන අනුග්ගතලොමො, පදවයෙනාපි සෙරිවිහාරං දස්සෙති, **පරදවුත්තෙනාති**: පරෙහි දිනෙහන විවරාදිනා වත්තමානො, එතෙන සබ්බසො සඞ්ගාභාවදීපනමුඛෙන අවසෙසභයහෙතුවිරහතං දස්සෙති. **මිග භූතෙන චෙතසාති**: විස්සත්ථවිහාරිතාය මිගස්ස විය ජාතෙන චිත්තෙන; මිගොහි අමනුස්සපථෙ අරඤ්ඤෙ වසමානො විස්සත්ථො තිට්ඨති නිසීදති නිපජ්ජති යෙන කාමඤ්ච පක්කමති අපපටිහතපවාරො එවං අහම්පි විහරාමීති දස්සෙති.

වුත්තං හෙතං පචෙචකබුද්ධෙන:-

"මිගො අරඤ්ඤමහි යථා අබ්දො යෙනිච්ඡිතං ගචඡති ගොචරාය
විඤ්ඤූ නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො"ති

ඉදං ඛො අහමහනෙන අත්ථවසන්ති: භගවා යදිදං මම එතරහි පරමවිවෙකසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං, ඉදමෙවකාරණං සම්පස්සමානො "අහො සුඛං අහො සුඛ"නති උදානං උදානෙසීති. **එතමත්ථන්ති**: එතං භද්දියත්ථෙරස්ස පුථුජ්ජනවිසයාතීතං විවෙකසුඛඛ්ඛානං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං සහෙතුකභයසොකවිගමානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසීති.

තත්ථ **යස්ස නත්තරතෝ න සන්ති කොපා**ති: යස්ස අරියපුග්ගලස්ස අන්තරතෝ අබ්භන්තරෙ අත්තනෝ චිත්තෙ චිත්තකාලුසියකරණතෝ චිත්තපකොපා රාගාදයෝ ආසවත්ථාදිකාරණභෙදා අනෙකභෙදකොපා **නස්සන්ති** මග්ගෙන පහීණත්තා න විජ්ජන්ති. අයං හි අන්තරසද්දෙ කිඤ්චාපි "මඤ්ඤ ත්වඤ්ඤ කිමන්තර"න්ති ආදීසු කාරණෙ දිස්සති "අන්ත රවත්ථස්මිං හිමපාතසමයෙ"ති ආදීසු වෙමජ්ඣෙ, "අන්තරා ව ජෙතවනං අන්තරා ව සාවත්ථි"න්ති ආදීසු විවරෙ, "භයමන්තරතෝ ජාත"න්ති ආදීසු චිත්තෙ; ඉධාපි චිත්තෙ එව දට්ඨබ්බෝ. තෙන වුත්තං "අන්තරතෝ අත්තනෝ චිත්තෙ"ති. **ඉති භවාභවනඤ්ච චිතිවත්තෙතී**ති: යස්මා භවොති සම්පත්ති අභවෝ විපත්ති, තථා භවොති වුද්ධි අභවොති හානි, භවොති වා සස්සතං අභවොති උච්ඡෙදෝ, භවොති වා පුඤ්ඤං අභවොති පාපං, භවොති වා සුගති අභවොති වා දුග්ගති, භවොති වා බ්‍රහ්මකොය අභවොති මහනෙත්තා, තස්මා සා සම්පත්තිවිපත්තිවුද්ධිහානිසස්සතුච්ඡෙදපුඤ්ඤපාපසුගතිදුග්ගතිබ්‍රහ්මකම්මනන්තඋපපත්තිභවානං වසෙන ඉති අනෙකපප්පකාරා භවාභවනා වුච්චති. චතූහිපි අරියමග්ගෙහි යථාසම්භවං තෙන තෙන නයෙන තං ඉති භවාභවනඤ්ච චිතිවත්තෙතා අතික්කමෙත්තා හොති, අත්ථවසෙන විභත්තිපරිණාමෙතබ්බා. **නං විගතභයන්ති** වා එවරූපං යථාවුත්තගුණසම්පන්නාගතං ඛීණාසවං චිත්තකොප භාවතො ඉති භවාභව සම්තික්කමහෙතුතොව භය හෙතුවිගමෙන විගතභයං, විවෙකසුඛෙන අග්ගඵලසුඛෙන සුඛිං, විගතභයත්තා එව **අසොකං, දෙවා නානුභවන්ති දස්සනායා**ති: අධිගතමග්ගෙ ඨපෙත්වා සබ්බෙපි උපපත්තිදෙවා වායමන්තාපි චිත්තාචාරදස්සනවසෙන දස්සනාය දට්ඨුං **නානුභවන්ති** න අභිසම්භුණන්ති න සක්කොන්ති; පගෙව මනුස්සා. සෙක්ඛා හිපි පුථුජ්ජනා විය අරහතො චත්තපපවත්තිං න ජානන්ති.

දසම සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

මූවලිත්දවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

නන්දවග්ගස්ස පඨමෙ **අඤ්ඤතරෝ භික්ඛූ**ති: නාමගොත්තෙනෙව අපාකටෝ එකෝ ඛීණාසවභික්ඛු. සෝ කිර රාජගහවාසී කුලපුත්තෝ මොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන සංවෙජිතා සංසාරෙ දොසං දිස්වා සත්ථුසන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සීලාදී සොධෙත්වා චතුසච්චකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නවිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තස්ස අපරභාගෙ ඛරො ආබාධො උපජ්ජි. සෝ පච්චවෙක්ඛණාය අධිවාසෙන්තෝ විහරති. ඛීණායවානං චෙතසිකදුක්ඛං නාම නත්ථි. කායිකදුක්ඛං පන හොති යෙව. සෝ එකදිවසං භගවතෝ ධම්මං දෙසෙන්තස්ස නාතිදූරෙ ඨානෙ දුක්ඛං අධිවාසෙන්තෝ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. තෙන වුත්තං "භගවතෝ අවිදූරෙ

නිසින්නෝ හොති"ති ආදි. තත්ථ **පල්ලඞ්කන්ති**: සමන්තතෝ ඌරුබද්ධා සනං. **ආභුජිත්වාති**: බන්ධිත්වා; **උජුං කායං පණිධායාති**: උපරිමසරීරං උජුකං ඨපෙත්වා අට්ඨාරසපිට්ඨිකණ්ටකෙ කොටියා කොටිං පටිපාදෙත්වා එවං හි නිසින්නස්ස චම්මමංසනහාරූනි න කමන්ති. තස්මා සෝ තථා නිසින්නෝ හොති. **පුරාණකම්මවිපාකජන්ති**: පුබ්බෙ කතස්ස කම්මස්ස විපාකභාවෙන ජාතං පුරාණකම්මවිපාකෙ වා සුඛදුක්ඛපපකාරෙ විපාක සමුදයෙකදෙසභාවෙන ජාතං, කින්තං දුක්ඛං පුරාණකම්මවිපාකජන්ති ච ඉමිනා තස්ස ආබාධස්ස කම්මසමුට්ඨානතං දස්සෙන්තෝ ඔපක්කමිකථු විපරිනාමජාදිභාවං පටික්ඛිපති. **දුක්ඛන්ති**: පුථුජ්ජනෙහි[1] ඛමිතුං අසක්කුණෙය්‍යවෙදනං, **තිප්පන්ති** තිබ්බං; අභිභවිත්වා පවත්තියා බලවං, **ඛරන්ති**: කක්ඛලං; **කට්ඨන්ති**: අසාතං, **අධිවාසෙන්තොති**: උපරිවාසෙන්තො සහන්තො ඛමන්තො. **සඤ්ඤං සම්පජානොති**: වෙදනා පරිග්ගාහකානං සතිසම්පජඤ්ඤානං වසෙන සතිමා සම්පජානන්තෝ ච, ඉදං වුත්තං හොති:- අයං වෙදනා නාම හුත්වා අභාවට්ඨෙන[2] අනිච්චා අනිට්ඨාරම්මණපච්චයෙ පටිච්ච උප්පන්නත්තා පටිච්චසමුප්පන්නා උප්පජ්ජිත්වා එකන්තෙන භිජ්ජන සභාවත්තා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මාති වෙදනාය අනිච්චතා සලලක්ඛණවසෙන සතෝ කාරිතාය සතෝ අවිපරිතසභාව පටිවිජ්ඣනවසෙන සම්පජානෝ ච හුත්වා, අථවා සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා සබ්බත්ථෙව කායවෙදනා චිත්තධම්මෙසු සුට්ඨු උපට්ඨිතසතිතාය සතෝ, තථා පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා පරිග්ගහිතසඞ්ඛාරතාය සම්පජානෝ, **අවිහඤ්ඤමානොති**: "අයඤ්හි භික්ඛවෙ පුථුජ්ජනෝ අඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨෝ සමානෝ සොචති කිලමති පරිදෙවති උරත්තාලිං කන්දති සම්මොහං ආපජ්ජති"ති වුත්තනයෙන අනභිපුථුජ්ජනෝ විය න විහඤ්ඤමානෝ මඤ්ඤෙනෙව සමුඞ්ගාතත්තා චෙතොදුක්ඛං අනුප්පාදෙන්තෝ කෙවලං කම්මවිපාකජසරීරදුක්ඛං අධිවාසෙන්තෝ සමාපත්තිං සමාපන්නෝ විය නිසින්නෝ හොති. **අද්දසාති**: තං ආයස්මන්තං අධිවාසන ඛන්තියා තථා නිසින්නං අද්දස්සි. **එතමත්ථන්ති**: එතං නාදිසස්සපි රොගස්ස වෙජ්ජාදීහි තිකිච්ඡනත්ථං අනුස්සුක්කාපජ්ජනකාරණං බිම්බිසාදීනං ලොකධම්මෙහි අනුපක්කිලෙසභාවං අත්ථං සඛ්ඛාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං සඛ්ඛතධම්මානං යෙහි කෙහිචි දුක්ඛධම්මෙහි අවිඝාතපත්තිවිභාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සබ්බකම්මජහස්සාති**: පඨිනසබ්බකම්මස්ස; අඟමගඟස්ස හි උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය අරහතො සබ්බානි කුසලාකුසලකම්මානි පහීනානි නාම හොන්ති පටිසන්ධිං දත්වා අසමත්ථභාවතො; යතො අරිය මග්ගඤාණං කම්මක්ඛයකරන්ති වුච්චති. **භික්ඛුනොති**: භින්නකිලෙසතාය භික්ඛුනෝ; **ඛුත්මානස්ස පුරෙකතං රජන්ති**: අරහත්තපත්තිතෝ පුබ්බෙ කතං රාගරජාදිමිස්සතාය රජන්ති ලද්ධනාමං දුක්ඛවෙදනීයං කම්මවිපාක පටිසංවෙදනෙන තං ඛුත්මානස්ස විදධංසෙන්තස්ස අරහත්තපත්තියා

1. සී. II. පථුජ්ජනෙහි. 2. ම. අත්ථවනට්ඨෙන අනිච්චා.

පරතො පන සංවජ්ජකිරියාය සම්භවො යෙව නත්ථි අනවජ්ජකිරියාය භවමූලස්ස සම්බන්ධස්ස මූලතාය පුප්ඵං විය ඵලදානසමත්ථතාය අභාවතො කිරියාමත්තාව හොති, **අමමස්සාති**: රූපාදිසු කත්ථචි මමන්ති ගහණාභාවතො අමමස්ස මමඞ්කාරරහිතස්ස, යස්සහි මමඞ්කාරෝ අත්ථි සො අත්තසිනෙහෙන වෙජ්ජාදීහි සරීරං පවිජ්ඣාපෙති අරහා පන අමමෝ තස්මා සො සරීරපවිජ්ඣනෙපි උදාසීනධාතුකොව, **සීතස්සාති**: චතුබ්බිධම්පි ඔඝං තරිත්වා නිබ්බාණඵලෙ සීතස්ස පටිසන්ධිගහණෙ වා අභාවෙන සීතස්ස; සෙඛපුථුජ්ජනානඤ්හි කිලෙසසඞ්ඛාරානං අප්පහීනත්තා චුතිපටිසන්ධිවසෙන සංසාරෙ ධාවනත්ති නාම, අරහා පන තදභාවතොති වුච්චති, අථවා දසවිධෙ ඛීණාසවසඞ්ඛාතෙ අරියධම්මෙ සීතස්ස, **නාදිනොති**: "පරිකුලෙ අප්පටිකුලසඤ්ඤී විහරති"ති ආදිනා නයෙන වුත්තාය පඤ්ච විධාය අරතිදුක්ඛියා අවත්ථාහි ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයාය ඡළඞ්ගුපෙක්ඛායච සමන්නාගතෙන ඉට්ඨාදිසු එකසදිසතාසඞ්ඛාතෙන තාදිභාවෙන තාදිනො **අත්ථො නත්ථි ජනං ලපෙතවෙති**: මම හෙසජ්ජාදිනි කරොථාති ජනං ලපිතුං කථෙතුං පයොජනං නත්ථි, සරීරෙ නිරපෙක්ඛභාවතො පණ්ඩු පලාසො විය හි ඛණිනා පමුත්තො සයමෙවායං කායො භිජ්ජිත්වා පතනූති ඛීණාසවානං අජ්ඣාසයො. වුත්තං හෙතං:-

"නාභිකඞ්ඛාමි මරණං නාභිකඞ්ඛාමි ජීවිතං
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා"ති.

අථවා යං කිඤ්චි නිමිත්තං දස්සෙත්වා කිං අය්‍යස්ස ඉච්ඡිතබ්බන්ති ජනං ලපෙතවෙ පවත්තයෙති නිමන්තනවසෙන ලපාපෙතුං ඛීණාසවස්ස අත්ථො නත්ථි. තාදිසස්ස මිච්ඡාජීවස්ස මග්ගෙනෙව සමුග්ඝාතිතත්තාති අත්ථො; ඉති භගවා කිස්සායං ථෙරො අත්තනො රොගං වෙජ්ජෙති අති කිච්ඡාපෙත්වා භගවතො අච්චූදරෙ නිසීදන්තීති විඤ්ඤාතානං තස්ස අති කිච්ඡාපනෙ කාරණං පකාසෙසි.

පඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **නන්දෙතී**: තස්ස නාමං; සො හි වඤ්ඤවතියි ලඤ්ඡිතුපෙතත්තා මාතාපිතරෝ සපරිජනං සකලඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං නන්දයතෙතා ජාතොති නන්දෙති නාමං ලභි, **භගවතො භාතාති**: භගවතො එකපිතුපුත්තතාය භාතා, නහි භගවතො සහොදරා උපජ්ජන්ති, තෙනවුත්තං:-**මාතුච්ඡා පුත්තොති**. චූලමාතුපුත්තොතාති අත්ථො. මහාපජාපති ගොතමියාහි පුත්තො, **අනභිරතොති**, න රතො. **බ්‍රහ්මචරියන්ති**: බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං උත්තමං චරියං එකාසනං එකසෙය්‍යං මෙථුනවිරතිං **සඞ්ඛාරෙතුන්ති**: පඨමවිත්තතො යාව චරිමකචිත්තං සම්මා පරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං කාරෙතුං පවත්තෙතුං, දුතියෙන වෙඤ්ච බ්‍රහ්මචරියපදෙන මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්සාපි සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො.

සිඤ්ඤං පච්චක්ඛාසින්ති: උපසම්පදකාලෙ භික්ඛුභාවෙන සද්ධිං යමාදිනඤ්ච නිබ්බත්තෙනතබ්බභාවෙන අනිට්ඨිතං[1] වතුබ්බිධම්පි සිඤ්ඤං පටික්ඛිපිංසු; විස්සජ්ජෙත්වාති අත්ථො, **ගිහිභාවාය**න්ති: ගිහිභාවත්ථාය; **ආවත්තිස්සාමී**ති: නිවත්තිස්සාමි, කස්මා පනායං එවමාරොචෙසීති? එත්ථායං අනුපුබ්බකථා:-භගවා පවත්තවරධම්මචක්කො රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහරන්තො පුත්තමෙව ආනෙත්වා දස්සෙථාති සුද්ධොදනමහාරාජෙන පෙසිතෙසු සහස්සයහස්සපරිවාරෙසු දසසු දූතෙසු සහ පරිවාරෙන අරහත්තං පත්තෙසු සබ්බපච්ඡා ගන්ත්වා අරහත්තප්පත්තෙන කාලුදායිත්ථෙරෙන ගමනකාලං ඤත්වා මඟ්ගවණ්ණනං වණ්ණෙත්වා ජාතිභූමිගමනාය යාචිතො විසතියහස්සඛීණාසවපරිවුතො කපිලවත්ථුනගරං ගන්ත්වා ඤාති සමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං අත්ථුප්පත්තිං කත්වා වෙස්සන්තරජාතකං කථෙත්වා පුන දිවසෙ පිණ්ඩාය පවිට්ඨො "උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍යා"ති ගාථාය පිතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා "ධම්මං චරෙ"ති ගාථාය මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ රාජානං සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි. හත්ථකිච්චාවසානෙ පන රාහුලමාතුගුණකථං නිස්සාය **චන්ද කින්නරජාතකං** කථෙත්වා තතියදිවසෙ **නන්දකුමාරස්ස** අභිසෙකං ගෙහප වෙසන විවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසු පිණ්ඩාය පවිසිත්වා නන්දකුමාරස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා මඞ්ගලං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමන්තො කුමාරස්ස හත්ථතො පත්තං නග්ගණ්හි; සොපි තථාගතෙ ගාරවෙන පත්තං තෙ හත්ථෙන ගණ්හාථාති වත්තුං නාසක්ඛි, එවං පන චින්තෙසි: සොපානසීසෙ පත්තං ගණ්හිස්සතීති, සත්ථා තස්මිං ඨානෙ න ගණ්හි, ඉතරෙ සොපානමූලෙ ගණ්හිස්සතීති චින්තෙසි. සත්ථා තත්ථපි නග්ගණ්හි ඉතරෙ රාජඞ්ගණෙ ගණ්හිස්සතීති චින්තෙසි. තත්ථාපි න ගණ්හි කුමාරො නිවත්තිතුකාමොම අනිච්ඡාය ගච්ඡන්තො ගාරවෙන පත්තං ගණ්හාථාති වත්තුං න සක්කොති. "ඉධ ගණ්හිස්සති එත්ථ එත්ථ ගණ්හිස්සති"ති චින්තෙන්තො ගච්ඡති, තස්මිං ඛණෙ ජනපදකල්‍යාණියා ආචික්ඛිංසු අය්‍යෙ භගවා නන්දරාජානං ගහෙත්වා ගච්ඡති තුම්හෙහි නං විනා කරිස්සතීති. සා උදකබින්දූහි පඤ්චරන්තෙහි අඩ්ඩුලලිඛිතෙහි කෙසෙහි වෙගෙන පාසාදං ආරුය්හ සීහපඤ්ජරවාරෙ ඨත්වා "තුවටං ඛො අය්‍යපුත්ත ආගච්ඡෙය්‍යාසී"ති ආහ. තං තස්සා වචනං තස්ස හදයෙ තිරියං පතිත්වා විය ඨිතං, සත්ථාපි තස්ස හත්ථතො පත්තං අග්ගහෙත්වාව නං විහාරං නෙත්වා "පබ්බජිස්සසි නන්ද"ති ආහ සො බුද්ධගාරවෙන න පබ්බජිස්සාමීති අවත්වා ආම පබ්බජිස්සාමීති ආහ. සත්ථා තෙනහි නන්දං පබ්බාජෙථාති කපිලපුරං ගන්ත්වා තතියදිවසෙ තං පබ්බාජෙසි සත්තමෙ දිවසෙ මාතුයා අලඞ්කරිත්වා පෙසිතං දයජ්ජං මෙ සමණ දෙහීති වත්වා අත්තනා සද්ධිං ආගතං රාහුලකුමාරං පබ්බාජෙසි. පුන දිවසෙ මහාධම්මපාලජාතකං කථෙත්වා රාජානං අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි. ඉති භගවා මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ පිතරං නීහරිත්වා ඵලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො පුනදෙව රාජගහං ගන්ත්වා තතො අනාථපිණ්ඩිකෙන සාවත්ථිආගමනත්ථාය ගහිතපටිඤ්ඤඤ්ච නිට්ඨිතෙ

1. සී. V. අනුවණ්ණිත.

ජේතවනමහාවිහාරෙ තඤ්ච ගන්ධඤ්ච වාසං කපෙපසි. එවං සඤ්ඤි ජේතවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මා නන්දෙ අත්තනො අනිච්ඡාය පබ්බජිතො කාමෙසු අනාදීනවදස්සාවි ජනපදකල්‍යාණියා වුත්තවචනමනුස්සරනෙනා උක්කණ්ඨිතො හුත්වා භික්ඛූනං අත්තනො අනභිරතිං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං:-"**තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා නන්දො-පෙ-ගිහිභාවං වනතිස්සාමී**"ති.

කස්මා පන තං භගවා එවං පබ්බාජෙසීති? පුරෙතරමෙව ආදීනවං දස්සෙත්වා කාමෙහි නං විවෙචෙතුං න සක්කා, පබ්බාජෙත්වා පන උපායෙන තතො විවෙචෙස්වා උපරි විසෙසං නිබ්බත්තෙතස්සාමීති වෙනෙය්‍යදමන කුසලො සත්ථා එවං තං පඨමං පබ්බාජෙසි. **සාකියානීති**: සක්‍යරාජධීතා, **ජනපදකල්‍යාණී**ති: ජනපදමහි කල්‍යාණී රූපෙන උත්තමා ඉස්සිරදෙස රඤ්ඤා පඤ්චකල්‍යාණසමන්නාගතා, සා හි යස්මා නාතිදීඝා නාතිරස්සා නාතිකිසා නාතිථූලා නාතිකාලි නාචෙවොදාතා අතික්කන්තමානුසක වණ්ණං අප්පත්තදිබ්බවණ්ණා. තස්මා ඉස්සිරදෙසරඤ්ඤා ජවිකල්‍යාණං මංස කල්‍යාණං නඛ[1]කල්‍යාණං අට්ඨිකල්‍යාණං වයකල්‍යාණන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි **කල්‍යාණෙහි** සමන්නාගතා, තඤ්ච අත්තනො සරීරොභාසෙන දස වාදස හත්ථෙ ඨානෙ ආලොකං කරොති පියඞ්ගුසමා වා සුවණ්ණසමා වා හොති අයමස්සා ජවිකල්‍යාණතා; චත්තාරො පනස්සා හත්ථපාදා මුඛපරියොසානඤ්ච ලාඛාරසපරිකම්මකතං විය රත්තපවාලරත්තකම්බලෙන සදිසා හොන්ති අයමස්සා මංසකල්‍යාණතා; විසතිනඛමත්තානි මංසතො අමුත්තඨානෙ ලාඛාරසපරිපූරිතානි විය මුත්තඨානෙ බිම්බාරාසදිසානි හොන්ති අය මස්සා නඛකල්‍යාණතා: චත්තිංසදන්තා සුප්පසිත්තා පරිසුද්ධපවාලපන්ති සදිසා වජිරපන්ති විය ඛායන්ති අයමස්සා අට්ඨිකල්‍යාණතා; විසතිවස්ස සතිකාපි සමානා සොළසවස්සුද්දෙසිකා විය හොති නිබ්බලිතා අය මස්සා වයකල්‍යාණතා; සුඡවී ච හොති එවරූපගුණසමන්නාගතා. තෙන වුත්තං "ජනපදකල්‍යාණී"ති.

ඝරා නික්ඛමනාසයාති: අනාදරෙ සාම්වචනං; ඝරතො නික්ඛමනොති අත්ථො. ඝරා නික්ඛමනන්තන්තිපි පඨන්ති, **උපඩ්ඪලුලිඛිතෙහි කෙසෙහිති**: ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං; විපසකතුලුලිඛිතෙහි කෙසෙහි උපලක්ඛිතාති අත්ථො. "අඩ්ඪලුලිඛිතෙහිතිපි පඨන්ති. උලුලිඛිතන්ති එණෙයිකි[2] කෙස පණ්ඩාපනං, අඩ්ඪකාවිධානන්තිපි වදන්ති. **අපලොකෙසී**ති: සිනෙහරස[3] විපාරාසඤ්ඤුමෙඛන අඩ්ඪක්ඛිනා ආබන්ධන්තී විය ඔලොකෙසි; **මං නෙනෙතී**ති: පුබ්බෙපි මනාති වත්වා උක්කණ්ඨාකුලත්තතාය පුන මං එතදවොචාති ආහ. **තුවමනාති**: සිඤං, **නමනුස්සරමානොති**: තං තස්සා වචනං; තං තස්සා ආකාරසඤ්ඤං වා වදනං අනුස්සරන්තො, භගවා තස්ස වචනං සුත්වා උපායෙනස්ස රාගං වූපසමෙස්සාමීති ඉද්ධිබලෙන නං තාවතිංස භවනං නෙන්තා අන්තරාමග්ගෙ එකසම්ං ඛාණුකෙඛත්තෙ ඛාණුකණ්ඨුක මත්ථකෙ නිසින්නා ඡින්නකණ්ණනාසානඛඡවිඨං එකං පලුවඨමකකපිං දස්සෙත්වා තාවතිංසභවනං දස්සෙසි.[4]

1. කොසකල්‍යාණතා අපරස්ස අට්ඨකථාසු. 2. සී. III. ම. වපලාදිරඤ්ඤිතං.
3. සී. I. II. සිනෙහකර. 4. ඡ. I. නෙසි.

පාලියං පන එකක්ඛණෙයෙව සත්ථාරා තාවතිංසභවනං අගමිත්ථ විය වුත්තත්තා, තං ගමනං අවත්වා තාවතිංසභවනං සඤ්ඤාය වුත්තත්තා; ගච්ඡන්තෙනා එවඤ්ච භගවා ආයස්මතෝ නන්දස්ස අන්තරාමග්ගෙ තං පලුට්ඨමක්කටිං දස්සෙසි. යදි එවං කථං සම්පිණ්ඩනාදිදස්සනං? තං අන්තරාධානාදිදස්ස නානත්ති ගහෙතබ්බං. එවං සත්ථා තං තාවතිංසභවනං නෙත්වා සක්කස්ස දෙව රඤ්ඤෝ උපට්ඨානං ආගතානි කකුටපාදනි පඤ්චඅච්ඡරාසතානි අත්තානං වන්දිත්වා සීතානි දස්සෙත්වා ජනපදකල්‍යාණියා තාසං පඨමඅච්ඡරාසතානං රූපසම්පත්තිං පටිච්ච විසෙසං පුච්ඡි; තෙන වුත්තං:-"**අථඛෝ භගවා ආයස්මතෝ නන්දං බාහාය ගහෙත්වා**-පෙ-**කකුටපාදනී**"ති. තත්ථ. **බාහාය ගහෙත්වා**ති: බාහුම්හි ගහෙත්වා විය, භගවා හි තදා තාදිසං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි, යථා ආයස්මා නන්දෙ භුජේ ගහෙත්වා භගවතා නීයමානෝ විය අහොසි. තත්ථ භගවතා සඒව තස්ස ආයස්මතෝ තාවතිංස දෙවලොකස්ස දස්සනං සඒව පන තමේව වා ඉච්ඡිතං සියා, යථා නිසින්නාසෙසව තස්ස තං දෙවලොකං දස්සෙය්‍ය ලොකවිවරණිද්ධිකාලෙ විය, තමේව වා ඉද්ධියා තත්ථ පෙසෙය්‍ය, යස්මා පනස්ස දිබ්බත්තභාවතෝ මනුස්සත්තභාවස්ස යෝ නිහීනජිගුච්ඡනීයභාවෝ තස්ස සුඛගහණත්ථං අන්තරා තං **මක්කටිං** දස්සෙතුකාමෝ දෙවලොකසිරිවිභවසම්පත්තියෝව ඔගාහෙත්වා දස්සෙතුකාමෝ අහොසි, තස්මා තං ගහෙත්වා තත්ථ නෙසි එවඤ්චභිස්ස තදත්ථං බ්‍රහ්මවරියවාසෙ විසෙසතෝ අභිරති භවිස්සතීති.

කකුටපාදනීති: රත්තවණ්ණතාය පාරාපතපාදසදිසපාදනි; තා කිර සබ්බාපි කස්සපස්ස භගවතෝ සාවකානං පාදමක්ඛනතෙලදානෙන තාදිසා සුකුමාරපාදා අහෙසුං. **පස්සසි නෙ**නි: පස්සසි නු. **අභිරූප නරා**නි: විසිට්ඨරූපතරා, **දස්සනීයතරා**නි: දිවසම්පි පස්සන්තානං අතිත්තිකරණට්ඨෙන පසංසිතබ්බතරා, **පාසාදිකතරා**නි: සබ්බාවයවසොභාය සමන්නතෝ පසාදාවහතරා, කස්මා පන භගවා අවස්සුතචිත්තං ආයස්මන්තං නන්දං අච්ඡරායො ඔලොකාපෙසි? සුඛෙනෙවස්ස කිලෙසෙ නීහරිතුං, යථාහි කුසලෝ වෙජ්ජෝ උස්සන්නාදොසං පුග්ගලං තික්ඛිච්ඡනෙනා සිනෙහපානාදිනා පඨමං දොසෙ උක්කිලෙදෙත්වා පච්ඡා වමනවිරෙචනෙහි සම්මදෙව නීහරාපෙති; එවං විනෙය්‍යදමනකුසලෝ භගවා උස්සන්නරාගං ආයස්මන්තං නන්දං දෙවච්ඡරායෙ දස්සෙත්වා උක්කිලෙදෙසි අරියමග්ග හෙසජ්ජන අනවසෙසතෝ නීහරිතුකාමොති වෙදිතබ්බං **පලුට්ඨමක්කටී**නි: ඛාමඩ්ඝපච්චඩ්ඝමක්කටී. **එවමෙවඛෝ**නි: යථා සා භගෙන තුමෙහි මය්හං දස්සිතා ජිනානාකණ්ණනාය පලුට්ඨමක්කටී ජනපද කල්‍යාණිං උපාදාය එවමෙව ජනපදකල්‍යාණි ඉමානි **පඤ්චඅච්ඡරාසතානි** උපාදායාති අත්ථෝ. **පඤ්චන්නං අච්ඡරාසතානං**නති: උපයොගෙ සාමිවචනං: පඤ්චඅච්ඡරාසතානීති අත්ථෝ. අවයවසම්බන්ධෙ වා එතං සාමිවචනං; තෙන පඤ්චන්නං අච්ඡරාසතානං රූපසම්පත්තිං උපනිධායාති අධිප්පායෝ; උප නිධායාති ච සම්පෙ ඨපෙත්වා උපාදායාති අත්ථෝ. **ඝණ්ඩ**නති: ගණනං; කලං වා; **කලභාග**නති: කලායපි භාගං; එකං සොළසකොට්ඨාසෙ කත්වා

තතෝ එකකොඨාසං ගහෙත්වා සොළසධා නීහතෙ[1] තත්ථ යො එකෙකො කොඨාසො සො කලභාගොති අධිප්පෙතො. තමපි කලභාගං න උපනීතීති වදති. **උපනිධිනන්ති**: ඉමාය අයං සද්දීති උපමාභාවෙන ගහෙත්වා සම්පෙ ඣපනමපි; යස්සත්ථාය අනභිරතො තං ඛ්‍රහ්මචරියං පුබ්බෙ වුත්තං පාකටඤ්ච. තං අනාමසිත්වා තත්ථ අභිරතියං ආදරජනනත්ථං අභිරම නන්ද අභිරමනන්දනි ආමෙණ්ඩිතවසෙන වුත්තං. **අහං තෙ පාවිහොභෙනාති**: කස්මා භගවා තස්ස ඛ්‍රහ්මචරියවාසං ඉච්ඡන්තො අඛ්‍රහ්මචරිය වාසස්ස පාවිහොගං උපගඤ්ඡි යත්ථස්ස ආරම්මණෙ රාගො දළහං නිපජ්ජි. තං ආගන්තුකාරම්මණෙ සඞ්කාමෙන්තා[2] සුඛෙන සඤ්ඤා ජහාපෙතුන්නි පාවිහොගං උපගඤ්ඡි අනුපුබ්බිකථායං සඞ්ඝකථා ඉමස්ස අත්ථස්ස නිදස්සනං. **අසෙසාසුන්නි**: කථමසෙසාසුං? භගවා හි තදූ ආයස්මන්තෙ නන්දෙ වත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො දිවාඨානං ගතෙ උපඨානං ආගතානං භික්ඛූනං තං පවත්තිං කථෙත්වා යථා නාම කුසලෙ පුරිසො අඤ්ඤතරං ආණිං අඤ්ඤෙන ආණියා නීහරෙත්වා පුන තං හත්ථෙන සඤ්ඤාලෙත්වා අපනෙති; එවමෙව ආවිඤ්ඤත්තිවිසයෙ තස්ස රාගං ආගන්තුකවිසයෙන් නීහරිත්වා පුන තදපි ඛ්‍රහ්මචරියමග්ගහෙතුං කත්වා අපනෙතුකාමො "එථ තුම්හෙ භික්ඛවෙ නන්දං භික්ඛූ හතකවාදෙනව උපක්කිතකවාදෙන ච සමුදාචරථා"ති ආණාපෙසි, එවං භික්ඛූ අසෙසාසුං. කෙචි පන භගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි යථා තෙ භික්ඛූ තමත්ථං ජානිංසූති වදන්ති.

හතකවාදෙනාති: හතකොති වාදෙන; යො හි හතියා කම්මං කරොති සො හතකොති වුච්චති, අයම්පි ආයස්මා අච්ඡරානං සම්මොහනිමිත්තං ඛ්‍රහ්මචරියං චරන්තො හතකො විය හොතීති වුත්තං "හතකවාදෙනා"ති. **උපක්කිතකවාදෙනාති**: යො කහාපණාදීහි කිඤ්චි කිඤ්චි කිණාති සො උපක්කිතකොති වුච්චති, අයම්පි ආයස්මා අච්ඡරානං හෙතු අත්තනො ඛ්‍රහ්ම චරියං කිණාති තස්මා "උපක්කිතකො"ති එවං වවත්තෙන. අථස්ස භගවතො ආණාය අච්ඡරාසම්මොහගස්ඛඛාතාය හතියා ඛ්‍රහ්මචරියවාසස්ඛඛාතං ජීවිතං පවත්තෙන්තා තාය හතියා යාපනෙ භගවතා හරියමානො[3] විය හොතීති "හතකො"ති වුත්තොා. තථා අච්ඡරාසම්මොහගස්ඛඛාතං චික්කයං ආදුනඛඛං කත්වා භගවතො ආණත්තියං නිට්ඨාපෙන්තා තෙන චික්කයෙන භගවතා උපක්කිතො විය හොතීති වුත්තං "උපක්කිතකො"ති. **අට්ටීයමානොති**. පීළියමානො දුක්ඛාපියමානො, **හරායමානොති**: ලජ්ජායමානො; **ජිගුච්ඡමානොති**: පතිකුල්‍යතො ගරහන්තො; **එකොති**: අසහායො, **වූපකට්ඨොති**: චත්තුකාමෙහි කිලෙසකාමෙහි ච කායෙන ච විත්තෙනාව අපක්කට්ඨං, **අපමත්තෙනාති**: කම්මට්ඨානෙ සති අවිජ්ඣනෙන්තා, **ආතාපිති**: කායිකචෙතසිකවිරියාතාපෙන ආතාපි; ආතපති කිලෙසෙති= ආතාපො, විරියං. **පහිතත්තෙනාති**: කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛිතාය

1. සී. II. III. ගණිතෙ. 2. සී. II. සඤ්ඤාපෙත්වා.
3. සී. IV. භණිඨමානෙ.

පෙසිතතෙතා විස්සඨඅත්තභාවෝ නිබ්බාණේ වා පෙසිතචිත්තෙතා. **නච්චරසෙවාති**: කම්මඨානාරම්භතෝ න චිරතෙතව. **යස්ස ඨාසාති**: යස්ස අත්ථාය, **කුලපුත්තාති**: දුච්ඩා කුලපුත්තා ජාතිකුලපුත්තාව ආචාරකුල පුත්තාව, අයම්පන උභයථාපි කුලපුත්තෙතා, **සම්මදේවාති**: හෙතුනාව කාරණෙනෙව. **අගාරස්මාති**: ඝරතෝ, **අනගාරියන්ති**: පබ්බජ්ජං; කසිවණිජ්ජාදිකමෙකි අගාරස්ස ඛිතන්ති අගාරියං නාම. තං එත්ථ නත්ථීති පබ්බජ්ජා අනගාරියාති වුච්චති, **පබ්බජන්තීති**: උපගච්ඡන්ති, **තදනුත්තරන්ති**: තං අනුත්තරං. **බ්‍රහ්මචරියපරියොසානන්ති**: මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස පරියොසානභූතං අරහත්තඵලං,තස්ස හි අත්ථාය කුලපුත්තා ඉධ පබ්බජන්ති; **දිට්ඨෙව ධම්මෙති**: තස්මිං යෙව අත්තභාවෙ. **සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වාති**. අත්තනා යෙව පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා; අපරපච්චයෙන ඤත්වාති අත්ථෝ. **උපසම්පජ්ජ විහාසීති**: පාපුණිත්වා සම්පාදෙත්වා වා විහාසි. එවං විහරන්තෝ ච "**ඛීණා ජාති**-පෙ-**අබ්භඤ්ඤාසී**"ති ඉමිනාස්ස පච්ච වෙක්ඛණා භූමි දස්සිතා.

තත්ථ **ඛීණා ජාතීති**: න තාවස්ස අතීතා ජාති ඛීණා පුබ්බෙව ඛීණත්තා, න අනාගතා පුබ්බ වෙව එතරහි ච අනාගතත්තා එව, න පච්චුප්පන්නා විජ්ජමානත්තා, මග්ගස්ස පන අභාවිතත්තා යා එකචතු පඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්ඤාක්ඛන්ධප්පභෙදා ජාති උපපජ්ජ්‍ය, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛීණා. තං යො මග්ගභාවනාය පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙන විජ්ජමානම්පි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං හොතීති ජානනෙන **අබ්භඤ්ඤාසි, වුසිතන්ති**: වුත්ථං; පරිවුත්ථං නිඨාපිතන්ති අත්ථෝ. **බ්‍රහ්මචරියන්ති**: මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සත්තසෙක්ඛා බ්‍රහ්මචරියවාසං වසන්ති නාම, ඛීණාසවෝ වුත්ථවාසෝ, තස්මා සෝ අත්තනෝ බ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චවෙක්ඛතෙතා වුසිතං බ්‍රහ්මචරියන්ති අබ්භඤ්ඤාසි. **කතං කරණීයන්ති**: චතූසු සච්චෙසු චතූහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහාණසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධකිච්චං නිඨාපිතං, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකාදයෝ හි තං කිච්චං කරොන්තීති නාම. ඛීණාසවෝ කතකරණීයෝ, තස්මා සෝ අත්තනෝ කරණීයං පච්චවෙක්ඛතෙතා "කතං කරණීය"න්ති අබ්භඤ්ඤාසි. **නාපරං ඉත්ථත්තායාති**: ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙස කඛයාය වා මග්ගභාවනාය කිච්චමෙම නත්ථීති අබ්භඤ්ඤාසි. "නාපරං ඉත්ථත්තායා"ති වා ඉත්ථභාවතො ඉමස්මා එවම්පකාරා වත්තමානඛන්ධ සන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං නත්ථි, ඉමෙ පන පඤ්චඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා නිඤානි ඡින්නමූලකා විය රුක්ඛා, තෙ චරිමක චිත්තනිරොධෙන අනුප්පාදනෙ විය ජාතවෙදෙ නිබ්බායිස්සන්ති, අපණ්ණත්තිකභාවං ගමිස්සන්තීති අබ්භඤ්ඤාසි; **අඤ්ඤතරොති**: එකෙ **අරහන්තානන්ති**: භගවතො සාවකානං අරහන්තානං අබ්භන්තරෙ එකෙ මහාසාවකෙ අහොසීති අත්ථෝ. **අඤ්ඤතරා දෙවතාති**: අධි ගතමග්ගඵලා එකා බ්‍රහ්මදෙවතා, සා හි සයං අසෙක්ඛිත්තා අසෙක්ඛවිසයං

අබභඤ්ඤාසි. සෙකඛා හි තං තං සෙකඛවිසයං පුට්ඨජ්ජනා ච අත්තනෝ පුට්ඨජ්ජනවිසයමෙව ජානන්ති. **අභිඤ්ඤානත්තා රත්තීයාති:** පරිඤ්ඤාය රත්තියා, මජ්ඣිමයාමෙති අත්ථෝ. **අභිඤ්ඤානත්තවණ්ණාති:** අතිඋත්තම වණ්ණා, **කෙවලකප්පන්ති:** අනවසෙසෙන සමන්තතෝ, **ඔභාසෙත්වාති:** අත්තනෝ පභාය එකේක විය සුරියෝ විය ච ජෙතවනං එකොභාසං කත්වා, **නොනුපඝඞ්කමීති:** ආයස්මතෝ නන්දස්ස අරහත්තපත්තිං විදිත්වා පීතිසොම නස්ස ජාතා තං භගවතෝ පවෙදෙස්සාමීති උපසඞ්කම්; **ආසවානං ඛයාති:** එත්ථ ආසවන්තීති=ආසවා, චක්ඛුම්හාදීහි පවත්තන්තීති අත්ථෝ, අථවා, ආගොත්තුභූ ආභවග්ගං වා සවන්තීති=ආසවා. එතෙ ධම්මෙ එතඤ්ච ඔභාසං අනෙන්තා කරිත්වා පවත්තන්තීති අත්ථෝ. විරපරිවාසියඤෙන මදිරාදිආසවාව් යාති=ආසවා. "පුරිමා භික්ඛවෙ කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජායා"ති ආදිවව නෙඛි නෙසං විරපරිවාසිකතා වෙදිතබ්බා. අථවා, ආයතං සංසාරදුක්ඛං සවන්ති පසවන්තීතිපි=ආසවා, පුරිමො වෙත්ථ අත්ථෝ කිලෙසෙසු ඝුජ්ජති, පච්ඡිමො කම්මෙපි, න කෙවලඤ්ච කම්මකිලෙසා එව ආසවා, අථඛෝ නානාපකාරා උපද්දවාපි, තථාහි "නාහං චුන්ද දිට්ඨධම්මිකානං යෙව ආසවානං සංවරාය ධම්මං දෙසෙමී"ති එත්ථ විවාදමූලභූතා කිලෙසා ආසවාති ආගතා.

> "යෙන දෙවූපපත්තස්ස ගන්ධබ්බා වා විහඞ්ගමා
> යක්ඛත්තං යෙන ගච්ඡෙය්‍ය[1] මනුස්සත්තඤ්ච අබ්බජෙ
> තෙ තුය්හං[2] ආසවා ඛීණා විද්ධස්තා විනළීකතා"ති.

එත්ථ තෙභූමිකං කම්මං අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා **අනවාති** ආගතා, "දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය සම්පරායිකානං ආසවානං පටි ඝාතාය"ති පරූපඝාතවිප්පටිසාරවධබන්ධනාදයො චෙව අපායදුක්ඛභූතා ච **නානාපකාරා** උපද්දවා, **තෙ** පනෙතෙ ආසවා **විනයෙ** "දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතාය"ති විධා ආගතා, සළායතනෙ "තයො මෙ ආවුසො ආසවා කාමාසවො භවාසවො අවිජ්ජා සවො"ති තිධා ආගතා, තථා අඤ්ඤෙසුපි ච සුත්තන්තෙසු. **අභිඛමෙම්** තෙ යෙව දිට්ඨවෙන සද්ධිං චතුධා ආගතා, **නිබ්බඛිඣ පරිඝාසෙ** "අත්ථි භික්ඛවෙ ආසවා නිරයගාමිනියා"ති ආදිනා පඨධා ආගතා. **ඡඛ්ඛ නිපාතෙ.** "අත්ථි භික්ඛවෙ ආසවා සංවරා පහාතබ්බා"ති ආදිනා නයෙන් ඡධා ආගතා, **ඛඛ්ඛාසවපරිඝාසෙ.** තෙ යෙව දස්සනපහාතබ්බඤ්ච සද්ධිං සත්තධා ආගතා, ඉධ පන අභිධම්මනයෙන චත්තාරෝ ආසවා වෙදිතබ්බා, **ඛඝාති:** එත්ථ පන "යො ආසවානං ඛයෝ හෙදෝ පරිභෙදෝ"ති ආදිසු ආසවානං පභෙදෝ ආසවක්ඛයොති වුත්තෙතා, "ජානතො අහං භික්ඛවෙ පස්සතො ආසවානං ඛයං වදාමී"ති ආදිසු ආසවානං ආයතිං අනුපපාදං ආසවක්ඛයොති වුත්තෙතා.

> "සික්ඛාය[3] සික්ඛමානස්ස උජුමග්ගානුසාරිනො
> ඛයස්මිං පඨමඤ්ඤාණං තතො අඤ්ඤා අනන්තරා"ති.

---

1. ඝච්ඡෙය්‍යං, 2. මයහං 3. සෙඛස්ස. (පපම-ටීකා.)

ආදිසු මග්ගො ආසවක්ඛයොති වුත්තො. "ආසවක්ඛයා සමණො හොතී"ති ආදිසු ඵලං

"පරවජ්ජානුපස්සිස්ස නිච්චං උජ්ඣානසඤ්ඤිනො
ආසවා තස්ස වඩ්ඪන්ති ආරා සො ආසවක්ඛයා"ති

ආදිසු නිබ්බාණං. ඉධ පන ආසවානං අච්චන්තඛයො අනුප්පාදෝ වා මග්ගො වා ආසවානං ඛයොති වුත්තො. **අනාසවන්ති**: පරිපස්සද්ධිවසෙන සබ්බසො පහීනාසවං, **චෙතොවිමුත්තින්ති**: අරහත්තඵලසමාධිං **පඤ්ඤාවිමුත්තින්ති** අරහත්තඵලපඤ්ඤං. උභයවචනං මග්ග විය ඵලෙපි සමථවිපස්සනානං යුගනද්ධභාවදස්සනත්ථං; **ඤත්වාති**: සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං; දෙවතාය වචනසමනන්තරමෙව තථා නුඛොති ආවජ්ජෙත්වත්ථ භගවතොපි පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං උප්පජ්ජි "නාඤ්ඤෙන අරහත්තං සච්ඡිකත"න්ති. සො හි ආයස්මා සහායභික්ඛූහි තථා උපපණ්ඩියමානො භාරියං වත මයා කතං යොහං එවං සත්ථාරකතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිත්වා අච්ඡරානං පරිලාභාය සත්ථාරං පාටිභොගං අකාසින්ති උපන්නසංවෙගො භිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨපෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො අරහත්තං පත්වා චින්තෙසි: "යන්නූනාහං භගවන්තං එතස්මා පටිඤ්ඤාවා මොචෙය්‍ය"න්ති. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො අධිප්පායං සත්ථු ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං "**අථඛො ආයස්මා නන්දෙ**-පෙ-**එතස්මා පටිඤ්ඤාවා**"ති. තත්ථ[1] පටිඤ්ඤාවාති පාටිභොගපටිඤ්ඤාවා; අච්ඡරානං පරිලාභාය අහං පටිභූතොති පටිඤ්ඤාය, අට්ඨස්ස භගවා යස්මා තයා අඤ්ඤං ආරාධිතාති ඤත්වමෙතං මඤ්ඤා, දෙවතාපි මෙ ආරොචෙසි තස්මා නාහං පටිඤ්ඤාවා ඉදානි මොචෙතබ්බොති. අරහත්තපපත්තියාව මොචිතත්තාති ආහ. තෙන වුත්තං "**යදෙව ඛො තෙ නන්ද**"ති ආදි. තත්ථ **යදෙවාති**: යදෙව; **තෙති** තව; **මුත්තොති**: පමුත්තොහං, ඉදං වුත්තං හොති: යස්මිං යෙව කාලෙ ආසවෙහි තව චිත්තං මුත්තං, අනනන්තරමෙවාහං තතො පාටිභොගතො මුත්තොති. සොපි ආයස්මා විපස්සනා කාලෙ යෙව යදෙවාහං[2] ඉන්ද්‍රියාසංවරං නිස්සාය ඉමං විපපකාරං පත්තො තමෙව සුට්ඨු නිග්ගහෙස්සාමීති උස්සාහජාතො බලව භිරොත්තප්පෙ තත්ථ කතාධිකාරත්තා ඉන්ද්‍රියසංවරෙ උක්කංසපාරමිං අගමාසි. වුත්තං හෙතං:-"සවෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පුරත්ථිමා දිසා ආලෙකෙතබ්බා හොති චෙතසො සමන්නාහරිතබ්බා නන්දෙ පුරත්ථිමං දිසං ආලොකෙහි එවං මෙ පුරත්ථිමං දිසං ආලොකෙන්තා අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුන්ති ඉති සො තත්ථ සම්පජානො හොති, සවෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පච්ඡිමා-පෙ-උත්තරා-දක්ඛිණා-උද්ධං-අධො-අනුදිසා ආලොකෙතබ්බා හොති සබ්බං චෙතසො සමන්නාහරිත්වා තං අනුදිසං ආලොකෙහි එවං මෙ-පෙ-සම්පජානො හොතීති. තෙනෙව නං ආයස්මන්තං සත්ථා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං යදිදං නන්දෙ"ති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං ආයස්මතො නන්දස්ස සබ්බාසවෙ

---

1. සී. ඉ. තත්ථ 2. සී. I. ආරබ්භ.

ඛෙපෙත්වා සුඛාදිසු තාදිභාවපත්තියඛ්ඛාතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදානන්ති**: තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යස්ස නිත්තිණ්ණා පඛෙකානි**: යෙන අරියපුග්ගලෙන අරිය මග්ග සෙතුනා සඛෙඛා දිඝිපඛෙකා සංසාරපඛෙකා එව වා නිඛ්ඛාණපාරගම නෙන තිණ්ණා. **මද්දිතො කාමකණ්ටකොති**: යෙන සන්තානං විජ්ඣ නතො කාමකණ්ටකොති ලද්ධනාමො සඛෙඛා කිලෙසකාමො සඛෙඛා කාම විසූකො මග්ගඤාණදණ්ඩෙන මද්දිතො භග්ගො අනවසෙසතො පහීනො, **මොහඛඛඤං අනුපපත්තෙතානි**. එවමභූතො ච දුක්ඛාදිවිසයස්ස සබ්බස්ස සමොහස්ස ඛෙපනෙන මොහක්ඛයං පත්තෙතා අරහත්තඵලං නිඛ්බා ණඤ්ච අනුපපත්තෙතා. **සුඛදුක්ඛෙඛසු න වෙඛති සභික්ඛූ**නි: සො භික්ඛා කිලෙසෙ භික්ඛූ ඉඤාරම්මණසමායොගතො උපපන්නෙසු සුඛෙසු අනිඤා රම්මණසමායොගතො උපපන්නෙසු දුක්ඛෙසු ච න වෙඛති න කම්පති? තං නිමිත්තං න විත්තිකාරං ආපජ්ජති. සුඛදුක්ඛෙඛසූති ච දෙසනාමත්තං, සඛෙඛසුපි ලොකධම්මෙසු න වෙඛතීති වෙදිතබ්බං.

දුතියසුනාතවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **යඔජපමුඛානී**: එත්ථ යඔජෝති තස්ස ථෙරස්ස නාමං, තං පුබ්බඛඤං කත්වා පබ්බජිතත්තා විවරණතො ච තානි පඤ්ච භික්ඛූ සතානි යඔජපමුඛානීති වුත්තානි; තෙසං අයං පුබ්බයොගො

අතීතෙ කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ අඤ්ඤතරෝ භික්ඛූ ආරඤ්ඤකො අරඤ්ඤ පිණ්ඩපාසාණෙ කතපණ්ණකුටියං විහරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ පඤ්චසතා චොරා ගාමඝාතකාදීනි කත්වා චොරිකාය ජීවන්තා චොරකම්මං කත්වා ජනපදමනුස්සෙහි අනුබද්ධා පලායමානා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ කිඤ්චි ගහණං වා පටිසරණං වා අපස්සන්තා අවිදූරෙ තං භික්ඛූං පාසාණෙ නිසින්නං දිස්වා වන්දිත්වා තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා "අම්හාකං භන්තෙ පටිසරණං හොථා"ති යාචිංසු; ථෙරෝ තුම්හාකං සීලසදිසපටිසරණං නත්ථි. සබ්බ පඤ්චසීලානි සමාදියථානි ආහ. තෙ සාධූති සම්පටිවජ්ඣිත්වා සීලානි සමාදිත්විංසු. ථෙරෝ තුම්හෙ ඉදානි සීලෙසු පතිට්ඨිතා අත්තනො ජීවිතං විනාසෙන්තෙපි මා මනං පදූසයිත්ථාති කඛවූපමවිත්ථිං ආචික්ඛි, තෙ සාධූති සම්පටිවජ්ඣිංසු. අථ තෙ ජානපදා තං සම්පත්තා ඉතො චිතො ගවෙ සන්තා තෙ චොරෙ දිස්වා සබ්බ ජීවිතා වොරොපෙසුං තෙ තෙසු මනොපදොසමත්තම්පි අකත්වා අඛණ්ඩසීලා කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවෙසු නිබ්බත්තිංසු; තෙසු ජෙට්ඨචොරෝ ජෙට්ඨදෙවපුත්තෙතා අහොසි ඉතරෙ තස්සෙව පරිවාරා, තෙ අපරාපරං සංසරන්තා එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ දෙවලොකතො චවිත්වා ජෙට්ඨදෙව පුත්තෙතා සාවත්ථිනගරචාරෙ කොවිවගාමෙ පඤ්චකුලසතජෙට්ඨකස්ස කොවිවස්ස පුත්තෙතා හුත්වා නිබ්බත්තිං. යඔජෝතිස්ස නාමං අකංසු,

ඉතරෙපි අවසෙසකෙවට්ටානං පුත්තා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු, තෙ පුබ්බසන්නිවාසෙන සබ්බෙපි සහායකා හුත්වා සහපංසුකීළිකං කීළන්තා අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තා අහෙසුං. යසොජො තෙසං අග්ගො අහොසි. තෙ සබ්බෙව එකතො හුත්වා ජාලානි ගහෙත්වා නදීතළාකාදිසු මච්ඡබන්ධනං චිවරන්ති, අථෙක දිවසං අවිරවතියා නදියා ජාලෙ බ්‍යත්තෙන සුවණ්ණවණ්ණා මච්ඡා අන්තො ජාලෙ පාවිසි. තං දිස්වා සබ්බෙපි කෙවට්ටා අමහාකං පුත්තා මච්ඡෙ බන්ධන්තා සුවණ්ණවණ්ණං මච්ඡං බන්ධිංසූති හට්ඨතුට්ඨා අහෙසුං. අථ තෙ පඤ්චසතාපි සහායකා මච්ඡං නාවාය පක්ඛිපිත්වා නාවං උක්ඛිපිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං, රාජා තං දිස්වා භගවා එතස්ස වණ්ණකාරණං ජානිස්සතීති මච්ඡං ගාහාපෙත්වා භගවතො දස්සෙසි. සත්ථා අයං කස්සප සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ ඔසක්කමානෙ පබ්බජිත්වා මිච්ඡාපටිපජ්ජනෙන සාසනං ඔසක්කාපෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා තතො චුතො අච්චරවතියං මච්ඡෙ හුත්වා නිබ්බත්තොති වත්වා තස්ස මාතුභගිනීනඤ්ච නිරයෙ නිබ්බත්තභාවං තස්ස භාතිකත්ථෙරස්ස පරිනිබ්බුත භාවඤ්ච තෙනෙව කථාපෙත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **කපිලසුත්තං** දෙසෙසි. සත්ථුදෙසනං සුත්වා තෙ පඤ්චසතා කෙවට්ටපුත්තා සංවෙගජාතා හුත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නා හුත්වා විවෙකවාසං වසන්තා භගවන්තං දස්සනාය අගමංසු, තෙන වුත්තං **"තෙන ඛො පන සමයෙන යසොජපමුඛානි පඤ්චමත්තානි භික්ඛුසතානී"**ති ආදි.

තත්ථ **නෙඛාති**: තෙ ඉධ; **නෙවාසිකෙහීති**: නිබද්ධවාසං වසමානෙහි; **පටිසම්මොදමානාති**. නෙවාසිකභික්ඛූහි 'කච්චාවුසො ඛමනීය'න්ති ආදිනා පටිසන්ථාරවසෙන සම්මොදනාය කතාය 'ආම ආවුසො ඛමනීය'න්ති ආදිනා පුන සම්මොදමානා තෙහි සද්ධිං සම්පවත්තමොදා. **සෙනාසනානි පඤ්ඤපයමානාති**: ආචරියුපජ්ඣායානං අත්තනොව පාපුණනට්ඨානානි පුච්ඡිත්වා තෙහි නෙවාසිකෙහි තෙසං ඉදං තුම්හාකං ආචරියානං ඉදං තුම්හාකං උපජ්ඣායානං ඉදං තුම්හාකං පාපුණාතීති සෙනාසනානි සංවිධාපෙත්වා අත්තනාව තත්ථ ගන්ත්වා වාරකවාටානි[1] විවරිත්වා මඤ්චපීඨකට සාරකාදීනි සබ්බානි නීහරිත්වා පපෙථාඑත්වා යථාඨානං ඨපනාදිවසෙන පඤ්ඤපෙන්තා ච පත්තචීවරානි පටිසාමයමානා 'භන්තෙ ඉදං මෙ පත්තං ඨපෙථ ඉමඤ්ච චීවරං ඉදං ථාලකං ඉදං උදකතුම්බං'[2] ඉදං මෙ කත්තර යට්ඨි'න්ති එවං සමණපරිකප්පාරං සඞ්ඛාපයමානා; **උච්චාසද්දා මහාසද්දා**නි: උද්ධං උග්ගතත්තෙන උච්චා සද්දෙ, යෙසං තෙ උච්චාසද්දා, අකාරස්ස ආකාරං කත්වා, සමන්නතතො පත්ථරණත්තෙන මහන්තා සද්දෙ යෙසං තෙ මහාසද්දා; **කෙවට්ටා මච්ඡෙඤ්ච මච්ඡවිලොපෙති**: කෙවට්ටා විය මච්ඡවිලුම්පනෙ; යථා නාම කෙවට්ටා උදකෙ වට්ටනතො මච්ඡගහණත්ථං පවත්තනතො කෙවට්ටාති ලද්ධනාමා මච්ඡබන්ධා, මච්ඡගහණත්ථං ජලෙ ජාලං පක්ඛිපෙත්වා පවිඨො න පවිඨො ගහිතො න ගහිතොති ආදිනා උච්චාසද්දමහාසද්දා හොන්ති. යථා ච තෙ මච්ඡපචණීආදීනි ඨපිතට්ඨානෙ මහාජනෙ ගන්ත්වා මඤ්ඤං එකං

1. සී. I. වාතපානානි. 2. පොත්ථකෙසු. උදකතුම්බං.

මච්ඡං දෙථ මය්හං එකං මච්ඡමාලං[1] දෙථ අමුකස්ස දිනෙන්නා මහන්තා මය්හං බුද්දකොති ආදීනි වත්වා විලුම්පමානෙ නෙසං පටිසෙධනාදිවසෙන උච්චාසද්දමහාසද්දෑ ච හොන්ති. එවමෙතෙ භික්ඛූති දස්සෙති, **තතෙතෙති**: තෙ එතෙ; **කිනන්නූති** කිස්ස නු; කිමත්ථං නූති අත්ථෙ; **නෙමෙති**: තෙ ඉමෙ **පනාමෙමීති**: නීහරාමි. **නෙති**: තෙ තුම්හෙ; **න වෝ මම සන්තිකෙ වත්ථබ්බන්ති**: තුම්හෙහි මය්හං සන්තිකෙ න වසිතබ්බං, යෙ තුම්හේ මාදිසස්ස බුද්ධස්ස වසනට්ඨානං ආගන්ත්වා එවං මහාසද්දං කරොථ, අත්තනො ධම්මතාය වසන්තා කිං නාම සාරුප්පං කරිස්සථ තුම්හාදිසානං මම සන්තිකෙ පන කිච්චං නත්ථීති දීපෙති, එවං පනාමිතෙසු ච භගවතා තෙසු එකභික්ඛූපි භගවා තුම්හෙ මහාසද්දමත්තකෙන අම්හෙ පණාමෙථාති වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි පටිවචනං අවත්වා බුද්ධාගාරවෙන සබ්බෙ භගවතො වචනං සම්පටිච්ඡන්තා එවං හනෙන්තෙති වත්වා නික්ඛම්සු, එවං පන නෙසං අහොසි: මයං සත්ථාරං පස්සිස්සාම ධම්මං සොස්සාම සත්ථු සන්තිකෙ වසිස්සාමාති ආගතා එවරූපස්ස පන ගරුනො සත්ථු සන්තිකං ආගන්ත්වා මහාසද්දං කරිම්හ, අම්හාකමෙව දොසොයං, පනාමිතම්හා තතො, න ලද්ධං සත්ථු සන්තිකෙ වත්ථුං සම්පන්නපාසාදිකං සුවණ්ණවණ්ණං සරීරං ඔලොකෙතුං මධුරස්සරෙන දෙසිතං ධම්මං සොතුන්ති තෙ බලවදොමනස්සජාතා භුත්වා **පක්කමිංසු, සංඝාමෙඩාති**: සුරක්ඛං කත්වා; **වජ්ජීති**: එවං නාමකා ජනපදෙ, වජ්ජී නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදෙ රූළ්හිවසෙන වජ්ජීත්වෙව වුච්චති; හෙන. වුත්තං "වජ්ජිසූ"ති **වණ්ඩමුදුති**: එවං නාමා ලොකස්ස පුඤ්ඤසම්මතා[2] එසා නදි; වත්තා[3] මුදුතීපි පාඨො, **අත්ථකාමෙනාති**: කිඤ්චි පයොජනං අනපෙක්ඛිත්වා අත්ථමෙව ඉච්ඡන්තෙන න. **හිතෙසිනාති**: අත්ථං ඉච්ඡන්තෙන; 'කින්නු මෙ සාවකා වට්ට දුක්ඛා පරිමුච්චෙය්යු'න්ති තස්ස අත්ථසඞ්ඛාතස්ස අත්ථස්ස වා හෙතුභූතස්ස හිතස්ස එසනසීලෙන, තතො එව අත්තනො සරීරබෙදං අගණෙත්වා[4] දූරෙපි විනෙය්‍ය සන්තිකං ගන්ත්වා අනුකම්පනතො **අනුකම්පකෙන** තමෙව අනුකම්පං උපාදාය මයං පනාමිතා, න අත්තනො වෙය්‍යාවච්චාදිපච්චාසිංසාය, ඉසමා ධම්මගරුනො බුද්ධා භගවන්තො සම්මාපටිපත්තියාව පූජෙතබ්බා යෙ උච්චාසද්දකරණම්පෙතං පනාමෙන්ති, තස්මා **මයං ආවුසො නථා විහාරං කපෙම** සබ්බඤ්ච සන්තිසමපරිඤ්ඤායෙගෙන අපණ්ණකපටිපදං පූරෙන්තා යථාගතිගතිකම්මට්ඨානං මත්ථකං පාපෙන්තා චතුඉරියාපථවිහාරං කපෙම විහරාම; **යථා නො විහරතා**න්ති: යථා අම්හෙසු විහරන්තෙසු **භගවා අත්තමනො අස්ස** සම්මාපටිපත්තිපූජාය ආරාධිතො භවෙය්‍යාති අත්ථො.

තතෙවන්තරවස්සෙ නාති: තස්මිං යෙව අන්තරවස්සෙ මහාපවාරණං අනාසික්කමිත්වාව, **සබ්බඤ්ච තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකංසූ**ති: සබ්බ යෙව තෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං දිබ්බචක්ඛුඤාණං

1. සී. III. IV & ම. පාලං.
2. සී. III. සමෙපදූ.
3. සී. III. වග්ගමුදූ.
4. සී. II & III. අගහෙත්වා.

ආසවක්ඛයඤාණන්ති ඉමා තිස්සෝ පුබ්බෙ නිවුත්ථඛන්ධපටිච්ඡාදක මොහක්ඛන්ධාදීනං විනිච්ඡිඛනවෙන විජ්ජා අත්තපච්චක්ඛා අකංසු. ලොකියාභිඤ්ඤාසු ඉමා යෙව වෙ අභිඤ්ඤා ආසවක්ඛයඤාණස්ස බහූපකාරා න තථා දිබ්බසොතවෙතොපරියඤාදිවිධඤාණානීති දස්සනත්ථං විජ්ජාත්තය මෙවෙත්ථ තෙසං භික්ඛූනං අධිගමදස්සනවසෙන උද්ධටං, තථාහි වෙරඤ්ජ සුත්තෙ භගවා වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණස්ස අත්තනො අධිගමං දස්සෙන්තො විජ්ජාත්තයමෙව දස්සෙසි දිබ්බසොතඤාණාදීනං අභාවතො න, එවං තෙසම්පි භික්ඛූනං විජ්ජාත්තයානිපි දිබ්බසොතඤාණාදිනි න උද්ධටානි, ඡළභිඤ්ඤ ඛීණාසවභික්ඛු, එවඤ්ච කත්වා **"වඟ්ගුමුදාය නදියා තීරෙ අත්තරගිතා මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය භගවතො සම්මුඛෙ පාතුරහෙසුං"**ත්‍යාදි තෙසං භික්ඛූනං ඉද්ධිවලඤ්ජනං වක්ඛති. **යථාගිරජ්ඣනන්ති**[1] යථාජ්ඣාසයං; බුද්ධානං හි එකසමීං ඨානෙ වසන්තානං ඡායූදකචිත්තතිං වා අඵාසුකසෙනා සනං වා මනුස්සානං අස්සද්ධාදිභාවං වා ආගම්ම අනභිරති නාම නත්ථි. තෙසං සම්පත්තියා ඨාසුං විහරාමාති විරවිහාරොපි නත්ථි, යත්ථ පන භගවති විහරන්තෙ මනුස්සා සරණෙසු වා පතිට්ඨහන්ති සීලානි වා සමාදියන්ති පබ්බජන්ති සොතාපත්තිමග්ගාදීනි පාපුණන්ති වා සත්ථා තාසු සම්පත්තීසු තෙසං පතිට්ඨාපනත්ථං වසති තදභාවෙ පක්කමති, තද්ඛි සාවජ්ජං කත්තබ්බබුද්ධකිච්චං නාහොසි, තෙන වුත්තං **"අථඛො භගවා සාවත්ථියං යථාභිරන්තං විහරිත්වා යෙන වෙසාලි තෙන චාරිකං පක්කාමී"**ති. **චාරිකං චරමානොති**: අදධානගමනං ගච්ඡන්තො, චාරිකා ච නාමෙසා භගවතො දුවිධා තුරිතචාරිකා අතුරිතචාරිකාති, තත්ථ දූරෙපි බොධනෙය්‍යපුග්ගලං දිස්වා තස්ස බොධනත්ථං සහසා ගමනං තුරිත චාරිකා නාම, සා මහාකස්සපපච්චුග්ගමනාදිසු දට්ඨබ්බා. යදා පන ගාම නිගමරාජධානිපටිපාටියා දෙවසිකං යොජනාදියොජනවසෙන පිණ්ඩපාත චරියාදීහි ලොකං අනුග්ගහන්තො ගච්ඡති අයං අතුරිතචාරිකා නාම අයමෙව ඉධාධිප්පෙතා, **නදවඤ්ඣීති**: තෙන අවසරි; තං වා අවසරි, තථා අවසරි; පාවිසීති අත්ථො. **නන්‍දාති**: තස්සං; **සුදන්ති**: නිපාතමත්තං. **වෙසාලිසන්ති**: තික්ඛත්තුං විසාලිකතත්තා වෙසාලීති ලද්ධනාමෙ ලිච්ඡවිරාජූනං නගරෙ; **මහාවනෙති**: මහාවනං නාම සයඤ්ජාතං අරොපිමං අපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනං, කපිලවත්ථුඤ්ඤාමන්තා පන මහාවනං හිමවන්තෙනෙව සහ එකං බද්ධං අපරිච්ඡෙදං හුත්වා මහාසමුද්දං ආගච්ච තිඨති, ඉදං තාදිසං න හොති.[2] අපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනන්ති=මහාවනං.

කූටාගාරසාලායන්ති: තස්මිං මහාවනෙ භගවන්තං උද්දිස්ස කතෙ ආරාමෙ, කූටාගාරං අන්තො කත්වා හංසවට්ටකච්ඡන්නෙන කත්වා සබ්බාකාර සම්පන්නා බුද්ධස්ස භගවතො ගන්ධකුටී කූටාගාරසාලා නාම, තස්සං කූටාගාරසාලායං. **වඟ්ගුමුදාතීරියානන්ති**: වඟ්ගුමුදාතීරවාසීනං. **චෙතසා චෙතො පරිච්ච මනසිකරිත්වාති**: අත්තනො චිත්තෙන තෙසං චිත්තං පරිච්ඡිජ්ජ මනසි කරිත්වා; චෙතොපරියඤාණෙන වා සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙන

1. සී. II. යථාභිරන්තං. 2. සී. III & IV. දීසු තං තං ඉදං තථා දීපනං හොති.

වා **තෙහි** අධිගතවිසෙසං ජානිත්වාති අත්ථෝ, **ආලොකජාතා විය**ාති: **සඤ්ඤාතාලොකා විය; ඉතරං තඤ්ඤෙව** වෙවචනං වන්දසහස්සසුරියසහස්සෙහි ඔභාසිතා වියාති අත්ථෝ. යඤ්ච තෙ යඤ්ඤපමුඛා පඤ්චසතා භික්ඛූ සබ්බසෝ අවිජ්ජන්ධකාරවිධමනෙන ආලොකභූතා ඔභාසභූතා හුත්වා විහරන්ති තඤ්ච භගවා තෙහි සීතදිසාය "**ආලොකජාතා විය මෙ ආනන්ද එසා දිසා**"ති ආදිනා වණ්ණභණනාපදෙසෙන තෙ භික්ඛූ පසංසති, තෙන වුත්තං "**සඤ්ඤං දිසාඤං වගගුමුදූනදියා ගිරිබ්බ විහරන්ති**"ති. **අපපටිකූලා**ති. න පටිකූලා; මනාපා මනොහාරිනි අත්ථෝ. යඤ්ච හි පදෙසෙ සීලාදිගුණසම්පන්නා මහෙසිනො විහරන්ති, තං කිඤ්චාපි උක්කූලවිකූලවිසමදුග්ගාකරං අථඛෝ මනුඤ්ඤං රමණීයමෙව. වුත්තං හෙතං:-

"ගාමෙ වා යදි වා රඤ්ඤෙ නින්නෙ වා යදි වා ථලෙ
යත්ථ අරහන්තො විහරන්ති තං භූමිං රාමණෙය්යක"න්ති.

පතිඛණ්ණෙය්යාසීති: පෙසෙය්යාසි; **සත්ථා ආගච්ඡතීනං දස්සනකාමොති**: තෙසං භික්ඛූනං සන්තිකෙ පහිණාකාරදස්සනං, ඉති භගවා **යදත්ථං** තෙ **භික්ඛූ** පහිණාමෙසි, තමත්ථං මත්ථකපත්තං දිස්වා ආරද්ධචිත්තෙතා තෙසං දස්සනකාමතං ථෙරස්ස ආරොචෙසි. එවං කිරස්ස අහොසි: අහං ඉමෙ උච්චාසද්දමහාසද්දකරණෙ පහාමෙස්සාමි[1] අථ තෙ භද්‍රා අස්සා ජානියො විය කසාභිඝාතෙන තෙන චොදිතා සංවෙගපත්තා මමාරාධනත්ථං[2] අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඝටෙන්තා වායමන්තා ඛිප්පමෙව අරහත්තං සච්ඡි කරිස්සන්තීති. ඉදානි තෙ අඤ්ඤථාපපත්තෙ දිස්වා තාය අරහත්තපත්තියා ආරාධිතචිත්තෙතා තෙසං දස්සනකාමො හුත්වා එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකො ආණාපෙසි. **යො භික්ඛූ**ති: ආනාභට්ඨෙරෙන තථා ආණත්තො ඡළභිඤ්ඤෙ එකො භික්ඛු. **පමුට්ඨෙ**ති: සම්මුට්ඨෙ; **ආනෙඤ්ජසමාධිනා**ති: චතුත්ථජ්ඣානපාදකෙන අඤ්ඤථාසමාධිනා; අරූපජ්ඣානපාදකෙනාපි වදන්ති "**ආනෙඤ්ජෙන සමාධිනා**"තිපි පාඨො. කස්මා පන භගවා තෙසං භික්ඛූනං ආගමනං ජානන්නො පටිසන්ධාරං අකත්වා සමාපත්තිං යෙව සමාපජ්ජි? තෙසං අත්තනො සමාපත්තිං ජානිත්වා සමාපජ්ජනත්ථං, න තෙසං පුබ්බෙ පනාමිතානං ඉදානි අත්තනා සමානසමොහාභදස්සනත්ථං; ආනුභාවදීපනත්ථං විනා වචීභෙදෙන අඤ්ඤබ්‍යාකරණදීපනත්ථඤ්ච; අපරෙ ආහු පුබ්බෙ පනාමිතානං. ඉදානි අත්තනො සන්තිකං ආගතානං අනුත්තාසුබුප්පාදනෙන අනඤ්ඤබ්‍යාකරණපටිඤ්ඤාකරණත්ථඤ්චාති. තෙපි ආයස්මන්තෙනා භගවතො අජ්ඣාසයං ඤත්වා තං යෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිංසු. තෙන වුත්තං:-"**කතමෙන නු ඛ්වාහං භගවා විහාරෙන එතරහි විහරති**"ති ආදි. එත්ථ ච රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානං කොසජ්ජාදීනං පාරිපන්ථිකධම්මානං සුවිදූරභාවතො ඉද්ධියා මූලභූතෙහි අනොනමනාදීහි සොළසහි වොදානධම්මෙහි සමන්නාගමනතො අනිඤ්ජිතත්තං සයං අනිඤ්ජනට්ඨෙන ආනෙඤ්ජන්ති වුච්චති.

1. සී. II. පහාමෙස්සාමි. 2. සී. II. සම්මාපරිපජ්ජනත්ථං.

වුත්තං හෙතං:-අනොනතං විත්තං කොසජ්ජේ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. අනුන්නතං විත්තං උද්ධච්චෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. අනභිරතං විත්තං බ්‍යාපාදෙ නඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. අනිස්සිතං විත්තං දිට්ඨියා න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං, අපපටිබද්ධං විත්තං ඡන්දරාගෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. විප්පමුත්තං විත්තං කාමරාගෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. විසංයුත්තං විත්තං කිලෙසෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං විමරියාදිකතං විත්තං කිලෙසමරියාදෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. එකත්තගතං විත්තං නානත්තකිලෙසෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. සද්ධාය පරිගහිතං විත්තං අස්සද්ධියෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. විරියෙන පරිගහිතං විත්තං කොසජ්ජෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං සතියා පරිගහිතං විත්තං පමාදෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං සමාධිනා පරිගහිතං විත්තං උද්ධච්චෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. පඤ්ඤාය පරිගහිතං විත්තං අවිජ්ජාය න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. ඔභාසගතං විත්තං අවිජ්ජන්ධකාරෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජන්ති රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානමෙව ච රූපවිරාගභාවනාවසෙන පවත්තිතං ආරම්මණවිභාගෙන චතුබ්බිධං අරූපාවචරජ්ඣානන්ති එතෙසං පඤ්චන්නං ඣානානං ආනඤ්ජං වොහරෝ, නෙසු යං කිඤ්චි පාදකං කත්වා සමාපන්නා අරහන්තඵලසමාපත්ති ආනෙඤ්ජසමාධීති පොරාණා.

අතික්කන්තානඤ්ඤාති: අතීතාය; **නික්ඛන්තෙතති**: නිග්ගතෙ; අපගතෙති අත්ථො. **තුණ්හී අහොසීති**: භගවා අරියෙන තුණ්හීභාවෙන තුණ්හී අහොසි. **උදපතෙ අරුණෙති**: උග්ගතෙ අරුණෙ, අරුණෙ නාම පුරත්ථිම දිසාය සුරියොදයතො පුරෙතරමෙව වුට්ඨිතොභාසො. **නන්දිමුඛියාති**: රත්තියා අරුණස්ස උග්ගතත්තා එව අරුණප්පභාය සුරියාලොකුප්පත්තිනො සත්තෙ නන්දුපනමුඛියා විය රත්තියා ජාතාය; විභාසමානායාති අත්ථො.

තමහා සමාධිමහා වුට්ඨහිත්වාති: යථා පරිච්ඡෙදං තතො ආනඤ්ඤසමාධිතො අරහත්තඵලසමාපත්තිතො උට්ඨාය, **සචෙ ඛො ත්වං ආනන්ද ජානෙය්‍යාසීති**: භගවා ඉමෙ ච භික්ඛූ එත්තකං කාලං ඉමිනා නාම සමාපත්තිසුඛෙන විහරන්තෙ ජානිස්සන්තීති ආනන්ද යදි තං ජානෙය්‍යාසි. **එත්තකම්පි තෙ නප්පටිභාසෙය්‍යාති**: ලොකියපටිසමෙමොදනං සඤ්ඤාය යදිදං "තෙ අභික්කන්තතා හනෙත රත්තී"ති ආදිනා නිකඛිත්තං පටිභානං උපට්ඨිතං තයිදං එත්තකම්පි තෙ න උපට්ඨහෙය්‍ය, යස්මා ච ඛො ත්වං ආනන්ද සෙඛෙඛා අසෙඛඛං සමාපත්තිවිහාරං න ජානාසි තස්මා මං ඉමෙසං භික්ඛූනං ලොකියපටිසමෙමොදනං කාරෙතුං උස්සුක්කං ආපජ්ජි අහං පන ඉමෙඤ්ච භික්ඛූඤ්ච සද්ධිං ලොකුත්තරපටිසමෙමොදනෙනෙව නියාම රත්තිං වීතිනාමෙසින්ති දස්සෙන්තො භගවා ආහ **අභික්කන්ත ආනන්ද ඉමානි ච පඤ්ච භික්ඛුසතානි සබ්බෙව ආනඤ්ඤසමාධිනා නිසීදිස්සන්ති**. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං තෙසං භික්ඛූනං අත්තනා සමං ආනෙඤ්ජසමාධිසමාපජ්ජනසමත්ථතාසඞ්ඛාතං වසීභාවත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං තෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසං රාගාදිපහාණසංසිද්ධතාදි සභාවදීපනං උදානං උදානෙසි.

තස්ස යස්ස ජිතො කාමකණ්ඨකොති: කුසලපක්ඛවිජ්ඣිනවෙන්න **කණ්ඨකභූතෙ** කිලෙසකාමෙ යෙන අරියපුග්ගලෙන අනවසෙසං ජිතො පහීනො, එතෙනස්ස අනුනයාභාවං දස්සෙති. ගාමකණ්ඨකොතිපි පාඨො. **තස්සවත්ථු**: ගාමෙ කණ්ඨකවත්ථූනියෙව සකලො වත්ථුකාමෙ; **යස්ස ජිතොති** ජයො වස්ස තපපටිබද්ධජ්ඣත්තරාගපහාණෙනෙව වෙදිතබ්බො. තෙන තෙසං අනාගාමිමග්ගෙන වුත්තො හොති. **අස්සාසො ච ජිතොති** සම්බන්ධො, **වධො ච බන්ධනඤ්චාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. තෙසු අක්කොසස්ස ජයෙන වචීදුච්චරිතාභාවො, ඉතරෙන කායදුච්චරිතාභාවො දස්සිතො, තෙන තන්නිමිත්තකස්ස බ්‍යාපාදස්ස අනවසෙසප්පහාණෙන තතියමග්ගෙ වුත්තො හොති. අථවා, අක්කොසාදිජයවචනෙන තතියමග්ගෙ වුත්තො හොති, අක්කොසාදීනං අච්චන්තසමනං නත්ථි පකාසිතං හොති, උභයථාපි තෙසං විරොධාදූභාවං දස්සෙති. **සබ්බතො ච්ඡින්නො සොතො අනෙජොති**: එජා වුච්චති චලනකිලෙසපරිපන්ථො, එජාහෙතුනං අවසෙසකිලෙසානං අභාවෙන අනෙජෝ, අනෙජත්තා යෙව සබ්බකිලෙසෙහි පරවාදවාතෙහි **ච අකම්පනියතාය** සීතො එකඤ්ඤනපබ්බතසදිසො, **සුඛදුක්ඛෙසු න වෙධති භික්ඛූති**: සො ඛීණාසවකිලෙසො භික්ඛු සුඛදුක්ඛනිමිත්තං න කම්පතීති හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා තෙසං පඤ්ච පන්නානං භික්ඛූනං අරහත්තාධිගමෙන තාදිභාවප්පත්තිං එකඤ්ඤං කත්වා එකපුග්ගලාධිට්ඨානං උදානං උදානෙසීති.

නතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ **පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති**: ආරම්මණාභිමුඛං සතිං ඨපයිත්වා; මුඛසම්පෙ කත්වා; තථාහි **විභඞ්ගෙ** වුත්තං "අයං සති උපට්ඨිතා හොති සූපට්ඨිතා නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා, තෙන වුච්චති **පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා**ති අථවා, **පරී**ති පරිග්ගහවචො. **මුඛන්ති**, නීයාණට්ඨෙ, **සතීති** උපට්ඨානට්ඨෙ, තෙන වුච්චති **පරිමුඛං සතී**"ති, එවං **පටිසම්භිදායං** වුත්තනයෙන චෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථෝ:-පරිග්ගහිතනීයාණසතිං කත්වාති; නීය්‍යාණන්තිච සතියා ඔගාහිතබ්බ ආරම්මණං දට්ඨබ්බං. එත්ථ ච පුරිමො පක්ඛ්මො ච අත්ථො සබ්බ සඞ්ඛාහකවසෙන, ඉතරෝ සමාපත්තියා පුබ්බභාගසමන්නාහාරවසෙන දට්ඨබ්බා සතිසීසෙනවෙතං වුත්තං, සතීති වා "යෙ කායගතාසතිං පරිභුඤ්ජන්ති"නි ආදිසු විය. කතමං පනෙතං ඤාණන්ති? රූපාවචරචතුත්ථ ජ්ඣානං පාදකං කත්වා සමාපන්නං අරහත්තඵලඤ්ඤාණං. කථං පනෙතං ඥාතබ්බන්ති? ආනඤ්ජසමාධියොගෙන ථෙරස්ස සවිසෙසං නිච්චලභාවං කෙනචි අකම්පනියතඤ්ච පබ්බතොපමාය පකාසෙන්තො භගවා ඉමං උදානං අභාසීති ඥාපාය එව අයමත්ථො විඤ්ඤායති, න වායං නිසජ්ජා ථෙරස්ස සච්චපටිවෙධාය, අථඛො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය, පුබ්බෙයෙව හි

සුකරඛතලෙණෙ අත්තනො භාගිනෙය්‍යස්ස දීඝනඛපරිබ්බාජකස්ස භාවනා ධම්මං දෙසෙන්නො අයං මහාථෙරෝ සච්චපටිවෙධකිච්චං මත්ථකං පාපෙසීති. **එතමත්ථං** නාති: එතං ථෙරස්ස ආනෙඤ්ජසමාධියොගෙන තාදිභාවපත්තියා ච කෙනචි අකම්පනියතාසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථ විභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යථාපි පබ්බතො සෙලොති**: යථා සිලාමයො එකඝනසිලා පබ්බතො; න පංසුපබ්බතො න මිස්සකපබ්බතො වාති අත්ථො. **අචලෝ සුපතිට්ඨිතොති**: සුපතිට්ඨිතමූලො පකතිවාතෙහි අචලො අකම්පනියො හොති. **එවං මොහක්ඛයා භික්ඛු පබ්බතොව න වෙධතීති**: මොහස්ස අනවසෙසපහාණා මොහමූලකත්තා ච සබ්බාකුසලානං පහීනසබ්බාකුසලො භික්ඛු යථා සො පබ්බතො පකතිවාතෙහි එවං ලොකධම්මෙහි න වෙධති න කම්පති, මොහක්ඛයොති වා යස්මා නිබ්බාණං අරහත්තඤ්ච වුච්චති, තස්මා මොහක්ඛයහෙතුනිබ්බාණස්ස ච අධිගතත්තා චතූසු අරියසච්චෙසු සුපතිට්ඨිතො අසම්පන්නාකාලෙපි යථා වුත්තපබ්බතො විය න කෙනචි වෙධති, පගෙව සම්පන්නාකාලෙති අධිප්පායො.

චතුත්ථ සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ **කායගතාය සතියාති**: කායානුපස්සනාවසෙන කායෙ ගතාය කායාරම්මණාය සතියා; ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ ඉදං කරණවචනං; **අජ්ඣත්තන්ති**: ඉධ අජ්ඣත්තං නාම නියකජ්ඣත්තං; තස්මා අත්තනි අත්තසන්තානෙති අත්ථො. අථවා, යස්මා කම්මට්ඨානභූතො කෙසාදිකො **චත්තිංස** කොට්ඨාසසමුදයො ඉධ කායොති අධිප්පෙතො, තස්මා අජ්ඣත්තන්ති පදස්ස ගොචරජ්ඣත්තන්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. **සුපට්ඨිතායාති**: නියකජ්ඣත්තභූතෙ ගොචරජ්ඣත්තභූතෙ වා කායෙ සුට්ඨු උපට්ඨිතාය; කා පනායං සති යා අජ්ඣත්තං සුපට්ඨිතාති වුත්තා? යථාහ භගවතා "අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා"ති ආදිනා අජ්ඣත්තකෙසාදිකො **චත්තිංස** කාරො කායො වුත්තො, තත්ථ යා පටිකූලමනසිකාරං පවත්තෙන්තස්ස උපචාරප්පණාවසෙන උපට්ඨිතා සති සා කායගතාසතීති වුච්චති; යා චායං එවං ආනාපානචතුඉරියාපථසතිසම්පජඤ්ඤනං වසෙන උද්ධුමාතකනීලකාදිවසෙන ච මනසිකාරං පවත්තෙන්තස්ස යථාරහං උපචාරප්පණාවසෙන[1] කායෙ උපට්ඨිතා සති, සා කායගතාසතීති වුච්චති. ඉධ පන අජ්ඣත්තං කායගතාසති පඨවිආදිකා චතස්සොධාතුයො සඞ්ඛාරරූපඤ්ච දිස්සු වතූසු යෙන කෙනචි එකෙනාකාරෙන ව්‍යවත්ථපෙත්වා තෙසං අනිච්චාදිලක්ඛණසල්ලක්ඛණවසෙන උපට්ඨිතා විපස්සනාසම්පයුත්තා සති කායගතාසතීති අධිප්පෙතා. ථෙරෝ පන තථා විපස්සිත්වා අත්තනො ඵලසමාපත්ති

1. ම. උපචාරනවසෙන

මෙව සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. ඉධාපි ගාථාය එවං ඉමස්ස අත්ථස්ස විභූසනූ තබ්බතා "න වායං නිසජ්ජා"ති ආදි ව වුත්තනයානුසාරෙන යොජේ න්බබා. **එතමත්ථන්ති**: එතං පෙරස්ස චතුධාතුවවත්ථානමුඛෙන කායානු පස්සනා සන්තිපට්ඨානෙන විපස්සනං ඔගාහෙත්වා ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජන සඛ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා; **ඉමං උදානං**න්ති: ඉමං සන්තිපට්ඨානභාවනාය නිබ්බාණාධිගමදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සති කායගතා උපට්ඨිතාති: පුබෙබ වුත්තලක්ඛණා සති සද්ධා[1] පුබබඞ්ගමානං සමාධිවීරියපඤ්ඤානං යථාසකං කිච්චනිප්පාදනෙන පච්චකඛ පහාණභාවං ආපන්නත්තා[2] පතිනපච්චකඛා තතො එව නිකඛිවිසදභූතාව යථාවුත්තකායස්ස ගහණවසෙන[3] එකත්ථ සමොසරණ[4]වසෙනව අවිපරීත සභාවං[5] සල්ලක්ඛණන්ති උපගන්ත්වා ඨිතා හොති, එතෙන කායසඞ්ඛාතානං චතුන්නං ධාතූනං තන්නිස්සිතානඤ්ච උපාදරූපානං සල්ලක්ඛණවසෙන පච්චයෙ වවත්ථපෙත්වා තතො පරං තෙසං අනිච්චාදිලක්ඛණ සල්ලක්ඛණ වසෙන පවත්තං ඤාණපරම්පරාගතං සතිං දස්සෙති. සන්තිසීසෙන වා තං සම්පයුත්තං පරිඤ්ඤතත්තයපරියාපන්නාඤාණපරම්පරමෙව දස්සෙති. **ඡසු ඵස්සායතනේසු සංවුතොති**: යථා වුත්තාය කායෙ උපට්ඨිතාය සතියා සමන්නාගතො චක්ඛාදිසු ඵස්සස්ස කාරණභූතෙසු ඡසු වාරෙසු කායානුපස්සනාය අභාවිතාය උප්පජ්ජනාරහානං අභිජ්ඣා දීනං තස්සා භාවිතත්තා ඨානපත්තියා පවත්තෙතෙන්නා තෙ පිද හනෙන්නා තත්ථ **සංවුතොති** වුච්චති; එතෙන ඤාණසංවරං දස්සෙති. **සතතං භික්ඛු සමාහිතොති**: යො භික්ඛු එවං උපට්ඨිතසති සඛබත්ථ ච සංවුතො පුථුත්තාරම්මණෙ චිත්තං අවිස්සජ්ජෙත්වා අනිච්චාදි වසෙන සම්මසනෙන්නා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා ඤාණෙ තික්ඛෙ සූරෙ වහන්නෙන විපස්සනාසමාධිනා තාව සතතං නිරන්තරං සමාහිතො, අනුලොමඤාණානන්තරං ගොත්‍රභූඤාණදස්සනතො පභාය **ඡඤ්ඤ, නිබ්බාණ මනන්නොති**: අඤ්ඤං පුථුජ්ජනානං සුපිනන්තෙනපි අගොචර භාවතො අරියානං පන තස්ස තස්සෙව ආවෙණිකත්තා අත්තාදිසභාවා ව අත්තාති ලද්ධවොහාරස්ස මග්ගඵලඤාණස්ස සානිසයභාවතො එකන්ත සුඛාවහං නිබ්බාණං අසඞ්ඛතා ධාතු අත්තනොති වුත්තං තං නිබ්බාණං **ඡඤ්ඤ** ජානෙය්‍ය, මග්ගඵලඤාණෙහි පවිවිජ්ඣෙය්‍ය, සච්ඡිකරෙය්‍යාති අත්ථො. එතෙන අරියානං නිබ්බාණෙ විමුත්තතං දස්සෙති, අරියා හි අධිචිත්තපවත්තිකාලෙපි එකන්තෙනෙව නිබ්බාණෙ නින්නාපොණ පබ්භාරභාවෙන විහරන්ති, එවඤ්ච යස්ස සති කායගතා උපට්ඨිතා සො භික්ඛු ඡසු ඵස්සායතනෙසු සංවුතො, තතො එව සතතං සමාහිතො අත්තනො පච්චක්ඛකරණෙන නිබ්බාණං අත්තනො ජානෙය්‍යාති, එවං ගාථාපදානං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. එවං කායානුපස්සනාසතිපට්ඨාන මුඛෙන යාව අරහත්තා එතස්ස[6] භික්ඛුනො නිය්‍යාණමග්ගං දස්සෙති

1. ම. පටිපදා. 2 ම. ආසන්නත්තා. 3. සී. III. යථාවුත්තං කායසරණවසෙන.
4. ම. එකන්තසමොසරණ. 5. ම. අවිසදිභාවං. 6. ම. එකස්ස.

ධම්මරාජා. අපරෝ නයෝ-**සතිකායගතා උපට්ඨිතාති**: එතෙන කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං දස්සෙති. **ඡසු ඵස්සායතනෙසු සංවුතෝති**: එස්සෝ ආයතනං කාරණං එතෙසන්ති=ඵස්සායතනානි, තෙසු ඵස්සායතනෙසු. ඵස්සහෙතුකෙසු ඵස්සපච්චයා නිබ්බත්තෙසු ඡසු චක්ඛුසමථස්සාදිවෙදයිතෙසු තණ්හාදිනං අප්පවත්තියා සංවුතෝ, එතෙන වෙදනානුපස්සනා සතිපට්ඨානං දස්සෙති. **සතතං භික්ඛු සමාහිතෝති**: සතතං නිච්චකාලං නිරන්තරං වික්ඛෙපාභාවතෝ සමාහිතෝ භික්ඛු; සෝ චායං අවික්ඛෙපෝ සබ්බසෝ සතිපට්ඨානභාවනාය මත්ථකප්පත්තාය හොති, සම්මසන්තෝ හි අනිච්චාදිභෙදභින්නෙසු පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙසු අනවසෙසතොව පරිඤ්ඤෙය්‍ය සම්මසතීති එතෙන සෙඛසතිපට්ඨානෙන දස්සෙති. **ජානතෝ, භික්ඛවෙ, නිබ්බාණමත්තනෝති**: එවං චතුසතිපට්ඨානභාවනං මත්ථකං පාපෙත්වා ඨිතෝ භික්ඛූ කිලෙසෙ භික්ඛූ අත්තනෝ කිලෙසනිබ්බාණං පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන සයමෙව ජානෙය්‍යාති අත්ථෝ. අථවා, **සතිකායගතා උපට්ඨිතාති**: අත්තනෝ පරෙසඤ්ච කායස්ස යථාසභාවපරිඤ්ඤාදීපනෙන ථෙරස්ස සතිවෙපුල්ලප්පත්තිං දීපිතා, **ඡසු ඵස්සායතනෙසු සංවුතෝති** චක්ඛාදිසු ඡසු චාරෙසු අවච්ඡනතාසංවරදීපනෙන සන්තාචිහාරාදිවසෙන ථෙරස්ස සමාපජ්ජනඤ්ච පකාසනී පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තිං දීපිතා, **සතතං භික්ඛු සමාහිතෝති** සමාපත්තිබහුලතා දස්සනෙන වා අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තියෝ දස්සිතා. එවම්භූතෝ පන භික්ඛූ **ජානතෝ, භික්ඛවෙ, නිබ්බාණමත්තනෝති** කතකිච්චතාය උත්තරිකරණීයාභාවතෝ කෙවලං අත්තනෝ අනුපාදිසෙසනිබ්බාණමෙව ජානෙය්‍ය, අඤ්ඤං තස්ස විනෙතබ්බං නත්ථීති අධිප්පායෝ.

පඤ්චම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **පිලින්දිවච්ඡෝති**: පිලින්දීති නාමං, වච්ඡෝති ච[1] ගොත්තවසෙන ථෙරං සඤ්ජානන්ති, **වසලවාදෙන සමුදාචරතීති**: එහි වසල අපෙහි වස ලාති ආදිනා භික්ඛූ වසලවාදෙන වොහරති ආලපති. **සබ්බඵුලා භික්ඛූති**: බහූ භික්ඛූ; තෙ ථෙරං තථා සමුදාචරන්තං දිස්වා අරහාව සමානෙ අප්පහීනවාසනත්තා එවං භණන්තීති අජානන්තා දෙසනත්තරෙ මඤ්ඤන්ති අයං ථෙරෝ එවං සමුදාචරතීති විනෙතබ්බා උල්ලපනාධිප්පායා[2] තං තතෝ වුට්ඨාපෙතුං භගවතෝ ආරොචෙසුං; තෙන වුත්තං **"ආයස්මා භන්තෙ පිලින්දිවච්ඡෝ භික්ඛූ වසලවාදෙන සමුදාචරතී"**ති.

කෙචි පනාහු ඉමං ථෙරං භික්ඛූ අරහාති සඤ්ජානන්ති, අයඤ්ච භික්ඛූ ථෙරුසවචනෙන එවං සමුදාචරතීති අභූතෙ එව නුඛෝ ඉමස්මිං උත්තරි මනුස්සධම්මොති වාසනාවසෙන තස්ස තථා සමුදාචරන්තං අජානන්තා අරියභාවඤ්චස්ස අසද්දහන්තා උජ්ඣානසඤ්ඤිනෝ භගවතෝ තමත්ථං

---

1. පිලින්දිනිගොත්තං, වච්ඡෝනිනාමං, අඞ්ගුත්තරඨකථා.
2. සී. III. ලුම්පකාධිප්පායා.

ආරොචෙසුනති. භගවා ථෙරස්ස දොසන්තරාභාවං පකාසෙතුකාමො එකෙන භික්ඛුනා තං පකෙකාසාපෙත්වා සම්මුඛා තස්ස පුබ්බචරිණ වසෙනායං තථා සම්මුදාචරති න එරුසවචනාධිප්පායොති ආහ. තෙන වුත්තං:-"අථඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසී"ති ආදි. තත්ථ **පුබ්බනිවාසං මනසිකරිත්වා**ති: සත්ථා සචං කිර ඡිං වච්ඡ භික්ඛු වසලවාදෙන සම්මුදාචරසීති ථෙරං පුවජ්ජිත්වා තෙන එවං භණෙතති වුත්තෙ අයං වච්ඡෝ කිලෙසවාසනාය වසලවාදං න පරිච්චජති, කින්නුඛො අත්තනෙපුපි අත්තභාවෙසු බ්‍රාහ්මණජාතිකො අහොසින් ආවජෙත්වෙතා පුබ්බනිවාසඤ්ඤණෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණෙන වා තස්ස පුබ්බ නිවාසං අත්තාසු ජාතිසු නිවුත්ථඛන්ධායතනානං **මනසිකරිත්වා** හත්ථතලෙ ඨපිත ආමලකං විය පච්චක්ඛකරණවසෙන අත්තනො මනසි කත්වා. **භික්ඛු ආමන්තෙසී**ති: තෙ භික්ඛු සඤ්ඤුපෙතුං ආලපි; අහාසි. තෙන වුත්තං **"මා ඛො තුමෙහ භික්ඛවෙ"**ති ආදි. තත්ථ **මා**ති පටිසෙධෙ නිපාතො, තස්ස උජ්ඣායිත්ථාති ඉමිනා සම්බන්ධො. "මා උජ්ඣායිත්ථ"ති මා හෙථත්ථ කත්ථ විත්තායිත්ථ; ඔලොකයිත්ථාති අත්ථො. **වච්ඡස්ස භික්ඛුනොති** ච උජ්ඣායනස්ස උපයුනත්ථතා සම්පදානවචනං, ඉදානිස්ස අනුජ්ඣායිතබ්බකාරණං දස්සෙනතා **"න භික්ඛවෙ වච්ඡෝ දෙසන්තරෙ භික්ඛු වසලවාදෙන සම්මුදාචරති"**ති ආහ. තස්සත්ථො-භික්ඛවෙ අයං වච්ඡෝ දෙසන්තරෙ දෙස චිත්තතා දෙසෙන බ්‍යාපාදෙන දූසිතචිත්තෙතා හුත්වා භික්ඛු වසලවාදෙන න සම්මුදාචරති, මඤ්ඤෙවස්ස බ්‍යාපාදෙ සම්මුඤ්ඤාතිතො, එවං අදෙසන්තර රත්තෙපි තස්ස තථා සම්මුදාචාරස්ස පුරිමජාතිසිද්ධං කාරණං දස්සෙතෙතා **"වච්ඡස්ස භික්ඛවෙ"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **අඛෙඛාකිණ්ණානී**ති: ඛත්තියාදි ජාතිඅන්තරෙඛි අවොමිස්සානි අනන්තරිතානි; **පඤ්ච ජාතිසතානි බ්‍රාහ්මණකුලෙ පච්චාජාතානී**ති: සඛඛානි තානි වච්ඡස්ස පඤ්චවජාති සතානි පටිපාටියා බ්‍රාහ්මණකුලෙ එව ජාතානි අහෙසුන්ති අත්ථො, **සො තස්ස වසලවාදෙ දීඝරත්තං සම්මුදිණ්ණාති**: යො එතරහි ඛිණාසවෙනාපි සතා පවත්තියති සො තස්ස වච්ඡස්ස භික්ඛුනො වසලවාදෙ දීඝරත්තං ඉතො ජාතිතො පට්ඨාය උද්ධං ආරොහනවසෙන පඤ්ච ජාතිසතමත්තං කාලං බ්‍රාහ්මණජාතිකත්තා සම්මුදිණ්ණො සම්මුදාචරිතො අහොසි බ්‍රාහ්මණා හි ජාතිසිද්ධෙන මානෙන මානත්ථද්ධා අඤ්ඤං වසල වාදෙන සම්මුදාචරන්ති. අජ්ඣාචිණ්ණාතිපි පඨන්ති. සො එව අත්ථො. **නෙනාති**. තෙන දීඝරත්තං තථා සම්මුදිණ්ණභාවෙන; එතෙනස්ස තථා සම්මුදාචාරස්ස කාරණං වාසනාති දස්සෙති. කා පනායං වාසනා නාම? යං කිලෙසරහිතස්සාපි සන්තානෙ අපහීනකිලෙසානං සමාචාරස්දිස සමාචාරහෙතුභූතං අනාදිකාලභාවිතෙහි කිලෙසෙහි ආහිතං සාමත්ථියමත්තං තථාරූපා අධිමුත්තීති වදන්ති. තං පනෙතං අභිනීහාරසම්පත්තියා ඤෙය්‍ය වරණප්පහාණවසෙන යත්ථ කිලෙසා පහීනා තත්ථ භගවතො සන්තානෙ නත්ථි යත්ථ පන තථා කිලෙසා න පහීනා තත්ථ සාවකානං පච්චෙක බුද්ධානං ච සන්තානෙ අත්ථි. තතො තථාගතොව අනාවරණඤ්ඤණදස්සනො. **එතමත්ථං විදිත්වාති**. එතං ආයස්මතො පිලින්දිවච්ඡස්ස සතිපි වසලසමුදා චාරෙ දෙසනන්තරාභාවසඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා; **ඉමං උදානන්ති**: තස්ස අග්ගඵලාධිගමවිභාවකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යඤ්හි න මායා වසති**[1] **න මානෝති**: යස්මිං අරියපුග්ගලේ සන්තදෙසපවිවේකාදිගුණෙ **මායා** 'සෙය්‍යෝ හමස්මී'ති ආදිනා සම්පග්ගහවසෙන පවත්තෙතා උන්නතිලක්ඛණෝ **මානෝපි න වසති** මඤ්ඤනා සුසමුග්ගතාභිනිවත්තනා න පවත්තති න **උපජ්ජති සෝ කිණ්ණලෝභෝ අමමෝ නිරාසෝති**: යෝ ච රාගාදිපරියායවසෙන පවත්තස්ස ආරම්මණග්ගහණලක්ඛණස්ස ලෝභස්ස සබ්බථා විගතත්තා **විගතලෝභෝ** යෝ තතෝ එව රූපාදීසු කත්ථචි මමායනාභාවතෝ **අමමෝ** අපරිග්ගහෝ අනාගතානම්පි භවාදීනං අනාසිංසනතෝ **නිරාසෝ, පහූනසංකොධෝති**: ඝාතනලක්ඛණස්ස කොධස්ස අනාගාමිමග්ගෙන සබ්බසෝ පහීනත්තා **පහූනසංකොධෝ** සමුච්ඡින්නාඝාතෝ. **අභිනිබ්බුතත්තෝති**: යෝ එවං මායාමානලෝභකොධානං සමුග්ඝාතෙන තදෙකට්ඨාය සබ්බස්ස සඞ්කිලෙසපක්ඛස්ස සුප්පහීනත්තා සබ්බසෝ **කිලෙසපරිනිබ්බාණෙන** අභිනිබ්බුතචිත්තෝ සීතිභූතෝ. **සෝ බ්‍රාහ්මණෝ සෝ සමණෝ සෝ භික්ඛූති**: සෝ එවරූපෝ ඛීණාසවෝ සබ්බසෝ බාහිතපාපත්තා **බ්‍රාහ්මණෝ** සෝ එව සමිතපාපත්තා සමචරියාය ච **සමණෝ** සෝ එවෝ සබ්බසෝ භින්නාභිලෙසත්තා **භික්ඛු** නාම, එවම්භූතෝව භික්ඛවෙ වචෙජා සෝ කථං දෙසනත්තරෝ **කිඤ්චි** කායකම්මාදිං පවත්තෙත්‍යය, කෙවලං පන වාසනාය අප්පහීනත්තා වසලවාදෙන සමුදාචරතීති.

ඡට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **සන්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසීදෙත්වා හොති අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වාති**: එත්ථ කෙචි තාව ආහු: අරහත්තඵල සමාධි ඉධ අඤ්ඤතරෝ සමාධීති අධිප්පෙතොති. **තං හි සෝ ආයස්මා බහුලං සමාපජ්ජති දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං** පහොති ච සන්තාහමපි ඵල සමාපත්තියා විනිහාමෙතුං, තථාහි, භගවතා "අහං භික්ඛවෙ යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි-පෙ=විහරාමි. කස්සපොපි භික්ඛවෙ යාවදෙව ආකඞ්ඛති විවිච්චෙව කාමෙහි=පෙ= විහරතී"ති ආදිනා නවානුපුබ්බවිහාරඡළභිඤ්ඤාදිභෙදෙ උත්තරිමනුස්ස ධම්මෙ අත්තනා සමසමඨානෙ ඨපිතො. න චෙත්ථ යදි එවං තෙරෝ යමක පාටිහාරියම්පි කරෙය්‍යාති වත්තබ්බං. සාවකසාධාරණානං යෙව ඛීණාසවාදීනං අධිප්පෙතත්තාති. පොරාණා පනාහු: **අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වාති**: නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා; කථං පන නිරොධසමාපත්ති සමාධීති වුත්තා? සමාධානට්ඨෙන; සොපනායං සමාධානට්ඨෝ සම්මදෙව ආධාතබ්බතායාති. එසා පචවනිකධම්මෙහි අකම්පනීයා බල[2]පත්තියා සමථබලං විපස්සනාබලන්ති ඉමෙහි ච ඒහි බලෙහි, අනිච්ච දුක්ඛානත්තා නිබ්බිදාවිරාගනිරොධපටිනිස්සග්ගවිවට්ටානුපස්සනා චත්තාරි මග්ගඤාණානි

1. න වත්තති. ඉ පා. 2. සී. III ඒ IV. සමථබල.

චත්තාරි ඵලසුඛානීති ඉමෙසං සොළසන්නම්පි සුඛානං වසෙන සොළසහි සුඛවරියාහි පඨමජ්ඣානසමාධිආදයෝ අට්ඨසමාධී එකජ්ඣං කත්වා ගහිතා තෙසං උපචාරසමාධි චාති ඉමෙසං නවන්නං සමාධීනං[1] වසෙන නවහි සමාධිවරියාහි කායසඞ්ඛාරෝ වචීසඞ්ඛාරෝ **චිත්තසඞ්ඛාරෝති** ඉමෙසං තිණ්ණං සඞ්ඛාරානං තත්ථ තත්ථ පවිපස්සනාදීසු තථා විහරිතුකාමෙන යථාවුත්තෙසු ඨානෙසු වසිභාවපත්තෙන අරහතා අනාගාමිනා වා යථාසිප්පං කාලං චිත්තවෙතසිකසන්තානස්ස සම්මදෙව අපවත්තනි ආබාතබ්බත්තා තස්සා තථා සමාධානබ්බතා ඉධ සමාධානන්ති, නෙනායං විභාරෝ සමාධිනි වුත්තොතා අභික්කමපටිඤ්ඤා, එතෙනස්ස සමාපත්තිඅත්ථොපි වුත්තොතාති වෙදිතබ්බා. ඉමං හි නිරොධසමාපත්තිං සන්ධාය පටිසම්භිදාමග්ගෙ "කථං චිණ්[2] බලෙහි සමන්නාගතත්තා නිණ්ණං සඞ්ඛාරානං පවිපස්සනාදීසු සොළසහි සුඛවරියාහි නවහි සමාධිවරියාහි වසීභාවතාය සඤ්ඤාවිරාගභාවනියා සුඛං" නාති පුච්ඡිත්වා චිණ් බලෙහීති වෙ බලානි සමථබලං විපස්සනාබලන්ති විත්ථාරෙ-සායං නිරොධසමාපත්ති කථා විසුද්ධිමග්ගෙ සංවණ්ණිතාව; කාමං පනායං ථෙරෝ ඵලසමාපත්තිං අසමාපජ්ජිත්වා නිරොධං සමාපජ්ජි, සත්ථෙසු අනුකම්පාය, අයං හි මහා ථෙරෝ සඞ්ඛාපි සමාපත්තියෝ වලඤ්ජෙති, සත්තානුග්ගහෙන පන යෙභුය්‍යෙන නිරොධං සමාපජ්ජති; තං හි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨිතස්ස කතො අපපකොපි සක්කාරෝ විසෙසතො මහප්ඵලෝ මහානිසංසො හොතීති.

වුට්ඨාසීති: අරහත්තඵලවිත්තපවත්තියා වුට්ඨාසි, නිරොධං සමාපන්නො හි අරහා වෙ අරහත්තඵලස්ස අනාගාමී වෙ අනාගාමිඵලස්ස උපපාදෙන වුට්ඨිතො නාම හොති. **"යෙන ඛො පන සමයෙන ඝාසෙතා දෙවානම්පියෙ, ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පිණ්ඩපාතං දුතුකාමො හොති"** නි කථං තස්ස දුතුකාමතා ජාතා, යානි තානි "පඤ්චමත්තානි දෙවතාසතානී"ති වුත්තානි තා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤෙ පරිවාරිකා කඤ්ඤා පාදිනියො පුබ්බෙ අය්‍යෙ මහාකස්සපො රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසති ගච්ඡථ ථෙරස්ස දානං දෙථාති සක්කෙන පෙසිතා උපගන්ත්වා දිබ්බාහාරං දුතුකාමා ඝිතා ථෙරෙන පටික්ඛිත්තා දෙවලොකමෙව ගතා, ඉදානි පුරිම පටිපෙඨිං විනෙත්වා ඉදඤ්ච ගණ්හිස්සාමි සමාපත්තිතො වුට්ඨිතස්ස ථෙරස්ස දානං දුතුකාමා සක්කස්ස අනාරොචෙත්වා සයමෙව ආගන්ත්වා දිබ්බභොජනං උපනෙත්වා පුරිමනයෙනෙව ථෙරෙන පටික්ඛිත්තා දෙවලොකං ගතා සක්කෙන කහං ගතත්ථාති පුට්ඨා තමත්ථං ආරොචෙත්වා දිස්වා මෙ ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතොති සක්කෙන වුත්තෙන ගණ්හිතුං න ඉච්ඡතීති කිං ඉ ථෙසීති දුග්ගතානං සඞ්ගහං කරිස්සාමීති ආහ දෙවාති. තුම්හෙ කෙනාකාරෙන ගතාති ඉමිනාව දෙවාති,- සක්කා තුම්හාදිසියො ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතං කිං දස්සන්තීති සයං දුතුකාමො ජරාජිණ්ණං ඛණ්ඩදන්තං පලිතකෙසං ඔභග්ගසරීරං මහල්ලකං තන්තවායං ත්‍රුත්වා සුප්පම්පි අසුර ඛීතරං භාරූපිමෙව මහල්ලිකං කත්වා එකං පෙසකාරවීථිං මාපෙත්වා

1. සී. III. උපචාරසමාධි අපණ්ණකසමාධිවාති ඉමෙසං තිණ්ණං සමාධීනං. 2. ම.ණ්හි.

තනතං පසාරෙනෙතා අවජී සුජාතා තසරං පූරෙති. තෙන වුත්තං **"තෙන බොපන සමයෙන සකෙකා දෙවානමිඳු**=පෙ=**තසරං පූරෙති"**ති. තත්ථ **තනතං නිනාහීති**: පසාරිතතනතං චිතනෙතා විය, **තසරං පූරෙතීති**. තසරවට්ටිං වඩෙඝනීති වියඋ[1] **සෙන සඝාතසස දෙවා නමිඳුසස නිවෙසනං තෙනුපසඞකමීති**: ථෙරා නිවාසෙතා පත්ත චීවරං ආදාය දුගතජනසඞඝහං කරිසසාමීති නගරාභිමුඛා ගච්ඡනෙතා බහිනගරෙ සකෙකන මාපිතං පෙසකාරචිතිං පවිපජජිතා ඔලොකෙනෙතා අද්දස ඔලුගහවිලුගහං ජරසාලං, තත්ථ ච තෙ ජයමපතිකෙ යථාවුත්තරූපෙ තනතවායකමමං කරොනෙත දිසවා වනෙතසි: ඉමෙ මහල්ලකකාලෙපි කමමං කරොනති ඉමසමිං නගරෙ ඉමෙහි දුගතතරා නත්ථි මඤ්ඤෙ ඉමෙහි දිනනා සාකමත්තමපි ගහෙතවා ඉමෙසං සඞඝහං කරිසසාමීති, සො තෙසං ගෙහාභිමුඛා අගමාසි, සකෙකා තං ආගච්ඡනතං දිසවා සුජං ආහ හඳෙද මයං අය්‍යෙ ඉතො ආගච්ඡනි තං නිං අපසසනති විය තුණ්හී හුත්වා නිසීද; ඛණෙනෙව පසසිසසනි[2] පිණ්ඩපාතං දසසාමාති. ථෙරෙ ගනත්වා ගෙහවාරෙ අට්ඨාසි, තෙපි අපසසනතා විය අත්තනො කම්මමෙව කරොනතා ථොකං ආගමයිංසු. අථ සකෙකා ගෙහවාරෙ සිතතා එකො ථෙරෙ විය උපධාරෙති තාවාති ආහ. තුමෙහ ගනත්වා උපධාරෙථ සාමිනි. සො ගෙහා නික්ඛමිත්වා ථෙරං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා උභොහි හත්ථෙහි ජණ්ණුකානි ඔලඔෙත්වා නිජ්ජනතෙතා උට්ඨාය කතරථෙරෙ නු ඛො අය්‍යොති ථොකං ඔසක්කිත්වා අක්ඛිනි මෙ ධුමායනතීති වත්වා නලාටෙ හත්ථං ඨපෙත්වා උද්ධං උල්ලොකෙත්වා "අහො දුක්ඛං අය්‍යෙ නො මහාකසස පත්ථෙරසස චිරසසං මෙ කුවිචාරං ආගතතා අත්ථි නුඛො කිඤ්චි ගෙහෙති ආහ. සුජාතා ථොකං ආකුලා විය හුත්වා අත්ථි සාමිනි පරිවචනං අදාසි. සකෙකා හතෙථ ලුඛං වා, පණීතං වාති අවිනෙතත්වා සඞඝහං නො කරොථාති පත්තං ගණ්හි, ථෙරෙ පත්තං දෙනෙතා ඉමෙසං එව දුගතතානං ජරාජිණණානං මයා සඞඝහෙ කාතබ්බොති විනෙතසි. සො අනෙතා පවිසිත්වා ඝරිඔදනං නාම ඝරිතෙ උදධරිත්වා පත්තං පූරෙත්වා ථෙරසස හත්ථෙ ඨපෙසි. තෙන වුත්තං. **"අද්දසා බො සකෙකා දෙවානමිඳු**=පෙ= **අදාසී"**ති. තත්ථ **ඝරිඔනාති**. හත්තඝරතො; ඝරිඔදනනත්ථිපි පාඨො. **තසස** ඝරිඔදනං නාම දෙවානං කොවි ආහාරවිසෙසොති අත්ථං වදනති, **උදධරිත්වාති**: කුතොච් හාජනතො උද්ධරිත්වා; අනෙකසූපෙ සො එව ආහාරෙ පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා ථෙරසස හත්ථෙ ඨපනකාලෙ කපණානං උපකප්පනක[3] ලූඛාහාරෙ විය පඤ්ඤායිත්ථ, ඨපිතමත්තෙව පන අත්තනො දිබ්බසභාවෙනෙව[4] අට්ඨාසි. **අනෙකසූපෙනි**: මුග්ගමාසාදිසූපෙහි චෙව ඛජ්ජවිකතියා ච අනෙකවිධසූපෙ. **අනෙකබ්‍යඤ්ජනෙනි**: නානාවිධ උත්තරිභඞගෙහි: **අනෙකසූපරසබ්‍යඤ්ජනෙනි**: අනෙකෙහි සූපෙහි චෙව බ්‍යඤ්ජනෙහි ච මධුරාදිමූලරසානඤෙචව සම්භින්නරසානඤ්ච අභි බ්‍යඤ්ජකො. නානග්ගරසසූපබ්‍යඤ්ජනොති අත්ථො. සෙ කිර පිණ්ඩ

1. සී. II III, IV. තැරං ඉඤෙනති විය.
2. සී. III IV. වසෙඤනි.
3. සී. I උපපනන.
4. සී. III. IV. ඡාහාරඤෙව.

පාණා ථෙරස්ස හත්ථේ ඨපිතකාලෙ රාජගහනගරං අත්තනෝ දිබ්බ ගන්ධෙන අජ්ඣොත්ථරි. තතෝ ථෙරෝ විනෙතසි: අයං පුරිසෝ අප්පෙ සක්කෝ පිණ්ඩපාතෝ අතිවිය පණීතෝ; සෝ කිර සක්කස්ස භොජන සදිසෝ, කෝ නුඛෝ එසොති. අථ නං සක්කොති ඤත්වා ආහ භාරියන්තෙ කොසිය කම්මං කතං දුග්ගතානං සම්පත්තිං විලුම්පන්තෙන අජ්ජ මයං දුනං දත්වා කෝචි දෙව දුග්ගතෝ සෙනාපතිට්ඨානං වා ලභෙය්‍යාති. කෝ මයා දුග්ගතතරෝ අත්ථි භන්තෙති. කථං ත්වං දුග්ගතෝ දෙවරජජසිරිං අනුභවන්තොති. භන්තෙ එවං නාමෙතං, මයා පන අනුප්පන්නෙ බුද්ධ කල්‍යාණකම්මං කතං, බුද්ධුප්පාදෙ පන වත්තමානෙ ප්‍රඤ්ඤකම්මං කත්වා චූළරථදෙවපුත්තෙනා මහාරථදෙවපුත්තෙනා අනෙකවණ්ණදෙවපුත්තෙනාති ඉමෙ තයෝ දෙවපුත්තා මම ආසන්නාධිඨානෙ නිබ්බත්තා මහානෙජවන්ත තරා, අහං තෙසු දෙවපුත්තෙසු නක්ඛත්තං කීළිස්සාමාති පරිචාරිකායෝ ගහෙත්වා අන්තරවීථිං ඔතිණ්ණෙසු පලායිත්වා ගෙහං පවිසිස්සාමි, තෙසං හි සරීරතෝ තෙජෝ මම සරීරං ඔභවරති; මම සරීරතෝ තෙජෝ නෙසං සරීරං න ඔභවරති, කෝ මයා දුග්ගතතරෝ භන්තෙති, එවං සන්තෝපි ඉතෝ පට්ඨාය මඤ්ඤං මා එවං වඤ්චෙත්වා දුනමදසීති. වඤ්චෙත්වා තුම්හාකං දුනෙ දින්නෙ මඤ්ඤං කුසලං අත්ථි නත්ථීති, අත්ථි ආවුසොති, එවං සන්තෙ කුසලකාරණං නාම මඤ්ඤං භාරං භන්තෙති වත්වා ථෙරං වන්දිත්වා සුජං ආදාය ථෙරං පදක්ඛිණං කත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා "අහො දුනං පරමදුනං කස්සපෙ සුපතිට්ඨිත"නති තික්ඛත්තුං උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං.–**"අථඛො ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස එතදහොසි"**ති ආදි.

තත්ථ **කොසියාති**: සක්කං දෙවානමින්දං ගොත්තෙනා ආලපති. **ප්‍රඤ්ඤදන අත්ථොති**: ප්‍රඤ්ඤදන පයොජනං අත්ථීති වචනසෙසො. **වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වාති**. පඨවිතො වෙහාසං අභිඋග්ගන්ත්වා; **ආකාසෙ අනන්තලික්ඛෙති**: ආකාසමෙව පරියායවසෙදන අනන්තලික්ඛෙති වදන්ති. අථවා අනන්තලික්ඛසඞ්ඛාතෙ ආකාසෙ න කසිණුග්ඝාටිමාදි ආකාසෙති විසෙ සෙනෙතා වදති. **"අහො දුන"**නන්ති: එත්ථ **අහොති** අච්ඡරියත්ථෙ නිපාතො, සක්කො හි දෙවානමින්දෙ යස්මා නිරොධා වුට්ඨිතස්ස අය්‍යස්ස මහාකස්ස **පත්ථෙරස්ස** සක්කචච්ච සහත්ථෙන වත්තිකත්වා අනපවිද්ධං කාලෙන පරෙ අනුප්පත්ථව සම්මාදිට්ඨිං පුරක්ඛත්වා ඉදමීදිසං මහාදිබ්බභොජනදුනං දින්නං, තස්මා ඛෙත්තසම්පත්ති දෙය්‍යධම්මසම්පත්ති චිත්තසම්පත්තීති තිවිධංයපි සම්පත්තිඤ්ඤ සම්පාගතත්තා සබ්බඞ්ගසම්පන්නං වත මයා දුනං පවත්තිත්තන්ති අවජ්ඣරියබ්භුතවිත්තජාතෝ තදූ අත්තනෝ හදයබ්භන්තර ගතං පීතිසොමනස්සං සම්ඣාභිරන්තෙනා **අහො දුන**නන්ති වත්වා තස්ස දුනස්ස වුත්තනයෙන උත්තමදුනභාවං ඛෙත්තඥතභාවඤ්ච පකාසෙන්තො **"පරමදුනං කස්සපස්ස සුපතිට්ඨිත"**නති උදානං උදානෙසි.

එවමපන සක්කස්ස උදානෙන්තස්ස භගවා විහාරෙ ඨිතොයෙව දිබ්බ සොතධාතුයා සද්දං සුත්වා "පස්සථ භික්ඛවෙ සක්කං දෙවානමින්දං උදානං **උදානෙන්තං ආකාසෙන ගච්ඡන්ත**"නති භික්ඛූනං වත්වා තෙහි කිමිපන

භගවතා තෙන කතන්නි පුථෙයා මම පුත්තස්ස කස්සපස්ස වණ්ණෝති දූනං අදාසි. තෙන ච අත්තමනෝ උදානෙසීති ආහ. තෙන වුත්තං:-"**අථඛෝ භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා**"ති ආදි. තත්ථ **දිබ්බාය සොතධාතුයාති**: දිබ්බසදිසත්තා=දිබ්බං; දෙවතානං හි සුචරිතකම්මනිබ්බත්තා පිත්තසෙම්හරුධිරාදීහි අපලිබුද්ධා උපක්කිලෙසවිමුත්තත්තාය දූරෙපි ආරම්මණං ගහෙතුං සමත්ථා දිබ්බපසාදසොතධාතු හොති. අයඤ්චාපි භගවතෝ විරියභාවනාබලනිබ්බත්තා ඤාණමයා සොතධාතු තාදිසා එවාති දිබ්බසදිසත්තා=දිබ්බා. අපිච දිබ්බවිහාරවසෙන පවත්තත්තා අත්තනා ච දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තාපි=දිබ්බා. සවණවෙධෙන සහාව ධාරණවෙධෙන ච සොතධාතු, සොතධාතුයාපි කිච්චකරණෙන සොතධාතු විසෙනි=සොතධාතු, තාය දිබ්බාය සොතධාතුයා. **විසුද්ධායාති**: පරිසුද්ධාය; නිරූපක්කිලෙසාය. **අතික්කන්තමානුසකායාති**: මානුසකූපවාරං අතික්කමිත්වා සද්දසවණෙන මානුසික මංසසොතධාතුං අතික්කමිත්වා ඨිතාය; **එතමත්ථං විදිත්වාති**: සම්මාපටිපත්තියා ගුණවිසෙසෙ පතිට්ඨිතං පුරිසාතිසයං දෙවාපි මනුස්සාපි ආදරජාතා අතිවිය පිහයන්තීති[1] ඉමමත්ථං විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්‍ර පිණ්ඩපාතික්ඛඝසඞ්ඛාතං ධුතඞ්ගං සමාදාය තස්ස පරිපූරණෙන, **පිණ්ඩපාතිකත්තස්ස**, නනු චායං ගාථා ආයස්මතෝ මහාකස්සපං නිම්මිතං කත්වා භාසිතා, ථෙරෝ ච සබ්බෙසං ධුතවාදානං අග්ගෝ තෙරසධුතඞ්ගධරෝ, සෝ කස්මා එකෙනෙව ධුතඞ්ගෙන කිත්තිතෝ හොති, අට්ඨුප්පත්තිවසෙනායං නිද්දෙසෝ, අථවා දෙසනාමත්තමෙතං, ඉමිනා දෙසනාසීසෙන සබ්බෙපිස්ස ධුතඞ්ගා වුත්තානි වෙදිතබ්බා, අථවා "යථාපි භමරෝ පුප්ඵ"න්ති ගාථාය වුත්තනයෙන පරමපිච්ඡතාය ඛුලානුද්දයතාය චස්ස සඞ්ඝං පිණ්ඩපාතික වත්තං අඛණ්ඩෙත්වා තත්ථ සාතිසයං පවිපත්තියා පකාසනත්ථං "**පිණ්ඩපාතිකත්තස්ස**"ති වුත්තං පිණ්ඩපාතිකභාවඤ්ච පිහයන්තීති පදං අපෙක්ඛිත්වා සම්පදානවචනං, නං උපයොගත්ථෙ දට්ඨබ්බං. **අත්තභරස්සාති**: අපපානි ච තානි සුලභානි අනවජ්ජානීති එවං වුත්තෙහි අප්පානවජ්ජසුලභරූපෙහි චතූහි පච්චයෙහි අත්තානමෙව භරන්තස්ස; **අනඤ්ඤපොසිනොති**: ආමිස සංගණ්හණෙන අඤ්ඤස්ස සිස්සාදිකෝ[2] පොසෙතුං අනුස්සුක්කතාය අනඤ්ඤ පොසිනෝ, පදවයෙනස්ස කායපරිහාරිකෙන චීවරෙන කුඩ්ජපරිහාරි කෙන පිණ්ඩපාතෙන චීවරණතෝ සල්ලහුකවුත්තිතං සුභරතං පරමපිච්ඡ සන්තුට්ඨිං දස්සෙති. අථවා, **අත්තභරස්සාති** එකවචනනිද්දෙසං අත්තභාව සඞ්ඛාතං එකං යෙව ඉමං අත්තානං භරති න ඉතොපරං අඤ්ඤන්ති=අත්ත භරෝ. තතෝ එව අත්තනා අඤ්ඤස්ස පොසෙතබ්බස්ස අභාවතෝ අනඤ්ඤපොසි, තස්ස අත්තභරස්ස අනඤ්ඤපොසිනෝ. පදවයෙනාපි බිම්බිසවභාවෙන ආයති අනාදානත්ථං දස්සෙති. **දෙවා පිහ=පෙ=සන්ති මනොති**: තං අඤ්ඤථාලාභිගමෙන සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහානං වූපසමෙන පරිපස්සද්ධියා උපසන්තං සන්තිවෙපුල්ලප්පත්තියා නිච්චකාලං සන්තොකාරි

1. සී. II. III. පියායන්ති. 2. සී. III. IV. පියාදිකෙ.

නාය සනිමන්තා තතො එව ඉට්ඨානිට්ඨාදිසු තාදිලක්ඛණප්පත්තා ඛීණාසවං සක්කාදයො දෙවා පිහයන්ති පත්ථෙන්ති තස්ස සීලාදිගුණවිසෙසෙසු බහුමානං උප්පාදෙන්තා ආදරං ජනෙන්ති පගෙව මනුස්සාති.

සතතමසුත්ත වණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

අට්ඨමෙ **පඤ්ඤාගණනා**ති: එකාසනිකඛලුපච්ඡාභත්තිකානං පාතොව භුත්තානං අඤ්ඤා මජ්ඣන්හිකොපි පච්ඡාභත්තමෙව; ඉධ පන පකතිභත්තසෙසව පච්ඡතො පච්ඡාභත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **පිණ්ඩපාත පරියෙසනගණනා**නන්ති: පිණ්ඩපාතතො පරියෙසනගණනා. පිණ්ඩපාතං පරියෙසිත්වා භුත්තභික්ඛුස්ස නිට්ඨාපනවසෙන තතො නිවත්තනං; **කරෙරිමණ්ඩලමාලෙ**ති: එස්ස කරෙරීති වරුණරුක්ඛස්ස නාමං. සො කිර ගන්ධකුටියා මණ්ඩපස්ස සාලායව අන්තරෙ හොති. තෙන ගන්ධකුටිපි කරෙරි කුටි කාති වුච්චති, මණ්ඩපොපි සාලාපි කරෙරිමණ්ඩලමාලොති, තස්මා කරෙරිරුක්ඛස්ස අවිදූරෙ කතෙ නිසීදනසාලාසඞ්ඛාතෙ මණ්ඩලමාලෙ, තිණපණ්ණවජ්ජනං අනොවස්සකං මණ්ඩල මාලොති වදන්ති. අභිඹුත්තකාදි ලතාමණ්ඩපො මණ්ඩලමාලොති අපරෙ, **කාලෙනකාලං**ති: කාලෙ කාලෙ අන්තරන්තරා; තස්මිං තස්මිං සමයෙති අත්ථො. **මහාසිකෙ**නති: මහාවඩ්ඪකිනා; පියරූපෙ ඉට්ඨෙති අත්ථො. ඉට්ඨානිට්ඨභාවො ච පුග්ගලවසෙන චාර වසෙන ච ගහෙතබ්බා. එකච්චස්ස හි ඉට්ඨාභිමතො එකච්චස්ස අනිට්ඨො හොති එකච්චස්ස අනිට්ඨාභිමතො එකච්චස්ස ඉට්ඨො, තථා එකස්ස චාරස්ස ඉට්ඨො අඤ්ඤස්ස අනිට්ඨො, විපාකවසෙන පනෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. කුසලවිපාකො හි එකන්තෙන ඉට්ඨො, අකුසලවිපාකො අනිට්ඨො එවාති. **චඤ්චුනා රූපෙ පස්සිතුන**න්ති: ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨා උපාසකෙහි ගෙහං පවෙසෙත්වා සූජාසක්කාරකරණත්ථං උපනීතෙසු ආසන විත්තාදිසු නානාවිරාගසමුජ්ජලවණ්ණයඩ්ඪනෙ රජනියෙ අඤ්ඤඤ්ච සවිඤ්ඤාණරූපෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන පස්සිතුං. **ඝරෙදනි**: තථෙව ඉස්සරජනානං ගෙහං පවිට්ඨෙ තෙසං පසුතෙන ගීතවාදිතසද්ද සොතුං, **ගණ්ඩි**නි: තථා තෙහි සූජාසක්කාරවසෙන උපනීතෙ පූපථුඨාදිගණ්ඩි ඛාදිතුං. **රසෙ**නි: තෙහි දින්නාහාරපරිභොගෙ නානාගුණරසෙ සායිතුං. **පොථෙබ්බෙ**නි: මහග්ඝපවරත්ථරණෙසු ආසනෙසු නිසීදනකාලෙ සුඛ සම්ඵස්සෙ පොථෙබ්බෙ ඵුසිතුං, එවඤ්ච පඤ්චවාරික ඉට්ඨාරම්මණපරිලාභං කිත්තෙත්වා ඉදානි මනොවාරිකඉට්ඨාරම්මණපරිලාභං දස්සෙතුං **"සක්කතෙනා"**ති ආදි වුත්තං. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. කිම්පන අපි ඤාණවිප්පයුත්තානං අයං නයෙ න ලබ්භතීති ලබ්භති, තෙසම්පි හි නිමන්තණසලාභ භත්තාදි අත්ථං ගාමං ගතකාලෙ උළාරච්ඡිහවා උපාසකා තථා සක්කාර සම්මානං කරොන්තී යෙව, තම්පන අනියතං පිණ්ඩපාතිකානං පන තදූ නිවත්තමෙව තස්ස සූජාසක්කාරං කරියමානං දිස්වා සක්කාරගරුභාය අනිස්ස

රණමඥෙ ඨත්වා අයොනිසො මනසිකාරවසෙන තෙ භික්ඛූ එවමාහංසු. තෙනෙවාහ "**හඤ්චුසො මයං පිණ්ඩපාතිකා හොමා**"ති ආදි. තත්ථ **හඤ්චූ**ති: වොඝාඝඤ්ඤෙ නිපාතොව; **ලභාමා**ති: ලභිස්සාම; **නෙනුපසඞ්කමිති**: තත්ථ සුරභිගන්ධකුටියං නිසින්නො තෙසං තං කථාසල්ලාපං සුත්වා ඉමෙ භික්ඛූ මාදිසස්ස නාම බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා මයා සද්ධිං එකවිහාරෙ වසන්තාපි එවං අයොනිසො මනසිකාරවසෙන කථං පවත්තෙන්තී, සල්ලෙඛෙ න වත්තන්තී, හන්ද තෙ තතො නීහරිත්වා සල්ලෙඛෙ විහාරෙ නියොජෙස්සාමීති මණ්ඩලමාලං උපසඞ්කමි, සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: අපපිච්ඡතාසන්තුට්ඨිතාසල්ලෙඛානං වසෙන කිලෙසෙ ධුනිතුං තණ්හං විසොසෙතුං පටිපන්නොති පිණ්ඩපාතිකස්ස යතො[1] දෙවාපි පිහයන්ති තස්ස පටිපත්තියා ආදරජාතා පියායන්ති න ඉතො අඤ්ඤථාති ඉමමත්ථං විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **නො වෙ සද්දසිලොකනිග්ඝොසා**නි: අහො අය්‍යෙ අපිවෙජ්ජ සන්තුට්ඨා පරමසල්ලෙඛවුත්තිනී ආදිනා පරෙහි කිත්තිතබ්බසද්දසඞ්ඛාතං සිලොකං; තණ්හාය නිසිතො න හොති වෙනි අත්ථො. **සද්ද** වා සම්මුඛා වණ්ණභණනට්ඨතිසොසො, **සිලොකො** පරම්මුඛභූතා පසංසා පත්ථාඝසතා වා. සෙසං අනන්තරසුත්තෙ වුත්තනයමෙව.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **කො නුඛො ආවුසො සිපපං ජානාතී**ති: ආවුසො අමෙහසු ඉධ සන්තිපතිතෙසු කොනු ජීවිකානිමිත්තං සික්ඛිතබ්බභෙදෙන සිපපන්නි උද්ධනාමං යං කිඤ්චි ආජීවං විජානාති, **කො කිං සිපපං සික්ඛතී**ති: කො දීඝරත්තං සිපපාචරියකුලං පයිරුපාසෙත්වා ආගමතො පයොගතො ච අස්ස හත්ථිසිපපාදිසු කිං සිපපං සික්ඛි, **කතරසිපපං සිපපානං අග්ගන්නි**: සබ්බ සිපපානං අගාරඤ්ඣාය මහාඵලතාය අකිච්ඡසිද්ධියා ච කතරං **සිපපං** අග්ගං උත්තමං. යං නිස්සාය සුඛෙන සක්කා ජීවිතුන්ති අධිප්පායො, **තඤ්ඤෙවෙති**: නෙසු භික්ඛූසු එකමෙව භික්ඛූ යෙ හත්ථාචරියකුලා පබ්බජිතා **තෙ එවමාහංසූ**ති: තෙ එවං භණිංසු; ඉතොපරම්පි එකමෙවෙති වුත්තවත්ථානෙ එසෙව නයො. **හත්ථිසිපපන්නි**: යං හත්ථිනං පරිගණ්හන[2] දමනඤාරණරොගතිකිච්ඡාදිභෙදං කත්තබ්බං, තං උද්දිස්ස පවත්තං සබ්බම්පි සිපපං ඉධ හත්ථිසිපපන්නි අධිප්පෙතං. **අස්සසිපපන්නි** එත්ථාපි එසෙවනයො, **රථසිපපං** පන රථයොගඤානං දමනඤාරණාදිවිධානවසෙන චෙව **රථස්ස** කරණවසෙන ච වෙදිතබ්බං, **ධනුසිපපන්නි**: ඉස්සාසසිපපං; සො ධනු බෙබොති වුච්චති, **චරූසිපපන්නි**: සෙසආවුධසිපපං **මුද්දාසිපපන්නි**: හත්ථ මුද්දාසිපපං, **ගණනාසිපපන්නි**: අවජ්ජදක ගණනසිපපං, **සඞ්ඛානසිපපන්නි**: සඞ්කලනාපවිද්ධාපනාදිවසෙන පිණ්ඩගණනසිපපං, තං යස්ස පගුණං

1. සී. I. සතතං. 2. සී. I. පරිහරණ.

හොති සෙ රුක්ඛමිපි දිසවා එතනකානි එත්ථ පණ්ණානීති හණිතුං ජානාති. **ලෙඛා සිප්පනති:** නානාකාරෙහි අක්ඛරලික්ඛනසිප්පං; ඝුණං වා; **ගණෙය්‍ය සිප්පනති:** අත්තනො විඤ්ඤාවසෙන වා පරතො පවිලද්ධසුතවසෙන වා ඉමස්ස ආයමත්ථො එවං යොජෙස්සාමීති එවං අත්ථවසෙන වා කිඤ්චිදෙව කත්තබ්බං දිසවා තපපරිහාගං කත්තබ්බං කරිස්සාමීති ඣානුප්පත්තිකපටිභාගවසෙන වා විඤ්ඤාණචිත්තාදීනං චතුන්නං කවිනං කත්තබ්බකාරණසිප්පං; වුත්තඤ හෙතං භගවතා:–"චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ කවී චිත්තාකවි සුතකවි අත්ථකවි පටිභාගකවී"ති. **ලොකායතසිප්පනති:** කාකො සෙතො අධිසීනං සෙතත්තා, බලාකා රත්තා ලොහිතස්ස රත්තත්තාති, එවමාදිනයප්පවත්තං පරලොකනිබ්බාණානං පටිසෙධකං විතණ්ඩසත්ථසිප්පං. **ඛත්ත විජ්ජාසිප්පනති:** අඛ්‍යය මාසුරකාදි නීතිසත්ථසිප්පං; ඉමානි කිර වාදස මහාසිප්පානි නාම, තෙනෙවාහ තත්ථ තත්ථ "සිප්පානං අඟ"නති. **එතමත්ථං විදිත්වාති:** එතං සබ්බසිප්පායතනානං ජීවිකත්ථාය වට්ට දුක්ඛතො අනිස්සරණභාවං සීලාදීනං යෙව පන සුපරිසුද්ධානං නිස්සරණ භාවං තං සමඞ්ගිතො යෙව ච භික්ඛුභාවං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථ විභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අසිප්පජීවීති** වතුන්නං තණ්හුප්පාදානං සමුච්ඡෙද විකඛම්භනෙන පච්චයාසාය විසෙසිතත්තා යං කිඤ්චි සිප්පං උපනිස්සාය ජීවිතං න කප්පෙතීති=අසිප්පජීවි. එතෙන ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං දස්සෙති. **ලහූති:** අප්ප කිච්චතාය සල්ලහුකවුත්තිතාය ච **ලඝු** අබහුසම්භාරො. එතෙන චතුපච්චය සන්තොසසිද්ධං සුභරතං දස්සෙති. **අප්පකාමොති:** සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්ථමෙව කාමෙති ඉච්ඡතීති=අත්ථකාමො. එතෙන සත්තානං අනත්ථපරිවජ්ජනස්ස පකාසිතත්තා පාණාතිපාතාදි දුස්සීල්‍ය පටිසෙධකං සීලං දස්සෙති. **අනත්ථවිරමණපරිදීපනතො, සන්තිඤ්ඉතොති:** චක්ඛාදීනං ඉන්ද්‍රියානං අභිජ්ඣාදූසපථවත්තිතො සංයමෙන යත්ථ්‍රියං. එතෙන ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං වුත්තං **සබ්බබි විපමුත්තත්තාති:** එවං සුපරිසුද්ධසීලො චතුපච්චය සන්තොසෙ අවට්ඨිතො සපපච්චයං නාමරූපං පරිඤහෙත්වා අනිච්චාදි වසෙන සඞ්ඛාරෙ සම්මසනෙනා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා තතොපරං පටිපාටියා පවත්තිතෙහි චතූහි අරියමග්ගෙහි සංයොජනානං පහීනත්තා සබ්බථි සබ්බත්ථ භවාදිසු විපමුත්තෙනා. **අනොකඤාජි අමමො නිරහඞ්කාරොති:** තථා සබ්බථි විපමුත්තත්තා එව ඔකඤඛාතෙසු ඡසුපි ආයතනෙසු තණ්හාභිස්සරණස්ස අභාවෙන **අනොකඤාජි** රූපාදිසු කත්ථචි මමඞ්කාරාභාවතො **අමමො** සඤ්ඤාය සඞ්ඛං අනාසිංසනතො **නිරහඞ්කාරො, කිත්වා මානං එකචරෝ ඛගිඤ්ඣති:** එවම්භූතො ච සො අරහත්තමග්ගපත්ති සමකාලමෙව අනවසෙසං මානං ඡිත්වා පජහිත්වා ඉමෙ භික්ඛූ විය ගණ සඞ්ගණිකං අකත්වා පවිවෙකකාමතාය තණ්හාසඞ්ගාඝවිරහෙන ච **සබ්බි රියාපථෙසු එකචරෝ** සබ්බසො ඡින්නාභිලෙසත්තා පරමත්ථතො **භික්ඛු නාම, එත්ථ ච "අසිප්පජීවී"**ති ආදිනා ලොකියගුණා කථිතා. **"සබ්බථි විපමුත්තොතා"**ති ආදිනා ලොකුත්තරගුණා කථිතා. තත්ථ අසිප්පජීවීති ආදි

විහවෙ සිතසෙසව අයං ධමෙමා න සිපපං නිසසාය මිචඡාජීවෙන ජීවිකං කපෙපනතසස, තසමා සිපපසු සාරගහණං විසසජජෙතවා අධිසීලාදිසු ෙයව තුමෙහහි සික්ඛිතබබනති දසෙසති.

නවම සුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **බුද්ධචක්ඛූනි**: එත්ථ ආසයානුසයඤාණං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණඤ්ච බුද්ධචක්ඛු නාම; යථාහ:-"අද්දසා ඛො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙනෙතා සත්තෙ අපපරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛිනදිරියෙ මුදිනදිරියෙ"ති ආදිං. **ලොකා**නනි: තයො ලොකා, ඔකාස ලොකො සඞ්ඛාරලොකො සත්තලොකොති. තත්ථ:-

"යාවතා චන්දිමසුරියා පරිහරනති දිසා භනති විරොචනා,
තාව සහස්සධා ලොකො එත්ථ තෙ වත්තනති වසො"නි

ආදිසු ඔකාසලොකො වුත්තො. "එකො ලොකො, සබබෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා; වෙ ලොකා, නාමඤ්ච රූපඤ්ච; තයො ලොකා, තිස්සො වෙදනා; චත්තාරො ලොකා, චත්තාරො ආහාරා; පඤ්චලොකා, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා; ජලොකා, ජ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි; සත්තලොකා, සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො; අට්ඨලොකා, අට්ඨලොකධමමා; නවලොකා, නවසත්තාවාසා; දසලොකා, දසායතනානි; වාදසලොකා, වාදසායතනානි; අට්ඨාරස ලොකා, අට්ඨාරසධාතුයො"ති ආදිසු සඞ්ඛාරලොකො. "සස්සතො ලොකො අසස්සතො ලොකො"නි ආදිසු සත්තලොකො වුත්තො. ඉධාපි සත්ත ලොකො වෙදිතබබො. තත්ථ ලොකියති විචිත්තා[1]කාරතො දිස්සතීති=වකක වාලසඞ්ඛාතො ලොකො ඔකාසලොකො. සඞ්ඛාරො-ලුජ්ජති පලුජ්ජතීති= ලොකො. ලොකියති එත්ථ පුඤඤපාපං තබ්බිපාකො වාති=සත්තලොකො. තෙසු භගවා මහාකරුණාය අනුකම්පමානො සංසාරදුක්ඛතො මොචෙතුකාමො සත්තලොකං වොලොකෙසි, කතමස්ස පන සත්තාහස්ස අච්චයෙන ඔලොකෙසි? පඨමස්ස සත්තාහස්ස. භගවා හි පල්ලඞ්කසත්තාහස්ස පරියොසානෙ පවත්තමානවසානෙ "ඉදානි භවෙ පාතුභවනති ධම්මා=ෙප=සුරියොව ඔභාසයමනතලික්ඛ"නති ඉමං අරියමග්ගානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි. අහං තාව එවං සුදුත්තරං සංසාරමහොඝං ඉමාය ධම්මනාවාය සමුත්තරිත්වා නිබ්බාණපාරෙ ඨිතො හනදානි ලොකමපි තාරෙස්සාමීති කිදිසො නුඛො ලොකොති ලොකං ඔලොකෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං: **"අථඛො භගවා තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙන තමහා සමාධිමහා වුට්ඨහිත්වා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙසී"**ති. තත්ථ **වොලොකෙසීති** විවිධෙහි ආකාරෙහි පස්සි; හත්ථතලෙ ඨපිත ආමලකං විය අත්තනො ඤාණෙන පච්චක්ඛං අකාසි. **"අනෙකෙහි සනතානෙහී"**ති ආදි ඔලොකිතාකාර

1. ම. විවිත්ත.

දස්සනං **අනෙකෙහි සන්තාපෙහීති**: අනෙකෙහි දුක්ඛෙහි; දුක්ඛං හි සන්තාපන පීළනට්ඨෙන සන්තාපොති වුච්චති. යථාහ "දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨෝ සඞ්ඛතට්ඨෝ සන්තාපට්ඨෝ විපරිණාමට්ඨෝ"ති. තඤ්ච දුක්ඛදුක්ඛාදිවසෙන චෙව ජාතිආදිවසෙන ච අනෙකප්පකාරං තෙන වුත්තං **"අනෙකෙහි සන්තාපෙහී"**ති: අනෙකෙහි දුක්ඛෙහි සන්තපපමානෙ පීළියමානෙ බාධියමානෙ; **පරිළාහෙහීති**: පරිදහෙහි පරිඩය්හමානෙ; ඉන්ධනං විය අග්ගිනා සමන්නතො ඩය්හමානෙ. **රාගජෙහීති**: රාග සමුත්තෙහි; එසෙව නයො සෙසෙසුපි. රාගාදයො හි යස්මිං සන්තානෙ උප්පජ්ජන්ති නිදදහන්තා විය විබාධෙන්ති. තෙන වුත්තං "තයොමෙ භික්ඛවෙ අග්ගි රාගග්ගි දොසග්ගි මොහග්ගී"ති. යතො තෙ චිත්තං කායඤ්ච කිලෙසෙන්තීති කිලෙසාති වුච්චන්ති, එවං ච **පරිඩය්හමානෙනී**ති එතෙන භගවා රාගාදිකිලෙසානං පවත්තිං දුක්ඛතං තෙන ච සන්තානං අභිභූතතං දස්සෙති. **සන්තපපමානෙනී**ති: ඉමිනා පන තෙසං කාලන්තරදුක්ඛතං තෙන නිරන්තරොපදදවතං ච දස්සෙති.

භගවා හි බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙන නිසින්නො පඨමයාමෙ පුබ්බෙ නිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤණං ඔතාරෙත්වා කිලෙස මූලකං වට්ටදුක්ඛං අභිඤ්ඤෙය්‍ය සඞ්ඛාරෙ පරිඤ්ඤහෙත්වා සම්මසන්තො අනුක්කමෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරියමග්ගාධිගමෙන සයං විගත විධාසන්තකිලෙසො අභිසම්බුද්ධො හුත්වා පච්චවෙක්ඛණාඤාණතො අනව සෙසානං කිලෙසානං පහීනත්තා අත්තනො වට්ටදුක්ඛස්ස පරික්ඛීණභාව දීපකං සබ්බබුද්ධානං අවිජහිතං "අනෙකජාතිසංසාරං"නන්‍ති උදානං උදානෙත්වා තෙනෙව පල්ලඞ්කෙන සත්තාහං විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී නිසින්නො සත්තමාය රත්තියා තීසු යාමෙසු වුත්තනයෙන නීහං උදානානි උදානෙත්වා තතියුදානානන්තරං බුද්ධවංසඛුද්දා ලොකං වොලොකෙන්තො සකලම්පි සන්තානං වට්ටදුක්ඛං කිලෙසමූලකං කිලෙසා නාමෙතෙ පවත්තිං දුක්ඛා ආයතිපි දුක්ඛමූහතුහුනා තෙහි ඉමෙ සත්තා සන්තපපන්නි පරිඩය්හන්ති වාති පස්සි, තෙන වුත්තං:-"**අද්දසා වො භගවා**-පෙ-**මොහජෙහිපී**"ති. **එතමත්ථං විදිත්වානි**: එතං ලොකස්ස යථාවුත්ත සන්තාපපරිළාහෙහි අභිභූය්‍යමානතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදානන්‍ති**: ඉමං සබ්බඤ්ඤුතඤාණපරිළාහතො පරිනිබ්බාණවිභාවනං මහා උදානං උදානෙසි.

තත්‍ථ **අයං ලොකො සන්තාපජාතොනී**: අයං සබ්බොපි ලොකො ජරාමරණෙහි චෙව නානාවිධබ්‍යසනෙහි ච කිලෙසපරිවට්ටාදීහි ච ජාතඤ්ච නතාපෙ; උපපන්නාකාරෙනවෙතසිකදුක්ඛාභිභවොති අත්ථො. **එසඤ්ච පරිළාහොනී**: තතො එව අනෙකෙහි දුක්ඛසම්ඵස්සෙහි පරිහතො උපද්දුතො. අථවා **එසඤ්ච පරිළාහොනී**: සුඛාදිසඞ්ඛාතානං තිස්සන්නං දුක්ඛතානං පච්චයභූතෙහි ඡහි එසෙහි අභිභූතො, තතො තතො වාරතො තස්මිං තස්මිං ආරම්මණෙ පවත්තිවසෙන උපඤ්ඤාසෙති. **ඉමං**

වදති අත්තනෝති: එසඵපච්චයා උප්පජ්ජමානං වෙදනාසඞ්ඛාතං රොගං දුක්ඛං ඛන්ධපඤ්චකමේව වා යථාභූතං අජානන්තෝ අහන්ති සඤ්ඤාය දිට්ඨි ගාහවසෙන අහං සුඛිතෝ දුක්ඛිතෝති අත්තතෝ වදති, අත්තනෝතිපි පඨන්ති.[1] තස්සථේඵා: යථායං ලොකෝ කෙනචි දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨෝ අභාවිතත්තතාය අඩ්ඨාසෙතුං අසක්කොන්තෝ අහෝ දුක්ඛං ඊදිසං දුක්ඛං මයහං සන්තුනොපි මා හොතූති ආදිනා විප්පලපන්තෝ කෙවලං අත්තනෝ රොගං වදති, තස්ස පන පහාණාය න පටිපජ්ජතීති අධිප්පායෝ. අථවා තං යථාවුත්තං දුක්ඛං යථාභූතං අජානන්තෝ තණ්හාගාහවසෙන මමන්ති සඤ්ඤාය අත්තනෝ වදති මම ඉදන්ති වාචං නිච්ඡාරෙති. **යෙන යෙන හි මඤ්ඤන්ති**: එවම්ඉමං රොගභූතං ඛන්ධපඤ්චකං අත්තතෝ අත්තනෝ වා වදන්තෝ ලොකෝ යෙන යෙන රූපවෙදනාදිනා කාරණභූතෙන යෙන යෙන වා සඤ්ඤාදිනා පකාරෙන දිට්ඨිමානතණ්හාමඤ්ඤනාහි ත්වං[2] මඤ්ඤති. **තතෝ නං හොති අඤ්ඤථා**ති. තතෝ අත්තනා පරිකප්පිතාකාරතෝ නං මඤ්ඤනාය වත්ථුභූතං ඛන්ධපඤ්චකං අඤ්ඤථා අනත්තානත්තනිය මෙව ච හොති; වසෙ වත්තෙතුම සකකුණෙය්‍යතාය අහඞ්කාරමමඞ්කාරහානං න නිප්ඵාදෙතීති අත්ථෝ. අථවා **තතෝ**ති තස්මා මඤ්ඤනාමත්තභාවතෝ නං ඛන්ධපඤ්චකං නිච්චාදිවසෙන මඤ්ඤිතං අඤ්ඤථා අනිච්චාදිසභාවමේව හොති, න හි මඤ්ඤනාභාවඤ්ඤථත්තං වා ලක්ඛණඤ්ඤථත්තං වා කාතුං සක්කොති, **අඤ්ඤථා භාවි භවඤ්ඤතෝ**[3]ති:–අයං භවෙ වඩ්ඪියං[4] ඝිතප්පසුඛෙ සත්තෙ ලග්ගෙ සත්තලොකෝ මඤ්ඤනාය යථාරුච්පි චින්තියමානොපි විපරිතපරිපත්තියා තතෝ අඤ්ඤථා භාවි අඝිතදුක්ඛභාවී විඤ්ඤාතං යෙව පාපුණාති. **භවමෙවාභිනන්දතී**ති: එවං සන්තෙපි තං මඤ්ඤනාපරිකප්පිතං අවිජ්ජමානභවං වඩ්ඪිං අභිනන්දති එව අභිකඞ්ඛති එව, අථවා **අඤ්ඤථා භාවී**ති නිචෙච මෙ අත්තාති ආදිනා මඤ්ඤනාය පරිකප්පිතාකාරභාවතෝ සයං අඤ්ඤථාභාවී සමානං අනිචෙච ධුවොති අත්ථෝ. **භවඤ්ඤතෝ**ති: කාමාදිභවෙසු භවතණ්හාය සත්තෝ ලග්ගෝ ගථිතෝ, **භවමෙවාභිනන්දතී**ති: අනිච්චාදිසභාවං භවමෙව නිච්චාදිවසෙන පරාමසිත්වා තත්ථ වාධිමුත්තසඤ්ඤං තණ්හාදිඝිභවනන්දනාය අභිනන්දති න තත්ථ නිබ්බින්දති. **යදභිනන්දති තං භයන්**ති: යං වඩ්ඪිඝඩ්ඛාතං භවං කාමාදිභවං වා අභිනන්දති තං අනිච්චාදි විපරිනාමසභාවත්තා අනෙකබ්‍යසනානුබන්ධත්තා ච භවහෙතුභාවතෝ අභිච්ච භයානකභාවෙන භයං; **යස්ස භායතී**ති: යතෝ ජරාමරණාදිතෝ භායති ජරාමරණාදිදුක්ඛාධිට්ඨාන භාවතෝ දුක්ඛභාවතොව දුක්ඛදුක්ඛං, අථවා **යස්ස භායතී**ති භවාභිනන්ද නෙන යස්ස විඝසස්ස[5] භායති සෝ උවෙජ්දසඞ්ඛාතෝ විභවෝ තතෝ භායනසඞ්ඛ දුක්ඛවත්ථුභාවතෝ ජාතිආදි දුක්ඛස්ස අනතිවත්තනතෝ ච දුක්ඛං දුක්ඛසභාවමෙවාති අත්ථෝ. අථවා **යස්ස භායති තං දුක්ඛ**න්ති: **යස්ස** අනිච්චාදිකස්ස භායති තං නිස්සරණං අජානන්තෝ තං භයං තස්ස දුක්ඛං හොති; දුක්ඛං ආවහතීති අත්ථෝ. එත්තකෙන වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි

1. ම. පවදන්ති. 2. සී. III. IV. මඤ්ඤනාය. 3. පතෙහා ඉ. පා.
4. සී. I. අසමෙහවෙ වඩ්ඪිසා. 5. සී. I. භවිසස.

විවටටං දස්සෙතුං "**භවවිප්පහාණාය ඛො පනිදං බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති**"ති ආහ. තත්ථ **භවවිප්පහාණායාති**: කාමාදිභවස්ස පජහනත්ථාය; **ඛොති**. අවධාරණේ; **පනාති**: පදපූරණේ නිපාතො, **ඉදන්ති**: ආසන්නපච්චක්ඛවචනං **බ්‍රහ්මචරියන්ති**: මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; **වුස්සතීති**: පූරෙස්සති; ඉදං **වුත්තං** හොති: එකන්තෙනෙව කාමාදිභවස්ස සමුදයප්පහාණෙන අනවසෙසප්පජහනත්ථාය ඉදං මයා සන්තිකස්සකප්පාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි අතිදුක්කරානි ආචරිතා පාරමියෝ පූරෙත්වා බොධිමණ්ඩෙ **නිණ්ණං** මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා අධිගතං සීලාදිඛන්ධත්තය සඞ්ගහං අට්ඨඞ්ගිකමග්ගබ්‍රහ්මචරියං චරියති භාවී තීති එවං අරියමග්ගස්ස එකංසෙනෙව නීය්‍යාණිකභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤමග්ගස්ස තදභාවං දස්සෙතුං "**සෙ කි තෙවී**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **සෙති**: අනියමනිද්දෙසෝ; **කිති**: නිපාතමත්තං; **තෙවීති**: එකංවෙව; පදවයෙනාපි තථාවාදිනෝ දිට්ඨිගතිකෙ අනියමතො පරියාදියති; **සමණානි**: පබ්බජ්ජූපගමනමත්තෙන සමණා; න සමිතපාපා. **බ්‍රාහ්මණානි**: ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණා; න බාහිත පාපා **වාසදෙ**, විකප්පත්ථෙ. **භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛමාහංසූති**: එකංවෙව කාමභවෙන රූපභවෙන වා සඞ්ඛතභවතො විමුත්තිං සංසාරපුඩ්ඨිං කථෙසුං. කෙ පන එවං වදන්තීති? දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදිනො, තෙසු හි කෙචි උලාරෙහි **පඤ්චහි** කාමගුණෙහි සන්තප්පිතො අත්තා දිට්ඨෙව ධම්මෙ පරමං නිබ්බුතිං පත්තො හොතීති වදන්ති. කෙචි රූපාවචරජ්ඣානං පඨමජ්ඣානසමඞ්ගී=පෙ=කෙචි දුතියජ්ඣාන=පෙ=කෙචි තතිය=පෙ=කෙචි චතුත්ථජ්ඣානසමඞ්ගී අත්තා දිට්ඨෙව ධම්මෙ පරමං නිබ්බුතිං පත්තො හොතීති වදන්ති, යථාහ:-"ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චෙ, සමණෙ වා බ්‍රාහ්මණෙ වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨි යතො ඛො හො අයං අත්තා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො"ති විත්ථාරෙ. තෙ පන යස්මා යාවදත්ථං පීතත්තා සුඛිතාය ජල්ලකාය විය රුක්ඛිරපිපාසා කාමාදිසුබොධිතස්ස අභාතනා කාමෙසනාදයො න භවිස්සන්ති තදභාවෙ ච භවස්ස අභාවො යෙව, යස්මිං යස්මිඤ්ච භවෙ සිතස්ස අයං නයො ලබ්භති, තෙන තෙන භවෙන සඞ්ඛ භවතො විමුත්තිං හොතීති වදන්ති. තස්මා "භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛ මාහංසූ"ති වුත්තෙතා. යෙසඤ්ච එත්තකං නාම කාලං සංසරිත්වා බාලා ච පණ්ඩිතා ච පරියොසානභවෙ ඨිත්වා සංසාරතො විමුච්චනතීති ලද්ධි, තෙපි භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛං වදන්ති නාම. වුත්තඤ හෙතං:-"වූලාසීති මහා කප්පුනො සතසහස්සානි යානි බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති"ති. අථවා **භවෙනාති**: භවදිට්ඨියා; භවති සස්සතං තිට්ඨතීති **භවත්තනතො** සස්සතදිට්ඨි භවදිට්ඨීති පවුච්චති. භවදිට්ඨි එවෙත්ථ උභතරපදලොපෙන භවතණ්හාති ආදිසු විය භවොති වුත්තොතා. භවදිට්ඨිවසෙන ච එකච්චෙ භවවිසෙසං යෙව කිලෙසානං වූපසන්තත්තාති යා ආයුනො ච දීඝතමතාය[1] නිච්චාදිසභාවං භවවිමොක්ඛං මඤ්ඤන්ති, සෙය්‍යථාපි බ්‍රහ්මා "ඉදං නිච්චං ඉදං ධ්‍රුවං ඉදං සස්සතං ඉදං අවිපරිණාමධම්ම"න්ති අවොච තෙසමෙව විපරීතගාහීනං අනිස්සරණෙ

1. ම. II. III. දීඝාවිතසාය.

නිස්සරණදිට්ඨිභාවං කුතො භවවිමොක්ඛො. තෙනාහ භගවා:-"**සබ්බෙ ධම්මා අවිසමුත්තා භවසඞ්ඛාතා වදාමී**"ති. **විභවෙනාති**: උච්ඡෙදෙන; **භවස්ස නිස්සරණමාභංසූති**: සබ්බභවතො නිග්ගමනං නිත්තරණං[1] සංසාරසුද්ධිං වදිංසු; තෙ හි භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛොති[2] වදන්තානං[3] වාදං අනනුජානන්තා භවොපවෙජ්ජෙන නිස්සරණං පටිජානිංසු. **විභවෙනාති** වා උච්ඡෙදදිට්ඨියා, විභවති විනස්සති උච්ඡිජ්ජති අත්තා ච ලොකො චාති පවත්තනතො උච්ඡෙදදිට්ඨි වුත්තනයෙන විභවොති වුච්චති. උච්ඡෙද දිට්ඨිවසෙන හි සත්තා අධිමුච්චිත්වා තත්ථ තත්ථ උපපන්නා උච්ඡිජ්ජන්ති සා එව සංසාරසුද්ධීති උච්ඡෙදවාදිනො, වුත්තං හෙතං-"යතො ඛො භො අයං අත්තා රූපී චාතුම්මහාභූතිකො-පෙ-නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්තාවතා ඛො භො අයං අත්තා සම්මා සම්ච්ඡින්නො හොතී"ති තථා "නත්ථි මහාරාජ දින්නං නත්ථි සිට්ඨං නත්ථි හුතං-පෙ-බාලා ච පණ්ඩිතා ච කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න හොන්ති පරම්මරණා"ති ච නෙසම්පි එවං විපරීතගාහාභාවං කුතො භව නිස්සරණං තෙනාහ භගවා:-"**සබ්බෙ තෙ අනිස්සටා භවසඞ්ඛාති වදාමී**"ති. න හි අරියමග්ගභාවනාය අනවසෙසකිලෙසං අසමුග්ඝාටෙත්වා කදාචිපි භවතො නිස්සරණවිමුත්ති සම්භවති. තථාහි නෙසං සමණ බ්‍රාහ්මණානං යථාභූතාවබොධාභාවතො අත්ථි නත්ථිනි අනත්තවයනිපති තානං තණ්හාදිට්ඨිවසෙන සම්පරිතසිත විප්ඵන්දිතමත්තං, යතො නෙ දිට්ඨි ගතිකා පවත්තිහෙතුසුපි සම්මූළ්හා සක්කායභූමියං සුත්තිකාතෙ විපරිතදස්ස නත්ථමෙහ තණ්හාබන්ධනෙන බද්ධා ගඳුලබන්ධනා විය සාරමෙය්‍යා න විජහන්ති බන්ධනට්ඨානං, කුතො තෙසං විමොක්ඛො, යෙ පන චතුසච්ච විභාවනෙන පවත්තිආදිසු අසම්මොහතො තං අනත්තවයං අනුපගම්ම මජ්ඣිමං පටිපදං සම්මාරුළ්හා තෙසං යෙව භවවිප්පමොක්ඛො නිස්සර ණන්දච්චානි දස්සෙන්තො සත්ථා "**උපධිහි**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **උපධිහි**: ඛන්ධාදි උපධි. **හිති** නිපාතමත්තං. **පවිවෙචානි**: නිස්සාය; පවිවෙචං කත්වා. **දුක්ඛං**නති: ජාති ආදි දුක්ඛං; කිං වුත්තං හොති: යත්තිමෙ දිට්ඨිගතිකා විමොක්ඛසඤ්ඤිනො තත්ථ ඛන්ධාභිලෙසාභිසඞ්ඛාරූපධයො අධිගතා කුතො තත්ථස්ස දුක්ඛනිස්සරණං, යත්තහි කිලෙසා තන්නිමිත්තාභිසඞ්ඛාරසම්භවතො භවපපඤ්චස්ස අච්චෙජ්දෙ යෙවාති වට්ටදුක්ඛස්ස අනිවත්තනි. තෙන වුත්තං:-"**උපධිහි පවිවෙච දුක්ඛමිදං සම්මොහානී**"ති. ඉදානි යං පර මත්ථතො දුක්ඛස්ස නිස්සරණං තං දස්සෙතුං "**සබ්බූපාදානක්ඛයා නත්ථි දුක්ඛස්ස සම්භවො**"ති වුත්තං. තත්ථ **සබ්බූපාදානක්ඛයාති**: කාමූපාදානං දිට්ඨූපාදානං සීලබ්බතූපාදානං අත්තවාදූපාදානන්ති සබ්බෙසං ඉමෙසං චතුන්නම්පි උපාදානානං අරියමග්ගාධිගමෙන අනවසෙසපහාණතො. **තත්ථ දිට්ඨූපාදානං සීලබ්බතූපාදානං අත්තවාදූපාදානන්ති** ඉමානි තීණි උපා දානානි සොතාපත්තිමග්ගෙන ඛියන්ති, අනුප්පත්තිධම්මතං ආපජ්ජන්ති. කාමූපාදානං අපායගමනීයං පඨමෙන කාමරාගභූතං බහලං දුතියෙන

1. ම. නිග්ගතො නිත්තිණ්ණං.
2. සී. III. විප්පමුච්චතීති.
3. සී. III. IY. විවදන්තානං.
4. සී. I. සංසාර.

සුඛුමං තත්තියෙන රූපරාගපහාණං චතුත්ථේනාති චතූහිපි මග්ගෙහි බ්‍යන්ති; අනුපපත්තිධම්මතං ආපජ්ජන්තීති වෙදිතබ්බං. **සබ්බේ දුක්ඛස්ස සම්භවෝති:** එවං සබ්බසොපාදානක්ඛයං තදෙකට්ඨතාය සබ්බසඞ්ඛ කිලෙසගතස්ස අනුපාදනතො අපපමත්තක්ඛණස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස සම්භවෝ පාතුභාවෝ නත්ථි. එවං භගවා හෙතුනා සද්ධිං පවත්තනිවත්තිඤ්ච දස්සෙත්වා ඉමං නයං අජානන්තෙ අයං සත්තලොකෝ වට්ටතො සීසං න උක්කිපතීති දස්සෙන්තො **ලොකම්මං පඤ්ඤාති** අත්තනෝ බුද්ධචක්ඛුනා පවෙක්ඛතෝ **මිත්‍යභාවස්ස** උපගතත්තා[1] ලොකම්මං පස්සාති භගවා දස්සනකිරියං නියෝජේන්තො අත්තානමෙවාලපති; **පුථූති:** බහූ; විසුං විසුං වා; **අවිජ්ජාය පරේතාති:** 'දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණ'න්ති ආදිනා නයෙන වුත්තාය වත්ථුසච්චපටිච්ඡාදිකාය අවිජ්ජාය අභිභූතා; **භූතාති:** කම්මකිලෙසෙහි ජාතා නිබ්බත්තා. **භූතරතාති** භූතෙසු මාතාපිතුපුත්තනප්තරාදිසඤ්ඤාය අඤ්ඤ ඡත්තෙසු **තණ්හාය** භූතෙ වා ඛන්ධපඤ්චකෙ අනිච්චානුභූදුක්ඛානත්තසභාවෙ තං සභාවානවබොධතො ඉත්ථිපුරිසාදිපරිකප්පවසෙන නිච්චාදිවසෙන අත්ත නියගාභවසෙන ච අභිරතා, **භවා අපරිමුත්තාති:** යථාභූතෙන **තණ්හාදිට්ඨි** ඡාහෙන භවතො සංසාරතො න පරිමුත්තා, එත්ථ ච **ලොකම්මනි:** පඨමං තාව සකලම්පි සත්තනිකායං සාමඤ්ඤතො එකත්තතං උපනෙත්වා එක වචනෙන අනොධිසො ගහණං දීපෙත්වා අයං ලොකො භවයොනිගතිසත්තා වාසාදිවසෙන වෙව තත්ථපි තං තං සත්තනිකායාදිවසෙන ච අනෙකභෙද භින්නා පවෙචකං මයා ඔලොකිතොති අත්තනො බුද්ධචක්ඛුඤාණානු භාවං[2] පකාසෙන්තො සත්ථා පුන වචනභෙදං කත්වා බහුවචනෙන ඔධිසො ගහණං දීපෙති "**පුථූ අවිජ්ජාය පරෙතා භූතා**"ති ආදිනා, එවඤ්ච කත්වා **ලොකම්මනි** උපයොගවචනං කත්වා **අවිජ්ජාය පරෙතාති** ආදිනා ච පවත්තනබ්භුවචනානිදෙසොපි අවිරුද්ධා හොති, භින්නාධාක්‍යත්තා. කෙචි පන එකවාක්‍යාධිප්පායෙන "අවිජ්ජාය පරෙතං භූතං භූතරතං භවා අපරිමුත්ත"න්ති පඨන්ති. ඒවත්තනිභෙදවසෙනෙව පන පුරාණපාඨා. ඉදානි යෙන උපායෙන භවච්ඡිපමොඝෙකා හොති තං සබ්බං තිත්ථියානං අවි සයභූතං බුද්ධිගොචරං විපඤ්ඤනාවිසිං[3] දස්සෙන්තො "**යෙ හි කෙචී**"ති ආදිමාහ. **තත්ථ යෙ හි කෙචි භවාති:** කාමභවාදි සඤ්ඤිභවාදි එකවොකාර භවාදි විභාගෙන නානාභෙදභින්නා සාතවන්තසම්මතා සාරභින්නා සාත රහිතා දීඝායුකා වා ඉතරලඝුණා වා යෙ හි කෙචි භවා, **සබ්බෙති:** උද්ධං අධෝ තිරියන්ති ආදිවිභාගෙන සබ්බේ **සබ්බත්තතාය[4]'ති:** සඤ්ඤා පාය මනුස්සාදිසබ්බභාවෙන. **සබ්බෙ නෙති** ආදිසු සබ්බෙපි තෙ **භවා** රූප වෙදනාදිධම්මා ඉත්තා අභාවටෙඨන **අනිච්චා** උදයබ්බයපතිපීළිතත්තා **දුක්ඛා** ජරාය මරණෙන චානි භිධා විපරිනාමෙනබ්බත්තය **විපරිනාමධම්මා** ති සඤ්ඤ ආදි අත්ථා පකාරත්ථා වා, කිං තෙන අනුත්තත්තලක්ඛණම්පි සඞ්ගහෙත්වා අවසවත්තනවටෙඨන **අනත්තා** විපරිනාමධම්මතාය වා අවස වත්තනවටෙඨන අනත්තාති **එවං** ලක්ඛණත්තයසමපිවිජ්ඣනාකාරෙන

1. සී. II. III. විත සභාවස්ස.
2. සී. II. විඤ්ඤාණභාවං.
3. සී. II. III. විපස්සනාවිසං.
4. සී. II. III. සබ්බත්තභාවෙ.

එතං භවසඞ්ඛාතං ඛන්ධපඤ්චකං **යථාභූතං** අවිපරීතං **සම්මප්පඤ්ඤාය** සම්මාඤාණේන විපස්සනාසඞ්ඛාතාය මග්ගපඤ්ඤාය **පස්සතො** පරිඤ්ඤාභි සමයාදිවසෙන පවිච්ඡිජ්ජතා භවෝ නිවෙචාති ආදිනයපවත්තා භවෙසු **නන්ධාපගියති** අග්ගමග්ගප්පත්තිසමකාලමෙව අනවසෙසං නිරුජ්ඣති; උවෙජදදිඝියා සබ්බසෝ පහීනත්තා **විභවං** විවෙජදං **නාභිනන්දති** න පත්ථෙති, එවමභූතස්ස තස්ස කාමතණ්හාදිවසෙන යා අට්ඨසතභෙදා අට්ඨාදිවිභාගෙන අනන්තභෙදා ච තාසං **සබ්බසෝ** සබ්බප්පකාරෙන **තණ්හානං ඛයා** පහාණා තදෙකට්ඨතාය සබ්බස්සාපි සංකිලෙසපකඛස්ස **අසෙසං** නිසෙසං **විරාගෙන** අරියමග්ගෙන යෝ අනුප්පාදනිරොධෝ තං **නිබ්බාණන්ති**, එවං තණ්හාය පහාණමුඛෙන සවුපාදිසෙසනිබ්බාණං දස්සෙත්වා ඉදානි අනුපාදිසෙසනිබ්බාණං දස්සෙන්තො **තස්ස නිබ්බුතස්සාති** ගාථමාහ.

තස්සත්ථෝ යෝ සෝ සබ්බසෝ **තණ්හානං** ඛයා කිලෙසපරිනිබ්බාණෙන නිබ්බුතෝ වුත්තනයෙන ඛීණාසවභික්ඛු, **තස්ස නිබ්බුතස්ස භික්ඛුනෝ අනුප්පාදනා** උපාදානාභාවතෝ කිලෙසාභිසඞ්ඛාර මාරානං වා අගහණතෝ **පුනබ්භවෝ න හොති** ආයති පටිසන්ධිවසෙන උප්පත්තිභවෝ නත්ථි, එවමභූතෙන ච තෙන **අභිභූතෝ මාරෝ** අරිය මග්ගාක්ඛණේ කිලෙසමාරෝ අභිසඞ්ඛාරමාරෝ දෙවපුත්තමාරෝ ච චරිමක චිත්තක්ඛණේ ඛන්ධමාරෝ මච්චුමාරෝති පඤ්චවිධෝ මාරෝ අභිභූතෝ පරාජිතෝ, පුන සීසං උක්ඛිපිතුං අප්පදානෙන නිබ්බිසෙවනෝ කතෝ යතෝ තෙන **විජිතෝ සඞ්ගාමෝ** මාරෙති තස්ස තස්ස පවත්තිතෝ, එවං විජිතසඞ්ගාමෝ පන ඉට්ඨාදිසු සබ්බෙසු විකාරාභාවෙන තාදිලක්ඛණ පත්තියා **නාදී** අරහා **සබ්බභවානි** යථාවුත්තභෙදෙ සබ්බෙපි භවෙ **උපච්චගා** සමතික්කමෙනෙතා යස්ස කස්චි සඞ්ඛං න උපෙති අඤ්ඤදත්ථු අනුපාදානෝ විය ජාතවෙදෝ පරිනිබ්බාණතෝ උද්ධං අපඤ්ඤත්තිකොව හොතීති. ඉති භගවා ඉමං මහාඋදානං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා කූටං ගහෙත්වා නිට්ඨපෙසි.

දසම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච තතියවග්ගවණ්ණනා.

මෙඝියවග්ගස්ස පඨමෙ **වාලිකායන්ති**: එවං නාමකෙ නගරෙ; තස්ස කිර නගරස්ස වාරට්ඨානං මුඤ්චිත්වා සමන්තතෝ වලාහකං හොති, තං වලාහකං නිස්සාය සීතත්තා ඔලොකෙන්තානං වලමානං විය උපට්ඨානි, තස්මා වාලිකාති වුච්චති. **වාලිකෙ පබ්බතෙති**: තස්ස නගරස්ස අවිදූරෙ එකෝ පබ්බතෝ සොපි සබ්බසෙතත්තා කාලපක්ඛදිවසෙ ඔලොකෙන්තානං වලමානෝ විය උපට්ඨානි, තස්මා වාලිකපබ්බතෝති

සඞ්ඛං ගතො. තස්ස භගවතො මහන්තං විහාරං කාරයිංසු, භගවා තදා තං නගරං ගොචරගාමං කත්වා තස්මිං වාලිකපබ්බතමහාවිහාරෙ විහරති. තෙන වුත්තං **"වාලිකායං විහරති වාලිකෙ පබ්බතෙ"**ති. **මෙඝියොති: තස්ස** ථෙරස්ස නාමං; **උපට්ඨාකො හොතී**ති: පරිවාරකො හොති.

භගවතො හි පඨමබොධියං උපට්ඨාකා අනිබද්ධා අහෙසුං, එකදා නාගසමාලො එකදා නාගිතො එකදා උපවාණො එකදා සුනක්ඛත්තො එකදා චුන්දෙ සමණුද්දෙසො එකදා සාගතො එකදා මෙඝියො, තදපි මෙඝියත්ථෙරොව උපට්ඨාකො, තෙනාහ **"තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මෙඝියො භගවතො උපට්ඨාකො හොතී"**ති. **ජනපදගමනන්ති:** එවං නාමකං තස්සෙව විහාරස්ස අපරං ගොචරගාමං; ජනගාමන්තිපි[1] පාඨො. **කිමිකාලායානි.** කාලකිමිනා බහුලත්තාය කිමිකාලානි ලද්ධනාමාය නදියා, **ජඞ්ඝාවිහාරන්ති:** චිරනිසජ්ජාය ජඞ්ඝාසු උපජන්නාකිලමථ විනොදනත්ථං විවරණං; **පායාදිකන්ති:** අච්චරලරුක්ඛතාය සිනිද්ධපත්ත තාය ච පස්සන්තානං පසාදමාවහතීති=පායාදිකං; **සන්දච්ඡායතාය**[2] **මනුස්සභූම්භාගතාය ච මනුඤ්ඤං;** අන්නොපවිට්ඨානං පිතිසොමනස්ස ජනනවෙන චිත්තං රමෙතීති=**රමණීයං. අලන්ති:** පරියත්තං; යුත්තන්තිපි අත්ථො. **පධානපහිතස්සාති:** ජනවියොගෙන භාවනාය ඇත්තිකස්ස; **පධානායාති:** සමණධම්මකරණාය; **ආගචෙය්‍යාහන්ති:** ආගචෙය්‍යං අහං; ථෙරෙන කිර පුබ්බෙ තං ඨානං අනුපපිපාටියා පඤ්ච ජාතිසතානි රඤ්ඤෙ එව සත්තා අනුභූතං උය්‍යානං අහොසි, තෙනස්ස දිට්ඨ මත්තෙ යෙව තත්ථ විහරිතුං චිත්තං නමි.[3] **ආගමෙහි තාවාති:** සත්ථා ථෙරස්ස වචනං සුත්වා උපධාරෙන්තො න තාවස්ස ඤාණං පරිපාකං ගතන්ති ඤත්වා පටික්ඛිපන්තො එවමාහ. **එකකමහා තාවාති:** ඉදං පනස්ස එවං අයං ගණ්හාපි කමෙම අනිපජ්ජමානෙ නිරාසඞ්කො[4] හුත්වා පෙම වසෙන පුන ආගචජ්ඣතීති චිත්තමදද්‍රවජ්ජනත්ථං ආහ.

යාව අඤ්ඤම්පි කොචි භික්ඛු ආගචජ්ජතීති: අඤ්ඤං කොචි භික්ඛු මම සන්තිකං යාව ආගචජ්ජති තාව ආගමෙහීති අත්ථො. කොචි භික්ඛු දිස්සතීතිපි පාඨො. ආගචජ්ජතූතිපි පඨන්ති, තථා දිස්සතූති. **නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිං කරණීයන්ති:** චතූසු සච්චෙසු චතූහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤං දීනං සොළසන්නං කිච්චානං කත්තබ්බා අභිසමෙධියා වා අධිගන්තබ්බා තතො අඤ්ඤං උත්තරිං කරණීයං නාම නත්ථි. **නත්ථි කතස්ස වා පති චයොති:** කතස්ස ච පුන පතිචයොපි නත්ථි, න හි භාවිතමග්ගො පුන භාවීයති, පහීනකිලෙසානං වා පුන පහාණෙ න කිඤ්චි අත්ථි. **කතස්ස පතිචයොති:** මයා සන්තානෙ නිප්පාදිතස්ස සීලාදිධම්මස්ස අරිය මග්ගස්ස අනධිගතත්තා තදත්ථං පුන වඩ්ඪනසඞ්ඛාතො පතිචයෝ අත්ථි ඉච්ඡිතබ්බොති අත්ථො. **පධානන්ති ඛො මෙඝිය වදමානං**[5] **කින්ති වදෙය්‍යාමාති:**[6] සමණධම්මං කරොමීති තං වදමානං මයං අඤ්ඤං කිං

1. සී. II. III. ජනපදගාමන්තිපි.
2. සී. III. IV. සන්තච්ඡායතාය.
3. සී. III. IV. රමි.
4. සී. III. IV. නිරාසඞ්කො.
5. සී. වදමානං.
6. සී. වාරෙය්‍යාම.

නාම වදෙය්‍යාම,[1] **දිවා විහාරං නිසීදිත්**: දිවා විහාරත්ථාය නිසීදි. නිසින්නොත්‍ව ච ඤාතිමණ්ඩලිපපටෙට පුබ්බ අනුපවිපාටියා පඤ්චජාති සතානි රාජා හුත්වා උය්‍යානකීළං කීළන්තෙහා විවිධනාටකපරිවාරෙ නිසින්නානුපුබ්බෙහා තයම්පි යෙව ඨානෙ නිසීදි අථස්ස නිසින්නකාලෙහා පඨාය සමණභාවෙ රඤ්ඤො විය අහොසි. රාජවෙසං ගහෙත්වා නාටක පරිවාරපරිවුතෙ සොභවජ්ඣත්තස්ස හෙට්ඨා මහාරහෙ පල්ලඞ්ක නිසින්නොහා විය ජාතෙ. අථස්ස තං සම්පත්තිං අස්සාදයතෙ කාමවිතක්කෙහා උදපාදි. සෙ තස්මිං යෙව ඛණෙ සහණෙඩ[2] ගඬිතෙ වෙ වොරෙ ආනෙත්වා පුරතොහිතෙ විය අද්දස, තෙසු එකස්ස වධං ආණාපනවසෙන බ්‍යාපාදවිතක්කෙහා උපපජ්ජි, එකස්ස බන්ධනං ආණාපනවසෙන විහිංසාවිතක්කෙහා, එවං සෙ ලත්‍යාජාලෙන රුක්ඛෙහා විය මඤ්ඤක්කිකාහි මඤ්ඤාතකෙහා විය ච අකුසල විතක්කෙහි පරිකඩ්ඩිත්තෙහා සම්පරිකිණ්ණණා අහොසි. තං සන්ධාය **"අථ ඛො ආයස්මතො මෙත්තියස්සා"**ති ආදි වුත්තං.

අඣ්ඣාසයං වත හොති: ගරහනවජ්ජියං නාම කිරෙතං; යථා ආයස්මා ආනන්දෙ භගවතො වලියාවත්තනං දිස්වා අවොච "අඣ්ඣාසයං හනෙත අඛ්ඛුතං හනෙත"ති. අපරෙ පන තස්මිං සමයෙ පුප්ඵඵලපල්ලවාදිසු ලොභවසෙන කාමවිතක්කෙහා ඛරස්සරානං පක්ඛිආදීනං සද්දසවණෙන බ්‍යාපාදවිතක්කෙහා ලෙඛ්ඩුආදීහි තෙසං විහෙඨනාධිප්පායෙන[3] විහිංසාවිතක්කෙහා, ඉඩෙවාහං වසෙය්‍යන්ති තත්ථ සාපෙක්ඛතාවසෙන කාමවිතක්කෙහා වනචරකෙ තත්ථ දිස්වා තෙසු විඤ්ඤත්තිබහුලතාය බ්‍යාපාදවිතක්කෙහා තෙසං විහෙඨනාධිප්පා යෙන විහිංසාවිතක්කෙහා තස්ස උපපජ්ජනතීතිපි වදන්ති, යථා වා තථා වා තස්ස මිච්ඡාවිතක්කූපපත්තියෙව කාරණං. **අඤ්ඤාසණ්ඨානි**: අනුලඝාහ;[4] වොකිණ්ණණා; අත්ථානි ගරුමහි ච එකත්තෙපි බහුවචනං දිස්සති, අණ්ඩාසත්තෙතා තිපි පාඨො. **සෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති**: එවං මිච්ඡාවිතක්කෙහි සංපරිකිණ්ණෙණා කම්මට්ඨානසංවයසප්පායං කාතුං අසක්කොනෙතා ඉදං වත දිස්වා දීඝදස්සී භගවා පටිසෙධෙසීති සල්ලක්කෙත්වා ඉමං කාරණං දසබලස්ස ආරොචෙස්සාමීති නිසින්නාසනතො වුට්ඨාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා ච "ඉධ මයහං භනෙත"ති ආදිනා අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙසි. තත්ථ **සෙහුය්‍යෙනාති**: බහුලං අභික්ඛණං; **පාපකානි**: ලාමකා; **අකුසලානි**: අකොසල්ලසම්භූතා; දුග්ගතිසම්පාපනභෙන වා පාපකා, කුසලපටිපක්ඛතාය අකුසලා; **විතක්කෙහානි**: විතක්කෙනි ඌහන්ති ආරම්මණං විත්තං අභිනිරොපෙන්තීති=විතක්කෙහා, කාමසහගතො විතක්කෙහා=**කාම විතක්කෙහා**; කිලෙසකාමසම්පයුත්තො වත්ථුකාමාරම්මණෙ විතක්කොති අත්ථෙ. බ්‍යාපාදසහගතො විතක්කෙහා=**බ්‍යාපාදවිතක්කෙහා**; විහිංසාසහ ගතො=විතක්කෙහා **විහිංසාවිතක්කෙහා**, තෙසු කාමානං අභිනන්දනවසෙන පවත්තෙහා නෙක්ඛම්ම පටිපක්ඛෙහා කාමවිතක්කෙහා, ඉමෙ සත්තා හඤ්ඤන්තු වා නස්සන්තු වා මා වා අහෙසුන්ති සත්තෙසු යම්පදූසනවසෙන පවත්තෙහා මෙත්තාපටිපක්ඛෙහා බ්‍යාපාදවිතක්කෙහා, පාණිලෙඛ්ඩුදණ්ඩාදීහි සත්තානං

1. සී. III. වෙරෙය්‍යාම.
2. සී. I. සහොඩං.
3. ම. විහෙසනාධිප්පායෙන.
4. සී. II. III. අනුලඝං.

විහෙඨෙතුකාමතාවසෙන පවත්තො කරුණාපරිභාවිතචිත්තතාය, භික්ඛූ විහිංසාචිත්තතාය, කස්මා පනස්ස භගවා තත්ථ ගමනං අනුජානි, අනනුඤ්ඤාතොපි අයං මං වොහාය ගච්ඡතෙව පරිවාරකාමතාය මඤ්ඤෙ භාවා ගනතුං න දෙතීති තස්ස සියා අඤ්ඤථත්තං තදස්ස දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තෙය්‍යාති අනුජානි, එවං තඤ්ඤි අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙනෙන නිසින්නො අථස්ස භගවා සපායං ධම්මං දෙසෙන්තො **"අපරිපක්කානං මෙඛිය චෙතොවිමුත්තිනං"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **අපරිපක්කානන්ති**: පරිපාකං අප්පත්තානං; **චෙතොවිමුත්තිනන්ති**: කිලෙසෙහි චෙතසො විමුත්තියා; පුබ්බභාගෙ හි තදඞ්ගවසෙන චෙව වික්ඛම්භනවසෙන ච කිලෙසෙහි චෙතසො විමුත්ති හොති, අපරභාගෙ හි සමුච්ඡෙදවසෙන චෙව පටිප්පස්සද්ධිවසෙන ච; සායං විමුත්ති හෙට්ඨා විත්ථාරතො කථිතාව, තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බා. තත්ථ විමුත්තිපරිපාචනීයෙහි ධම්මෙහි ආසයෙ පරිපාවිතෙ පබොධිතෙ විපස්සනාය මග්ගඵලඤාණඤ්ඤතානියා පරිපාකං ගච්ඡන්තියා චෙතොවිමුත්ති **පරිපක්කා** නාම හොති තදභාවෙ අපරිපක්කා, කතමෙ පන[1] විමුත්ති පරිපාචනීයා ධම්මා, සද්ධින්ද්‍රියාදීනං විසුද්ධිකරණවසෙන පඤ්ඤරසධම්මා වෙදිතබ්බා.

වුත්තං හෙතං:-"අස්සද්ධෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො සද්ධෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො පසාදනීයෙ සුත්තන්තෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි සද්ධින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති, කුසීතෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො ආරද්ධවීරියෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො සම්මප්පධානෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි විරියින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති, මුට්ඨස්සතී පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො උපට්ඨිතසතී පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො සතිපට්ඨානෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි සතින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති, අසමාහිතෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො සමාහිතෙ පුග්ගලෙ පරිසෙවතො භජතො පයිරුපාසතො ඣානවිමොක්ඛෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි සමාධින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති, දුප්පඤ්ඤෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො පඤ්ඤවන්තෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො ගම්භීරඤාණචරියං පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි පඤ්ඤින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති. ඉති ඉමෙ පඤ්චපුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො පඤ්චපුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො පඤ්ච සුත්තන්තෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි පඤ්ඤරසහි ආකාරෙහි පඤ්චින්ද්‍රියානි විසුජ්ඣන්තී"ති.

අපරෙපි පඤ්ඤරසධම්මා විමුත්තිපරිපාචනීයා, සද්ධාපඤ්චමානි ඉන්ද්‍රියානි; අනිච්චසඤ්ඤා අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤා දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤා පහාණසඤ්ඤා විරාගසඤ්ඤා නිරොධසඤ්ඤා ඉමා පඤ්චනිබ්බෙධභාගියා සඤ්ඤා; කල්‍යාණමිත්තතා සීලසංවරො අසීසලෙලුපතා විරියාරම්භො නිබ්බෙධිකා පඤ්ඤා ති, තෙසු විනෙය්‍යදමනකුසලො සත්ථා විනෙය්‍යස්ස මෙඛියඤ්චරස්ස අජ්ඣාසයවසෙන ඉඩ කල්‍යාණමිත්තතාදයො විමුත්තිපරිපාචනියෙ ධම්මෙ

1. සී. II 1V. ධම්මාපන.

දසෙසනෙතා පඤඩධමම පරිපාකාය සංවතතනතීති වතවා තෙ විසථා රෙනෙතා "**ඉධ මෙඝිය භිකඛු කලයාණමිතතෙතා හොති**"ති ආදිමාහ. තතථ **කලයාණමිතතෙතාති**: කලයාණෙ හෘදඅ සුඳරෙ මිතතෙතා එතසසාති=කලයාණමිතතෙතා. යසස සීලාදිගුණසමපතතියා අඤඤසස ඝාතා ඛිතසස විඛානාති එවං සඛඛාකාරෙන උපකාරෙ මිතතෙතා හොති සෙ පුගගලෙ කලයාණමිතතෙතාව, යථා වුතතෙතහි කලයාණපුගගලෙහෙව සඛඛිරියාපථෙසු. සහ අයති පවතතති න විනා තෙහීති=**කලයාණසහායෙ**, කලයාණපුගගලෙසු එව විතතෙන වෙව කායෙන ව නිනතා පොනපඛඛාරහාවෙන පවතතනතීති=**කලයාණසමපවඞඛෙ**, පදතතයෙන කලයාණමිතතසංසගෙග ආදරං උපපාදෙති, තනතිදං කලයාණමිතත ලකඛණං: ඉධ කලයාණමිතතෙතා සදධාසමපතතියා හොති සීලසමපතතියා සුතසමපතතියා චාගසමපතතියා විරියසමපතතියා සතිසමපතතියා සමාධි සමපතතියා පඤඤාසමපතතියා, තතථ සඛධාසමපතතියා සදදහති තථාගතසස සමබොධිං කමමථලඤච නෙන සමමාසමබොධිහෙතුභූතං සතතසු ඛිතෙ සිතං න පරිචවජති; සීලසමපතතියා සබ්‍රහමචාරීනං පියො හොති මනාපො ගරුභාවනීයො චොදකො පාපගරහී වතතා වචනකඛමො; සුතසමපතතියා සචචපරිචචසමුපපාදාදිපරිසංයුතතානං ගමභීරානං කථානං කතතා හොති; චාගසමපතතියා අපපිචෙඡා හොති සනතුටෙඨා පවිවිතතෙතා අසංසටෙඨා; විරියසමපතතියා ආරදධවිරියො හොති සතතානං ඛිතපපතතියා; සති සමපතතියා උපඨිතසති හොති; සමාධිසමපතතියා අවිකඛිතතෙතා හොති සමාහිතචිතතෙතා; පඤඤාසමපතතියා අවිපරිතං පජානාති. සො සතියා සුස ලානං ධමමානං ගතියා ච සමපතෙතා සමානො පඤඤාය සතතානං ඛිතා ඛිතං යථාභූතං ඤාතිචා සමාධිනා තුඨඨ එකගගචිතතො හුතවා විරියෙන සතෙත අහිතෙ නිසෙධෙතවා ඛිතෙ නියොජෙති, තෙනාහ:-

"පියො ච ගරුභාවනීයො වතතා ච වචනකඛමො
ගමභීරඤච කථං කතතා නො චඨානෙ නියොජයෙ"ති.

අයං පඨමෝ ධමෙමා පරිපාකාය සංවතතතීති: අයං කලයාණ මිතතතා සඛඛාතෙ බ්‍රහමචරියවාසසස ආදිභාවතො සබෙබසඤච කුසලානං ධමමානං බහුකාරතාය පධානභාවතො ච ඉමෙසු පඤචසු ධමෙමසු ආදිතො වුතතතතා පඨමෙ අනවජජධමෙමා අවිසුදධානං සදධාදීනං විසුදධකරණ වසෙන වෙතො විමුතතියා පරිපාකාය සංවතතති. එවඤ ච කලයාණ මිතතසස බහුකාරතා පධානතා ච "උපඩඪමිදං භනෙත බ්‍රහමචරි යසස යදිදං කලයාණමිතතතා"ති වදනතං ධමමභණඩාගාරිකං "මාහෙවං ආනනදු"ති මිකඛතතුං පවිසෙධෙනවා "සකලමෙවහිදං ආනනද බ්‍රහම චරියං යදිදං කලයාණමිතතතා කලයාණසහායතා"ති ආදිසුතතපදෙහි වෙදිතබබා. **පුනචපරං**: පුනව අපරං ධමමජාතං; **සීලවා හොතී**: එවඤ කෙනචෙන සීලං, සීලනටෙඨන සීලං, කිමිදං සීලනං නාම, සමා ධානං කායකමමාදීනං, සුසීලයවසෙන අවිපකිණණතාති අතෙථා. අථවා උපධාරණං කිඤාදිකුසලානං ධමමානං, පතිටඨාවසෙන ආධාරභාවොති

අත්ථෝ. තස්මා **සීලෙනි** සීලතීති වා=සීලං, අයං තාව සද්දලක්ඛණනයෙන **සීලත්ථෝ.** අපරෝ පන සිරත්ථෝ සීතලත්ථෝ සීලත්ථෝ සංවරත්ථෝති **නිරුත්තනයෙන** අත්ථං වණ්ණෙන්තෝ. තයිදං පාරිපූරිතෝ අනිසයතෝ වා **සීලං** අස්ස අත්ථීති=සීලවා, සීලසම්පන්නොති අත්ථෝ. යථාව සීලවා හොති සීල **සම්පන්නෝ** තං දස්සෙතුං **"පාතිමොක්ඛ සංවරසංවුතෝ"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **පාතිමොක්ඛන්ති.** සික්ඛාපදසීලං; තං හි යෝ නං පාති රක්ඛති තං මොක්ඛෙති මොචෙති ආපායිකාදිහි දුක්ඛෙහි තස්මා පාතිමොක්ඛං. සංවරණං=සංවරෝ. කායවාචානං අවීතික්කමෝ, පාතිමොක්ඛමේව=සංවරෝ **පාතිමොක්ඛසංවරෝ,** තේන සංවුතෝ පිහිතකායවාචෝති=පාතිමොක්ඛ සංවරසංවුතෝ. ඉදමස්ස තස්මිං සීලෙ පතිට්ඨිතභාවපරිදීපනං, **විහරතීති:** තදනුරූපවිහාරසමඞ්ගිතාපරිදීපනං, **ආචාරගොචරසම්පන්නෝති:** හෙට්ඨා පාතිමොක්ඛසංවරස්ස උපරි විසෙසානං යොගස්ස ච උපකාරක ධම්මපරිදීපනං, **අණුම්තේසු වජ්ජේසු භයදස්සාවීති:** පාතිමොක්ඛ සීලතෝ අවවනඩම්මතාපරිදීපනං, **සමාදියතීති.** සික්ඛාපදානං අනව සෙසතෝ ආදානපරිදීපනං; **සික්ඛතීති:** සික්ඛාය සමඞ්ගිභාවපරිදීපනං; **සික්ඛාපදෙසූති.** සික්ඛිතබ්බධම්මපරිදීපනං.

අපරෝ නයෝ–කිලෙසානං බලවභාවතෝ පාපකිරියාය සුකරභාවතෝ **පුඤ්ඤකිරියාය** ච **දුක්කර**භාවතෝ බහුකත්තුං අපායෙසු පතනසීලොති= **පාති,** පුථුජ්ජනෝ; අනිච්චභාවෙ වා භවාදිසු කම්මවෙගඛිත්තෝ ඝටී **යන්තං** විය අනවදුනෙන පරිබ්භමනතෝ ගමනසීලොති පාති, චරණවසෙන වා **තම්හි තම්හි** සත්තනිකායෙ අත්තභාවස්ස පතනසීලොති වා පාති, **සත්තසන්තානතෝ** චිත්තමෙව වා; තං පාතිතං සංසාරදුක්ඛතෝ මොක්ඛෙ **තීති=පාතිමොක්ඛං.** චිත්තමෙව වා පාති, නං සංසාරදුක්ඛතෝ මොක්ඛෙ **තීති=පාතිමොක්ඛං,** චිත්තස්ස හි විමොක්ඛෙන සත්තෝ විමුච්චතීති වුච්චති; **වුත්තං** හි.–**"චිත්ත** වොදානා විසුජ්ඣන්ති"ති, "අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං **විමුත්ත"**න්ති ච. අථවා අවිජ්ජාදිනා හෙතුනා සංසාරෙ පතති ගච්ඡති **පවත්තතීති=පාති,** "අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං **සන්ධාවතං** සංසරත"න්ති හි වුත්තං; තස්ස පාතිනො සත්තස්ස තණ්හාදි සංකිලෙසත්තයතෝ මොක්ඛං එතෙනාති=පාතිමොක්ඛං. "කණ්ඨඤ්ච **කාලෝ"**න්ති ආදීනං විය සමාසසිද්ධි වෙදිතබ්බා. අථවා පාතෙති විනිපාතෙති දුක්ඛෙඝීති=පාති, චිත්තං; වුත්තං හි.–"චිත්තෙන නීයති ලොකෝ **චිත්තෙන** පරිකස්සති"ති; තස්ස පාතිනො මොක්ඛං එතෙනාති=පාති මොක්ඛං. පතති වා එතෙන අපායදුක්ඛෙ සංසාරදුක්ඛෙ වාති=පාති **තණ්හාදිසංකිලෙසං,** වුත්තං හි.–"තණ්හා ජනෙති පුරිසං, තණ්හාදුතියෝ පුරිසෝ"ති ච ආදි; තතෝ පාතිතා මොක්ඛොති=පාතිමොක්ඛං. අථවා පතති එත්ථාති=පාති,ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරානි ආයතනානි; වුත්තං හි:–"ඡයිමෙ ලොකෝ සමුප්පන්නෝ ඡායිමෙ කුබ්බති සන්ථව"න්ති; තතෝ ඡ අජ්ඣත්තික බාහිරායතනසංඛාතපාතිතෝ මොක්ඛොති=පාතිමොක්ඛං. අථවා පාතෝ විනිපාතෝ අස්ස අත්ථීති=පාති,සංසාරෝ; තතෝ මොක්ඛොති–පාතිමොක්ඛං. අථවා සබ්බලොකාධිපතිභාවතෝ ධම්මිස්සරෝ භගවා පතීති වුච්චති,

මුවචති එතෙනාති මොක්ඛො, පතිතො මොක්ඛො තෙන පඤ්ඤත්තොතාති= පතිමොක්ඛො; පතිමොක්ඛො එව=පාතිමොක්ඛො. සබ්බගුණානං තංමූල භාවතො උත්තමට්ඨෙන පති ච සො යථා වුත්තට්ඨෙන මොක්ඛො චාති= පතිමොක්ඛො; පතිමොක්ඛො එව=පාතිමොක්ඛො, තථාහි වුත්තං:-"පාති මොක්ඛන්ති මුඛමෙතං පමුඛමෙත"න්ති විත්ථාරෙ. අථවා ප ඉති පකාරෙ, අතීති අවචනත්ථෙ නිපාතො, තස්මා පකාරෙති අවචනතං මොක්ඛතීති= පාතිමොක්ඛං; ඉදං හි සීලං තදඞ්ගවසෙන සමාධිසහිතං පඤ්ඤාසහිතඤ්ච සයං විකඛිම්භනවසෙන සමුච්ඡෙදවසෙන ච අවචනතං[1] මොක්ඛෙති මොචෙතීති පාතිමොක්ඛං. පති මොක්ඛොති වා=පතිමොක්ඛො, තම්හා තම්හා විතික්කමදොසතො පචෙචකං මොක්ඛොති අත්ථො; පතිමොක්ඛො එව= පාතිමොක්ඛො. මොක්ඛොති වා නිබ්බාණං, තස්ස මොක්ඛස්ස පවිබිම්බ භූතොති=පතිමොක්ඛො, සීලසංවරෙ හි සුරියස්ස අරුණුග්ගමනං විය නිබ්බාණස්ස උදයභූතො තපපරිභාගො ච යථාරහං කිලෙස නිබ්බාපනතො පතිමොක්ඛො යෙව=පාතිමොක්ඛො. පතිවත්තති මොක්ඛෙති දුක්ඛන්ති වා= පතිමොක්ඛං, පතිමොක්ඛමෙව=පාතිමොක්ඛන්ති. එවං තාවෙත්ථ පාති මොක්ඛපදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. සංවරති පිදහති එතෙනාති සංවරෙ, පාතිමොක්ඛමෙව සංවරෙ=පාතිමොක්ඛසංවරෙ. අත්ථතො පන තතො තතො විතික්කමිතබ්බතො විරතියො චෙතනා ච; තෙන පාතිමොක්ඛ සංවරෙන උපෙතො සමන්නාගතො පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතොති වුත්තො. වුත්තං හෙතං විභඞ්ගෙ:-"ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නා ගතො තෙන වුච්චති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො"ති.

විහරතීති: ඉරියාපථවිහාරෙන විහරති ඉරියති පවත්තති. **ආචාර ගොචරසම්පන්නොති**. වෙළුදානදිම්හජීවස්ස කායපාගබ්භියාදීනඤ්ච අකරණෙන සබ්බසො අනාචාරං වජ්ජෙත්වා කායිකො අවීතික්කමො වාචසිකො අවීතික්කමො කායිකවාචසිකො අවීතික්කමොති එවං වුත්ත භික්ඛු සාරූපආචාරසම්පත්තියා වෙසියාදිඅගොචරං වජ්ජෙත්වා පිණ්ඩ පාතාදිඅත්ථං උපසඞ්කමිතුං යුත්තට්ඨානසඞ්ඛාතෙන ගොචරෙන ච සම්පන්නත්තා ආචාරගොචරසම්පන්නො. අපිච යො භික්ඛු ඤත්ථරි සගාරවො සපතිස්සො බ්‍රහ්මචාරීසු සගාරවො සපතිස්සො හිරොත්තප්ප සම්පන්නො සුනිවත්ථො සුපාරුතො පාසාදිකෙන අභික්කන්තෙන පටික්කන්තෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සම්මිඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන ඉරියාපථසම්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ ජාග රියමනුයුත්තො සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතො අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො පවිවිත්තො අසංසට්ඨො ආභිසමාචාරිකෙසු සක්කච්චකාරී ගරුචිත්තීකාර බහුලො විහරති අයං වුච්චති ආචාරසම්පදා, ගොචරෙ පන උපනිස්සය ගොචරෙ ආරක්ඛගොචරෙ උපනිබන්ධගොචරොති තිවිධො, තත්ථ යො දස කථාවත්ථුගුණසමන්නාගතෙ වුත්තලක්ඛණෙ කල්‍යාණමිත්තෙ නිස්සාය

1. සී. II. IV. අත්ථං

අස්සුතං සුණාති සුතං පරියොදපෙති කඞ්ඛං විතරති දිට්ඨිං උජුං කරොති චිත්තං පසාදෙති, යස්ස ච අනුසික්ඛනෙත්තා සද්ධාය වඩ්ඪති සීලෙන-සුතෙන-චාගෙන-පඤ්ඤාය වඩ්ඪති අයං වුච්චති උපනිස්සයගොචරෝ, යො භික්ඛු අඤ්ඤතරඤ්ච පච්චෙකා විපරිපච්චනෙත්තා ඔඝතිත්තඤ්ච යුගමත්තදස්සා සංවුතෝ ච ගච්ඡති, න හත්ථිං ඔලොකෙනෙත්තා න අස්සං න රථං න පත්තිං න ඉත්ථිං න පුරිසං ඔලොකෙනෙත්තා න උද්ධං ඔලොකෙනෙත්තා න අධෝ ඔලොකෙනෙත්තා න දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානෝ ගච්ඡති, අයං ආරක්ඛ ගොචරෝ. උපනිබන්ධගොචරෝ පන චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා, යස්ථ භික්ඛු අත්තනෝ චිත්තං උපනිබන්ධති, චුත්තං හෙතං භගවතා:-"කොච භික්ඛවේ භික්ඛුනෝ ගොචරෝ සකෝ පෙත්තිකෝ විසයෝ යදිදං චත්තාරෝ සති පට්ඨානා"ති, තස්ථ උපනිස්සයගොචරස්ස සුබෙබ චුත්තත්තා ඉතරෙසං වසෙනෙත්ථ ගොචරෝ වෙදිතබ්බෝ. ඉති යථා චුත්තාය ආචාරසම්පත්තියා ඉමාය ච ගොචරසම්පත්තියා සම්පන්නාගතත්තා ආචාරගොචරසම්පන්නෝතා, **අණුම්පඤ්ඤාසු වජ්ජේසු භයදස්සාවීති**: අප්පමත්තකත්තා අණුප්පමාණේසු අසඤ්චිච්ච ආපන්නා සෙඛිය අකුසලවිතක්කුප්පාදාදිභෙදෙසු වජ්ජේසු භයදස්සනසීලෝ. යෝ හි භික්ඛු පරමාණුමත්තං වජ්ජං අට්ඨසට්ඨි යොජනසහස්සාධික යොජනසහස්සබෙබධසිනෙරුපබ්බතරාජසදිසං කත්වා පස්සති, යෝ හි සබ්බබලහුක්කං දුබ්භාසිතමත්තං පාරාජිකසදිසං කත්වා පස්සති අයම්පි අණුම්තෙත්තසු වජ්ජේසු භයදස්සාවී නාම, **සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදේසූති**: යං කිඤ්චි සික්ඛාපදෙසු සික්ඛිතබ්බං තං සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අනවසෙසං සම්මා ආදියිත්වා සික්ඛති, පවත්තති පරිපූරෙතීති අත්ථෝ. **අභිසල්ලේඛිකාති**: අතිවිය කිලෙසානං සල්ලෙඛනා තෙසං තනුභාවාය පහාණාය යුත්තරූපා; **චේතොවිවරණ සප්පායාති**: චෙතසෝ පරිඤ්ඤාදකානං නීවරණානං දූරීභාවකරණෙන චෙතෝ විවරණසඞ්ඛාතානං සමථවිපස්සනානං සප්පායා, සමථවිපස්ස නාව විත්තසෙසෙව වා විවරණාය පාකටිකරණාය වා සප්පායා උපකාරිකාති=චෙතොවිවරණසප්පායා, ඉදානි යෙන නිබ්බිදාදිආචහනෙන අයං කථා අභිසල්ලේඛිකා චෙතෝ විවරණසප්පායාව නාම හොති තං දස්සෙතුං "**එකන්තනිබ්බිදාය**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **එකන්තනිබ්බිදාය**ති: එකංසෙ නෙව වට්ටදුක්ඛතෝ නිබ්බින්දනත්ථාය, **විරාගාය නිරොධාය**ති: තස්සෙව විරජ්ජනත්ථාය ච නිරුජ්ඣනත්ථාය ච, **උපසමාය**ති: සබ්බකිලෙසූපසමාය; **අභිඤ්ඤාය**ති: සබ්බස්සාපි අභිඤ්ඤෙය්‍යස්ස අභිජානනාය, **සම්බොධාය**ති: චතුමග්ගසම්බොධාය; **නිබ්බාණාය**ති: අනුපාදිසෙසනිබ්බාණාය. එතෙසු හි ආදිතො තීහි විපස්සනා වුත්තා, විහි මග්ගෝ, විහි නිබ්බාණං වුත්තං, සමථවිපස්සනා ආදිං කත්වා නිබ්බාණපරියොසානා අයං සබ්බා උත්තරිමනුස්සධම්මා දසකථාවත්ථුලාභිනො සම්භවතීති දස්සෙති. ඉදානි තං කථං විභජිත්වා දස්සෙතුං "**අපචිජ්ඣකථා**"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **අපචෙජ්ඣා**ති: න ඉච්ඡෙ; තස්ස කථා=**අපචිජ්ඣකථා**, අපචිජ්ඣ භාවපටිසංයුත්තා කථා වා **අපචිජ්ඣකථා**, එත්ථ ච අත්‍රිච්ඡෙ; පාපිච්ඡෙ;

මඝිවෙජ්ඣා අපපිවෙජ්ඣාති ඉච්ඡාවසෙන වත්තාරෝ පුග්ගලා, තෙසු අත්තනා යථා ලද්ධෙන ලාභෙන අතිත්තෙතා උපරූපරි ලාභං ඉච්ඡන්තෙතා අත්‍රිච්ඡා නාම; යං සන්ධාය:-

"චතුබ්භි අඩ්ඨජඞ්ඝමා අඩ්ඨාභි ච සොළස
සොළසහි ච බත්තිංස අත්‍රිච්ඡං චක්කමාසදෙ,
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස චක්කං භමති මත්ථකෙ"ති.

අත්‍රිච්ඡා අතිලොභෙන අතිලොභමදෙන වාති ච වුත්තා, ලාභසක්කාර සිලොකනිකාමතාය අසන්තගුණසම්භාවනාධිප්පායෙ**ා පාපිවෙජ්ඣා**. යං සන්ධාය වුත්තං:-තත්ථ කතමා කුහනා ලාභසක්කාරසිලොකසන්නිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස පච්චයපටිසෙවනෙන වා සාමන්තජප්පනෙන වා ඉරියාපථස්ස වා ආඛ්‍යනා පඛ්‍යනා. සඞ්ඝ්‍යනා"ති ආදි. සන්තගුණ පභාවනාධිප්පායෙ[1] පටිඝහණෙ අමත්තඤ්ඤූ **මඝිවෙජ්ඣා**, යං යන්ධාය වුත්තං:-"ඉධෙකච්චො සද්ධො සමානො සද්ධොති මං ජනො ජානාතූති ඉච්ඡති, සීලවා සමානො සීලවාති මං ජනො ජානාතූති ඉච්ඡති"ති ආදි. තථාගිස්ස විජාතමාතාපි චිත්තං ගහෙතුං න සක්කොති.

තෙනෙතං වුච්චති:-

"අඝසික්කඤ්ඤා සමුද්දෙ ව මඝිවෙජ්ඣා චාපි පුග්ගලො
සකටෙහි පච්චයෙ දෙනතු තයො පෙතෙ අතප්පියා"ති.

එතෙ අත්‍රිච්ඡතාදයො දෙසෙ ආරකා පරිවජ්ජෙත්වා සන්තගුණනිගූහනා ධිප්පායො පටිඝහණෙ මත්තඤ්ඤූ අපපිවෙජ්ඣා, සො අත්තනි විජ්ජමානම්පි ගුණං පටිච්ඡාදෙතුකාමතාය සද්ධො සමානො සද්ධොති මං ජනො ජානාතූති න ඉච්ඡති, සීලවා බහුස්සුතො=පෙ=පච්චිත්තෙතා ආරද්ධවිරියො=පෙ= උපට්ඨිතසති සමාහිතො=පඤ්ඤවා සමානො පඤ්ඤවාති මං ජනො ජානාතූති න ඉච්ඡති. සචායං පච්චයපටිපෙජ්ඣා ධුතඞ්ගපටිපෙජ්ඣා පරියත්තිඅපටිපෙජ්ඣා අධිගමපටිපෙජ්ඣාති චතුබ්බිධො, තත්ථ චතූසු පච්චයෙසු අපපිවෙජ්ඣා පච්චයදායකං දෙය්‍යධම්මං අත්තනො ථාමඤ්ඤූ ඔලොකෙත්වා සචෙපි හි දෙය්‍යධම්මො බහුලො හොති දායකො අප්පං දාතුකාමො දායකස්ස වසෙන අප්පමෙව ගණ්හාති, දෙය්‍යධම්මො චෙ අප්පො දායකො බහුං දාතුකාමො දෙය්‍යධම්මස්ස වසෙන අප්පමෙව ගණ්හාති, දෙය්‍යධම්මොපි වෙ බහු දායකොපි බහුං දාතුකාමො අත්තනො ථාමං ඤත්වා පමාණයුත්තමෙව ගණ්හාති, එවරූපො භික්ඛු අනුප්පන්නං ලාභං උප්පාදෙති උප්පන්නං ලාභං ථාවරං කරොති දායකානං චිත්තං ආරාධෙති. ධුතඞ්ගසමාදානස්ස පන අත්තනි අත්ථිභාවං න ජානාපෙතුකාමො ධුතඞ්ගපටිපෙජ්ඣා. යො අත්තනො බහුස්සුතභාවං ජානාපෙතුං න ඉච්ඡති අයං පරියත්තිඅපටිපෙජ්ඣා. යො පන සොතාපන්නාදිසු අඤ්ඤතරො හුත්වා සබ්‍රහ්මචාරීනම්පි අත්තනො සොතාපන්නාදිභාවං ජානාපෙතුං න ඉච්ඡති අයං අධිගමපටිපෙජ්ඣා. එවමෙ

1. ඒ. II. III. සම්භාවනාධිප්පායො.

නෙසං අපච්චත්‍ථානං යා අපච්චත්‍ථා නස්සා සද්ධිං **සනානුධායිසඤ්ඤානාදි විධිනා** අනෙකාකාරවොකාරආනිසංසවිභාවනවසෙන තපපටිපක්ඛස්ස අත්‍රිච්ඡතාදිභෙදස්ස ඉච්ඡාචාරස්ස ආදීනවවිභාවනවසෙන ච පවත්තා කථා අපච්චත්‍ථකථා. **සනානුධායිකථාති**: එත්ථ සනානුධායීති සකෙන අත්තනා ලද්ධෙන තුට්ඨි=සනානුධායී. අථවා විසමං පච්චය ඉච්ඡං පහාය සමා තුට්ඨි= සනානුධායී, සනෙනෙන වා විජ්ජමානෙන තුට්ඨි=සනානුධායී. වුත්තඤ්හෙතං:-

"අතීතං නානුසොචෙන්තා නපජ්ජපපමනාගතං
පච්චුප්පන්නෙන යාපෙන්තා සනානුධෙනාති පවුච්චති"ති

සම්මා සුගතෙන භගවතා අනුඤ්ඤාතවිධිනා පච්චයෙහි තුට්ඨිං=සනානුධායිං, **අත්ථතෝ ඉතරීතරපච්චයසන්තොසං**. සො චාදයවිධෙ හොති: කථං? චීවරෙ **යථාලාභසන්තුට්ඨි** යථාබලසන්තුට්ඨි යථාසාරුප්පසන්තොසොති **තිවිධෙ**, එවං පිණ්ඩපාතාදිසු. තත්‍රායං පභෙදසංවණ්ණනා="ඉධ භික්ඛු චීවරං ලභති සුන්දරං වා අසුන්දරං වා සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති අයමස්ස චීවරෙ යථා ලාභසන්තොසො, අථ පන පකතිදුබ්බලෝ වා හොති ආබාධජරාභිභූතො වා ගරුං චීවරං පාරුපන්තො කිලමති, සො සභාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං තං පරිවත්තෙත්වා ලහුකෙන යාපෙන්තොපි සනානුධෙන්ථාව හොති, අයමස්ස චීවරෙ යථාබල සන්තොසො; අපරො පත්තචීවරාදීනං අඤ්ඤතරං මහග්ඝචීවරං ලභිත්වා ඉදං **ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං** බහුස්සුතානං අනුරූපං ඉදං ගිලානානං දුබ්බ ලානං අප්පලාභානං වා හොතූති තෙසං දත්වා අත්තනා සඞ්කාරකූටාදිතො නන්තකානි උච්චිනිත්වා සංඝාටිං කත්වා තෙසං වා පුරාණචීවරානි ගහෙත්වා ධාරෙන්තොපි සනානුධෙන්ථාව හොති, අයමස්ස චීවරෙ යථාසාරුප්ප සන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස **පිණ්ඩපාතෙ** යථාලාභසන්තොසො. අථ පන ආබාධිකො හොති ලූඛං පකති විරුද්ධං වා ව්‍යාධිවිරුද්ධං වා පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා ගාළ්හං රොගාතඞ්කං **පාපුණාති** සො සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො සප්පායභොජනං **භුඤ්ජිත්වා** සමණධම්මං කරොන්තොපි සනානුධෙන්ථාව හොති අයමස්ස **පිණ්ඩ පාතෙ** යථාබලසන්තොසො. අපරො භික්ඛු පණීතං පිණ්ඩපාතං ලභති **සෙ අයං පිණ්ඩපාතො** විරපබ්බජිතාදීනං අනුරූපොති චීවරං විය තෙසං දත්වා **තෙසං** වා සන්තකං ගහෙත්වා අත්තනා පිණ්ඩාය චරිත්වා මිස්සකාහාරං වා පරිභුඤ්ජන්තොපි සනානුධෙන්ථාව හොති, අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථා සාරුප්පසන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛු සෙනාසනං පාපුණාති මනාපං වා අමනාපං වා අන්තමසො තිණසන්ථරකම්පි සො තෙනෙව **සනානුධෙන්ථාති**[1] පුන අඤ්ඤං සුන්දරතරං වා පාපුණාති තං නග්ගණ්හාති අය **මස්ස සෙනාසනෙ** යථාලාභසන්තොසො. ආබාධිකො පන හොති දුබ්බලෝ වා සො ව්‍යාධිවිරුද්ධං වා පකතිවිරුද්ධං වා සෙනාසනං ලභති,

1. සී. III. සනානුධෙන්ථාති.

යත්ථස්ස|වසතො අඵාසු හොති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස සන්තකෙ සප්පායසෙනාසනෙ වසිත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස සෙනාසනෙ යථා බලසන්තොසො. අපරො සුන්දරං සෙනාසනං පත්තමපි න සම්පටිච්ඡති පණීතසෙනාසනං පමාදට්ඨානන්ති, මහාපුඤ්ඤතාය වා ලෙණමණ්ඩපකූටාගාරාදීනි පණීතසෙනාසනානි ලභති, සො තානි චීවරාදීනි විය විරප්පබ්භජිතාදීනං දත්වා යත්ථ කත්ථචි වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛු හෙසජ්ජං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා සො තෙනෙව තුස්සති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාලාභසන්තොසො, අථ පන තෙලෙනත්ථිකො ඵාණිතං ලභති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො තෙලං ගහෙත්වා[1] හෙසජ්ජං කත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාබල සන්තොසො. අපරො මහාපුඤ්ඤතාය බහුං තෙලමධුඵාණිතාදිපණීතභෙසජ්ජං ලභති. සො තං චීවරාදීනි විය විරප්පබ්භජිතාදීනං දත්වා තෙසං ආහතකෙන යෙන කෙනචි භෙසජ්ජං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, යො පන එකස්මිං භාජනෙ මුත්තහරීටකං එකස්මිං චතුමධුරං ඨපෙත්වා ගණ්හාහත්තෙ යදිච්ඡසීති වුච්චමානො සචස්ස තෙසු අඤ්ඤතරෙනපි රොගො වූපසම්මති ඉදං මුත්තහරීටකං නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං "පූතිමුත්තභෙසජ්ජං නිස්සාය පබ්බජා තත්ථ තෙ යාවජීවං උස්සාහො කරණීයො"ති වචනමනුස්ස රන්තො චතුමධුරං පටික්ඛිපිත්වා මුත්තහරීටකෙන භෙසජ්ජං කරොන්තො පරමසන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. සො එවං පභෙදෙ සබ්බෙ සන්තොසෙ සන්තුට්ඨිති වුච්චති. තෙන වුත්තං "අත්ථතො ඉතරීතරපච්චයසන්තොසො"ති. තස්සා සන්තුට්ඨියා සද්ධිං සඤ්ඤාදිවිධිනා ආනිසංසවිභාවනාවසෙන තපපරිපක්ඛස්ස අත්ථිභත්තාදි භෙදස්ස ඉච්ඡාපකතත්තස්ස[2] ආදීනවවිභාවනාවසෙන ච පවත්තා කථා සන්තුට්ඨිකථා. ඉතො පරාසුපි කථාසු එසෙව නයො. විසෙසමත්තමෙව වක්ඛාම.

පවිවෙකකථානි: එත්ථ කායවිවෙකො චිත්තවිවෙකො උපධිවිවෙකොති තයො විවෙකා. එතෙසු එකො තිට්ඨති එකො නිසීදති එකො සෙය්‍යං කප්පෙති එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති එකො පවික්කමති එකො වඞ්කමං අධිට්ඨාති එකො චරති එකො විහරතීති එවං සබ්බිරියාපථෙසු සබ්බකිච්චෙසු ගණසඛගණිකං පහාය විවිත්තවාසො කායවිවෙකො නාම, අට්ඨසමාපත්තියො පන චිත්තවිවෙකො නාම, නිබ්බානඤ්ච උපධිවිවෙකො නාම; වුත්තං හෙතං:-"කායවිවෙකො ච වඞ්කට්ඨකායානං නෙක්ඛම්මාභිරතානං චිත්තවිවෙකො ච පරිසුද්ධචිත්තානං පරමවොදානප්පත්තානං උපධිවිවෙකො ච නිරූපධීනං පුග්ගලානං විසඞ්ඛාරගතාන"න්ති. විවෙකොසෙව පවිවෙකො, පවිවෙකපටිසංයුත්තා කථා=පවිවෙකකථා, **අසංසග්ග**

1. සී. I. තෙලෙන. 2. සී. II. ඉච්ඡාභත්තස්ස.

කථාති: එත්ථ සවණසංඝෙසා දස්සනසංඝෙසා සමුල්ලපනසංඝෙසා සමොහාරසංඝෙසා කායසංඝෙසාති පඤ්චසංඝසා. [1] තෙසු ඉධෙකච්චෙසා භික්ඛූ සුණාති අසුකසම්ං ගාමෙ වා නිගමෙ වා ඉත්ථී අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතාති, සො තං සුත්වා සංසීදති විසීදති න සක්කොතීති බ්‍රහ්මචරියං සන්තානෙතුං [2] සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තති, එවං විසභාගාරම්මණවසෙන උපපන්නාකිලෙසසඤ්ඤෙසා සවණසංඝෙසා නාම; න හෙව ඛො භික්ඛූ සුණාති, අපි ච ඛො සාමං පස්සති ඉත්ථිං අභිරූපං දස්සනීයං පාසාදිකං පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතං, සො තං දිස්වාව සංසීදති විසීදති න සක්කොති බ්‍රහ්මචරියං සන්තානෙතුං සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තති, එවං විසභාගාරම්මණ දස්සනෙන උපපන්නාකිලෙසසඤ්ඤෙසා දස්සනසංඝෙසා නාම; දිස්වා පන අඤ්ඤමඤ්ඤං අල්ලාපසල්ලාපවසෙන උපපන්නෙසා කිලෙසසඤ්ඤෙසා සමුල්ලපනසංඝෙසා නාම; සහ ජග්ඝනාදීනිපි එතෙනෙව සංගණ්හාති. අත්තනො පන සන්තකං යං කිඤ්චි මාතුගාමස්ස දත්වා වා අදත්වා වා තෙන දින්නාගඬියාදීනං [3] පරිභොගවසෙන උපපන්නෙසා කිලෙසසඤ්ඤෙසා සමොහාර සංඝෙසා නාම, මාතුගාමස්ස හත්ථග්ගාහාදිවසෙන උපපන්නාකිලෙසසඤ්ඤෙසා කායසංඝෙසා නාම. යො පිළෙස "ගිහිසංසට්ඨා විහරති අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන සහසොකී සහනන්දී සුඛිතෙසු සුඛිතො දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො උපපන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා උය්‍යොගං ආපජ්ජති"ති එවං වුත්තෙසා අනනුලොමිකගිහිසංසග්ගා යො ච සබ්බභවාරීහිපි කිලෙසුපපත්තිහෙතුභූතා සංසග්ගෙසා, තං සබ්බං පහාය ඔවාදං සංසාරෙ පිරතරං සංවෙගං සඤ්ඣාරෙසු තිබ්බභයසඤ්ඤං සරීරෙ පටිකූලසඤ්ඤං සබ්බා කුසලෙසු ජිගුච්ඡාපුබ්බඞ්ගමං ඛිරොත්තප්පං සබ්බකිරියාසු සනිසම්පජඤ්ඤන්ති සබ්බං පවත්තුපච්ඡෙදො කමලදලෙ ජලබින්දු විය සබ්බත්ථ අලග්ගභාවො අයං සබ්බසංඝසපරිපකඛතාය අසංසග්ගෙසා, තපපරිසුද්ධත්තා කථා අසංසග්ගකථා; **විරියාරම්භකථාති:** එත්ථ විරස්ස භාවො කම්මන්ති වා=විරියං, විධිනා ජිරඤ්චබ්බං පවත්තෙතබ්බන්ති වා=විරියං; විරියඤ්ච වත අකුසලානං ධම්මානං පහානාය කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ආරම්භො; සච්චාය කාසිකො චෙතසිකො වාති දුවිධො. ආරම්භ ධාතු නික්කමධාතු පරක්කමධාතූති තිවිධො, සම්මප්පධානවසෙන චතුබ්බිධො, යො සබ්බොපි යො භික්ඛු ගමනෙ උපපන්නං කිලෙසං ඨානං පාපුණිතුං න දෙති, ඨානෙ උපපන්නං නිසජ්ජං, නිසජ්ජාය උපපන්නං සයනං පාපුණිතුං න දෙති, තත්ථ තත්ථෙව අප්පදෙන දණ්ඩෙන [4] කණ්ණ සපං උපපීළෙත්වා ගණ්හනෙතා විය තිබ්බෙන අසිනා අමිත්තං ගීවාය පහරනෙතා විය ච සීසං උක්කිපිතුං අදත්වා විරියබලෙන නිග්ගණ්හාති, තස්සෙවං ආරද්ධවිරියස්ස වසෙන වෙදිතබ්බා, තපපරිසුද්ධත්තා කථා විරියාරම්භකථා. **"සීලකථා"**නි ආදිසු දුවිධං සීලං ලොකියං ලොකුත්තර

1. ම. ගිහිසංසට්ඨාති ජ සංඝසඝසා.　　2. සී. II. සක්කොරෙතු.
3. සී. II. & III. දින්නාභඞ්ගනෙවඞ්ගියාදිනො.
4. සී. II. & III. ජපපමාණෙන මණෙනන.

රඤ්ඤ, තත්ථ ලොකියං පාතිමොක්ඛසංවරාදි චතුපාරිසුද්ධිසීලං; ලොකුත්තරං මග්ගසීලං ඵලසීලඤ්ච; තථා විපස්සනාය පාදකභූතා සහ උපචාරෙන අට්ඨසමාපත්තියෝ ලොකියෝ සමාධි, මග්ගසම්පයුත්තෝ පනෙත්ථ ලොකුත්තරෝ **සමාධි** නාම, තථා **පඤ්ඤාපි** ලොකියා සුතමයා චින්තාමයා භාවනාමය්හි භාවනාසම්පයුත්තා විපස්සනාඤාණඤ්ච; විසෙසතෝ පනෙත්ථ විපස්සනා පඤ්ඤා ගහෙතබ්බා, ලොකුත්තරා මග්ගපඤ්ඤා ඵලපඤ්ඤා ච. **විමුත්තිපි** අරියඵලවිමුත්ති නිබ්බාණඤ්ච. අපරෙ පන ආදඞ්ගවිකඛමභාන සමුච්ඡේද විමුත්තිනාමපි වසෙනෙත්ථ අත්ථං වණ්ණෙන්ති. **විමුත්තිඤාණදස්සනමපි** එකූනවීසතිවිධං පච්චවෙක්ඛණඤාණං; ඉති ඉමෙසං සීලාදීනං සද්ධිං සහදස්සනාදිවිධිනා අනෙකාකාරවොකාරආනිසංසවිභාවනවසෙන චෙව තප්පටිපක්ඛානං දුස්සීලාදීනං ආදීනවවිභාවනවසෙන ච පවත්තා කථා තප්පටිසංයුත්තකථා වා සීලාදිකථා නාම. එත්ථ ච "අත්තනා ච අපපිච්ඡෝ හොති අපපිච්ඡකථඤ්ච පරෙසං කත්තා සන්තුට්ඨෝ හොති ඉතරීතරෙන චීවරෙන ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී"ති ච ආදි වචනතො සයං අපපිච්ඡතාදිගුණසමන්නාගතෙන පරෙසම්පි තදත්ථාය ඔවාදානුසාසනියෙන පවත්තෙතබ්බා තථාරූපා කථා ඉධ අභිසල්ලෙඛිකාදි භාවෙන විසෙසෙත්වා වුත්තා "අපපිච්ඡකථාදී"ති වෙදිතබ්බා. කාරකසෙඨ හි කථා විසෙසනතො අධිප්පෙතත්ථසාධනී, තථා හි වක්ඛති "කල්‍යාණ මිත්තසෙවතා මෙඝිය භික්ඛුනො පාරිපක්ඛිං-පෙ-අකසිරලාභී"ති. **එවරූපියා**ති: ඊදිසාය යථාවුත්තාය; **නික්කාමලාභීනි**: යථිච්ඡිතලාභී; යථාරුචිලාභී; සබ්බකාලං ඉමා කථා සොතුං චිරාරෙතුං ච යථාසුඛං ලභනෙනා **අකිච්ඡලාභීනි**: අදුක්ඛලාභී; **අකසිරලාභීනි**: විපුලලාභී; **ආරද්ධවිරියෝ**ති: පග්ගහිතවීරියෝ; **අකුසලානං ධම්මානං පහානායා**නි: අකොසල්ලසම්භූතත්ථෙන අකුසලානං පාපධම්මානං පජහනත්ථාය; **කුසලානංධම්මානා**නන්ති. කුවජ්ජානං සලනාදිඅත්ථෙන අනවජ්ජත්ථෙන ච කුසලානං සභ විපස්සනානං මග්ගඵලධම්මානං; **උපසම්පදායා**නි: සම්පාදනාය; අත්තනො සන්තානෙ උපපාදනාය; **ථාමවා**නි: උස්සොළ්හිසංඛාතෙන විරියථාමෙන සමන්නාගතො; **දළ්හපරක්කමෝ**ති: ථිරපරක්කමෝ අසිථිලවීරියෝ; **අනික්ඛිත්තධුරෝ**ති: අනොරොහිතධුරෝ අනොසක්කිත වීරියෝ; **පඤ්ඤවා**නි: විපස්සනාපඤ්ඤාය පඤ්ඤවා; **උදයත්ථගාමිනියා**නි:[1] පවත්තාය ඛන්ධානං උදයඤ්ච වයඤ්ච පවිවිජ්ඣනතියා; **අරියායා**නි: වික්ඛම්භනවසෙන කිලෙසෙහි ආරකාය දූරෙ සිතාය නිද්දොසාය; **නිබ්බෙධිකායා**නි: නිබ්බෙධභාගියාය, **සම්මාදුක්ඛක්ඛයගාමිනියා**නි: වට්ටදුක්ඛස්ස ඛෙපනතො දුක්ඛක්ඛයොති ලද්ධනාමං අරියමග්ගං සම්මා හෙතුනා නයෙන ගච්ඡන්තියා; ඉමෙසු ච පන පඤ්ච සු ධම්මෙසු සීලං විරියං පඤ්ඤාව යොනිනො අජ්ඣත්තිකං අඞ්ගං ඉතරවයං බාහිරං අඞ්ගං, තථාපි කල්‍යාණ මිත්තසන්නිස්සයෙනෙව සෙසං චතුබ්බිධං ඉච්ඡති. කල්‍යාණමිත්තසෙවතාවෙත්ථ බහූපකාරතං දස්සෙන්තො සත්ථා "කල්‍යාණමිත්තසෙවතං මෙඝිය භික්ඛු ආ පාරිපක්ඛං"ති ආදිනා දෙසනං වඩ්ඪෙති [2] තත්ථ **පාරිපක්ඛ**න්ති.

1. ම. උදයබ්බයගාමිනියා. 2. සී. II. ඨපෙති.

එකංසෙන ඉච්ඡිතබ්බං අවස්සං භාවිති අත්ථෝ. **ඝනන්ති**: කිරියාපරාමසනං, ඉදං වුත්තං හොති: **සීලවා භවිස්සතීති** එත්ථ යදෙතං කල්‍යාණිමත්තස්ස භික්ඛුනෝ සීලවන්තතාය භවනං සීලසම්පන්නත්තං තස්ස භික්ඛුනෝ සීල සම්පන්නත්තා ව එතං තස්ස පාටිකඞ්ඛං අවස්සභාවී එකංසෙනෙව තස්ස තත්ථ නියොජනතොති අධිප්පායො. **පාතිමොක්ඛ සංවරසංවුතෝ විහරිස්සතීති** ආදිපුපි එසෙව නයො. එවං භගවා සදෙවකෙ ලොකෙ උත්තම කල්‍යාණමිත්තසඞ්ඛාතස්ස අත්තනෝ වචනං අනාදියිත්වා තං වනසණ්ඩං පවිසිත්වා තාදිසං විපසකාරමපත්තස්ස ආයසතෝ මෙඛියස්ස කල්‍යාණමිත්ත තාදිනා සකලං සාසනසම්පත්තිං දස්සෙන්තා ඉදානිස්ස තත්ථ ආදරජාතස්ස පුබ්බෙ යෙහි කාමවිතක්කාදිහි උපද්දුතත්තා කම්මට්ඨානං පමජ්ජිතස්ස උප්පිවිපච්චනිකභූතත්තා ච භාවනානයං පකාසෙන්තා තතො පරං අරහත්තස්ස කම්මට්ඨානං ආචික්ඛන්තො **"තෙන ච පන මෙඛිය භික්ඛුනා ඉමෙසු පඤ්චසු ධම්මෙසු පතිට්ඨාය චත්තාරෝ ධම්මා උත්තරිං භාවෙතබ්බා"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **තෙනා**ති: එවං කල්‍යාණිමත්තසන්නිස්ස යෙන යථාවුත්තසීලාදි[1] ගුණසමන්නාගතෙන; තෙනෙවාහ: **"ඉමෙසු පඤ්චසු ධම්මෙසු පතිට්ඨාය"**ති. **උත්තරි**න්ති: ආරද්ධතරුණවිපස්සනාය රාගාදිපරිපන්ථා වෙ උපජ්ඣෙය්‍යුං, තෙසං විසොධනත්ථං තතො උඞ්; **චත්තාරෝ ධම්මා භාවෙතබ්බා** උපායදෙතබ්බා වඩ්ඪෙතබ්බා ච. **අසුභා**ති. එකාදසසු අසුභකම්මට්ඨානෙසු යථාරහං යත්ථ කත්ථචි අසුභභාවිථා; **රාගස්ස පහානාය**ති: කාමරාගස්ස පජහනත්ථාය; අයමත්ථො සාලිලායකොපමාය විභාවෙතබ්බො:-එකො හි පුරිසො අසිතං ගහෙත්වා කොපිතො පථවිය සාලි ඛෙත්ත සාලියො ලායති අථස්ස වතිං භින්දිත්වා ගාවො පවිසිංසු සො අසිතං ඨපෙත්වා යඤං ආදාය තෙනෙව මඟෙන ගාවො නීහරිත්වා වතිං පාකතිකං කත්වා පුන අසිතං ගහෙත්වා සාලියො ලායි. තත්ථ සාලිඛෙත්තං විය බුද්ධසාසනං දට්ඨබ්බං, සාලිලායකො විය යොගාවචරෝ, අසිතං විය පඤ්ඤා, ලායනකාලො විය විපස්සනාය කම්මකරණකාලො, යථාභි විය අසුභකම්මට්ඨානං, වතිං විය සංවරෝ, වතිං භින්දිත්වා ගාවිනං පවිසනං විය සහසා අපපවිසංඛාය පමාදං ආගම්ම රාගස්ස උපපජ්ජනං, අසිතං ඨපෙත්වා යථාභිං ආදාය පවිෂ්ඨමඟෙනෙව ගාවො නීහරිත්වා වතිං පවිසාකතිකං කත්වා පුන ඕතට්ඨානතො පට්ඨාය සාලිලායනං විය අසුභකම්මට්ඨානෙන රාගං විකඛම්භෙත්වා පුන විපස්සනාය කම්ම ආරභනකාලොති. ඉදමෙත්ථ උපමා සංසන්දනං. එවං භූතභාවනාවිධිං සඤ්ඤාය වුත්තං "අසුභා භාවෙතබ්බා රාගස්ස පහානාය"ති. **මෙත්තා**නි: මෙත්තාකම්මට්ඨානං; **බ්‍යාපාදස්ස පහානායා**නි: වුත්තනයෙනෙව උපපන්නස්ස කොපස්ස පජහනත්ථාය. **ආනාපානසතී**ති: සොළසවත්ථුකා ආනාපානසති. **විතක්කුපච්ඡෙදායා**නි: වුත්තනයෙනෙව උපපන්නානං විතක්කානං උපච්ඡෙදනත්ථාය **අස්මිමානසමුග්ඝාතායා**නි: අස්මිති් උපජ්ඣානකස්ස නවවිධස්ස මානස්ස සමුච්ඡෙදනත්ථාය, **අනිච්චසඤ්ඤිනෝ**ති: හුත්වා අභාවතො උදයබ්බයවන්තතො පභඞ්ගුරතො තාවකාලිකතො නිච්චපටික්ඛෙපතො ච

1. සී. III. අපසිඛිතාදි.

සඞ්ඛෙ සංඛාරා අනිච්චාති පවත්තඅනිච්චානුපස්සනාවසෙන අනිච්ච සඤ්ඤිනො, **අනත්තසඤ්ඤං භාවෙති**: අසාරකතො අවස්සුත්තනතො පරතො රිත්තතො තුච්ඡතො සුඤ්ඤතො ච සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති එවං පවත්තා අනත්තානුපස්සනාසඞ්ඛාතා අනත්තසඤ්ඤං විත්තෙන සණ්ඨාති අති දළහං පතිට්ඨාති. අනිච්චලක්ඛණෙ හි දිට්ඨෙ අනත්තලක්ඛණං දිට්ඨමෙව හොති, නිස්සු හි ලක්ඛණෙසු එකසම්පි දිට්ඨෙ ඉතරවයං දිට්ඨමෙව හොති, තෙන වුත්තං:-"**අනිච්චසඤ්ඤිනා මෙඝිය අනත්තසඤ්ඤා සණ්ඨාතී**"ති. අනත්තලක්ඛණෙ සුදිට්ඨෙ අස්මිමානසමුග්ඝාතොව[1] හොතීති ආහ: "**අනත්තසඤ්ඤී අස්මිමානසමුග්ඝාතං පාපුණාතී**"ති. **දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිබ්බානන්ති**: දිට්ඨෙ යෙව ධම්මෙ ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ අපචයපරිනිබ්බාණං පාපුණාති. අයමෙත්ථ සංඛෙපො, විත්ථාරතො පන අසුභාදිභාවනානයො විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බො; **එත මත්ථං විදිත්වාති**: එතං ආයස්මතො මෙඝියස්ස ච්ඡිජ්ජවිත්තකතවොරෙහි කුසලභණ්ඩුපවෙජ්දසංඛාතං අත්ථං ජානිත්වා. **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං කාම විතක්කාදීනං අවිනොදනෙ ච ආදීනවං විනොදනෙ ආනිසංසස්ස දීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ, **ඔඳුනි**: හීනා ලාමකා, **විතක්කාති**: කාමවිතක්කාදයො තයො පාපවිතක්කෙකා; තෙ හි සබ්බවිතක්කෙකහි පහීයන්තාය ඉධ ඔඳුනි වුත්තා "න ච බුද්දං සමාචරෙ"ති ආදිසු විය; **සුඛුමාති**: සුඛුම විතක්කාදයො අධිප්පෙතා, ඤාතිවිත්තක්කො ජනපදවිත්තක්කො අමරා විත්තක්කො පරානුද්දයතාය පටිසංයුත්තො, විත්තක්කො ලාභසක්කාර සිලොකපටිසංයුත්තො විත්තක්කො අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විත තක්කොති එතෙ විතක්කා කාමවිතක්කාදයො විය දුරුණා න හොන්තීති අනොලාරිකසභාවතාය සුඛුමාති වුත්තා. **අනුගතාති**: විත්තෙන අනුවත්තිතා. විත්තක්කෙ හි උප්පජ්ජමානෙ චිත්තං තදනුගතමෙව හොති තස්ස ආරම්මණාභිනිරොපනතො, අනුගතාතිපි පාලි. අනුඝාතාති අත්ථො. **මනසො උබ්බිලාපාති**: චෙතසො උබ්බිල්ලා විත්තත්තකරා, **එතෙ අච්ඡා මනොවිතක්කෙති**: එතෙ කාමවිතක්කාදිකෙ මනොවිතක්කෙ අස්සාදදිනව නිස්සරණතො ඤාතීරණපහාණපරිඤ්ඤාහි යථාභූතං ඤාණෙන, **ඵුරා ඵුරං ධාවති භණනවිත්තෙනා**ති: අපපහීන ච්ඡිජ්ජවිත්තක්කත්තා අනවඨිතචිත්තෙන කඤ්චි රූපෙ කඤ්චි සද්දෙති ආදිනා තස්මිං තස්මිං ආරම්මණෙ අස්සාදදිවසෙන අපරාපරං **ධාවති** පරිබ්භමති අථවා **ඵුරා ඵුරං ධාවති භණනවිත්තෙනා**ති: අපරිඤ්ඤාතවිත්තක්කත්තා තං නිමිත්තානං අවිජ්ජාතණ්හානං වසෙන පරිබ්භමමානමානසො ඉධ ලොක පරලොකතො ආදුනා[2] නිකෙබපෙහි අපරාපරං ධාවති සංසරතීති අත්ථො. **එතෙව විචා මනසො විතක්කෙති**: එතෙ පන යථාවුත්තපපහෙදෙ කාම විතක්කාදිකෙ මනොවිතක්කෙ අස්සාදදිනො යථාභූතං ඤානෙන, **ඤානාපියොති**: විරියවා. **සංවරතීති**: පිදහති; **සතිමාති**: සතිසම්පන්නො,

1, සී. I. සුපජ්ජහො. 2. සී. I. ඉධලොකපරලොකං අඛාත.

අනුගහනෙනති: දුල්ලභවසෙන අනුපපන්නො. ඉදං වුත්තං හොති: එතෙ වුත්තපපකාරෙ කාමවිතක්කාදිකෙ මනොවිතක්කෙ විත්තස්ස උබ්බිල්ලාපන හෙතුනාය මනසො උබ්බිල්ලාපෙ විඝා විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය සම්මදෙව ඤානන්නො තස්ස සහායභූතානං සම්මා වායාමසතීනං ඉජ්ඣිතාය ආතාපියො සතිමා තෙ අරියමග්ගභාවනාය අසති උපත්තකිරහෙ **අනුගහනෙ** අනුපපන්නෙ එව මග්ගකඛණෙ **සංවරති** ඉන්ද්‍රියසංවරවසෙන පිදහති; ආගමනපථං පච්ඡිඳති. එවං භූතො ච චතුසච්ච සම්බොධෙන[1] බුඩ්ඪො අරියසාවකො අරහත්තාධිගමෙන **අසෙසං** අනවසෙසං එතං කාමවිතක්කෙක **පජහාති** සමුච්ඡින්දති. එස්ථ අනුගතෙනිපි පඨන්ති. තස්ස අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව.

පඨමසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා

——

දුතියෙ, **කුසිනාරායන්ති**: කුසිනාරායං නාම මල්ලරාජූනං නගරෙ. **උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙති**: යථා හි අනුරාධපුරස්ස ථූපාරාමො එවං කුසිනාරායං උය්‍යානං දක්ඛිණපච්ඡිමදිසාය හොති. යථා ථූපාරාමතො දක්ඛිණවාරෙන නගරං පවිසනමග්ගො පාචීනමුඛො ගන්ත්වා උත්තරෙන නිවත්තති. එවං උය්‍යානතො සාලපන්ති පාචීනමුඛා ගන්ත්වා උත්තරෙන නිවත්තතා. තස්මා උපවත්තනන්ති වුච්චති. තස්මිං උපවත්තනෙ මල්ලරාජූනං සාලවනෙ. **අරඤ්ඤකුටිකායන්ති**: සාලපන්තියා අවිදූරෙ රුක්ඛගච්ඡ සණ්ඩෙ ඣානෙ කත්තා කුටිකා; තං සඤ්ඤාය වුත්තං:-"අරඤ්ඤකුටිකායං විහරති"ති. තෙ පන භික්ඛූ පවිසංඛානවිරහිතා ඔස්සඤ්ඤවිරිය පමත්ත විහාරිනො. තෙන වුත්තං:-"**උඛනා**"ති ආදි. තත්ථ උඛණවබන්ධුලත්තා අවූපසන්තභාවිත්තතාය උඛතා. තුච්ඡභාවෙන මානො නළො වියාති=නළො, මානසංඛාතො උග්ගතො නළො එතෙසන්ති=උන්නාළා; උග්ගතතුච්ඡ මානාති අත්ථො.

පත්තචීවරමණ්ඩනාදිවාපලෙලන සමන්නාගතත්තා බහුකතාය වා **චපලා**. එරුසවාචතාය මුඛෙන ඛරාති=**මුඛරා**, තිරච්ඡානකථා බහුලතාය විකිණ්ණා ව්‍යාකුලා වාචා එතෙසන්ති=**විකිණ්ණවාචා**, මුළ්හා නට්ඨා සති එතෙසන්ති=**මුට්ඨස්සතිනො**. යතිවිරහිතා පමාදවිහාරිනොති අත්ථො. යඛ්බන සඛ්බං සම්පජඤ්ඤභාවතො **අසම්පජානා**. ගදුහනමත්තමපි කාලං[2] චිත්තසමාධානස්ස අභාවතො න සමාහිතාති=**අසමාහිතා**. ලොල සභාවත්තා භාවනාමග්ගසපරිභාගතාය **විබ්භන්තචිත්තා**. මනච්ඡඤානං ඉන්ද්‍රියානං අසංවරණතො අසංයුත්තින්ද්‍රියතාය **පාකතින්ද්‍රියා**. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං තෙසං භික්ඛූනං උදඛවාදිවසෙන පමාදවිහාරං ඤාත්වා. **ඉමං උදානං**නති: ඉමං පමාදවිහාරෙ අප්පමාදවිහාරෙ ච යථාරහමං

1. සී. I. පඨමබොධන. 2 සී II. & III. යාවුපාදානභාවසඤ්ඤාදන.

ආදීනවානිසංසවිභාවනං උදපාදි උදපාදෙසි. තත්‍ථ **අරක්ඛිතෙනානි**: සති ආරක්ඛාභාවෙන අගුත්තෙන. **කායෙනා**ති: ඡවිඤ්ඤත්තිකායෙන, චක්ඛු විඤ්ඤත්තිෙන හි රූපං දිස්වා තත්‍ථ නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනග්ගහණවසෙන අභිජ්ඣාදිපවත්තිතෝ විඤ්ඤත්තිආචාරස්ස සත්තියා අරක්ඛිතභාවතෝ. සොතවිඤ්ඤත්තිආදිසුපි එසෙවනයෝ. එවං ඡවිඤ්ඤත්තිකායස්ස අරක්ඛිත භාවං සන්ධාය‍ාහ: **"අරක්ඛිතෙන කායෙනා"**ති. කෙචි පන කායෙනාති අත්‍ථං වදන්ති. තෙසම්පි වුත්තනයෙනෙව අත්‍ථයොජනාය සති යුජ්ජෙය්‍ය, අපරෙ **අරක්ඛිතෙන චිත්තෙනා**නි වදන්ති. තෙසම්පි වුත්තනයෝ එව අත්‍ථෝ. **මිච්ඡාදිට්ඨිගතෙනා**නි: සස්සතාදිමිච්ඡාභිනිවෙසභූතෙන. **ථින මිද්ධාභිභූතෙනා**නි: චිත්තස්ස අකල්‍යතාලක්ඛණෙන ථිනෙන කායස්ස අකල්‍යතාලක්ඛණෙන මිද්ධෙන ච අප්පෙක්ඛාඅත්‍ථෙන; තෙන කායෙන චිත්තෙ නාති වා සම්බන්ධෙ, **වසං මාරස්ස ගච්ඡතී**ති: කිලෙසමාරාදිකස්ස සබ්බස්සපි මාරස්ස යථාකාමකරණීයතං උපගච්ඡති. තෙසං විසයං නානිස්සාය මතිනී අත්‍ථෝ. ඉමාය හි ගාථාය භගවා යෙ සති ආරක්ඛාභාවෙන සබ්බසෝ අරක්ඛිතචිත්තා යොනිසෝ මනසිකාරස්ස හෙතුභූතාය පඤ්ඤාය අභාවතෝ අයොනිසෝ උම්මුජ්ජනෙන නිච්චන්ති ආදිනා විපරියාස ගාහිනෝ තතෝ එව කුසලකිරියාය විරියාරම්භාභාවතෝ කොසජ්ජාභි භූතා සංසාරවට්ටතෝ සීසං න උක්කිපිස්සන්තීති තෙසං භික්ඛූනං පමාද විහාරානං ගරහාමුඛෙන වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි විවට්ටං දස්සෙතුං **"තඤ්ච රක්ඛිතචිත්තස්සා"**ති දුතියං ගාථමාහ. තත්‍ථ **තඤ්ච රක්ඛිත චිත්තස්සා**ති: යඤ්ච අරක්ඛිතචිත්තෙනා මාරස්ස යථාකාමකරණීයෙ හුත්වා සංසාරෙ යෙව හොති, තඤ්ච සතිසංවරෙන මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං රක්ඛණෙන පිදහ නෙන රක්ඛිතචිත්තෙනා අස්ස, චිත්තෙ හි රක්ඛිතෙ චක්ඛාදිඉන්ද්‍රියානි රක්ඛිතා නෙව හොන්තීති. **සම්මාසඞ්කප්ප ගොචරෙ**නි: යඤ්ච මිච්ඡාසංකප්ප ගොචරෝ තථා අයොනිසෝ චිත්තෙකග්ගතා නානාවිධානි මිච්ඡාදස්සනානි ගණ්හනෙන්තා මිච්ඡාදිට්ඨිගතෙන චිත්තෙන මාරස්ස යථාකාමකරණීයෝ හොති, තඤ්ච යොනිසෝ මනසිකාරෙන කම්මං කරොන්තෙනා නෙක්ඛම්ම සංකප්පාදිසම්මාසංකප්පගොචරෝ අස්ස ඛිණාදි සම්පයුත්තං සම්මාසංකප්ප මෙව අත්තනෝ චිත්තස්ස පවත්තිට්ඨානං කරෙය්‍ය. **සම්මාදිට්ඨි පුරෙඛාරෙ**නි: සම්මාසංකප්පගොචරතාය විධූතමිච්ඡාදස්සනෝ පුරෙතරං යෙව කම්මස්සකතාලක්ඛණං තතෝ යථාභූතඤ්ඤාණලක්ඛණං ච සම්මාදිට්ඨිං පුරතෝ කත්වා පුබ්බභාගං කත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සීලසමාධිසම්ප යුත්තං විපස්සනං ආරභිත්වා සංඛාරෙ සම්මසන්තෝ **ඤාණෙන උදයබ්බයං** පඨමුං උප්පාදනකක්ඛෙඩිසු සම්පඤ්ඤායාය ආකාරෙහි උප්පාදනිරොධං වවත්ථ පෙත්වා උදයබ්බයඤ්ඤණං අධිගන්ත්වා තතෝ පරං භඞ්ගානුපස්සනාදිවසෙන විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අනුක්කමෙන අරියමග්ගං ගණ්හන්තෝ අග්ග මග්ගෙන; **ථිනමිද්ධාභිභූතා භික්ඛූ සබ්බා දුග්ගතිභෝ ජ්ජෙ**නි: එවං සෝ හෙට්ඨිමමග්ගවජ්ඣානං කිලෙසානං පඨමමෙව පහීනත්තා දිට්ඨිවිප්පයුත්ත ලොභසහගතචිත්තුප්පාදෙසු උප්පජ්ජනකථිනමිද්ධානං අධිගතෙන අරහත්ත මග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා තදෙකට්ඨානං මානාදීනම්පි පහීනත්තා

සබ්බසෝ හිනභාකිලෙසෝ ඛීණාසවභික්ඛු තිවිධදුග්ගතිසංඛාතා සබ්බාපි ගතියෝ උච්ඡින්නභවමූලත්තා **ජහෙ** පජහෙය්‍ය; නාසං පරභාගෙ නිබ්බාණෙ පතිට්ඨෙය්‍යාති අත්‍ථෝ.

දුතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ; **කොසලසුත්තේ**: කොසලානාම ජනපදවාසිනෝ රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසෝ එකොපි ජනපදෝ කොසලාත්වෙව වුච්චති, තස්මිං කොසලෙ ජනපදෙ. **චාරිකං චරතීති**: අතුරිතචාරිකාවසෙන ජනපදචාරිකං චරති; **මහන්තෝති**: ගුණමහත්තෙනාපි මහතා අපරිච්ඡින්නභාවසඞ්ඛ්‍යත්තා සංඛ්‍යාමහත්තෙනාපි මහතා; **භික්ඛුසංඝෙනාති**: දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤසංගතෙන සමණගණෙන; **සද්ධින්ති**: එකතෝ; **මහතා ඔඝකථමාති**: මඤ්ඤතෝ අපඤ්ඤාතිච්චා; **අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලන්ති**: ඤාපත්තපලා සස්ස සන්දෙවිජ්ජායස්ස[1] මහතෝ රුක්ඛස්ස සමීපසංඛාතං මූලං; **අඤ්ඤතරෝ ගොපාලකෝති**: එකෝ ගොගණරක්ඛකෝ; නාමෙන පන නන්දෝ නාම, සෝ කිර අඩ්ඪෝ මහද්ධනෝ මහාභොගෝ; යථා කෙණියෝ ජටිලෝ පබ්බජ්ජාවෙසෙන[2] එවං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගොයූථං රක්ඛනෙනා ගොපාල කත්තෙන රාජපිළමපහරන්නෙනා[3] අත්තනෝ කුටුම්බං රක්ඛති, සෝ කාලෙන කාලං පවග්ගොරසෙ[4] ගහෙත්වා මහාසෙට්ඨිස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා නීය්‍යාදෙති, සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං පස්සති, ධම්මං සුණාති, අත්තනෝ ච වසනට්ඨානං ආගමනත්‍ථාය සත්ථාරං යාචති, සත්ථා තස්සෙව **සද්ධාපරිපාකං** ආගමයමානෝ අපරභාගෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිවුතෝ ජනපදචාරිකං චරන්නෝ ඉදානිස්ස සද්ධං පරිපක්කන්ති ඤත්වා තස්ස වසනට්ඨානස්ස අවිදූරෙ මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි තස්ස ආගමනං ආගමයමානෝ, නන්දෝපි ඛෝ සත්ථා කිර ජනපද චාරිකං චරන්නෝ ඉතෝ ගච්ඡතීති සුත්වා හට්ඨතුට්ඨෝ වෙගෙන ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා කතපටිසන්ථාරෝ එකමන්තං නිසීදි, අථස්ස භගවා ධම්මං දෙසෙසි, සෝ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා භගවන්තං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං පායාසඳනමදාසි, සත්තමෙ දිවසෙ භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි, තෙන වුත්තං:-"එකමන්තං නිසින්නං ඛෝ තං ගොපාලකං භගවා ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි=පෙ=උට්ඨායාසනා පක්කාමී"ති. තත්‍ථ **සන්දස්සෙසීති**: ඉමෙ ධම්මා කුසලා ඉමෙ ධම්මා අකුසලාති ආදිනා කුසලාදිධම්මෙ කම්මට්ඨානෙ ඉධ ලොකපරලොකෙ පච්චක්ඛතො දස්සෙන්නා ආනුපුබ්බිකථාවසෙන චත්තාරි අරියසච්චානි සම්මා දස්සෙසි. **සමාදපෙසීති**: සච්චාධිගමාය ඉමෙ නාම ධම්මා අත්තනි

1. සී. II. & III. ඤානසඞ්ඛාවිටපසම්පත්තසස්ස. 2. සී. II. & III. වසෙන.
3. සී. II. & III. රාජපිළං පරිහරන්නෙනා. 4. සී. I. පවග්ගොණමත්තසතෙ.

උපපාදෙතබ්බාති සීලාදිභමෙම සම්මා ගණ්හාපෙත්වා තෙසු තං පතිට්ඨාපෙසි. **සමුත්තෙජෙසීති**: තෙ ධම්මා සම්මදන්නා අනුකම්පෙන භාවියමානා නිබ්බිධභාගියා හුත්වා නිකඛිවිසදු යථා බිපස්ස අරියමග්ගං ආවහන්ති තථා සමුත්තෙජෙසි සම්මා උත්තෙජෙසි. **සම්පහංසෙසීති**: භාවනාය පුබ්බභාගං විසෙසභාවදස්සනෙන චිත්තස්ස පමොදනවසෙන සුට්ඨු සංපහංසෙසි. අපිචෙත්ථ සාවජ්ජානවජ්ජභමෙමසු දුකඛාදිසු ව සම්මොහවිනොදනෙන[1] සංදස්සනා, සම්මාපටිපත්තියං[2] සම්මොහවිනොදනෙන[3] සම්මදපනං, චිත්තස්සාලසියාපත්තිවිනොදනෙන සමුත්තෙජනං, සම්මාපටිපත්තිසිද්ධියා සම්පහංසනා වෙදිතබ්බං. එවං සො භගවතො සාළුකඛකංසිකාය ධම්මදෙසනාය සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. **අභිවාසෙසීති**: තෙන දිවාඨසවෙන අධිවාසෙතු මෙ භන්තෙ භගවාති ආදිනා නිමන්තනතො කායඔඝවාචඔඝං[4] අවොපෙත්වා චිත්තෙනෙව අධිවාසෙසි සාදියි. තෙනෙවාහ "තුණ්හීභාවෙනා"ති **අපෙපාදකපායාසන්ති**: නිරුදකපායාසං; **පඨාදුපෙත්වාති**: සම්පාදෙත්වා; සජෙජත්වා. **නවසඳ්ව සපිනන්ති**: නවනීතං ගහෙත්වා තාවදෙව විලීනං මණ්ඩපපිව පරියාදුපෙත්වා; **සහත්ථාති**: ආදරජාතො සහත්ථෙනෙව පරිවිසෙන්තා **සන්තප්පෙසි** පරියත්තං භොජනං භොජෙසි. **සම්පවාරෙසීති**: අලං අලන්ති වාචාය පටික්ඛිපාපෙසි. **භුත්තාවින්ති**: කතභත්තකිච්චං; **ඔනීතපත්තපාණින්ති**. පත්තතො අපනීතපාණිං, ධොතපත්තපාණින්තිපි පාඨො. ධොතපත්තාහච්චන්ති අත්ථො. **නිච්චන්ති**: අනුච්චං; ආසනං ගහෙත්වා ආසනෙ යෙව නිසීදනං අරියදෙසවාසීනං චාරිත්තං; සො පන සත්ථු සන්තිකෙ උපවාරවසෙන පඤ්ඤත්තස්ස දාරුඵලකාසනස්ස සම්පෙ නිසීදි. "ධම්මිකා කථාඉ"ති ආදි සත්තමෙ දිවසෙ කතා අනුමොදනා සඤ්ඤාය වුත්තං. සො කිර සත්තාහං භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච තත්ථ වසාපෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි: සත්තමෙ පන දිවසෙ අපෙපාදකපායාසදානං අදාසි, සත්ථා තස්ස තස්මිං අත්තභාවෙ උපරිමග්ගත්ථාය ඤාණපරිපාකභාවතො අනුමොදනමෙව කත්වා පක්කාමි. **සීමන්තරිකාගාමන්ති**: සීමායන්තරෙ; තස්ස ගාමස්ස අන්තර ගාමවාසිනො කිර එකං තලාකං නිස්සාය තෙන සද්ධිං කලහං අකංසු. සො තෙ අභිභවිත්වා තං තලාකං ගණ්හි, තෙන බද්ධාඝාතො එකො පුරිසො තං සත්ථුපත්තං ගහෙත්වා දූරං අනුගන්ත්වා නිවත්තාහි උපාසකාති වුත්තෙ භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච අඤ්ජලිං කත්වා යාව දස්සනූපචාරසමතික්කමා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං සිරසි පඤ්ඤාය පතිනිවත්තිත්වා චිත්තං ගාමානං අන්තරෙ අරඤ්ඤපදෙසෙ එකකං ගච්ඡන්තං සරෙන විජ්ඣිත්වා මාරෙසි. තෙන වුත්තං:-"අචිරපක්කන්තස්ස=පෙ=චොරො මාරෙසී"ති. කෙනච්දෙව කරණීයෙන ඔතීඝිත්වා පච්ඡා ගච්ඡන්තා භික්ඛූ නං තථා මතං දිස්වා භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසුං. තං සන්ධාය වුත්තං "අථඛො සම්බහුලා භික්ඛූ"ති ආදි. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: යස්මා දිට්ඨිසම්පන්නං අරියසාවකං නාදෙං මාරෙන්තෙන පුරිසෙන ආනන්තරියකපපං බහුලං අපුඤ්ඤං පසුතං,

1. සී. III. සම්පහංසනදස්සනෙන.
2. සී. IV. සම්පාපනේ.
3. සී. II. & III. සම්මදපනොදනෙන.
4. සී. II. & III කායවාඞං.

තස්මා යං චොරෙහි වෙරීහි ච කත්තබ්බං තදොපි ඤොරතරං ඉමෙසං සත්තානං මිච්ඡාපණිහිතං චිත්තං කරොතීති ඉමමත්ථං ඤාතිත්වා තදත්ථං දීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ, **දිසො දිසං** නන්ති: දූසකො දූසනියං; චොරො චොරං; දිසඤානි වචන සෙසො. **ඝනතං කණ්හරා**ති: යං තස්ස අනයබ්‍යසනං කරෙය්‍ය, දුතියපදෙපි එසෙව නයො. ඉදං වුත්තං හොති: එකො එකස්ස මිත්තදුභී චොරො පුත්තදාරඛෙත්තවත්ථුගොමහිසාදිසු අපරජ්ඣන්තෙනා[1] යස්ස අපරජ්ඣති තං පි ච තථෙව අත්තනි අපරජ්ඣන්තං චොරං දිසඤා; වෙරී වා පන කෙනචි දෙව කාරණෙන ඛද්ධවෙරං වෙරිං දිසඤා අත්තනො කක්කඵලතාය දාරුණතාය තස්ස අනයබ්‍යසනං කරෙය්‍ය පුත්තදාරං වා පිළෙය්‍ය ඛෙත්තා දිනි වා නාසෙය්‍ය[2] ජීවිතා වා පන චොරොපෙය්‍ය; දසසු අකුසලකම්මපථෙසු මිච්ඡාඨපිතත්තා **මිච්ඡාපණිහිතං චිත්තං; පාපියො නං තතො කරෙ**තං පුරිසං පාපතරං තතො කරෙය්‍ය, උත්තරපකාරො හි දිසො වා වෙරී වා දිසස්ස වා වෙරිනො වා ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ දුක්ඛං වා උප්පාදෙය්‍ය, ජීවිතක්ඛයං වා කරෙය්‍ය, ඉදං පන අකුසලකම්මපථෙසු මිච්ඡාඨපිතං චිත්තං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අනයබ්‍යසනං පාපෙති, අත්තභාවසතසහස්සෙසුපි චතූසු අපායෙසු ඛිපිත්වා සීසමස්ස උක්ඛිපිතුං න දෙතීති.

තතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ, **කපොතකන්දරස්මි**න්ති: එවං නාමකෙ විහාරෙ; තස්මිං කිර පබ්බතකන්දරෙ පුබ්බෙ බහූ කපොතා වසිංසු, තෙන සා උපචිකා කපොතකන්දරාති වුච්චති. අපරභාගෙ තත්ථ කතවිහාරොපි කපොත කන්දරොත්වෙව පඤ්ඤපිත්ථ. තෙන වුත්තං "කපොතකන්දරායන්ති එවං නාමකෙ විහාරෙ"ති. **ජුණ්හාය රත්තියා**ති: සුක්කපක්ඛරත්තියං. **නවොරොපිතෙති කෙසෙතී**ති: අවිරඹ්හාරිතෙති කෙසෙති; ඉත්ථම්භූත ලක්ඛණෙ චෙතං කරණවචනං. **අඛෙහාකාසෙ**ති: යත්ථ උපරිවිඤ්ඤනං පරිකෙඛපෙ වා නත්ථි තාදිසෙ ආකාසඛඛණෙ; තත්ථ ආයස්මා සාරිපුත්තත්තා **සුවණ්ණවණ්ණා** ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො නිච්චපවාරණා උභොපන තෙ මහාථෙරා උදිච්චබ්‍රාහ්මණජච්චා කපඤානං සතසහස්සාධිකං එකං අසංඛ්‍යෙය්‍යං අභිනීහාරසම්පන්නා ඡළභිඤ්ඤාපවිසමිදංපත්තා මහාඛීණාසවා සබ්බසම්පත්තිලාභිනො සත්තසට්ඨියා සාවකපාරමීඤාණානං මත්ථකපත්තා එකං කපොතකන්දරවිහාරං උපසොභයන්තා එකං කනකගුහං පවිට්ඨා වෙ සීහා විය එකං විජම්භනභූමිං ඔතිණ්ණා වෙ ව්‍යග්ඝා විය එකං සුපිඤ්ඤිත සාලවනං පවිට්ඨා වෙ ඡද්දන්තනාගරාජානො විය එකං සිඹලිවනං පවිට්ඨා වෙ සුපණ්ණරාජානො විය එකං නරවාහනයානං අභිරුළ්හා වෙ

1. සී I. හඤ්ඤන්තා.　　2. සී. II & III. දූසෙය්‍ය.

වෙස්සවණ්ණ විය එකං පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං අභිනිසීදනඤ්ච වෙ සක්කස්ස විය එත්තාවිමානබහන්තරගතා වේ භාරීතමහාබ්‍රහ්මානෝ විය එකසමීං ගගනවට්ඨා නෙ ඨිතානි වෙ වන්දමණ්ඩලානි විය වෙ සුරියමණ්ඩලානි විය ච විරොචිංසු, නෙසු ආයසමා මහාමොග්ගල්ලානෝ තුණ්හී නිසීදි. ආයසමා පන සාරිපුත්තෝ සමාපජ්ජි. තෙන වුත්තං "**අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා**"ති. තත්ථ **අඤ්ඤතරං සමාධිනන්ති**: උපෙක්ඛාබ්‍රහ්මවිහාරසමාපත්තිං; කෙචි සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්තිනන්ති වදන්ති. අපරෙ පනාහු-ආරුප්පපාදකං ඵලසමාපත්තිනන්ති. ඉමා එව හි නිස්සෝ කායරක්ඛණසමත්ථං සමාපත්තියෝ. තත්ථ නිරොධසමාපත්තියා සමාධිපරියාය සම්භවෝ හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. පඨමසෙසෙව පන ආචරියා වණ්ණයන්ති. **උත්තරාය දිසාය යක්ඛසමාගමං ගච්ඡන්තී**ති: උත්තරාය දිසාය යක්ඛසමාගමං ගන්ත්වා අත්තනෝ භවනං ගන්තුං දක්ඛිණං දිසං ගච්ඡන්ති. **පටිභාති මන්ති**: උපට්ඨාති මමං; පටිසද්දයොගෙන සාමිඅත්ථෙ උපයොගවචනං. ඉමස්ස සීහස්ස පහාරං දාතුං චිත්තං මෙ උපජ්ජතීති අත්ථෝ. සෝ කිර පුරිම ජාතියා ථෙරෙ බද්ධාඝාතෝ, තෙනස්ස ථෙරං දිස්වා පදුට්ඨචිත්තස්ස එවං අහොසි, ඉතරෝ පන සප්පඤ්ඤජාතිකෝ තස්මා තං පටිසෙධෙන්තො **"අලං සම්මා"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **මා ආසාදෙසීති**: මා ඝට්ටෙසි;[1] මා පහාරං දෙහීති වුත්තං හොති. **උළාරෝති**: උළාරෙහි උත්තමෙහි සීලාදිගුණෙහි සමන්නාගතෝ. **අනාදියිත්වාති**: ආදරං අකත්වා; තස්ස තං වචනං අගහෙත්වා; යස්මා පන තස්ස වචනං අගණ්හන්තෝ නං අනාදියන්තොනාම හොති, තස්මා වුත්තං "තං යක්ඛං අනාදියිත්වා"ති. **සීසෙ පහාරං අදාසී**ති: සබ්බථාමෙන උස්සාහං ජනෙත්වා ආකාසෙ සිතොව සීසෙ ඛට්ටංග[2] අදාසි; මුද්ධනි මුඤ්චතං අකාසීති අත්ථෝ. **නාව මහාති** ථාමමහන්තෙන තත්තකං මහන්තෝ **පහාරෝ අහොසී**ති. **තෙන පහාරෙනා**ති: තෙන පහාරෙන කරණභූතෙන; **සත්තරතනන්ති**: පමාණමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස රතනෙන සත්තරතනං; **ඉණෝ**ති: යක්ඛෝ; **නාගන්ති**: හත්ථිනාගං; **ඔසාදෙය්‍යාති**: පඨවියං ඔසීදාපෙය්‍ය, නිමුජ්ජාපෙය්‍ය. ඔසාරෙය්‍යාතිපි පාඨෝ. චුණ්ණවිචුණ්ණං කරෙය්‍යාති අත්ථෝ. **අඩ්ඪඨමරතනන්ති**: අඩ්ඪෙන අඨ්ඨන්නං පූරණන්ති=අඩ්ඪඨමානි, අඩ්ඪඨමානි රතනානි පමාණං එතස්සාති අඩ්ඪඨමරතනං, තං අඩ්ඪඨමරතනං. **මහන්තං පබ්බතකූටන්ති**: කෙලාසකූටපමාණං විපුලං ගිරිකූටං. **පදලෙය්‍යාති**: සකලිකා කාරෙන භින්දෙය්‍ය, ඔසාරෙය්‍ය; අපි පදලෙය්‍යාති සම්බන්ධෝ. තාවදෙව චස්ස සරීරෙ මහාපරිළාහෝ උපජ්ජි. සෝ වෙදනාතුරෝ ආකාසෙ ඨාතුං අසක්කොන්තෝ භූමියං පති. තං ඛණඤ්ඤෙව අට්ඨසට්ඨිසහස්සාධික යොජනසතසහස්සුබ්බෙධං සිනෙරුම්පි පබ්බතරාජානං සඤ්ඤාරෙන්තී චතුනහුතාධිකචියොජනසතසහස්සබහලා මහාපඨවී තං පාපසත්තං ධාරෙතුං අසක්කොන්තී විය විවරමදාසි. අවීචිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා කඤ්චනතලං යෙව තං ගණ්හිංසු. සෝ තං තං විපලපන්තොව පති. තෙන වුත්තං:-
"අථ ඛෝ සෝ යක්ඛෝ . ඩය්හාමි ඩය්හාමීති තත්ථෙව මහානිරයෙ

1. සී. II & III. ඝාතෙසි. 1. සී. II & III. ඛත්තං.

අවණ්ණී"ති. තත්ථ **අවජානිති**: අපති; කිං පන සෝ යකඛත්තභාවේ නෙව නිරයං උපගච්ඡීති, න උපගච්ඡි, යං තත්ථ දිට්ඨධම්මවෙදනීයං පාපකම්මං අහොසි, තස්ස බලෙන යකඛත්තභාවේ මහන්තං දුක්ඛං අනුභවි, යං පන උපපජ්ජවෙදනීයං ආනන්තරියකපාපං[1] තෙන වුත්ති අනන්තරං නිරයෙ උපපජ්ජිති, ථෙරස්ස ඥාන සමාපත්තිබලෙන උපඩ්ඪඛත්තසරීරස්ස න කොචි විකාරෝ අහොසි, සමාපත්තිතො අවුට්ඨිතකාලෙ හි යකඛෝ පහරි, නථා පහරන්තං දිබ්බචක්ඛුනා දිස්වා මහාමොග්ගල්ලානො ධම්මසෙනාපතිං උපසඞ්කම්, උපසඞ්කමණසමකාලමෙව ච ධම්මසෙනාපති සමාපත්තිතො උට්ඨාසි, අථ නං මහාමොග්ගල්ලානො තං පරිභවං පුච්ඡි, සොපිස්ස බ්‍යාකාසි, තෙන වුත්තං:-"අද්දසා ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො =පෙ=අපි ච මෙ සීසං ථොකං දුක්ඛ"න්‍යාති. තත්ථ **ථොකං දුක්ඛ**න්‍යාති: ථොකං අප්පමත්තකං මධුරකජාතං විය මෙ සීසං දුක්ඛිතං, දුක්ඛපත්තන්‍යාති අත්ථෝ. දුක්ඛාධිට්ඨානං හි සීසං දුක්ඛ්‍යන්‍යි වුත්තං. සීසෙ ථොකං දුක්ඛන්‍යාපි පාඨෝ. කථං පන සමාපත්තිබලෙන සරීරෙ උපඩ්ඪෙ ථෙරස්ස සීසෙ ථොකම්පි දුක්ඛං අහොසීති, අවිරෙනෙව වුට්ඨිතත්තා අනෙන්‍යා සමාපත්තියං අපඤ්ඤයමානං දුක්ඛං, තාය නිස්සිතත්තා නිද්දං උපගතස්ස මකසාදිජනිතං විය පරිබුද්ධස්ස ථොකං පඤ්ඤයිත්ථ. මහාබලෙන යකඛෙන තථා සබ්බූස්සාහෙන පහටෙ සරීරෙ විකාරෝ නාම නත්ථීති අච්ඡරියබ්භුතවිත්තජාතෙන ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන "අච්ඡරියං ආවුසො සාරිපුත්තා"ති ආදිනා ධම්මසෙනාපතිනො මහානුභාවතා දීපිතා, සොපිස්ස "අච්ඡරියං ආවුසො මොග්ගල්ලානා"ති ආදිනා ඉද්ධානුභාව මහන්තතාපකාසනාපදෙසෙන අත්තනො ඉස්සාමච්ඡරියභඞ්කාරාදිමලානං සුප්පහීනතං දීපෙති, **පංසුකීළාවකම්පි න පස්සාමී**ති: සඞ්කාරකූටාදිසු චිවරණකබුද්දකපෙතම්පි න පස්සාම; ඉති අධිගමපටිච්ඡාදං අග්ගහූතො මහාථෙරෝ තස්මිං කාලෙ අනාවජ්ජනෙන තෙසං අදස්සනං සඤ්ඤාවදති. තෙනෙවාහ:-"එතරහී"ති. භගවා පන වෙළුවනෙ සිතො උභින්නං අග්ගසාවකානං ඉමං කථාසල්ලාපං දිබ්බසොතෙන අස්සොසි, තෙන වුත්තං:-"**අස්සොසි ඛො භගවා**"ති ආදි. තං වුත්තත්ථමෙව. **එතමත්ථං විදිත්වා**නි: ඉමං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සමාපත්තිබහුලූපගතං[2] ඉද්ධානුභාව මහන්තතං විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්‍යි: තස්සෙව තාදිභාවපත්තිදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යස්ස සෙලූපමං චිත්තං සිතං නානුපකම්පතී**ති: යස්ස ඛීණාසවස්ස චිත්තං එකඝනසිලාඛයපබ්බතූපමං සබ්බසං ඉජ්ඣනාභාවතො වසීභාවපත්තියාව සිතං සබ්බකිපි ලොකධම්මෙහි **නානුපකම්පති** න පවෙධති, ඉදානිස්ස අකම්පනාකාරං සද්ධිං කාරණෙන දස්සෙතුං "**විරත්ත**"න්‍යාදි වුත්තං. තත්ථ **විරත්තං රජනීයෙසූ**ති: විරාගභාවතාය අරියමග්ගෙන රජනීයෙසු රාගුප්පත්තිහෙතුභූතෙසු සබ්බෙසු තෙභූමකධම්මෙසු විරත්තං, තත්ථ සබ්බසො සම්භවජ්ජනාරාගන්‍යි

1. සී. II & III. කම්ම.. 2 සී. I. බහුලූපගතං.

අත්ථො. **කොපනෙය්‍යෙති**: පටිඝට්ටනියෙ සඛසම්මපි ආඝාතවත්ථුසම්; **න කුප්පති** න දුස්සති න විකාරං ආපජ්ජති. **යඤ්ඤෙවං භාවිතං චිත්තන්ති**: යස්ස යථාවුත්තස්ස අරියපුග්ගලස්ස චිත්තං එවං වුත්තනයෙන තාදිභාවාවහනභාවෙන භාවිතං; **කුතෝ තං දුක්ඛමෙස්සතීති**: තං උත්තමපුග්ගලං කුතෝ සත්තතෝ සඞ්ඛාරතෝ වා දුක්ඛං උපගමිස්සති[1] න තාදිසස්ස දුක්ඛං අත්ථීති අත්ථො.

චතුත්ථ සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ **කොසම්බියන්ති**: කුසුම්බෙන නාම ඉසිනා වසිතට්ඨානෙ මාපිතත්තා කොසම්බීති එවං ලද්ධනාමකෙ නගරෙ; **ඝොසිතාරාමෙති**: ඝොසිතසෙට්ඨිනා කාරිතෙ ආරාමෙ; **භගවා ආකිණ්ණෝ විහරතීති**: භගවා සම්බාධපත්තෝනා[2] විහරති, කිං පන භගවතො සම්බාධො අත්ථි සංසග්ගො වා නි? නත්ථි. න හි කොචි භගවතො අනිච්ඡාය උපසඞ්කමිතුං සක්කොති, දුරාසදා හි බුද්ධා භගවන්තො, සබ්බත්ථ ච අනුපලිත්තත්තා, ඛීණෙසිත්තාය පන සත්තෙසු අනුකම්පං උපාදාය 'මුත්තො මොචෙස්සාමී'ති පටිඤ්ඤාපුරුසං චතුරොඝනිත්ථරණත්ථං අධ්‍යත්තං පරිඝානං අත්තනො සන්තිකං කාලෙනකාලං උපසඞ්කමණං අධිවාසෙති, සයඑව මහාකරුණා සමුස්සාහිතො කාලඤ්ඤූ හුත්වා තත්ථ උපසඞ්කමති, ඉදං සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණං; අයමිධ ආකිණ්ණවිහාරොති අධිප්පෙතො. ඉධ පන කොසම්බිකානං භික්ඛූනං කලහජාතානං සත්ථා දිට්ඨිතිස්ස කොසලරඤ්ඤෝ වත්ථුං ආහරිත්වා "න හි වෙරෙන වෙරානි සම්මන්තීධ කුදාචන"න්ති ආදිනා ඔවාදං අදාසි. තං දිවසං තෙසං කලහං කරොන්තානං යෙව රත්ති විභාතා, දුතියදිවසෙපි භගවා තමෙව වත්ථුං කථෙසි. තං දිවසම්පි තෙසං කලහං කරොන්තානං යෙව රත්ති විභාතා, තතියදිවසෙපි භගවා තමෙව වත්ථුං කථෙසි, අථඤ්ඤතරෝ භික්ඛු භගවන්තං එවමාහ: අප්පෙවස්සුකෙකා භගෙන භගවා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරමනුයුත්තෙනා විහරතු මයමෙතෙන භණ්ඩනෙන කලහෙන විග්ගහෙන විවාදෙන පඤ්ඤපයිස්සාමාති. සත්ථා පරියාදින්නචිත්තා ඛො ඉමෙ මොඝපුරිසා නදානි මෙ සක්කා සඤ්ඤපෙතුං නාපි වෙත්ථ සඤ්ඤපිතබ්බා, යන්නූනාහං එකචාරිකචාසං වසෙය්‍යං එවං ඉමෙ භික්ඛූ කලහතො ඔරම්ස්සන්තීති[3] විනෙතබ්බා. එවං තෙහි කලහකාරකෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං එකවිහාරෙ වාසං විනෙතබ්බාභාවතො උපාසකාදීහි උපසඞ්කමණඤ්ච ආකිණ්ණකවිහාරං කත්වා වුත්තං:–"තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා ආකිණ්ණෝ විහරතී"ති ආදි. තත්ථ **දුක්ඛන්ති**: න සුඛං; අනාරාධිතචිත්තතාය න ඉට්ඨන්ති අත්ථො; තෙනෙවාහ: "**න ඵාසු විහරාමී**"ති. **වුපකට්ඨොති**: වවකට්ඨො දූරිභූතො; තථා විනෙතබ්බා ච භගවා පාතොව සරීරපටිජග්ඝනං කත්වා කොසම්බියං පිණ්ඩාය චරිත්වා

1. සී. I. උපත්ථරේ. 2. සී. I. පරිපන්නා 3. සී. I. මාරම්ස්සන්ති.

කඤ්චි අනාමන්තෙත්වා එකෝ අදුතියෝ ගන්ත්වා කොසලරට්ඨේ පාරිලෙය්‍යකෙ වනසණ්ඩ භද්දසාලමූලෙ විහාසි. තෙන වුත්තං:-"**අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං**=පෙ=**භද්දසාලමූලෙ**"ති. තත්ථ **සාමන්ති: සයං සංඝාමෙව්ඣාති:** පටිසාමෙත්වා; **පත්තචීවරමාදායාති** එත්ථාපි සාමන්ති පදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං, **උපට්ඨාකෙති:** කොසම්බිනගරවාසිනො සොසිතසෙට්ඨිආදිකෙ උපට්ඨාකෙ විහාරෙ ච අඤ්ඤතරට්ඨානං **ආයස්මන්තං** ආනන්දං අනාමන්තෙත්වා; එවං ගතෙ සත්ථරි පච්චත්ථං **භික්ඛූ** ආයස්මන්තං ආනන්දං ආහංසු: ආවුසො ආනන්ද සත්ථා එකකොව ගතො මයං අනුබන්ධිස්සාමාති. ආවුසො යදා භගවා සාමං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය අනාමන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ අනපලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං අදුතියො ගච්ඡති තදා එකවාරං චරිතුං භගවතො අජ්ඣාසයො, සාවකෙහි නාම සත්තූ අජ්ඣාසයානුරූපං පටිපජ්ජිතබ්බං, තස්මා න ඉමෙසු දිවසෙසු භගවා අනුගන්තබ්බොති නිවාරෙසි සයම්පි නානුගච්ඡි. **අනුපුබ්බෙන:** අනුක්කමෙන; ගාමන්තරගමපරිපාටියා චාරිකං චරමානො එකචාරවාසං තාව වසමානං භික්ඛුං පසංසිස්සාමාති බාලකලොණකාරාදිං ගන්ත්වා තත්ථ භගුත්ථෙරස්ස සකලපච්ඡාභත්තං වෙව නියාමෙව රත්තිං එකචාරවාසෙ ආනිසංසං කථෙත්වා පුන දිවසෙ තෙන පච්ඡාසමණෙන පිණ්ඩාය චරිත්වා තං තත්ථෙව නිවත්තෙත්වා සමග්ගවාසං වසමානෙ තයො ඛුද්දුත්තෙ පසංසිස්සාමීති පාවිනවංසම්මගදයං ගන්ත්වා තෙසං සකලරත්තිං සමග්ග වාසෙ ආනිසංසං කථෙත්වා තෙපි තත්ථෙව නිවත්තෙත්වා එකකොව පාරිලෙය්‍යගාමං සම්පත්තො. පාරිලෙය්‍යගාමවාසිනො පච්චුග්ගන්ත්වා භගවතො දුනං දත්වා පාරිලෙය්‍යගාමස්ස අවිදූරෙ රක්ඛිතවන සණ්ඩං නාම අත්ථි තත්ථ භගවතො පණ්ණසාලං කත්වා එත්ථ භගවා වසතූති යාචිත්වා වාසයිංසු. **භද්දසාලොති:** පන තත්ථෙකො මහාපොලදබ්බො සාලරුක්ඛො, භගවා තං ගාමං උපනිස්සාය වනසණ්ඩ පණ්ණසාලාසම්පෙ තස්මිං රුක්ඛමූලෙ විහාසි, තෙන වුත්තං **"පාරිලෙය්‍යකෙ විහරති රක්ඛිතවනසණ්ඩෙ භද්දසාලමූලෙ"**ති. **හත්ථිනාගොති:** මහාහත්ථි යූථපති; **හත්ථිකලභෙහීති:** හත්ථිපොතකෙහි; **හත්ථිචාපෙහීති:** බිරපකෙහි දහරහත්ථිපොතකෙහි, යෙ භික්ඛූහිපි වුච්චන්ති; **ඡින්නගඝාහීති:** පුරතො පුරතො ගච්ඡන්තෙහි තෙහි හත්ථි ආදීහි ඡින්නගඝානි ඛාදිතාවසෙසානි ඛාණුසදිසානි තිණානි ඛාදති; **ඔහඤ්ඤගඝාහඝඤ්ඤනති:** තෙන හත්ථිනාගෙන උච්චට්ඨානතො හඤ්ඤිත්වා හඤ්ඤිත්වා පාතිතං; **අස්ස ඝාඛාභඤ්ඤනති:** එතස්ස සන්තකං ඝාඛාභඞ්ගං[1] නෙ බාදන්ති; **ආවිලානීති:** තෙහි පඨමතරං ඔතරිත්වා පිවන්තෙහි ආලුලි තත්තා ආවිලානි කදමමිස්සානි පානීයානි පිවති; **ඔගාහාති:** තිත්ථොහ; **ඔගාහන්තිපි** පාලි. **අස්සාති:** හත්ථිනාගස්ස; **උපනිඝංසන්තියොති:** ඝට්ටෙන්තියො; උපනිඝංසියමානොපි අත්තනො ථාමරහාවෙන න කුජ්ඣති; **තුත්ත තා තං ඛංසන්ති** යෙව.[2] **යූථාති:** හත්ථිඝටාය; **සෙන භගවා තෙනුප සඞ්කමීති:** සො කිර හත්ථිනාගො යූථවාසෙ උක්කණ්ඨිතො තං වනසණ්ඩං

1. සී. I. ඝාඛාභඞ්ගං. 2. සී. II. සන්ති යෙව.

පවිටෙඨා තත්ථ භගවන්තං දිස්වා ඝටයහසෙඝන නිබ්බාපිතසන්තාපෝ විය නිබ්බුතෝ හුත්වා පසන්නාහිවත්තෙනා භගවතෝ සන්තිකෙ අට්ඨාසි. තතෝ පටිසාය වත්තසිසෙ ඨත්වා **හදදසාලසස පණණසාලාය** ච සමන්තතෝ අපපහරිතක, කත්වා සාඛාහඞ්ගෙහි සම්මජ්ජති, භගවතෝ මුඛධොවනං දෙති, නහානොදකං ආහරති, දන්තකට්ඨං දෙති, අරඤ්ඤතෝ මධුරානි ඵලානි ආහරිත්වා සත්ථු උපනෙති, සත්ථා තානි පරිභුඤ්ජති. තෙන වුත්තං:- "**නන්ත සුදං සො හත්ථිනාගො ඝසම්ං පදෙසෙ භගවා විහරති තං පදෙසං අපපහරිතං කරොති සොණ්ඩාය ච භගවතො පානියං පරිභොජනියං උපට්ඨපෙති**"ති. සොණ්ඩාය දුරුනි ආහරිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිත්වා අඝසිං උට්ඨාපෙත්වා දුරුනි ජාලාපෙත්වා තත්ථ පාසාණඛණ්ඩානි තාපෙත්වා තානි දණ්ඩකෙහි පවටෙත්වා සොණ්ඩියං ඛිපිත්වා උදකස්ස තත්තභාවං ඤත්වා භගවතො සන්තිකං උපගන්ත්වා නිට්ඨිති, භගවා හත්ථිනාගො මම නහානං ඉච්ඡතීති තත්ථ ගන්ත්වා නහානකිච්චං කරොති, පානීයෙපි එසෙව නයො. තසම්ං පන සීතලෙ සජ්ජිතෙ උපට්ඨපෙති,[1] තං සන්ධාය වුත්තං:-"**සොණ්ඩාය පානියං පරිභොජනියං උපට්ඨපෙති**"ති. **අථ ඛො භගවතො රහොගතස්සාති** ආදි උභිනන්නං මහානාගානං විවෙකසුඛ පච්චවෙක්ඛනදස්සනං, තං වුත්තත්ථමෙව. **අත්තනො ච පවිවෙකං විදිත්වාති**. කෙහිචි අනාකිණ්ණභාවලද්ධං කායවිවෙකං ඤත්වා; ඉතරෙ පන විවෙකා භගවතො සබ්බකාලං විජ්ජන්ති යෙව. **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං අත්තනො හත්ථිනාගස්ස ච පවිවෙකාභිරතියා සමානජ්ඣාසයභාව දීපනං උදානං උදානෙසි. තත්ථායං සඞ්ඛෙපත්ථෝ: **එතං ඊසාදන්තස්ස** රථඊසාසදිසදන්තස්ස හත්ථිනාගස්ස විත්තං **නාගෙන** බුද්ධනාගස්ස විත්තෙන සමෙති සංසන්දති, කථං සමෙති චෙ? **යදෙකො රමති වනෙ** යසමා බුද්ධනාගො 'අහං ඛො පුබෙඛ ආකිණ්ණෙ විහාසි'න්ති පුරිමං ආකිණ්ණවිහාරං ජිගුච්ඡිත්වා විවෙකං උපබ්‍රූහයමානො ඉදානි යථා **එකො** අද්දුතියො **වනෙ** අරඤ්ඤෙ **රමති** අභිරමති, එවං අයමපි හත්ථිනාගො පුබෙඛ අත්තනො හත්ථි ආදීහි ආකිණ්ණවිහාරං ජිගුච්ඡිත්වා විවෙකං උපබ්‍රූහයමානො ඉදානි එකො අද්දුතියො[2] වනෙ අරඤ්ඤෙ රමති අභිනන්දති[3] තසමාසස **චිත්තං නාගෙන සමෙති** තස්ස චිත්තෙන සමෙතීති කත්වා එකීභාවරතියා එකසදිසං හොතීති අත්ථො.

පඤ්චම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. & II. උපසංකමති. 2. සී. I. අසහායෙ.
3. සී. II. අභිරමති.

ජීවතෙ පිණ්ඩොලභාරද්වාජොති පිණ්ඩං උලුම්පනෝ පරියෙසතීතෝ පිණ්ඩොලෝ, සෝ කිර පරිජිණ්ණභොගෝ බ්‍රාහ්මණෝ හුත්වා මහන්තං භික්ඛුසංඝස්ස ලාභසක්කාරං දිස්වා පිඩ්ඨාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතෝ. සෝ මහන්තං කපාලපත්තං ගහෙත්වා චරති, කපාලපූරං යාගුං පිවති භත්තං භුඤ්ජති පූවඛජ්ජකම්පි ඛාදති. අථස්ස මහග්ඝසභාවං සත්ථු ආරොචෙසුං, සත්ථා තස්ස පත්තත්ථවිකං න අනුජානි හෙට්ඨා මඤ්චේ පත්තං නික්කුජ්ජිත්වා ඨපෙති, සෝ ඨපෙන්තොපි සංසෙන්තොව පනාමෙත්වා ඨපෙති, ගණ්හන්තොපි සංසෙන්තොව ආකඩ්ඪිත්වා ගණ්හාති, තං ගච්ඡන්ත ගච්ඡන්ත කාලෙ සංසන්නෙන පරික්ඛිණං නාළිකොදන මත්තඤ්ඤෙව ගණ්හණකං ජාතං, තතො සත්ථු ආරොචෙසුං, අථස්ස සත්ථා පත්තත්ථවිකං අනුජානි. ථෙරෝ අපරෙන සමයෙන ඉන්ද්‍රියභාවනං භාවෙන්තෝ අග්ගඵලෙ අරහත්ත පතිට්ඨාසි. ඉති සෝ පුබ්බෙ ආමිසමෙසං[1] පිඩ්ඨාය උලුම්පී=පිණ්ඩොලෝ, හොත්තෙන පන භාරවාජොති උභයං එකතෝ කත්වා පිණ්ඩොලභාරද්වාජොති වුච්චති; **ආරඤ්ඤකොති**: ගාමන්ත සෙනාසනපරික්ඛ්පනෙන අරඤ්ඤෙ නිවාසෝ අස්සාති=**ආරඤ්ඤකෝ**, ආරඤ්ඤකඞ්ගසමාදාය වත්තන්තඤ්ඤෙතං නාමං; තථා හික්ඛාසංඛාතානං ආමිසපිණ්ඩානං පාතෝ පිණ්ඩපාතෝ, පරෙහි දින්නාහාරෝ පිණ්ඩෝ පතෙත නිපතනන්ති අත්ථෝ; පිණ්ඩපාතං උඤ්ඡති තං තං කුලං උපසංකමන්තෝ ගවෙසතීති=**පිණ්ඩපාතිකෝ**; පිණ්ඩ වා පතිතුං චරිතුං වතමෙතස්සාති පිණ්ඩපාති, පිණ්ඩපාති යෙව=පිණ්ඩපාතිකෝ; සංකාරකූටාදිසු පංසූනං උපරි ඨිතත්තා අඛුගඡතඵෙන පංසුකූලං, පංසු විය වා කුච්ඡිත භාවං උලති ගච්ඡතීති=පංසුකූලං, පංසුකූලස්ස ධාරණං පංසුකූලං වා සීලං එතස්සාති = **පංසුකූලිකෝ**, සංඝාටිඋත්තරාසංගඅන්තරවාසකසංඛාතානි **තීණි** චීවරානි තිච්චරං, තිච්චරධාරණං තිච්චරං වා සීලං එතස්සාති= **තෙචීවරිකෝ**; **අපිච්ඡෙත්‍රාති** ආදීනං අත්ථෝ හෙට්ඨා වුත්තොව යෙව. **ඛ්‍රනවාදෙති** ඛ්‍රතෙ වුච්චති ඛ්‍රතකිලෙසෙ පුගඡලෝ, කිලෙසඛ්‍රනන කම්මං[2]වා; තඤ්ච අත්ථි ඛ්‍රතෝ න ඛ්‍රතවාදෙ, අත්ථි න ඛ්‍රතෝ ඛ්‍රතවාදෙ, අත්ථි නෙව ඛ්‍රතෝ න ඛ්‍රතවාදෙ, අත්ථි ඛ්‍රතෝ චෙව ඛ්‍රතවාදෙ චාති ඉදං වතුක්කං වෙදිතබ්බං. තෙසු යෝ සයං ඛ්‍රතඛමෙම සමාදය වත්තති න පරං තථත්තාය සමාදපෙති අයං පඨමෝ, යෝ පන සයං න ඛ්‍රතඛමෙම සමාදය වත්තති පරං සමාදපෙති අයං දුතියෝ, යෝ උභයථාපි තෝ අයං තතියෝ, යෝ පන උභයසමපන්නෝ අයං චතුත්ථෝ, එවරූපෝ ච ආයස්මා පිණ්ඩොල භාරද්වාජෝති. තෙන වුත්තං **ඛ්‍රනවාදෙති**, එකදෙසසරූපෙකසෙසවසෙන හි අයං නිද්දෙසෝ, යථා තං 'රූප'න්ති.[3] **අභිච්චතමනුයුත්තෙනාති** එත්ථ අඤසමාපත්තිසමාපයොගතෝ අරහන්තඵලසමාපත්තිසමාපයොගතෝ වා චිත්තස්ස අධිචිත්තභාවෝ වෙදිතබ්බෝ. ඉධ පන අරහත්තඵල චිත්තන්ති. තං තං සමාපත්තිසු සමාධි එව අධිචිත්තං, ඉධ පන අරහත්ත ඵලසමාධි වෙදිතබ්බෝ, කෙචි පන "අධිචිත්තමනුයුත්තෙනන භික්ඛවෙ භික්ඛුනා කාලෙන කාලං තීණි නිමිත්තානි මනසිකාතබ්බානී"ති එතසම්ං

1. සී. I. විසෙස.. 2. සී. II. III. ඛමෙම.. 3. සී. I. II. නාමරූපන්ති.

අධිචිත්තසුත්තෙන චිය සමථවිපස්සනාචිත්තං අධිචිත්තන්ති ඉධාධිප්පෙත න්ති වදන්ති? තං න සුන්දරං; පුරිමෝ යෙවේථෝ ගහෙතබ්බෝ. **එත මත්ථං විදිත්වාන**: එතං ආයස්මතෝ පිණ්ඩෝලභාරද්වාජස්ස අධිඤාණපරිකම්ම සම්පදාසම්පත්තං අධිචිත්තානුයොගසංඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතෝ විදිත්වා එවං අධිචිත්තානුයොගෝ මම සාසනන්ති දීපෙන්තෝ ඉමං උදානං උදානෙසි

තත්ථ **අනුපවාදෙති**: වාචාය කඤ්චි පි අනුපවදනං, **අනුප ඝාතෙනාති**: කායෙන කඤ්චි උපඝාතාකරණං, **පාතිමොක්ඛේති**: එත්ථ පාතිමොක්ඛපදස්ස අත්ථෝ හෙට්ඨා නානප්පකාරෙහි වුත්තෝ, තස්මිං පාති මොක්ඛේ, සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං අවීතික්කමලක්ඛණෝ **සංවරෝ, මත්තඤ්ඤුතායාති**: පරිඝභුඤ්ජන පරිභෝගවසෙන පමාණඤ්ඤුතා, **පන්තඤ්ච සයනාසනන්ති**: විවිත්තං සංඝට්ටනවිරහිතං සෙනාසනං; **අධිචිත්තඤ්ච ආයොගොති**: අඤ්ඤං සමාපත්තීනං අධිගමාය භාවනානුයොගෝ; අප රෝ නයෝ–**අනුපවාදෙති**: කඤ්චි උපරුජ්ඣනවචනස්ස අවචනං, තෙන සබ්බම්පි වාචසිකං සීලං සංගණ්හාති, **අනුපඝාතෙනාති**: කායෙන කඤ්චි උපඝාතස්ස පරවිහෙඨනස්ස අකරණං; තෙන සබ්බම්පි කායිකං සීලං සංගණ්හාති, යාදිසං පනිදං උභයං බුද්ධානං සාසනන්තොගධං හොති, තං දස්සෙතුං "පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරෝ"ති වුත්තං, වසඤ්ඤූ නිපාතමත්තං. **පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරෝති**: පාතිමොක්ඛසංවරභූතෝ අනුපවාදෙ අනුප ඝාතෝ වාති අත්ථෝ. අථවා 'පාතිමොක්ඛේ'ති අධිකරණෙ භුම්මං, පාති මොක්ඛෙ නිස්සයභූතෙ සංවරෝ, කෝ පන සොති? අනුපවාදෙ අනුපඝාතෝ, උපසම්පදාවෙලායං හි විසෙසෙන පාතිමොක්ඛසීලං සමාදින්නං නාම හොති, තස්මිං පාතිමොක්ඛෙ සීතස්ස තතෝ පරං උපවාදූපඝාතානං අකරණ වසෙන සංවරෝ සෝ අනුපවාදෙ අනුපඝාතෝ වාති වුත්තෝ, අථවා පාති මොක්ඛෙ නිපථාදෙතබ්බෙ භුම්මං යථා චෙතසෝ අවූපසමෝ අයොනිසෝ මනසිකාරපදට්ඨානන්ති තෙන පාතිමොක්ඛෙන සාධෙතබ්බෝ අනුපවාදෙ අනුපඝාතෝ, පාතිමොක්ඛසංවරසංගහීතෝ අනුපවාදෙ අනුපඝාතෝ ඉච්චෙව අත්ථෝ. **සංවරෝ වාති**: ඉමිනා පන සතිසංවරෝ ඤාණසංවරෝ ඛන්තිසංවරෝ විරියසංවරොති ඉමෙසං චතුන්නං සංවරානං ගහණං, පාති මොක්ඛසාධනං[1] ඉදං සංවරචතුක්කං, **මත්තඤ්ඤුතා ච භත්තස්මි**න්ති: පාරිභොගපරිඝභුඤ්ජනපරිභොගවිස්සජ්ජනානං වසෙන භොජනෙ පමා ණඤ්ඤුතා, **පන්තඤ්ච සයනාසන**න්ති: භාවනානුකූලං අරඤ්ඤරුක්ඛමූලාදි විවිත්තසෙනාසනං; **අධිචිත්තෙ ච ආයොගොති**: සබ්බචිත්තානං අධිකත්තා උත්තමත්තා අධිචිත්තසංඛාතෙ අරහත්තඵලචිත්තෙ සාධෙතබ්බෙ **තස්ස** නිපථාදනඤ්ච සමථවිපස්සනාභාවනාවසෙන ආයොගෝ; **එතං බුද්ධාන සාසන**න්ති: එතං පරස්ස අනුපවාදනං අනුපඝාතනං පාතිමොක්ඛසංවරෝ පරියෙසන පටිඝභුඤ්ජනාදිමත්තඤ්ඤුතා විවිත්තවාසෝ යථාවුත්තඅධි චිත්තානුයොගෝ ච බුද්ධානං සාසනං, ඔවාදෙ අනුසාසනීති අත්ථෝ. එවං ඉමාය තිස්සෝ සික්ඛා කථිතාති වෙදිතබ්බා.

ඡට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. සංවරං.

සත්තමෙ අපුබ්බං නත්‍ථි, ගාථාය **අභිචෙතසොති**: අධිචිත්තවතො, සබ්බචිත්තානං අධිකෙන අරහත්තඵලචිත්තෙන සමන්නාගතත්තා අත්‍ථො. **අපමජ්ජතොති**: න පමජ්ජතො අපමාදෙන අනවජ්ජධම්මෙසු සාතච්චකිරියාය සමන්නාගතත්තා වුත්තං හොති. **මුනිනොති**: "යො මුනාති උභො ලොකෙ මුනි තෙන පවුච්චතී"ති එවං උභයලොකමුනනෙන වා, මොනං වුච්චති ඤාණං තෙන අරහත්තඵලපඤ්ඤාසංඛාතෙන ඤාණෙන සමන්නාගතත්තා ඛීණාසවො මුනි නාම, තස්ස මුනිනො. **මොනපථෙසු සික්ඛතොති**: අරහත්තඤාණසංඛාතස්ස මොනස්ස පථෙසු සත්තතිංස බොධි පක්ඛියධම්මෙසු තීසු වා සික්ඛාසු සික්ඛතො, ඉදව පුබ්බභාගපටිපදං ගහෙත්වා වුත්තං, පරිනිට්ඨිතසික්ඛො හි අරහා, තස්මා එවං සික්ඛතො, ඉමාය සික්ඛාය මුනිභාවං පත්තස්ස මුනිනොති එවමෙත්ථ අත්‍ථො දට්ඨබ්බො. යස්මා ච එතදෙව තස්මා හෙට්ඨිමමග්ගඵලචිත්තානං වසෙන **අභිචෙතසිකං**, චතුසච්චසම්බොධපටිපත්තියං අප්පමාදවසෙන **අපමජ්ජතො**, මග්ගඤාණසමන්නාගමෙන **මුනිනොති** එවමෙතෙසං නිත්තෘනං පදානං අත්‍ථො යුජ්ජති යෙව, අථ වා "අපමජ්ජතො සික්ඛතොති පධානහෙතුඅත්‍ථා දට්ඨබ්බා, අපමජ්ජනහෙතුසික්ඛනහෙතු ච අභිචෙතසොති. **සොකා න භවන්ති නාදිනොති**: නාදිසස්ස ඛීණාසවමුනිනො අඛනන්තරෙ ඉත්ථියොගාදි වත්‍ථුකා සොකා චිත්තසන්තාපා න හොන්ති, අථවා **නාදිනොති**: නාදි ලක්ඛණසම්පන්නාගතස්ස එවරූපස්ස මුනිනො සොකා න භවන්තීති අයමෙත්ථ අත්‍ථො. **උපසන්තස්සාති**: රාගාදීනං අච්චන්තූපසමෙන උපසන්තස්ස, **සදා සතිමතොති**: සතිවෙපුල්ලපත්තියා නිච්චකාලං සතියා අවිරහිතස්ස; එත්ථ ච 'මුනිනො අධිවෙතසො'ති ඉමිනා අධිචිත්ත සික්ඛා; 'අප්පමජ්ජතො'ති එතෙන අධිසීලසික්ඛා, 'මුනිනො මොනපථෙසු සික්ඛතො'ති එතෙහි අධිපඤ්ඤාසික්ඛා, 'මුනිනො'ති වා එතෙන අධිපඤ්ඤා සික්ඛා, 'මොනපථෙසු සික්ඛතො'ති එතෙන තාසං ලොකුත්තරසික්ඛානං පුබ්බභාගපටිපදා, 'සොකා න භවන්ති'ති ආදීහි සික්ඛාපාරිපූරියා ආනිසංසො පකාසිතොති වෙදිතබ්බං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා

අට්ඨමෙ සක්කතොති ආදීනං පදානං අත්‍ථො හෙට්ඨා වණ්ණිතො යෙව, **අසහමානානි**: න සහමානා; උස්සූයනතාති අත්‍ථො. 'හිරිබ්බයංඝස්ස ච සක්කාරං අසහමානා'ති සම්බන්ධො. **සුභද්‍රි**නි තස්සා නාමං, සා කිර තස්මිං කාලෙ සබ්බපරිබ්බාජිකාසු අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණ පොක්ඛරතාය සමන්නාගතා, තෙනෙව සා සුභද්‍රි'ති පඤ්ඤායිත්ථ. සා ච අනාගතායංඛබනා අසංයතසමාචාරා ච හොති, තස්මා තෙ සුභද්‍රෙ පරිබ්බාජිකං පාපකම්මෙ ඨයේ‍යාජෙසුං, තෙ හි ඒඤඤනිත්ථියා බුබ්බුපාදතො පඨාය හතලාභසක්කාරා හෙට්ඨා අකෙඛාස සුත්තවණ්ණනායං ආගත

නයෙන භගවතො භික්ඛුසංඝස්ස ච උළාරං අපරිමිතං ලාභසක්කාරං පවත්ත මානං දිස්වා ඉස්සාපකතා එකතො හුත්වා සම්මන්තයිංසු, මයං සමණස්ස ගොතමස්ස උපන්නායකාලතො පට්ඨාය නත්‍ථා හත[1] ලාභසක්කාරා න තො කොචි අභිභාවම්පි ජානාති, කිං නිස්සාය නුඛො ලොකො සමණෙ ගොතමෙ අභිපසන්නො උළාරං සක්කාරසම්මානං උපනෙතීති. තත්‍රෙකො ආහ: උච්චාකුලපසුතො අසම්භින්නාය මහාසම්මතපවෙණියා ජාතොති, අපරො අභිජාතියා[2] තස්ස අනෙකානි අවජ්ඣරියානි පාතුභූතානීති, අඤ්ඤස්මිං කාලදෙවලං වඤ්චෙතුං උපනීතස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා තස්ස ජටාසු පතිට්ඨිතානි, අපරො වපපමඞ්ගලකාලෙ ජම්බුච්ඡායාය සයාපිතස්ස විතින්නකෙනෙපි මඤ්ඤතෙ ජම්බුච්ඡායා අපරිවත්තිත්වා ඨිතාති. අඤ්ඤස්මිං අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො රූපසම්පත්තියා, අපරො ජිණ්ණාතුරමතපබ්බජිතසංඛාතනිමිත්තෙන දිස්වා සංවෙගජාතො ආගා මිනං[3] චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය පබ්බජිතොති. එවං අපරිමාණකාල සම්භූතං අනඤ්ඤසාධාරණං භගවතො පුඤ්ඤසම්භාරං උක්කංස පාරමිප්පත්තං නිරුපමං[4] සල්ලෙඛපටිපදං අනුත්තරව ඤාණං පහාන සම්පදාදි බුද්ධානුභාවං අජානන්තා අත්තනා යථාදිට්ඨං යථාසුතං තං තං භගවතො බ්‍රහ්මානකාරණං කිත්තෙන්තා අබ්‍රහ්මානකාරණං පරියෙ සිත්වා අපස්සන්තා කෙන නුඛො කාරණෙන මයං සමණස්ස ගොත මස්ස අයසං උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නාසෙය්‍යාමාති. තෙසු එකො නිබ්බිණ්ණචී එවමාහ: අම්භො ඉමස්මිං සත්තලොකෙ මාතුගාමසුඛෙ අසාහාරා නාම සත්තා නත්‍ථි, අයඛ සමණෙ ගොතමො අභිරූපො දෙවසමො තරුණෙ අත්තනො සමරූපං මාතුගාමං ලභිත්වා සඤ්ඤ්‍යිස්, අථාපි න සජ්ජෙය්‍ය ජනස්ස පන සඞ්කියො භවෙය්‍ය, හන්ද මයං සුන්දරිං පරිබ්බාජිකං තථා උය්‍යොජෙම යථා සමණස්ස ගොතමස්ස අයසං පඨවියං පත්ථ රෙය්‍යාති. තං සුත්වා ඉතරෙ ඉදං සුඛ්‍ඛ නයා රෙ සුඛ්‍ඛ විඤ්ඤිතං එවං හි කතෙ සමණෙ ගොතමෙ අයසකෙන උපද්දුතෙ සීසං උක්ඛිපිතුං අසක්කොනෙන්තා යෙන වා තෙන වා පලායිස්සන්තීති, සබ්බෙව එකජ්ඣාසයා හුත්වා තථා උය්‍යොජෙතුං සුන්දරියා සන්තිකං අගමංසු, සා තෙ දිස්වා කිං තුම්හෙ එකතො ආගතත්ථාති ආහ, නිත්ථියා. අනාලපනතා ආරාමපරියන්තෙ පවිඤ්ඤනෙහා පදෙසෙ[5] නිසීදිංසු, සා තත්‍ථ ගන්ත්වා පුනප්පුනං ආලපන්තී පටිවචනං අලභිත්වා කිං තුම්හාකං මයා අපරජ්ඣං කස්මා මෙ පටිවචනං න දෙථාති. කිං පන ත්වං අම්හෙ විහෙඨයමානෙ[6] අජ්ඣුපෙක්ඛසීති. කෙ තුම්හෙ විහෙඨෙන්තීති? කිං පන ත්වං න පස්සසි සමණං ගොතමං අම්හෙ විහෙඨෙත්වා හතලාභසක්කාරෙ කත්වා විචරන්තන්ති වත්වා තත්‍ථ මයා කිං කාතබ්බන්ති වුත්තෙ තෙන හි ත්වං අභික්ඛණං ජෙතවනසමීපං ගන්ත්වා මහාජනස්ස එවව එවව වදෙය්‍යාසීති ආහංසු. සාපි සාධූති සම්පටිච්ඡි, තෙන වුත්තං:-"**අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජිකා භගවතො සක්කාරං**

1. සී. II. & III. ඡින.
2. සී. I. බාලසාලෙ.
3. සී. II. & III. අපරිමාණං.
4. සී. I. අනොපමං.
5. සී. II. & III. ඨානෙ.
6. සී. III. බාධියමානෙ.

අසහමානා"ති ආදි. තඤ්ච **උස්සාහයිංසූ**ති: සඤ්ඤාපේසුං; **අජ්ඣෙනූ**ති: ඉතං කිච්චං වෝ; **කායෙනූ**ති: කිං අහං; යස්මා තෙ නිස්සිතා තස්සා අඤ්ඤතොකාපි සමානා පබ්බජ්ජා සමඛ්ඛමත්තෙන තං පගණ්හිතුං[1] ඤාතකා විය හුත්වා "**උස්සාහයි වතා භගිනි ඤාතීනං අත්ථං කාතු**"නති ආහංසු. තස්මා සාපි මිගා[2] වලලී විය පාදෙ ලග්ගා ජීවිතමපි මෙ පරිච්චත්තං ඤාතීනං අත්ථායති ආහ. **නෙනාහි**: යස්මා තඤ් ජීවිතමපි මෙ තුම්හාකං අත්ථාය **පරිච්චත්තන්**ති වදසි, තඤ්ච පඨමවයෙ ඨිතා අභිරූපා සොභග්ගප්පත්තා ච තස්මා යථා තඤ් නිස්සාය සමණස්ස ගොතමස්ස අයසො උප්පජ්ජිස්සති තථා කරෙය්‍යාසීති වත්වා අභික්ඛණං ජෙතවනං ගච්ඡාසීති උය්‍යොජෙසුං, සාපි ඛො බාලා කාකවදන්නතපන්නියා පුප්ඵාවලික්කීළං කීළිතුකාමා විය පඝිනිත්‍යාමදං **වණ්ඛන්**තී සොණ්ඩාය පරාමසන්තී විය නලාටෙන මවව්හං[3] ගණ්හන්තී විය නිස්සියානං වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා මාලාගන්ධවිලෙපනභණ්ඩපූලමුඛවාසාදිනි ගහෙත්වා මහාජනස්ස සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා නගරං පවිසනකාලෙ ජෙතවනාභිමුඛී ගච්ඡන්තී කහං ගච්ඡසිනි ච පුච්ඡා සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං, අහං හි තෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසාමීති වත්වා අඤ්ඤතරසමිං නිස්සියාරාමෙ වසිත්වා පාතොව ජෙතවනමහඤ්ච ඔතරිත්වා නගරාභිමුඛී ආගච්ඡන්තී කිං සුන්දරි කහං ගතාසීති ච පුච්ඡා සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසිත්වා තං කිලෙසරතියා රමාපෙත්වා[4] ආගතාම්හීති වදති. තෙන වුත්තං:-"**එවං අය්‍යානි ඛො සුන්දරී පරිබ්බාජිකා තොසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං පටිඤ්ඤාය අභික්ඛණං ජෙතවනං අගමාසී**"ති. නිත්ථිය කතිපාහස්ස අච්චයෙන ඛුත්තානං කතාපණෙ දත්වා ගච්ඡථ සුන්දරිං මාරෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස ගන්ධකුටියා අවිදූරෙ මාලාකචවරන්තරෙ නිඛණිත්වා එථාති වදිංසු, තෙ තථා අකංසු, තතො නිත්ථියා සුන්දරිං න පස්සාමාති කොලාහලං කත්වා රඤ්ඤෙ ආරොචෙත්වා කත්ථ පන තුම්හෙ පරිසඛ්කථාති රඤ්ඤෙ වුත්තා ඉමෙසු දිවසෙසු ජෙතවනෙ වසති තඤ්ඤෙ පවත්තිං න ජානාමාති, තෙන හි ගච්ඡථ නං තත්ථ විචිනථාති රඤ්ඤෙ අනුඤ්ඤාතා[5] අත්තනො උපඨාකෙ ගහෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා විචිනන්තා විය හුත්වා මාලාකචවරං බ්‍රහිත්වා තස්සා සරීරං මවකා ආරොපෙත්වා නගරං පවෙසෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා සත්ථුනා කතං පාපකම්මං පවිත්‍යාදෙස්සාමාති සුන්දරිං මාරෙත්වා මාලාකචවරන්තරෙ නිඛණිපිංසූති රඤ්ඤෙ ආරොචෙසුං. රාජාපි අනුපරිඛණ්ඩිත්වාව තෙන හි ගච්ඡථ නගරං ආහිණ්ඩථාති ආහ. තෙ තඤ්ඤරවීථිසු පඤ්ඤ සමණානං සක්‍යපුත්තියානං කම්මන්ති ආදීනි වදන්තා විචරිංසු: පුන රඤ්ඤෙ නිවෙසනච්ඡාරං අගමංසු, රාජා සුන්දරිය සරීරං ආමකසුසානෙ අට්ටකං ආරොපෙත්වා රක්ඛාපෙසි, සාවත්ථිවාසිනොං ඔපෙත්වා අරියසාවකෙ යෙභුය්‍යෙන පඤ්ඤ සමණානං සක්‍යපුත්තියානං කම්මනති ආදීනි වත්වා අනෙකාසනගරෙ ඔඝි නගරෙ ච ඝිකත්වා අකෙකාසන්තා විචරිංසු.

1. සී. I. සංගණ්හිතුං.
2. සී. I. ගවෙසියමානා.
3. සී. II. මවවං.
4. සී. I. සම්මසාපෙත්වා.
5. සී. I. වුත්තා.

තෙන වුත්තං:-"**සද්ද මන අඤ්ඤිංසු අඤ්ඤනිත්ථියා පරිබ්බාජකා වොදිඤ්ඤා ඩෝ සුඤ්ඤදී**"ති ආදි. තත්ථ **අඤ්ඤිංසූති** ජානිංසු; **වොදිඤ්ඤාති**: ව්‍යපදිඤ්ඤා; "ජෙතවනං ගච්ඡන්තී ව ආගච්ඡන්තී"ව විසෙසතො දිඤ්ඤා බහුලං දිඤ්ඤාති අත්ථො. **පරිබ්බාජුපෙති** දිඝිකාවාටෙ; **යා සා මහාරාජ සුඤ්ඤදීති**: මහාරාජ යා සා ඉමසම්ං නගරෙ රූපසුන්දරතාය සුන්දරීති පාකටා අභිඤ්ඤුනා පරිබ්බාජිකා. **සා නො න දිඤ්ඤතීති**: සා අම්හාකං චක්ඛු විය ජීවිතං විය ච පියායිතබ්බා ඉදානි න දිස්සති; **ඝථානිඝ්ඛාතන්නති**: පුරිසෙ ආණාපෙත්වා මාලාකවවරන්තරෙ අත්තනා ඝථා ඨපිතං; ඝථානි ඛාතන්නිපි පාඨො, පඨවියං නිඛාතපපකාරන්නි අත්ථො. **රඤ්ඤා රඤ්ඤන්නි**: විත්තො විපිං; විඤ්ඤි හි විනිච්ඡනකරවඡා, **සිංඝාටකන්නති** නිකොණරවඡා; **අලජ්ජිනොති**: න ලජ්ජිනො; පාපං අජිගුච්ඡනතාති අත්ථො. **දුස්සිලානි**. නිස්සිලා; **පාපධම්මාති**: ලාමකසභාවා, නිහීනා චාරා; **මුසාවාදිනොති**: දුස්සිලා සමානා සීලවන්තො මයන්නි අලික වාදිතාය මුසාවාදිනො; **අබ්‍රහ්මචාරිනොති**: මෙථුන පටිසෙවිතාය අසෙට්ඨ චාරිනො; "ඉමෙහි නාමා"ති නීලෙත්තො වදන්නි, **ධම්මචාරිනොති**: කුසල ධම්මචාරිනො; **සමචාරිනොති**: කායකම්මාදිසමචාරිනො; **කල්‍යාණ ධම්මාති**: සුන්දරසභාවා; "පජානිස්සන්නි නාමා"ති. සම්බන්ධො. නාම සද්දපයොගෙන ඝි එත්ථ පජානිස්සන්නීති අනාගතකාලවචනං; **සාමඤ්ඤන්නති**: සමණභාවෙ සම්තපාපත්තා; **බ්‍රහ්මඤ්ඤන්නති**: විසිඨ භාවෙ බාහිතපාපත්තා; **කුතොති**: කෙන කාරණෙන; **අපගන්නාති**: අපෙතා පරිහීනා; **පුබ්බඤ්ඤතන්නි**: මෙථුනපටිසෙවනං සන්ධාය වදන්නි, අථ භික්ඛූ තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං, සත්ථා තෙන හි භික්ඛවෙ තුම්හෙපි තෙ මනුස්සෙ ඉමාය ගාථාය පටිචොදෙථාති වත්වා **"අභූතවාදි"**ති ගාථමාහ. තං සන්ධාය වුත්තං:-"**අථඛො සම්බහුලා=පෙ=නිහීනකම්මා මනුජා පරත්ථා**"ති. තත්ථ **නෙසො භික්ඛවෙ සඳ්ධු චිරං භවිස්සතීති**: ඉදං සත්ථා සත්තාහස්ස අයසභිපත්තිං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණෙන ජානිත්වා භික්ඛූ සමස්සාසෙන්තො ආහ. ගාථාය **අභූතවාදීති**: පරස්ස දොසං අදිස්වා ව මුසාවාදං කත්වා අභූතෙන අතථෙජන පරං අබ්භාචික්ඛන්නො; **යො වාපි කඤ්ඤාති**: යො වා පන පාපකම්මං කත්වා නාහං එතං කරොමීති ආහ. **පෙච්ච සමා භවන්තීති**: තෙ උභොපි ජනා ඉතො පරලොකං ගන්ත්වා නිරයූපගමනෙන ගතියා සමා භවන්ති, ගති යෙවහි නෙසං පරිච්ඡන්නා ආයු පන අපරිච්ඡන්නා බහුකං හි පාපං කත්වා චිරං නිරයෙ පච්චන්ති පරිත්තකං කත්වා අපපමත්තකමෙව කාලං පච්චන්ති යසමා පන තෙසං උභින්නම්පි ලාමකමෙව කම්මං තෙන වුත්තං:-"**නිහීනකම්මා මනුජා පරත්ථා**"ති. පරන්හි පදස්ස පුරතො පෙච්චාති පදෙන සම්බන්ධො. පෙච්ච පරත්ථ ඉතො ගන්ත්වා තෙ නිහීනකම්මා පරලොකෙ සමා භවන්තීති අත්ථො. **පමිසා පුණ්ණඤ්ඤාති**. උභයහෙත්වා; **අකාරකාති**: අපරාධස්ස න කාරකා, **නඝිමෙඝි කතන්නති**: එවං කිර නෙසං අහොසි: ඉමෙහි සමණෙහි සක්‍ය පුත්තියෙහි අඩ්‍ය තං පාපකම්මං න කතං, යං අඤ්ඤතිත්ථියා උගෙඝාසිත්වා සකලනගරං ආඝිණ්ඩිංසු, යසමා ඉමෙ අම්හෙසු එවං අසබ්භාහි ඵරුසාහි

වාචාහි අබ්භාචික්ඛනෙනපි න ඛිලි චිකාරං දස්සෙන්ති ඛන්තිසොරච්චං ව න විජහන්ති, කෙවලං පන "අභූතවාදී නිරයං උපෙති"ති ධම්මං යෙව වදන්තා සපන්ති යෙව, ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා අමෙහ අනුපධාරෙත්වා අබ්භාචික්ඛනෙන සපන්ති, ආපාදෙන්තා විය වදන්ති, අථවා "යොවාපි කෝචි නකරොමිති වාහාති වදන්තා සපන්ති, අත්තනො අකාරකභාවං බොධෙතුං අම්හාකං සපථං කරොන්ති ඉමෙති අත්ථො. තෙසං හි මනුස්සානං භගවතා භාසිතගාථාය සවණසමනන්තරමෙව බුද්ධානුභාවෙන සාරජ්ජං ඔක්කමි, සංවෙගො උපජ්ජි, නයිදං අම්හෙහි පවචකඛතො දිඨං, සුතං නාම තථාපි හොති අඤ්ඤථාපි හොති, එතෙ ච අඤ්ඤදත්ථිය්‍යා ඉමෙසං අනත්ථකාමා අහිතකාමා නසවා තෙ සඤ්ඤාය නයිදං අම්හෙහි වත්තබ්බං, දුජ්ජානා ඛි සමණාති, තෙ තතො පඨාය තතො ඔරමිංසු, රාජාපි යෙහි සුන්දරී මාරිතා තෙසං ජානනත්ථං පුරිසෙ ආණාපෙසි, අථඛො තෙ ධුත්තා තෙහි කහා පණෙහි සුරමිවනන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරිංසු, තෙපු හි එකො එකං ආහ, ත්වං සුන්දරිං එකපහාරෙන මාරෙත්වා මාලාකවවරණතරෙ ඛිපිත්වා තතො ලද්ධකහාපණෙහි සුරං පිවසි හොතු හොතූති, රාජපුරිසා තං සුත්වා තෙ ධුත්තෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං, රාජා තුම්හෙහි සා මාරිතාති තෙ ධුත්තෙ පුවජි, ආම දෙවාති, කෙහි මාරාපිතාති, අඤ්ඤදත්ථිය්‍යෙහි දෙවාති, රාජා නිස්සයෙ පක්කොසාපෙත්වා තමත්ථං පරිජානාපෙත්වා අයං සුන්දරී නස්ස සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං ආරොපෙතුකාමෙහි අම්හෙහි මාරාපිතා නෙව ගොතමස්ස න ගොතමසාවකානං දෙසෙ අත්ථි අම්හාක මෙව දෙසොති එවං වදන්තා නගරං ආහිණ්ඩථාති ආණාපෙසි, තෙ තථා අකංසු, මහාජනො සම්මදෙව සද්දහි, නිස්සයානං ධිකාරං අකාසි,[1] නිස්සයා මනුස්සවධදණ්ඩං පාපුණිංසු, තතො පඨාය බුද්ධස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච භීය්‍යො සොමත්තාය සක්කාරසම්මානො මහා අහොසි, භික්ඛූ අවජ්ජරියබහුතවිත්ත ජාතා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො පීතිං පවෙදෙසුං,[2] තෙන වුත්තං: **"අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ=පෙ=අසහරහිතො භගවා සෙ සඳ්දෙ"**ති.

කස්මා පන භගවා නිස්සයානං ඉදං කම්මන්ති භික්ඛූනං නාරොචෙසි, අරියානං තාව ආරොචනෙන පයොජනං නත්ථි, පුථුජ්ජනෙසු පන යෙ න සද්දහෙය්‍යුං, තෙසං තං දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තෙය්‍යාති නාරොචෙසි. අපි චෙතං බුද්ධානං අනාවිණ්ණං යං අනාගතස්ස ඊදිසස්ස වත්ථුස්ස ආවිකඛනං, පරානුදෙසිකමෙව හි භගවා සංකිලෙසපක්ඛං විභාවෙති, කම්මව කතොකාසං න යක්කා නිවත්තෙතුන්ති අබ්භක්ඛානං තන්නිමිත්තං ච භගවා අජ්ඣුපෙක්ඛනෙනා නිසීදි. වුත්තඤ්හෙතං:-

"න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ න පබ්බතානං විවරං පවිස්ස
න විජ්ජති සො ජගතිප්පදෙසො යත්ථට්ඨිතො මුඤ්චෙය්‍ය පාපකම්මා"ති

1. සී. I. II. & III. චික්කාරං අදාසි.
2. සී. II. & III. අභිවාදෙත්වා අත්තමනා පටිවෙදෙසුං.

එතමත්ථං විදිත්වාති: මම්මවෙජ්දනවසෙනාපි බාලජනෙහි පවත්තිතං දුරුත්තවචනං ඛන්තීබලසමන්නාගතස්ස ධීරස්ස දුතියිකා නාම නත්ථීති ඉමමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං අධිවාසනඛන්තී බලවිභාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **තුදන්තීති වාචාහි ජනා අසංයතා සරෙහි සංගාමගතංව කුඤ්ජරන්ති**: කායිකසංවරාදිසු කත්ථචිපි සංවරස්ස අභාවෙන **අසංයතා** අවිනීතා බාලජනා **සරෙහි** සායකෙහි **සඛාමගතං** යුද්ධගතං **කුඤ්ජරංව** හත්ථිනාගං පරියොධා විය වාචාසත්ථීහි **තුදන්තී** විජ්ඣන්ති. අයං තෙසං සභාවො; **සුඛාන වාක්‍යං එරුඝං උදීරිතං අධිවාසයෙ භික්ඛු අදුඨචිත්තොති**: තං පන තෙහි බාලජනෙහි උදීරිතං භාසිතං මම්මඝට්ටනවසෙන පවත්තිතං **එරුඝං වාක්‍යං** වචනං අභූතතො භූතතො නිබ්බෙඨෙන්තා මම කකචූපමොවාදං අනුස්සරන්තො රූසකොපි අදුට්ඨචිත්තොව හුත්වා සංසාර සභාවො එසොති සංසාරෙ භයං ඉක්ඛනසිලො භික්ඛු **අධිවාසයෙ** අධිවාසන ඛන්තියං ඨත්වා ඛමෙය්‍යාති අත්ථො. එත්ථාහ: කිං පන තං කම්මං? යං අපරිමාණකාලං සකකචවං උපචිතවිපුලපුඤ්ඤසම්භාරෙ සත්ථා එවං දුරුණං අභූතබ්භක්ඛානං පාපුණීති, වුච්චතෙ: අයං සො භගවා බොධිසත්තභූතො අතීතජාතියං මුනාලිනාම ඛ්‍යත්තෙනා හුත්වා පාපජනසෙවී අයොනිසො මනසි කාරබහුලො විචරති, සො එකදිවසං සුරභිං නාම පච්චෙකසම්බුඩං නගරං පිණ්ඩාය පවිසිතුං විවරං පාරුපනතං පස්සි, තස්මිංච සමයෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී තස්ස අවිදූරෙන ගච්ඡති, ඛ්‍යත්තෙනා අබ්‍රහ්මචාරී අයං සම්මණොති අබ්භාචික්ඛි සො තෙන කම්මෙන බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්ස ච කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඉදානි බුද්ධො හුත්වාපි සුන්දරියා කාරණා අබ්භක්ඛානං පාපුණි. යථා චෙතං එවං විවමානවික්කාදීනං විකාරක්ඛිපීනං භගවතො අබ්භක්ඛානාදීනි දුක්ඛානි නිප්ඵන්නානි සබ්බානි පුබ්බෙ කතස්ස කම්මස්ස විපාකාවසෙසානි යානි කම්මානි පිලොතිකානීති[1] වුච්චන්ති වුත්තං හෙතං අපදානෙ:-

"අනොතත්තසරාසන්නෙ රමණීයෙ සිලාතලෙ
නානාරතනපජ්ජොතෙ නානාගන්ධවනන්තරෙ.

මහතා භික්ඛුසංඝෙන උපෙතො ලොකනායකො
ආසීනො බ්‍යාකරී තත්ථ පුබ්බකම්මානි අත්තනො.

සුණාථ භික්ඛවො මය්හං යං කම්මං පකතං මයා
පිලොතිකස්ස කම්මස්ස බුද්ධත්තෙපි විපච්චති.

මුනාලිනාමහං ඛ්‍යත්තෙනා පුබ්බෙ අඤ්ඤය ජාතියා
පච්චෙකබුද්ධං සුරභිං අබ්භාචික්ඛිං අදූසකං.

තෙන කම්මවිපාකෙන නිරයෙ සංසරිං චිරං
බහූ වස්සසහස්සානි දුක්ඛං වෙදෙමි වෙදනා.

1. සී. II. III. ලොකියානීති.

තෙන කම්මාවසෙසෙන ඉධ පච්ජිමකෙ භවෙ
අඛභක්ඛානං මයා ලඛං සුන්දරිකාය කාරණා.

සබ්බාභිභුස්ස බුද්ධස්ස නත්තෙ නාමාසි සාවකො
නං අබභක්ඛාය නිරයෙ චිරං සංසරිතං මයා.

දසවස්සසහස්සානි නිරයෙ සංසරිං චිරං
මනුස්සදෙහං පතිවාහං අබභක්ඛානං බහුං ලභිං.

තෙන කම්මාවසෙසෙන විවමානවිකා මමං
අබ්භාවික්ඛි අභූතෙන ජනකායස්ස අග්ගතො.

බ්‍රාහ්මණෙ සුතවා ආසිං අහං සක්කතපූජිතො
මහාවනෙ පඤ්චසතෙ මන්තෙ වාචෙසිං මාණවෙ.

තත්ථාගතො ඉසී භීමො පවාහිසෙසුසු මහිඞ්ඪිකො
තවාහං ආගතං දිස්වා අබ්භාවික්ඛිං අදූසකං.

තතොහං අවචං සිස්සෙ කාමභොගී අයං ඉසි
මයාපි භාසමානස්ස අනුමොදිංසු මාණවා.

තතො මාණවකා සබ්බෙ භික්ඛමානො කුලෙ කුලෙ
මහාජනස්ස ආහංසු කාමභොගී අයං ඉසි.

තෙන කම්මවිපාකෙන පච්ඡිකබුස්සා ඉමෙ
අබභක්ඛානං ලභුං සබ්බෙ සුන්දරිකාය කාරණා.

වෙමාතුභාතිකං පුබ්බෙ ධනහෙතු හනිං අහං
පක්ඛිපිං ගිරිදුග්ගසම්ිං සිලාය ච අපොස්සයිං.[1]

තෙන කම්මවිපාකෙන දෙවදත්තො සිලං ඛිපි
අඛභූඤා[2] එස්සයි පාදෙ මම පාසාණසක්ඛරා.

පුරෙහං දූරකො හුත්වා කීළමානො මහාපථෙ
පච්චෙකබුද්ධං දිස්වාන මඟෙ සංකලිකං දහිං.[3]

තෙන කම්මවිපාකෙන ඉධ පච්ජිමකෙ භවෙ
අදුඤං මං දෙවදත්තො අභිවොරෙ[4] පයොජයි.

හත්ථාරොහො පුරෙ ආසිං පච්චෙකමුනිමුත්තමං
පිණ්ඩාය චිවරන්තං තං ආයාදෙසිං ගජෙනහං.

තෙන කම්මවිපාකෙන හනෙත්තා නාලාගිරි ගජෝ
ගිරිබ්බජෙ පුරවරෙ දූරුණෝ සමුපාගමි.

රාජාහං ඛත්තියෝ ආසිං සහනියා පුරිසං හනිං
තෙන කම්මවිපාකෙන නිරයෙ පච්චහං භුසං.

---

1. සී. II. අපිංසයිං.
2. සී. II. අඛභූඤං.
3. සී. I. සකලිකං රුහිං.
4. සී. II & III. අභිමාරෙ.

කම්මුනෝ තස්ස සෙසෙන සොදුනි සකලං මම
පාදෙ ඡවිං විනාසෙසි නහි කම්මං විනස්සති.

අහං කෙවට්ටගාමස්මිං අහු කෙවට්ටදාරකෝ
මච්ඡකෙ ඝාතනෙ දිස්වා ජනයිං සොමනස්සහං.[1]

තෙන කම්මවිපාකෙන සිසදුක්ඛං අහු මම
සක්‍යා ච සබ්බෙ හඤ්ඤිංසු යදුහනි විඛ්ඛඩ්හෝ.

ථුස්සස්සාහං පාවචනෙ සාවකෙ පරිභාසයිං
යවං ඛාදථ භුඤ්ජථ මා ච භුඤ්ජථ සාලියෝ.

තෙන කම්මවිපාකෙන තෙමාසං ඛාදිතං යවං
නිමන්තිතෝ බ්‍රාහ්මණෙන වෙරඤ්ජායං වසිං තදා.

නිබ්බුඩෙ වත්තමානම්හි මල්ලයුඩ්ං නියොජයිං[2]
තෙන කම්මවිපාකෙන පිඨිදුක්ඛං අහූ මම.

තිකිච්ඡකෝ අහං ආසිං පෙඨිපුත්තෝ විරෙචයිං
තෙන කම්මවිපාකෙන හෙති පක්ඛන්දිකා මම.

අවචාහං ජොතිපාලෝ කස්සපං සුගතං තදා
කුතෝ නු බොධි මුණ්ඩස්ස බොධි පරමදුල්ලභා.

තෙන කම්මවිපාකෙන අකරිං දුක්කරං බහුං
ඡබ්බස්සානුරුවෙලායං තතෝ බොධිං අපාපුණිං.

නාහං එතෙන මඥෙන පාපුණිං බොධිමුත්තමං
කුම්මඝොන ගවෙසිස්සං පුබ්බකමෙමන වාරිතෝ.

පුඤ්ඤූපාපපරික්ඛිණෝ සබ්බසන්තාපවජ්ජිතෝ
අසොකෝ අනුපායාසෝ නිබ්බායිස්සං අනාසවෝ.

එවං ජිනෝ වියාකාසි භික්ඛුසංඝස්ස අග්ගතෝ
සබ්බාභිඤ්ඤාසු බලප්පත්තෝ අනොතත්තමහාසරෙහි.

අට්ඨම සුතත්වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **උපසෙනස්සාති**: එවඤ්ච උපසෙනොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං, වඞ්ගන්තබ්‍රාහ්මණස්ස පන පුත්තත්තා වඞ්ගන්තපුත්තොති ච වොහරන්ති, අයං කිර ථෙරෝ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස කනිට්ඨභාතා සාසනෙ පබ්බජිත්වා අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ උපසම්පදාය චිවස්සෙ උපජ්ඣායෝ හුත්වා එකං භික්ඛුං උපසම්පාදෙත්වා තෙන සද්ධිං භගවතො උපට්ඨානං ගතො, තස්ස භික්ඛුනෝ භගවතා සද්ධිවිහාරිකභාවං පුච්ඡිත්වා **ඛඞ්ගෙ** ආගතනයෙන

1 සී. III. සොමනස්සතං. 2. සී. II. මල්ලපුත්තං නිසෙධයිං.

"අතිලහුං ඛො නං මොඝපුරිස බාහුල්ලාය ආවත්තෙතා යදිදං ගණබන්ධි
ය"නන්ති විගරහිතො කසාභිභතෝ විය ආජානීයෝ සංවිග්ගමානසෝ යදිපහං
ඉදානි පරිසං නිස්සාය භගවතා විගරහිතෝ පරිසං යෙව පන නිස්සාය
පාසංසියෝ භවෙය්‍යන්ති උස්සාහජාතෝ සබ්බෙ ධුතධම්මෙ සමාදාය වත්ත
මානො විපස්සනං ආරභිත්වා න චිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤෙසු පවිසමභි
දප්පත්තෙතා මහාඛීණාසවෝ හුත්වා අත්තනො නිස්සිතකෙ ධුතඞ්ගධරෙ එව
කත්වා තෙහි සද්ධිං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා සන්තිකෙ ඨිතකපදෙ ආගත
භාවෙන "පාසාදිකා ඛො ත්‍යායං උපසෙන පරිසා"ති පරිසවසෙන භග
වතො සන්තිකා ලද්ධපසංසො "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං
සමන්තපාසාදිකානං යදිදං උපසෙනො වඞ්ගන්තපුත්තෙතා"ති එතදග්ග
ඨපිතො අසීතියා මහාසාවකෙසු අඛ්‍යාතෙරෝ, සො එකදිවසං පච්ඡාභත්තං
පිණ්ඩපාතපටික්කන්තෝ අත්තනො අත්තනො දිවාඨානං
ගතෙසු උදකතුම්බතො උදකං ගහෙත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා ගන්ත්වා සීතී
කත්වා වම්මඛණ්ඩං අත්ථරිත්වා දිවාඨානෙ දිවාවිහාරං නිසින්නෝ අත්තනො
ගුණෙ ආවජ්ජෙසි, **තස්ස** තෙ ඥනෙකසතා අනෙකසහස්සා පෙඛිංසු
පෙඛිං[1] උපඨහිංසු, සො මයඤං නාව සාවකස්ස සතො ඉමෙ එවරූපා
ගුණා ඣදියා නුඛො මයඤං සත්ථු ගුණානි භගවතො ගුණාභිමුඛං මනසිකාරං
පෙසෙසි. තෙනස්ස තානි ඣදණබලානුරූපං අනෙකකොටිසහස්සානි
උපඨහිංසු. සො එවං සීලෝ මෙ සත්ථා එවං ධම්මෝ එවං පඤ්ඤසු එවං
මුත්තීති ආදීනා ච "ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුඛො"ති ආදීනා ච
ආවිභාවානුරූපං සත්ථුගුණෙ අනුස්සරිත්වා තතො "සඞ්ඛකඛණෝ"ති ආදීනා
ධම්මස්ස "සුපටිපන්නො"ති ආදීනා අරියසංඝස්ස ච ගුණෙ අනුස්සරි, එවං
මහාථෙරෝ අනෙකාකාරවොකාරං රතනත්තයගුණෙසු ආවිභූතෙසු
අත්තනා පමුදිතෝ උළාරපීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තා නිසීදි.
තමත්ථං දස්සෙතුං **"ආයස්මතො උපසෙනස්ස වඞ්ගන්තපුත්තස්ස රහෝ
ගතස්සා"**ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **රහොගතස්සා**ති: රහසි ගතස්ස; **පති
සල්ලීනස්සා**ති: එකීභූතස්ස; **එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදී**ති:
එවං ඉදානි වුච්චමානාකාරෙ චිත්තස්ස චිතක්කො උපජ්ජි; **ලාභා වත
මෙති**: යෙ ඉමෙ මනුස්සත්තබුද්ධුප්පාදසඞ්ඝසමධිගමාදයෝ අහො වත මෙ
එතෙ ලාභා; **සුලඛං වත මෙති**: යං කිඤ්චිදං මයා භගවතො සාසනෙ
පබ්බජ්ජූපසම්පදාදිරතනත්තයපයුරුපාසනාදි පවිලඛං තං මෙ අහො වත
සුට්ඨු ලඛං; තත්ථ කාරණමාහ **"සත්ථා ච මෙ"**ති ආදිනා. තත්ථ දිඛ
ධම්මිකසම්මාසම්බුද්ධපරම්පරාසිකපරමපෙමෙහි යථාරහං සත්තෙ අනුසාසතීති=**සත්ථා**, භාග්‍ය
වන්තාදීහි කාරණෙහි **භගවා** ආරකත්තා කිලෙසෙහි සංසාරචක්කස්සවා
අරානං හතත්තා කිලෙසාරීනං හතත්තා පච්චයාදීනං අරහත්තා පාප
කරණෙ රහාභාවා **අරහං**, සම්මා සාමංව සබ්බධම්මානං බුජ්ඣනතා **සම්මා
සම්බුද්ධොති** අයමෙත්ථ සංඛෙපෝ: විත්ථාරෙ පන **විසුද්ධිමග්ගෙ** බුද්ධානුස්සති
නිද්දෙසතො ගහෙතබ්බො. **සඞ්ඛකඛණෙති**: සුට්ඨු අඛණෙ; එකන්ත
නීය්‍යානිකං කත්වා භාසිතෙ;[2] **ධම්මවිතක්කෙති**: පාවචනෙ; තං හි යථානු

1. සී. II. & III. පෙඃඛාඤ්චපෙඃඛ්. 2. සී. I. කථිතෙ.

සිඤ්ච පරිපජ්ජමානානං සංසාරදුක්ඛපාතතො ධාරණේන ආයුආදිකිලේස විනයනෙන ච ධම්මවිනයොති වුච්චති. **සබ්‍රහ්මචාරයොති**: සෙට්ඨේන බ්‍රහ්මසඞ්ඛාතං භගවතො සාසනං අරියමග්ගසඞ්ඛං[1] සමානං චරන්ති පරිපජ්ජන්තීති=සබ්‍රහ්මචාරයො; **සීලවන්තොති**: මග්ගසීලඵලසීලවසෙන සීලවන්තො; **කල්‍යාණධම්මාති**: සමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනාදයො කල්‍යාණා සුන්දරා ධම්මා එතෙසං අත්ථීති=කල්‍යාණධම්මා; එතෙන සංඝස්ස සුපපටිපත්තිං දස්සෙති, **සීලෙසු චම්හි පරිපූරකාරීති**: අහම්පි පබ්බජිතො න නිරවජ්ජානකථාකථිකො කායදඞ්ඝබහුලො හුත්වා විහාසිං අථ ඛො පාතිමොක්ඛසංවරාදිවත්තුඞ්ඛඞ්ගවසේන සීලං අඛණ්ඩං අවීදූං අසබලං අකම්මාසං භුජිස්සං විඤ්ඤූප්පසත්ථං අපරාමට්ඨං කත්වා පරිපූරෙණතා අරිය මග්ගං යෙව පාවෙසින්ති වදති. එතෙන හෙට්ඨිමඵලවයසම්පත්තිමත්තනතො දීපෙති. සොතාපන්නාසකදාගාමිනො හි සීලෙසු පරිපූරකාරිනො. **සමාහිතො චම්හි එකග්ගචිත්තොති**: උපචාරප්පණාභෙදෙන සමාධිනා සබ්බථාපි සමාහිතො ච අම්හි අවික්ඛිත්තචිත්තොති; ඉමිනා සමාධිස්මිං පරිපූරකාරිතාවචනෙන තනියඵලසම්පත්තිමත්තනතො දීපෙති. අනාගාමිනො හි සමාධිස්මිං පරිපූරකාරී. **අරහා චම්හි ඛීණාසවොති**: කාමාසවාදීනං සබ්බසො ඛීණත්තා ඛීණාසවො, තතො එව පරික්ඛීණභවසංයොජනොසදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තාය අරහා චම්හි. එතෙන අත්තනො කතකරණීයතං දස්සෙති. **මහිඞ්ඩිකො චම්හි මහානුභාවොති**: අධිට්ඨානවිකුබ්බනාදිඉද්ධීසු මහතා වසිභාවෙන සමන්නාගතත්තා මහිඞ්ඩිකො උළාරස්ස පුඤ්ඤානුභාවස්ස ගුණානුභාවසම්පත්තියා මහානුභාවො ච අස්සං; එතෙන සො ලොකියාභිඤ්ඤානවානුප්පබ්බවිහාරසමාපත්තියොගමත්තනතො දීපෙති. අභිඤ්ඤාසු වසිභාවෙන හි අරියා යදිවජ්ජිතනිප්ඵාදනෙන මහිඞ්ඩිකා පුබ්බූපනිස්සයසම්පත්තියා නානාවිහාරසමාපත්තීහි ච විසොධිත සන්තානත්තා මහානුභාවා ච හොන්තීති. **හදදකං මෙ ජීවිතන්ති**: එවං විවිධ[2]සීලාදිගුණසමන්නාගතස්ස මෙ යාවායං කායො ධරති, තාව සත්තානං හිතසුඛමෙව වඩ්ඪති පුඤ්ඤකෙඛත්තභාවතො ජීවිතම්පි මෙ භදදකං සුන්දරං. **හදදකං මරණන්ති**: සචෙ පනිදං බන්ධපචකං අජ්ඣත්තං වා ඉමස්මිං යෙව ඛණෙ අනුපාදිසෙසා විය ජාතවෙදෙ නිබ්බායති නං අපපරිසඞ්කං පරිනිබ්බාණසංඛාතං මරණම්පි මෙ භදදකන්ති උභයත්ථාදීහාවං දීපෙති, එවං මහාථෙරෝ අප්පමාණයොමනාසුබබිලලාවිතත්තුස්සන්නත්තා උළාරයොමනස්සතං ධම්මබහුමානෙන ධම්මපීතිපරිසංවෙදනෙන පරිවිතක්කෙසි, තං සන්ධා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව එව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන ඤත්වා ජීවිතෙ මරණෙ ච තස්ස තාදීභාව විභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං:-"**අථ ඛො භගවා ඉමං උදානං උදානෙසි**"ති. තත්ථ **යං ජීවිතං න තප්පති**: යං ඛීණාසවපුග්ගලං ජීවිතං ආයතිඛණ්ඩප්පවත්තියා සබ්බෙන සබ්බං අභාවතො **න තප්පති** න ඛාඩති, වත්තමානමෙව වා ජීවිතං සබ්බසො සංඛතධම්මත්තා සන්තිඤ්ඤ,

1, සී. I. මග්ග.ව. 2, සී. I. විඩ,

චෙපුල්ලපත්තියා ඔබ්බේ සත්තසම්පජඤ්ඤසමායොගතො න බාධති, යො හි අඤ්ඤපුථුජ්ජනො පාපජනසෙවී අයොනිසො මනසිකාරබහුලො කතා කුසලො අකතපුඤ්ඤ සො අකතං වත මෙ කල්‍යාණනති ආදිනා විපපටි සාරෙන තපපතීති තස්ස ජීවිතං නං තපතිනාම, ඉතරෙ පන අකත පාපා කතපුඤ්ඤ කල්‍යාණපුථුජ්ජනෙන සඞ්ඛ සත්තසෙඛා වා තපනීය ධම්මපරිවජ්ජනෙන අතපනීයධම්මසමන්නාගමෙන ච පවජ්ඣානුතාපෙන න තපපනතීති න තෙසං ජීවිතං තපපති, ඛීණාසවෙ පන වත්තබ්බමෙව නත්‍ථි පවත්තිදුක්ඛවසෙන අත්තවණ්ණනා කතා, **මරණෙන න සොචතීති** මරණසංඛාතෙ අනෙත පරියොසානෙ මරණසම්පෙ වා න සොචති, අනාගාම්මඥෙනෙව සොකස්ස සමුග්ඝාතිතත්තා. **ස වෙ දිඨපදෙ ධීරො සොකමජ්ඣෙ න සොචතී**ති: සො දුක්ඛාදිනං චතුන්නං ධම්මපදානං නිබ්බාණසෙව වා දිඨත්තා **දිඨපදෙ** ධිති සම්පන්නත්තා **ධීරො** ඛිණාසවො සොචනධම්මත්තා **සොකා**ති ලබ්ධ නාමානං අවිතරාගානං සත්තානං සොකහෙතූනං වා ලොකධම්මානං මජ්ඣෙ ඨත්වා පි න සොචති, ඉදානිස්ස සබ්බසො සොකහෙතූනං අභාවං දීපෙතුං **උභින්නන්ත භවතණ්හාන**න්ති ආදිමාහ. තත්‍ථ යස්ස අග්ගමග්ගෙන සබ්බසො උච්ඡින්නා භවතණ්හා තස්ස අවසෙසකිලෙසානං අනවසෙස වූපසමෙන සන්තචිත්තස්ස ඛීණාසවභික්ඛුනො, **විකතිණෙ ජාති සංසාරෙ**ති: ජාතිආදිකො

"ඛන්ධානං පටිපාටි ධාතු ආයතනාන ච
අබ්බොච්ඡින්නා වත්තමානං සංසාරොති පවුච්චති"ති.

වුත්තලක්ඛණො සංසාරො විසෙසතො ඛීණො, තස්මා **නත්‍ථි තස්ස පුනබ්භවොති**: යස්මා තස්ස එවරූපස්ස අරියපුග්ගලස්ස ආයති පුනබ්භවො නත්‍ථි තස්මා තස්ස ජාතිසංසාරො ඛීණො, කස්මා පනස්ස පුනබ්භවො නත්‍ථි? යස්මා උච්ඡින්නභවතණ්හා සන්තචිත්තො ච හොති තස්මාති ආවත්තෙත්වා වත්තබ්බං, අථවා විකතිණෙ ජාතිසංසාරෙ තතො එව නත්‍ථි තස්ස පුනබ්භවොති අත්‍ථො යොජෙතබ්බො.

නවම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **අත්තනො උපසමන්**ති: සාවකපාරමීඤ්ඤාණපත්තියා හෙතුභූතං අග්ගමග්ගෙන අත්තනො අනවසෙසකිලෙසවූපසමං; ආයස්මා හි සාරිපුත්තො අනුපසන්නකිලෙසානං සත්තානං රාගාදිකිලෙසජනිතසන්තාප දරථපරිළාහදුක්ඛස්ස හෙතුභූතං කිලෙසාභිසංඛාරනිමිත්තං ජාතිජරාවසඞ්ගි මරණසොකපරිදෙවදුක්ඛදුක්ඛඤ්ච පවත්තකතො දිසවා අනීතානාගතෙපි. නෙසං වට්ටමූලකදුක්ඛං පරිතුලෙත්වා කරුණායමානො අත්තනාපි පුථුජ්ජනකාලෙ අනුභූතං කිලෙසනිමිත්තං වා අනපපකං දුක්ඛං අනුස්සරිත්වා ඊදිසස්ස නාම මහාදුක්ඛස්ස හෙතුභූතා කිලෙසා ඉදානි මෙ සුපපහීනාති අත්තනො කිලෙසවූපසමං අභිණ්හං පච්චවෙක්ඛති, පච්ච

1. ම. II. අජ්ඣත්තං.

වෙකඛනෙනා ච ඉමෙ එත්තකා කිලෙසා සොතාපත්තිමග්ගෙන උපසම්තා, එත්තකා සකදාගාමිමග්ගෙන, එත්තකා අනාගාමිමග්ගෙන එත්තකා අරහත්තමග්ගෙන උපසම්තානි තං තං මග්ගඤ්ඤණඤ්ච ඔධිසො කිලෙසානං උප්සම්තභාවං පච්චවෙකඛති, තෙන වුත්තං:-"**අත්තනො උපසමං පච්ච වෙකඛමානා**"ති. අපරෙ පෙරෝ අරහත්තඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තං පච්චවෙක්ඛිත්වා ඉමස්ස වත්තුයං සන්තපණීතභාවො අච්චන්තසන්ත තාය අසංඛතාය ධාතුයා ආරම්මණතො සයව සම්මදෙව කිලෙසවූප සමානි එවං අභිඤ්ඤං වූපසමං පච්චවෙකඛතීති වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන අනවසෙසකිලෙසානං වූපසමං පරියොසානෙ ජාතං අග්ගඵලමෙවෙත් වූපසමොා නාම, තං පච්චවෙකඛමානොා නිසින්නොාති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: යදිදං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසුපඤ්ඤතාදිඤාතුභූතං සාවකෙසු අනඤ්ඤසාධාරණං කිලෙසපපහානං අග්ගඵලං වා වූපසමං පරියායෙන වුත්තං තස්ස පච්චවෙකඛණසංඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදනු භාවදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **උපසන්තසන්තචිත්තස්සා**ති උපසන්තමෙව හුත්වා සන්තං චිත්තං එතස්සාති=උපසන්තසන්තචිත්තොා. සමාපත්තියා විකඛම්භනෙන හි සන්ත කිලෙසත්තා උපසන්තචිත්තං න සබ්බථා උපසන්තසන්තන්නි වුච්චති, තස්ස උපසන්තස්ස අනච්චන්තිකභාවතො, න තථා අග්ගමග්ගෙන, තෙන පන අච්චන්තමෙව කිලෙසානං සමුච්ඡින්නත්තා අරහතො චිත්තං පුන කිලෙසානං අනුප්පත්තිධම්මතාය සම්ථවිපස්සනා හෙට්ඨිමමග්ගෙහි උපසන්ත කිලෙසං හුත්වා අච්චන්තසන්තභාවතොාව උපසන්තසන්තන්නි වුච්චති. තෙන වුත්තං උපසන්තමෙව හුත්වා සන්තං චිත්තං එතස්සාති=උපසන්ත සන්තචිත්තොාති. උපසන්තන්නි වා වූපසමං වුච්චති, අච්චන්තූපසමෙන සන්තචිත්තස්සාති අත්ථොා. අථ වා සතිපි සබ්බෙසං ඛීණාසවානං අනවසෙස කිලෙසූපසමෙ සාවකපාරමිඤ්ඤණස්ස පන මත්ථකප්පත්තිහෙතුභූතො සාව කෙසු අනඤ්ඤසාධාරණොා සච්ඡෙසොා ධම්මසෙනාපතිනොා කිලෙසූප සමොාති දස්සෙතුං[1] සත්ථා උපසන්තසදේදන විසෙසෙත්වා ආහ "උපසන්ත සන්තචිත්තස්සා"ති. තත්‍රායමත්ථෝ: හුසං දළ්හං වා සන්තං උපසන්තං, තෙන උපසමෙන සංයමෙන උපසන්තමෙව හුත්වා වා සන්තං උපසන්තසන්තං තාදිසං චිත්තං=එතස්සාති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. තථාහස භගවතා "සාරිපුත්තො භික්ඛවෙ මහාපඤ්ඤ භාසුපඤ්ඤ පුථුපඤ්ඤ ජවනපඤ්ඤ නික්ඛන්තපඤ්ඤ නිබ්බෙධිකපඤ්ඤ"ති ආදිනා අනෙකපරියායෙන වණ්ණි තොා පොත්තා. **අනන්තචිත්තස්සා**නි: නෙත්තිවුච්චති භවතණ්හා; සංසා රස්ස නයනතොා, සා නෙත්ති ඉත්තා එතස්සාති=නෙත්තිවිත්තෙත්තා. තස්ස නෙත්තිවිත්තස්ස. පහීනතණ්හස්සාති අත්ථොා. **මුත්තො මාරබන්ධනා**නි: සොා එවං විධොා පරික්ඛීණභවසංයොජනොා සබ්බසොා මාරබන්ධනතොා මුත්තොා, න තස්ස මාරබන්ධනමොචනාය කරණීයං අත්ථි, තස්මා ධම්ම සෙනාපති අත්තනතොා උපසමං පච්චවෙකඛතීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

දසම සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා.

---

1. සී. ෂී. දස්සෙතුං.

මහාවගසස පඨමෙ **මලිලිකාය දෙවියා සඛිනති**: මලලිකාය නාම අත්තනො මහෙසියා සහ. **උපරි පාසාදවරගතොති**: පාසාදවරසස උපරි ගතො. **කො වකඛසි, අත්තනා පියතරොති**: කොවි අඤඤෙ අත්තනා පියායිතබබතරො; **අජජි නු බො තොති**: කිං තෙ අජජිති දෙවිං පුචඡති, කසමා පුචඡති? අයං හි සාවතථියං දුගගතමාලාකාරසස ධීතා එකදිවසං ආපණතො පුවං ගනතවා මාලාරාමං ගනතවා ඛාදිසසාමිති ගවඡනතී පවිපථෙ භික්ඛු සංඝපරිවුතං භගවනතං භික්ඛාචාරං පවිසනතං දිසවා පසනනචිතතා තං භගවතො අදාසි. සඵා තථාරූපෙ ඨානෙ නිසිදනා කාරං දසෙසසි. ආනනදතථෙරො විවරං පඤඤුපෙතවා අදාසි. භගවා තතථ නිසීදිතවා තං පුවං පරිභුඤජිතවා මුඛං විකඛාලෙතවා සිතං පාතුකාසි. ථෙරො කො ඉමිසසා හතථෙ දානසස විපාකො භවිසසතීති පුචඡි. අථෙජජසා ආනනදෙ තථාගතසස පඨමං භොජනං අදාසි. අථෙජජව කොසලරඤඤෙ අගගමහෙසී භවිසසති පියා මනාපාති. තං දිවසමෙව ච රාජා කාසිගාමෙ භාගිනෙයයෙන සඬිං යුජඣිතවා පරාජිතො පලායිතවා ආගතො නගරං පවිසනතො බලකායසස ආගමනං ආගමෙසසාමීති තං මාලාරාමං පාවිසි. සා රාජානං ආගතං පසසිතවා තසස වතතමකාසි. රාජා තසසා වතතං පසිදිතවා පිතරං[1] පකකොසාපෙතවා මහනතං ඉසසරියං දතවා තං අනෙතපුරං පවි[1]හරාපෙතවා අගගමහෙසිඨානෙ ඨපෙසි. අථෙකදිවසං රාජා විනෙතසි; මයා ඉමිසසා මහනතං ඉසසරියං දිනනං, යනනූනාහං ඉමං පුවෙජජයෙං කො තෙ පියොති. සා තවං මහාරාජ පියොති වතවා පුන මං පුවඡිසසති අථසසාහං මඤඤමපි තවං යෙව පියාති වකඛාමීති, ඉති සො අඤඤමඤඤං විසසාසජනනතථං සමොදනියං කරොනතො පුචඡි.[2] දෙවි පන පණඩිතා බුඛුපඨායිකා සංඝුපඨායිකා නායං පඤඤා රඤඤු මුඛං ඔලොකෙතවා කථෙතබබොති විනෙතතවා යථාභූතමෙව වදනතී **නජජි බො මෙ මහාරාජ කො වඤඤසු, අත්තනා පියතරොති** ආහ. වත්‍වාපි අත්තනා බ්‍යාකත මත්ථං උපායෙන රඤඤු පවචඛකං කාතුකාමා **"තුඤහං පන මහාරාජ අඤඤෙ වඤඤසු, කොවි අත්තනා පියතරො"**ති තථෙව රාජානං පුචඡි යථා රඤඤු සා පුඨා, රාජාපි තාය සරසලකඛණෙන කථිතත්තා නිවතිතුං අසකකොනතො සයමපි සරසලකඛණෙනෙව කථෙනතො තථෙව බ්‍යාකාසි යථා දෙවියා බ්‍යාකතං; බ්‍යාකරිතවා ච **භීබ**[3]ධාතුකතාය එවං විනෙතසි: අහං රාජා පඨවිසසරො මහනතං පඨවිමණඩලං අභිවිජිය අජඣාවසාමි මයහං තාව යුත්තං[4] අත්තනා පියතරං අඤඤං න පසසාමීති. අයං පන වසලී ඡිනජවිතා සමානා මයා උචෙච ඨානෙ ඨපිතා සාමිභූතං මං න තථා පියායති අත්තාව පියතරොති මම සමමුඛා වදති යාව[5] කඤඤා වතා යභති අනනතමනො හුත්වා නහු තෙ තිණී රතනානි පියතරානීති වොදෙසි. දෙවී රතනතතයං අහං දෙව අත්තනො සඤඤුඛං මොකඛසුඛං ච හිතායනතී සම්පියායාමි තසමා අත්තාව මෙ පියතරොති ආහ. සබබොපි චායං ලොකො අත්තදත්ථමෙව පරං පියායති පුත්තං පත්ථෙනොපි අයං

1. සී. III. අසි. 2. සී. I. පුචඡසි. 3. සී. II. & III. මඳු.
4. සී. II. වුත්තං. 5. සී. I. සාව.

මං ජිණ්ණකාලෙ පොසෙස්සතීති පත්ථෙති. සීතරං මම කුලං වඩ්ඩිස්සතීති හරියං මයඟං පාදෙ පරිචරිස්සතීති අඤ්ඤම්පි ඤාතිමිත්තබන්ධවෙ තං තං කිච්චවසෙන ඉති අත්තදත්ථමෙව සම්පස්සනතො ලොකො පරමපියායනීති. අයං හි දෙවියා අධිප්පායො. අථ රාජා විඤ්ඤෙසි: අයං මල්ලිකා කුසලා පණ්ඩිතා නිපුණා අත්තානං මෙ පියතරොති වදති, මයඟම්පි අත්තානං පිය තරෙ භුත්වා උපධාරෙමි. හඤ්චාහං ඉමම්හත්ථං සත්ථු ආරොචෙස්සාමි, යථා ච මෙ සත්ථා බ්‍යාකරිස්සති තථා නං ධාරෙස්සාමීති. එවම්පන විඤ්ඤත්වා යත්ථුසන්තිකං උපසඞ්කම්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං. **"අථ ඛො රඤ්ඤො පසෙනදිකොසලො**=පෙ=**පියතරොති. එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං ලොකෙ සබ්බසත්තානං අත්තානං අත්තනො පියතරොති **රඤ්ඤෙ** වුත්ත මත්ථං සබ්බඤ්ඤු ජානිත්වා තදත්ථ පරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සබ්බා දිසා අනුපරිගම්ම චෙතසාති**: සබ්බා අනවසෙසා දස දිසා පරියෙසනවසෙන චිත්තෙන අනුගන්ත්වා. **නෙවජ්ඣගා පියතර මත්තනා ක්වචිති**: අත්තතො අනිසයෙන පියං අඤ්ඤං කොචි පුරිසො සබ්බුස්සාහෙන පරියෙසනොපි **ක්වචි** කත්ථචි සබ්බදිසාසු නෙව අධිගච්ඡෙය්‍ය **එවං පියො පුථු අත්තා පරෙසන්ති**: එවං කස්සචි අත්තනා පියතරස්ස අනුපලබ්භනවසෙන පුථූ විසුං විසුං නෙසං නෙසං සත්තානං අත්තා පියො. **තස්මා න හිංසෙ පරං අත්තකාමොති**: යස්මා එවං සබ්බොපි සත්තො අත්තානං පියායති අත්තනො සුඛකාමො දුක්ඛ පටිකූලො තස්මා අත්ත කාමො අත්තනො හිතසුඛං ඉච්ඡන්තො පරං සත්තං අත්තමනො කුඤ්ඡි කිපිල්ලිකං උපාදාය **න හිංසෙ** න හනෙය්‍ය න පාණිලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදිහිපි විහෙඨෙය්‍ය, යස්ස හි අත්තනා කතෙ දුක්ඛෙ තං තතො සඞ්කමනතං විය කාලන්තරෙ අත්තනි සන්දිස්සති, අයං හි කම්මානං ධම්මතානි.

පඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **"අච්ඡරියං භන්තෙ"**ති ඉදමපි මෙඝියසුත්තෙ විය ගරහනවජ්‍රියවසෙන වෙදිතබ්බං. **යාවඅප්පායුකානි**: යත්තකං පරිත්තායුකා, අනි ඉත්තරජීවිතානි අත්ථෙ. **සත්තාහජාතෙනි**: සත්තාහං ජාතො=සත්තාහ ජාතො, තස්මිං සත්තාහජාතෙ. ජාතස්ස සත්තමෙ අහනීති අත්ථෙ. **තුසිතං කායං උපපජ්ජීති**: තුසිතදෙවනිකායං පවිසඞ්ගහණවසෙන උප පජ්ජි. එකදිවසං කිර ථෙරෙ පවිඨභත්තං දිවාඨානෙ නිසින්නො ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනපතිමණ්ඩිතං සොභග්ගප්පත්තං දස්සනානුත්තරියභූතං භගවතො රූපකායසිරිං මනසිකරිත්වා අහො බුඩ්ඩානං රූපකායසම්පත්ති දස්සනීයා සමන්නපාසාදිකා මනොහරානි උළාරං පීතිසොමනස්සං පවිසංවෙ දෙන්තො එවං චින්තෙසි: විජාතමාතුයා නාම විරූපොපි පුත්තො සුරූපො පියමනාපො හොති, සවෙ පන බුඩ්ඩානං මාතා මහාමායාදෙවී ධරෙය්‍ය කීදිසං නුඛො තස්සා භගවතො රූපදස්සනෙ පීතිසොමනස්සං උප්පජ්ජෙය්‍ය

මහාජානි බොමායාං මාතුමහාමායාදෙවි යා සත්තාහජාතෙ භගවති කාලං කතාති. එවං පන විඤ්ඤාතා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො පරිවිතක්කිතං ආරොචෙන්තා තස්සා කාලකිරියං ගරහන්තෙ විය "**අච්ඡරියං භන්තෙ**"ති ආදිමාහ. කෙචි පනාහු:-මහාපජාපති ගොතමී භගවන්තං මහතා ආයාසෙන පබ්බජ්ජං යාචිත්වාපි පටික්ඛිත්තා, මයා පන උපායෙන යාචිතා භගවා අට්ඨගරුධම්මපටිග්ගහණවසෙන තස්සා පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච අනුජානි, සා තෙ ධම්මෙ පටිග්ගහෙත්වා ලබ්භපබ්බජ්ජූපසම්පදා භගවතො තතියං පරිසං උපාදෙත්වා චතුත්ථාය පරිසාය පච්චයො අහොසි, සචෙ පන භගවතො ජනෙත්තී මහාමායා දෙවී ධරෙය්‍ය එවමෙතා උභොපි ඛත්තියභගිනියො එකතො සුත්වා ඉමං සාසනං සොභෙය්‍ය, භගවාව මාතරි ඔනුමානෙන මාතුගාමස්ස සාසනෙ පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච සුබෙ නෙව අනුජානෙය්‍ය, අප්පායුකතාය පනස්සා කසිරෙන නිප්පන්නාභිඤ්ඤානි ඉමිනා අධිප්පායෙන ථෙරො භගවතො සන්තිකෙ "අච්ඡරියං භන්තෙ"ති ආදිමාහාති. තං අකාරණං, භගවා හි මාතුයා වා අඤ්ඤස්ස වා මාතුගාමස්ස අත්තනො සාසනෙ පබ්බජ්ජං අනුජානනෙන ගරුකං යෙව කත්වා අනුජානාති, න ලහුකං, විරඤ්ඤිතුකාමතායාති. අපරෙ පනාහු: දසබල චතුවෙසාරජ්ජාදිකෙ අනඤ්ඤසාධාරණෙ අනන්තාපරිමාණෙ බුද්ධගුණෙ ථෙරො මනසිකරිත්වා යා එවං මහානුභාවං නාම ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං සබ්භාරං කුච්ඡිනා දසමාසෙ පරිහරි, සා බුද්ධමාතා කස්සචි පරිහාරිකා[1] භවිස්සතීති අයුත්තමිදං, කස්මා? සත්ථුගුණානුච්ඡවිකමෙතං යදිදං සත්තාහජාතෙ භගවති ජනෙත්තිකාලං කරොති, කාලංකතා ච තුසිතෙසු උපපජ්ජතීති, අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා හුත්වා තං අත්තනො විම්හයුප්පාදං භගවතො ආරොචෙන්තා "අච්ඡරියං භන්තෙ"ති ආදිවචනං අවොචාති. සත්ථා පන-යස්මා සත්තාහජාතෙසු බොධිසත්තෙසු මාතුකාල කිරියා ධම්මතා සිද්ධා, තං ධම්මතා පරිදීපෙන්තා "**එවමෙතං ආනන්ද**"ති ආදිමාහ. සා පනායං ධම්මතා යස්මා යථා සබ්බෙ බොධිසත්තා පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා ආයුපරියොසානෙ දසසහස්සචක්කවාළදෙවතාහි සන්නිපතිත්වා[2] අභිසම්බොධියත්ථං මනුස්සලොකෙ පටිසන්ධිග්ගහණමාචික්ඛිත්වා කාලදීපදෙසකුලානි විය ජනෙත්තියා ආයුපරිමාණම්පි[3] ඔලොකෙත්වා පටිසන්ධිං ගණ්හන්ති, අයමපි භගවා බොධිසත්තභූතා තත්ථෙව තුසිතපුරෙ ඨිතො පඤ්චමහාවිලොකනානි විලොකෙන්තො සත්තදිවසාධිකදසමාසපරිමාණං මාතුයා ආයුපරිමාණං පරිවජ්ජෙත්වා අඤ්ඤං මම පටිසන්ධිග්ගහණස්ස කාලො ඉදානි උප්පජ්ජිතුං වට්ටතීති ඤත්වාව පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි, තස්මා සබ්බබොධිසත්තානං **ආවිඤ්ඤනසමාවිඤ්ඤන**වසෙනෙව වෙදිතබ්බං, තෙනාහ භගවා "**අප්පායුකා හි ආනන්ද බොධිසත්තමාතරෝ හොන්ති**"ති ආදි. **කාලං කරොන්තීති**: යථාවුත්තආයුපරික්ඛයෙනෙව කාලං කරොන්ති න විඤ්ඤාපනපච්චයා. **චරිමත්තභාවෙති** බොධිසත්තෙති වසිතබ්බානං චෙතියඝරසදිසං හොති, න

1. සී. II. & III. පරිවාරිකා. 2. සී. I. ආයුපරිහානිවසි.

අඤ්ඤසුඤ පරිභොගාරහං න ච සක්කා බොධිසත්තමාතරං අපනෙත්වා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිඨානෙ ඨපෙතුන්ති තත්තකං එව බොධිසත්තමාතු ආයුප්පමාණං හොති තස්මා තදා කාලං කරොන්ති. ඉමමෙව හි අත්ථං සඤ්ඤාය මහාබොධිසත්තා පඤ්චමහාවිලොකනානි කරොන්ති, කතරස්මිං පන වයෙ කාලං කරොන්තීති? මජ්ඣිමවයෙ, පඨමවයස්මිඤ හි සත්තානං අත්තභාවෙ ඡන්දරාගො බලවා හොති තෙන තදා සජාතගබ්භා ඉත්ථියෙ යෙකුය්‍යෙන ගබ්භං අනුරක්ඛිතුං න සක්කොන්ති, ගණ්හිතුං වෙ ගබ්භො බවහාබාධො හොති. මජ්ඣිමවයස්ස පන වෙකොඨාසෙ අතික්කමිත්වා තතියෙ කොඨාසෙ වත්තු විසදං හොති, විසදෙ වත්තුම්හි නිබ්බත්තා දුරකා අරොගා හොන්ති. තස්මා බොධිසත්තමාතරො පඨමවයෙ සම්පත්තිං අනුභවිත්වා මජ්ඣිමවයස්ස තතියෙ කොඨාසෙ විජායිත්වා කාලං කරොන්තීති.

එතමත්ථං විදිත්වාති: එතං බොධිසත්තමාතු අඤ්ඤසඔ සබ්බ සත්තානං අත්තභාවෙ ආයුස්ස[1] මරණපරියොසානතං විදිත්වා තදත්ථවිභාවන මුඛෙන අනවජ්ජ පටිපත්තියං උස්සාහදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **සෙ කෙවිති**: අනියමනිද්දෙසො; **භූතානි**: නිබ්බත්තා; **භවිස්ස නන්ති**: අනාගතෙ නිබ්බත්තිස්සන්ති; වා සද්දො විකප්පත්ථො. අපි සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො; තෙන නිබ්බත්තමානෙපි සංගණ්හාති. එත්තාවතා අතීතාදිවසෙන පරිසඤ්ඤාපරියාපන්නා සත්තා ගබ්භතො නික්ඛන්තකාලතො පභාය භූතා නාම, තතො පුබ්බෙ භවිස්සන්ති නාම, සංසෙදජ්ජුපපාතිකා පරිසඤ්චිත්තතතො උපරි[2] භූතා නාම, තතො පුබ්බෙ උපපජ්ජිතබ්බභවවසෙන භවිස්සන්ති නාම, සබ්බෙපි වා පවත්තුපපන්නාභවවසෙන භූතා නාම, ආයතිං පුනබ්භවවසෙන භවිස්සන්තිනාම, ඛිණාසවා භූතා නාම, තෙ හි භූතා එව න ජාත භවිස්සන්තීති. තදඤ්ඤ භවිස්සන්ති නාම. **සබ්බෙ ගමිස්සන්තී පභාය දෙහන්ති**: සබ්බෙ යථාවුත්තභෙදා සබ්බභවයොනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිති සත්තාවාසාදිවසෙන අනෙකභෙදභින්නා සත්තා දෙහං අත්තනො සරීරං **පහාය** නික්ඛිපිත්වා පරලොකං ගමිස්සන්ති, අසෙඛා පන නිබ්බාණං, එත්ථ කොචි අවවනඩමෙමා නාම නත්ථීති දස්සෙති. **තං සබ්බඤ්ඤුං කුසලෙ විදිත්වාති**: තදෙතං සබ්බස්ස සත්තස්ස ජානිං හානිං මරණං සබ්බං වාස්ස සත්තස්ස හානිං විනාසං පභඞ්ගුරතං කුසලා පණ්ඩිතඤාණිකා මරණානුස්සතිවසෙන අනිච්චතාමනසිකාරවසෙන වා ජානිත්වා; **ආතාපියෙ බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යුන්ති**: විපස්සනාය කම්මං කරොන්තෙ ආතාපිය සංඛාතෙන විරියෙන සමන්නාගතත්තා ආතාපියො චතුබ්බිධ සම්මප්පධාන වසෙන ආරබ්භවිරියං අනවසෙසමරණ සමතික්කමූපායං මග්ගබ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍ය පටිපජ්ජෙය්‍යුන්ති අත්ථො.

දුතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. II. වස. 2. සී. III. යතො.

තතියෙ **රාජගහෙ සුපබ්බඩො නාම කුසී අහොසි**නි: සුපබ්බඩො නාම එකො පුරිසො රාජගහෙ අහොසි. සො ච කුසරොගෙන බාලභාවෙ විරූපිතගත්තෙතා. **මනුස්සදළිද්දෙතු**නි: යත්තකා රාජගහෙ මනුස්සා තෙසු සබ්බත්තතො දුක්ඛිතො, සො හි සංකාරකූට වනිආදිසු මනුස්සෙහි ඡඩ්ඩිත පිලොතිකඛණ්ඩානි සිබ්බිත්වා පරිදහති, කපාලං ගහෙත්වා ඝරාඝරං ගන්ත්වා ලඛ්ඛාවාමථවජ්ඣභත්තානි නිස්සාය ජීවති. තම්පි පුබ්බෙ කත්තකම්ම පච්චයා න යාවදත්ථං ලභති, තෙන වුත්තං "මනුස්ස දළිද්දෙ"නි. **මනුස්ස කාපණ්ණෙ**නි: මනුස්සෙසු පරමකපණ්ණං පත්තෙතා, **මනුස්ස වරාකො**නි: මනුස්සානං හීළිතපරිභූතත්තාය අතිවිය දීනො; **මහතියා පරිසාය**නි: මහතියා භික්ඛුපරිසාය චෙව උපාසකපරිසාය ච, එකදිවසං කිර භගවා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා භික්ඛූනං සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො කතිපය භික්ඛුපරිවාරො නික්ඛමන්තො යෙභි දූතං දින්නං තෙසං උපාසකානං අවසෙස භික්ඛූනඤ්ච ආගමනං ආගමයමානො අන්තරාභගරෙ යෙව අඤ්ඤතරස්මිං රමණීයෙ පදෙසෙ අට්ඨාසි, තාවදෙව භික්ඛූ තතො තතො ආගන්ත්වා භගවන්තං සම්පරිවාරෙසුං, උපාසකාපි අනුමොදනං සුත්වා වන්දිත්වා නිවත්තිත්වා මාමකි භගවන්තං උපසංකම්මිංසු, මහාසන්නිපාතො අහොසි භගවා නිසීදනාකාරං දස්සෙසි, තාවදෙව බුද්ධාරහං ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. අථ භගවා අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනපතිමණ්ඩිතෙහි චතසීසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි විරොචමානාය බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපසමුජ්ජලාය නීලපීතලොහිතොදාත මඤ්ජට්ඨපභස්සරානං වසෙන ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජන්තියා අනුප්පාය රූපකායසිරියා සකලමෙව නං පදෙසං ඔභාසෙන්තා තාරාගණ පරිවුතො විය පුණ්ණචන්දෙ භික්ඛුගණපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා මනොසිලාතලෙ කෙසරසීහො විය සීහනාදං නදන්තො කරවීක රුතමඤ්ඤුනා බ්‍රහ්මස්සරෙන ධම්මං දෙසෙති. භික්ඛූපි ඛො අපච්චූසසමනතුඨා පච්චන්තා අසංසඨා ආරඛවිරියා පහිතත්තා වොදකා පාපගරහිතො චත්තාරො වචනඛමා සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤසම්පන්නා විමුත්තිසම්පන්නා විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා මෙඝවණ්ණං පංසුකූල චීවරං පාරුපිත්වා සුවණ්ණිතා[1] විය ගන්ධහත්ථිනො භගවන්තං පරිවාරෙත්වා ඔහිතසොතා ධම්මං සුණන්ති, උපාසකාපි සුබවත්ථනිවත්ථා සුබුත්තරාසඞ්ඝා පුබ්බණ්හසමයං මහාදානානි පවත්තෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි භගවන්තං පූජෙත්වා වන්දිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිපච්චාකාරං දස්සෙත්වා භගවන්තං භික්ඛු සඞ්ඝඤ්ච පරිවාරෙත්වා සංයතහත්ථපාදා ඔහිතසොතා සක්කච්චං ධම්මං සුණන්ති. තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා මහතියා පරිසාය පරිවුතො ධම්මං දෙසෙන්තො නිසින්නො හොති**"නි. සුපබ්බඩො පන ජීවකම්බවම්බ්‍රාල්‍යපරෙතො ඝාසපරියෙසනං චරමානො අනන්තර විථිං ඔතිණ්ණො දූරතොව තං මහාජනසන්නිපාතං දිස්වා කිනනුඛො අයං මහාජනකායො සන්නිපතිතො අඩ්ඨා එත්ථ භොජනං දීයතී මඤ්ඤමානො අපෙව

1. සී. I. ඝාළහදසිත. 2. සී. II. සුදස්සිතා.

නාමෙත්ථ ගතෙ කිඤ්චි ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා ලබ්භා සඤ්ඤානඤ්ච්ලාසො තත්ථ ගන්ත්වා අද්දස භගවන්තං පාසාදිකං පසාදනීය උත්තමසමථමනුපපත්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්රියං සුසමාහිතං[1] තාය පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වාන පුරිමජාතිසංගතාය පරිපක්කාය උපනිස්සයසම්පත්තියා චොදියමානො යන්නූනාහම්පි ධම්මං සුණෙය්යන්ති පරිසපරියන්තෙ නිසීදි, තං සන්ධාය වුත්තං:-"**අද්දසා ඛො සුපබ්බුඩො කුසී=පෙ=නපෙවෙ එකමන්තං නිසීදි අහම්පි ධම්මං සොස්සාමී**"ති. **සබ්බාවන්තන්ති**: සබ්බාවතිං; හීනාදිසබ්බපුග්ගලවතිං; තත්ථ කිඤ්චිපි අසෙසෙත්වා අත්ථො; සබ්බන්තනන්තිපි පඨන්ති. **චෙතසාති**: බුද්ධචක්ඛුසම්පයුත්තචිත්තෙන; **චිත්තසියෙන** හි ඤාණං නිද්දිට්ඨං, තස්මා ආසයානුසය ඤාණෙන ඉන්ද්රියපරොපරියත්තඤාණෙන චාති අත්ථො. **චෙතො පරිච්ච මනසාකාසීති**: තස්සා පරිසාය චිත්තං පචෙචකං පරිච්ජිත්වා මනසි අකාසි, තෙ වොලොකෙසි. **භබ්බා ධම්මං විඤ්ඤාතුන්ති**: මග්ගඵලධම්මං අධිගන්තුං සමත්ථා; උපනිස්සයසම්පන්නත්තා අත්ථා. **එතදවොචාති**: අයං සුපබ්බුඩො කිරාපි තගරසිඛිමහි පචෙචකබුද්ධෙ අපරාජිතවා ඊදිසො ජානො, මග්ගඵලූපනිස්සයො පනස්ස පංසුපරිච්ඡන්නාසුවණ්ණනිකඛං විය අන්තො හදයෙ යෙව විජ්ජොතති. තස්මා සුවිඤ්ඤුපියොති ඉදං අවොසි, නොභාව "අහං ඛො ඉධ භබ්බා ධම්මං විඤ්ඤාතුං"ති. **ආනුපුබ්බිකථන්ති**: දානානන්තරං සීලං සීලානන්තරං සග්ගං සග්ගානන්තරං මග්ගන්ති එවං අනුපුබ්බිපාටිකථං, භගවා හි පඨමං හෙතුනා සඞ්ඛං සග්ගං දස්සෙත්වා තන්නො සන්තෙ විවෙවෙතුං නානානයෙහි ආදීනවං පකාසෙත්වා ආදීනව වසෙන සංවිග්ගහදයානං නෙක්ඛම්මගුණවිභාවනමුඛෙන ච විවට්ටං දස්සෙති. **දානකථන්ති**: ඉදං දානං නාම සුඛානං නිදානං සම්පත්තීනං මූලං භොගානං පතිට්ඨා විසමගතිසන්තානානං තාණං ලෙනං ගති පරායනං ඉධ ලොකපරලොකෙසු දානසදිසො අවස්සයො පතිට්ඨා ආලම්බනං තාණං ලෙනං ගති පරායනං නත්ථි, ඉදං හි අවස්සයසම්පන්න රතනමයසීහාසන සදිසං, පතිට්ඨානසම්පන්න මහාපථවිසදිසං, ආලම්බනසම්පන්න ආලම්බනරජ්ජු සදිසං, දුක්ඛනිත්ථරණසම්පන්න නාවාසදිසං, සම්සග්ගසම්පන්නසඞ්ගාමසූරො, භයපරිත්තාණසම්පන්න සුපරිඛාපරික්ඛිත්තනගරං, මච්ෙඡරමලාදීහි අනුපලිත්තසම්පන්න පදුමං, තෙසං නිදහනසම්පන්න ජාතවෙදො, දුරාසදසම්පන්න[2] ආසීවිසො, අසන්තාසූසම්පන්න සීහො, බලවන්තසම්පන්න හත්ථි, අභිභවනලසම්ප තසම්පන්න සෙතඋසභො, ඛෙමන්තභූමිසම්පාපනසම්පන්න වලාහකො අස්සරාජා, දානං හි ලොකෙ රජ්ජසිරිං දෙති චක්කවත්තිසම්පත්තිං දෙති සක්ක සම්පත්තිං මාරසම්පත්තිං බ්රහ්මසම්පත්තිං සාවකපාරමීඤාණං පච්චෙකබොධි ඤාණං සම්මාසම්බොධිඤාණං දෙතීති එවමාදිදානපරිසංයුත්තකථං.

යස්මා පන දානං දෙන්තො සීලං සමාදාතුං සක්කොති තස්මා දානකථා නන්තරං සීලකථං කථෙති, **සීලකථන්ති**: සීලං නාමෙතං සත්තානං අවස්සයො පතිට්ඨා ආලම්බනං තාණං ලෙනං ගති පරායනං ඉධ ලොක

1. සී. I. සමන්නාගතං. 2. සී. II. III. දුරාසසම්පන්න.

පරලොකසම්පහානිනං හි සීලසදිසෝ අවස්සයෝ පතිඨා ආලම්බනං තාණං ලෙනං ගති පරායනං නත්ථි, සීලසදිසෝ අලංකාරෝ සීලපුප්ඵසදිසං පුප්ඵං සීලගන්ධසදිසෝ ගන්ධෝ නත්ථි, සීලාලඞ්කාරෙන හි අලඞ්කතං සීලකුසුමපි ලඞ්ඝිතං සීලගන්ධානුලිත්තං සදෙවකෝ ලෝකෝ ඔලෝකෙන්තෝ තිත්තිං න ගච්ඡතීති එවමාදිහි සීලගුණපරිසංයුත්තකථං, ඉදං පන සීලං නිස්සාය අයං සඞ්ඝෝ ලබ්භතීති දස්සෙතුං සීලානන්තරං සඞ්ඝකථං කථේති, **සඞ්ඝ කථා**හනි: සඞ්ඝෝ නාම ඉඩෝ කනෙත්තා මනාපෝ නිච්චමෙව කිලා නිච්ච සම්පත්තියෝ ලබ්භන්ති චාතුම්මහාරාජිකා දෙවා නවුතියොඝසහසානි තාවතිංසා වස්සකොටියෝ සට්ඨිවස්සසතසහස්සානිති එවමාදිසඞ්ඝගුණපරිසංයුත්තකථං. සඞ්ඝසම්පත්තිං කථෙන්තානං හි බුද්ධානං මුඛං නප්පහොති, වුත්තමපි වෙතං "අනෙකපරියෙන ඛො අහං භික්ඛවෙ සඞ්ඝකථං කථෙය්‍ය"න්ති ආදි. එවං හෙතුනා සඞ්ඝං සඞ්ඝකථාය පලොභිත්වා පුන හත්ථිං අලඞ්කරිත්වා තස්ස ඔණ්ඩං ඡින්දන්තො විය අයම්පි සඞ්ඝෝ අනිච්චෝ අද්ධුවෝ න එත්ථ ඡන්දරාගෝ කාතබ්බොති දස්සනත්ථං "අප්පස්සාදා කාමා බහුදුක්ඛා බහූපායාසා ආදීනවෝ වෙත්ථ භිය්‍යෝ"ති ආදිනා නයෙන කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං කථෙසි. තත්ථ **ආදීනව**න්ති: දෙසං, **ඔකාර**න්ති: ලාමක සභාවං; අසෙඛෙහි සෙවිතබ්බං සෙඛෙහි නසෙවිතබ්බං; නිහීනසභාවන්ති අත්ථෝ. **සංකිලෙස**න්ති: නෙහි සත්තානං සංසාරෙ සංකිලිස්සනං. නෙනෙවාහ "කිලිස්සන්ති වත භො සත්තා"ති. එවං කාමාදීනවෙන තත්ථෙව නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. පබ්බජ්ජාය ඣානාදීසු ච ගුණං දීපෙසි වණ්ණයි. **කල්‍යචිත්ත**න්ති: ආදිසු කල්‍යචිත්තන්ති කම්මනියචිත්තං හෙට්ඨා පවත්තිත දෙසනාය අස්සද්ධියාදීනං චිත්තදෙසනං විනිවත්තනා උපරි දෙසනාය භාජනභාවූපගමනෙන කම්මනියචිත්තං; කම්මක්ඛමචිත්තන්ති අත්ථෝ. දිට්ඨිමානාදි කිලෙසවිගමෙන **මුදුචිත්ත**ං, කාමච්ඡන්දාදිවිගමෙන **විනිවරණචිත්ත**ං, සම්මාපටිපත්තියං උළාරපීතිපාමොජ්ජයොගෙන **උදග්ගචිත්ත**ං. හත්ථපහත්ථසම්පත්තියා **පසන්නචිත්ත**ං "යදා හගවා අඤ්ඤාසී"ති සම්බන්ධෙ. අථවා **කල්‍යචිත්ත**න්ති: කාමච්ඡන්දවිගමෙන අරොගචිත්තං. **මුදුචිත්ත**න්ති ඛ්‍යාපාදවිගමෙන මෙත්තාවසෙන අකඨින චිත්තං. **විනිවරණචිත්ත**න්ති උඛවච්ඡුකඤ්ඤවච්ඡවිගමෙන අවිකඛිපනතො පිහිතචිත්තං. **උදග්ගචිත්ත**න්ති ථිනමිඛ විගමෙන සම්පග්ගහවසෙන අලීනචිත්තං. **පසන්නචිත්ත**න්ති විචිකිච්ඡාවිගමෙන සම්මාපටිපත්තියා අධිමුත්තචිත්තං. **අථානි** පච්ඡා; **සාමුක්කංසිකා**නි: සාමං උක්කංසිකා අත්තනා ව උද්ධරිත්වා ගහිතසයම්භුඤාණෙන සාමං දිට්ඨා, අසඤ්ඤසං අසාධාරණාති අත්ථෝ. කා ච පන සාති? අරියසච්චදෙසනා, තෙනෙවාහ "**දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ග**ං"න්ති. ඉදං හි සච්චානං සරූපදස්සනං, තස්මා ඉමස්මිං ඨානෙ අරියසච්චානි කථෙතබ්බානි, තානි සබ්බාකාරතො විත්ථාරෙන විසුඞ්ධිමග්ගෙ වුත්තානීති තත්ථ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බානි. **සෙය්‍යථාපී**නි ආදිනා උපමාවසෙන සුප්පබුද්ධස්ස කිලෙසපහානං අරියමග්ගුපාදව දස්සෙති. **අපගතකාලක**න්ති: විගතකාලකං; **සම්මදෙවා**නි: සුට්ඨු යෙව; **රජ්ජ**නන්ති: නීලපීතලොහිතමඤ්ජට්ඨාදිරඞ්ගජාතං; **පටිග්ගණ්හෙය්‍යා**ති:

ගණ්හෙය්‍ය; පහස්සරං භවෙය්‍ය; **තස්මිං යෙව ආසනෙති**: තස්සං යෙව නිසජ්ජායං; එතෙනස්ස ලහුවිපස්සනාකතා තික්ඛපඤ්ඤතා සුඛාපටිපදා ඛිපාභිඤ්ඤතා ච දස්සිතා හොන්ති. **විරජං චිතමලන්ති**: අපායගමනීය රාගරජාදිනං අභාවෙන විරජං, අනවසෙසදිට්ඨිවිචිකිච්ඡාමලාපගමෙන විතමලං, පඨමමග්ගවජ්ඣ[1]කිලෙසරජාභාවෙන වා විරජං. **පඤ්චවිධ දුස්සීලමලාපගමෙන විතමලං; ධම්මචක්ඛූනි**: සොතාපත්තිමග්ගෙ අධිප්පෙතො,[2] තස්ස උපපත්ති ආකාරදස්සනත්ථං **"යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බන්තං නිරොධධම්ම"**න්ති වුත්තං. තං හි නිරොධං ආරම්මණං කත්වා කිඤ්චිවසෙන එවං සංඛතධම්මෙ පටිවිජ්ඣන්තං[3] **උපපජ්ජති**, තන්ත්‍රිදං උපමා සංසන්දනං: වත්ථං විය චිත්තං දට්ඨබ්බං, වත්ථස්ස ආගන්තුකමලෙහි කිලිට්ඨභාවෝ විය චිත්තස්ස රාගාදිමලෙහි සංකිලිට්ඨභාවෝ, ඩොවනඵලකං විය අනුපුබ්බකථා, උදකං විය සද්ධා, උදකෙ නෙමෙත්වා නෙමෙත්වා ගොමය ඛාරෙහි කාලකෙ සංමද්දිත්වා වත්ථස්ස ඩොවනපයොගො විය සද්ධා සලිලෙන තෙමෙත්වා සතිසමාධිපඤ්ඤාහි දෙසෙ සිට්ඨිලෙ කත්වා සද්ධා[4]දි විධිනා චිත්තස්ස සොධනෙ චිරියාරම්භො, තෙන සංයොගෙන වත්ථෙ කාල කාපගමො විය චිරියාරම්භෙන කිලෙසවිකම්භනං, රහජාතං විය අරිය මග්ගො, තෙන සුද්ධස්ස වත්ථස්ස පහස්සරභාවෝ විය විකම්භිතකිලෙ සස්ස චිත්තස්ස මග්ගෙන පරියොදපනන්ති, එවං පන සුපප්පබුද්ධො පරිස පරියනෙන නිසින්නො ධම්මදෙසනං සුත්වා සොතාපත්තිඵලං පත්වා අත්තනා පටිලද්ධගුණං සත්ථු ආරොචෙතුකාමො පරිසමජ්ඣං ඔගාහිතුං අච්ඡස්ස හත්ථෙනා මහාජනස්ස සන්ථාරං වඤ්චිත්වා අනුගන්ත්වා නිවත්තකාලෙ භගවති විහාරං ගතෙ සයම්පි විහාරං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො දෙවරාජා අයං සුපප්පබුද්ධො කුහි අත්තනා සප්පුසාසනෙ පටිලද්ධගුණං පාකටං කාතු කාමොති ඤත්වා වීමංසිස්සාමිනන්ති ගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතො එතදවොච. සුපප්පබුද්ධ භොං මනුස්සදළිද්දෙ, මනුස්සකපණෙ මනුස්සවරාකෙ අහං තෙ අපරිමිතං ධනං දස්සාමි "බුද්ධො න බුද්ධො ධම්මො න ධම්මො සංඝො න සංඝො, අලං මෙ බුද්ධෙන අලං මෙ ධම්මෙන අලං මෙ සංඝෙනා"ති වදෙහීති. අථ නං සො ආහ කොසි ත්වන්ති. අහං සක්කො දෙවරාජාති. අඩ්ඩබාල අහිරික භොං මයා සඬ්ඪං කථෙතුං අයුත්තරූපො යො භොං එවං අවත්තබ්බං වදෙසි, අපි ච මං භොං දුග්ගතො දළිද්දෙ, කපණෙති කස්මා වදසි, නනු අහං ලොකනාථස්ස ඔරසපුත්තෙ නෙවාහං දුග්ගතො න දළිද්දෙ න කපණෙ, අථ ඛො සුඛප්පත්තො පරමෙන සුඛෙන, අපාහම්හි[5] මහඩ්ඪොති වත්වා ආහ:-

"සඬ්ඪනං සීලඨනං හිරිඔත්තප්පියං ධනං
සුතධනඤ චාගො ච පඤ්ඤා වෙ සත්තමං ධනං.

යස්ස එතෙ ධනා අත්ථි ඉත්ථියා පුරිසස්ස වා
අදළිද්දොති නං ආහු අමොඝං තස්ස ජීවිත"න්ති.

---

1. සී. I. මග්ගෙනක්ඛිපිත.
2. සී. I. වෙදිතබ්බා.
3. සී. II. පටිපජ්ජන්ත.
4. සී. II. සුඛාදි.
5. සී. II. අපාමහි.

තස්සිමානි මේ සත්ත අරියධනානි සන්ති, යෙසං ඡි ඉමානි ධනානි සන්ති න තෙව තෙ බුඩෙඡි වා පවෙචකබුඩෙඡි වා දළිද්දාති වුචචන්තීති. **සඤඤා තස්ස කථං සුතා** නං අත්තරාමඤඤං ඔහාය සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා සඛඛත්තං වචනං පටිවචනව ආරොචෙසි. අථ නං භගවා ආහ. න ඛො **සඤඤ සඤඤා සඤඤාදීනං** සන්තතාපි සහසෙසනාපි සුපපබුධං කුඹි බුඩො න බුඩො ධමෙමා න ධමෙමා සංඝො න සංඝොති කථාපෙතුන්නි. සුපප බුඩොපි ඛො කුඹි සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා සච්චාරං කත්තපරිසන්ථාරෙ අත්තනා පටිලබ්ධ ගුණං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං **"අථඛො සුපපබුඩො කුඹි දිඝධමෙමා පන්තධමෙමා"**ති ආදි තත්ථ **දිඝධමෙමාති**: දිඝො අරියසචචධමෙමා එතෙනාති=දිඝධමෙමා; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ දිඝධමෙමාති වෙත්ථ සාමඤඤවචනෙ ධමෙමඋඤඤ, දස්සනං නාම ඤාණදස්ස නතො අඤඤම්පි අත්ථීති තං නිවත්තනත්ථං පත්තධමෙමාති වුත්තං. පත්ත ධමෙම ච ඤාණසමපත්තියා අඤඤම්පි විජ්ජතීති නතො විසෙසනත්ථං විදිත ධමෙමාති වුත්තං. සා පනායං විදිතධමෙමතා ධමෙමසු එකදෙසෙනාපි හොතීති නිපපදෙසවසෙන තං දස්සෙතුං, **"පරියොගාළහධමෙමා"**ති වුත්තං තෙනස්ස යථාවුත්තසචචාධිගමො යෙව දීපිතො, මඝාඤණං හි එකාති සමයවසෙන පරිඤඤදිඨිචචං සාධෙනතං නිපපදෙසෙනාපි ඤෙය්‍යධමෙම සමන්නතො ඔගාළහං නාම හොති නතදඤඤඤණං, තෙන වුත්තං "දිඝො අරියසචචධමෙමා එතෙනාති=දිඝධමෙමා"ති, තෙනෙවාහ: **තිණණවිචිකිචෙඡාති**: ආදි. තත්ථ චොරකන්තාරසදිසා සොළසවත්ථුකා ච අට්ඨවත්ථුකා ච තිණණා විචිකිච්ඡා එතෙනාති **තිණණවිචිකිචෙඡා**, නතො එව පවත්තති ආදිසු "එවං නුඛා නුඛා"ති එවං පවත්තනිතා විනතා සමුච්ඡින්නා කථං කථා එතස්සාති=**විගතකථංකථා**, සාවජ්ජකරානං පාපධම්මානං පහී නත්තා **තපපටිපක්ඛෙසු** සීලාදිගුණෙසු ච සුපපතිඨිතත්තා වෙසාරජ්ජං විසා රදභාවං වෙය්‍යත්තියං පත්තොති **වෙසාරජ්ජප්පත්තො**. නාස්ස පරො පච්චයො න පරස්ස සඩ්ඩා එත්ථ වත්තතීති **අපරප්පච්චයො**. සඤ්ඤාසනෙ. **අභික්කන්තතා**නි ආදිසු කිඛාපි අයං අභික්කන්තසද්දෙ, ඛයසුන්දරාභිරූපඛභනුමොදනාදිසු අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති, ඉධ පන අඛභනුමොදනෙ **දට්ඨබ්බා**. තෙනෙව සො පසාදවසෙන පසංසාවසෙන ච ඒකඛත්තුං වුත්තො. සාධු සාධු භගෙනාති වුත්තං හොති. අභික්කන්තතාති වා අභිකන්තං අති ඉට්ඨං අතිමනාපං අති සුන්දරන්ති අත්ථො. තත්ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන භග වතො දෙසනා පොමෙනි, එකෙන අත්තනො පසාදං, අයං හෙත්ථ අධිපපායො: **අභික්කන්තං භගෙන** යදිදං භගවතො ධම්මදෙසනා ආගම්ම මම පසාදෙනි, භගවතො එවවා වචනං **අභික්කන්තං** දෙසනාසනතො අභිකන්තං ගුණාධි යෙනතො තථා සඩ්ඩාවඩ්ඩනතො පඤඤජ්ජනනතො සාත්ථතො සබ්‍යඤ්ජනතො උත්තානපදතො ගම්භීරත්ථතො කාණණසුඛතො හදයඛගමතො අනත්තු කකංසනතො අපරවම්භනතො කරුණාසීතලතො පඤඤවදතතො ආපාථ රමණීයතො විවදදකඛමතො සුය්‍යමානසුඛතො විමංසියමානඛිතතොති එවමාදිනයෙහි පොමෙනො පදවිසං ආහ. තතො පරම්පි වතුහි උපමාහි

1. සී. I. පරයඤඤතාරපරීත.

දෙසනං යෙව ථොමෙති. තත්‍ථ **නික්කුජ්ජිතන්ති**: අධොමුඛං ඨපිතං, තෙන මුඛජ්ඣතං වා, **උක්කුජ්ජෙය්‍යාති**: උපරිමුඛං කරෙය්‍ය, **පරිවත්තන්ති**: තිණපණ්ණාදිනා ඡාදිතං. **විවරෙය්‍යාති**: උඝාටෙය්‍ය, **මූළ්හස්සාති**: දිසා මූළ්හස්ස; **මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යාති**: හත්‍ථෙ ගහෙත්වා එස මග්ගොති මග්ගං උපදිසෙය්‍ය,[1] **අන්ධකාරෙති**: චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙ, අයං තාව පදත්ථො. අයං පන අධිප්පායයොජනා; යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං **උක්කුජ්ජෙය්‍ය** එවං සඞ්ගම්මවිමුඛං අසද්ධම්මෙ පතිට්ඨිතං[2] මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙත්වා යථා පටිවජ්ජනාය විවරෙය්‍ය එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනන්තරධානතො පඨාය මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපටිවජ්ජනං සාසනං විවරෙන්තෙන යථාමූළ්හස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය එවං කුම්මග්ගම්මිච්ඡාමග්ගපටිපන්නස්ස සග්ගමොක්ඛ මග්ගං ආචික්ඛන්තෙන යථාඅන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය එවං මොහන්ධකාරෙ නිමුග්ගස්ස මෙ බුද්ධාදිරතනරූපානි අපස්සතො තපපටිච්ඡාදකමොහන්ධකාරවිධංසනදෙසනාපජ්ජොතධාරණෙන භගවතා නානානයෙහි පකාසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එවං දෙසනං ථොමෙත්වා තාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්නාවිත්තො පසන්නාකාරං කරොන්තො **එසාහන්ති** ආදිමාහ. තත්‍ථ **එසාහන්ති**: එසො **අහං, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමීති** භාවා මෙ සරණං පරායනං අස්සාති තා හිතස්ස විධාතාති ඉමිනා අධිප්පායෙන භගවන්තං ගච්ඡාමි ජානාමි බුජ්ඣාමීති වා, යෙසං හි ධාතූනං ගති අත්ථො බුද්ධිපි තෙසං අත්ථො. **ධම්මන්ති** අධිගතමෙහ සච්ඡිකාතබ්බරොධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ චතූසු අපායෙසු අපතමානෙ ධාරෙතීති ධම්මෙ, අරියමග්ගො වෙව නිබ්බාණඤ්ච. වුත්තං හෙතං "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සංඛතා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වා විරාගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති ච න කෙවලං අරියමග්ගො වෙව නිබ්බාණඤ්ච, අපිච ඛො අරියඵලෙපි සඞ්ඝං පරියන්තිධම්මොපි. වුත්තං හෙතං:

"රාගවිරාගමනෙජමසොකං ධම්මමසංඛතමපපජ්ජ කුලං
මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්තං ධම්මම්මං සරණත්ථමුපෙමී"ති

එත්ථ හි **රාගවිරාගන්ති** මග්ගො වුත්තො, **අනෙජමසොකන්ති** ඵලං, **අසංඛතන්ති** නිබ්බාණං, **අපජ්ජකුලං මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්තන්ති** පරියත්තිධම්මොපි වුත්තො. **නික්ඛිත්තං**න්ති: දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤඝන සංඝතං අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහං, එත්තාවතා සුප්පබුද්ධෝ තීණි සරණගමනානි පවෙදෙසි. **උපාසකං මං භගවා ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගතං**න්ති අජ්ජ තං ආදිං කත්වා; අජ්ජදග්ගෙනිපි පාඨො. තත්‍ථ දකාරො පදසන්ධිකරෝ. අජ්ජ අග්ගෙ කත්වාති අත්ථො. පාණෙහි උපෙතං යාව මෙ ජීවිතං පවත්තති තාව උපෙතං අනඤ්ඤසත්ථුකං තීහි සරණගමනෙහි සරණං ගතං රතනත්තයස්ස උපාසනතො උපාසකං කපටිය කාරකං මං භගවා උපධාරෙතු ජානාතූති අත්ථො. ඉමස්ස ච සරණගමනං අරියමග්ගාධිගමෙනෙව නිප්ඵන්නං, අඤ්ඤාසයං පන ආචිකරොන්තො එව

1. සී. II. පවෙදෙය්‍ය. 2. සී. II. පතිතං.

මාහ. **භගවතෝ භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා**ති: භගවතෝ වචනං විතෙතන අභිනන්දිත්වා තමේව අභිනන්දිතභාවං පකාසෙන්තෝ වුත්තනයෙන වාචාය අනුමොදිත්වා; **අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි**ති: තං භගවන්තං පවත්තිතිතෙන වන්දිත්වා නික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා සත්ථුගුණේ නිත්තාවිතෙත්තා යාව දස්සනවිසයසමතික්කමා භගවන්තං යෙව පෙක්ඛමානෝ පජ්ලිකෝ නමස්සමානෝ පක්කාමි. පක්කන්තොව **ඛුද්දරොගාභිභවෙන ජීන්නාහත්ථපාදඟුලි උක්කාර**[1]**ගතෝත්තා** සමන්තතෝ **විස්සඳමානාසවෝ කණ්ඩුතිපතිපිලිතෝ** අසුචි දුග්ගන්ධෝ ජෙගුච්ඡතමෝ **පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තෝත්තා** නායං කායෝ ඉමස්ස අච්චන්තසන්තස්ස **පණීතතමස්ස** අරියධම්මස්ස ආධාරෝ භවිතුං යුත්තොති උපපත්තාභිසන්ධිනා විය සඟඝසංවත්තනියෙන පුඤ්ඤකම්මෙන ඔකාසෙ කතෙ අපායුපග සංවත්තනියෙන උපවෙජ්දකෙන පාපකම්මෙන කතුපච්චෙන චෝදිය මානෝ තරුණවච්ඡිය ඛෙත්තුඤ ආපතිත්වා මාරිතෝ. තෙන වුත්තං:-**අථ ඛෝ අච්චරපක්කන්තං සුප්පබුද්ධං කුසිං ගාවි තරුණවච්ඡා ඛෙත්තු අභිපා තෙත්වා ජීවිතා වොරොපෙසී**"ති. සෝ කිර අතීතෙ එකෝ සෙඨිපුත්තෝත්තා හුත්වා අත්තතෝ සහායෙති තීහි සෙඨිපුත්තෙහි සද්ධිං කීළන්තෝත්තා එකං නගර සොභිනිං ගණිකං ඵස්සානං නෙත්වා දිවසං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා අස්ඩ්ඝතෙ සුරියෙ සහායෙ එතදවොච: ඉමිස්සා හඤ්ඤෙ කහාපණසහස්සං බහුකඤ සුවණ්ණං මහාඝානි ච පසාධනානි සංවිජ්ජන්ති ඉමස්මිං වනෙ[2] අඤ්ඤතු කොචි නත්ථි රත්තිං ච ජානා, හන්ද ඉමං මයං මාරෙත්වා සබ්බං ධනං ගහෙත්වා ගච්ඡාමාති. තෙ චත්තාරොපි ජනා එකජ්ඣාසයා හුත්වා තං මාරෙතුං උපක්කමිංසු. සා තෙහි මාරියමානා ඉමෙ නිල්ලජ්ජා නික්කරුණා මයා සද්ධිං කීළසසන්ථවං කත්වා අනපරාධං මං කෙවලං ධනලොභෙන මාරෙන්ති එකවාරං තාව මං ඉමෙ මාරෙන්ති, අහං පන යක්ඛිනී හුත්වා අනෙකවාරං ඉමෙ මාරෙතුං සමත්ථා භවෙය්‍යන්ති පස්ථනා කත්වා කාලමකාසි. තෙසු කිර එකො පුක්කුසාතිකුලපුත්තෝත්තා අහොසි, එකෝ බාහියෝ දාරුදීරියෝ, එකෝ තම්බදාඨිකෝ චොරඝාතකෝ, එකෝ සුප්පබුද්ධෝ කුසී, ඉති ඉමෙසං චතුන්නං ජනානං අනෙකසතෙ අත්තභාවෙ සා යක්ඛියොනියං නිබ්බත්තා ගාවී හුත්වා ජීවිතා වොරොපෙසි නෙ ච තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන අනන්තරමරණං පාපුණිංසු. එවං සුපපබුද්ධස්ස කුසිස්ස සහසා මරණං ඥාත්වා, තෙන වුත්තං.-"**අථ ඛෝ අච්චරපක්කන්තං**=පෙ=වොරොපෙසී"ති. අථ සඞ්ඝභුල්ලා භික්ඛූ තස්ස කාලකිරියං භගවතෝ ආරොචෙත්වා අඤ්ඤ සම්පරායං පුච්ඡිංසු, භගවා ව්‍යාකාසි, තෙන වුත්තං:-"**අථ ඛෝ සඞ්ඝභුල්ලා භික්ඛූ**"ති ආදි. **තත්ථ තිණ්ණං සංයොජනානං පහීනත්තා**: සක්කාය දිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසොති ඉමෙසං තිණ්ණං භවබන්ධනානං සමුච්ඡෙදවසෙන පහානා, **සොතාපන්නොත්තා**: සොතසංඛාතං අරියමග්ගං ආදිතෝ පන්නොත්තා, වුත්තං හෙතං "සොතෝ සොතොති ඉදං ආවුසො සාරිපුත්ත වුච්චති, කතමෝ නු ඛෝ ආවුසො සොතොති? අයමෙව අරියෝ අට්ඨඞ්ගිකෝ මග්ගො"ති ආදි. **අවිනිපාතධම්මොත්තා**: විනිපතනං=විනි

1. සී. II. උපකාර. 2. සී. I. කානෙ.

පාතො, නාස්ස චිනිපාතො ධම්මොති=අවිනිපාතධම්මො, චතුසු අපායෙසු උපපජ්ජනවසෙන අපතනසභාවොති අත්ථො. **නියතොති**: ධම්මනියාමෙන සම්මත්තනියාමෙන නියතො, **සම්බොධිපරායනොති**: උපරිමග්ගත්තය සංඛාතා සම්බොධි පරං අයනං අස්ස ගති පරිසරණං අවස්සං පත්තබ්බන්ති=සම්බොධිපරායනො. එතෙනස්ස කා ගති කො අභිසම්පරායොති පුච්ඡාය භද්දිකා එව සුප්පබුද්ධස්ස ගති න පාපිකාති අයමත්ථො දස්සිතො, න පන තෙන සම්පත්තා ගතීති. තං පන පුච්ඡානුසන්ධිවසෙන පකාසෙතුකාමො ධම්මරාජා එත්තකමෙව අභාසි. පස්සතිහි භගවා මයා එත්තකෙ කථිතෙ ඉමිස්සං යෙව පරිසති අනුසන්ධිකුසලො **එකො භික්ඛු** සුප්පබුද්ධස්ස කුෂ්ඨභාවං උද්දිස්ස කප්පණභාවාය කාරණං **පුච්ඡිස්සති** අථාහං තස්ස තං කාරණං තෙන පුච්ඡානුසන්ධිනා පකාසෙත්වා දෙසනං නිට්ඨපෙස්සාමීති. තෙනෙවාහ:-**"එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරෝ භික්ඛූ"**ති ආදිං, තත්ථ **හෙතූ**ති: අසාධාරණකාරණං, සාධාරණං පන පච්චයොති. අයමෙතෙසං විසෙසො. **සෙනාති**: යෙන හෙතුනා, පච්චයෙන ච, **භූතපුබ්බන්ති**: ජාත පුබ්බං; අතීතෙ කාලෙ නිබ්බත්තං, තං දස්සෙතුං **"සුප්පබුද්ධො"**ති ආදි වුත්තං. කදා පන භූතන්ති? අතීතෙ කිර අනුප්පන්නෙ තථාගතෙ බාරාණසියා සාමන්තා එකස්මිං ගාමෙ එකා කුලධීතා ඛෙත්තං රක්ඛති, සා එකං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පසන්නචිත්තා තස්ස පඤ්ඩඞ්ගි ලාජාසතෙහි සඞ්ගං එකං පදුමපුප්ඵං දත්වා පඤ්චප්පතිට්ඨිතෙන පතිට්ඨි, තස්මිං යෙව ච ඛණෙ පඤ්චවණ්ණා මිගළුද්දකා පච්චෙකබුද්ධස්ස මධුරමංසං දත්වා එතිස්සා පුත්තා භවෙය්යාම තුම්හෙ හි සම්පත්තවිසෙසං ලභෙය්යාමාති ච පත්ථෙසුං. සා යාවතායුකං ඨත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා තතො චුතා එකස්මිං ජාතස්සරෙ පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්ති, තමෙකො තාපසො දිස්වා පරිපාලෙසි තස්සා ච්චරන්තියා පදුමරෙ පදුමරෙ භූමිතො පදුමානි වුළ්හන්ති. එකො වනචරකො දිස්වා බාරාණසිරාජස්සුය ආරොචෙසි. රාජා නං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිං අකාසි. තස්සා කුච්ඡියං ගබ්භො සණ්ඨාසි, මහා පදුමකුමාරො තස්සා කුච්ඡියං වසි, සෙසා ගබ්භමලං නිස්සාය නිබ්බත්තා. තෙ වයප්පත්තා උය්‍යානෙ පදුමසරෙ කීළන්තා එකෙකස්මිං පදුමෙ නිසිදිත්වා පරිපක්කඤ්ඤාණා සංඛාරෙසු ඛයවයං පට්ඨපෙත්වා පච්චෙකබොධිං පාපුණිංසු. තෙසං බ්‍යාකරණගාථා අහොසි:-

"සරොරුහං පදුමපලාසපත්‍රජං සුපුප්ඵිතං භමරගණානුඝාතණං
අනිච්චතං ඛයවයතං විදිත්වා එකො වරෙ ඛගවියාණකපෙපා"ති.

එවං පච්චෙකබොධිං අභිසම්බුද්ධෙසු තෙසු පවසු **පච්චෙකබුද්ධස්සෙසු** අඛණ්ඩනාරෝ තගරසිඛ්ඩිනාම පච්චෙකසම්බුද්ධෝ ගන්ධමාදනපබ්බතෙ නන්දමූලකපබ්භාරෙ සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහස්ස අච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨිතෝ ආකාසෙන ආගන්ත්වා ඉසිගිලිපබ්භාරෙ ඔතරිත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. තස්මිං ච සමයෙ රාජගහෙ එකෝ සෙට්ඨිපුත්තෝ මහතා පරිවාරෙන උය්‍යානකීළනත්ථං නගරතෝ නික්ඛමන්තෝ තගරසිඛ්ඩිපච්චෙක

බුද්ධං දිස්වා කොයං භණ්ඩු කාසාවවසනෝ කුහිං භවිස්සති තථාහි කුහිං වීව රෙන සරීරං පාරුපිත්වා ගච්ඡතීති නිට්ඨිතවා අපසව්‍යං කත්වා පක්කාමි, තං සන්ධාය වුත්තං:-"**සුපඛුද්ධෝ කුහිං ඉමස්මිං යෙව රාජගහෙ**=පෙ= **පක්කාමී**"ති. තත්ථ **ඣායතී**ති: කෝ අයං; ඛිංසනවසෙන වදති. නොවා යනතිපි පාලි. **කුහිනි** අකුහිං යෙව තං සෙති කුෂ්ඨරොගං අකෝකාසවත්ථුං පාපෙනෝ වදති. **කුහිච්චිවරෙනා**ති: කුහිනං චීවරෙන; යෙභුය්‍යෙන හි කුහිනෝ ඛංසමකසසිරිංසපපරිබාහනත්ථං රොගපරිමජ්ජනත්ථං ච යං වා තං වා පිලොතිකඛණ්ඩං ගහෙත්වා පාරුපති. එවමයමපීති දස්සෙති. පංසු කූලච්චරධරත්තා වා අඤ්ඤලානං අනෙකාවණ්ණභාවෙන කුහිසරීරසදිසොති ඒලෙනෙතා 'කුහිච්චිවරෙනා'ති ආහ. **නිමන්තියිත්වා**ති බෙලං පාතෙත්වා; **අපසව්‍යං**[1] **කරිත්වා**ති **පණ්ඩිතා** නාදිසං පවෙචකබුද්ධං දිස්වා වන්දිත්වා පදකඛිණං කරොන්ති. අයං පන අච්ඡඤ්ඣාය පරිභවං තස්ස සවනං කත්වා; අත්තනොව අපසව්‍ය පකෙඛ[2] කත්වා ගතොති: අපඛාමනොතිපි පාඨො, **තස්ස කම්මස්සා**ති: තගරසිඛිමහි පවෙචකබුද්ධෙ "ඣායං කුහී"ති ඒලෙත්වා නිට්ඨහන අපඤ්ඤකරණවසෙන පවත්තපාපකම්මස්ස **නිරයෙ පච්චිස්සා**ති: නිරයගතිනා ඛයිස්ස; පච්චිත්වා නිරයගතිනාතිපි පඨන්ති. **තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා**ති: යෙන කම්මෙන සො නිරයෙ පවිසති ගණ්හි, නා තං කම්මං මනුස්සලොකෙ විපාකං දෙති, යා පනස්ස නානාඛණිකා චෙතනා තදූ පවෙචකබුද්ධෙ විපජ්ජනවසෙන පවත්තා අපරාපරියාය වෙදනීයභූතා, සා අපරාපරියවෙදනියෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන මනුස්සෙසු තිහෙතුකපටිසන්ධියා දිබ්බාය පවත්තියං කුහිභාවං දළිද්දිය පරමකාරුඤ්ඤතං ආපාදෙසි තං සන්ධාය කම්මස්සභාගතාවසෙන "තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා"ති වුත්තං. පරවසෙපි හි ලොකෙ තබ්බෙඛාහාරෝ දිස්සෝ, යථා තං "සා එව නිත්තිරියානි වෙදසාඛජ්ජතා"ති.[3] එත්තාවතා **"කොනු ඛෝ භන්තෙ හෙතු"**ති තෙන භික්ඛුනා පුඨපඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි තස්ස **'කා ගති කෝ අභිසම්පරායෝ'**ති පුබ්බෙ භික්ඛුනි පුඨ පඤ්හං විස්සජ්ජෙතුං, **"යෝ තථාගතප්පවෙදිතං ධම්මවිනය"**නති ආදි වුත්තං. තත්ථ **තථාගතප්පවෙදිතන්ති**: තථාගතෙන භගවතා දෙසනං අක්ඛාතං පකාසිතන්ති=තථාගතප්පවෙදිතං. **ආණම්මා**ති: අධිගණ්හා; නිස්සාය ඤත්වා, "තථාගතප්පවෙදිතෙ ධම්මවිනයෙ"තිපි පාඨො. **ඛණං සමාදිසීති**: "සම්මාසම්බුද්ධං භගවා සවාකඛාතෝ භගවතා ධම්මෝ-සුපටිපන්නා භගවතො සාවකසංඝෝ"ති රතනත්තයසන්නිස්සයපුබ්බභාගඝණං වෙව ලොකුත්තරඝණවාති දුවිධම්පි ඝණං සම්මා ආදිසි යථා න පුන ආදාතබ්බාති, එවං යාව භවකඛයා ගණ්හි. අත්තනොව විත්තාසනත්තානෙ උපපාදෙසීති අත්ථෝ. **සීලං සමාදිසීති**: ආදිසුපි එසෙව නයෝ. **සීලන්ති**: පුබ්බභාගසීලෙන සඞ්ඛං මඤ්ඤසීලං ඵලසීලං; **සුතන්ති**: පරියත්තිඛාහුසච්චං පටිවෙධබාහුසච්චං චාති දුවිධම්පි සුතං, පරියත්තිධම්මාපි හි තෙන ධම්මසවණකාලෙ සච්චපටිවෙධාය සාවකෙහි යථාලඛපකාරං සුතා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා

1. සී. II. & III. අපසව්‍යාමතෝ. 2. සී. II. අපසව්‍යපදක්ඛිණං.
3. සී. I. අයං එව නිත්තිරියානි ඔසධානිති.

සුපපටිවිඛා ච හොන්ති; **ච** ඉති: පඨමමග්ගවජ්ඣකිලෙසාභිසඞ්ඛාරානං වොස්සග්ගපටිනිස්සග්ගාභාවං වාගං. යෙන අරියසාවකා දෙය්‍යධම්මෙසු මුත්තචාගාච්චෙව නොති පයතපාණී වොස්සග්ගරතා. **පඤ්චඤ්ඤ**න්ති: සඞ්ඛිපිත්වාසඤ්ඤාය මග්ගඵලඤ්ඤං වෙව ඵලපඤ්ඤඤ්ච: **කායස්ස භෙදා**ති: උපාදින්නඛන්ධපරිච්චාගං. **පරම්මරණා**ති: තදනන්තරං අභිනිබ්බත්තඛන්ධගහණං, අථ වා "කායස්ස භෙදා"ති ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදං, "පරම්මරණා"ති චුතිතො උඩ්ඩං; **සුගතිං සග්ගං ලොකං** ඉති: පදත්තයෙනාපි දෙවලොකමෙව වදති. සොභි සම්පත්තීනං සොභනත්තා සුන්දරා ගතීති=සුගති. රූපාදීහි විසෙසෙහි සුට්ඨු අග්ගොත්ති=සග්ගො; සබ්බකාලං සුඛමවෙච්ඡ ලොකියති ලුජ්ජතීති වා ලොකොති වුච්චති. **උපපජ්ජනා**ති: පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන උපගතො. **සහව්‍යතා** ඉති: සහභාවං; වචනඤ්ඨො පන සහ ව්‍යති පවත්තති වසතීති වා සහබ්‍යො, සහ ඒති සහ වාති වා, තස්ස භාවො සහබ්‍යතා. **අභිරොචතී**ති: අතික්කමම අභිභවිත්වා වා රොචති විරොචති. **වණ්ණවන්තා**නි. රූප සම්පත්තියා. **ඉද්ධා**ති: පරිවාරෙන; සොභි අසුචිමක්ඛිතං ජජ්ජරං මත්තික භාජනං ජඞ්ඝබ්‍රා අනෙකාරතනවිචිත්‍රතං පභස්සරං රංසිජාල' විනද්ධපුඛ ජම්බුනදභාජනං ගණ්හන්තො විය වුත්තනයප්පකාරං කළෙබරං ඉධ නික්ඛි ත්තං එකච්චත්තකම්මණෙන යථාවුත්තං නිබ්බත්තත්තභාවං මහතා පරිවා රෙන සඞ්ඛං පටිලභීති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං පාපානං අපරිවජ්ජනෙ ආදීනවං පරිවජ්ජනෙ ච ආනිසංසං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථෝ: යථා චක්ඛුමා පුරිසෝ **පරකායෙ** කාඩ්ඪාචරියෙ **විජ්ජමානෙ** සරීරෙ සන්තෙ **විසමානිව** පපා තාදීන්‍යානි වණ්ඩහාවෙන වා විසමානි හත්ථිඅස්සඅජිකුක්කුරගොරූපා දීනි **පරිවජ්ජයෙ** එවං **ජීවලොකස්මිං** ඉමස්මිං සත්තලොකෙ **පණ්ඩිතෝ** සපඤ්ඤපුරිසෝ තාය සපඤ්ඤතාය අත්තනෝ හිතං ජානන්තෝ **පාපානි** ලාමකානි දුච්චරිතානි පරිවජ්ජයය්‍ය, එවං හි යථායං සුපබුඩ්ඩෝ නගරසිඛ්ඛිමහි පවෙච්ඡබුඩ්ඩෙ පාපං අපරිවජ්ජෙත්වා මහන්තං අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජි, එවං ආපජ්ජෙය්‍යාති අධිප්පායෝ. යථා සුපබුඩ්ඩෝ කුඹි මම ධම්ම දෙසනං ආගම්ම ඉදානි සංවෙගජපත්තෝ පාපානි පරිවජ්ජෙන්තෝ උදර විසෙසං අධිගඤ්ඡි, එවං අඤ්ඤෙපි උළාරං විසෙසාධිගමං ඉච්ඡන්තෝ පාපානි පරිවජ්ජෙය්‍යාති අධිප්පායෝ.

තතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ **කුමාරකා**ති තරුණපුග්ගලා; යෙ සුභාසිත දුබ්භාසිතස්ස අත්ථං ජානන්ති තෙ ඉධ කුමාරකාති අධිප්පෙතා, ඉමෙහි සත්තා ජාතදිවසතො පඨාය යාවපවදසවස්සකා කුමාරකා බාලාති දුච්චච්චන්ති, තතොපරං වීසති වස්සාති යුවානොති; **මච්ඡකෙ බාධෙන්තී**ති: මහාඋම්මිපෙ එකස්මිං තලාකෙ

1. සී. II. මූල.

නිදුඝකාලෙ උදකෙ පරිකිලිණෙ නිනහඨානෙ තං උදකං උසසිඤචිත්වා බුදධසමවෙජ ගණහනතී වෙව හනනතී ච පවිසිත්වා ඛාදිසසාමාති. **තෙනුපසංකමීති** මඝහතො ථොකං තලාකං අනිඝකමීත්වා සිතො, තසමා උපසඩකමීති වදති; තෙ පන කුමාරකෙ අත්තනි විසසාසං ජනෙතුං උපසංකමි, **භාගථ වොති:** එත්ථ වොති නිපාතමත්තං, **දුකඛයසසූති** නිසසඤඤෙ සාමිවචනං, දුකඛයසාති අත්ථො. **අපියං වො දුකඛනති:** කිං තුම්හාකං සරීරෙ උපජජනකදුකඛං අපියං අනිඨනති පුචඡති. **එතමත්ථං විදිත්වාති:** ඉමෙ සත්තා අත්තනො දුකඛං අනිචඡන්තා එව සුත්වා දුකඛහෙතුං පරිපුචඡන්තා අත්තනො තං ඉචඡන්තා එව නාම හොනතීති එතමත්ථං සබබාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදුනනති:** ඉමං පාපකිරියාය නිසෙධනං ආදිනවවිභාවනව උදුනං උදුනෙසි. **තසසත්ථෙ:** යදි තුම්හාකං සකලමාපායිකං සුගතියං ච අපපාපුණිතුං **තසසදුකඛගඝනතාදිභෙදදුකඛං අපියං** අනිඨං යදි තුම්හෙ තතො භායථ **ආචිවා** පරෙසං පාකටභාවවසෙන අපවිචඡන්නං කත්වා කායෙන වාචාය වා පාණාතිපාතාදිපපභෙදං **යදි වා රහො** අපාකටභාවවසෙන පවිචඡන්නං කත්වා මනොචාරෙ එව අභිජඣාදිපපභෙදං අණුමත්තමපි **පාපකං** ලාමකකම්මං **මාකසථ** මාකරිත්ථ, අථ පන තං පාපකම්මං එතරහි කරොථ ආයතිං වා කරිසසථ නිරයාදිසු චතූසු අපායෙසු ච මනුසෙසු තසස ඵලභූතං දුකඛං ඉතො වා එතො වා පලායනෙනාපි අමෙහ නානුබඣිසසතීති අධිපපායෙන **උපෙවම** සංවිචව පලායනමපි තුම්හාකං තතො **මුතති** මොකඛා නත්ථි, ගතිකාලාදිපපචචයානතරසමවායෙ පච්චති යෙවාති දසෙසති. පලායනෙනිපි පඣාති. වුත්තනයෙන යත්ථ කත්ථචි ගමනෙ පකකමනෙ සතීති අත්ථො. අයඤ අත්ථො න "අනතලිකෙඛ න සමුද්ද මජඣෙ=පෙ=පාපකම්මා"ති ඉමාය ගාථාය දීපෙතබ්බො.

චතුත්ථ සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤචමෙ තදහූති: තසමිං අහනි; තසමිං දිවසෙ. **උපොසථෙති:** එත්ථ උපවසනතී එත්ථාති=උපොසථො. උපවසනතී සීලෙන වා අනසනෙන වා උපෙතා හුත්වා වසනතීති අත්ථො. අයං හි උපොසථසද්දො, "අඣඟ සමන්නාගතං උපොසථං උපවසාමි"ති ආදිසු සීලෙ ආගතො. "උපොසථො වා පවාරණා වා"ති ආදිසු පාතිමොකඛුදෙදසාදි විනයකම්මෙ. ගොපාලකූ පොසථො නිගණ්ඨපොසථො"ති ආදිසු උපවාසෙ. "උපොසථො නාගරාජා"ති ආදිසු පඤඤත්තියං. "අජජුපොසථො පණ්ණරසො"ති ආදිසු දිවසෙ. ඉධාපි දිවසෙ යෙව දට්ඨබ්බා. තසමා තදහුපොසථෙති තසමිං උපොසථදිවසභූතෙ අහනීති අත්ථො. **නිසිනනා හොතීති:** මහාභික්ඛුසංඝපරිවුතො ඔවාදපාතිමොකඛං උද්දිසිතුං නිසිනනො හොති. නිසජජ පන භික්ඛූනං විත්තානි ඔලොකෙනෙතා එකං දුසසීලං පුඤඤං දිසවා "සචාහං

ඉමස්මිං පුග්ගලේ ඉධ නිසින්නෝ යෙව පාතිමොක්ඛං **උද්දිසිස්සාමි** සන්තඛ්ඩස්ස මුඛං ඵලිස්සා"තිති තස්මිං අනුක්කමිත්වා තූණ්හී යෙව අහොසි. එත්ථ ච **උඛනං අරුණ්ණා**නි: අරුණුග්ගමනං පත්වා "උද්දිසතු භන්තෙ භගවා භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛ"න්ති ථෙරෝ භගවන්තං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං යාචි, තස්මිං කාලේ "න භික්ඛවෙ අනුපොසථේ උපොසථෝ කාතබ්බෝ"ති සික්ඛාපදස්ස අපඤ්ඤත්තත්තා, "**අපරිසුඛා ආනන්ද පරිසා**"ති නික්ඛන්තත්තං ථෙරෙන පාතිමොක්ඛුද්දෙසස්ස යාචිතත්තා අනුද්දෙසස්ස කාරණං කථෙන්තෝ අසුකපුග්ගලෝ අපරිසුඛෝති අවත්වා "අපරිසුඛා ආනන්ද පරිසා"ති ආහ. කස්මා පන භගවා තියාමරත්තිං නථා විතිනාමෙසි. තතෝ පඨාය ඔවාදපාතිමොක්ඛං අනුද්දිසිතුකාමෝ තස්ස වත්ථූ පාකටං කාතුං **අද්දසා**නි: කථං අද්දස? අත්තනෝ චෙතොපරියඤ්ඤාණෙන; තඤ්ච පරිසතිං භික්ඛූනං චිත්තානි පරිජානන්තෝ තස්ස මොඝපුරිසස්ස දුස්සීල්ය චිත්තං පස්සි. යස්මා පන චිත්තෙ දිස්සෙ තං සමඞ්ගිපුග්ගලෝ දිස්සෝ නාම හොති. තස්මා "**අද්දසා ඛෝ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානෝ තං පුග්ගලං දුස්සීල**"න්ති ආදි වුත්තං. යථෙව හි අනාගතෙ සන්තානෙ දිවසෙසු පවත්ත මානං පරෙසං චිත්තං චෙතොපරියඤ්ඤාණෙන පජානාති. එවං අතීතෙපීති. **දුස්සීල**න්ති: නිස්සීලං; සීලවිරහිතන්ති අත්ථෝ. **පාපධම්ම**න්ති: දුස්සීලත්තා එව ගිනජ්ඣාසයත්තාය ලාමකසභාවං; **අසුචි**න්ති: අපරිසුඛෙහි කායකම්මාදිහි සමන්නාගතත්තා න සුචිං; **සංකස්සරසමාචාර**න්ති: කිච්ඡෙන පරෙසං ආසංකනීයත්තාය සංකාය සරිතබ්බසමාචාරං, අථ වා කෙනචිදෙව කරණීයෙන මන්තයන්තෙ භික්ඛූ දිස්වා කින්නු ඛෝ ඉමෙ මයා කතකම්මං ජානිත්වා මන්තෙන්තීති අත්තනෝ යෙව සංකාය සරිතබ්බසමාචාරං; ලජ්ජිතබ්බත්තාය පවිජ්ඣාදෙ තබ්බස්ස කාරණතෝ පටිච්ඡන්නං කම්මන්තං එතස්සාති=**පටිච්ඡන්න කම්මන්තෝ**, තං, කුචජ්ජිතසමණවෙසධාරිත්තාය න සමණන්ති=අස්සමණං, සලාකග්ගහණාදිසු කිත්තකා සමණාති ච ගණනාය අහම්පි සමණොමහීති මිච්ඡාපටිඤ්ඤස්ස සමණපටිඤ්ඤං. අසෙඛ චාරිත්තාය අබ්‍රහ්මචාරිං. **අසෙඛෙසු** සබ්‍රහ්මචාරිනෝ සුනිවත්ථේ සුපාරුතෙ සුපත්තධරෙ ගාමනිගමාදිසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තෙ දිස්වා අබ්‍රහ්මචාරී සමානෝ සයම්පි තාදිසෙන ආකාරෙන පවිජ්ජන්තෝ උපොසථාදිසු ච සන්දිස්සන්තෝ අහම්පි බ්‍රහ්මචාරීති පවිඤ්ඤං දෙන්තෝ විය හොතීති=බ්‍රහ්මචාරිපවිඤ්ඤං. පූතිනා කම්මෙන සීලවිපත්තියා අන්තෝ අනුපවිඨත්තා **අන්තෝපූතිං**, ඡවාරෙහි රාගාදීහි කිලෙසවස්සනෙන තින්තත්තා **අවස්සුතං**, සබ්බාහි රාගාදිකචවරත්තා සීලවන්තෙහි ඡඩ්ඩෙතබ්බත්තා ච **කසම්බුජාතං**; මජ්ඣෙ **භික්ඛුසංඝස්ස නිසින්න**න්ති: සංඝපරියාපන්නෝ විය භික්ඛුසංඝස්ස අන්තෝ නිසින්නත්තා; **දිස්සෝසි**ති: අයං පන න පකතත්තොති භගවතා දිස්සෝ අසි, යස්මා ච එව දිස්සෝ තස්මා නත්ථි **තෙ** තව භික්ඛූහි සද්ධිං එකකම්මාදි සංවාසෝ, යස්මා පන සෝ සංවාසෝ තව නත්ථි, තස්මා "උළෙහි ආවුසෝ"ති එවමෙත්ථ පදයොජනා වෙදිතබ්බා. **නනිසමපි සෝ පුග්ගලෝ තුණ්හී අහොසී**ති: අනෙකවාරං වත්තාපි ථෙරෝ සයමෙව නිබ්බිඤ්ඤණ

ඔරම්ඝසතීති වා ඉදානි ඉමෙසං පරිපතතිං ජානිස්සාමීති[1] වා අධිප්පායෙන තුණ්හී අහොසි. **බාහාසංඝසෙච්චාති**: භගවතා මයා ච යථාවතෝ දිට්ඨා යාවතතියං උපෙතීති වුතතෙතා න උඨානි ඉදානිස්ස නිකකඩ්ඪනකාලෙ මා සංඝස්ස උපොසථනතරායො අහොසීති බාහායං අග්ගහෙසි තථා ගහෙත්වා; **බහි මාරකොඨකා නික්ඛාමෙච්චාති**: චාරකොඨකසාලතො බහි නික්ඛා මෙත්වා; බහිනි පන නික්ඛාමිතඨානදසසනං. අථවා "බහිචාරකොඨකා"ති බහිචාරකොඨකතොපි නික්ඛාමෙත්වා න අනතොචාරකොඨකතො, එවං උභ යථාපි විහාරතො බහි කත්වාති අත්ථො. **සුචිසමිකං දණ්ඩාති**: අග්ගලසුචිං උපරි ඝටිකව ආදඤ්ඤිත්වා; සුඨුතරං ඨපෙතබ්බාති අත්ථො. **යාව බාහාගහණාපි නාමාති** මිනා අපරිසුඩා ආනාඳපරිසාති වචනං සුත්වා එව භි තෙන පකකමිතබ්බං සියා එවං අපකකමිත්වා "යාවබාහාගහණාපිනාම සො මොඝ පුරිසො ආගමෙස්සතී"ති අවජ්ජරියමිදනති දසෙසති. ඉදමපි ගරහනවජ්ජරිය මෙවාති වෙදිතබ්බං. අථ භගවා විනෙතෘසි: ඉදානි භික්ඛුසංඝො අබ්බුද ජාතො, අපරිසුඩා පුග්ගලා උපොසථං ආගච්ඡනති, න ච තථාගතා අපරි සුඩාය පරිසාය උපොසථං උදදිසනති, අනුදදිසනෙත ච භික්ඛුසංඝස්ස උපොසථො පවතතිස්සති, යන්නූනාහං ඉතො පඨාය භික්ඛූනං යෙව පාති මොක්ඛුදෙදසං අනුජානෙය්යනති චිනතෙත්වා භික්ඛූනං යෙව **පාති මොක්ඛං උදදිසෙය්යා**"ති: තතථ **තදුනාහ**නති: ඉදානි අහං **උපොසථං න කරිස්සාමි පාතිමොක්ඛං න උදදිසිස්සාමි**ති පවෙචකං නකාරෙන සමබනධං. දුවිධංහි පාතිමොක්ඛං,ආණාපාතිමොක්ඛං ඔවාදපාතිමොක්ඛනති. තෙසු "සුණාතු මෙ භනෙතා"ති ආදිකා ආණාපාතිමොක්ඛං. තං සාවකා එව උදදිසනති න බුඩා, අයං අඤ්ඤමසං උදදිසියති. "ඛනතිපරමං=පෙ= සබබපාපසස අකරණං=පෙ=අනුපවාදෙ අනුපඝාතො=පෙ=එතං බුඩාන සාසන"නති ඉමා පන තිසෙසා ගාථා ඔවාදපාතිමොක්ඛං නාම. තං බුඩා එව උදදිසනති න සාවකා, ඡනනමපි වසසානං අචචයෙන උදදිසනති, දීඝායුක බුඩානං හි ධරමානකාලෙ අයමෙව පාතිමොක්ඛුදෙදසො. අපපායුකබුඩානං පන පඨමබොධියං යෙව, තතො පරං ඉනරො, තව ඛො භික්ඛු එව උදදිසනති න බුඩා, තසමා අමහාකමපි භගවා වීසතිවසසමතතං ඔවාද පාතිමොක්ඛං උදදිසිත්වා ඉමං අනතරායං දිසවා තතො පරං න උදදිසි. **අඛා නනති**: අකාරණං; **අනවකාසොති**: තසෙසව වෙවචනං. කාරණං හි යථා නිඨනි එවඨ ඵලං තදයතතවුතතිතායාති ඨානනති වුචචති. එවං අනව කාසොනිපි වුචචතීති. **ඝනති** කිරියා පරාමසනං. තං හෙඨා වුතතනයෙන යොජෙතබ්බං, **"අඡිමෙ භික්ඛවෙ මහාසමුදදෙ"**ති කො අනුසන්ධි..යථායං අපරිසුඩාය පරිසාය පාතිමොක්ඛසස අනුදදසෙො වුතතෙතා, සෙෙ ඉමසමිං ධමමවිනයෙ අවජ්ජරියෙෙ අබභුතෙෙ ධමමෙතනි තං අපරෙහි සතතහි අවජ්ජරියබභුතධමමෙහි සඬිං විභජිත්වා දසෙසතුකාමෙෙ පඨමං තාව තෙසං උපමානවෙන මහාසමුදදෙ අඨඅවජ්ජරියබභුතධමමෙ දසෙසනෙතා **සත්ථා** "අඡිමෙ භික්ඛවෙ මහාසමුදදෙ"ති ආදිමාහ. **අසුරාති**: පකති දෙවෙ විය

1. සී. I. පරිජානිස්සනීති වා.

න සුරන්ති නඉසන්ති න විරොචන්තීති=අසුරා; සුරා නාම දෙවා, තෙසං පටි පක්ඛාති වා=අසුරා. වෙපචිත්ති පහාරාදයො. තෙසං භවනං සිනෙරුස්ස හෙට්ඨා භාගෙ. තෙ තත්ථ පවිසන්තා නික්ඛමන්තා සිනෙරුපාදෙ මණ්ඩපාදිං නිම්මිණිත්වා කීළන්තාව අභිරමන්ති. තත්ථ තෙසං අභිරතියා ඉමෙ ගුණෙ දිස්වා ආහ: **යෙ දිස්වාදිස්වා අසුරා මහාසමුද්දෙ අභිරමන්ති**නි: තත්ථ **අභිරමන්ති**නි: රතිං වින්දන්ති; අනුභවණවසෙන වසන්තීති අත්ථො. **අනුසුබන්තිනෙනා**ති ආදීනි සබ්බානි අනුපවිපාපියා නින්නානාවසෙව වෙවචනානි. **නාසඤ්ඤතෙනෙව පපාතො**ති: න ඡිජ්ජනතඨෙන මහාසොබ්භො විය ආදිතොව පපාතො. සො හි තීරදෙසතො පඨාය **එකඬ්ගුලවඩ්ගුල**විදත්ථි රතන යට්ඨි උසභ අඩ්ඪගාවුත ගාවුත යොජනාදිවසෙන ගම්භීරෙ හුත්වා ගවජ්ජනෙතා සිනෙරුපාදමූලෙ චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ හුත්වා ඨිතොති දස්සෙති. **සීතඔම්මා**නි: සීතසභාවෙ, අවඡින්ත සභාවෙ; **න මතෙන කුණපෙන සංවසන්ති**නි: යෙන කෙනචි හත්ථි අස්සාදිනං කළෙබරෙන සද්ධිං න වසති; **තීරං පාපෙන්ති**නි: තීරං අප නෙති. **ථලං උස්සාදෙන්ති**නි: හත්ථෙන ගහෙත්වා විය විවිධපහාරෙනෙව ථලෙ සංඛිපති. **ගඟාසමුද්දා**නි: අනොතත්තදහස්ස දක්ඛිණමුඛතො නික්ඛන්තනදී පඨමං හුත්වා පවත්තඨානෙ ගඟාති ආදිනා **පඨමා** සංඛ්‍යාතා. තත්‍රායං ඉමාසං නදීනං ආදිතො පඨාය **උප්පත්තිකථා**: අයං හි ජම්බුදීපො දසසහස්සයොජනපරිමාණො, තත්ථ චතුසහස්ස යොජනප්පමාණො පදෙසො උදකෙන අජ්ඣොත්ථටො සමුද්දසදිසෙ සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති, තිසහස්සයොජනප්පමාණෙ මනුස්සා වසන්ති. තිසහස්සයොජනප්පමාණෙ කිමවා පනිඛිතො. උබ්බෙධෙන පඨයොජනසතිකො චතුරාසීතිකූට සහස්සපතිමණ්ඩිතො සමන්තතො සන්දමානපඨවන්තරදීවිත්තෙතා යථා ආයාමෙන විත්ථාරෙන ගම්භීරතාය ච පඤ්ඤාසයොජනප්පමාණෙ දියඩ්ඪ යොජනසතපරිමණ්ඩලො අනොතත්තදහො කණ්ණමුණ්ඩදහො රථකාර දහො ඡද්දන්තදහො කුණාලදහො මන්දාකිනිදහො සීහප්පපාතදහොති සත්තමහාසරා පතිඨිතා. තෙසු අනොතත්තදහො සුදස්සනකූටං චිත්තකූටං කාලකූටං ගන්ධමාදනකූටං කෙලාසකූටන්ති ඉමෙහි පඨම පබ්බත කූටෙහි පරික්ඛිත්තො; තත්ථ සුදස්සනකූටං සොවණ්ණමයං තියොජනසතුබ්බෙධං අනෙකාකාරමුඛ්‍යඤාණං තමෙව සරං පටිච්ඡාදෙත්වා සිතං, චිත්තකූටං සත්තරතනමයං; කාලකූටං අඤ්ජනමයං, ගන්ධමාදන කූටං මසාරමයං; අබ්භන්තරෙ මුඛවට්ටිං, මූලගන්ධො සාරගන්ධො එහුගන්ධො තචගන්ධො පත්තගන්ධො පුප්ඵගන්ධො ඵලගන්ධො පත්තගන්ධො ගන්ධගන්ධොති ඉමෙහි දසහි ගන්ධෙහි උස්සන්නං නානප්පකාර ඔසධසඤ්ඡන්නං කාලපක්ඛෙ උපොසථදිවසෙ ආදිත්තං විය අගාරං[1] පජ්ජලිතං තිට්ඨති, කෙලාසකූටං රජතමයං, සබ්බානි චෙතානි සුදස්සනෙන සමාත්‍රබ්බෙධඤාණානි තමෙව සරං පටිච්ඡාදෙත්වා සිතානි. තත්ථ දෙවානුභාවෙන නාගානුභාවෙන ච දෙවෝ වස්සති නදියො ච සන්දන්ති, නං සබ්බම්පි උදකං අනොතත්තමෙව පවිසති

1. සී. II & III. අඞ්ගාරං.

වඤ්ඣිම සුරියා දක්ඛිණෙන වා උත්තරෙන වා ගච්ඡන්තා පබ්බතන්තරෙන තඤ්ඣ ඔභාසං කරොන්ති, උජුකං ගච්ඡන්තා න කරොන්ති, තෙනෙවස්ස අනොතත්තා නදී සංඛා උදපාදි. තඤ්ඣ රතනමය මනුඤ්ඤසීතොදකසම්පාදකානි තලාකානි මච්ඡකච්ඡපාදීනි නිම්මලපුලිනසඤ්ඡාදිතානි නිම්මලූදකානි තදුපභොගසුහතානං කම්ම නිබ්බත්තානෙව නානානත්ථානි ච භොන්ති, යත්ථ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධා ඉද්ධිමන්තො සාවකා ඉසයොපි නහානාදීනි කරොන්ති, දෙවයක්ඛාදයොපි ච උදකක්ඛෙලං කීළන්ති, තස්ස චතූසු පස්සෙසු සීහමුඛං හත්ථිමුඛං අස්සමුඛං උසභමුඛන්ති චත්තාරි උදකනික්ඛමනමුඛානි භොන්ති යෙහි චතස්සොපි නදියො සන්දන්ති; සීහමුඛතොපි නික්ඛන්තනදීතීරෙ කෙසරසීහා බහුතරා භොන්ති, තථා හත්ථිමුඛාදීහි හත්ථි අස්ස උසභා, පුරත්ථිමදිසතො නික්ඛන්ත නදී අනොතත්තං නික්ඛමිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ඉතරා තිස්සොපි නදියො අනුපුබ්බෙන[1] පාචීනහිමවන්තෙනෙව අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසන්ති. පච්ඡිමදිසතො උත්තරදිසතො ච නික්ඛන්තනදියොපි තථෙව පදක්ඛිණං කත්වා පච්ඡිමහිමවන්තෙනෙව උත්තරහිමවන්තෙනෙව ච අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසන්ති. දක්ඛිණදිසතො නික්ඛන්ත නදී පන තං නික්ඛමිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණෙන උජුකං පාසාණපිට්ඨෙනෙව සඤ්ඤොජනං ගන්ත්වා පබ්බතං පහරිත්වා උඤ්ඤය පරිකෙඛ්පෙන තිංසාවුතපමාණඋදකධාරා හුත්වා ආකාසෙන සඤ්ඤොජනං ගන්ත්වා තියග්ඝලෙ නාම පාසාණෙ පතිතා පාසාණෙ උදකධාරාවෙගෙන තිණ්ණං තඤ්ච පඤ්චයොජනපමාණං තියග්ඝලානාම මහාපොක්ඛරණිං ජානා. පොක්ඛරණියා කූලං භින්දිත්වා පාසාණං පච්ඡිත්වා සඤ්ඤොජනානි ගන්ත්වා තත්ථ ඝනපඨවිං භින්දිත්වා උම්මග්ගෙන සඤ්ඤොජනානි ගන්ත්වා විඤ්ඣං[2] නාම නිරච්ඡාජබ්බතං පහරිත්වා හත්ථලෙ පවඩ්ඪුලිඝදිසා පවධාරා හුත්වා පවත්තති. සා නික්ඛමනූ අනොතත්තං පදක්ඛිණං කත්වා ගතට්ඨානෙ ආවත්තනගඟාති වුච්චති. උජුකං පාසාණ පිට්ඨෙන සඤ්ඤොජනානි ගතට්ඨානෙ කණ්හගඟාති ආකාසෙන සඤ්ඤොජ නානි ගතට්ඨානෙ ආකාසගඟාති තියග්ඝලපාසාණෙ පඤ්චයොජනෙ කාසෙ ඨිතා තියග්ඝලපොක්ඛරණීති කූලං භින්දිත්වා පාසාණං පච්ඡිත්වා සඤ්ඤොජනානි ගතට්ඨානෙ බහලගඟාති උම්මග්ගෙන සඤ්ඤොජනානි ගතට්ඨානෙ උම්මග්ගගඟාති වුච්චති. විඤ්ඣං නාම තිරච්ඡානපබ්බතං පහරිත්වා පවධාරා හුත්වා පවත්තට්ඨානෙ ච ගඟා යමුනා අච්චිරවතී සරභූ මහිනී පවඩ්ඪා සාඛං ගතා, එවමෙතා පඤ්චමහානදියොපි හිමවන්තතො පවත්තන්තීති වෙදිතබ්බා. තත්ථ **නදීති** ආදිකං හොත්තූ, **ගඟා සම්බූතාති** ආදිකං නාමං, **සවන්තිගොත්‍රා**: යා කාචි සන්දමානා ගච්ඡන්තියො මහානදියො වා ඛුද්දා දියො වා; **අපෙපන්තීති**: අලලීයන්ති ඔසරන්ති. **ධාරාති**: උදකධාරා **පූරන්තීති**: පුණ්ණාභාවෙ. මහාසමුද්දස්ස හි අයං ධම්මතා: ඉමස්මිං කාලෙ දෙවෙ මඤ්ඤෙ ජාතො ජාලකඩ්ඩාදිනි ආදාය මච්ඡකච්ඡපෙ ගණ්හිස්සාමාති වා ඉමස්මිං කාලෙ අතිවහන්තී වුඩ්ඪි න ලනිස්සාම භුඤ්ඣා පිඝිපාසාණඤ්ඣා නන්ති වා තං න සක්කා වත්තුං. පඨමකපප්පිකකාලතො පඨාය හි යං

1. සී. II. අනොසත්තම්හි. 2. සී. II & III. විජ්ඣං.

වස්සිත්වා සිනෙරුවෙලං ආහච්ච උදකං සීතං. තතෝ එකගුලම්පතමපි උදකං නෙව හෙට්ඨා ඔතරති, න උඩ්ඩං උත්තරති. **එකරජ්ජෝති**: අසමසිත්තා රජෝ. **මුත්තාති**: බුද්ධකමහන්තවට්ටදීඝාදිභෙදා අනෙකවිධා මුත්තා. **මණීති**: රත්තනීලාදිභෙදෝ අනෙකවිධෝ මණි. **වෙළුරියෝති**: වංස වණ්ණසිරීසපුප්ඵවණ්ණාදිසණ්ඨානතෝ අනෙකවිධෝ. **සංඛෝති**: දක්ඛිණාවත්තආවත්තා[1] කුච්ඡිකඩමනසංඛාදි භෙදෝ අනෙකවිධෝ. **සිලාති**: සෙත කාලමුග්ගවණ්ණාදිභෙදා අනෙකවිධා. **පවාළන්ති**: බුද්ධක මහන්ත මජ්ඣ රත්තඝනරත්තාදිභෙදං අනෙකවිධං. **ලොහිතඞ්කා**න්ති ඡදුමරාගාදිභෙදං අනෙකවිධං, **මසාරගල්ලං** පන කබරවිත්තඵලිකන්ති වදන්ති. **මහතං භූතානන්ති**. මහන්තානං සත්තානං. **තිමිතිමිඟලාදිකා** තිස්සෝ මච්ඡජාතියෝ. තිමිං ගිලන සමත්ථා තිමිඉඟලාති තිමිව තිමිඉඟලව ගිලනසමත්ථා තිමිරපිඟලාති වදන්ති. **නාගාති**: උම්මිපිඨිවාසිනොපි විමානඤ්ඤනාගාපි; **එවමෙවඛෝති**: කිඤාපි සත්ථා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ සොළසහි ඛන්ධිංසහි තතෝ ඒකස්සාපි අවජ්ජරියබහුතඩමෙම විහඤ්ඤිතා දස්සෙතුං සක්කොති, තදා උපමාභාවෙන පන ගහිතානං අට්ඨානං අනුරූපවසෙන අඩ්ඩෙව තෙ උපමෙතඛ්බධම්මෙ විභජිත්වා දස්සෙතෙතා **"එවමෙවඛෝ භික්ඛවෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අවජ්ජරියබහුතඩම්මා"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **අනුපුබ්බසික්ඛාය** තිස්සෝ සික්ඛා ගහිතා, **අනුපුබ්බකිරියාය** තෙරස ධුතධම්මා **අනුපුබ්බපටිපදාය** සත්තඅනුපස්සනා අඤ්ඤාසමහාවිපස්සනා අඤ්ඤාය ආරම්මණවිභත්තියෝ සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මා ච ගහිතා, **න ආසනෙනකෙනෙව අසඤ්ඤා පටිවෙධෝති**: මඤ්චකස්ස උපපත්තිත්වා ගමනං විය ආදිතොව සීලපූරණාදිනි අකත්වා අරහත්තපටිවෙධෝ නාම නත්ථි, පටිපාටියා පන සීලසමාධිපඤ්ඤායෝ පූරෙත්වාව අරහත්තුපපත්තිනි අහෝ. **මම සාවකාති**: සොතාපන්නාදිකෙ අරියපුග්ගලෙ සන්ධාය වදති. **න සංවසන්තීති**: උපොසථකම්මාදිවසෙන සංවාසං න ව කරොති. **උක්ඛිපන්තීති**: අපනෙති. **ආරකා වාති**: දූරෙ යෙව **න තෙන නිබ්බානධාතුයා උනත්තං වා පූරත්තං වාති**: අසඛෙය්යෙපි මහාකප්පෙ බුඩ්ඩෙසු අනුප්පජ්ජනෙතුසු එකසන්තොපි පරිනිබ්බාතුං න සක්කොති. තදාපි තුච්ඡා නිබ්බානධාතූති න සක්කා වත්තුං, බුද්ධත්තකාලෙ පන එකොකසම්පි සමාගමෙ අසඛෙය්යාපි සත්තා අමතං ආරාධෙන්ති. තදාපි න සක්කා වත්තුං පූරා නිබ්බානධාතූති. **විමුත්තිරසොති**: කිලෙසෙහි විමුච්චනරසෝ, යඤ්ඤා හි සාසනසම්පත්ති යාවදෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තස්ස විමුත්තියා හොති. **රතනාගනීති**: රතිජනනට්ඨෙන රතනානි; සතිපට්ඨානාදයෝ හි භාවියමානා පුඛ්ඛභාගෙපි අනප්පකං පීතිපාමොජ්ජං නිබ්බත්තෙන්ති, පගෙව අපරභාගෙ. **වුත්තං හෙතං**:–

"යතෝ යතෝ සම්මසති ඛන්ධානං උදයබ්බයං
ලභතී පීතිපාමොජ්ජං අමතං තං විජානත"න්ති.

ලොකියරතනනිමිත්තං පන පීතිපාමුජ්ජං න තස්ස කලභාගම්පි අග්ඝතීති අයමත්ථෝ හෙට්ඨා දස්සිතනයා එව. **පිඨ**:–

---

[1] සී. I. තම්බ.

"චිත්තීකතං මගඤ්ච අතුලං දුල්ලභදස්සනං
අනොමසත්තපරිභොගං රතනන්ති පවුච්චති"ති.

යදි ච චිත්තීකතාදිභාවෙන රතනං නාම හොති සතිපට්ඨානාදීනං යේව නුතතො රතනභාවෝ. බොධිපක්ඛියධම්මානං හි සෝ ආනුභාවෝ යං සාවකා සාවකපාරමිඤාණං පවේචකබුද්ධා පවේචකබොධිඤාණං සම්මාසම්බුද්ධා සම්මා සම්බොධිං අධිගච්ඡන්තීති ආසන්නකාරණත්තා පරම්පරාකාරණං හි දානාදි උපනිස්සයොති එවං රතිජනනඛෙන චිත්තීකතාදිඅත්ථෙන රතනභාවෝ බොධිපක්ඛියධම්මානං යාතිසයෝ, තෙන වුත්තං:-"**නත්ථිමානි රතනානි-යෙසඤ්චිදං-වත්තාරෝසතිපට්ඨානා**"ති ආදි තඤ්ච ආරම්මණෙ පඨහිදිතිං[1] උපධානඛෙන පධානං, සතියෙව පධානං=සතිපධානං, ආරම්මණස්ස පන කායාදිවසෙන චතුබ්බිධත්තා වුත්තං **චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා**නි. තථාහි කාය වෙදනා චිත්ත ධම්මෙසු සුභසුඛනිච්චඅත්තසඤ්ඤිනං පහානතො අසුභදුක්ඛානිච්චානත්තානං ගහණතො පනෙසං කායානුපස්සනාදි භාවෝ විභත්තො. සම්මා පදහන්ති එතෙන ඨ්යං වා සම්මා පදහති පස්සථා සුවදරු වා පදහනන්ති=**සම්මප්පධානං**, පුග්ගලස්ස වා සම්මදෙව පධානභාව කරණතො සම්මප්පධානං, විරියසෙසතං අධිවචනං, තම්පි අනුප්පන්නුප්ප න්නානං අකුසලානං අනුප්පාදනපහානවසෙන අනුප්පන්නුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදනභාවනවසෙන ච චතුබ්බිධත්තා වුත්තං "චත්තාරෝ සම්මප්පධානා"නි. ඉජ්ඣතීති=**ඉද්ධි**, සම්ජ්ඣති නිප්ඵජ්ජතීති අත්ථෝ. ඉජ්ඣන්ති වා එතාය සත්තා ඉඛා වුඛා උඤකංසගතා හොන්තීති ඉද්ධි. ඉති පඨමෙන අත්ථෙන ඉඛිඑව=පාදෙ ඉඛිපාදෙ, ඉඛිකොඨාසොති අත්ථෝ. දුතියෙන අත්ථෙන ඉඛියා පාදෙ පතිඨා අධිගමුපායොති ඉඛිපාදෙ, තෙන ඛි උපරූපරිවිසෙසසංඛාතං ඉඛිං පජ්ජන්ති පාපුණන්ති, සඛායං ඉඛිපාදෙ යස්මා ඡන්දිකෙ චත්තාරෝ අධිපතිඛමෙ ඛ්‍රෙ ඡෙඨකං කත්වා නිබ්බත්තියන්ති තස්මා වුත්තං **"චත්තාරෝ ඉඛිපාදා"**නි. **පඤ්චින්ද්‍රියානී**ති: සඛාදීනි පඤ්ච ඉන්ද්‍රියානි. තඤ්ච අස්සඛියං අභිභවිත්වා අධිමොක්ඛ ලක්ඛණෙ ඉනඨඨං කරොන්තීති[2]=සඛා ඉන්ද්‍රියං. කොසජ්ජං අභිභවිත්වා පග්ගහ ලක්ඛණෙ-පමාදං අභිභවිත්වා උපඨානලක්ඛණෙ-විකෙපං අභිභවිත්වා අවිකෙපලක්ඛණෙ-අඤ්ඤාණං අභිභවිත්වා දස්සනලක්ඛණෙ ඉනඨං කරොන්තීති=පඤ්චින්ද්‍රියං, තානි යෙව අස්සඛියාදීහි අනභිභවනියතො අකම්පියඛෙන සමුපයුත්තධම්මෙසු ඵිරභාවෙන බලානීති වෙදිතබ්බානි. **සත්තබොජ්ඣඩ්ගානි** බොධියා බොධිස්සවා අඟානි=බොජ්ඣඩ්ගා, යා හි එසා ධම්මසාමග්ගි ලොකුත්තරමග්ගසඞ්ඛාත උපජ්ජති තාය ලීනුඛ්ඛව පතිඨානායුඛනකාමුඛත්තකිලමථානුයොග උච්ඡෙදසස්සතාභිනිවෙසා දීනං අනෙකෙසං උපඛවානං පටිපක්ඛභූතාය සතිඛම්මවිචයවිරියපිති පස්සඛිසමාධිඋපෙක්ඛාසංඛාතාය ධම්මසාමග්ගියා අරියසාවකො බුජ්ඣති කිලෙසනිද්දාය වුඨහති චත්තාරි වා අරියසඛානි පටිවිජ්ඣති නිබ්බාණමෙව වා සච්ඡිකරොතීති බොධිති වුච්චති. තස්සා ධම්මසාමග්ගිසංඛාතාය

1. සී. II & III. ඔසකනිඛා. 2. සී. II & III. කාරෙතීති.

බොධියා අභාතිපි බොජ්ඣඞ්ගා, ඤාණඞ්ගමඞ්ගාදයෝ විය. යෝ පෙස වුත්තපපකාරාය ධම්මසාමඤ්ඤාය බුජ්ඣතීති කත්තා අරියසාවකෝ බොධීති වුච්චති **තස්ස** බොධිස්ස අඞ්ගාතිපි බොජ්ඣඞ්ගා, සෙනඞ්ගරථඞ්ගාදයෝ විය. තෙනාහු පොරාණා "බුජ්ඣනකස්ස පුග්ගලස්ස අඞ්ගාති බොජ්ඣඞ්ගා"ති. "බොධියා සංවත්තනතීති බොජ්ඣඞ්ගා"ති ආදිනා නයෙනපි බොජ්ඣඞ්ගානං බොජ්ඣඞ්ගභාවෝ වෙදිතබ්බෝ. **අරියෝ අට්ඨඞ්ගිකෝ මග්ගෝති**; තං තං මග්ගවජ්ඣකිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියභාවකරත්තා අරියබල[1]පරිලාභ කරත්තා ච අරියෝ, සම්මාදිට්ඨාදීනි අට්ඨඞ්ගානි අස්සාති=අට්ඨ අඞ්ගානියෙව වා=අට්ඨඞ්ගිකෝ; කිලෙසෙ මාරෙන්තෝ ගච්ඡති නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගීයති සයං වා මග්ගතීති මග්ගෝති. එවමෙතෙසං සතිපට්ඨානාදීනං අට්ඨවිභාගෝ වෙදිතබ්බෝ. **සොතාපත්තාති** මග්ගසංඛාතසොතමාපජ්ජිත්වා පාපුණිත්වා ඨිතෝ සොතාපත්තිඵලඛෙණෝ අත්ථෝ. **සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නෝති** සොතාපත්තිඵලස්ස අත්තනෝ පච්චක්ඛකරණාය පටිපජ්ජමානෝ, පඨමමග්ගට්ඨෝ; සෝ අට්ඨමකොපි වුච්චති. **සකදාගාමිනි** සකිදෙව ඉමං ලොකං පටිසන්ධිගහණවසෙන ආගමනසීලෝ, දුතියඵලට්ඨෝ. **අනාගාමිනි** පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන කාමලොකං අනාගමනසීලෝ, තතිය ඵලට්ඨෝ. යෝ පන සද්ධානුසාරී ධම්මානුසාරී එකබීජීති එවමාදිකෝ අරිය පුග්ගලවිභාගෝ; සෝ එතෙසං යෙව පභෙදෙති. සෙසං වුත්තනයමෙව. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං අත්තනෝ ධම්මවිනයෙ මත්තුණපසදිසෙන දුස්සීලපුග්ගලෙන සඞ්ඝං සංවාසභාවසංඛාතං අත්ථං විදිත්වා. **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං අසංවාසාරහසංවාසාරහවිභාගකාරණපරිදීපනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **ජනනමනිවස්සනීති**: ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පරිවජ්ජ දෙන්තා අඤ්ඤං නවං ආපත්තිං ආපජ්ජති, තතෝ පරං තතොපරන්ති එවං ආපත්තිවස්සං කිලෙසවස්සං අතිවිය වස්සති. **විවටං නාතිවස්සනීති** ආපත්තිං ආපන්නෝ අපරිවජ්ජදෙන්තෝ විවරන්තෝ සඞ්ඝමඣාරිනං පකාසෙන්තෝ යථාධම්මං යථාවිනයං පටිකරොන්තෝ දෙසෙන්තෝ වුට්ඨහන්තෝ අඤ්ඤං ආපත්තිං නාපජ්ජති, තෙනස්ස විවටං පුන ආපත්තිවස්සං කිලෙස වස්සං න වස්සති, යස්මා ච එතදෙව තස්මා **ජනනං** ඡාදිතං ආපත්තිං **විවරෙථ** පකාසෙථ. **එවං නං නාතිවස්සනීති**: එවං සන්තෙ නං ආපත්තිං ආපජ්ජනකං ආපන්නපුග්ගලං අත්තනාවං අනිවිජ්ඣිත්වා කිලෙසවස්සනෙන න වස්සති න තෙමෙති, එවමෙව කිලෙසෙහි අනවස්සුතෝ පරිසුද්ධසීලෝ සමාහිතෝ හුත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සම්මසන්තෝ අනුක්කමෙන නිබ්බාණං පාපුණාතීති අධිප්පායෝ.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡඨෙ අවන්තීසූති: අවන්තිරට්ඨෙ; **කුරරඝරෙති**: එවං නාමකෙ නගරෙ; **පපාතෙ පබ්බතෙති**: පපාතනාමකෙ පබ්බතෙ. පවත්තෙති පි

---

1. සී. I & II. අරියඵල. 2. සී. II, විභාවිත.

පඨන්ති. **සොණෝ උපාසකෝ කුටිකණ්ණෝති** නාමෙන සොණෝනාම නීති සරණගමනෙහි උපාසකභාවපටිවේදනෙන උපාසකෝ. කොටිඅග්ඝන කස්ස පිලුඬනස්ස ධාරණෙන කොටිකණ්ණෝති වත්තබ්බෙ කුටිකණ්ණෝති එවං අභිඤ්ඤාතෝ සුකුමාරෝ සොණෝති අධිප්පායෝ. අයංහි ආයස්මතෝ මහාකච්චායනස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සාසනෙ අභිප්පසන්නෝ සරණේසු ච සීලෙසු ච පතිෂ්ඨිතෝ පපාතෙ පබ්බතෙ ඡායුදකසම්පන්නෝ ඨානෙ විහාරං කාරෙත්වා ථෙරං තත්ථ වසාපෙත්වා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨාති තෙන වුත්තං **"ආයස්මතෝ මහාකච්චායනස්ස උපට්ඨාකෝ හොති"**ති. සෝ කාලෙන කාලං ථෙරස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති, ථෙරෝ තස්ස ධම්මං දෙසෙති, න සංවෙගබහුලෝ ධම්මචරියාය උස්සාහජාතෝ විහරති. සෝ එකදා සත්ථෙන සද්ධිං වාණිජ්ජත්ථාය උජ්ජෙනිං ගච්ඡන්තෝ අන්තරාමග්ගෙ අටවියං සත්ථේ නිවිට්ඨෙ රත්තියං ජනසම්බාධයෙන එකමන්තං අපක්කමම නිද්දං උපගච්ඡි. සත්ථෝ පච්චූසවෙලායං උට්ඨාය ගතෝ, න එකොපි සොණං පබුද්ධෙසි, සබ්බෙපි අත්තනෝ අත්තනෝ අගමංසු. සෝ පභාතාය රත්තියා පබුජ්ඣිත්වා උට්ඨාය කිඤ්චි අපස්සන්තෝ සත්ථෙනෙව ගතමග්ගං ගහෙත්වා සීඝං සීඝං ගච්ඡන්තෝ එකං ච්ථරුකඛං උපගච්ඡි. තත්ථද්දස එකං මහාචිකාරං විරූප දස්සනං ගච්ඡන්තං පුරිසං අසීතෝ මුත්තානි අත්තනෝ මංසානි සයමෙව ඛාදන්තං, දිස්වාන කොසි තිත්තෝ පුවෝ. පෙතොමහි හනෙතාති. කස්මා එවං කරොසීති? අත්තනෝ පුබ්බකම්මෙනාති, කිං පන තං කම්මන්ති? අහං පුබ්බ භාරුකච්ඡනගරවාසී කුටවාණිජෝ හුත්වා පරෙසං සන්තකං වඤ්චෙත්වා ඛාදිං, සමණෙ ච භික්ඛාය උපගතෙ තුම්හාකං මංසං ඛාදථාති අකෙකාසිං, තෙන කම්මෙන එතරහි ඉමං දුක්ඛං අනුභවාමීති, තං සුත්වා සොණෝ අතිවිය සංවෙගං පටිලභි, තතෝ පරං ගච්ඡන්තෝ මුඛතෝ ඌහසිතකාලලොහිතෙ වෙ පෙතදූරකෙ පස්සිත්වා තථෙව පුවජ්, තෙ 'පිස්ස අත්තනෝ කම්මං කථෙසුං, තෙ කිර භාරුකච්ඡනගරෙ දූරකතාලෙ **භණ්ඩ වාණිජ්ජාය** ජීවිකං කපෙපනතා අත්තනෝ මාතරි බිණාසවෙ නිමන්තෙත්වා **භොජ්ජාතියා** ගෙහං ගන්ත්වා අමහාකං සන්තකං කස්මා සමණානං දෙසි, **තයා** දිනභා භොජනං භුඤ්ජනකසමණානං මුඛතෝ කාලලොහිතං **පඤ්චරත්තූති** අකෙකාසිංසු. තෙන කම්මෙන නිරයෙ පච්චිත්වා තස්ස විපාකාවසෙසෙන පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තදූ ඉමං දුක්ඛං අනුභවන්ති තම්පි සුත්වා සොණෝ අතිවිය සංවෙගජාතෝ අහොසි. සෝ උජ්ජෙනිං ගන්ත්වා තං කාරණ්ඩං නිරෙත්වා කුලඝරං පවිසිත්වා ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා **කනපරිසඤ්ඤාරෝ** ථෙරස්ස තමත්ථං ආරොචෙසි; ථෙරෝ පිස්ස පවත්තිං[1] සුත්වා ආදීනවානිසංසෙ විභාවෙන්තෝ ධම්මං දෙසෙසි. සෝ ථෙරං වන්දිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා සායමාසං භුඤ්ත්වා සයනං උපගතෝ ඡොකං යෙව නිද්දං ඔක්කන්තෝ පබුජ්ඣිත්වා සයනතලෙ නිසජ්ජ යථාසුතධම්මං පච්චවෙක්ඛිතුං ආරද්ධෝ, තස්ස තං ධම්මං පච්චවෙක්ඛතෝ තෙ ච පෙතත්තභාවෙ අනුස්ස රන්තෝ සංසාරදුක්ඛං අතිවිය භයානකං හුත්වා උපට්ඨාසි. පබ්බජ්ජාය චිත්තං නම්, සෝ විභාතාය රත්තියා සරීරපටිජග්ගනං කත්වා ථෙරං

1. සී. I. පවත්තිනිවත්තිස්ස නියමාදිභෙදං.

උපසඞ්කමිත්වා ආයතනෝ අජ්ඣාසයං ආරොචෙත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තෙන වුත්තං:-**අථඛො සොණස්ස උපාසකස්ස කුටිකණ්ණස්ස රහොගතස්ස=පෙ=පබ්බාජෙතු මං භගවතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන**ාති. තත්ථ **යථා සථානි** ආදීනං පදානං අයං සඞ්ඛෙපත්ථෝ: යෙන යෙන ආකාරෙන **අරහතා** මහාකච්චානෝ ධම්මං දෙසෙති ආවිකරොති පකාසෙති, තෙන තෙන මෙ උප පරික්ඛතෝ එවං හොති: යදෙතං සික්ඛත්තයං බ්‍රහ්මචරියං එකම්පි දිවසං අඛණ්ඩං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිපුණ්ණං** එක දිවසම්පි කිලෙසමලෙන අමලිනං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිසුද්ධං, සංවලිඛිත**නාති ලිඛිතසඞ්ඛසදිසං වා ධොතසඞ්ඛසදිසං හොතු; චරිතබ්බං ඉදං න සුකරං **අගාරං අජ්ඣාවසතා** අගාරමජ්ඣෙ වසන්තෙන **"එකන්තපරිපුණ්ණං=පෙ=චරිතුං සන්තුත්තාහං** කෙසෙ වෙව මස්සුනි ච **ඔහාය** වොරොපෙත්වා කාසාය රසපීතානි **කාසාවානි** බ්‍රහ්මචරියං චරන්තානං අනුච්ඡවිකානි **වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා** නිවාසෙත්වා වෙව පාරුපිත්වා ච **අගාරස්මා** නික්ඛමිත්වා **අනගාරියං පබ්බජ්ජය**ං, යස්මා අගාරස්ස ඉතං කසිවණිජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති වුච්චති, තඤ්ච පබ්බජ්ජාය නත්ථි, තස්මා පබ්බජ්ජා අනගාරියං නාම, තත්ථ අනගාරියං පබ්බජ්ජං **පබ්බජෙය්‍යං** උපගච්ඡෙය්‍යං පටිපජ්ජෙය්‍යන්ති අත්ථෝ. එවං අත්තනා රහොචිතඤ්ඤතං සොණෙ උපාසකෙ ථෙරස්ස ආරොචෙත්වා තං පටිපජ්ජිතුකාමෙ **"පබ්බාජෙථ මං භගවතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙනා**ති ආහ. ථෙරෝ පන තාවස්ස සුඛුණපරිපාකං ඤත්වාත් උපධාරෙත්වා සුඛුණපරිපාකං ආගමයමානෝ **"දුක්ඛකරං ඛෝ**"ති ආදිනා පබ්බජ්ජා ඝ්‍රහං නිවාරෙසි, තත්ථ **එකභත්තිකා**නාති: "එකභත්තිකෝ හොති රත්තූ පරතෝ විරතෝ විකාලභොජනා"ති එවං වුත්තවිකාලභොජනවිරතිං යඤ්ඤාය වදති. **එකසෙය්‍යා**නාති අදුතියසෙය්‍යං, එත්ථ ච සෙය්‍යාසීසෙන "එකෝ තිට්ඨති එකෝ ගච්ඡති එකෝ නිසීදති"ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙසු චතූසු ඉරියාපථෙසු කායවිවෙකං දීපෙති, න එකාකිනා හුත්වා සයනමත්තං. **බ්‍රහ්මචරිය**නාති: මෙථුනවිරති බ්‍රහ්මචරියං, සික්ඛත්තය යානුයොග[1]සංඛාතං සාසන[2]බ්‍රහ්මචරියං වා. **ඉංඝා**ති චොදනත්ථෙ නිපාතො. **තඤ්චොවා**නි: ගෙහෙ යෙව, **බ්‍රහ්මායුනා අනුයුඤ්ජා**ති නිච්ච සීලඋපොසථසීලාදිභෙදං පචහ අඤ්ඝ දසඝසීලං තදනුරූපව සමාධි පඤ්ඤාභාවනං අනුයුඤ්ජ. එතං හි උපාසකෙන පුබ්බභාගෙ අනුයුඤ්ජිතබ්බං බුද්ධසාසනං නාම, තෙනාහ **"කාලයුත්තං එකගත්තං එකසෙය්‍යං බ්‍රහ්මචරිය**"නාති. තත්ථ **කාලයුත්ත**නාති: චාතුද්දසිපඤ්චදසිඅට්ඨමී පාටිහාරිය පක්ඛසංඛාතෙන කාලෙන යුත්තං, යථාවුත්තකාලෙ වා තුරිතං අනුයුඤ්ඤනත්‍ථස්ස යුත්තං පරිරූපං සක්කුණෙය්‍ය, න සබ්බකාලං පබ්බජ්ජාති අධිප්පායො. සුඛුණස්ස අපරිපක්කත්තා තස්ස කාමානං දුප්පහානතාය සම්මාපටිපත්තියං යොග්‍යත්තං කාරාපෙතුං[3]වදති, න පබ්බජ්ජාඤ්ඤං

1. සී, III. නුපෙත. 2. සී. III. අනවජ්ජ.
3. සී. II. පකාසෙතුං.

නිවාරෙතුං. **පබ්බජ්ජාගිසංඛාරේ**නි: පබ්බජිතුං ආරම්භො උස්සාහො. **පවිපස්සමානී**නි: ඉන්ද්‍රියානං අපරිපක්කතාය සංවෙගස්ස ච නානිනික්ඛභාවතො වූපසම්මි කිඤාපි පවිපස්සමානි. ථෙරෙන වුත්තවිධිං පන අනුනිජ්ඣත්තා කාලෙන කාලං ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා, පයුරුපාසනෙනා ධම්මං සුණාති, තස්ස වුත්තනයෙනෙව දුතියම්පි පබ්බජ්ජාය චිත්තං උපජ්ජි. ථෙරස්ස ආරොචෙසි, දුතියම්පි ථෙරො පටික්ඛිපි, තතියවාරෙ පන ඤාණස්ස පරිපක්කභාවං ඤත්වා ඉදානි තං පබ්බාජෙතුං කාලොති ථෙරො පබ්බාජෙසි. පබ්බජිතං පන නිඤ්ඤ සංවජ්ජරානි අභියුක්කමිත්වා ගණං පරියෙසිත්වා උපසම්පාදෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං "**දුතියම්පිඛො සොණො**=පෙ=**උපසම්පාදෙසී**"ති. තත්ථ **අපගිහිකුම්හකොනී**: කතිපයභික්ඛුකොඃ තදා කිර භික්ඛූ යෙභුය්‍යෙන මජ්ඣිමදෙසෙයෙව වසිංසු. තස්මා තත්ථ කතිපයා එව අහෙසුං. නෙ ච එකස්මිං නිගමෙ එකො එකස්මිං නිගමෙ වෙති එවං විසුං විසුං වසිංසු. **කිච්ඡෙනා**නි: දුක්ඛෙන; **කසිරෙනා**නි: ආයාසෙන; **තතෙනා තතෙනා**නි: තස්මා තස්මා ගාමනිගමාදිතො. ථෙරෙන ඞි කතිපයෙ භික්ඛූ ආනෙත්වා අඤ්ඤස්ස ආනීයමානෙසු පුබ්බෙ ආනීතා කෙනවි දෙව කරණීයෙන පක්කමිංසු. කිඤ්චිකාලං ආගමෙත්වා පුන තෙසු ආනීයමානෙසු ඉතරෙ පක්කමිංසු. එවං පුනපපුනං ආනයනෙන සන්නිපාතො විරෙ නෙව අහොසි. ථෙරො ච තදු එකවිහාරී අහොසි. **දසවග්ගං භික්ඛුසංඝං සන්නිපාතෙත්වා**නි: තදු භගවතා පච්චන්තදෙසෙපි දසවග්ගෙන සංඝෙන උපසම්පදු අනුඤ්ඤතා, ඉතො නිදානං ඞි ථෙරෙන යාචිතො පවවග්ගෙන සංඝෙන පච්චන්තදෙසෙ උපසම්පදං අනුජානි. තෙන වුත්තං **නිණ්ණං වස්සාන**=පෙ=**සන්නිපාතෙත්වා**නි. **වස්සං වුට්ඨස්සා**නි උපසම්පජ්ජිත්වා පඨමවස්සං උපගන්ත්වා වුසිතවතො. **ඒදිසෙ ඒදිසෙ වා**නි: එවරූපාය නාමකායරූපකායසම්පත්තියා සමන්නාගතො එවරූපාය ධම්මකායසම්පත්තියා සමන්නාගතොති **සුතො මෙ එසෙව මෙ සොතඛ්බො න ඛො සො භගවා සම්මුඛා දිට්ඨොනි** එතෙන පුථුජ්ජනතං සඤ්ඤාය එවං ආයස්මා සොණො භගවන්තං දක්ඛිකාමො අභාසිති ච අපරභාගෙ පන සත්ථාරා සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසිත්වා පවත්තසාමඤ්ඤ අජ්ඣිට්ඨො සොළසඛණ්ඩකවගතියානි සජ්ඣ සම්මුඛා අසීතිකත්වා මනසිකත්වා සබ්බ වෙතසො සමන්නාහරිත්වා අඤ්ඣම්ම පටිසංවෙදී හුත්වා ඣාණෙනා ධම්මඤ්ඤතාපාමුජ්ජාදිසුඛෙන සමං ඛිතා සරහඤ්ඤපරියොසානෙ විපස්සනං පඤ්ඤපෙත්වා සංඛාරෙ සම්ම සනෙනා අනුපුබ්බෙන අරහත්තං පාපුණි, එතදඤ්ඤමෙව ඛිස්ස භගවතා අත්තනා සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වාසො ආරභිතොනි වදන්ති, කෙචි පනාහු "න ඛො මෙ සො භගවා සම්මුඛා දිට්ඨොඃ"නි ඉදං රූපකායදස්සනමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති. ආයස්මා ඞි සොණො පබ්බජිත්වාව ථෙරස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගණ්හන්තා ඝටෙන්තා වායමන්තා අනුපුබ්බෙන සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා පුන්නා හුත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා "උපාසකාපි සොතාපන්නා හොන්ති අහම්පි සොතාපන්නො කිමෙත්ථ චිත්ත"නති උපරි මග්ගඤාණාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනුක්‍රමෙන යෙව ජලතිඤ්ඤඤ හුත්වා විසුද්ධිපවාරණාය

පවාරෙසි. අරියසච්චදස්සනෙනාති භගවතො ධම්මකායෝ දිට්ඨෝ නාම හොතීති. වුත්තඤ හෙතං:-"යෝ බෝ වක්කලි ධම්මං පස්සති සෝ මං පස්සති යෝ මං පස්සති සෝ ධම්මං පස්සතී"ති. තස්මාස්ස ධම්මකාය දස්සනං පනෙව සිද්ධං, පවාරෙන්ෝ පන රූපකායං දට්ඨුකාමෝ අහොසීති. "සචෙ මං උපජ්ඣායෝ අනුජානා"තිපි පාඨෝ. **භණෙතූ**ති පන ලිඛන්ති. තථා "සාධු සාධු ආවුසො සොණ ගච්ඡ තිං ආවුසො සොණ"නිපි පාඨෝ. මා ආවුසොති පන කෙසුචි පොත්ථකෙසු[1] නත්ථි, තථා එව ආවුසොති බෝ ආයස්මා සොණොතිපි පාඨෝ. ආවුසෝ වාදෙ යෙව හි අඤ්ඤමඤ්ඤං භික්ඛූනං භගවතො ධරමානකාලෙ ආචිණ්ණං. **භගවන්තං පාසාදිකන්ති** ආදීනං පදානං අත්ථෝ හෙට්ඨා වුත්තො එව. **කච්චි භික්ඛු ඛමනීය**න්ති: භික්ඛු ඉදං තුය්හං චතුවක්කං නවවාරං සරීරයන්තං කච්චි ඛමනීයං කිං සක්කා ඛමිතුං සඤ්ඤතුං පරිහරිතුං කිං දුක්ඛභාරෝ නාභිභවති, **කච්චි යාපනීය**න්ති: කිං තං කිච්චෙවපි යාපෙතුං ගමෙතුං සක්කා න කිච්චි අඤ්ඤතරය්හන්ති දස්සෙති, **කච්චිසි අප්පකිලමථෙනා**ති: අනායාසෙන ඉමං එත්තකං අධ්වානං කච්චි ආගතොසි. **එතදහොසී**ති: බුද්ධාවිණ්ණං අනුස්සරන්තස්ස ආයස්මතො ආනන්දස්ස එතං "**යස්ස බෝ මං භගවා**"ති ආදිනා ඉදානි වුච්චමානං චිත්තෙ ආචිණ්ණං අහොසි. **එකවිහාරෙ**ති: එකගන්ධකුටියං; ගන්ධකුටි හි ඉධ විහාරොති අධිප්පෙතා. **වත්තුන්ති**: වසිතුං; **නිසජ්ජාය විතිනාමෙච්චා**ති: එත්ථ "භගවා යස්මා ආයස්මතො සොණස්ස සමාපත්තිසමාපජ්ජනෙන පරිසඤ්චාරං කරොනෙතා සාවක සාධාරණ සබ්බා සමාපත්තියා අනුලොමපරිලොමං සමාපජ්ජනෙතා "බහු දෙවරත්තිං=පෙ=විහාරං පාවිසි තස්මා ආයස්මාපි සොණෙ භගවතො අධිප්පායං ඤත්වා තදනුරූපං සබ්බා තා සමාපත්තියෝ සමාපජ්ජනෙතා "බහුදෙවරත්තිං=පෙ=විහාරං පාවිසී"ති කෙචි වදන්ති. පවිසිත්වා ච භගවතා අනුඤ්ඤතෝ විවරං තිරොකරණීයං කත්වාපි භගවතො පාදපංසු නිසජ්ජාය විතිනාමෙසි. **අජ්ඣෙසී**ති: ආණාපෙසි. **පමිහාතු නං ගිලානු ධම්මෙ භාසිතුන්ති**: භික්ඛු තුය්හං ධම්මෙ භාසිතුං උපඨාතු ඤණමුඛෙ ආගච්ඡතු; යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං භණාහීති අත්ථෝ. **සොළස අඤ්ඤවගහිකානී**ති: අඤ්ඤවගහනානි කාමසුත්තාදීනි සොළසසුත්තානි; **සරෙන අභණී**ති: සුත්තසාරණ සරෙන අභාසි; සරභඤ්ඤවසෙන කථෙසීති අත්ථෝ. **සරභඤ්ඤපටිසංයුත්තෙ**ති: උස්සාරණාවසානෙ. **සුග්ගහිතානී**ති: සම්මා උග්ගහිතානි. **සුමනසි කතානී**ති: සුට්ඨු මනසි කතානි. එකවෙලා උග්ගහණකාලෙ සම්මා උග්ගහෙතබ්බාපි පච්ඡා සඤ්ඣාය නාදිවසෙන මනසි කරණකාලෙ බ්‍යඤ්ජනානි වා මිච්ඡා රොපෙති පද පච්ඡාභඤං වා කරොති, න එවමයං. ඉමිනා පන සම්මදෙව යථුග්ගහිතා මනසිකතානි, තෙන වුත්තං "**සුමනසි කතානී**"ති. සුට්ඨු මනසි කතානි. **සුපධාරිතානී**ති: අත්ථතොපි සුට්ඨු උපධාරිතානි. අත්ථෙ හි සුට්ඨු උපධාරිතෙ සක්කා පාලිධම්මං උච්චාරෙතුං,[2] **කල්‍යාණියා වාචාය සමන්නාගතෙ**ති: සිථිලධනිතාදීනං යථාවිධානං[3] වචනෙන

1. සී. II. පොථකෙසු. 2. සී. I. උස්සාරෙතුං. 3. සී. I. විවාදන.

පරිමණ්ඩලපදබ්‍යඤ්ජනපුණ්ණතාය පොරියා වාචාය සමන්නාගතො අසි. **විඤ්ඤාණාති**: විඤ්ඤාණාය; එතෙනස්ස මුත්තභාවදීපනං දස්සෙති. **අනේල මූගාති**: එළා වුච්චති දෙසෙො, තං න පඤ්ඤරතීති=අනෙලගලා, තාය. නිද්දෙසායාති අත්ථෙ. අථවා "අනෙලගලායා"ති අනෙලාය ච අගලාය ච නිද්දෙසාය අගලිතපදබ්‍යඤ්ජනාය; අපරිඝිතපදබ්‍යඤ්ජනායෙති අත්ථෙ. තථා හි නං භගවා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවිකානං භික්ඛූනං කල්‍යාණ වාක්කරණානං යදිදං සොණෙ කුටිකණ්ණෙ"ති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. **අජ්ඣභාසි විඤ්ඤාපනියාති**: යථාධිප්පෙතං අත්ථං විඤ්ඤාපෙතුං සමත්ථාය. **කති වස්සොසීති**: සො කිර මාතිකමවයඤ්ච තනියකොඩාසෙ සිනො ථාම සම්පන්නොා ච පරෙසං විරතරං පබ්බාජෙතොා විය ඛායති, තං සන්ධාය භගවා පුච්ඡති, කෙවි-තං අකාරණං එවං සන්තෙ සමාධිපුබ්බං අනුභවිතුං යුත්තොා එත්තකං කාලං කසමා පමාදං ආපන්නොාති පුන අනුයුඤ්ජතුං සත්ථා, "කති වස්සොසී"ති තං පුච්ඡති. තෙනෙවාහ **කිස්ස තවං ගිහිබ්‍රූ එවං විරං අකාසීති**. තත්ථ **කිස්සාති**. කිං කාරණා; **එවං විරං අකාසීති** එවං විරායි; කෙන කාරණෙන එවං විරකාලං පබ්බජ්ජං අනුපගතොා අගාර මජ්ඣෙ වසීති අත්ථො; **චිරදික්ඛො මෙති**: විරෙන විරකාලෙන මයා දිට්ඨො, **කාමෙසූති**: කිලෙස්කාමෙසු ච වත්ථුකාමෙසු ච: **ආදීනවොති**: දොසො; **අට්ටියතීති**: කාමෙසු ආදීනවෙ කෙනචි· පකාරෙන දිට්ඨෙ න තාවාහං ඝරාවාසතො නික්කමිතුං අසක්ඛිං. කස්මා? **සම්බාධො ඝරාවාසො** උච්චාව චෙති ඛිචවකරණීයෙති සමූපබ්බූළෙහා අභිරියාභාවො ච. තෙනෙවාහ "**බහුකිච්චා බහුකරණීයො**"ති. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: කාමෙසු යථා භූතං ආදීනවදස්සිනොා චිත්තං විරාගිතොාපි න පතිඨාති අඤ්ඤදත්ථු පදුමපලාසෙ උදකබින්දු විය විනිවත්තති යොති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදානන්ති**: පවත්තිනිවත්තීති සම්මදෙව ඤානතො පවත්තියං තං තං නිමිත්තෙ පන න කදාචිපි රමතීති ඉදමත්ථදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **දිස්වා ආදීනවං ලොකෙති**: සබ්බසඞ්ඛාරලොකෙ අනිච්චො දුක්ඛො විපරිණාමධම්මොාති ආදිනා ආදීනවං දෙසං පඤ්ඤය **පස්සිත්වා**; එතෙන විපස්සනාවාරො කථිතොා. **ඤත්වා ධම්මං නිරූපධීනි**: සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගත්තා නිරූපධිං නිබ්බානධම්මං යථාභූතං ඤත්වා **නිස්සරණවිවෙකඤාතාමතං විභාවෙත්වා** සභාවතො මග්ගඤ්ඤණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා; 'දිස්වා ඤත්වා'ති ඉමෙසං පදානං "ඝතං විට්ඨා බලං හොති, සීහං දිස්වා භයං හොති, පඤ්ඤය දිස්වා ආසවා පරික්ඛණා හොන්ති"ති ආදීසු විය හෙතුඅත්ථො දට්ඨබ්බා. **අජ්ඣොා න රමති පාපෙනි**: යිලෙසෙහි ආර කත්තා අරියා සපුරිසා අණුම්තෙපි පාපෙ න රමති; කස්මා; **පාපෙ න රමති සුචිති**: සුවිසුද්ධකායසමාචාරත්තා, විසුද්ධපුග්ගලා රාජහංසා විය උක්කාරඣානෙ පාපෙ සංකිලිට්ඨධම්මෙ න රමති නාභිනන්දති. "පාපොා න රමතී සුචී"නන්තිපි පාඨොා. තස්සත්ථොා: පාපා පාපපුග්ගලා සුචිං අන වජ්ජං වොදානධම්මං න රමති අඤ්ඤදත්ථු නාමසුකරාදයො විය

උක්කාරඤානං අසුවිසංකිලෙසධම්මං යෙව රමතීති පටිපක්ඛතො දෙසනං පරිවත්තෙත්වා. එවං භගවතා උදානෙ උදානිතෙ ආයස්මා සොණෝ උඤ්ඤා සනා භගවන්තං වන්දිත්වා අත්තනො උජ්ඣායස්ස වචනෙන පච්චන්ත දෙසෙ පච්චගෙහන සඤ්ඤන උපසම්පදදීනි පවත්තුනි යාව. භගවාපි තානි අනුජානීනි තං සබ්බං ඛන්ධකෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං.

අට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ රෙවතොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. සො හි සාසනෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදෙ සීලවා කල්‍යාණධම්මොව විහරති, "අකප්පියා මුග්ගා න කප්පන්ති මුග්ගා පරිභුඤ්ජිතුං අකප්පියො ගුළොති ච ආදිනා විනය කුහකුච්චසඞ්ඛාතකඞ්ඛාබහුලො පන හොති තෙන කඞ්ඛාරෙවතොති පඤ්ඤත්තිඤ්ච. සො අපරභාගෙ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො ඡ අභිඤ්ඤාසු සවසිකත්වා ඛීනාසවභාවෙන ඵලසුඛෙන විහරන්තොපි යෙභුය්‍යෙන පන අත්තනා අධිගතං අරියමග්ගං ගරුං කත්වා පච්චවෙක්ඛති. තෙන වුත්තං **"අත්තනෙ කඞ්ඛාවිතරණිම්සුඞ්ං පච්ච වෙක්ඛමානෙ"**ති. මග්ගපඤ්ඤා "අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනයප්පවත්තාය සොළසවත්ථුකාය බුද්ධෙ කඞ්ඛතීති=පෙ=පටිච්ච සමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු කඞ්ඛතීති එවං වුත්තාය අට්ඨවත්ථුකාය පගෙව ඉතරාසන්නි ඤ්නවසෙසතො සබ්බකඞ්ඛානං විතරණතො සමනන්තර මනන්තරා අඤ්ඤාහි ච අත්තනා පහාතබ්බකිලෙසෙහි අවචනත්ථුජඞ්ඛ නතො කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධීති ඉධාධිප්පෙතා. තං හි අයමායස්මා දීඝ රත්තං කඞ්ඛාපකතත්තා ඉමං වත්ත කාමං අධිගම්ම මෙ කඞ්ඛා අනවසෙසා පහීනාති ගරුං කත්වා පච්චවෙක්ඛමානො නිසීදි, න සපපච්චයනාමරූප දස්සනං අනිච්චනත්තිකන්තත්තා තස්ස කඞ්ඛාවිතරණස්ස, **එතමග්ගං විදිත්වා**ති; එතං අරියමග්ගස්ස අනවසෙසකඞ්ඛාවිතරණසඞ්ඛාතං අග්ගං විදිත්වා තදත්ථදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යා කාචි කඞ්ඛා ඉධ වා හුරං වාති: ඉධ ඉමස්මිං පච්චුප්පන්නෙ අත්තභාවෙ "අහං නු ඛොස්මි නො නු ඛොස්මි"ති ආදිනා හුරං වා අතීතා නාගතෙසු අත්තභාවෙසු "අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනා උපජ්ජනකා කඞ්ඛා. **සකවෙදියා වා පරවෙදියා වා**ති: තා එවං වුත්ත නයෙනෙව සකඅත්තභාවෙ ආරම්මණවසෙන පවිලහිතබ්බාය පවත්තියා **සකවෙදියා** පරෙසං අත්තභාවෙ පවිලහිතබ්බාය "බුද්ධො නු ඛො න නු ඛොං"ති ආදිනා වා යස්මිං පන පඨානෙ[2] උභතෙ පවිලහිතබ්බාය පවත්තියා **පරවෙදියා** වා යා කාචි **කඞ්ඛා** විචිකිච්ඡා; **ඛීණාසවස්ස නා පජ්ජන්ති සබ්බා ආනාපිනො ඉමං ධම්මවිනයං වරනෙතා**නි: යෙ ආරම්මණූ පනිජ්ඣානෙන ඛීණාසවස්ස විපස්සනං උසුක්කාපෙත්වා චතුබ්බිධසම්මප

1. සී. I: ඉතිධම්මං. 2. සී. II. ඨානෙ.

ඛානපාරිපූරියා ආනාපිනෝ මග්ගබ්‍රහ්මචරියං චරන්තා අධිගච්ඡන්තා සඛානුසාරිආදිපභෙදා පඨමා[1] මග්ගඤ්ඤාගලා තා සබ්බා කඬ්ඩා පජහන්ති සමුච්ඡින්දන්ති මග්ගඛණේ, තතෝ පරං පන තා පහීනා නාම හොන්ති. තස්මා ඉමෝ අඤ්ඤේ තාසං අච්චන්තප්පහානං නාම නත්ථීති අධිප්පායෝ. ඉති භගවා ඛීණාසවස්ස[2] ආයස්මතෝ කඬ්ඩාරෙවතස්ස ඛීණාසීසෙන අරියමග්ගාධිගමං පොමෙන්තෝ පොමනාවසෙන උදානං උදානෙසි. තෙනෙවාහ නං "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඛීණාසවානං යදිදං කඬ්ඩාරෙවතෝ"ති ඛීණාසභාවෙන එතදග්ගෙ ඨපෙසීති.

සත්තම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

අථමෙ **ආයස්මතෝ ආනන්දස්ස එතදවොචා**ති අභිහාරෙ[3] පයොජෙත්වා නාලාගිරිං විස්සජ්ජාපෙත්වා සිලං පරිවත්තෙත්වා භගවතෝ අනථ්ථං කාතුං අස්සක්කොන්තෙන සංඝං භින්දිත්වා වග්ගභෙදං කරිස්සාමීති අධිප්පායෙන එත්ථ "අජ්ජතග්ගෙ"ති ආදිවචනං අවොච. **අඤ්ඤතෝව භගවා**නාති: විනා එව භගවන්තං; සත්ථාරං අකත්වාති අත්ථෝ. **අඤ්ඤතෝව භික්ඛු සංඝා**නි: විනා එව භික්ඛුසංඝං, **උපොසථං කරිස්සාමි සංඝකම්මා**නි[4]**වා**ති: භගවතෝ ඔවාදකාරකං භික්ඛුසංඝං විසුං කත්වා මං අනුවත්තන්තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ආවෙණිකං උපොසථං සංඝකම්මානි ච කරිස්සාමීති අත්ථෝ. **දෙවදත්තෝ සංඝං භින්දිස්සතී**ති: භෙදකරානං සබ්බසං දෙවදත්තෙන සජ්ජිතත්තා එකංසෙනෙව දෙවදත්තෝ අජ්ජ සංඝං භින්දිස්සති විධා කරිස්සති, "ධම්මෝ අධම්මෝ"ති ආදිනා හි අඤ්ඤාරසසු භෙදකරවත්ථූසු යං කිඤ්චි එකං වත්ථුං දීපෙත්වා තෙන කාරණෙන ඉමං ගණ්හථ ඉමං රොචෙථාති. සඤ්ඤාපෙත්වා සලාකං ගාහෙත්වා විසුං සංඝකම්මෙ කතෙ සංඝෝ භින්නෝ නාම හොති, වුත්තං හෙතං:-"පඤ්ච ඛෝ උපාලි ආකාරෙහි සංඝෝ භිජ්ජති කම්මෙන උද්දෙසෙන වොහරන්තෝ අනුසාවණෙන සලාකග්ගාහෙනා"ති, තත්ථ **කම්මෙනා**නි: අපලොකනාකම්මාදීසු වතූසු කම්මෙසු අඤ්ඤතරෙන කම්මෙන. **උද්දෙසෙනා**නි පඤ්ච පාති මොක්ඛුද්දෙසෙසු අඤ්ඤතරෙන උද්දෙසෙන, **වොහරන්තෝ**නි තාහි තාහි උපපත්තීහි[5] "ධම්මං ධම්මෝ"ති ආදිනි අඤ්ඤාරසභෙදකරවත්ථූනි දීපෙන්තෝ; **අනුසාවණෙනා**ති නනු තුම්හෙ ජානාථ මයං උච්චාකුලා පබ්බජිතභාවං බහුස්සුතභාවඤ්ච මාදිසෝ නාම උඛ්බිනයං ගාහෙය්‍යාති කිං තුම්හාකං චිත්තම්පි උපපාදෙතුං යුත්තං කිමඞ්ග පනායතෝ න භායාමීති ආදිනා නයෙන කණ්ණමූලෙ වචීභෙදං කත්වා අනුසාවණෙන; **සලාකග්ගාහෙනා**නි එවං අනුසාවෙත්වා තෙසං චිත්තං උපත්ථම්භෙත්වා අනාවත්තිධම්මෙ කත්වා ගණ්හථ ඉමං සලාකන්ති සලාකග්ගාහණෙන, එවඤ්ච එකකම්මමෙව

1. සී. II & III. අථ 2. සී. II & III. ඛීනාසවෙන. 3. අභිහාරෙ. සබ්බත්ථ.
4. සංඝකම්මන්ති අඤ්ඤත්‍ර 5. සී. II. ආපත්තීසු.

උද්දෙසෝ වා පමාණං, වොහාරානුසාවණසලාකගාහාපනං පුබ්බභාගෙ, අඤ්ඤවත්ථුදීපනවසෙන හි වොහරන්තෙන තත්ථ රුච්ජනත්ථං අනුසාවෙත්වා සලාකාය ගාහිතායපි අහින්නායව හොති සංඝො, යදි පනෙවං වත්තාරෝ වා අතිරෙකා වා සලාකං ගාහෙත්වා ආවෙණිකං උද්දෙසං වා කම්මං වා කරොන්ති, තදා සංඝො භින්නො නාම හොති, දෙවදත්තො ච සබ්බං සංඝභෙදස්ස පුබ්බභාගං නිප්පාදෙත්වා එකංසෙනෙව අජ්ජ ආවෙණිකං උපොසථං සංඝකම්මඤ්ච කරිස්සාමීති විඤ්ඤාපෙත්වා "අජ්ජතග්ගෙ"ති ආදිවචනං අවොච. තෙනාහ: "අජ්ජ භගවා දෙවදත්තො සංඝං භින්දිස්සතී"ති යතො අවොචුම්හ භෙදකරානං සබ්බසං සජ්ජිතත්තානි. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං අවීචිමහානිරයූපපත්තිසංවත්තනියං කපපඨියං අතෙකිච්ඡං දෙවදත්තෙන නිබ්බත්තියමානං සංඝභෙදකම්මං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදානං**නි: කුසලාකුසලෙසු යථාඤ්ඤමං සපුරිසාසපුරිසා සභාගා විසභාගපරිපත්තිවසෙන පන සුඛුසලානි ඉදමත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සුකරං සාධූනා සාධූනි**: අත්තනො පරසව හිතං සාධෙතීති= සාධු, සම්මා පටිපන්නා. තෙන සාධූනා සාරිපුත්තාදිනා සාවකෙන පවෙචකඝම්බුඩෙන සම්මාසම්බුඩෙන වා ලොකියසාධූනා සාධූං සුන්දරං ලබ්ඛං අත්තනො පරසව හිතසුඛාවහං සුකරං සුඛෙන කාතුං සක්කාති. **සාධු පාපෙන දුක්කර**න්නි තමෙව පන වුත්තලක්ඛණං සාධූ පාපෙන දෙවදත්තාදිනා පාපපුග්ගලෙන දුක්කරං කාතුං න සක්කා, න සො තං කාතුං සක්කොති අත්ථො. **පාපං පාපෙන සුකර**න්නි: පාපං අසුන්දරං අත්තනො පරසව අනත්ථාවහං පාපෙන යථාවුත්තපාපපුග්ගලෙන සුකරං සුඛෙන කාතුං සක්කුණෙය්‍ය. **පාපමරියෙහි දුක්කර**න්නි: අරියෙහි පන බුද්ධාදීහි තං තං පාපං දුක්කරං දුරභිසම්භවං; සෙතුඝාතො යෙව හි නෙසන්නි සත්ථා දීපෙති.

අට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **මාණවකා**නි: තරුණා; පඨමෙ යොබ්බනෙ ඨිතා බ්‍රාහ්මණ කුමාරකා ඉධාධිප්පෙතා. **නෙ වධාසමානරූපානි උපපණ්ඩන**[1]ජාතිකං වචනං සන්ධාය වුත්තං. අඤ්ඤසඤ්ඤං උපපණ්ඩෙන්තා වධන්ති තදත්ථ වචන සීලානි අත්ථෙ. තස්සායං[2] වචනත්ථෙ, වධනං=වධෙ: තං ආවිකඛණනීනි= වධ්‍යමානානි වත්තබ්බ දීඝං කත්වා වධායමානානි වුත්තං. අථවා විභාථෙ වධෙ විය අත්තනානං ආවරන්තීති වධායමානා, තතො එවං සභාවතාය වධායමානරූපානි වුත්තං, සඳ්‍යමානරූපානිපි පාඨො. උච්චා සද්දමහාසද්දං කරොන්තානි අත්ථෙ. **භගවතො අවිදූරෙඅතිකා**

---

1. සී. II. උපපීළන. 2. සී. I. එතථවත්ථ.

මඤ්ඤති: භගවතො සවණ්ණියයෙ තං තං මුඛාරුළ්හං වදන්තා අතියඤති. **එතමත්ථං විදිත්වාති** එතං තෙසං වාචාය අසඤ්ඤතභාවං ඤාත්වා තදත්ථදීපනං ධම්මසංවෙගවසෙන ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **පරිමුට්ඨාති** දන්ධා; මුළ්හතිනො. **පණ්ඩිතාභාසාති**: පණ්ඩිතපති රූපකා; කෙ අඤ්ඤෙ ජානන්ති මයමෙවෙත්ථ ජානාමාති තසඤ්ච තසඤ්ච අත්ථෙ අත්තානමෙව ජානන්තං කත්වා සමුදාචරණතො **වාචාගොචර භාණිනො** යෙසං වාචා එව ගොචරො විසයො තෙ වාචාගොචරභාණිනො. වාචාවත්ථුමත්තසෙසෙව භාණිනො අත්ථස්ස අපරිඤ්ඤතත්තා. අථවා වාචාය අගොචරං අරියානං කථාය අවිසයං මුඤ්චාදං භණන්තීති= වාචාගොචරභාණිනො. අථවා "ගොචරභාණිනො"ති එත්ථ ආකාරස්ස රස්සභාවො කතො. වාචාගොචරා න සහිපඤානගොචරා භාණිනොව, කථං භාණිනො **යාචිඤ්ඤන්ති මුඛායාමං** අත්තනො යාවමුඛායාමං යාව මුඛ පසාරණං ඉච්ඡන්ති තාව පසාරෙත්වා භාණිනො, පරෙසු ගාරවෙන අත්තනො අවිසයතාය ච මුඛසඞ්කොචං න කරොන්තීති අත්ථො. අථවා වාචාගොචරා එව හුත්වා භාණිනො සයං අජානිත්වා පදපතිතිකා එව හුත්වා වත්තාරොති අත්ථො. තතො යෙව යාචිඤ්ඤන්ති මුඛායාමං යෙන වවනෙන සාවෙතබ්බං[2] තං අවිනෙත්වා යාවදෙව අත්තනො මුඛපසාරණමත්තං ඉච්ඡන්තීති අත්ථො. **සෙන නිනා න නං විදූ**ති: යෙන මුළ්හචරිදිනා නිල්ලජ්ජභාවං පණ්ඩිතමානිභාවඤ නිත්වා මයමෙවං භණාමාති තං තථා අත්තනො භණනත්ථස්ස කාරණං න විදු අවිදූ අසූරා න ජානන්තීති අත්ථො

නවම සුනත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **චූලපන්ථකොති** මහාපන්ථකත්ථෙරස්ස කනිට්ඨභාතිකත්තා පන්ථෙ ජාතත්තා ච දහරකාලෙ ලඛවොහාරෙන අපරභාගෙපි අයමායසමා චූලපන්ථකොත්වෙව **පඤ්ඤායිත්ථ**. ගුණවිසෙසෙහි පන ජ්ලභිඤ්ඤෙසු පභින්නපටිසම්භිදෙ, "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං මනොමයං කායං අභිනිම්මිණන්තානං යදිදං චූලපන්ථකො, චෙතොවිවට්ට කුසලානං යදිදං චූලපන්ථකො"ති ඒසු ඨානෙසු භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිතො අසීතියා මහාසාවකෙසු අඛ්භන්තරො. සො එකදිවසං පච්ඡාභත්තං පිඬපාතපටික්කන්තො අත්තනො දිවාඨානෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො නානා සමාපත්තීහි[3] දිවසභාගං විතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයං උපාසකෙසු ධම්ම සවණත්ථං අනාගතෙසු එව විහාරමජ්ඣං පවිසිත්වා භගවති ගන්ධකුටියං නිසින්නෙ අකාලො[4] තාව භගවතො උපඨානං උපසංකම්තුන්ති ගන්ධකුටි පමුඛෙ එකමන්තං නිසීදි පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා. තෙන වුත්තං **"තෙන ඛොපන සමයෙන ආයස්මා චූලපන්ථකො භගවතො අවිදූරෙ**

1. සී. I. අපරිඤ්ඤෙය්‍යතත්තා.
2. සී. II. සාඛෙතබ්බං.
3. සී. II. සමාපත්තියා.
4. සී. III. ආවකාලො.

නිසිනෙහා හොති පලඛකං ආහුජීඩා උජුංකායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා"ති. සො හි තදා කාලපරිච්ඡේදං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො චූළපන්ථකස්ස කායචිත්තානං සම්මාපණිහිතභාවසඞ්ඛාතං අත්ථං ඤත්වා; **ඉමං උදානන්**ති අඤ්ඤාසුපි යා පඤ්ඤත්තියො සබ්බඉරියාපථෙසු උපගිතසති සමාහිතො තස්ස භික්ඛුනො අනුපාදාය පරිනිබ්බාණපරියොසානස්ස විසෙසාධිගමස්ස තත්ථ පාතුභාවවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **සිතෙන කායෙනා**ති: කායචාරිකස්ස අසංවරස්ස පහානෙන අකරණෙන සම්මා ඨපිතෙන ඩොපිතකායෙන. තථා චක්ඛාදීනං ඉන්ද්‍රියානං නිබ්බිසෙවනභාව කරණෙන සුට්ඨු ඨපිතෙන පවචාරිකකායෙන. අසංයතභාවපච්චයකාය කුහකාදිවචීදොසානං අභාවතො අපරිපඤ්ඤතෙන සිතෙන කරජකායෙන චාති සඞ්ඛෙපතො සබ්බෙනපි කායෙන නිබ්බිකාරතාසඞ්ඛාතෙන නිච්චල භාවෙන; එතෙනස්ස සීලපාරිසුද්ධිං දස්සෙති, ඉච්ඡිතභූතලක්ඛණෙ ච ඉදං කරණවචනං. **සිතෙන චෙතසා**ති: චිත්තස්ස සීතිපරිදීපනෙන සමාධි සම්පදං දස්සෙති, සමාධි හි චිත්තස්ස සීති වුච්චති, තස්මා සමථවසෙන විපස්සනාවෙනෙව වා එකඞ්ගනාය සති චිත්තං ආරම්මණෙ එකොදි භාවූපගමනෙන සීතං නාම හොති, න අඤ්ඤථා. ඉමෙසං යථාවුත්ත කායචිත්තානං ඨපනං සම්පාදනං සබ්බසම්මං කාලෙ සබ්බෙසු ච ඉරියා පථෙසු ඉච්ඡිතබ්බන්ති දස්සෙතුං ආහ **"නිඝං නිසිනෙනා උදවා සයානෙනා**"ති. තත්ථ වා සද්දෝ අනියමත්ථෝ. තෙන නිඝන්තො වා නිසින්නො වා සයානො වා තදඤ්ඤඉරියාපථො වාති අයමත්ථෝ දීපිතො හොතීති චඞ්කමනස්ස පි ඉධ සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො. **එතං සතිං ගහබ්බ අඛ්ඩභාවෙනා**ති: යාය පගෙව පරිසුද්ධසමාචාරෙ කායචිත්තදුද්ධුල්ලභාවූප සමනෙන කායං චිත්තඤ්ච අසාරබ්ධං කත්වා පවිලඛාය අනවජ්ජසුඛාධිඛානාය කායචිත්තපස්සඛ්ධිවසෙන චිත්තං ලහුං මුදුං කම්මඤ්ඤඤ්ච කත්වා සම්මා ඨපෙන්තා සමාදහන්තා කම්මඨානං පරිබ්‍රූහෙති මත්ථකඤ්ච පාපෙති නං එව කම්මඨානානුයොගාය ආදිමජ්ඣපරියොසානෙසු බහුකාරං සතිං භික්ඛු අඛ්ඩභාවතො සීලවිසොධනං ආදිං කත්වා යාව විසෙසාධිගමා තදත්ථං තත්ථ අධිඨහනෙන්තාති අත්ථෝ. **ලඤ්ඡථ පුබ්බාපරියං විසෙසන්**ති: සො එවං සතිආරඤ්ඤෙන චෙතසා කම්මඨානං උපරූපරි වඩ්ඪෙන්තො බ්‍රූහෙන්තො ඨානිං කරොන්තො පුබ්බාපරියං පුබ්බාපරියවන්තං පුබ්බාපරභාගෙන පවත්තං ඵලාරුළ්හරතරාදිභෙදවිසෙසං ලභෙය්‍ය, තත්ථ දුවිධො පුබ්බාපරිය විසෙසො: සමථවසෙන විපස්සනාවසෙන චාති. තෙසු සමථවසෙන තාව නිමිත්තුපපත්තිතො පඨාය යාව නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන වසීභාවෙ[1] තාව පවත්තෙතා භාවනාවිසෙසො පුබ්බාපරියවිසෙසො. විපස්සනාවසෙන පන රූපමුඛෙන අභිනිවිසන්තස්ස රූපධම්මපරිග්ගහතො ඉතරස්ස[2] ධම්මපරිග්ගහතො පඨාය යාව අරහත්තාධිගමො තාව පවත්තෙතා භාවනාවිසෙසො පුබ්බාපරියවිසෙසො. අයමෙවත්ථෝ ඉධාධිප්පෙතො.

1. සී. II. වසිභාවෙ. 2. සී. II. ඉතරස්ස.

"**ලබාන පුබ්බාපරියං විසෙස**"නන්ති: පුබ්බාපරියවිසෙසෙ **උක්කංස** පාරමිප්පත්තං අරහත්තං ලභිත්වා; **අදස්සනං මච්චුරාජස්ස ගමෙජ්ජති**: ජීවිතුපවෙජ්දස්ස වසෙන සබ්බසං සත්තානං අභිභවනතො මච්චුරාජසඤ්ඤා තස්ස මරණස්ස විසයභූතභවත්තයසමතික්කමනතො අදස්සනං අගොචරං ගමෙජ්ජය්‍ය. ඉමස්මිං වග්ගෙ යං අවුත්තං තං හෙට්ඨාවුත්තනයමෙවාති.

දසම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච මහාවග්ග වණ්ණනා.

ජවඛ්වග්ගස්ස පඨමෙ **වෙසාලියන්ති**: හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව, **වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසිති** කදා පාවිසි? උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිගතකාලෙ, තස්මිං භගවා බෙළුවගාමකෙ වස්සං වසිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථියං පත්වා ජෙතවනෙ විහාසි. තස්මිං කාලෙ ධම්මසෙනාපති අත්තනො ආයුසංඛාරෙ ඔලොකෙත්වා සත්තාහමෙව පවත්තිස්සතීති ඤත්වා භගවන්තං අනුජානාපෙත්වා නාලකගාමං ගන්ත්වා තත්ථ මාතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පරිනිබ්බායි. සත්ථා වුත්තෙන ආභතා තස්ස ධාතුයො ගහෙත්වා ධාතුචෙතියං කාරාපෙත්වා මහාභික්ඛුසංඝ පරිවුතො රාජගහං අගමාසි. තත්ථ ගතකාලෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පරිනිබ්බායි. භගවා තස්සපි ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං කාරාපෙත්වා රාජගහතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන උක්කාවෙලං අගමාසි. තත්ථ ගඟාතීරෙ භික්ඛුසංඝපරිවුතො නිසීදිත්වා අග්ගසාවකානං පරිනිබ්බාණපටිසංයුත්තං සුත්තං දෙසෙත්වා උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිං අගමාසි එවං ගතො භගවා "පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසී"ති වුච්චති. තෙන වුත්තං "උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිගතකාලෙ"ති. **නිසිදනන්ති**: ඉධ චම්මඛණ්ඩං අධිප්පෙතං. **චාපාලචෙතියන්ති**: පුබ්බෙ චාපාලස්ස නාම යක්ඛස්ස වසිතඨානං චාපාලචෙතියන්ති පඤ්ඤායිත්ථ. තත්ථ භගවතො කත චීහාරෙපි තාය රුළ්හියා "චාපාලචෙතිය"න්ති වුච්චති. **උදෙනං වෙති** සන්ති එවමාදිසුපි එසෙව නයො. **සත්තම්බවෙතියන්ති**: කිකිස්ස කිර කාසි රඤ්ඤො ධීතරෙ සත්ත කුමාරියො සංවෙගජාතා රාජගහතො නික්ඛමිත්වා යත්ථ පඨානං පදහිංසු තං ඨානං සත්තම්බවෙතියන්ති වදන්ති. **බහුපුත්තන්ති**: බහුපාරොහො එකො නිග්‍රොධරුක්ඛො තස්මිං අධිවත්ථං දෙවතං බහූ මනුස්සා පුත්තෙ පත්ථෙන්ති තදුපාදාය තං ඨානං බහුපුත්තචෙතියන්ති පඤ්ඤායිත්ථ. **සාරන්දදන්ති**: සාරන්දදනාම යක්ඛස්ස වසිතඨානං. ඉති සබ්බානෙව තානි බුද්ධුප්පාදතො පුබ්බෙ දෙවතාපරිග්ගහිතානිති චෙතිය මොහාරෙන වොහාරිතානි. භගවතො විහාරෙ කතෙපිව තත්ථෙව පඤ්ඤත්තන්ති. **රමණීයානි**: එත්ථ වෙසාලියා තාව භූමිභාගසම්පත්තියා පුග්ගල

සම්පත්තියා සුලභපච්චයතාය ච රමණීයභාවෝ වෙදිතබ්බෝ. විහාරානං පන නගරතෝ නාතිදූරතාය නාච්චාසන්නතාය ගමනාගමනසම්පත්තියා අත්තකිණ්ණවිහාරඝාතනාය ඡායූදකසම්පත්තියා ච පවිවෙකඋපනිරූපතාය ච රමණීයතා දට්ඨබ්බා. **වත්තාරෝ ඉද්ධිපාදා**නි: එත්ථ ඉද්ධිපාදස්ස අත්ථෝ හෙට්ඨා වුත්තෝයා යෙව. **භාවිතා**නි: වඩ්ඪිතා; **බහුලීකතා**නි: පුනප්පුනං කතා; **යානීකතා**නි: යුත්තයානං විය කතා. **වත්ථුකතා**නි: පතිට්ඨානට්ඨෙන වත්ථු විය කතා. **අනුට්ඨිතා**නි: අධිට්ඨිතා; **පරිචිතා**නි: සමන්තතෝ චිතා සුවඩ්ඪිතා. **සුසමාරබ්ධා**නි: සුට්ඨු සමාරබ්ධා. අනිච්චං සම්මා නිපජ්ජාදිනානි. එවං අනියමෙන කථෙත්වා පුන නියමෙත්වා දස්සෙතුං **"නථාගතස්ස ඛෝ"**නි ආදිමාහ. එත්ථ ච **කප්පං**නි: **ආයුකප්පං. තිට්ඨෙය්‍යා**නි: තස්මිං කාලෙ යං මනුස්සානං ආයුප්පමාණං තං පරිපූණ්ණං කත්වා තිට්ඨෙය්‍ය ධරෙය්‍ය. **කප්පාවසෙසං වා**නි: අප්පං වා; **තිට්ඨෙය්‍ය වා**නි: වුත්ත වස්සසතතෝ අතිරෙකං වා; මහාසීවත්ථෙරෝ පනාහ "බුද්ධානං අඤ්ඤෙ ගජ්ජිතං නාම නත්ථි. යථෙව හි බෙළුවගාමකෙ උප්පන්නං මාරණන්තිකං වෙදනං දසමාසෙ වික්ඛම්භෙසි, එවං පුනප්පුනං වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා දසමාසෙ වික්ඛම්භෙත්වා ඉමං හදද්දකප්පමෙව තිට්ඨෙය්‍යා"ති. කස්මා පන න තිට්ඨතීති? උපාදින්නකසරීරං නාම ඛණ්ඩිච්චාදීහි අභිභූයත්ති බුද්ධා පන ඛණ්ඩිච්චාදීභාවං අප්පත්වා පවත්තිමෙ ආයුක්ඛාසෙ බහුජනස්ස පියමනාපකාලෙ යෙව පරිනිබ්බායන්ති. බුද්ධානුබුද්ධෙසු අග්ගසාවක මහාසාවකෙසු පරිනිබ්බුතෙසු අපරිවාරෙන එකකෙනෙව ඨාතබ්බං හොති දහරසාමණෙර[1]පරිවාරෙන වා, තතො අහො බුද්ධානං පරිසානි සිලෙතබ්බතං ආපජ්ජෙය්‍ය, තස්මා න තිට්ඨතීති. එවං වුත්තෙපි සො පන[2] වුච්චති ආයුකප්පොනි, ඉදමෙව අට්ඨකථාය නියමිතං. **ඵලාධිගමනිමිත්තෙනා**නි ථූලෙ සඤ්ඤාපාදනෙ; ථූලසඤ්ඤාපාදනං හෙතං, **නිට්ඨුහනවා කප්පෙ**නි: සකලං කප්පං තිට්ඨතු; අවඩ්ඪනායාචනා යදිදං **"යස්ස කස්සචි ආනන්ද චත්තාරෝ ඉද්ධිපාද භාවිතා"**නි ආදිනා ඡඤ්ඤුපදෙසෙන අත්තනො චතුඉද්ධිපාදභාවනානුභාවෙන කප්පං අවට්ඨානසමත්ථතා විභාවනං ඔභාසෙනි පාකටවචනෙන. පකතං හෙතං වචනපරියායං මුඤ්චිත්වා උජුකමෙව අත්තනො අධිප්පායවිභාවනං. **බහුජනහිතායා**නි: මහාජනස්ස හිතත්ථාය; **බහුජනසුඛායා**නි බහුජනස්ස සුඛත්ථාය. **ලෝකානුකම්පායා**නි: සත්තලොකස්ස අනුකම්පං පටිච්ච, කතරසත්තලොකස්ස? යො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා ධම්මං පටිවිජ්ඣති, අමතපානං පිබති තස්ස, භගවතො හි ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තදෙසනාය අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤ පමුඛා අට්ඨාරසබ්‍රහ්මකොටියො ධම්මං පටිවිජ්ඣිංසු. එවං යාව සුභද්දපරිබ්බාජකවිනයනා ධම්මපටිවිද්ධසත්තානං ගණනා නත්ථි. **මහාසමයසුත්තං මහලසුත්තං චූළරාහුලොවාදසුත්තං සම්බිත්තසුත්ත**නානි ඉමෙසං චතුන්නං සුත්තානං දෙසනාකාලෙ අභිසමයප්පත්තසත්තානං පරිච්ඡෙදෙ නත්ථි. එතස්ස අපරිමාණස්ස සත්තලොකස්ස අනුකම්පාය භගවතො ඨානං හොති. එවං අනාගතෙපි භවිස්සතීති අධිප්පායෙන

1. සී.II & III. සාමණෙරසාමණෙරී. 2. සී.II III. එවංවුත්තෙපි අභිතො පන.

වදති. **දෙවමනුස්සානන්ති**: න කෙවලං දෙවමනුස්සානං යෙව අව සෙසානං නාගසුපණ්ණාදීනම්පි අත්ථාය හිතාය සුඛාය භගවතො ඨානං හොති, සනෙතුකපටිසන්ධිකෙ පන මග්ගඵලසච්ඡිකිරියාය භබ්බපුග්ගලෙ දස්සෙතුං එවං වුත්තං. තස්මා අඤ්ඤසන්තිපි අත්ථාය හිතාය සුඛාය භගවා තිඨතූති අත්ථො. **අත්ථායාති**: ඉධ ලොකසම්පත්තිඅත්ථාය. **හිතායාති**: පරලොකසම්පත්තියා හෙතුභූතහිතත්ථාය. **සුඛායාති**: නිබ්බාණ ධාතුසුඛත්ථාය. පුරිමං පන හිතසුඛනහණං සබ්බසාධාරණවසෙන වෙදි තබ්බං. **යථා නං මාරෙන පරියුට්ඨිත චිත්තෙනාති**: එත්ථ **නන්ති** නිපාත මත්තං. යථා මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො අඤ්ඤාත්ථවිත්තො අඤ්ඤම්පි කොචි පුථුජ්ජනො පවිවිජිතුං න සක්ඛුණෙය්‍ය, එවමෙව නාසක්‍යකි පවි විජිතුන්ති අත්ථො. මාරො හි යස්ස කෙචි විපලල්‍යාසා අපපහීනා තස්ස චිත්තං පරියුට්ඨාති. යස්ස පන සබ්බෙන සබ්බං වාදසවිපල්ලාසා අප්පහීනා තස්ස චත්තබ්බමෙව නත්ථි. ථෙරස්ස චත්තාරො විපල්ලාසා අප්පහීනා තෙනස්ස චිත්තං පරියුට්ඨාසි. සො පන චිත්ත පරියුට්ඨානං කරොන්තො කිං කරොතීති? භෙරවරුපාරම්මණං වා දස්සෙති සද්දාරම්මණං වා සාවෙති, තතො යත්තා තං දිස්වා වා සුත්වා වා සතිං විස්සජ්ජත්වා විවත්තමුඛා[1] හොන්ති, තෙසං මුඛෙන හත්ථං පවෙසෙත්වා හදයං මද්දති, තතො විසඤ්ඤිනො හුත්වා තිඨන්ති. ථෙරස්ස පනෙස මුඛෙන හත්ථං පවෙ සෙතුං කිං සක්ඛිස්සති භෙරවාරම්මණං පන දස්සෙසි. තං දිස්වා ථෙරො නිමිත්තෙනාභාසං න පටිවිජ්ඣි. ඣානන්තො යෙව භගවා කිම්පඨං යාවතතියං ආමන්තෙසි. පරතො "නිඨතු භන්තෙ භගවා"ති යාවතෙ තුය්හෙවෙතං දුක්කටං තුය්හෙවෙතං අපරද්ධන්ති දෙසාරොපනෙන සොක තනුකරණත්ථං. පස්සති හි භගවා අයං මයි අතිවිය සිනිඬහදයො සො පරතො භූම්චාලනකාරණඤ්ච ආයුසංඛාරොස්සජ්ජනං ච සුත්වා මම චිරඨානං ආච්ඡිස්සති තස්සාහං කිස්ස චිං පුරෙතරං න යාචිනි තස්සෙව සීසෙ දෙසං පතිට්ඨස්සාමි, සත්තා ච අත්තනො අපරාධෙන න තථා විහඤ්ඤන්ති, තෙනස්ස සොකො තනුකො භවිස්සතීති. **ගච්ඡ චං ආනන්දාති**: යස්මා දිවාවිහාරට්ඨාය ඉධාගතො තස්මා ආනන්ද ගච්ඡ චං යථාරුචිතං[2] ඨානං දිවාවිහාරාය. තෙනෙවාහ **"සස්සදනි කාලං මඤ්ඤසී"**ති. **මාරෙ පාපිමාති**: එත්ථ සත්තෙ අනත්ථෙ නියොජෙන්තො මාරෙතීති=මාරො. **පාපිමාති** තස්සෙව වෙවචනං. සො හි පාපධම්මෙන සමන්නාගතත්තා පාපිමාති වුච්චති. **භාසිතා බො පනෙසාති**: අයං හි භගවති බොධි මණ්ඩෙ සත්තසත්තාහෙ අනික්කමිත්වා අජපාලනිග්‍රොධෙ විහරන්තෙ අත්තනො ඨිතාසු ආගන්ත්වා ඉච්ඡාචිඤ්ඤතං පත්වා ගතාසු අයං අත්ථෙසෙ උපායොති චින්තෙන්තො ආගන්ත්වා භගවා යදත්ථං තුම්හෙහි පාරමියො පූරිතා සො වො අත්ථො අනුප්පත්තො පවිවිධං සබ්බඤ්ඤුඤාණඤ්ච කිං තෙ ලොකච්චරණෙනාති[3] වත්වා යථා අජ්ජ එවමෙව "පරිනිබ්බාතු දානි භන්තෙ භගවා"ති යාචි. භගවා චස්ස "න තාවාහ"න්ති ආදීනි වත්වා පටික්ඛිපි

1. සී. II. විවටමුඛා. 2. සී. II. රුචිතං. 3. සී. II චිහරණෙන.

තං සඞ්ඛ්‍යං ඉදානි **"යාභිතා බො පනා"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **විසතතාති**: අරියමග්ගාධිගමවසෙන බ්‍යත්තා. **විනිතාති**: තථෙව කිලෙසවිනයනෙන විනිතා, **විසාරදාති**: සාරජ්ජකරානං දිට්ඨිවිචිකිච්ඡාදීනං පහානෙන විසාරදභාවං පත්තා. **බහුස්සුතාති**: නෙපිටකවසෙන බහුං සුතමෙතෙසන්ති=බහුස්සුතා. තමෙව ධම්මං ධාරෙන්තීති=**ධම්මධරා**: අථවා "බහුස්සුතා"ති පරියත්තිබහුස්සුතා චෙව පටිවෙධබහුස්සුතා ච, "ධම්මධරා"ති පරියත්තිධම්මානං චෙව පටිවෙධධම්මානං ච ධාරණතො ධම්මධරාති. එවමෙපඤ්ඤා වෙදිතබ්බා. **ධම්මානුධම්මපටිපන්නාති**: අරියධම්මස්ස අනුධම්මභූතං විපස්සනාධම්මං පටිපන්නා. **සාමීචිපටිපන්නාති**: ඤාණදස්සන විසුද්ධියා අනුවත්තිකං විසුද්ධිපරමපරාපටිපදං පටිපන්නා. **අනුධම්මචාරිනොති**: අභිසල්ලෙඛඤ්ච තස්සා පටිපදඤ්ච අනුරූපං අපටිච්ඡන්නාදි ධම්මචරණසීලා, **සකං ආචරියකන්ති**: අත්තනො ආචරියවාදං, **ආචික්ඛිස්සන්තීති**: ආදිනො කථෙස්සන්ති; අත්තනා උග්ගහිතනියාමෙන පරෙ උග්ගණ්හාපෙස්සන්තීති අත්ථො. **දෙසෙස්සන්තීති**: වාචෙස්සන්ති පාලිධම්මං පබොධෙස්සන්තීති අත්ථො. **පඤ්ඤපෙස්සන්තීති**: ජානාපෙස්සන්ති. පකාසෙස්සන්තීති අත්ථො. **පඨපෙස්සන්තීති**: පකාරෙහි ඨපෙස්සන්ති: **විවරිස්සන්තීති**: විවරං කරිස්සන්ති. **විභජිස්සන්තීති**: විභත්තං කරිස්සන්ති: **උත්තානීකරිස්සන්තීති**: අනුත්තානං ගම්භීරං උත්තානං පාකටං කරිස්සන්ති: **සහ ධම්මෙනාති**: සහෙතුකෙන සකාරණෙන වචනෙන, **සපාටිහාරියන්ති**: යාවනියාණෙකං කත්වා; **ධම්මං දෙසෙස්සන්තීති** භවවිධලොකුත්තරධම්මං පබොධෙස්සන්ති; පකාසෙස්සන්තීති අත්ථො. එත්ථ ච **පඤ්ඤපෙස්සන්තීති**: ආදිහි ඡහි පදෙහි ඡ අත්ථපදානි දස්සිතානි. ආදිනො පන චතූහි පදෙහි ඡ ඛ්‍යඤ්ජනපදානි. එත්තාවතා නෙපිටකං බුද්ධවචනං සංවණ්ණනානයෙන සංගහෙත්වා දස්සිතං හොති. වුත්තං චෙතං නෙත්තියං "වාදසපදානි සුත්තන්තං සබ්බබ්‍යඤ්ජනං ච අත්ථො චා"ති **ඉමං වචිසන්ති**:–සිඤ්ඛත්තයසඞ්ගහීතං සකලං සාසනබ්‍රහ්මචරියං, **ඉඛන්ති**: සම්බං ඛානුප්පාදවසෙන; **ඨිතන්ති**: වුද්ධිපත්තතං සබ්බථාලිද්ධභාවසෙන; **විසාරිකන්ති**: විත්ථතං, තඤ්ච තඤ්ච දිසාභාගෙ පතිඨ්ඨමානවසෙන, **බාහුජඤ්ඤන්ති**: බහූහි ඤතං පටිවිඛං මහාජනාභිඤ්ඤායවසෙන; **පුථුභූතන්ති**: සබ්බාකාරවසෙන පුථුලභාවප්පත්තං; කථං? යාව දෙව මනුස්සෙහි; **සුප්පකාසිතන්ති**: යත්තකා විඤ්ඤුජාතිකා දෙවා චෙව මනුස්සා ච අජ්ජ තෙහි සබ්බෙහි සුට්ඨු පකාසිතන්ති අත්ථො. **අපෙසානුසෙකොති**: නිරුස්සුක්කො, ලීනවිරියොති; ඉමං හි පාපිම සත්තස්ස තත්තාභාතික්කමනතො පඨාය "පරිනිබ්බාතුදානි භන්තෙ භගවා පරිනිබ්බාතු සුගතො"ති චිරවත්තෙතා ආහිණ්ඩිත්වා අජ්ජදානි පඨාය විගතුස්සාහො හොති මා මය්හං පරිනිබ්බාණට්ඨාය වායාමං කරොහීති වදති. **සතො සම්පජානො ආයුසංඛාරං ඔස්සජීති**: සතිං සූපට්ඨිතං කත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්නිතා ආයුසංඛාරං විස්සජි පජහි, තත්ථ න භගවා හත්ථෙන ලෙඛ්ඛුං විය ආයුසංඛාරං ඔස්සජි. තෙමාසමත්තමෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො පරං න සමාපජ්ජිස්සාමීති විහතං උපපාදෙසි. තං සඞ්ඛ්‍යං වුත්තං 'ඔස්සජී'ති

උස්සජ්ජිතිපි පාඨො. කස්මා පන භගවා කප්පං වා කප්පාවසෙසං වා ඨාතුං සමත්ථො තත්තකං කාලං අධිට්ඨා පරිනිබ්බායිතුං මාරස්ස යාචනාය ආයුසංඛාරං ඔස්සජ්ජි. න භගවා මාරස්ස යාචනාය ආයුසංඛාරං ඔස්සජ්ජි, නාපි ථෙරස්ස යාචනාය න උස්සජ්ජිස්සති, නෙමාසතො පන පරං බුද්ධවෙනෙය්‍යානං අභාවතො ආයුසංඛාරෙ ඔස්සජ්ජි, ඨානං හි නාම බුද්ධානං භගවන්තානං යාවදෙව වෙනෙය්‍යවිනයනත්ථං, නෙ අඤ්ඤි වෙනෙය්‍යකෙ කොච නාම කාරණෙන ඨස්සන්ති. යදිථා මාරස්ස යාචනාය පරිනිබ්බායෙය්‍ය පුරෙතරං යෙව පරිනිබ්බායෙය්‍ය, බොධිමණ්ඩෙපි හි මාරෙන යාචිතං, නිමිත්තොභාසකරණම්පි ථෙරස්ස සොඛතනුකරණත්ථන්ති වුත්තො වායමත්ථො. අපිච බුද්ධලද්දිපනත්ථං නිමිත්තොභාසකරණං, එවං මහානුභාවා බුද්ධා භගවන්තො යෙව තිඨන්තාපි අත්තනො රුචියාව තිඨන්ති පරිනිබ්බායන්තාපි අත්තනො රුචියා යෙව පරිනිබ්බායන්තීති. **මහාභූමිචාලොති**: මහන්තා පඨවිකම්පො. තදා කිර දසසහස්සිලොකධාතු අකම්පිත්ථ.[1] **ගිංසනකොති**: භයජනකො; **දෙවදුන්දුභියො ච එලිංසූති**: දෙවභෙරියො නදිංසු, දෙවො සුඛගජ්ජිතං[2] ගජ්ජි, අකාලවිජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු, ඛණ්ඩිකවස්සං වස්සීති වුත්තං හොති. **එතමත්ථං විදිත්වානි**: එතං සංඛාරානං විසඞ්ඛාරවිසෙසසංඛාතං අත්ථං සඞ්ඛාරකොට්ඨාසං විදිත්වා. **ඉමං උදානන්ති**: අනවසෙසං සංඛාරෙ විස්සජ්ජෙත්වා අත්තනො විසඞ්ඛාරගමනදීපනං උදානං උදානෙසි. කොචි නාම වදෙය්‍ය මාරෙන පච්ඡතො පච්ඡතො අනුබන්ධිත්වා "පරිනිබ්බායථ පරිනිබ්බායථ භගෙන"ති උපඩ්ඪතො භයෙන භගවා ආයුසඞ්ඛාරං ඔස්සජ්ජීති තස්සොඝාසො මා හොතු ඉතිස්ස උදානං නාම නත්ථීති පිතිතො විස්සඨං උදානං උදානෙසීති අඤ්ඨකථාසු වුත්තං. තතො තෙමාසමත්තමෙවච පන බුද්ධිච්චස්ස නිප්පජ්ජනතො එවං දීඝරත්තං මයා පරිහතොයං දුක්ඛභාරො න විරස්සෙව නික්ඛිපියතීති පස්සතො පරිනිබ්බාණගුණ පච්චවෙක්ඛණෙනස්ස උළාරං පිතිසොමනස්සං උපජ්ජි, තෙන පිතිවෙගෙන උදානෙසීති යුත්තං විය. එකනෙතන හි විසඞ්ඛාරනිනෙනා නිබ්බාණාභිමුඛා අනපකා පිතිසොමනස්ස පවිසංවෙදෙසි, තෙනෙව හි භගවතො කිලෙසපරිනිබ්බාණදිවසෙ විය ඛන්ධපරිනිබ්බාණදිවසෙපි සරීරභා විසෙසතො විප්පසන්නා පරිසුද්ධා පභස්සරා අහොසීති. ගාථාය සොණසිඟාලාදීනං හි පච්චක්ඛිභාවතො තුලිතං පරිච්ඡින්නන්ති=තුලං, කාමාවචරකම්මං. න තුලං=අතුලං; සදිසමස්ස අඤ්ඤං ලොකියකම්මං නත්ථීති වා=අතුලං, මහග්ගතකම්මං, කාමාවචරං වා රූපාවචරං වා තුලං, අරූපාවචරං අතුලං, අප්ප විපාකං වා තුලං බහුවිපාකං අතුලං. **සම්භවන්ති**: සම්භවස්ස හෙතුභූතං; උපපත්තිජනකන්ති අත්ථො. **භවසංඛාරන්ති**: පුනබ්භවසංඛරණකං, **ඔස්සජීති**: විස්සජ්ජෙසි. **මුනීති**: බුද්ධමුනි; **අජ්ඣත්තරතොති**: නියකජ්ඣත්තරතො. **සමාහිතොති**:

1. සී. I. සංකම්පිත්ථ. 2. සී. I. II. සුගජ්ජිතං.

උපචාරප්පණාසමාධිවසෙන සමාහිතෝ. **අභිඳි කවචම්විය**ති: කවචං විය භින්දි. **අත්තසම්භවං**ති: අත්තනි සම්භූතං කිලෙසං; ඉදං වුත්තං හොති; සච්චාකඛෙන සම්භවං භවාභවාභිසඞ්ඛාරණඛෙන භවසඞ්ඛාරන්ති ලඛ්ධනාමං, තුලාතුලසඞ්ඛාතං ලොකියකම්මම්පි ඔස්සජි, සභාමඝියෙ මහා යොඛෝ කවචං විය අත්තසම්භවං කිලෙසඵ අරඤ්ඤත්තරතෝ සමාහිතෝ හුත්වා අභින්දි. අථවා **තුලං**ති තුලෙනෙතෝ නීරෙතෝ **අතුලං සම්භවං**නති නිබ්බානඤෙව භවඵ, **භවසංඛාර**නති භවගාමිකම්මං. **ඔස්සජි මුනී**ති: පඤ්චකඛන්ධා අනිච්චා පවත්තාරා ඛන්ධානං නිරොධෝ නිබ්බානං නිච්චන්ති ආදිනා නයෙන තුලෙනෙතා බුද්ධමුනි භවෙ ආදීනවං නිබ්බාණෙ ච ආනිසංසං දිස්වා තං ඛන්ධානං මූලභූතං භවසංඛාරකම්මං 'කම්මක්ඛයාය සංවත්තතී'ති එවං වුත්තෙන කම්මක්ඛයකරෙන අරියමඟෙන අවස්සජි කථං? **අරඤ්ඤත්තරතෝ සමාහිතෝ අභින්දි කවචම්ව අත්තසම්භවං** සෝ හි විපස්සනාවසෙන අරඤ්ඤත්තරතෝ සමථවසෙන සමාහිතොති එවං පුබ්බභාගතෝ පභාය[1] සමථවිපස්සනාබලෙන කවචං විය අත්තභාවං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතං අත්තනි සම්භවත්තා අත්තසම්භවන්ති ලඛ්ධනාමං සබ්බං කිලෙසජාලං අභින්දි, කිලෙසාභාවෙනෙව කම්මං අප්පටිසන්ධිකත්තා අවස්සඨං නාම හොතීති. එවං කිලෙසප්පහානෙන කම්මං පජහි. ඉති බොධිමූලෙ යෙව අවස්සඨභවසංඛාරෝ භගවා වෙඛ[2]මිස්සකෙන විය ජරසකටං සමාපත්තිවෙඛම්මස්සකෙන අත්තභාවං යාපෙනෙතාපි ඉතෝ තෙමාසතෝ උඞ්ඨං සමාපත්තිවෙඛම්මස්ස න දස්සාමීති චිත්තුප්පාදනෙන ආයුසංඛාරං ඔස්සජීති.

පඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **බහිවාරකොඨකෙ**නි: පාසාදවාරකොඨකස්ස බහි න විහාරවාරකොඨකස්ස, සෝ කිර පාසාදෙ ලොහපාසාදෙ විය සමන්තා චතුවාරකොඨකපරිවුතෝ පාකාරපරික්ඛිත්තෝ. තෙසු පාචීනවාරකොඨකස්ස බහි පාසාදවිඡායාය පාචීනලොකධාතුං ඔලොකෙනෙතා **පඤ්ඤත්තවර** බුද්ධාසනෙ නිසීදන්තා හොති. **ජටිලා**නි: ජටාවන්තා; තාපසවෙස ධාරිනෝ. **නිගණ්ඨා**නි: සෙතපටනිගණ්ඨරූපධාරිනෝ. **එකසාටකා**නි: එකසාටකනිගණ්ඨා විය එකං පිලොතිකඛණ්ඩං හත්ථේ බන්ධිත්වා එකෙ නනෙතන හි සරීරස්ස පුරිමභාගං පවිඡාදෙත්වා විචරණකා; **පරූළ්හකච්ඡනඛලොමා**නි: පරූළ්හකච්ඡලොමා පරූළ්හනඛා පරූළ්හඅවසෙස ලොමා ච. කච්ඡාදිසු දීඝලොමා දීඝනඛා වාති අත්ථෝ. **ඛාදිංවිච්ඡමාදයා**නි: විච්ඡිඛං ඛාරිං නානපකාරං පබ්බජිතපරික්ඛාරභණ්ඩකං ගහෙත්වා; **අවිදූරෙ අනියකමනන්**නි: විහාරස්ස අවිදූරභාගෙන නගරං පවිසන්ති. **රඤ්ඤා භංභසෙන පසෙනදි කොසලෝ**නි: අහං භන්තෙ රඤ්ඤා පසෙනදි කොසලෙ

1. සී. II. පඨමතරං. 2 සී. IV. වෙඛ.

මය්‍හං නාමං තුම්හෙ ජානාථාති. කස්මා පන රාජා ලොකෙ අග්ගපුග්ගලස්ස සන්තිකෙ නිසින්නොපා එවරූපානං නග්ගනිසිරීකානං[1] අඤ්ජලිං පග්ගණ්හාතීති. සංගණ්හණත්ථාය, එවඤ්හිස්ස අහොසි: සොභං එත්තකම්පි එතස්ස න කරිස්සාමි, මයං පුත්තදාරං පහාය එතස්සත්ථාය දුබ්භොජන දුක්කසෙය්‍යාදීනි අනුභොම, අයං අම්හාකං උපචාරමත්තම්පි න කරොති, තස්මිංඝි කතෙ අම්හෙ ඔවරකාති ජනො අග්ගහෙත්වා පබ්බජිතා ඉවෙව සජ්ජානිස්සන්තීති, කිං ඉමස්ස භූතත්ථං කථෙමාති අත්තනා දිඨං සුතං පවිත්තිදෙන්වා න කථෙය්‍යුං, එවං ඉතෙ පන අනිගුහිත්වා කථෙස්සන්තීති. අපිච සත්ථු අජ්ඣාසයජානනත්ථම්පි එවමකාසිනි. රාජා කිර භගවන්තං උපසඞ්කමනෙනාපි කතිපයකාලං සම්මාසම්බොධිං න සද්දහි. නෙනස්ස එවං අහොසි: යදි භගවා සබ්බං ජානාති මයා ඉමෙසං නිපච්චාකාරං කත්වා ඉමෙ අරහන්තොතාති වුත්තෙ නානුජානෙය්‍ය, අථ මං අනුවත්තන්තොපා තං අනුජානෙය්‍ය කුතො තස්ස සබ්බඤ්ඤුදෑතානි එවං සො සත්ථු අජ්ඣාසය ජානනත්ථං තථා අකාසි, භගවතා පන උජුකමෙව න ඉමෙ සමණා ඔවරකාති වුත්තෙ යදිපි රාජා සද්දහති මහාජනො පන තමත්ථං අජානන්තොපා න සද්දහෙය්‍ය. සමණො ගොතමො රාජ්ඤා අත්තනො කථංසුණාතීති යංකිඤ්චි මුඛාරුළ්හං කථෙතීති වදෙය්‍ය, තං තස්ස දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තෙය්‍ය **රහෙසුඤ්ච** ගුළ්හකම්මං විවටං කතං භවෙය්‍ය, සයමෙව රාජා තෙසං ඔවාදකභාවං කථෙස්සතීති ඤත්වා **"උජ්ජානං ඛො එත"**න්ති ආදිමාහ. **තඤ්ච පුත්තසඞ්ඛාසඤ්ඤනන්ති**: පුත්තෙති සඞ්ඛාසඤ්ඤනං, එත්ථ ච පුත්තසිනෙන දූරපරිග්ගහං, පුත්තදාරෙසු උබ්බිල්ලාවිතෙන තෙන තෙසං රාගාදිහෙතුසොකාභිභවෙන චිත්තස්ස සංකිලිට්ඨතං දස්සෙති. **කාම ඡොගීනන්ති** ඉමිනා පන රාගාභිභවනං, උභයෙනාපි විකම්පිතචිත්තතං දස්සෙති. **කාසිකවත්ථනන්ති**: සණ්හවත්ථනං. කාසිකවත්ථඤ්ච වත්ථනං වාති වා අත්ථො. **මාලාගන්ධවිලෙපන**න්ති වණ්ණගන්ධත්ථාය මාලා සුගන්ධභාවත්ථාය සුගන්ධං ජිවිරාගකරණත්ථාය විලෙපනං ධාරෙතෙතන, **ජාතරූපරජතන්ති**, සුවණ්ණං චෙව අවසිට්ඨධනඤ්ච. **සාදියනෙතනාති**: පටිග්ගණ්හනෙතන. සබ්බෙනපි කාමෙසු අභිගිද්ධභාවමෙව පකාසෙති. **සංවාසෙනාති**. සහ වාසෙන; **සීලං වෙදිතබ්බන්ති**: අයං පෙසලෝ වා දුස්සීලෝ වාති සංවසනෙතන එකස්මිං ඨානෙ සහ වසනෙතන ජානිතබ්බං. **නෙව ඛො දීඝෙන අද්ධුනා න ඉත්තරෙනාති**: තං ව සීලං දීඝෙන කාලෙන වෙදිතබ්බං, න ඉත්තරෙන කතිපයදිවසෙන. සංඝත්තාකාරො සංචුතිඅඞ්ගියාකාරො ච ඉච්ඡා සත්තකා දස්සෙතුං. **මනසිකරොතා ඛො අම්හ මනසිකරොතාති**: තම්පි සීලමස්ස පරිග්ගණ්හිස්සාමීති මනසිකරොනෙතන **පච්චවෙක්ඛණෙතන** සක්කා ජානිතුං, න ඉතරෙන; **පඤ්ඤවතාති**: **තම්පි** අපඤ්ඤත්තඤ්ඤෙව පණ්ඩිතෙන, බාලො හි මනසිකරොනෙතා ජානිතුං **න සක්කොති, සංවොහාරෙනාති**: කථෙනෙතන.

"යො හි කොචි මනුස්සෙසු වොහාරං උපජීවති
එවං විඤ්ඤූ ජානාති වාණිජෝ සො න බ්‍රාහ්මණොති"ති

1. සී. I. නග්ගගොසභනිසිභකානං.

එත්ථ හි වාණිජං වොහාරෙ නාම. "චත්තාරො අරියවොහාරා"ති එත්ථ චෙතනා; "සංඛා සඤ්ඤා පඤ්ඤත්තී වොහාරෝ"ති එත්ථ පඤ්ඤත්ති; "වොහාරමත්තෙන සො වොහරෙය්‍ය"ති එත්ථ කථා වොහාරෙ; ඉධාපි සො එව අධිප්පෙතො. එකච්චස්ස හි සම්මූළ්හා කථා පරම්මුඛා කථාය න සමෙති පරම්මුඛා කථා සම්මූළ්හා කථාය තථා පුරිමකථා පච්ඡිමකථාය ච පච්ඡිමකථා පුරිමකථාය, සො කථෙන්තො යෙව **සක්කා** ඤාතුං අසුව එසො පුග්ගලොති. සුවිසිලස්ස පන පුරිමං පච්ඡිමෙන **පච්ඡිමව** පුරිමෙන සම්මූළ්හාකථිතව පරම්මුඛාකථිතෙන පරම්මුඛාකථිතව සම්මූළ්හා කථිතෙන සමෙති. තස්මා කථෙන්තෙන සක්කා සුවිභාවො ඤාතුන්ති පකාසෙන්තො ආහ **"සංවොහාරෙන සොවෙය්‍යං වෙදිතබ්බ"**න්ති. **ථාමොති**: ඝනථාමො; යස්ස හි ඝනථාමො නත්ථි, සො උප්පන්නෙසු උපද්දවෙසු ගහෙතබ්බං පහාතබ්බව කිඤ්චි අපස්සන්තො අවාරිකං ඝරං පවිට්ඨො විය වරති, තෙනාහ **"ආපදාසු ඛො මහාරාජ ථාමො වෙදිතබ්බො"**ති. **සාකච්ඡායාති**: සඞ්කථාය; දුප්පඤ්ඤස්ස හි කථා උදකෙ ලෙඛුපිය නුප්පලවති[1] පඤ්ඤවතො කථෙන්තස්ස පරිභායනං අනන්තරං[2] හොති; උදකවිප්ඵන්දිතෙනෙව හි මච්ඡා බුද්ධකො මහන්තො වාති ඤායති. ඉති භගවා ඨපෙත්වා උජුකමෙව තෙ ඉමෙ නාමාති අවත්වා අරහන්තානං අනරහන්තානංව ඤාණූපායං පකාසෙසි. රාජා තං සුත්වා භගවතො සබ්බඤ්ඤුතාය දෙසනාවිලාසෙන ච අභිප්පසන්නො **අච්ඡරියං භන්තෙ**තිආදිනා නයෙන දෙසනං පසාදං පකාසෙන්වා ඉදානි තෙ යථාවතො භගවතො ආරොචෙන්තො **එතෙ භන්තෙ මම පුරිසා චොරා**තිආදිමාහ. තත්ථ **චොරා**ති: අපබ්බජිතා එව පබ්බජිතරූපෙන රත්තපිණ්ඩං භුඤ්ජන්තා පරිච්චත්තා කම්මන්තත්තා; **ඔචරකාති**: හෙට්ඨා චරකා; චොරා හි පබ්බතමත්ථකෙන චරන්තාපි හෙට්ඨා චරකාව; නිහීනකම්මත්තා. අථවා ඔචරකානි චරපුරිසා. **ඔචරිත්වාති**: අවචරිත්වා වීමංසිත්වා; තස්මිං තස්මිං දෙසෙ තං තං පවත්තිං ඤත්වාති අත්ථො. **ඛාදිස්සාමීති**:[3] පටිජග්ගිස්සාමි; කරිස්සාමීති අත්ථො. **රඤ්ඤො ජල්ලන්ති**: රඤ්ඤ මලං,[4] **පවාහෙත්වාති**: සුද්ධවිකාලනවසෙන අපනෙත්වා; **කප්පිතකෙසමස්සූනීති**: අලඞ්කාරසඤ්ඤිතානි කප්පකෙහි ඡින්නකෙසමස්සූනි; **කාමගුණෙහීති**: කාමකොට්ඨාසෙහි; කාමඛණ්ඩෙහි වා; **සමප්පිතානීති**: සුට්ඨුඅප්පිතානි; අලඞ්කතානි; **සමඞ්ගිභූතානීති**: සහභූතානි; **පරිචරිස්සන්තීති**: ඉන්ද්‍රියානි සමන්නත්තා චාරෙස්සන්ති/කීළාපෙස්සන්ති; **එතමත්ථං විදිත්වානි**: එතං නෙසං රාජපුරිසානං අත්තනො උදරස්සකාරණා පබ්බජිතභාවෙන ලොකවවහාරසඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා; **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං පරාධීනතා පරවචනතා පටිකෙඛපවිනාවනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **න වායමෙය්‍ය සබ්බත්ථාති**: දුතෙය්‍යඔචරකකම්මාදිකෙ සබ්බසම්මං පාපධම්මෙ[5] ඉමෙ රාජපුරිසා විය පබ්බජිතො න වායමෙය්‍ය වායාමං උස්සාහං න කරෙය්‍ය. සබ්බත්ථ යත්ථ කත්ථචි වායාමං අකත්වා අපපමාදකෙපි පුඤ්ඤසම්මං යෙව වායමෙය්‍යාති අධිප්පායො. **නාඤ්ඤස්ස පුරිසො සියාති**:

1. සී. I. උපලවති. 2. සී. I. අනත්තං. 3. සී. II. ඉඝාඝිස්සාමි.
4. සී. II. ජල්ලං. 5. සී. I. පාපකම්මං.

පබ්බජිතරූපෙන අඤ්ඤස්ස පුඤ්ඤලස්ස සෙවකපුරිසො න සියා, කස්මා; එවරූපස්සපි ඔවරකාදිපාපකම්මස්ස කත්තබ්බත්තා. **නාඤ්ඤං නිස්සාය ජීවෙය්‍යා**ති: අඤ්ඤං පරං ඉස්සරියං නිස්සාය තපපටිබද්ධමෙව සුඛදුක්ඛන්ති එවං විඤ්ඤූ හුත්වා න ජීවිකං පවත්තෙය්‍ය. අත්තදීපා අත්තසරණෝ අනඤ්ඤසරණෝ එව භවෙය්‍ය. අථවා අනඤ්ඤවිහතෝ ඔවරණන්ති ලබ්භමානකත්තා අඤ්ඤං අනුපුඤ්ඤකම්මං නිස්සාය න ජීවෙය්‍ය. **ධම්මේන න වාණිජ්ජං චරෙ**ති[1] ධනාදී අත්ථාය ධම්මං න කථෙය්‍ය, යෝ හි ධනාදිහෙතුපරෙසං ධම්මං දෙසෙති සෝ ධම්මෙන වණිජ්ජං කරොති නාම, න එවං ධම්මෙන චරෙය්‍ය. අථවා ධනාදිනං අත්ථාය කොසලරඤ්ඤෝ පුරිසා විය ඔවරකාදිකම්මං කරොනෙත්තා පරෙහි අනාසඞ්කනීයතාය පබ්බජාලිඞ්ගධාරණාදීනි අනුඤ්ඤාතෙන ධම්මෙන වණිජ්ජං කරොති නාම, යොපි ඉධ පරිපුණ්ණං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තොපි අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පත්ථෙය්‍ය බ්‍රහ්මචරියං චරති සොපි ධම්මෙන වණිජ්ජං කරොති නාම, එවං ධම්මෙන වණිජ්ජං න චරෙ න කරෙය්‍යාති අත්ථෝ.

දුතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **අත්තනෝ අනෙකෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ පහීනෙ**නි: ලොභදෙසමොහවිපරිතමනසඞ්කාර[2]අභිරිකානොත්තප්පකොධූපනාභමඤ්ඤ පලාස ඉස්සාමච්ඡරියමායාසාඨෙය්‍යථම්භසාරම්භමානාතිමානමදප්පමාද තණ්හාවිජ්ජාතිවිධාකුසලමූලදුච්චරිතසංකිලෙසමූලච්ඡසතසහස්සෙසු චින්තක ප්පවවතුබ්බිධවිපල්ලාසආසවඔඝයොගඡන්දගතිගමනනන්දණ්හාදුනපවච්ඡ වෙනොඛිලපවෙතොවිනිබන්ධනීවරණාභිනන්දන ඡවිවාදමූල තණ්හාකාය සත්තානුසය අස්මිච්ඡත්ත නවතණ්හාමූලකදසාකුසලකම්මපථ වාසඡි දිඝිනත්ථසතසහස්සවිවරිතාදිපහෙදෙ අත්තනො සන්තානෙ අනාදි කාලප්පවත්තෙ දියඩ්ඪසහස්සකිලෙසෙ තංසහගතෙ වාපි අනෙකෙ පාපකෙ ලාමකෙ අකොසල්ලසංභූතෙඤ්ච අකුසලෙ ධම්මෙ අනවසෙසං සහ වාසනාය බොධිමූලෙ යෙව පහීනෙ අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්නො පච්ච චෙක්ඛමානො අයම්පි මෙ කිලෙසො පහීනො අයම්පි මෙ කිලෙසො පහීනොති අනුපදසමවෙක්ඛණාය පච්චවෙක්ඛමානො භගවා නිසින්නොහොති. **අත්තනෙකපි ච කුසලෙ ධම්මෙ**නි: සීලසමාධිපඤ්ඤවිමුත්ති විමුත්ති ඤාණදස්සනං චත්තාරො සතිපධානා චත්තාරෝ සම්මප්පධානා චත්තාරෝ ඉද්ධිපාදා චත්තාරෝ අරියමග්ගා චත්තාරි ඵලානි චතස්සො පටිසම්භිදා චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤාණං චත්තාරෝ අරියවංසා චත්තාරි වෙසාරජ්ජ ඤාණානි පඨමජ්ඣානියඞ්ගානි පඨමජ්ඣානෙ[3] සම්මාසමාධි පඨමජ්ඣානිකා සම්මා සමාධි පඤ්චින්‍යානි පඨබලානි පඨනිස්සරණීයා ධාතුයෙ පච්චවිමුත්තායතන

---

1. සී. II. වාණි.-මුද්දිකපාලි. 2. සී. III. මනසිකාර.
3. සී. IV. පඨමජ්ඣානෙ.

ඤාණානි පච්චවේක්ඛණාපරිපාචනීයා සද්ධාඤ්ඤා[1] ඡඅනුස්සතිට්ඨානානි ඡජාගරා ත්තිසඤ්ඤාරණීයා ධාතුයෝ ඡඅත්තත්තවිභාගා ඡඅනුත්තරියානි ත්තිබෝධභාගියා පඤ්ඤා ඡ අභිඤ්ඤා ඡඅසාධාරණඤාණානි සත්තඅපරිහානියා ධම්මා සත්ත අරියධනානි සත්තබොජ්ඣඞ්ගා සත්තඅපපුරිසධම්මා සත්තනිජ්ජරවත්ථූනි සත්තඅසඤ්ඤා සත්තදක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලදෙසනා සත්තබ්භණඅවබලදෙසනා අට්ඨපඤ්ඤාපටිලාභහෙතුදෙසනා අට්ඨසම්මත්තානි අට්ඨලෝකධම්මානික්කමෝ අට්ඨාරම්භවත්ථූනි අට්ඨකණ්ණදෙසනා අට්ඨමහාපුරිසචිතක්කා අට්ඨඅභිභායතනදෙසනා අට්ඨවිමොක්ඛා නවයෝනිසෝ මනසිකාරමූලකා ධම්මා නවපාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගානි නවඅත්තත්තාවාසදෙසනා නවාඝාතපටිවිනයා නවඅසඤ්ඤා නවඤාණත්තානි නවඅනුපුබ්බවිහාරදෙසනා දසනාථකරණා ධම්මා දසකසිණායතනානි දසකුසලකම්මපථා දසඅරියවාසා දසඅසෙක්ඛා ධම්මා දසනාථගතබලානි එකාදසමෙත්තානිසංසා වාදසඋපච්චයතා තෙරස ධුතඞ්ගගුණා චුද්දසබුද්ධඤාණානි පණ්ණරස විමුත්තිපරිපාචනියා ධම්මා සොළසවිධඅානාපානසති සොළස අත්තපරියායධම්මා (සත්තරස චිත්තඛණිඤාණා)[a] අට්ඨාරසමහාවිපස්සනා අට්ඨාරසබුද්ධධම්මා එකූන වීසති පච්චවේක්ඛණඤාණානි චතුවත්තාළීසඤාණවත්ථූනි පඤ්ඤාය උදයබ්බයඤාණානි පරෙපඤ්ඤාය කුසලා ධම්මා සත්තසත්තතිඤාණ වත්ථූනි චතුවීසතිකොටිසතසහස්සසමාපත්ති[2] පඤ්ඤාමහාවජිරඤාණානි අනන්තනයසමන්තපට්ඨාන විසය පච්චවෙක්ඛණදෙසනාඤාණානි තථා අනන්තාසු ලොකධාතූසු අනන්තානං සත්තානං ආසයාදි විභාවන ඤාණානි[3] වාති එවමාදිකෙ අනෙකෙ අත්තනො කුසලෙ අනවජ්ජ ධම්මෙ අනන්තකාලං පාරම්පරිභාවිතාය මඟභාවනාය ච පාරිපූරිං ගතෙ ඉමෙ ඡිපි අනවජ්ජධම්මා මයි සංවිජ්ජන්ති ඉමෙපි අනවජ්ජධම්මා මයි සංවිජ්ජන්තීති රුචිනවසෙන මනසිකාරාභිමුඛෙ බුද්ධගුණෙ වඟවගෙඟ පුඤ්ඤෙ කත්වා පච්චවෙක්ඛමානො නිසින්නොවා හොති, තව ඛො සපප දෙසතො එව න නිසපදෙසතො; සබ්බෙ බුද්ධගුණෙ භගවතාපි අනුපදං අනවසෙසතො මනසිකාතුං න යඤ්ඤා තං අනන්තාපරිමෙය්‍යභාවතො, වුත්තං හෙතං:-

> "බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණෙය්‍ය වණ්ණං
> කපපමපි වෙ අඤ්ඤමහාසමානො
> ඛීයෙථ කපපා විරදීඝමන්තරෙ
> වණ්ණා න ඛීයෙථ තථාගතස්සා[4]"ති

අපරම්පි වුත්තං.

> "අසංඛෙය්‍යානි නාමානි සගුණෙන මහෙසිනො
> ගුණෙන නාමං උඛ්‍රෙය්‍ය අපි නාමං සහස්සතො"ති.

---

1. සී II. පඤ්ඤා. 2 ඛු. සමංයි.
3. සී. II. III. විභංග 4. සී. I තථාගතස්සා.
a. රෙඛාවුත්ථානං මයා ලඛ්ඨොත්ථඤ්ඤ නදිස්සතෙ.

තදා හි භගවා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තෝ විහාරං පවිසිත්වා ගන්ධකුටිපමුඛෙ ඨත්වා භික්ඛූහි වත්තං දස්සෙත්වා ගණෙන්‍ය මහාගන්ධකුටිං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නෝ ආත්තනෝ අතීතජාතිචරියං ඤාණෙ පෙසෙසි. අථස්ස තානි නිරන්තරං පෙඛුනුපෙඛං අනන්තාපරිමාණභෙදං උපඨහිංසු. සෝ එවං මහන්තස්ස නාම දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස මූලභූතා ඉමෙ කිලෙසාති කිලෙසවිචරියං ඤාණචාරං පෙසෙත්වා තෙ පහාණමුඛෙන අනුපදං පච්චවෙක්ඛිත්වා ඉමෙ වත කිලෙසා අනවසෙසතො මයහං සුඤ්ඤ පහීනාති පුන නෙසං පහාණාකාරං සාකාරං සපරිවාරං සඋද්දෙසං අරියමග්ගං පච්චවෙක්ඛණෙන්‍ය අනන්තාපරිමාණභෙදෙ ආත්තනෝ සීලාදිඅනවජ්ජධම්මෙ මනසාකාසි. තෙන වුත්තං:-"**එතන ඛො පන භගවා අත්තනෝ අනෙකෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ පහීනෙ පච්චවෙක්ඛමානෝ නිසින්නෝ හොති අනෙකෙ ච කුසලෙ ධම්මෙ භාවනා පාරිපූරිං ගතෙ**"ති. එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා උපපන්නාපීතිසොමනස්සුදෙදසහුනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අඤ්ඤ පුබ්බෙ**ති: අරහත්තමග්ගඤාණුප්පත්තිතො පුබ්බෙ සබ්බෙපි රාගාදිකෙ කිලෙසගණෙ[1] මයහං සන්තානෙ අත්ථි ආසි. න ඉදානිං කිලෙසගණෙ කෝචිපි කිලෙසො නාහොසිනි. **නදානූ**නි: තදා තස්මිං කාලෙ අරියමග්ගක්ඛණෙ සෝ කිලෙසගණෝ න ආසි. තත්ථ අණුමත්තොපි කිලෙසො අග්ගමග්ගක්ඛණෙ අප්පහීනෝ නාම නත්ථි. තතෝ නාහූතිපි පඨන්ති. තතෝ අරහත්තමග්ගක්ඛණතෝ පන නාසීති අත්ථො. **නාහු පුබ්බ**නි. යෝ වායං මම අපරිමාණෝ අනවජ්ජධම්මෝ එතරහි භාවනාය පාරිපූරිං ගතෝ උපලබ්භති, සොපි අරියමග්ගක්ඛණතෝ පුබ්බෙ න අත්ථි න ආසි. **නදඅත්ථූ**නි යදා පන මෙ අග්ගමග්ගඤාණං උපපන්නං තදා සබ්බෝපි මෙ අනවජ්ජධම්මෝ ආසි. අග්ගමග්ගාධිගමෙන හි සබ්බෙපි සබ්බඤ්ඤුගුණා බුද්ධානං හත්ථගතා එව හොන්ති. **නවාහු නව භවිස්සති න චෙතර හි විජ්ජතී**ති: යෝ පන සෝ අනවජ්ජධම්මෝ අරියමග්ගෝ මයහං බොධිමණ්ඩෙ උපපන්නෝ යෙන සබ්බෝ කිලෙසගණෝ අනවසෙසතෝ පහීනෝ සෝ යථා මයහං මග්ගක්ඛණතෝ පුබ්බෙ න චාහු න ච අහොසි. එවං අත්තනා පහාතබ්බකිලෙසාභාවතෝ තෙ කිලෙසා විය අයම්පි න ච භවිස්සති අනාගතෙ න උපජ්ජිස්සති, එතරහි පච්චුප්පන්නාකාලෙපි න හි විජ්ජති න උපලබ්භති අත්තනා කත්තබ්බකිච්චාභාවතෝ, නහි අරියමග්ගො අනෙකවාරං පවත්තති. තෙනෙවාහ -"න පාරං[2] දිගුණං යන්ති"ති. භාවිතා අරිය මග්ගෙන අත්තනෝ සන්තානෙ අනවසෙසං පහීනෙ අකුසලෙ ධම්මෙ භාවනාපාරිපූරිං ගතෙ අපරිමාණෙ අනවජ්ජධම්මෙ ච පච්චවෙක්ඛමානෝ අත්තූපනායිකපීතිවෙගවිස්සඨං උදානං උදානෙසි. පුරිමාය ගාථාය පුරිම වෙසාරජ්ජවයමෙව කථිතං. පච්ඡිමවයං සම්මා සම්බොධියා පකාසිතත්තා පකාසිතමෙව හොතීති.

තතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1. සී. I. කිලෙසගණෙතා. 2. සී. I. නදීපාරං.

චතුත්ථේ **නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණා පරිබ්බාජකාති**: එත්ථ තරන්ති එතෙන සංසාරොඝන්ති=තිත්ථං, නිබ්බාණමෙව. ඉධ පන විපරීතචිත්තලාභවසෙන දිට්ඨිගතිකේ තථාගතදිට්ඨිසඤ්ඤං තිත්ථන්ති අධිප්පෙතං, තස්මිං සස්සතාදිනානාකාරෙ නියුත්තා=නානාතිත්ථියා, නගුතනිගණ්ඨාදිසමණා වෙව කඨකලාපාදි බ්‍රාහ්මණා ච පොක්ඛර සාතාදි පරිබ්බාජකා ච=සමණබ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකා, නානාතිත්ථියාව තෙ සමණබ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකා, සස්සතෝ අත්තා ච ලොකෝ චාති ආදිනා පඤ්ඤාති එනාය සයං වා පඤ්ඤති තථා දස්සනමත්තමෙව වාති දිට්ඨි, මිච්ඡාභිනිවෙසසෙසතං අධිවචනං, සස්සතාදිවසෙන නානා අනෙකවිධා දිට්ඨියෝ එතෙසන්ති=**නානාදිට්ඨිකා**. සස්සතාදිවසෙනෙව ඛණනං=**ඛන්ති**, රොචනං=**රුචි**, අත්ථතෝ සස්සතෝ අත්තා ච ලොකෝ චාති ආදිනා පවත්තෙතා චිත්තචෙතසිකලාභෝ ච, තථා නානා ඛන්තියෝ එතෙසන්ති=**නානාඛන්තිකා**, නානා රුචියෝ එතෙසන්ති=**නානාරුචිකා**, දිට්ඨිගතිකා හි පුබ්බභාගෙ තථා තථා චිත්තං රොචෙත්වා ඛමාපෙත්වා ච පච්ඡා ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති අභිනිවිසන්ති. අථවා අනිච්චං නිච්චන්ති ආදිනා තථා තථා දස්සනවසෙන දිට්ඨි, ඛමන වසෙන ඛන්ති, රුච්චනවසෙන රුචි්ති එවං තීහිපි පදෙහි දිට්ඨි එව වුත්තාති වෙදිතබ්බා. **නානාදිට්ඨි නිස්සයනිස්සිතාති**: සස්සතාදිපරිකප්ප වසෙන නානාවිධං දිට්ඨියා නිස්සයවත්ථුකාරණං දිට්ඨිසඞ්ඛාතමෙව වා නිස්සයං නිස්සිතා අලග්ගිනා උපලිනා උපගතා වා අනිස්සජ්ජිත්වා ඨිතාති අත්ථෝ. දිට්ඨියොපි හි දිට්ඨිගතිකානං අභිනිවෙසාකාරානං[1] නිස්සයා හොන්ති. **සන්ති**න්ති අත්ථි සංවිජ්ජන්ති; උපලබ්භන්ති; **එකෙ**ති එකච්චෙ; **සමණබ්‍රාහ්මණා**ති: පබ්බජ්ජූපගමෙන සමණා ජාතියා බ්‍රාහ්මණා ලොකෙන වා සමණාති ච බ්‍රාහ්මණාති ච එවං ගහිතා. **එවං වාදිනොති**: එවං ඉදානි වත්තබ්බා කාරෙනෙව වදන්තීති=**එවං වාදිනෝ**. එවං ඉදානි වත්තබ්බාකාරෙන පවත්තා දිට්ඨි එතෙසන්ති **එවං දිට්ඨිනෝ**. තත්ථ දුතියෙන දිට්ඨිගතිකානං මිච්ඡාභිනිවෙසෝ දස්සිතෝ. පඨමෙන තෙසං යථාභිනිවෙසපදෙසත්ත පතිඨාපනවසෙන වොහාරෝ. **සස්සතෝ ලොකෝ ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති**: එත්ථ **ලොකොති**: අත්තා, සෝ හි දිට්ඨිගතිකෙහි ලොකීයන්ති එත්ථ පුඤ්ඤං පාපං තබ්බිපාකා සුඛං වා කාරකාදිභාවෙන අභිසුයොහෙහි ලොකීයන්ති=ලොකොති අධිප්පෙතෝ. **සච්චං** සස්සතෝ අමරෝ නිච්චෝ ධ්‍රුවොති යදිදං අම්හාකං දස්සනං ඉදමෙව **සච්චං** අවිපරීතං අඤ්ඤං පන අසස්සතොති ආදිපදෙසදස්සනං මොඝං මිච්ඡාති අත්ථෝ. එතෙන චත්තාරොපි සස්සතවාදා දස්සිතා හොන්ති. **අසස්සතොති**: න සස්සතෝ; අනිච්චෝ අධ්‍රුවෝ වවත්ථඩ්ඨෙමානි අත්ථෝ. අසස්සතොති සස්සතාභාව පරිදීපනපදෙනෙව උච්ඡෙදෙ දීපිතොත්ථි සත්තාපි උච්ඡෙදවාදා දස්සිතා හොන්ති. **අන්තවාති**: සපරියන්තා පරිවට්ටිමා පරිච්ඡින්නපමාණා, න සබ්බ ගතොති[2] අත්ථෝ. එතෙන පාද[3] පරිමාණෝ අඞ්ගුළිපරිමාණෝ යවපරිමාණෝ පරමාණුපරිමාණෝ අත්තානි එවමාදිවාදා දස්සිතා හොන්ති. **අනන්තවාති**:

1. සී. I. වොහාරා. 2. සී. II. අපගතෝ. 3. සී. I. සරීර.

අපරියනෙතා ඔබ්බගනෙතාති අත්ථෝ. එතෙන කපිලකණ්ණාදිවාදී දීපිනා[1] හොන්ති. **තං ජීවං තං සරීරන්ති**: යං සරීරං තදෙව ජීවසඞ්ඛාතං වත්ථු, යං ව ජීවසඞ්ඛාතං වත්ථු තදෙව සරීරන්ති ජීවව සරීරව අභියං සමනුපස්සති, එතෙන ආජීවකානං විය රූපි අත්තානි අයං වාදෙ දස්සිතා හොති. **අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති**: ඉමිනා පන අරූපි අත්තානි අයං වාදෙ දස්සිතා හොති. **නථාගතෝ පරම්මරණාති** එත්ථ **තථාගතෝති**. අත්තා; තං හි දිඨිගතිකෝ කාරකවෙදකාදිසඞ්ඛාතං නිච්චධුවාදි සඞ්ඛාතං වා තථාගතභාවං ගනොති තථාගතෝති වොහරති. සෝ මරණතෝ ඉධ කායස්ස භෙදතෝ පරං උඩ්ඩං **හොති** අත්ථි සංවිජ්ජතීති අත්ථෝ. **එතෙන** සස්සතනාගමුඛෙන සොළසසඤ්ඤීවාදං අඤ්ඤසඤ්ඤී වාදං අසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී වාදං දස්සිතා හොන්ති. **න හොතීති**: න අත්ථි න උපලබ්භති; එතෙන උච්ඡෙදවාදං දස්සිතා හොන්ති. **හොති ච නහොතීති**: අත්ථි ච නත්ථිවාති එතෙන එකච්චසස්සතවාදං සත්ත සඤ්ඤීවාදං ච දස්සිතා. **නෙව හොති න නහොතීති** ඉමිනා පන අමරා විකෙඛපවාදං දස්සිතා හොන්තීති වෙදිතබ්බං. ඉමෙ කිර දිඨිගතිකා නානාදෙසතෝ ආගන්ත්වා සාවත්ථියං පටිවසන්තා එකදා සමයපවාදකෙ සන්නිපතිත්වා අත්තනෝ වාදං පහාය අඤ්ඤවාදෙ බ්‍රූසෙන්තා විවාදුපන්නා අහෙසුං. තෙන වුත්තං "**නෙව සඞ්ඛාතා**"ති ආදි. තත්ථ, **භඞ්ගං** නාම කලභස්ස පුබ්බභාගො, **භඞ්ගඤාණාති** ජාතභඞ්ගා කලභො එව වා කලභස්ස වා ගහණතෙතා කලභො දණ්ඩෙබ්බා, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස විරුඬ්ධාදං[2] ආපන්නාති=**විවාදුපන්නා**. මම්ඹට්ටනතෙතා මුඛමෙව සත්තීති=**මුඛසත්තිනි**, එරුසවාචා; ඵලූපචාරෙන විය හි කාරණං කාරණූප චාරෙන ඵලම්පි වොහරීයති. යථා තං "සුඛො බුද්ධුප්පාදෙ පාපකම්මං පවත්තුභූත"න්ති ච,[3] තාහි මුඛසත්තිහි විතුදන්තා විජ්ඣන්තා විහරන්ති, **එදිසො ධම්මොති**: අවිපරීතසභාවො එදිසො එවරූපො. යථා මයා වුත්තං සස්සතො ලොකො"ති=පෙ=, **නෙදිසො ධම්මොති**: න එදිසො ධම්මො යථා තයා වුත්තං "අසස්සතො ලොකොති=පෙ=, එවං සෙසපදෙඤිපි යොජෙතබ්බා. සො ච තිත්ථියානං විවාදෙ සඤ්ජනගරෙ පාකටො ජාතො. අථ භික්ඛූ සාවත්ථිං පිඬාය පවිසා තං සුත්වා අම්හි නුඛො ඉදං කථා පාභතං, යන්නූන මයං ඉමං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙය්‍යාම[4] අපෙපව නාම තං නිස්සාය සණ්හසුඛුමං ධම්මදෙසනං ලභෙය්‍යාමාති[5] තෙ පච්ඡා භත්තකිච්චං ධම්මදෙසනාකාලෙ භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං, තෙන වුත්තං **"අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ"**ති ආදි. තං සුත්වා භගවා අඤ්ඤාණිත්‍රියානං ධම්මස්ස අයථාභූතපජානනං පකාසෙන්තො **"අඤ්ඤාණිත්‍රියා භික්ඛවෙ"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **අඤ්ඤාති**: පඤ්ඤුඛක්ඛුවිරහෙන අන්ධා; තෙනාහ **"අවක්ඛුකා"**ති. පඤ්ඤු හි ඉධ චක්ඛූති අධිප්පෙතං. තථාහි වුත්තං **"අජං න ජානන්ති"**ති ආදි. තත්ථ **අජං න ජානන්ති**: ඉධ ලොකත්ථං පරලොකත්ථං න ජානන්ති; ඉධ ලොකපරලොකෙසු වුඩ්ඪං අබහුදයං නාව

1. සී. I. දස්සිතා. 2. සී. II. විරුඬ්ධාචාරං. 3. සොතාති"නිව.
4. සී, II, & III. ආරොචෙස්සාම. 5. සී. II. ලභිස්සාම,

බුජ්ඣන්ති; පරමත්ථේ පන නිබ්බානෙ කථාව කා, යෙ හි නාම පවත්තිං මත්තෙපි සම්මුය්හා, තෙ කථං නිවත්තිං ජානිස්සන්තීති, යදගෙඝන තෙ අත්ථං න ජානන්ති තදඝෙඝන අනත්ථම්පි න ජානන්ති, යඝං ධම්මං න ජානන්ති අධම්මම්පි න ජානන්ති, තෙ හි විපරියෙසගාහිතාය ධම්මම්පි කම්මං අකුසලං කරොන්ති, අධම්මම්පි කම්මං කුසලං කරොන්ති, න කෙවලං ච ධම්මා ධම්මෙසු එව අථඛො තස්ස විපාකෙසුපි සම්මුළ්හා, තථා හි තෙ කම්මම්පි විපාකං කත්වා වොහරන්ති, විපාකම්පි කම්ම කත්වා, තථාධම්මාදීසු භාවධම්මම්පි න ජානන්ති **අධම්මං** අසභාවධම්මම්පි න ජානන්ති. එවංභූතා ච සභාව ධම්මං අසභාවධම්මව අසභාවධම්මං සභාවධම්මං ච කත්වා පවෙදෙන්ති, ඉති භගවා නිත්ථියානං මොහදීපිපිලාභභාවෙන පඤ්ඤචක්ඛුවෙකල්ලතො අන්ධභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තමත්ථං ජච්චන්ධුපමාය පකාසෙතුං "**භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **භූතපුබ්බන්ති** පුබ්බෙ භූතං, අතීත කාලෙ නිබ්බත්තං, **අඤ්ඤතරො රාජා අහොසී**ති: පුරාතනො නාම ගොත්තෙනාහි ලොකෙ අපාකටො එකො රාජා අහොසි. **සො රාජා අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසී**ති: තස්ස කිර රඤ්ඤො සොභග්ගප්පත්තං සබ්බඞ්ග සම්පන්නං අත්තනො ඔවජ්ඣං[1] උපඨානමාගතං දිස්වා එතදහොසි: "හදයකං වත භො හත්ථියානං දස්සනීය"නන්ති. තෙන ච සමයෙන එකො ජච්චන්ධො රාජඞ්ගණෙන ආගච්ඡති, දිස්වා රාජා විනෙතසි: මහාජානියා ඛො ඉමෙ අන්ධා යෙ එවරූපං දස්සනීයං න ලභන්ති, යන්නූනාහං ඉමිස්සා සාවත්ථියා යත්තකා ජච්චන්ධා සබ්බෙ තෙ සන්නිපාතාපෙත්වා එකදෙසං එකදෙසං හත්ථෙන ඵුසාපෙත්වා තෙසං වචනං සුණෙය්‍යන්ති, කෙළිසිලෝ රාජා එකෙන පුරිසෙන සාවත්ථියා සබ්බෙ ජච්චන්ධෙ සන්නිපාතාපෙත්වා තස්ස පුරිසස්ස සඤ්ඤං අදාසි යථා එකෙකො ජච්චන්ධො සීසාදිකං එකෙකං යෙව හත්ථිනො අඞ්ගං ඵුසිත්වා හත්ථි මයා දිට්ඨොති සඤ්ඤං කරොති තථා කරොහීති. සො පුරිසො තථා අකාසි. අථ රාජා තෙ අන්ධෙ පච්චෙකං පුච්ඡි කීදිසො භණෙ හත්ථීති, තෙ අත්තනා දිට්ඨට්ඨාවයවමෙව හත්ථිං කත්වා වදන්තා එදිසො හත්ථී නෙදිසො හත්ථීති අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්තා හත්ථාදීහි උපඤ්ඤමිත්වා රාජඞ්ගණෙ මහන්තං කොලාහලමකංසු. රාජා සපරිජනො තෙසං තං විපකාරං දිස්වා එාසුකෙහි හිජ්ජමානෙහි හදයෙන උග්ගතෙන[2] මහාහසිතං හසි, තෙන වුත්තං **"අථඛො භික්ඛවෙ සො රාජා=පෙ=අත්තමනො අහොසී"**ති. තත්ථ **අවමහාති**: ආලපනං; **සාවත්තියාති**: යත්තකා; **ජච්චන්ධාති**: ජාතියා අන්ධා; ජාතිතො පභාය අවඤ්ඤිකා. **එකජ්ඣන්ති**: එකතො; **භණ්ඩන්ති**: අඛහු මානාලාපෙ. **හත්ථිං දස්සෙත්වාති**: යථාවුත්තහත්ථිං සයාපෙත්වා දස්සෙත්වා. සො ච සුසික්ඛිතත්තා අපරිඵන්දනෙනා නිපජ්ජි. **දිට්ඨො නො හත්ථීති**: හත්ථෙන පරාමසනං දස්සනං කත්වා ආහංසු. තෙන පුරිසෙන සීසං පරාමසාපෙත්වා එදිසො හත්ථීති සඤ්ඤුප්පත්තත්තා තාදිසං යෙව හත්ථිං සඤ්ඤානන්තා ජච්චන්ධා එදිසො දෙව හත්ථි "සෙය්‍යථාපි කුම්භොා"ති වදිංසු. **කුම්භොාති** ච ඝටොහි අත්ථො. **කිළොාති**: නාගදන්ත කිළොා, **සොණ්ඩාති**: හත්ථො.

1. සී. II. ඔහ්‍යඤ්ඤං. 2. සී. II. උග්ඝාතෙත

නඞ්ගලිසාති: නඞ්ගලස්ස සිරං ඊසා. **කායෝති**: සරීරං; **කොඤ්චෝති**: කුසුලෝ, **පාදූති** ජඞ්ඝා; **ථූණෝති**: ථමෝහං; **නඞ්ගුණ්ඨනී**: වාලස්ස උපරිම පදෙසෝ: **වාලධීති** වාලස්ස අග්ගපදෙසෝ; **මුඞ්ගී සංයුජ්ඣිංසූති**:[1] මුඞ්ගියෝ බන්ධිත්වා පහරිංසු; මුඞ්ගියානං අඤ්ඤං. **අතිතමනෝ අහොසීති**: කෙළිසිලත්තා සෝ රාජා තෙන ජවචඞ්ගානං කලහෙන අත්තමනෝ හාසෙන ගණ්හිතමනෝ අහොසි. **එවමෙව ඛෝති** උපමා සංසන්දනං; **තස්සත්ථෝ**: භික්ඛවෙ යථා තෙ ජවචඞ්ගා අවඤ්ඣකා එකඞ්ගදස්සිනෝ අනවසෙසතෝ හත්ථිමුපසන්ධිත්වා අත්තනා දිගාචරියවත්තං හත්ථිසඤ්ඤාය ඉතරෙහි දිඨං නානුජානන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදං ආපන්නා කලහං අකංසු, එවමෙව ඉමෙ අඤ්ඤතිත්ථියා සක්කායස්ස එකදෙසං රූපවෙදනාදිං අත්තතෝ දිට්ඨදස්සනෙන යථාදිඨං අත්තානි මඤ්ඤමානා තස්ස සස්සතාදි භාවං ආරොපෙත්වා ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති අභිනිවිසිත්වා අඤ්ඤ මඤ්ඤං විවදන්ති, යථාභූතං පන අජානන්තෝ ධම්මාධම්මෙ න ජානන්ති, තස්මා අන්ධා අවඤ්ඣකා ජවචඞ්ගපටිභාගාති. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං තිත්ථියානං ධම්මසභාවං යථාභූතං අජානන්තා අපස්සන්තා **ජවචඞ්ගා විය** හත්ථිමහි අයථාදස්සනභාවිච්ඡාභිනිවෙසා තත්ථ විවාදං පන්නාති සඞ්ඛාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි

තත්ථ **ඉමස්මිං කිර සජ්ජනෙති එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණාති**: ඉධෙකච්චෙ පබ්බජ්ජූපගමනෙන සමණා ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණා සස්සතා ලොකොති ආදිනයප්පවත්තෙසු ඉමෙසු එව අසාරෙසු දිට්ඨිගතෙසු දිට්ඨියා නහදනවසෙන ඉමස්මිං වා රූපාදිස්මිං උපාදානක්ඛන්ධෙසු එවං අනිච්චෙපි දුක්ඛෙපි විපරිනාමධම්මෙපි නණාභිනිවෙසාදිවසාභිනිවෙසානං වසෙන එතං මමාති ආදිනා **සජ්ජන්ති කිර** අහං මමන්ති ගණ්හන්ති දස්සෙති, **කිරසද්දෙ** වෙත්ථ අරුචිසූචනත්ථෙ. තෙන තත්ථ සකාරණභාවමෙව දීපෙති, න කෙවලං සජ්ජන්ති එව, අථඛො **විග්ගය්හ නං විවදන්ති** න තිං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමීති ආදිනා විග්ගාහිකකථානුයොගවසෙන විග්ගය්හ විවදන්ති විවාදං ආපජ්ජන්ති. **නන්ති** වෙත්ථ නිපාතමත්තං. අථවා **විග්ගය්හ නන්ති** නං දිට්ඨිනිස්සයං සක්කායදිට්ඨිමෙව වා විසදිස[2]දස්සනත්තා සස්සතාදිවසෙන **අඤ්ඤං මඤ්ඤං** විරුඬං ගහෙත්වා විවදන්ති විසෙසතො වදන්ති, අත්තනා එව වා විදිතං විසිඨං අවිපරීතං කත්වා අභිනිවිස්ස වොහරන්ති. යථා කිං? **ජනා එකඞ්ගදස්සිනො** යථා තෙ ජවචඞ්ගා හත්ථිස්ස එකෙකඞ්ගදස්සිනො යං යං අත්තනා ඵුසිත්වා ඤාතං තං තදෙව හත්ථිති ගහෙත්වා **අඤ්ඤමඤ්ඤං විග්ගය්හ** විවදිංසු, එවං සම්පදමිදන්ති අත්ථො. ඉති සද්දෙ වෙත්ථ ලුත්තනිද්දිට්ඨොති වෙදිතබ්බා.

චතුත්ථ සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1. සී. II. සංයුත්ත. 2. සී. III. විපරීත.

පචමෙ **සස්සතෝ අත්තා ච ලෝකෝ චාති**: රූපාදිසු අඤ්ඤතරං අත්තානි ච ලොකොති ච සඞ්ගහෙත්වා තං සස්සතං නිච්චන්ති අඤ්ඤපි තථා ගාහෙන්තා වොහරන්ති. යථා හි රූපං අත්තා වෙව ලොකෝ ච සස්සතෝ චාති අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙන්ති. තථා වෙදනං සඤ්ඤං සඞ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තා ච ලොකෝ ච සස්සතෝ චාති අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙන්තීති. අථවා **අත්තානි** අහංකාරවත්ථූ **ලෝකෝති** මමංකාරවත්ථූ; යං අත්තනියන්ති වුච්චති. අත්තානි වා සයං, ලොකොති පරෝ, අත්තානි වා පචත්තූ උපාදානක්ඛන්ධේසු එකෝ ඛන්ධෝ, ඉතරෝ ලොකෝ, අත්තානි වා සච්ඡිඤ්ඤණකෝ ඛඞ්ගසන්තානෝ අච්ඡිඤ්ඤණකෝ ලොකෝ, එවං නඤ්ඤි[1] අත්තානි ච ලොකොති ච යථාදස්සනං විඛාගහෙත්වා තදුභයං නිච්චෝ ධ්‍රුවෝ සස්සතොති අභිනිවිස්ස වොහරන්ති, එතෙන චත්තාරෝ සස්සතවාදා දස්සිතා, **අසස්සතෝති** සත්තපි උච්ඡෙදවාදා දස්සිතා. **සස්සතෝ ච අසස්සතෝ චාති** එකච්චෝ සස්සතෝ අත්තා ච ලොකෝ ච එකච්චෝ අසස්සතොති එවං සස්සතෝ ච අසස්සතෝ චාති අට්ඨේව. අථවා සෙව අත්තාව ලොකෝ ච අත්තභඞ්ගදිට්ඨිකානං විය සස්සතෝ ච අසස්සතෝ ච සියා. සස්සතොති එවමෙත්ථ අට්ඨේ වෙදිතබ්බෝ. **සඞ්ඛ්‍යාති** ඉමිනා එකච්චසස්සතවාදෙ දස්සිතෝ. **නෙව සස්සතෝ නාසස්සතෝති** ඉමිනා අමරාවික්ඛෙපවාදෙ දස්සිතෝ. නෙහි සස්සතවාදෙ අසස්සතවාදේ ච දෝසං දිස්වා 'නෙව සස්සතෝ නාසස්සතෝ අත්තා ච ලොකෝ'ති වික්ඛෙපං කරොන්තා විචරන්ති. **සයං කතෝති** අත්තනා කතෝ; යථා හි තෙසං තෙසං සත්තානං අත්තා ච අත්තනෝ ධම්මානුධම්මං කත්වා සුබදුක්ඛානි පටිසංවෙදෙති, එවං අත්තනාව අත්තානං තස්ස ච උපභොගභූතං කිඤ්චන පළිබොධසඞ්ඛාතං ලොකඤ්ච කරොති, **අභිනිම්මිණාතීති**: අත්තලද්ධි විය අයම්පි තෙසං ලද්ධි. **පරකතෝති**: පරෙන කතෝ; අඤ්ඤෙන පරෙන ඉස්සරෙන වා පුරිසෙන වා පජාපතිනා වා කාලෙන වා පකතියා වා අත්තා ච ලොකෝ ච කතෝ නිම්මිතොති අට්ඨේ. **සයං කතෝ පරකතෝ චාති**: යඤ්හි අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච නිම්මිණන්තා ඉස්සරාදයෝ න කෙවලං සයමෙව නිම්මිණන්ති, අථ ඛෝ තෙසං තෙසං සත්තානං ධම්මාධම්මානං සහකාරිකාරණං[2] ලභිත්වාව, තස්මා සයං කතෝ ච පරකතෝ ච අත්තා ච ලොකෝ චාති එකච්චානං ලද්ධි. **අසයංකාරෝ අපරංකාරෝති**. නත්ථි එතස්ස සයං කාරොති=අසයංකාරෝ. නත්ථි එතස්ස පරකාරොති=අපරංකාරෝ. අනුනාසිකාගමං කත්වා වුත්තං "අපරංකාරෝ"ති. අයං උභයත්ථ දෝසං දිස්වා උභයං පටික්ඛිපති. අථ කථං චරහි උපපන්නොති ආහ: **අඩ්ඨව සමුපපන්නාති**: යදිච්ඡාය සමුප්පන්නෝ කෙනචි කාරණෙන විනා උප්පන්නොති අධිච්චසමුප්පන්න වාදෙ දස්සිතෝ, නෙන අහෙතුක වාදෙපි සඞ්ගහිතෝ හොති ඉදානි යෙ දිට්ඨිගතිකා අත්තානං විය සුබදුක්ඛම්පි තස්ස ගුණභූතං කිඤ්චනභූතං වා සස්සතාදිවසෙන අභිනිවිස්ස වොහරන්ති, තෙසං තං වාදං දස්සෙතුං

1. සී. I. නත්ථි. 2. සී. I. කාරණාකාරණං.

"**සත්තානඤ්ච සමණබ්‍රාහ්මණාන**"න්ති ආදි වුත්තනං. තං වුත්තනනයමේව. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එවඤ් පන ඉධ ජච්චන්ධූපමාය අනාගතත්තා තං හිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනනයෙනෙව අත්ථෝ යොජේතබ්බෝ. තත්ථ ගාථාය **අනන්තරාව විඝාතන්ති අපත්ථාව තමොගධන්ති** අයං විසෙසෝ. තඤ්හි: එවං දිඝිනතෙපු දිඝිනිඤ්ඤයෙසු[1] ආසජ්ජමානා දිඝිනන්තිකා කාමොඝාදිනං චතුන්නඤ්ච ඔඝානං සංසාරමහොඝස්සෙව වා අනන්තරාව වෙමජ්ඣෙ එව යං තෙසං වාදභාවෙන පතිට්ඨෙන වා ඔගධඤ්ඛිතං නිබ්බාණං තදධිගමූ පායෝ වා අරියමග්ගෝ තං අපත්තිතෝ අනධිගනත්තා එව විඝාතන්ති සංඛ්‍ය ගච්ඡන්ති, ඔගධන්ති පතිට්ඨහන්ති එතෙන එවඤ් වාහි=ඔඝධෝ, අරියමග්ගෝ නිබ්බාණඤ්ච, ඔගාධමෙවෙත්ථ රස්සත්තං කත්වා ඔගධන්ති වුත්තං. තං ඔඝධං= **තමොගධන්ති** පදවිභාගෝ.

පඤ්චම සුත්තන වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඉමෙ සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමේව. **ඉමං උදානන්ති**: එවඤ් පන දිඝිතණ්හාමානෙපු දෝසං දිස්වා තෙ දූරතො වජ්ජෙත්වා සබ්බාරෙ යථාභූතං පස්සතො ච තත්ථ අනාදීනවදස්සිතාය මිච්ඡාභිනිවිට්ඨස්ස යථාභූතං අප්පස්සතො ච යථාසකමං සංසාරතො අතිවත්තනානතිවත්තනදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසීති අත්ථෝ යොජේතබ්බෝ. තත්ථ **අහංකාර පසූතා අයං පජාති**: සයංකතෝ අත්තා ච ලොකෝ චාති එවං වුත්තසයංකාරසඞ්ඛාතං අහඞ්කාරං තථා පවත්තං දිඨිං **පසූතා** අනුයුත්තා **අයං පජා** මිච්ඡාභිනිවිට්ඨ සත්තකායෝ **පරඞ්කාරූප සංහිතානි**: පරෝ අස්සෙදූ ඉස්සරාදිකෝ සබ්බං කරොතීති එවං පවත්තපරකාරදිඝිසන්නිස්සිතා තද්‍රූපසංහිතානි=පරංකා රූපසංහිතා. **එතදෙකෙ නාබ්භඤ්ඤිංසූති**: එතං දිඝිවසං එකෙ සමණ බ්‍රාහ්මණා භත්ථ දෙසදස්සිනෝ හුත්වා නාභ්‍රුජ්ජාතිංසු. කථං? සති හි සයං කාරෙ කාමකාරතා සත්තානං ඉඤ්ඡෙනෙව භවිතබ්බං න අනිඤ්ඡෙන න හි කොචි අත්තනෝ දුක්ඛං ඉච්ඡති, භවති ච අනිඤ්ඡං, තස්මා න සයං කාරෝ, **පරඞ්කාරෙපි** යදි ඉස්සරහෙතුකා සබ්බා ඉස්සරෝ අත්තත්ථං වා කරෙය්‍ය පරත්ථං වා, තත්ථ යදි අත්තත්ථාය, අත්තනා අකතකිච්චෙවා සියා, අලබ්ධස්ස[2] සාධනතෝ. අථ වා පරත්ථං, සබ්බෙසං ඡිත්තසුඛමෙව නිපථ්ථෙය්‍ය න අහිතං දුක්ඛං නිපථ්ථෙය්‍ය. තස්මා ඉස්සරවසෙන පරඞ්කාරෝ සිජ්ඣතීති යදි ච ඉස්සරසඞ්ඛාතං අඤ්ඤනිරපෙක්ඛං[3] නිච්චමෙව කාරණං පවත්තියා සියා කමෙමන උප්පත්ති න සියා, සබ්බෙහෙව එකජ්ඣං උප්පජ්ජිතබ්බං කාරණඤ්ඤත්තිභිත්තතා, අථස්ස අඤ්ඤම්පි සහ කාරිකාරණං ඉච්ඡිතං තඤ්ඤදව හොතු කිමිස්සරෙන අපරනිඝිතසාමත්ථි යෙන පරිකප්පිතෙන යථා ච ඉස්සරහෙතුකා පරඞ්කාරෝ න සිජ්ඣති, එවං පජාපති පුරිස පකති බ්‍රහ්මකාලාදි හෙතුතෝ පි න සිජ්ඣතෙ

---

1. සී. II. මිස්සයෙසු. 2. සී. II. III. අසිඛස්ස. 3. සී. I. අඤ්ඤනිරපෙක්ඛපෙ.

තෙසම්පි අසිඛ්ඛනතා වුත්තදෙසානනිවත්තනතො ච, තෙන වුත්තං. **"එත දෙකෙ නාඛසඤ්ඤිංසූ"**ති: යථාවුත්තෙ සයංකාරපරංකාරෙ අනනුජා නනතාපි අධිච්චසමුපපන්නා අත්තානං ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙන්ති. තෙපි **න නං සල්ලතති අද්දසූ**නති: අධිච්චසමුපපන්නන්ති වාදිනොපි ඕඡ්ඣාණි නිවෙසං අනතික්කමනෙනා යථාභූතං අජානනතා නං දිඨිගතං තත්ථ තත්ථ දුඛඛ්පපාදනතො විජ්ඣනඤෙන සල්ලන්ති න පසසිංසු. **එතංව සල්ලං පටිගචව පසසතොනි** යො පන ආරඛ්ධවිපසසනකො පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො සමන්නුපසසති, සො **එතඤච** නිච්චං විපරිත දසසනං අඤ්ඤඤව සකලං ඕඡ්ඣාණිනිවෙසං තෙඤව නිසසයභූතෙ පඤ්චුපා දානක්ඛන්ධෙපි තුජ්ඣනතො දුරුඛ්ධාරතො ච සල්ලන්ති **පටිගචව** පුබ්බ යෙව විපසසනාපඤ්ඤාය පසසති, එවං පසසතො අරියමග්ගඤක්ඛණෙ එකනෙත නෙව **අහඛ්කරොමීති න නතසස හොති** යථා ච අත්තනතා කාරකභාවා නතසස න උපඤ්ඤති, එවං **පරෙ කරොතීති න නතසස හොති** කෙවලං පන අනිච්චසඛ්ඛාතං පටිච්චසමුපපන්නාධම්මමත්තමෙව[1] හොති. එත්තාවතා සම්මාපටිපන්නසස සබ්බථාපි දිඨිමානාභාවා දසසිතා. නෙනෙව අරහත්තපපත්තියා සංසාරසමතික්කමා පකාසිතා හොති. ඉදානි යා දිඨි ගතෙ අලලීනා න සා සංසාරතා සිසං උක්ඛිපිතුං සක්කොතීති තං දසසෙතුං **"මානුපෙනා"**ති ගාථමාහ. තත්ථ **මානුපෙනා අයං පජා**ති: අයං සබ්බාපි දිඨිනතිඝාඛ්ඛාතා පජා සත්තකායා මයඤං දිඨි සුඳරා මයඤං ආදානා සුඳරාති අත්තනතා ගාහසස සම්පයුත්තලක්ඛණෙන මානෙන උපතා සමන්නාගතා; **මානගතා මානවිනිබඛ්ධා නි**: තතා එව තෙන අපරාපරං උපජ්ජමානෙන යථා නං දිඨි න පරිනිඝ්ඝයති එවං අත්තනතා සන්තානසස ගථිතත්තා විනිබඛ්ධතතා මානගතා මානවිනි බඛ්ධා නි. **දිඨිසු සාරම්භකථා සංසාරං නාතිවත්තන්තී**නි: ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්නි අත්තුක්කංසනපරවම්භනවසෙන අත්තනතා දිඨාභිනිවෙ සෙන පරෙසං දිඨිසු සාරම්භකථා විරොධකථා සංසාරසන්නිඝිතානං අවිජ්ජා තණ්හානං අප්පහානතතා සංසාරං නාතිවත්තන්තී න අතික්කමන්තීති අත්ථා.

ඡට්ඨම සුතතා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **සුභූතී**නි තසස ථෙරසස නාමං, සො හි ආයසමා පදුමුත්ත රසස භගවතා පාදමූලෙ කතාභිනීහාරෙ කපපසතසහසසං උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරෙ ඉමසම්ං බුඬුප්පාදෙ උළාරවිභවෙ මහති කුලෙ උප්පන්නා භගවතා ධම්මදෙසනා සුත්වා සංවෙගජාතා ඝරා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා කතාධිකාරතතා ඝටෙන්තා වායමන්තා න චිරසෙසව ඡළභිඤ්ඤා ජාතා, බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාය පන උක්කංසපාරම්පත්තියා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං අරණවිහාරීනං යදිදං සුභූති"නි අරණ

1. සී. I. මග්ගඤෙවව.

විහාරෙ භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිතො. සො එකදිවසං සායණ්හසමයෙ දිවාඨානතො විහාරඩගණං ඔතිණ්ණො චතුපරිසමජ්ඣෙ භගවන්තං ධම්මං දෙසෙන්තං දිසවා දෙසනාපරියොසානෙ වුඨහිත්වා වන්දිස්සාමීති කාල පරිවෙජ්දං කත්වා භගවතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසිදිත්වා ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජි. තෙන වුත්තං "**තෙන වො පන සමයෙන ආයස්මා සුභූති**=පෙ=**සමාපජ්ජිත්වා**"ති. තත්ථ දුතියජ්ඣානතො පඨාය රූපාවචරසමාධි සබ්බොපි අරූපාවචරසමාධි අචිත්තකසමාධි එවාති. ඉධ පන චතුත්ථජ්ඣානපාදකො අරහත්තඵලසමාධි අචිත්තකසමාධීති අධිප්පෙතො. දුතියජ්ඣානාදීහි පඝිනා මිච්ඡාචිත්තකා න තාව සුප්පහීනා අච්චන්තප්පහානාභාවතො, අරියමග්ගෙන පන පහීනා එව, පුන පහානකිච්චාභාවතො. තස්මා අග්ගමග්ගපරියොසානාභූතො අර හත්තඵලසමාධි සබ්බසං මිච්ඡාචිත්තකානං පහානෙන උප්පන්නත්තා විසෙසතො අචිත්තකසමාධීති වත්තබ්බතං අරහති, පගෙව චතුත්ථජ්ඣාන පාදකො. තෙන වුත්තං "ඉධ පන චතුත්ථජ්ඣානපාදකො අරහත්තඵල සමාධි අචිත්තකසමාධීති අධිප්පෙතො"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**නි: එතං ආයස්මතො සුභූතිස්ස සබ්බම්මිච්ඡාචිත්තකසබ්බසංකිලෙසපහානසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරෙනා ඤාතිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි, තත්ථ **යස්ස චිනණ්ණා මිඨුපිතා**නි: යෙන අරියපුග්ගලෙන යස්ස වා අරියපුග්ග ලස්ස කාමචිත්තකාදයො සබ්බෙපි මිච්ඡාචිත්තකා විඨුපිතා අරියමග්ග ඤාණෙන සන්තානපිතා සමුච්ඡින්නා; **අඤ්ඤතං සුඨිකපිතා අසෙසා**නි: නියකජ්ඣත්තසංඛාතෙ අත්තනෙ සන්තානෙ නුප්පජ්ජනාරහා සුට්ඨිකපිතා සුට්ඨු විකපිතා අසෙසතො, කිඤ්චි අසෙසෙත්වා සුසමුච්ඡින්නාති අත්ථො. **නං ඝඛං අනිවව අරූපසඤ්ඤී**නි: එත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං, අථවා හෙතු අත්ථෝ තං සඳ්දෙ. යස්මා අනවසෙසෙන මිච්ඡාචිත්තකා සමුච්ඡින්නා තස්මා රාගසඞ්ගාදිකං පවත්ථිඩසඞ්ගං සබ්බම්පි වා කිලෙසසඞ්ග අගිවව අනිකකමිත්වා අනිකකමනහෙතු රූපාභාවතො රූපසංඛාතස්ස ව විකාරස්ස තත්ථ අභාවතො නිබ්බිකාරභාවහෙතුනො වා අරූපනති ලබ්ධනාමං නිබ්බාණං ආරම්මණං කත්වා පවත්තානි මග්ගඵලසඤ්ඤාදුකී[1] අරූප සඤ්ඤාදී. **චතුයොගාතිගතොති**: කාමයොගො භවයොගො දිට්ඨියොගො අවිජ්ජායොගොති චත්තාරො යොගෙ යථාරහං චතුකිච්ච මග්ගෙන අතිකකන්තා ගතො; **න ජාතුමෙතී**ති: මකාරො පදසන්ධිකරො, ජාතු එකංසෙ නෙව පුනබ්භවාය න එති; ආයති පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තිං නස්ස නත්ථීති අත්ථෝ. **න ජාතිමෙතී**තිපි පඨන්ති. සො එවමත්ථෝ. ඉති භගවා ආයස්මතො සුභූතිස්ස අරහත්තඵලසමාපත්තිවිහාරං අනුප්පාදිසෙසනිබ්බාණං ච ආරබ්ඛ පීතිවෙගවිස්සඨං උදානං උදානෙසි.

සතතම සුතත වණ්ණනා

නිඩිතා.

---

1. සී. II. පඤ්ඤ.

අට්ඨමේ **මෙ සුණාති**: වෙ ගණා. **අසඤ්ඤතරියා ගණිකායාති**: අඤ්ඤතරිය නගරසොභිනියා. **සාරත්තාති**: සුට්ඨ රත්තා; **පම්බන්ධචිත්තාති**: කිලෙසවසෙන බඩවිත්තා. රාජගහෙ කිර එකස්මිං ඡනදිවසෙ බහූ ධුත්තපුරිසා ගණබන්ධනෙන විචරන්තා එකමෙකස්ස එකමෙකං වෙසිං ආනෙත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා ඡනකීළං කීළිංසු; තතො පරම්පි වෙ තයො ඡනදිවසෙ තං තං යෙව වෙසිං ආනෙත්වා ඡනකීළං කීළිංසු. අථාපරස්මිං ඡනදිවසෙ අඤ්ඤතරිපි ධුත්තා තථෙව ඡනකීළං කීළිතුකාමා වෙසියො ආනෙන්තා පුරිමධුත්තෙහිපි පුබ්බෙ ආනීතං එකං වෙසිං ආනෙන්ති ඉතරෙ තං දිස්වා අයං අම්හාකම්පි පරිග්ගහොති ආහංසු, තෙපි තථෙව ආහංසු, එවං අම්හාකං අම්හාකං පරිග්ගහො පරිග්ගහොති කලහං වඩ්ඪෙත්වා පාණිප්පහාරාදීනි අකංසු. තෙන වුත්තං **"තෙන බො පන සමයෙන රාජගහෙ මෙ සුණා"**ති ආදි. තත්ථ **උපක්කමනන්ති**: පහරන්ති; **මරණම්පි නිගච්ඡන්ති**: බලවඋපක්කමෙහි මරණං උපගච්ඡන්ති, ඉතරෙ හි **මරණමත්තං** මරණප්පමාණදුක්ඛං පාපුණන්ති. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං කාමෙසු ගෙධං විවාදමූලං සබ්බානත්ථමූලන්ති සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදානන්ති**: අනන්තරවයෙ ච මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා ආදීනවානි යංසවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යඤ්ච පත්තන්ති**: යං රූපාදිසු පඤ්චකාමගුණජාතං පත්තං නාම කාමෙසු දෙසොති දිසිං පුරක්ඛත්වා අපුරක්ඛත්වා වා එතරහි ලබ්ධං අනුභූයමානං. **යඤ්ච පත්තබ්බන්ති**: යං ච කාමගුණජාතමෙව **"භූතිත්තබ්බා කාමා පරිභුඤ්ජිතබ්බා කාමා ආසෙවිතබ්බා කාමා පටිසෙවිතබ්බා කාමා යො කාමෙ පරිභුඤ්ජති සො ලොකං වඩ්ඪෙති යො ලොකං වඩ්ඪෙති සො බහුං පුඤ්ඤං පසවතී"**ති දිසිමුපනිස්සාය තං අනිස්සජ්ජිත්වා කතෙන කම්මුනා අනාගතෙ පත්තබ්බං අනුභවිතබ්බං. **උභයමෙතං රජානුකිණ්ණන්ති**: එතං උභයං පත්තං පත්තබ්බඤ්ච රාගරජාදීහි අනුකිණ්ණං, සම්පතෙත්[1] හි වත්ථුකාමෙ අනුභවන්තෙ රාගරජෙන ඔකිණ්ණං හොති, තස්ස පන සංකිලිට්ඨචිත්තස්ස එලෙ ආයති ආපත්තෙ[2] දෙමනස්සුප්පත්තියං දොස රජෙන ඔකිණ්ණං හොති, උභයට්ඨාපි මොහරජෙන ඔකිණ්ණං හොති. කස්ස පනෙතං රජානුකිණ්ණන්ති ආහ **"ආතුරස්සානුසික්ඛතිනො"**ති කාමපත්ථනාවසෙන කිලෙසාතුරස්ස තස්ස ච ඵලෙන[3] දුක්ඛාතුරස්ස ච උභයට්ඨාපි එතිකරණාභිලාසාය කිලෙසඵලෙ අනුසික්ඛතො, තථා **යඤ්ච පත්තන්ති** යං අවෙලකවතාදිවසෙනාතුරපත්තං අත්තපරිතාපනං, **යං ච පත්තබ්බන්ති** යං මිච්ඡාදිසිකම්මසමාදානහෙතු අපායෙසු **පත්තබ්බං** ඵලං, **උභයමෙතං රජානුකිණ්ණන්ති** තදුභයං දුක්ඛරජානුකිණ්ණං, **ආතුරස්සාති** කායඛිලමථෙන දුක්ඛාතුරස්ස, **අනුසික්ඛතිනොති** මිච්ඡාදිසිං තස්සා සමාදයකෙ පුග්ගලෙ ච අනුසික්ඛතො යෙව, **සික්ඛාසාරෙති** යෙහි යථා සමාදින්නා සීලබ්බතාදිසංඛාතං සික්ඛා සාරතො ගහෙත්වා ඉමිනා සංසාරෙ සුඛිනි කථිතා තෙ, තෙනාහ **"සීලබ්බතං ජීවිතං බ්‍රහ්මචරියං**

1. සී. II. පමතෙත්ථ. 2. සී. I. අපපත්තෙ. 3. සී. II. බලෙන.

උපඨානං සාරා"ති තඤ්ඤේව න කරොතීති ඔරමති තං සීලං, විසභොජ්ජන කිච්ඡාවරණාදිකං වතං, සාකභඤ්ඤතා ජීවිතං, මෙථුනවිරති බ්‍රහ්මචරියං, එතෙසං අනුතිඨනං උපඨානං, භූතපිණ්ඩක[1]පරිභණ්ඩාදිවසෙන බඤ්ඤදෙව[2] සිවාදිපරිවරණං වා උපඨානං, එවමේතෙති යථාවුත්තෙති සීලාදීහි සංසාරසුඩ්ඩි හොතීති තානි සාරතො ගහෙත්වා සිතා සමණබ්‍රාහ්මණා සික්ඛාසාරා **සීලබ්බතං** ජීවිතං බ්‍රහ්මචරියං උපඨානං සාරාති වෙදිතබ්බා. **අඤ්ඤෙ අනෙනා**ති: අයං සීලබ්බතපරාමාසවසෙන අත්තකිලමථානුයොගඝණ්ඨනතො මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා උප්පථභූතො ලාමකඨෙන ච එකො අනෙනා, **අඤං දුතියො අනෙනා**ති: අයං කාමසුඛල්ලිකානුයොගො කාමෙසු පානබ්‍යතා පත්තිසඞ්ඛාතො දුතියෝ වුත්තනයෙන අනෙනා. **දුවෙවනෙ උභො අඝනා**ති: කාමසුඛල්ලිකානුයොගො අත්තකිලමථානුයොගො ච ඉති එතෙ උභො අනෙනා, තෙ ච ඛො එතරහි පත්තෙ ආයති පත්තබ්බෙ ච කිලෙස දුක්ඛරජානුහණණ කාමගුණෙ අත්තපරිතාපනෙ ච අලල්ලනෙහි කිලෙස දුක්ඛාතුරානං අනුසික්ඛනතඟ සඋව කිලෙසදුක්ඛාතුරෙහි පරිපජ්ජිතබ්බත්තා ලාමකා උපඨභූතා චාති අත්තා. **කමඟිවඩ්ඪනා**නි: අඛ පුථුජ්ජනෙහි අභිකඞ්ඛිතබ්බඨෙන කටසිසංඛාතානං තණ්හාඅවිජ්ජානං අභිවඩ්ඪකා, **කමඟිඝො දිඝි වඩ්ඪනානි**ති: නා පන කටසියො නානප්පකාරදිඝි වඩ්ඪන්ති වත්තුකාමෙසු අස්සාදානුපස්සිනො හි නෙ පජහිතුං අසක්කොනත්තස්ස තණ්හාඅවිජ්ජාසහකාරිකාරණං ලභිත්වා 'නත්ථි දින්නා'ත්ති ආදිනා නත්ථිකදිඝිං අකිරියදිඝිං අහෙතුකදිඝිව ගණ්හාපෙන්ති, අත්තපරිතාපනං අනුයුඤ්ජන්තස්ස පන අභිජ්ඣාදොමනස්සසහකාරිකාරණං ලභිත්වා සීලෙන සුඩ්ඩි වතෙන සුඩ්ඩි ආදිනා අත්තසුඩ්ඩි අභිල්ලාපෙන සීලබ්බතපරාමාසදිඝිං ගණ්හාපෙන්ති සක්කායදිඝියා පන නෙසං පච්චය භාවො පාකටොයෙව, එවං අත්තවයුපනිස්සයෙන තණ්හාඅවිජ්ජානං දිඝිවඩ්ඪකතා වෙදිතබ්බා. කෙචි පන කටසීනි පච්ඡාතං ඛණානං අධිවචනන්ති වදන්ති, නෙසං යදග්ගෙන නත්ථි අත්තවයතො සංසාරසුඩ්ඩි න හොති තදග්ගෙන නෙ උපාදානකඛන්ධෙ අභිවඩ්ඪෙතීති අධිප්පායො. අපරෙ පන කටසිවඩ්ඪනානි පදස්ස අපරාපරං ජරාමරණෙහි සීවරික වඩ්ඪනානි අත්ථං වදන්ති. තෙහි අත්තවයස්ස සංසාරසුඩ්ඩිහෙතුභාවා භාවො යෙව වුත්තොතා. කටසියා පන දිඝිවඩ්ඪනාකාරණභාවො වත්තබ්බෙව, **එතෙ තත උභො අනෙත අඝයිඤ්ඤුඝා**නි: නෙ එතෙ යථාවුත්තෙ උභොපි අත්තෙ අජානිත්වා ඉමෙ අත්තා තෙ ච එවං ගහිතා එවං අනුඝිතා එවං ගහිතා එවං අභිසම්පරායාති එවං අජානනහෙතු අජානනාකාරණා, "පඤ්ඤාය චස්ස දිස්වා ආසවා පරික්ඛිණා"ති ආදිසු විය්‍යස්ස හෙතුඅත්ථා දණ්ඩා. **ඔලියන්ති එකෙ**නි: එකෙ කාමසුඛානුයොගවසෙන සංකොචං ආපජ්ජන්ති. **අතිධාවන්ති එකෙ**නි: එකෙ අත්තකිලමථානුයොගවසෙන අතිකක්කමන්ති, කාමසුඛමනුයුත්තා හි විරියස්ස අකරණතො කොසජ්ජ වසෙන සම්මාපටිපත්තිතො සංකොචං ආපන්නත්තා ඔලියන්ති නාම, අත්ත පරිතාපනමනුයුත්තා පන කොසජ්ජං පහාය අනුපායෙන විරියාරම්භං

1. සී. II. සිඛිස්ස. 2 සී. II. III. ඛණ්ඩ.

කාරොහන්තා සම්මාපටිපත්තියා අභිඤ්ඤමනතෝ අභිඤ්ඤාවන්තී නාම, තදුභයං පන තත්‍ථ ආදීනවඥදස්සනතෝ. තෙන වුත්තං **"උභෝ අනෙන අනභිඤ්ඤඤ්ච ඔලීයන්ති එකෙ අභිඤ්ඤාවන්තී එකෙ"**ති. තත්‍ථ **නණ්හාති** නාඤ්ඤාවසෙන ඔලීයන්ති දිට්ඨාභිනන්දනවසෙන අභිඤ්ඤාවන්තීති වෙදිතබ්බං. අථවා සස්සතාභිනිවෙසවසෙන ඔලීයන්ති එකෙ උච්ඡෙදාභිනිවෙසවසෙන අභිඤ්ඤාවන්ති එකෙ, නොසීලාදිවසෙන හි අත්තපරිතාපනමනුයුත්තා එකච්චෙ ඉමිනාහං සීලෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවෝ වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරෝ වා තත්‍ථ නිච්චෝ ධ්‍රුවෝ සස්සතෝ අවිපරිණාම ධම්මෝ සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සාමීති සස්සතදස්සනං අභිනිවිසන්තා සංසාරෙ ඔලීයන්ති නාම, කාමසුඛමනුයුත්තා පන එකච්චෙ යං කිඤ්චි කත්වා ඉන්ද්‍රියානි යන්තපෙතුකාමා ලොකායතිකා විය තදනුගුණං උච්ඡෙද දස්සනං අභිනිවිසන්තා අනුපායෙන වට්ටුපච්ඡෙදස්ස පරියෙසනතෝ අභිඤ්ඤාවන්ති නාම. එවං සස්සතුච්ඡෙදවසෙනපි ඔලීයනාභිඤ්ඤාවනානි වෙදිතබ්බානි, **යෙ ච ඛො තෙ අභිඤ්ඤඤ්ඤාති**: යෙ ච ඛො පන අරියපුග්ගලා තෙ යථා වුත්තෙ උභො අන්තෙ ඉමෙ අන්තා එවං ගතිකා එවං අනුප්පත්තා එවං ගතිකා එවං අභිසම්පරායාති අභිවිසිට්ඨෙන ඤාණෙන විපස්සනාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය ජානිත්වා මජ්ඣිම පටිපදං සම්මාපටිපන්නා තාය සම්මාපටිපත්තියා **නත්‍ථව නාභෙස්සුන්ති**: නත්‍ථ තසමිං අන්තද්වයෙ පතිතා න අභෙස්සුං, නං අන්තද්වයං පජ්ඣිංසූති අත්ථො. **නො නව අමඤ්ඤිංසූති**: නෙ තෙන අන්තද්වයප්පහානෙන මම ඉදං අන්තද්වයප්පහානං අහං අන්තද්වයං පහාසිං ඉමිනා අන්තද්වයප්පහානෙන නෙය්‍යොති ආදිනා නණ්හාදිට්ඨිමානමඤ්ඤනාවසෙන න අමඤ්ඤිංසු, සබ්බ මඤ්ඤනානං සම්මදෙව පහීනත්තා. එත්ථ ච මග්ගඨ්ඨෙ ඨිතෙ අරිය පුග්ගලෙ සන්ධාය **නත්‍ථ ව නාභෙස්සුං නෙ න ව අමඤ්ඤිංසූති** අත්තකාල වසෙන අයං දෙසනා පවත්තා. මග්ගක්ඛණෙ පන අට්ඨපෙත්වා වත්තමාන කාලවසෙනෙව වත්තබ්බං සියා, **වට්ටං නෙසං නත්ථි පඤ්ඤූපනායාති**: යෙ එවං පහීනසබ්බමඤ්ඤනා උත්තමපුරිසා තෙසං අනුපාදාපරි නිබ්බුතානං කම්මවිපාකාභිසඞ්ඛාරවසෙන නිච්ඩමපි වට්ටං නත්ථි පඤ්ඤූපනාය වත්තමානබන්ධහෙදනතෝ උඛං අනුපාදානෝ විය ජාතවෙදෝ, අපඤ්ඤත්තිකභාවමෙව ගච්ඡතීති අත්ථෝ.

අට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **රත්තන්ධකාරතිමිසායන්ති**: රත්තියං අන්ධකාරෙ මහා තිමිසාය; **රත්තී** ති හිපි අන්ධකාරවිරහිතා හොති යා පුණ්ණමාය රත්තී ජුණ්හා භාසිතා, අන්ධකාරොපි තිමිසාය අසති න වත්තබ්බො හොති අඛමඤ්ඤාදි උපක්කිලෙසවිරහිතෙ දෙවෙ; මහන්ධකාරෙ හි තිමිසාති වුච්චති, අයං පන අමාවසී රත්තී දෙවෝ මෙඝපටලච්ඡන්නතාය, තෙන වුත්තං "රත්තන්ධකාර තිමිසාය"න්ති. රත්තියා අන්ධකාරෙ මහාතිමිසායන්ති අත්ථෝ. **අඛ්භොකාසා**

ඉඝනි: අපපවිද්ධනෙන ඔකාසෙ විහාරඔඝණෙ; **තෙලපදීපෙසු කාඝමා තෙසුනි**: තෙලපජ්ජොතෙසු ජ්ලමානෙසු; නනු ච භගවතො බ්‍යාමප්පභා පකතියා බ්‍යාමවිත්තප්පදෙසං අභිව්‍යාපෙත්වා වත්තිමසුරියාලොකං අභිභවිත්වා ඝනබඔලං බුඩ්ඨාලොකං විස්සජ්ජෙන්ති අන්ධකාරං විධමිත්වා නිඝණි කායප්පභාපි නිලපිනාදිවසෙන ඡබ්බණ්ණඝනබුඩ්ඨරසමියො විස්සජ්ජෙත්වා පකතියාව සමන්තතො අසීතිහත්ථප්පදෙසං ඔභාසෙන්ති නිඝණි, එවං බුඩ්ඨාලොකෙනෙව එකොභාසභූතෙ භගවතො නිසින්නොකාසෙ පදීප කරණේ කිච්චං නත්ථි? සච්චං නත්ථි. තථාපි පුඤ්ඤඵලිකා උපාසකා භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පූජාකරණත්ථං දෙවසිකං තෙලපදීපං උපඨපෙන්ති. තථාහි වුත්තං සාමඤ්ඤඵලෙපි ''එතෙ මඬලමාලෙ දීපා ඣායන්ති''ති. **රත්තන්ධකාරතිමිස්සායන්ති** ඉදමපි තස්සා රත්තියා සභාව නිත්තනත්ථං වුත්තං, නනු භගවතො නිසින්නොකාසස්ස අන්ධකාර භාවිතො. පූජාකරණත්ථමෙව හි තදුපි උපාසකෙහි පදීපා කාරිතා, නඝම්හි හි දිවසෙ සාවත්ථිවාසිනො බහූ උපාසකා පාතොව සරිරපටිජග්ඝනං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා උපොසථඞ්ගානි සමාදියිත්වා බුඩ්ඨපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා නගරං පවිසිත්වා මහාදානානි පවත්තෙත්වා භගවන්තං භික්ඛු සඞ්ඝඤ්ච ඇනුගන්ත්වා නිවත්තිත්වා අත්තනො අත්තනො ගෙහානි ගන්ත්වා සයම්පි පරිභුඤ්ජිත්වා සුබවත්ථනිවත්ථා සුබ්බන්තරාසඞ්ගා ගන්ධමාලාදිහත්ථා විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං පූජෙත්වා කෙචි මනොභාවනියෙ භික්ඛූ පඨිරූ පාසනානා කෙචි යොනිසො මනසිකරොන්තා දිවසභාගං විතිනාමෙසුං. තෙ සායණ්හසමයෙ භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සත්ථරි ධම්මසභා මණ්ඩපපත්තෙ ගන්ධකුටිසම්පෙ අඤ්ඤාකාසෙ පඤ්ඤත්තවර බුඩ්ඨ සනෙ නිසින්නෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඨිරූ පාසෙත්තෙ උපොසථවිසොධනත්ථමෙව යොනිසොමනසිකාරපරිබ්‍රාහ නත්ථං නගරං අගන්ත්වා විහාරෙ යෙව වසිතුකාමා ඔඝිඨිංසු. අථ තෙ භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පූජාකරණත්ථං බහූ තෙලපදීපෙ ආරොපෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච අජ්ලිං කත්වා භික්ඛූනං පරිසන්තෙ නිසින්නා කථං සමුඨාපෙසුං භන්තෙ ඉමෙ හිත්ථියා නානා විධානි දිඝිගතානි අභිනිවිස්ස වොහරන්තා චරන්ති තථා වොහරන්තා ච කදුචි සඤ්ඤං කදුචි උවෙජ්දදිසු අඤ්ඤතරන්ති එකසමිං යෙව අත්ථෙ නවනවානි දිඝිගතානි ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති පගණ්හන්ති නියන්ති උම්මත්තකසදිසා, තෙසං තථා අභිනිවිඨානං කා ගති කො අභි සම්පරායොති, තෙන ච සමයෙන බහූ පටඔපාණකා පතන්තා පතන්තා තෙසු තෙලප්පදීපෙසු නිපතන්ති. තෙන වුත්තං **''තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා අඩිපාතකා''**ති ආදි. තත්ථ **අඩිපාතකා**ති පටඔපාණකා; යෙ සලභාතිපි වුච්චන්ති. තෙ හි දීපසිඛං අභිපතනතො අභිපාතකාති අඩිපෙපනා. **ආපාතපරිපාතන්ති**: ආපාතං පරිපාතං ආපතිත්වා ආපතිත්වා පරිපතිත්වා අභිමුඛං පාතඤ්ඤෙව පරිඛමිත්වා පාතඤ්ච කත්වාති අත්ථෝ. ආපාතෙ පරිපාතන්ති කෙචි පඨන්ති. ආපාතෙ පදීපස්ස අත්තනො ආපාථගමනෙ සති පරිපතිත්වා පරිපතිත්වාති

අත්ථෝ. **අනය**න්ති: අවඩ්ඪිං දුක්ඛං. **බ්‍යසන**න්ති විනාසං; පුරිමපදෙන හි මරණමත්තං දුක්ඛං පච්ඡිමපදෙන මරණං තෙසං දීපෙති. තඤ්ච කෙවි පාණිකා සහ පතනෙන මරිංසු, කෙවි මරණමත්තං දුක්ඛං ආපජ්ජිංසු. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං අධිපාතකපාණිකානං අත්තභිතං අජානනතානං අත්තූපක්කමවසෙන නිරත්ථකබ්‍යසනපපත්තිං විදිත්වා තෙසං විය දිඝිගණිකානං දිඨාභිනිවෙසෙන අනයබ්‍යසනපපත්තිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **උපාතිධාවනන්ති න සාරමෙනතී**ති: සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්ති ආදිභෙදං සාරං න එනති, චතුසච්චාභිසමයවසෙන න අධිගච්ඡන්ති; තසම්ං පන සඋපායෙ සාරෙ නිඨෙත්ත යෙව විමුත්තාභිලාසාය[1] තං උපෙන්තා විය හුත්වාපි දිඝිවිපල්ලාසෙන අනිධාවන්ති අභික්කමිත්වා ගච්ඡන්ති, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ නිච්චං සුභං සුඛං අත්තාති අභිනිවිසිත්වා ගණ්හන්තාති අත්ථෝ. **නවං නවං බන්ධනං බ්‍රූහයන්තී**ති: තථා ගණ්හන්තා ච තණ්හාදිඝිසඛ්ඛාතං නවං නවං බන්ධනං බ්‍රූහයන්ති වඩ්ඪයන්ති. **පතන්ති පජෙජානමිවාධිපානා දිට්ඨෙ සුතෙ ඉති හෙකෙ නිච්චා**ති: එවං තණ්හාදිඝිබන්ධනෙහි බද්ධත්තා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨෙ අත්තනා වඤ්චිත්ථසුණෙන දිඝිදස්සනෙන වා දිට්ඨෙ අනුස්සවුපලබ්භමත්තෙනෙව ච සුතෙ ඉතිහ එකන්තතො එවමෙතන්ති නිච්චා දිඨාභිනිවෙසෙන සස්ස තන්ති ආදිනා අභිනිවිඨා එකන්තභිතං වා නිස්සරණං අජානන්තා රාගාදීහි එකාදසහි අග්ගීහි ආදිත්තභවත්තයසඞ්ඛාතං අඞ්ගාරකාසුං යෙව ඉමෙ විය අධිපානා ඉමං පජෙජාතං පතන්ති න තතො සීසං උක්කිපිත්වා සක්කොන්තීති.

නවම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **ඝාවකීවන්ති**: යත්තකං කාලං; **යතොති** යදා; යතො පඨාය යස්මිං කාලෙති වා අත්ථෝ. **එවමෙතං ආනන්දාති**: ආනන්ද "තථාගතෙ උපපන්නෙ තථාගතස්ස තථාගතසාවකානං යෙව ච. පරලාභසක්කාරෙ අභිවඩ්ඪති නිත්තියා පන නිත්තෙජා විහතපභා පහීනලාභසක්කාරා හොන්තී"ති යං තයා වුත්තං එතං එවං න එතස්ස අඤ්ඤථා භාවො, චක්කවත්තිනො හි චක්කරතනස්ස පාතුභාවෙන ලොකො චක්කරතනං මුච්චා අඤ්ඤස්ස පූජාසක්කාරසම්මානං නපසවතෙතනි චක්කරතනමෙව පන සබ්බො ලොකො සබ්බභාවෙහි සක්කරොති ගරුකරොති මානෙති පූජෙති; ඉති චක්කවත්තුසාරී පුඤ්ඤමත්ත[2]නිස්සන්දස්සාපි තාව මහන්තතා ආනුභාවො, කිම්ඞ්ග පන චිත්තවාත්තුසාරිපුඤ්ඤඵලූපනිස්සස්ස අනන්තාපරිමෙය්‍යගුණගණාධාරස්ස බුද්ධරතනස්ස ධම්මරතනස්ස සඞ්ඝරතනස්ස වාති දස්සෙති. භගවා හි සම්මා සම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො

1. සී. I. ලාභාය. 2. සී. I. මග්ග.

අනුකම්පකමෙන ලොකෙ එකසඞ්ගියා අරහන්තසු ජානෙසු සඞ්ඝරහන්තෙ ජනපදචාරිකාය විස්සජ්ජෙත්වා උරුවෙලං පත්වා උරුවෙලකස්සපපමුඛෙ සහස්සජටිලෙ අරහත්තෙ පතිඨාපෙත්වා තෙහි පරිවුතො ලඛිවනුය්‍යානෙ නිසීදිත්වා[1] බිම්බිසාරපමුඛානං අභිඤ්ඤාසීනං වාදසතසහස්සානං සාසනෙ ඔතාරෙත්වා යදා රාජගහෙ විහාසි. තතො පඨාය භගවතො ඤාතුං සක්කා යථා යථා උපරූපරි ලාභසක්කාරෙ අභිවඩ්ඪන්ති තථා තථා සබ්බනිත්තියානං ලාභසක්කාරෙ පරිහායි එව. අථෙකදිවසං ආයස්මා ආනන්දෙ දිවාඨානෙ නිසින්නො භගවතො ච අරියසඞ්ඝස්ස ච සම්මා පරිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සජාතො කථං නුඛො නිත්තියානන්ති තෙසං පරිපත්තිං ආවජ්ජෙසි. අථස්ස නෙසං සබ්බථාපි දුප්පරිපත්ති යෙව උපඨාසි. සො එවං මහානුභාවො ච නාම පුඤ්ඤඋපනිස්සයස්ස ධම්මානුධම්මපරිපත්තියා ච උක්කංසපාරම්පරත්තෙ භගවති අරියසඞ්ඝෙ ච ඨිතෙන කථං ඉමෙ අඤ්ඤදත්ථියා එවං දුප්පරිපන්නා අකතපුඤ්ඤෙ ඔවරකා ලාභිනො සක්කතා භවිස්සන්තීති නිත්තියානං ලාභසක්කාරහානිං නිස්සාය කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා අථ අත්තනො පරිචිතක්කං **යාවකිවච භගෙහනති** ආදිනා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා ච තං ආනන්ද තයා මච්ඡරිපරිචිතක්කි තන්ති අවත්වා **සුවණ්ණ**මුදිඞ්ඝසදිසං ගීවං උන්නාමෙත්වා සුප්පපිතසත්ත පත්තසස්සිරිකං මහාමුඛං අභිප්පසන්නාකාරං කත්වා "එවමෙතං ආනන්ද"ති සංපහංසිත්වා "**යාවකිවච**"ති ආදිනා තස්ස වචනං පච්චනුමොදි.[2] තෙන වුත්තං "**අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො**=පෙ=**හිතඤ්ච සංඝස්ස වා**"ති. අථ භගවා තස්ස අත්ථුප්පත්තියං අත්තෙපි මයි අනුප්පන්නෙ එකෙවෙ නිවජ්ජනා බ්‍රහ්මානං ලභිත්වා මම උප්පාදනෙ පඨාය හතලාභසක්කාරා අහෙසුන්ති බාවෙරජාතකං කථෙසි. **එතමත්ථං විදිත්වා**නි: දිඝිගතිකානං තාව සක්කාරසම්මානො යාව න සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති තෙසං පන උප්පාදතො පඨාය තෙ හතලාභසක්කාරා නිප්පභා නිත්තෙජා ච හොන්ති දුප්පරිපත්තියා දුක්ඛතො ච න මුච්චන්තීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **ඛීණාසති තාව සො කිමිති**: සො ඛජ්ජූපාණකකිමි තාවදෙව ඔභාසති ජොතෙති දිප්පති; **යාව න උදෙති පභඞ්කරො**ති: චතූසුපි මහාදීපෙසු එකක්ඛණෙ ආලොකකරණෙන පභඞ්කරොති ලබ්භනාමො සුරියො යාව න උග්ගච්ඡති න උදෙති; අනුග්ගතෙ හි සුරියෙ ලඛ්භනාසා ඛජ්ජූපාණකා විපරිවත්තමානා කණවක[3]ථුලසදිසා තමසි විජ්ජොතන්ති: **වෙරොචනම්හි උග්ගතෙ හතපභො හොති න චාපි භාසතී**ති: සමන්තතො අන්ධකාරං විධමිත්වා කිරණසහස්සෙන විරොචනපභාවන්තතාය වෙරොචනාකාරෙන ආදිච්චෙ උණ්හෙ ඛජ්ජූපාණකො හතපභො නිත්තෙජො කාලකො හොති රත්තන්ධකාරෙ චිය න භාසති න දිප්පති. **එවං ඛභාසිතමෙව නිත්තියානං**නි: යථා තෙන ඛජ්ජූපාණකෙන සුරියුග්ගමනතො පුරෙ යෙව ඔභාසිතං හොති එවං තක්කෙත්වා විතක්කෙත්වා පරිකප්පනමත්තෙන දිඝිනං ගහණතො තක්කිකානි ලඛ්භනාමෙහි නිත්තියෙහි ඔභාසිතං අත්තනො සමයතෙජෙන

1. සී. II. විහරිත්වා. 2. සී. II. පහංසි. 3. සී. I. & II. සකණවක.

දීපෙත්වා අධිගතං නාව යාව සම්බුද්ධා ලොකෙ නුප්පජ්ජන්ති, **න තාවකිකා සුජ්ඣන්ති න වාපි සාවකා**නි: යදි පන සම්මා සම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති තදි දිට්ඨිගතිකා න සුජ්ඣන්ති න සොභන්ති න වාපි තෙසං සාවකා සොභන්ති අඤ්ඤදත්ථු විහතසොභා රත්තිබ්බිත්තා විය සරා න පඤ්ඤායන්තෙව, අථ යාව සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ න උප්පජ්ජන්ති තාවදෙව නිත්තියානං ඔහාසිතං අත්තනො සමයෙන ජොතනං න බලූ තතො පරං යඤ්ච තඤ්ච න තක්කිකා සුජ්ඣන්ති න වාපි සාවකා තෙ හි දුරක්ඛාත ධම්මවිනයා සම්මාපටිපත්තිරහිතා න සංසාරතො සුජ්ඣන්ති අනියාණික සාසනත්තා. තෙනාහ **"දුද්දිට්ඨී න දුක්ඛා පමුච්චරෙ"**නි: තක්කිකා හි අයථාවලද්ධිකත්තාය දුද්දිට්ඨී මිච්ඡාභිනිවිට්ඨදිට්ඨිකා විපරිතදස්සනා දිට්ඨි අනිස්සජ්ජිත්වා සංසාරදුක්ඛතො න කදාචිපි මුච්චන්තීති.

දසම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච ජච්චන්ධවග්ගවණ්ණනා.

චූලවග්ගස්ස පඨමෙ **ලකුණ්ඩකභද්දියන්ති** එවං භද්දියොති තස්ස ආයස්මතො නාමං. කායස්ස පන රස්සත්තා ලකුණ්ඩකභද්දියොති නං ඤාණන්ති, සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො මහද්ධනො මහාභොගො රූපෙන අපසාදිකො දුබ්බණ්ණා දුද්දසිකො ඔකොටිමකො, සො එකදිවසං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා ධම්ම දෙස්නං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදෙ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො සොතාපන්නඵලං පාපුණි. තදා සෙක්ඛා භික්ඛූ යෙනුය්‍යෙන ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා උපරිමග්ගත්ථාය කම්මට්ඨානං යාචන්ති ධම්මදෙසනං යාචන්ති පඤ්හං පුච්ඡන්ති සො තෙසං අධිප්පායං පූරෙන්තො කම්මට්ඨානං ආචික්ඛති ධම්මං දෙසෙති පඤ්හං විස්සජ්ජෙති තෙ සත්තෙන්තා වායමන්තා අපෙ කචෙව සකදාගාමිඵලං අපෙකචෙව අනාගාමිඵලං අපෙකචෙව අරහත්තං අපෙකචෙව තිස්සො විජ්ජා අපෙකචෙව ඡඅභිඤ්ඤා අපෙකචෙව චතස්සො පටිසම්භිදා අධිගච්ඡන්ති, තෙ දිස්වා ලකුණ්ඩකභද්දියොපි සෙක්ඛො සමානො කාලං[1] ඤත්වා අත්තනො විත්තකල්ලතම සල්ලෙඛ පච්චවෙක්ඛිත්වා[2] ධම්මසෙනාපතිං උපසඞ්කමිත්වා කතපටිසන්ථාරො සම්මොදමානෙන ධම්මදෙසනං යාචි. සොපිස්ස අජ්ඣාසයසාරුප්පං කථං කථෙසි. තෙන වුත්තං **"තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තෙ ආයස්මන්තං ලකුණ්ඩකභද්දියං අනෙකපරියායෙන ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙතී"**ති ආදි. තත්ථ **අනෙකපරියායෙනා**ති:

1. සී. I. ඔඩාසං. 2. සී. I. සල්ලක්ඛෙත්වා.

ඉතිපි පඤ්චක්ඛන්ධා . අනිච්චා ඉතිපි දුක්ඛා ඉතිපි අනත්තාති එවං අනෙකෙහි කාරණෙහි; **ධම්මිකා කථාඅාති**: පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං උදයබ්බයාදිපකාසනියා ධම්මියා කථාය. **සඤ්ඤපෙන්තීති**: තානි යෙව අනිච්චාදිලක්ඛණාති උදයබ්බයාදිකෙ ච සම්මා දස්සෙති, හසෙන ගහෙත්වා විය පච්චක්ඛතො දස්සෙති; **සමාදපෙන්තීති**: තස්මිං ලක්ඛණාරම්මණික විපස්සනං සම්මා ආදපෙති, යථාවිධි **පටිපන්නා** හුත්වා පවත්තති එවං ගණ්හාපෙති, **සම්පහංසෙන්තීති**: විපස්සනාය ආරබ්ධ සඛ්ඛාරානං උදයබ්බයෙසු උපඨහනෙනපි යථාකාලං පඤ්ඤනිග්ගහ සම්පෙක්ඛනෙන හි බොජ්ඣඞ්ගානං අනුපවත්තනෙන භාවනා මජ්ඣිමං වීරිං ඔතාරෙත්වා යථා විපස්සනාඤාණං සුවිපස්සනං හුත්වා පවත්තති එවං ඉන්ද්‍රියානං විසදභාවකාරණෙන විපස්සනාචිත්තං සම්මා උත්තෙජෙති, විසදපන වසෙන වොදපෙති, **සංපහංසෙන්තීති**: තථා පවත්තියමානාය විපස්සනාය සම්පපවත්තභාවභාවනවසෙන වෙව උපරි ලබ්ඛබ්බභාවිනාබලෙන[1] ව චිත්තං සම්මා පහංසෙති, ලබ්ඛාදවසෙන වා සුට්ඨු තොසෙති, **අනුදාදස ආකාරෙහි චිත්තං විමුච්චිති**: යථා යථා ධම්මසෙනාපති ධම්මං දෙසෙති තථා තථා තථලක්ඛණං විපස්සනාඤ්ඤ ථෙරස්ස ච දෙසනානුභාවෙන අත්තනො ච උපනිස්සයසම්පත්තියා ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා දෙසනානුසාරෙන ඤාණෙ අනුපවත්තනෙන කාමාසවාදිසු කිඤ්චි ආසවං අවශෙෂෙත්වා මග්ගඵලපටිපාටියා අනවසෙසතො චිත්තං විමුච්චි; අරහත්තඵලං සච්ඡිකාසීති අත්ථො. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං ආයස්මතො ලකුණ්ඩකභද්දියස්ස අඤ්ඤරොවන[2]සඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තත්ථත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ උඩ්ඩන්ති: රූපධාතුයා අරූපධාතුයා ච; **අධොති** කාමධාතුයා, **ඔඝඛිති**: සබ්බසම්මිපි සංසාරගහනෙ. **විසඤ්ඤිනොති**: පුබ්බභාගෙන විකඛම්භනවිමුත්තියා අපරභාගෙ සබ්බෙසඤ්ඤපවිපස්සඤ්ඤිවිඤ්ඤාණානි සබ්බප්පකාරෙන විසඤ්ඤිනො; එත්ථ ච **උඩ්ඩං විසඤ්ඤිනොති** එතෙන පඨමජ්ඣානිය සංයොජනප්පහානං දස්සෙති, **අධො විසඤ්ඤිනොති** එතෙන පථොරම්භාගියසංයොජනප්පහානං. **ඔඝඛි විසඤ්ඤිනොති** එතෙන අවසිට්ඨසඛ්බාකුසලප්පහානං දස්සෙති. අථවා **උඩ්ඩන්ති** අනාගතකාලග්ගහණං, **අධොති** අතීතකාලග්ගහණං, උභයග්ගහණෙනෙව තදුභයපරියාපන්නත්තා පච්චුප්පන්නොපි අධා ගණිතා හොති, තත්ථ අනාගතකාලග්ගහණෙන අනාගතඛන්ධායතන ධාතුයො ගණ්හාති; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. **ඔඝඛිති**: කාමභවාදිකෙ සබ්බසම්මි භවෙ. ඉදං වුත්තං හොති: අනාගතො අතීතො පච්චුප්පන්නොති එවං තියධ්වසංගහිතෙ සබ්බසම්මි භවෙ විප්පමුත්තො; **අසමභමසීති අනානුපඝඛිති**: යො එවං විප්පමුත්තො සො රූපවෙදනාදිසු අයං නාම ධම්මො අහමස්මීති දිට්ඨිමානමඤ්ඤනාවසෙන එවං නානුපස්සති තස්ස තථා මානකරණං[3] නත්ථීති අධිප්පායො. අථවා **අසමභමසීති අනානුපඝඛිති** ඉදං යථාවුත්තාය විමුත්තියා අධිගමූපායදීපනං, තියධ්වසංග

1. සී. II. එලෙන. 2. සී. I. රොපන. 3. ම. වරණෙකාරණං.

ඡිතෙ තෙහුමකෙ සංඛාරෙ එතං මම එසො හමස්මි එසො මෙ අත්තාති පවත්තනසභාවාය මඤ්ඤනාය අභාවඤානං[1] කත්වා නෙතං මම නෙසොහමස්මි න මෙ සො අත්තාති එවං උපපජ්ජමානා යා පුබ්බභාගවුඨානගාමිනී විපස්සනා සා විමුත්තියා පදඨානං, **එවං විමුත්තෙ උදතාරි ඔඝං අතිණ්ණපුබ්බං අපුනබ්භවාසාති**: එවං දසහි සංයොජනෙහි සබ්බෙහි අකුසලෙහි ච සබ්බථා විමුත්තෙ අරහා අරියමග්ගාධිගමනතො පුබ්බෙ සුපිනන්තෙපි අතිණ්ණපුබ්බං කාමොඝං භවොඝං දිට්ඨොඝං අවිජ්ජොඝන්ති ඉදං චතුබ්බිධං ඔඝං සංසාරමහොඝමෙව වා අපුනබ්භවාය අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානාය උදතාරි උත්තිණ්ණො; උත්තරිත්වා පාරෙ ඨිතොති අත්ථො.

පඨම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **සෙඛඛං මඤ්ඤමානොති**: සෙඛෙකා අයන්ති මඤ්ඤමානො; තත්‍රායං වචනත්ථො=**සික්ඛතීති** සෙඛෙකා,=කිං සික්ඛතීති? අධිවිත්තාදිං අධිපඤ්ඤං; අථවා සික්ඛනං=සික්ඛා. සා එතස්ස සීලන්ති සෙඛෙකා; සො හි අපරියොසිතසික්ඛත්තා තදධිමුත්තත්තා ච එකන්තෙනෙව සික්ඛන සීලො න පරිනිට්ඨිතසික්ඛෙකා අසෙඛෙකා විය තත්ථ පටිපජ්ජඩසිඛෙකා, නාපි විස්සඨසික්ඛෙකා පවුජ්ජනො විය තත්ථ අනධිමුත්තෙතා, අථවා අරියාය ජාතියා තීසු සික්ඛාසු ජාතො තත්ථ වා භවොති සෙඛෙකා, **තිණ්ණාසඤ්ඤා මඤ්ඤාසාති**: පමාණතො උත්තරිං, පමාණං අතික්කමිත්වා; අධිකතරන්ති අත්ථො; ආයස්මා හි ලකුණ්ඩකභද්දියො පඨමසුත්තෙ වුත්තෙන විධිනා පඨමොවාදෙන යථානිසින්නොව ආසවක්ඛයප්පත්තො, ධම්මසෙනාපති පන තස්ස තං අරහත්තප්පත්තිං අනාවජ්ජනෙන අජානිත්වා සෙඛො සෙවාති මඤ්ඤමානො අප්පං යාවතො බහුං දදමානො උදරපූරිසො විය භීයො භීයො අනෙකපරියායෙන ආසවක්ඛයාය ධම්මං කථෙති සෙව, ආයස්මාපි ලකුණ්ඩකභද්දියො කතාභිචෙවාදනාහං කිං ඉමිනා ඔවාදෙනාති අවිත්තෙත්වා සඩ්ඝාරාමෙ පුබ්බෙ විය සක්කච්චං සුණාති සෙව, තං දිස්වා භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව බුද්ධානුභාවෙන යථා ධම්මසෙනාපති තස්ස කිලෙසක්ඛයං ජානාති තථා කත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං **"තෙන ඛො පන සමයෙන"**ති ආදි. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං අනන්තරසුත්තෙ වුත්තමෙව, ගාථායං පන **අවෙච්චපාදී වචනන්ති**: අනවසෙසතො කිලෙසවට්ටං සමුච්ඡින්දි. ඡින්නා ච කිලෙස වට්ටෙ කම්මවට්ටම්පි ඡින්නාමෙව, **නිරාසන්ති**: ආසා වුච්චති තණ්හා, නත්ථි එත්ථ ආසාති=නිරාසං, නිබ්බාණං; තං නිරාසං විසෙසෙන අගා අධිගතොති=**බ්‍යාගා**; අග්ගමග්ගස්ස අධිගතත්තා පුන අධිගමකාරණෙන විනා අධිගතොති අත්ථො. යස්මා තණ්හා දුක්ඛසමුදයභූතා, තාය පහීනාය

1. ම. අනභිඤ්ඤානං.

අපපඤ්ඤො නාම කිලෙසො නත්ථි. තමස්ස තණ්හාපහානං සවිසෙසං කත්වා දස්සෙතුං "**විසුක්ඛා සරිතා න සන්දති**"ති ආහ. තත්ථ සබ්බේ: චතුභූමකපුරිය පාතුභාවෙන විය මහානදියො චතුත්ථමග්ගඤාණපපාදෙන අනවසෙසතො **විසුක්ඛා** විසොසිතා තණ්හාසරිතා නදී **න සන්දති** ඉතො පඨාය නප්පවත්තන්ති, තණ්හා ඒ සරිතාති වුච්චති, යථාඒ "සරිතානි සිනෙහිතානි ච සොමනස්සානි භවන්ති ජනතුනො"ති "සරිතා විසතතිකා"ති ච, **ඤාණං වට්ටං න වට්ටතීති**: එවං කිලෙසවට්ටසමුච්ඡෙදෙන ඤාණං වට්ටං අනුප්පාදධම්මතං අවිපාකධම්මතං ච ආපාදනෙන උපවත්තනං කම්මවට්ටං න වට්ටති න පවත්තතීති, **එසෙවන්තා දුක්ඛස්සා**ති: යදෙතං සබ්බසො කිලෙසවට්ටාභාවතො කම්මවට්ටස්ස අප්පවත්තනං සො ආයති විපාක වට්ටස්ස එකංසෙනෙව අනුප්පාදෙ එව සකලස්සපි සංසාරදුක්ඛස්ස අන්තො පරිච්ඡේදෙ පරිමවට්ටමභාවොති.

දුතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **කාමෙසූ**ති: වත්ථුකාමෙසු, **අතිවෙලන්ති**: වෙලං අතික්කමිත්වා; **ඝනන්ති**: අයොනිසො මනසිකාරබහුලත්තා විජ්ජමානම්පි ආදීනවං අපොලොකෙත්වා අස්සාදමෙව සරිත්වා සජ්ජන[1]වසෙන සන්තා **ආසත්තා ලග්ගා**ති අත්ථො. **රත්තා**ති: වත්ථං විය රඡ්ජනෙන චිත්තස්ස විපරිණාමකරණෙන ඡන්දරාගෙන රත්තා සාරත්තා; **ගිද්ධා**ති: අභිසංඛරණ සභාවෙන අභිජ්ඣනෙන ගිද්ධා ගෙධං ආපන්නා; **ගථිතා**ති: ගන්ථිතා විය දුමොචනීයභාවෙන තත්ථ පටිබද්ධා, **මුච්ඡිතා**ති: කිලෙසවසෙන විසඤ්ඤී භූතා විය අනඤ්ඤසාකච්චා මුඤ්චං මොහං ආපන්නා, **අජ්ඣොපන්නා**ති: අනඤ්ඤසාධාරණේ විය කත්වා ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා සිතා. **සම්මත්තකා ජානා**ති:[2] කාමෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජන්තා අප්පසුඛවෙදනාය සම්මත්තා සුට්ඨ මත්තා ජාතා, සමෙමාදකජාතාතිපි පාඨො. ජාතසමෙමාදනා උපපන්න පහංසාති අත්ථො. සබ්බෙඛිපි පදෙහි නෙසං තණ්හාවිපන්නතාව යෙව වදති, **එත්ථ** ච පඨමං කාමෙසූති වත්වා පුනපි කාමෙසූති වචනං නෙසං **සත්තානං** තදධිමුත්තිදීපනත්ථං, තෙන සබ්බිරියාපථෙසු කාමගුණ සමඞ්ගිනො හුත්වා තදූ විහරිංසූති දස්සති, තසමිං හි සමයෙ ඨපෙත්වා අරියසාවකෙ සබ්බෙ සාවත්ථිවාසිනො උස්සවං සොසෙත්වා යථාවිභවං කීළනභූමිං සජ්ජෙත්වා ඛුජ්ජා පිවනා ආවී වෙව රහො ච කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තා ඉද්ධියානි පරිචාරෙන්තා කාමෙසු පානබ්‍යතං ආපජ්ජිංසු, භික්ඛූ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරන්තා තත්ථ තත්ථ ගෙහෙ ආරාමුය්‍යානාදිසු ච මනුස්සෙ උස්සවං සොසෙත්වා කාමනිස්සිතා තථා පවිපජ්ජන්තෙ දිස්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථුභූමධම්මදෙසනං ලභිස්සාමාති භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. තෙන වුත්තං "**අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ=පෙ=කාමෙසු**

---

1. සී. II. සජ්ජන.

විහරන්ති"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං තෙසං මනුස්සානං ආපාන භූමිං[1] රමණීයෙසු මහාපරිලාහෙසු අනෙකානත්ථානුබන්ධෙසු සොරාසඝාකටුකපථලෙසු කාමෙසු අනාදීනවදස්සිතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා කාමානං වෙව කිලෙසානඤ්ච ආදීනවවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **කාමෙසු සත්තානි**: වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙන රත්තා මත්තා සත්තා විසත්තා ලග්ගිතා සංසුත්තා. **කාමෙසු සඞ්ගා**නි: තාය යෙව කාමසත්තියා වත්ථුකාමෙසු රාගසඞ්ගෙන වෙව දිට්ඨිමානදෙසඅච්ඡාසඞ්ගෙහි ච සත්තා ආසත්තා; **සංයොජන වජ්ජමපස්ස මානා**නි: කම්මවට්ටං විපාකවට්ටෙන භවාදිකෙ වා භවන්තරාදීහි සත්තෙ වා දුකෙඛහි සංයොජනතො බන්ධනතො සංයොජනං නාම, තෙ කාමරාගාදිකිලෙසජාතෙ සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිතාය වට්ටදුකඛමූලභාවාදිකං වජ්ජං දෙසං ආදීනවං අපස්සන්තා; **නහි ජාතු සංයොජන සඞ්ගසත්තා බහං තරෙය්‍යුං විපුලං මහන්ත**න්ති: එවං ආදීනවදස්සනාභාවෙන සංයොජනසභාවෙසු සඞ්ගසු සංයොජනසංඛාතෙහි වා සඞ්ගෙහි තෙසං විසයෙසු තෙභූමක ධම්මෙසු සත්තා විපුලවිසයතාය අනාදිකාලතාය ච විපුලං විත්ථින්නං වහන්තං ච කාමාදිඔඝං සංසාරොඝමෙව වා න කදාචි තරෙය්‍යුං එකංසෙනෙව තස්ස ඔඝස්ස පාරං න ගවෙජ්ඣන්ති අත්ථො.

තතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ **අඤ්ඤතානි** කාමා නාම අනඤ්ඤම්පි අඤ්ඤං කරොන්ති යථාහ:-

"ලුඛො අත්ථං න ජානාති ලුඛො ධම්මං න පස්සති
අඤ්ඤතමං තදඞ්ගොහි යං ලොභො සහතෙ නර"න්ති.

තස්මා කාමෙන අනඤ්ඤා අඤ්ඤා කතාති=අඤ්ඤතා. සෙසං අනන්තර සුත්තෙ වුත්තනයමෙව. තත්ථ ඛී මනුස්සානං පවත්තනි ඛිකඛූහි දිස්වා භගවතො ආරොචිතා, ඉධ භගවතා සාමං යෙව දිට්ඨාති අයමෙව විසෙසො. සත්ථා සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා ජෙතවනං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අච්චරවතියං නදියං මච්ඡබන්ධෙහි ඔඛිත්තං කුම්මං පච්ඡිත්වා නිග්ගහනතුං[2] අසක්කොන්තෙ බහූ මච්ඡෙ පස්සි, තතො අප්පරභාගෙ එකං ඛිරපකං වච්ඡං ගොරවං කත්වා අනුබන්ධිත්වා ඵස්සුපිපාසාය ගීවං[3] පසාරෙත්වා මාතු අන්තරසත්ථිං මුඛං උපනෙන්තං පස්සි, අථ භගවා විහාරං පවිසිත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො පච්ඡිමං වත්ථුවයං පුරිමාය උපමාභාවෙන ගහෙත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **කාමඛිත්තා**නි: වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙන අඤ්ඤා විවක්ඛිකා කතා, **ඡළායතනානී**ති: පරඅත්තභාවසඤ්ඤිතභාවෙසු අජ්ඣත්තිකබාහිරආයතනෙසු තණ්හිස්සි නෙසු ච ධම්මෙසු අතීතාදිවසෙන අනෙකභෙදභින්නෙසු භෙට්ඨපරි

1. සී. II. III. ආපානමණ්ඩ. 2. සී. II. නිග්ගණ්හනතුං. 3. සී. III. ඒවඤ්ච.

වසෙන අපරාපරං උපපත්තියා අනෙකාභවාභානං[1] අනත්ථාවහතොව ජාලූභූතාය තණ්හාය සුඛුමච්ඡිදෙන ජාලෙන පරිවුතො විය උදකරහදෙ සඞ්ඝාහා පළිගුණ්ඨිතා අජ්ඣොත්ථටා; **තණ්හා ජදනජාදිනාති**: තණ්හා සංඛාතෙන ජදනෙන සෙවාලපණකෙන විය උදකං ඡාදිතා පටිච්ඡාදිතා පිහිතාති අත්ථො; පදවයෙනාපි කාමච්ඡන්දනීවරණෙන නිවාරිතං කුසල චිත්තවාරිතං[2] දසෙසති. **පමත්තබන්ධූනා බන්ධාති**: කිලෙසමාරෙන දෙව පුත්තමාරෙන ච බන්ධා යදාහෙන හි කිලෙසමාරෙන බන්ධා තදාහෙන දෙවපුත්තමාරෙනපි බන්ධා නාම හොන්ති. වුත්තං හෙතං:-

"අන්තලික්ඛචරෙ පාසෙ යස්වායං චරති මානසො
තෙන තං බාධයිස්සාමි න මෙ සමණ මොක්ඛසී"ති

නමුචි කණ්හා පමත්තබන්ධූති තිණ්ණි මාරස්ස නාමානි, දෙවපුත්ත මාරොපි හි කිලෙසමාරො විය අනත්ථෙන පමත්තෙ සත්තෙ බන්ධතීති= පමත්තබන්ධූ, පමත්තබන්ධනෙ බන්ධාතිපි පඨන්ති. තත්ථ බන්ධනොති කාම ගුණබන්ධනොති අත්ථො. **බන්ධාති** නිඝටිතා,[3] යථාහ:? **මච්ඡාව කුමිනා මුඛෙ** යථා නාම මච්ඡබන්ධකෙන ඔඛ්ඛිනස්ස කුමිනස්ස මුඛෙ පච්ඨා මච්ඡා තෙන බන්ධා ගුත්තා මරණං එන්ති පාපුණන්ති එවමෙව මාරෙන ඔඛ්ඛිතෙන කාමගුණබන්ධනෙන බන්ධා ඉමෙ සත්තා ජරාමරණමෙව්හන්ති **වච්ඡෝ ධිර පකොව මාතරං** යථා ධිරපාඨී තරුණවච්ඡෝ අත්තනො මාතරං අනෙති අනුගච්ඡති න අඤ්ඤං එවං මාරබන්ධනබන්ධා සත්තා සංසාරෙ පරිබ්භමන්තා මරණමෙව අනෙන්ති අනුගච්ඡන්ති, න අජරං අමතං නිබ්බානන්ති අධිප්පායො

චතුත්ථ සුත්තන වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පවමෙ **සම්බහුලානං භික්ඛූනං පිණ්ඩතො පිණ්ඩතොති** ආයස්මා ලකුණ්ඩකභද්දියො එකදිවසං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ගාමන්තරෙන පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො[5] පත්තං වොදකං කත්වා එවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසෙ ලග්ගෙත්වා චීවරං සංහරිත්වා[4] නමපි වාමංසෙ ඨපෙත්වා පාසාදිකෙන අභික්කමනෙන පටික්කමනෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සම්මිඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන ඔකඛිත්තචක්ඛු ඉරියාපථසම්පන්නො අත්තනො සතිපඤ්ඤාවපුල්ලං පකාසෙන්තො විය සතිසම්පජඤ්ඤං සුපච්චිතං කත්වා සමාහිතෙන චිත්තෙන පදෙ පදං නික්ඛිපන්තොව ගච්ඡති, ගච්ඡන්තො ච භික්ඛූනං පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡති තෙහි භික්ඛූහි අසංසට්ඨොහාරිතාය, කස්මා? අසංසට්ඨවිහාරිතාය, අපිච තස්සායසම්පන්නො රූපං පරිහරතං පරිභවඨානියං පුථුජ්ජනා ඔතීලෙන්ති, ථෙරො තං ජානිත්වා පිඹිතො පිඹිතො ගච්ඡති ඉමෙ මං නිස්සාය අප්පඤ්ඤං මා පඤ්ඤූති.

---

1. සී. III. අනාගරබාහා.
2. සී. I. හරණං
3. සී. I. II. නිගමිතා. ම. නියාමිතා.
4. සී. I. සංහරිත්වා.

එවං තෙ භික්ඛූ ච ථෙරෙ ච සාවත්ථිං පත්වා විහාරං පවිසිත්වා යෙන භගවා තෙනුපසංකමිංසු, තෙන වුත්තං **"යෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා ලකුණ්ඩකභද්දියො"**ති ආදි. තත්ථ **දුබ්බණ්ණා**නන්ති: විරූපං; තෙනස්ස වණ්ණසම්පත්තියා සණ්ඨානසම්පත්තියා ච අභාවං දස්සෙති. **දුද්දසිකා**නන්ති: අපාසාදිකදස්සනං; තෙනස්ස අනුබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා ආකාරසම්පත්තියා ච අභාවං දස්සෙති. **ඔකොටිමකා**නන්ති රස්සං; ඉමිනා ආරොහසම්පත්තියා අභාවං දස්සෙති. **සෙතඉස්සෙන හි භික්ඛූනං පරිභූත රූපන**න්ති: පුථුජ්ජනභික්ඛූති ඔහීළිතරූපං; පුථුජ්ජනා එකච්චෙ ඡබ්බගියා දයො තස්ස ආයස්මතො ගුණං අජානන්තා හත්ථකණ්ණචූලාදිසු ගණ්හන්තා පරාමසන්තා කීළන්තා පරිභවන්ති, න අරියා කල්‍යාණ පුථුජ්ජනා වා; **භික්ඛූ ආමන්තෙසී**ති: කස්මා ආමන්තෙසි, ථෙරස්ස ගුණං පකාසෙතුං, එවං කිර භගවතො අහොසි: ඉමෙ භික්ඛූ මම පුත්තස්ස මහානුභාවත්තං න ජානන්ති තෙන තං පරිභවන්ති තං තෙසං දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය භවිස්සති, හන්දාහං ඉමස්ස ගුණෙ භික්ඛූනං පකාසෙත්වා පරිභවතො නං මොචෙස්සාමීති, **පඤ්ඨ නොඃ**ති: පඤ්ඨ නු; **න ච සා සමාපත්ති සුලභරූපා යා තෙන භික්ඛුනා අසමාපන්න පුබ්බා**ති: රූපසමාපත්ති අරූපසමාපත්ති ඛ්‍රහ්මවිහාරසමාපත්ති නිරොධ සමාපත්ති ඵලසමාපත්තීති එවංපභෙදා සාවකසාධාරණා යා කාචි සමා පත්තියො නාම, තාසු එකාපි සමාපත්ති න සුලභරූපා දුල්ලභා, නත්ථි යෙව සා තෙන ලකුණ්ඩකභද්දියෙන භික්ඛුනා න සමාපන්නපුබ්බා, එතෙනස්ස යං වුත්තං **මහිද්ධිකො මහානුභාවොඃ**ති තත්ථ මහිද්ධිකතං පකාසෙති, ඉදානි මහානුභාවතං පකාසෙතුං **ඡසු සත්ථාසූ**ති ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව. එත්ථ ච භගවා "එසො භික්ඛවෙ භික්ඛූ"ති ආදිනා භික්ඛවෙ අයං භික්ඛු න ඛො "අයං දුබ්බණ්ණො දුද්දසිකො ඔකොටිමකො භික්ඛූනං පිඝිතො පිඝිතො ආගච්ඡතී"ති එතනකෙන ඔඝතඛෙට්ඨා, අථඛො මහිද්ධිකො මහානුභාවො යං කිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං සබ්බං තං තෙන අනුප්පත්තං, තස්මා තං පාසාණච්ඡත්තං විය ගරුං කත්වා ඔලොකෙය්‍ය තං වො දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතීති දස්සෙති, **එතමත්ථං විදිත්වා**නි: එතං ආයස්මතො ලකුණ්ඩකභද්දියස්ස මහිද්ධිකතාමහානුභාව තාදිභෙදං ගුණරාසිං සබ්බාකාරතො ඤාතිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **නෙලඝොඃ**ති ඵලං වුච්චති දොසො, නාස්ස ඵලන්ති=නෙලං කිං පන තං? සුපරිසුඛසීලං;[1] තං හි නිද්දොසභෙන නත්ථි ඵලන්ති අධිප්පෙතං, නං නෙලං පධානභූතං අග්ගං මග්ගං එතස්සාති=නෙලඝොඃ, සො යං රථොති වක්ඛති, තෙන සම්බන්ධො, තස්මා සුපරිසුඛසීලඝොඃති අත්ථො. අරහත්තඵලසීලං හි ඉධාධිප්පෙතං, සෙතො පඤ්ඤදෙ එතස්සාති= **සෙත පඤ්ඤදෙ**, පඤ්ඤදෙති රථස්ස උපරි අත්ථරිතබ්බකඞ්ඛලාදි, සො පන සුවිසුඛවලභාවෙන සෙතො වා හොති රත්තනීලාදිසු වා අඤ්ඤ

1. සී. II. චතුපාරිසුඛිසීලං.

තරෝ, ඉධ පන අරහත්තඵලවිමුත්තියා අධිප්පෙතත්තා සුපරිසුද්ධභාවං උපාදාය සෙතපච්ඡාදෙති. වුත්තං. යථා අඤ්ඤත්‍රාපි "රථෝ සෙතපරිකුඛරෝ"ති. එකෝ සති සංඛාතෝ ආරෝ එතස්සාති=**එකාරෝ**; **චත්තනීති**: පවත්තති, **රථෝති**: ථෙරස්ස අත්තභාවං සඤ්ඤාය වදති, **අනීඝනීති**: නිද්දුක්ඛං; කිලෙසබොභවිරහිතන්ති අත්ථෝ. **ආඝනන්ති**: සම්බහුලානං භික්ඛූනං පිණ්ඩිතෝ පිණ්ඩිතෝ ආගච්ඡන්තං, **ජිනන්ඝොඝනන්ති**: පච්ඡිජ්ජ සොතං; පකතිරථස්ස හි සුඛපවත්තනත්ථං අක්ඛසීසෙසු නාභියං ච උපලිත්තානං සප්පිතෙලාදීනං සොතෝ සවනං සඤ්චරනං හොති, තෙන සෝ අවජ්ඡින්නසොතෝ නාම හොති, අයං පන ජිනති=සතියා සොතානං අනවසෙසතෝ පහීනත්තා ජිනන්ඝසොතෝ නාම හොති, තං ජිනන්ඝසොතං. **නත්ථි එතස්ස බන්ධනන්ති**=අබන්ධනෝ, රථූපච්චරස්ස හි අක්ඛෙන සඞ්ඝං **නිච්චලභාවකරණත්ථං** බහූනි බන්ධනානි හොන්ති, තෙන සෝ සබන්ධනෝ, අයං පන සබ්බසංයොජනබන්ධනානං අනවසෙසතෝ පරික්ඛීණත්තා අබන්ධනෝ, තං අබන්ධනං. **පස්සාති** භගවා ථෙරස්ස ගුණෙ සොමනස්සප්පත්තෝ හුත්වා අත්තානං වදති. ඉති සත්ථා ආයස්මතෝ ලක්ඛණකහඤ්ඤං අරහත්තඵලසීසෙන සුචකතං අරහත්ත ඵලවිමුත්තියා සඨතරචත්තං සුපනිජ්ඣත්තාය සුප්පතිඨං කිලෙස පරිකෙඛාභාවෙන අපරිකෙඛාභං තණ්හූපලෙපාභාවෙන අනුපලෙපං සංයොජනාදීනං අභාවෙන අබන්ධනං සුපරිකම්මං සුයුත්තං ආජඤ්ඤරථං කත්වා දස්සෙති.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤන්ති** එත්ථ කොණ්ඩඤ්ඤන්ති තස්ස ආයස්මතෝ ගොත්තතෝ ආගතනාමං, සාවකෙසු පන සබ්බපඨමං අරිය සච්චානි පටිවිජ්ඣන්ති භගවතා "අඤ්ඤාසි වත භෝ කොණ්ඩඤ්ඤෝ"ති. වුත්තඋදානවචනානුසෙන ථෙරෝ සාසනෙ අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤෝත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. **තණ්හාසංඛයවිමුත්තිනීති**: තණ්හා සංඛියති පහියති එත්ථාති= තණ්හාසංඛයෝ, නිබ්බානං, තස්මිං තණ්හාසංඛයෙ=විමුත්තිං, තණ්හා වා සංඛියති පහියති එතෙනාති=තණ්හාසංඛයෝ, අරියමග්ගෝ, තස්ස ඵලභූතා පරියොසානභූතා වා විමුත්තිනි=තණ්හාසංඛයවිමුත්තිං. නිප්පරියායෙන අරහත්තඵලසමාපත්තිං, තං පච්චවෙක්ඛමානෝ නිසින්නෝ හොති. අයං හි ආයස්මා බහුලං ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති, තස්මා ඉධාපි එවමකාසි. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස මග්ගඵලපච්චවෙක්ඛණං විදිත්වා; තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **යස්ස මූලං ඡමා නත්ථීති**: යස්ස අරියපුග්ගලස්ස අත්තභාවරුක්ඛමූලභූතා අවිජ්ජා තස්සාව පතිට්ඨාය හෙතුභූතා ආසවනීවරණ අයොනිසො මනසිකාර සංඛාතා ඡමා පඨවී ච නත්ථි, අඤ්ඤමඤ්ඤෙන සම්පයුත්තත්තා, **පණ්ණා නත්ථි කුතෝ ලතාති**: නත්ථි ලතා කුතෝ පණ්ණානි පදසම්බන්ධෝ. මානාභි

මානාදිපපභෙද සාඛාපසාඛාදිසංඛාතා ලතාපි නත්ථි කුතො එව මදපපමාද මායාසාඨෙය්‍යාදිපපතානා[1] නිති අත්ථො. අථවා "පණ්ණා නත්ථි කුතො ලතා"නි රුක්ඛඩ්ඨුරස්ස පතමානස්ස පඨමං පණ්ණානි නිපතන්ති, පච්ඡා සාඛාපසාඛාසංඛාතා ලතානි කත්වා වුත්තං. තත්ථ යස්ස අරියමග්ග භාවනාය අසති උපපජ්ජනාරහස්ස අත්තභාවරුක්ඛස්ස අරියමග්ගස්ස භාවිතත්තා යං අච්ජ්‍ජාසංඛාතමූලං නස්ස පතිඨඨානභූතං ආසවාදි ව නත්ථි මූලග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ මූලකාරණඨං අවිජ්ජාඨානියං කම්මං තද භාවෙපි ගතිනං යෙවානි වෙදිතබ්බං අසති ච කම්මබ්භේ තං නිම්මිත්තතා විඤ්ඤාණඩ්ඨුරෙ විඤ්ඤාණඩ්ඨුරනිම්මිත්තතාපි නාමරූපසළායතනපත්ත සාධාදයො න නිබ්බත්තිස්සන්ති යෙව. තෙන වුත්තං "යස්ස මූලං ඡමා නත්ථි පණ්ණා නත්ථි කුතො ලතා"ති. **නං ධිරං බන්ධනා මුත්තන්ති**: නං චතුබ්බිධසම්මප්පධානවිරියයොගෙන විජිතමාරත්තා ධිරං තතො එව සබ්බකිලෙසාභිසංඛාරබන්ධනතො මුත්තා, **කො නං නින්දිතුමරහතීති**: එත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං, එවං සබ්බකිලෙසවිප්පමුත්තං සීලාදිඅනුත්තරගුණ සමන්නාගතං කො නාම විඤ්ඤූ ජාතිකො නින්දිතුං ගරහිතුං අරහති නිපු නිම්මිත්තසෙව අභාවතො, **දෙවාපි නං පසංසන්තීති**: අඤ්ඤදත්ථු දෙවා සක්කාදයො ගුණවිසෙසස්ස විදූ අපිසද්දෙන මනුස්සාපි ඛත්තියපණ්ඩිතා දයො පසංසන්ති, කිං **භියේ‍යා බ්‍රහ්මුනාපි පංසිතො** මහාබ්‍රහ්මුනාපි අඤ්ඤෙහිපි බ්‍රහ්මනාගයකබ්‍රහ්මබ්බාදීහිපි පසංසිතො ථොමිතො යෙවාති.

ඡඨම සුත්තා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

සන්තමෙ **පපවඤ්ඤසඤ්ඤාසංඛාපහාන**න්ති පපවෙන්ති යත්ථ සයං උපපත්තා තං සන්තානං විත්ථාරෙන්ති විරං ඨපෙන්තීති=පපවා, කිලෙසා; විසෙසතො රාගදොසමොහදිට්ඨිමානා. තථාහි වුත්තං "රාගපපවෝ දොස පපවෝ මොහපපවෝ දිට්ඨිපපවෝ තණ්හාපපවෝ මානපපවෝ"ති. අපි ච සංකිලෙසධෝ පපවඨෝ, කවවරඨෝ පපවඨෝ, තත්ථ රාගපපවස්ස සුභවඤ්ඤනිමිත්තං, දොසපපවස්ස ආඝාතවත්ථු, මොහපපවස්ස ආසවා, තණ්හාපපවස්ස වෙදනා, දිට්ඨිපපවස්ස සඤ්ඤා, මානපපවස්ස විතක්කා නිමිත්තං. තෙහි පපවෙහි සඟතා සඤ්ඤා=පපවසඤ්ඤා, පපවසඤ්ඤානං සංඛා භාගා කොඨාසා=පපවසඤ්ඤසඤ්ඤා සංඛා, අත්ථතො සඤ්ඤා නිම්මිත්තානි තං තං පපවස්ස පක්ඛිකා කිලෙසගණා, සඤ්ඤාගහණං චෙත්ථ තස්ස තෙසං සාධාරණහෙතුභාවෙන, වුත්තං හෙතං "සඤ්ඤානිදානා හි පපවසංඛා"ති. තෙසං පහානං, තෙන තෙන මග්ගෙන රාගාදිකිලෙසානං සමුච්ඡෙදනන්ති අත්ථො. තදා කිර භගවා අනිනාසු අනෙකකොටිසතසහස්සසංඛාසු අත්තනො ජාතිසු අනන්තස්ස නිම්මිත්තභූතෙ කිලෙසෙ ඉමස්මිං චරිමභවෙ අරියමග්ගෙන බොධිමණ්ඩමූලෙ සවාසනෙ පහීනෙ **පච්චවෙක්ඛිත්වා සන්ත**

---

1. සී. ඉ. ඵලපත්තාති.

සන්තානං ච කිලෙසවරිතං රාගාදිකිලෙසසංකිලිට්ඨං කම්මපුණ්ණලාපුං විය තක්කහරිතවාරිං විය වඩ්ඪිතපිලොතිකං විය ච දුක්ඛනිමොචයං දිස්වා එවං ගහණං නාමෙදං කිලෙසවට්ටං අනාදිකාලිකාචිතං මඤ්ඤං අනවයෙසං පහීනං අහො සුට්ඨු පහීනන්ති උපසන්තපීතිපාමොජ්ජා උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං:-"**අථඛො භගවා අත්තනා පපඤ්චසඤ්ඤාසංඛාහානං විදිත්වා නායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි**"ති. තත්ථ **යස්ස පපඤ්චා ඨිති ච නත්ථි**ති: යස්සාති යස්මා භගවා අත්තානමෙව පරං විය කත්වා නිද්දිසති තස්මා **යස්ස** අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වුත්තලක්ඛණා පපඤ්චා තෙහි කත්තා සංසාරෙ ඨිති ච නත්ථි, නෙත්තියං පන ඨිති නාම අනුසයොති වුත්තං අනුසයොපි හි භවපපඤ්චතියා මූලන්ති. සත්ථෙ සංසාරෙ පපඤ්චෙනීති=පපඤ්චා "පපඤ්චඛිනී"ති ච පාඨො. තස්සත්ථෙ: පපඤ්චා ඨිති විජ්ජමානතා මඟ්ගෙන අසමුච්ඡින්දෙ පපඤ්චිති, පපඤ්චා එව වා අවසිට්ඨකුසලාකුසලවිපාකානං පවත්තියා හෙතුභාවතො වට්ටස්ස ඨිති වා පපඤ්චිති, සා යස්ස පුග්ගලස්ස නත්ථි, **බන්ධානං පළිඝඤ්ච විනිවත්තෙනාති**: යෙ බන්ධනට්ඨෙන බන්ධනා සදිසත්තා බන්ධානි ලබ්භන්තා තණ්හාදිට්ඨියො නිබ්බාණනගරපවෙස නිසෙධනතො පළිඝසදිසත්තා පළිඝසංඛාතං අවිජ්ජම්ච විනිවත්තෙත්වා සවාසනපහාණෙන විසෙසතො අනිඤ්ඤතෙනා, අපරෙ පන කොධන්ති[1] වදන්ති; **තං න ගහෙතබ්බං**, යා හි පරාභිසජ්ජනිති වුත්තාහාති. **තං නිත්තණ්හං මුනිං චරන්තන්ති**: සබ්බථාපි තණ්හාභාවෙන නිත්තණ්හං උභයලොකමුනනතො අත්තහිතපරහිතමුනනතො ච මුනිං එකන්තෙනෙව සබ්බසත්තහිතත්ථං චතුහි ඉරියාපථෙහි නානාසමාපත්ති චාරෙහි අනඤ්ඤසාධාරණෙන ඤාණචාරෙන ච චරන්තං; **නාවජානාති සදෙවකොපි ලොකොති**: සබ්බෙ සජානිකො සත්තලොකො සදෙවකොපි සබ්‍රහ්මකොපි න කදාචිපි අවජානාති න පරිභොති; අථඛො අයමෙව ලොකෙ අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමෝ පවරොති ගරුකාරොන්තෙහා සක්කච්චං පූජාසක්කාරනිරතො හොතීති.

සත්තම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

අට්ඨමෙ **අජ්ඣත්තන්ති**: එත්ථ අයං අජ්ඣත්තසද්දෙ, "ඡ්අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානී"ති ආදිසු අජ්ඣත්තජ්ඣත්තෙ ආගතො, "අජ්ඣත්තා ධම්මා අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සී"ති ආදිසු නියකජ්ඣත්තෙ, "සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා අජ්ඣත්තං සුඤ්ඤතං උපසම්පජ්ජ විහරතී"ති ආදිසු විසයජ්ඣත්තෙ ඉස්සරියඤානෙති අත්ථො, එලසමාපත්ති හි බුද්ධානං ඉස්සරිය ඤානං නාම, "තෙනානන්ද භික්ඛුනා තස්මිං යෙව පුරිමසමිං සමාධිනිමිත්තෙ අජ්ඣත්තමෙව චිත්තං සණ්ඨපෙතබ්බ"න්ති ආදිසු ගොචරජ්ඣත්තෙ යෙව දට්ඨබ්බා, ඉධාපි ගොචරජ්ඣත්තෙ යෙව දට්ඨබ්බා. තස්මා **අජ්ඣත්තන්ති** ගොචරජ්ඣත්තභූතෙ කම්මට්ඨානාරම්මණෙති වුත්තං හොති. **පරිමුඛන්ති**:

---

1. සී. I. II. බන්ධානං.

අභිමුඛං; **සුපඨිතායාති**: සුට්ඨු උපඨිතාය කායගතාසතියා, සතිසම්පයුත්තාය චෙව ඤාණේන චුත්තං. ඉදං වුත්තං හොති: අජ්ඣත්තං කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානවසෙන පවත්තඛණෙ උළාරං ඤාණං සමාපජ්ජිත්වා, අයං හි එකෙරෝ භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තෙ භාරං පවිසිත්වා භගවතෝ වත්තං දස්සෙත්වා දිවාට්ඨානෙ දිවාවිහාරං නිසින්නෙ නානාසමාපත්තිහි දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ විහාරමජ්ඣං ඔතරිත්වා භගවති ගන්ධකුටියං නිසින්නෙ අකාලෙ තාව භගවන්තං උපසඞ්කමිතුන්ති ගන්ධකුටියා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා යථාවුත්ත සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සත්ථා තථා නිසින්නං ගන්ධකුටියං නිසින්නෙ යෙව පස්සි, තෙන වුත්තං **"තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකච්චායනෙ"**=පෙ=**සුපඨිතායා**"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස සතිපට්ඨානභාවනාවසෙන අධිගතඣානං පාදකං කත්වා සමාපජ්ජනං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

නත්ථි යස්ස සියා සබ්බදා සති සන්තතං කායගතා උපට්ඨිතාති: යස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස එකදිවසං ඡක්ඛොණෙ කත්වා සබ්බසම්මපි කාලෙ නාමරූපභෙදෙන ද්වික්ඛන්ධාපි කායගතා කායාරම්මණා පඤ්ඤාපඤ්ඤා උපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චාදිසම්මසනවසෙන සන්තතං නිරන්තරං සච්චාභිසංගවසෙන සති උපට්ඨිතා සියා, අයං කිර ආයස්මා පඨමං කායගතා සති කම්මට්ඨානවසෙන ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තං පාදකං කත්වා කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානමුඛෙන විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පත්තොති, සො අපරභාගෙපි යෙභුය්‍යෙන තමෙව ඣානං සමාපජ්ජිත්වා උට්ඨාය තථෙව විපස්සිත්වා ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති, **සඞ්ඛායං** යෙන විධිනා අරහත්තං පත්තොති තං විධිං දස්සෙන්තො සත්ථා "යස්ස සියා සබ්බදා සති සන්තතං කායගතා උපට්ඨිතා"ති වත්වා තස්සා උපට්ඨානාකාරං විභාවෙතුං **"නො වස්ස නො ච මෙ සියා න භවිස්සති න ච මෙ භවිස්සති"**ති ආහ. තස්සත්ථෝ ච්ඡා වෙදිතබ්බෝ, සම්මසනතො පුබ්බභාගවසෙන සම්මසනකාලවසෙන වාති. තෙසු පුබ්බභාගවසෙන තාව "නො වස්ස නො ච මෙ සියා"ති අතීත කාලෙ මම කිලෙසකම්මං **නො වස්ස** න භවෙය්‍ය වෙ; ඉමස්මිං පච්චුප්පන්නකාලෙ අයං අත්තභාවො **නො ච මෙ සියා** න මෙ උපපජ්ජෙය්‍ය, යස්මා පන මෙ අතීතෙ කම්මකිලෙසා අහෙසුං, තස්මා තං නිමිත්තං එතරහි අයං මෙ අත්තභාවො පවත්තති, **න භවිස්සති න ච මෙ භවිස්සතී**ති: ඉමස්මිං අත්තභාවෙ පච්චයවිගමෙනෙව න කිලෙසකම්මං භවිස්සති න උපපජ්ජිස්සති ආයතිං විපාකවට්ටං න ච මෙ භවිස්සති න මෙ පවත්තිස්සතීති. එවං කාලත්තයෙ කම්මකිලෙසහෙතුකං ඉදං මයහං අත්තභාවසංඛාතං ඛන්ධපඤ්චකං න ඉස්සරාදිහෙතුකං යථා ච මයහං එවං සබ්බසත්තානන්ති සප්පච්චයනාමරූපදස්සනං පකාසිතං හොති, සම්මසන කාලවසෙන පන **නො වස්ස නො ච මෙ සියා**ති යස්මා ඉදං ඛන්ධපඤ්චකං හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චං අභිණ්හං පතිපීළනට්ඨෙන දුක්ඛං අවසවත්ත

නාඥෙන අනත්තා, එවං යදි අයං අත්තා නාම නාපි බඤ්ඣපවකවිනිමුත්තෙන කොචි **නො වඝස** න භවෙය්‍ය, එවං සතෙත **නො ච මෙ සියා** මම සන්තකං නාම කිඤ්චි න භවෙය්‍ය, **න භවිස්සතීති** අත්තනි යෙව භවිතබ්බං යථාවිදං නාමරූපං එතරහි ච අතීතෙ ච අත්තනියං සුඤ්ඤං එවං න භවිස්සති **න මෙ භවිස්සති** අනාගතෙපි බඤ්ඣිනිමුත්තෙන අත්තා නාම කොචි න මෙ භවිස්සති න පවත්තිස්සති තතො එවං කිඤ්චි පළිබොධ ඨානියං න මෙ භවිස්සති, ආයතිම්පි අත්තනියං නාම න මෙ කිඤ්චි භවිස්සතීති ඉමිනා තීසු කාලෙසු අහුනත්ති ගහිතබ්බස්ස අභාවතො මමත්ති ගහිතබ්බස්ස ච අභාවං දස්සෙති. තෙන වඨුකොටිකා සුඤ්ඤතා පකාසිතා හොති, **අනුපුබ්බවිහාරී තඤ්ච ඥෙ**: එවං තීසුපි කාලෙසු අත්තනානියසුඤ්ඤසන්ඨාරගතෙ අනුපස්සනෙතා අනුක්කමෙන උදයබ්බයඤාණාදිවිපස්සනාඤාණෙසු උප්පජ්ජමානෙසු අනුපුබ්බවිපස්සනා විහාරවසෙන අනුපුබ්බවිහාරී සමානො; **කාලෙනෙව තරෙ විඝතින්ති කත්තෘ**: සො එවං විපස්සනං මත්ථකං පාපෙත්වා ඨිතො යොගාවචරෝ ඉද්ධියානං පරිපාකගතකාලෙන වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනාය මඥෙඤ්ඤාඨිත කාලෙන අරියමග්ගස්ස උප්පත්තිකාලෙන සකලස්ස භවත්තයස්ස සංඝනනතො ව්‍යත්තිකාසංඛාතඝනඤ්ච තරෙය්‍ය විතරිත්වා නස්ස පරතීරෙ නිඛ්ඛෙය්‍යාති අධිප්පායො. ඉති භගවා අඤ්ඤුපදෙසෙන ආයස්මතො මහා කච්චායනස්ස අරහත්තුප්පත්තිං උදානං උදානෙසි.

අට්ඨම සුත්ත වණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **මල්ලෙසූති** මල්ලා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදෙ රුළ්හිවසෙන මල්ලානි වුච්චති, තෙසු **මල්ලෙසු**; යං ලොකෙ මල්ලෙත්ති වුච්චති. කෙචි පන මාලෙසූති පඨන්ති, **චාරිකං චරමානොති**: අතුරිතචාරිකාවසෙන මහාමණ්ඩලජනපදචාරිකං චරමානො. **මහතා භික්ඛුසංඝෙනාති**: අප්පිච්ඡදඟුණෙන මහන්තෙන සමණගණෙන; තදා හි භගවතො මහාභික්ඛුපරිවාරො අහොසි. **ථූණං නාම මල්ලානං බ්‍රාහ්මණගාමොති**: පුරත්ථිමදක්ඛිණාය දිසාය මජ්ඣිමදෙසස්ස අවඩ්ඪනෙ මල්ලදෙසෙ ථූණනාමකො බ්‍රාහ්මණබහුලතාය බ්‍රාහ්මණ ගාමො, **තදවසරිති**: තං අවසරි; ථූණගාමමඝං සම්පාපුණීති අත්ථො. **අඝොසාසුන්ති**: සුණිංසු; සොතවාරසම්පත්තවචනනිඝොසානුසාරෙන ඤානිංසූති අත්ථො. **බොති** පදපූරණෙ; අවධාරණත්ථෙ වා නිපාතො, තත්ථ අවධාරණෙන අඝොසුං යෙව න තෙසං සවණන්තරායො අහොසීති වුත්තං හොති. පදපූරණෙන පදබ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාමත්තමෙව. **ථූණෙය්‍යකාති**: ථූණගාමවාසිනො; **බ්‍රාහ්මණගහපතිකාති**: එත්ථ බ්‍රහ්මං අණන්තීති= බ්‍රාහ්මණා, මන්තෙ සජ්ඣායන්තීති අත්ථො. ඉදමෙව හි ජාතිබ්‍රාහ්මණානං නිබ්බචනං, අරියා පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණාති වුච්චන්ති. **ගහපතිකාති**: ඛත්තියබ්‍රාහ්මණෙ වජ්ජෙත්වා යෙ කෙචි අගාරමජ්ඣාවසන්තා

වුච්චතෙ, විසෙසතො වෙස්සා; බ්‍රාහ්මණා ච ගහපතිකා ච=බ්‍රාහ්මණගහපතිකා. ඉදානි යමෙත්ථ තෙ අස්සෝසුං තං දස්සෙතුං **"සමණො බලු හො ගොතමො"**ති ආදි වුත්තං. තත්ථ සම්භාවනාපත්ථනා සමණොති වෙදිතබ්බො; වුත්තං හෙතං:-"සම්භාවිතස්ස හොනති පාපකා අකුසලා ධම්මා"ති ආදි. භගවා ච අනුත්තරෙන අරියමග්ගෙන සබ්බසො සමිත පාපො තෙනස්ස යථාභුච්චගුණාධිගතමෙතං නාමං යදිදං සමණොති. **බලූ**ති: අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො, **හො**ති: බ්‍රාහ්මණජාතිකානං ජාතිසමුදාගතං ආලපනමත්තං වුත්තම්පි චෙතං "හොවාදි නාම සො හොති සචෙ හොති සකිචතො"ති. **ගොතමොති**: ගොත්තවසෙන භගවතො පරිකිත්තනං, තස්මා "සමණො බලු හො ගොතමො"ති සමණො කිර හො ගොතමොති අයමෙත්ථ අත්ථො. **සක්‍යපුත්තොති**: ඉදං පන භගවතො උච්චාකුලපරිදීපනං, **සක්‍යකුලා පබ්බජිතොති**: සඞ්ඛපබ්බජිතභාවපරිදීපනං. කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙඤ්ඤන අනභිභූතො අපරිබ්බිණ්ණො යෙව තං කුලං පහාය නෙක්ඛම්මාධිගමසඞ්ඛාය පබ්බජිතොති වුත්තං හොති. **උදපානං තිණස්ස ච භුසස්ස ච යාව මුඛතො පූරෙත්වා**ති: පානීයකූපං තිණෙන ච භුසෙන ච මුඛප්පමාණෙන වඤ්චෙසුං, තිණාදීනි පක්ඛිපිත්වා කූපං පිදහිංසූති අත්ථො. තස්ස කිර ගාමස්ස බහි භගවතො ආගමනමග්ගෙ බ්‍රාහ්මණානං පරිභොගභූතො එකො උදපානො අහොසි. තං ඤත්වා තත්ථ සබ්බානි කූපතලාකාදීනි උදකට්ඨානානි තදා විසුක්කානි නිරුදකානි අහෙසුං. අථ පූණ්ණෙය්‍යකා රතනත්තයෙ අප්පසන්නා මච්ඡෙරපකතා භගවතො ආගමනං සුත්වා සචෙ සමණො ගොතමො ඉමං ගාමං පවිසිත්වා විහතීහං වසෙය්‍ය සබ්බං ඉමං ජනං අත්තනො වචනෙ ඨපෙය්‍ය තතො බ්‍රාහ්මණධම්මො පතිට්ඨං න ලභෙය්‍යාති තත්ථ භගවතො අවාසාය පරිසක්කන්තා ඉමස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්ථ උදකං නත්ථි අම්හ උදපානං අපරිභොගං කරිස්සාම එවං සමණො ගොතමො සසාවකසඞ්ඝො ඉමං ගාමං න පවිසිස්සතීති සම්මන්නිත්වා සබ්බෙ ගාමවාසිනො සත්තාහස්ස උදකං ගහෙත්වා වාපිආදීනි පූරෙත්වා උදපානං තිණෙන ච භුසෙන ච පිදහිංසු. තෙන වුත්තං:-**උදපානං තිණස්ස ච භුසස්ස ච යාව මුඛතො පූරෙසුං මා තෙ මුණ්ඩකා සමණකා පානියං අපංසූ**"ති. තත්ථ **මුණ්ඩකා සමණකා**ති: මුණ්ඩෙසු මුණ්ඩානි සමණෙසු සමණාති වත්තුං වට්ටෙය්‍ය, තෙ පන බ්‍රාහ්මණාධිප්පායෙන තීළෙන්තා එවමාහංසු. **මා**ති: පරිසෙබ්බෙ; මා අපංසූ මා පිවිංසූති අත්ථො. **මඝභා බඤ්ඤමා**ති: මඝභතො අපසක්කිත්වා; **එනමහා**ති: යො උදපානො තෙහි තථා කතො තමෙව නිද්දිසන්තො ආහ, කිං පන භගවා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං තං විප්පකාරං අනාවජ්ජිත්වා එවමාහ "එතමහා උදපානා පානීයං ආහරා"ති උදාහු ආවජ්ජිත්වා ජානන්නොනි? ජානන්නො එව භගවා අත්තනො බුද්ධානුභාවං පකාසෙත්වා තෙ දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කාතුං එවමාහ න පානීයං පාතුකාමොති. තෙනෙවෙත්ථ මහාපදානිබ්බානසුත්තෙ විය "පිපාසිතොස්මී"ති න වුත්තං, ධම්මභණ්ඩාගාරිකො පන සත්ථු අජ්ඣාසයං අජානන්නො ථූණෙය්‍යකෙහි කතං විප්පකාරං ආචික්ඛන්නො **"ඉදානි භො භගවා"**ති ආදිමාහ. තත්ථ

ඉදානිති: අධුනා; අම්හාකං ආගමනවෙලායමේවාති අත්ථෝ, **එසෝ ගණෙන උදපාතෙනාති** පඨන්. එරෙ චිකඛත්තුං පටිකඛිපිත්වා තතිය වාරෙ න ඛෝ තථාගතා තිකඛත්තුං පචවනියා කාතබබා, කාරණං දිඨං භවිස්සති දීඝදස්සිනාති මහාරාජදන්තියං භගවතො පත්තං ගහෙත්වා **උදපානං** අගමාසි, ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ එරෙ උදපානෙ උදකං **පරිපුණ්ණං** හුත්වා උත්තරිත්වා සමන්තතො සන්දති, සබබං තිණං තුසව **උප්පලවිත්වා** සයමෙව අපගච්ඡි, තෙනෙව සන්දමානෙන සලිලෙනව උපරූ **පරිවඩ්ඪනෙනෙන** තස්මිං ගාමෙ සබබෙව පොඛරණ්‍යාදයො ජලාසයා **විසුඛා**ති පරිපූරිංසු, තථා පරිඛාඛුසුඛභනිනාහාදිනි ච; සබබා ගාමපපදෙසො **මහොඝෙන** අජ්ඣොත්ථටෝ මහාවස්සකාලෙ විය අහොසි, කුමුදුප්පල පදුමපුණ්ඩරිකාදිජලජප්පභෙදානි[1] තත්ථ තත්ථ උබභිජ්ජිත්වා විකසමානානි උදකං සණ්ඩෙත්තුං, සරෙසු හංසකොචවක්කවාකාකාරණ්ඩව[2] බකාදයො උදකසඛණිකා වසමානා තත්ථ තත්ථ විචරිංසු, ථුණෙය්‍යකා තං මහොඝං තථා උත්තරන්තං සමන්තතො විවිතරඛසමාඛුලං පරියන්තතො සමුඵභ මානං රුචිරං නානාඛණ්ඩිලකං දිස්වා අචින්තියබුත්තචිත්තතාදීතා එවං සම්මන්තෙසුං: මයං සමණස්ස ගොතමස්ස උදකුපචෙජදං කාතුං වායමිම්හ, අයං පන මහොඝො තස්ස ආගමනකාලතො පඨාය එවං අභිවඩ්ඪති, නිස්සංසයං ඛෝ අයං තස්ස ඉඛානුභාවෙ, මඤ්ඤිකො හි සො මහානුභාවෝ, ඨානං ඛෝ පනෙතං විජ්ජති යදිදං මහොඝෙ උඵඛිත්වා අම්හාකං ගාමම්පි ඔත්ථරෙය්‍ය, හන්ද මයං සමණං ගොතමං උපසඞ්කමිත්වා පයිරුපාසිත්වා **අචචයං** දෙසෙත්‍වා ඛමා පෙය්‍යාමාති. තෙ සබබෙ එකජ්ඣාසයා හුත්වා සංඝා සංඝිභෝ ගණිභූතා හුත්වා ගාමතො නික්ඛමිත්වා යෙන භගවා තෙනුපසංකමිංසු, උපසඞ්කමිත්වා අපෙපකචෙව භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දිංසු, අපෙපකචෙව **අජ්ලිං** පණාමෙසුං, අපෙපකචෙව භගවතා සඞ්ං සම්මොදිංසු, අපෙපකචෙව **තුණ්හීභූතා** නිසීදිංසු, අපෙපකචෙව නාමගොත්තං සාවෙසුං, එවං පන කත්වා සබබෙව එකමන්තං නිසීදිත්වා ඉධ මයං භො ගොතම භොතො චෙව ගොතමස්ස ගොතමසාවකානං ච උදකපටිසෙධං කාරයිම්හ. ඉමිකසම්ං උදපානෙ තිණව තුසව පක්කිපිම්හ, සො පන උදපානො අචෙතනොපි සමානො සචෙතනො විය භොතො ගුණං ජානන්තො විය සයමෙව සබබං තිණං තුසං ච අපනෙත්වා සුවිසුඛෝ ජාතෝ, සබබාපි වෙඨ නිත්‍යාපදෙසො මහතා උදකෙන පරිපුණ්ණා රමණීයොව ජාතා, උදකුපජීවිනො සත්තා පරිතුස්සා, මයං පන මනුස්සාපි සමානා භොතො ගුණං න ජානිම්හ යෙ මයං එවං අකම්හ, සාධු නො භවං ගොතමෝ තථා කාරතු යථායං මහොඝෝ ඉමං ගාමං න ඔත්ථරෙය්‍ය, අචචයා නො අචචගමා යථාබාලං[3] තං නො භවං ගොතමෝ අචචයං පතිගණ්හාතු අනුකම්පං උපාදායාති අචචයං දෙසෙසුං. භගවාපි තඤ්ඤ තුම්හ අචචයෝ අචචගමා යථා බාලං තං වො මයං පතිගණ්හාම ආයතිං සංවරායාති තෙසං අචචයං පටිඤ්ඤහෙත්වා පසන්නචිත්තතං ඤත්වා උත්තරිං අජ්ඣා සයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි, තෙ භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නා

1. සී. III. ජලජප්පලාණි. 2. සී. I. කාදණ්ඩව. 3. සී. II. යථාතං.

චිත්තා සරණාදිසු පතිට්ඨිතා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු, තෙසං පන ආගමනතෝ පුරෙතරං යෙව ආයස්මා ආනන්දෙ නං පාවිහාරියං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතෝ පත්තෙන පානියං ආදාය භගවතෝ උපනාමෙත්වා නං පවත්තිං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං **"එවං ගච්ඡතෙති ඛෝ ආයස්මා ආනන්දෙ"**ති ආදි. තත්ථ **මුඛතෝ ඔවමිත්වා**නි:[1] සබ්බං තං තිණාදිං මුඛෙන ඡඩ්ඩෙත්වා; **විස්සඤ්ජනෙත්වා මඤ්ඤෙ**ති: පුබ්බෙ දිඝරජ්ජුකෙන උදපානෙන උස්සිඤ්චිත්වා ගහෙතබ්බ උදකොඝෙ භගවතෝ පත්තං ගහෙත්වා ථෙරස්ස ගතකාලෙ මුඛෙන විස්සජ්ජනෙන්තා විය සමතිත්තිකෝ කාකපෙය්‍යෝ හුත්වා අඤ්ඤාසි, ඉදම්ව ථෙරස්ස ගතකාලෙ උදකපවත්තිං සන්ධාය වුත්තං. තතෝ පරං පන පුබ්බ වුත්තනයෙන තස්මිං ගාමෙ සකලං නින්නට්ඨානං උදකෙන පරිපුණ්ණං අහොසි. අයං පනෙඩ්ඩ න බුද්ධානං අධිට්ඨානෙන නාපි දෙවානං දෙවානුභාවෙන, අථඛෝ භගවතෝ පුඤ්ඤානුභාවෙන පරිත්තදෙසනත්ථං රාජගහතෝ වෙසාලිගමනෙ විය, කෙවි පන ථූණෙය්‍යකානං භගවති පසාදජනනත්ථං තෙසං අත්ථකාමාහි දෙවතාහි කතන්ති, අපරෙ උදපානස්ස හෙට්ඨාවිසනකනාගරාජා එවමකාසීති, සබ්බං තං අකාරණං, කථඤ්චි[2] භගවතෝ පුඤ්ඤානුභාවෙන යෙව තථා උදකුප්පත්තියා පරිදීපිතත්තා. **එතමත්ථං විදිත්වා**නි: එතං අධිට්ඨානෙන විනා අත්තනා ඉච්ඡිතනිප්ඵත්තිසංඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතෝ විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **කිං කඤ්ඣි උදපානෙන ආපා වෙ සබ්බදා සියු**න්ති: යස්ස සබ්බකාලං සබ්බත්ථ ච අපා චෙ සියුං පයං යදි උපලබ්භෙය්‍ය යදි පානක[3] මහා පරිබන්ධෙ තෙසං ලාභො තෙන උදපානෙන කිං කඤ්ඣි කිං කරෙය්‍ය කිං පයොජනන්ති අත්ථො. **තණ්හාය මූලතෝ ඡෙත්වා කිඤ්ඣ පරියෙසනං චරෙ**නි: යාය තණ්හාය චිනිබද්ධා සත්තා අකතපුඤ්ඤා හුත්වා ඉච්ඡිතාලාභදුක්ඛෙන විහඤ්ඤන්ති තඤ්ඣා තණ්හාය මූලං මූලෙ වා ඡින්දිත්වා සිතෝ මාදිසෝ සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෝ කිඤ්ඣ කෙන කාරණෙන පානීය පරියෙසනං අඤ්ඤං වා පච්චයපරියෙසනං චරෙය්‍ය. මූලතෝ ඡෙත්තාතිපි පඨන්ති. තණ්හාය මූලං මූලෙ යෙව වා ඡෙත්තාති අත්ථෝ. අථවා "මූලතෝ ඡෙත්තා"ති මූලතෝ පභාය තණ්හාය ඡෙදකෝ, ඉදං වුත්තං හොති: "යෝ බොධිමූලගතමහාපණිධානතෝ පභාය අපරිමිතං සකලං පුඤ්ඤසමභාරං අත්තනෝ අභිනෙත්වා ලොකහිතත්ථමෙව පරිනාම වසෙන හි පරිපූරෙනෙතා මූලතොපහුති තණ්හාය ඡෙත්තතත්තා තණ්හා හෙතුකස්ස ඉච්ඡිතාලාභස්ස අභාවතෝ කිඤ්ඣ කෙන කාරණෙන උදක පරියෙසනං චරෙය්‍ය, ඉමෙ පන ථූණෙය්‍යකා අබ්බාලා ඉමං කාරණං අජානන්තා එවමකංසූති අධිප්පායෝ.

නවම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. උබ්බමිත්වා. 2. සී. I. ගාමස්සපි. 3. ම. ආකඩ්ඪා.

දසමෙ **රඤ්ඤෙ, උදෙනස්සා**ති: උදෙනස්ස නාම රඤ්ඤෙ යො වජ්ජි රාජානිපි වුච්චති, **උය්‍යානගතස්සා**ති: උය්‍යානකීළනත්ථං උය්‍යානං ගතස්ස; අනාදරෙ හි ඉදං සාමිවචනං, **අනෙකපුරා**නි: ජනපදං අපෙක්ඛිත්වා; සඤ්ඤෙ වෙතං සාමිවචනං හොති, **කාලං කතා**නි: අඟදිඩ්ඨානි හුත්වා මතානි හොන්ති, **සාමාවතිපමුඛා**නි එව්ව කා පනායං සාමාවති කථව දඩ්ඨා? වුච්චතෙ: භද්දවතියං සෙඨිනො ධීතා ඤාසකසෙඨිනා ධිතුඨානෙ ඨපිතා පවසතඉත්ථිපරිවාරා රඤ්ඤෙ උදෙනස්ස අග්ගමහෙසී මෙත්තා විහාරබහුලා අරියසාවිකා සාමාවති නාම, අයමෙව්ව සංඛෙපො: විත්ථාරතො පන ආදිතො පඨාය සාමාවතියා උපපත්තිකථා ධම්මපද වත්ථුම්හි වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බා, මාගණ්ඩියස්ස[1] නාම බ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා අත්තනො මාතාපිතූනඤ්ච:-

"දිසවාන තණ්හං අරතිං රගව නාහොසි ඡඤ්ඤ අපි මෙථුනසම්මි
කිමෙවිදං මුත්තාකරීසපුණ්ණං පාදාපි නං සම්ඵුසිතුං න ඉච්ඡෙ"නි

භගවතා දෙසිතං ඉමං ගාථං සුත්වා සඤ්ඨි ඛඩාඝාතා මාගණ්ඩි අපරභාගෙ රඤ්ඤෙ උදෙනෙන මහෙසිඨානෙ ඨපිතා, භගවතො කොසම්බියං උපගතභාවං ඤාත්වා උදෙනෙන මහෙසිඨානෙ ඨපිතා, භගවතො කොසම්බියං උපගතභාවං ඤාත්වා ආගතො නාම සම්ඵෙ හොතමො ඉමං නගරං ඉදානිස්ස කත්තබ්බං ජානිස්සාම් ඉමාපි තස්ස උපඨායිකා ඉමාසම්පි සාමාවතිපමුඛානඤ්ච කත්තබ්බං ජානිස්සාමීති අනෙකපරියායෙන තථාගතස්ස ඵාසුවිහාරං කාතුං වායමිත්වාපි අසක්කොන්තී පුනෙකදිවසං රඤ්ඤෙ සඤ්ඤං දත්වා උය්‍යානකීළං ගච්ඡන්තී චූළපිතුඤ්ඤාසනං පහිණි. සාමාවතියා පාසාදං ගන්ත්වා දුස්සකොඨාගාරතෙලකොඨාගාරානි විවරාපෙත්වා දුස්සානි තෙලච්චාපිසු තෙමෙත්වා ඨෙහෙ වෙඨෙත්වා තා සබ්බා එකතො කත්වා චාරම්පිදඤ්ඤිං බඳ්ඛියන්තං දත්වා දණ්ඩදීපිකාහි ගෙහෙ අග්ගිං දදමානෙ ඔතරිත්වා ගච්ඡාති. තං සුත්වා සො පාසාදං අභිරුය්හ කොඨාගාරානි විවරිත්වා වත්ථානි තෙලච්චාපිසු තෙමෙත්වා ඨෙහෙ වෙඨෙත්වා ආරභි, අථ නං සාමාවතී පමුඛා ඉත්ථියො කිං එතං චූළපිතාති වදන්තියො උපසංකමිංසු. අම්මා රාජා දළ්හිකම්මඨ්ඨාය ඨෙහෙ ඝනලපිලොතිකාහි වෙඨාපෙති රාජගෙහෙ නාම සුයුත්ත දුයුත්තං දුජ්ජානං මා මෙ සන්තිකෙ හොථාති වත්වා තා ආගතා ගබ්භෙසු පවෙසෙත්වා මාරෙති පිදහිත්වා බහියන්තාකං දත්වා ආදිතො පඨාය අග්ගිං දෙන්තො ඔතරි, සාමාවති තාසං ඔවාදං අදාසි, අම්මා අනමතග්ගෙ සංසාරෙ විචරන්තීනං චෙව අග්ගිනා ච ඛාමන්තානානං බුද්ධසුඛෙනපි පරිවෙජ්දෙ, න පුකරො, අප්පමත්තා හොථාති තා සඤ්ඤ සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා ආගතඵලාය විඤ්ඤත්තියත්ථුසාසනාය ඛුජ්ජුත්තරාය අරියසාවිකාය අසෙඛපටිසම්භි දප්පත්තාය සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙනෙව ධම්මං දෙසෙන්තියා සන්තිකෙ සොතාපත්තිඵලමධිගතා අනන්තරා කම්මඨානමනසිකාරෙ යුත්ත පයුත්තා ගෙහෙ ඛායන්තෙ වෙදනාපරිග්ගහකම්මඨානං මනසි කරොන්තියො කාචි දුතියඵලං කාචි තතියඵලං පාපුණිත්වා කාලමකංසු.

1. මාගණ්ඩි. ඛ. අ.

අථ භික්ඛූ කොසඹියං පිණ්ඩාය චරන්තා තං පවත්තිං ඤත්වා පවත්තාහත්තං භගවතො ආරොචෙත්වා තාසං අභිසම්පරායං පුච්ඡිංසු. භගවා ච තාසං අරියඵලාධිගමං භික්ඛූනං අභාසි, තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන රඤ්ඤො, උදෙනස්ස**=පෙ=**අනිපඵලා කාලං කතාති, තස්ස අනිපඵලානි**: න නිපඵලා සම්පත්තසාමඤ්ඤඵලා එව කාලං කතාති, තා පන ඵලානි පවිලහන්තියො සාමාවතියොව:-

"ආරභථ නික්ඛමථ යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙ
ධුනාථ මච්චුනො සෙනං නළාගාරං ව කුඤ්ජරෝ
යො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අපපමත්තෝ විහස්සති
පහාය ජාතිසංසාරං දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී"ති

ගාථාති ඔවදියමානා වෙදනාපරිගහකම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තියොව විපස්සිත්වා දුතියදිනියඵලානි පවිලභිංසු; බුද්ධන්තරා පන ආයුසෙසස්ස. අජිතාය පුබ්බෙ තාදිසස්ස කම්මස්ස අකතත්තා ච තතො පාසාදතො බහි අනොසි, දසයොජනන්තරෙ පක්කමිති ච වදන්ති. අථ භික්ඛූ ධම්ම සභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ආවුසො අච්ඡරියං[1] වත අරියසාවිකානං එවරූපං මරණං නාම, සත්ථා ආගන්ත්වා කායනුජ්ජං භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නාති පුච්ඡිත්වා ඉමාය නාමාති වුත්තෙ "න භික්ඛවෙ යදපි තාසං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ අයුත්තං, පුබ්බෙ කතකම්මස්ස පන යුත්තමෙව තාහි ලබ්භති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි. අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ අඪ පච්චෙකබුද්ධා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ නිබ්බං භුඤ්ජන්ති, පචසතා ඉත්ථියො තෙ උපඨහන්ති, තෙසු සත්ත ජනා හිමවන්තං ගච්ඡන්ති එකො නදිතීරසම්පෙ[2] එකස්මිං තිණ ගහනෙ සමාපත්තියා නිසීදතිනි[3] අථෙකදිවසං රාජා පච්චෙකබුද්ධෙසු ගතෙසු තාහි ඉත්ථීහි සද්ධිං උදකකීළං කීළිතුකාමො ගතො. තඵ තා ඉත්ථියො දිවසභාගං උදකෙ කීළිත්වා සීතපීළිතා විසිබෙබතුකාමා තං තිණ ගහනං උපරි විසුඤ්චනිණ්ඩඤ්ඤනං තිණරාසිනි සඤ්ඤාය පරිවාරෙත්වා සිතා අග්ගිං දත්වා තිණෙසු ඩාහයිත්වා පතන්තෙසු පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා රඤ්ඤො පච්චෙකබුද්ධො ඩාහයති තං රාජා ඤත්වා අම්හෙ නාසෙස්සතීති සුදඩ්ඩං කරිස්සාමාති සබ්බා ඉතොචිතො ච දුරුඅාදීනි ආහරිත්වා තස්ස උපරි රාසිං කත්වා ආලිම්පෙත්වා ඉදානි ඩාහයිස්සතීති පක්කමිංසු. තා පඨමං අසංවෙතනිකා හුත්වා ඉදානි කම්මනා බජ්ඣිංසු. පච්චෙකබුද්ධං පන අන්තොසමාපත්තියං සවෙ දුරුනං සකටසහස්සම්පි ආහරිත්වා ආලිම්පෙන්තා උසුමාකාරමත්තම්පි ගාහෙතුං න සක්කොන්ති, තස්මා සො සත්තමෙ දිවසෙ උට්ඨාය යථාසුඛං අගමාසි. තා තස්ස කම්මස්ස කතත්තා බහූනි වස්සසහස්සානි · බහූනි වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන අත්තභාවසතෙ ඉමිනාව නියාමෙන ගෙහෙ ඩාහයමානෙ ඩාහිංසු. ඉදං තාසං පුබ්බකම්මං, යස්මා පන තා ඉමස්මිං අත්තභාවෙ අරියඵලානි සච්ඡාකංසු රතනත්තයං පයිරුපාසිංසු, තස්මා

1. සී. I. අනනුච්ඡවිකං. 2. සී. II. සබ්බෙඤ්ඤ. 3. සී. II. විහරති.

තත්ථ අනාගාමිනියෝ සුඛාවාසෙසු උපපන්නා, ඉතරා කාචි තාවතිංසෙසු කාචි යාමෙසු කාචි තුසිතෙසු කාචි නිම්මාණරතීසු කාචි පරනිම්මිතවස වත්තීසු උපපන්නාති, රාජාපි ඛො උදෙනො සාමාවතියා ගෙහං ගන්ත ඣායතීති සුත්වා වෙගෙන ආගච්ඡන්නොපි තං පදෙසං තාසු දඞ්ඝාසු යෙව සංපාපුණි, ආගන්ත්වා පන ගෙහං නිඛ්ඛාපෙත්වා උපපන්නබලවදොමනස්සෙ මාගන්ධියා තථා කාරිතභාවං උපායෙන ඤත්වා අරියසාවිකාසු කතාපරාධකම්මුනා වොදිස්මානො තස්සා රාජාණං කාරෙසි සබ්බං ඤතකෙති, එවං සා සපරිජානා සම්පත්තබබ්බා අනයබ්‍යසනං පාපුණි, **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං සාමාවතිපවුබ්බානං තාසං ඉස්සීනං අගතිමති අනයබ්‍යසනාපත්තිහෙතුං මාගන්ධිකාය ච සම්පත්තබබ්බාය රාජාණාය අනයබ්‍යසනාපත්තිනිමිත්තං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **මොහසමඞ්ගිනො ලොකො හබ්බරූපොව දිස්සතී**ති: යො ඉධ සත්තලොකො හබ්බරූපොව හෙතුසම්පන්නො විය ඤත්වා දිස්සති සොපි මොහසමඞ්ගිනො මොහෙන පළිගුණ්ණතො අත්තනිත්තාහිතං අජානන්නා හිතෙ න පටිපජ්ජති අහිතං දුක්ඛාවහං බහුංච අපුඤ්ඤං ආචිනාති, භවරූපොව දිස්සතීත්‍යිපි පාඨො. තස්සත්ථෝ: අයං ලොකො මොහසමඞ්ගිනො මොහෙන පළිගුණ්ඨිතො තතො එව භවරූපොව සස්සතභාවෝ විය අත්තා දිස්සති අජරාමරෝ විය උපඨාති, යෙන පාණාතිපාතාදිනි අකත්තබ්බානි කරොති. **උපධිසමඞ්ගිනො බාලො තමසා පරිවාරිතො සඤ්ඤති විය භායති**: න කෙවලඤ මොහසමඞ්ගිනො එව, අපිච ඛො උපධිසමඞ්ගිනොපි අයං අන්ධබාලලොකො අවිජ්ජාතමසා පරිවාරිතො, ඉදං වුත්තං හොති: යෙන ඤණෙන අවිපරීතං කාමෙ ඛන්ධෙ ච අනිච්චා දුක්ඛා විපරිනාමධම්මාති පස්සෙය්‍ය තස්ස අභාවතො යස්මා බාලො අන්ධ පුථුජ්ජනො අඤ්ඤාණතමසා සමන්නාගතො පරිවාරිතො නිවුතො, තස්මා සො කාමූපධිකිලෙසූපධි ඛන්ධූපධීති ඉමෙසං උපධිනං වසෙන ච උපධි බන්ධනො තතො එවං පස්සතො උපධී සඤ්ඤති විය නිච්චෝ සබ්බකාලභාවී විය භායති. අසඤ්ඤතිරිව භායතීතිපි පාඨො. තස්සත්ථෝ: අත්තා සබ්බකාලං විජ්ජති උපලබ්භතීති අඤ්ඤෙසු **අඤ්ඤති** අනිච්චොයි ලොකස්ස සො උපධි මිච්ඡාභිනිවෙසවසෙන එකදෙසෙ විය භායති උපඨහතීති අත්ථෝ. රකාරෝ හි පදඝඤකරෝ. **පස්සතො නත්ථි කිඤ්චනන්**ති: යො පන සංඛාරෙ පඤ්ඤාචක්ඛුනා අනිච්චාදිවසෙන විපස්සති, තස්සෙව විපස්සනාපඤ්ඤාසු සහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය යථාභූතං පස්සතො ජානතො පටිපජ්ජතො රාගාදිකිඤ්චනං නත්ථි යෙන සංසාරෙ බඩ්ඩො භවෙය්‍ය, තථා අපස්සන්නා එව හි අවිජ්ජාතණ්හාදිට්ඨාදිබන්ධනෙහි සංසාරෙ බඩ්ඩා සියුන්ති අධිප්පායො.

දසම සුත්ත වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

සත්තම චූලවග්ග වණ්ණනා
සමත්තා.

පාටලිගාමියවගฺගස්ස පඨමෙ **නිබ්බාණපටිසංයුත්තායාති**: අමත ධාතුසහනිස්සිතාය, අසංඛතාය ධාතුයා පවෙදනවසෙන පවත්තාය; **ධම්මිය කථායාති**: ධම්මදෙසනාය; **සංදස්සෙතීති**: සභාවසරස ලක්ඛණතො නිබ්බාණං දස්සෙති; **සමාදපෙතීති**: තමෙව අත්ථං තෙ භික්ඛූ ගණ්හාපෙති; **සමුත්තෙජෙතීති**: තදත්ථගහණෙ උස්සාහං ජනෙන්තො තෙජෙති ජොතෙති; **සංපහංසෙතීති**: නිබ්බාණගුණෙහි සම්ම දෙව සබ්බපකාරෙහි තොසෙති, අථවා **සංදස්සෙතීති** "සො සබ්බසංඛාර සමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො"ති ආදිනා නයෙනෙව සබ්බථා තෙන තෙන පරියායෙන තෙසං අජ්ඣාසයානු රූපං සම්මා දස්සෙති. **සමාදපෙතීති** ඉමිනා අරියමග්ගෙන තං අධි ගන්තබ්බන්ති අධිගමපරිපදාය සඞ්ග තත්ථ භික්ඛූ නිත්තාපොණපබ්භාරෙ කරොන්තො සමාදපෙති, ගණ්හාපෙති; **සමුත්තෙජෙතීති** එතං දුක්කරං දුරභිසම්භවන්ති මා සම්මාපටිපත්තියං පමාදං අන්තරාවොසානං ආපජ්ජථ උපරි නිස්සයසම්පන්නස්ස විරියවතො නාසිදං දුක්කරං, තස්මා සීලවිසුද්ධි ආදිවිසුද්ධිපරිපදාය උට්ඨහථ ඝටථ වායමෙය්යාථාති නිබ්බාණාධිගමාය උස්සාහෙති, තත්ථ වා චිත්තං වොදපෙති. **සම්පහංසෙතීති** මදනිම්මදනො පිපාසවිනයො ආලයසමුග්ඝාතොති රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛ යොති අසංඛතාති අමතං සන්තන්ති ආදිනා ච අනෙකපරියායෙන ඛි නිබ්බාණානිසංසපකාසනෙන තෙසං භික්ඛූනං චිත්තං තොසෙන්තො හාසෙන්තො සම්පහංසෙති, සම්මාසෙති; **නෙ ව යිකඤ්ඣ අඣිකත්ථාති**: අත්ථි කිඤ්චි අයං නො අත්ථො අධිගන්තබ්බොති එවං සල්ලක්ඛෙත්වා තාය දෙසනාය අත්ථිකා හුත්වා; **මනසිකත්වාති**: චිත්තෙ ඨපෙත්වා; අනඤ්ඤ චිත්තා තං දෙසනං අත්තනො චිත්තගතමෙව කත්වා, **සබ්බ චෙතසා සමන්නාහරිත්වාති**: සබ්බෙන කාරකචිත්තෙන ආදිතො පඨාය යාවපරි යොසානා දෙසනං ආවජ්ජිත්වා තඤ්ඤතමෙව[1] ආභොගං කත්වාති අත්ථො. අථවා **සබ්බ චෙතසො සමන්නාහරිත්වාති** සබ්බසා චිත්තතො දෙසනං සම්මා අනු අනු ආහරිත්වා; ඉදං වුත්තං හොති: දෙසෙන්තස්ස යෙඛි චිත්තෙඛි දෙසනා කතා සබ්බසා චිත්තතො පවත්තං දෙසනං බඛිගන්තුං අදෙන්තො සම්මා අවිපරීතං අනු අනු ආහරිත්වා අත්තනො චිත්තසන්තානං ආනෙත්වා යථාදස්සිතං දෙසිතදෙසනං සුට්ඨු උපධාරෙත්වා; **ඔහිත සොතාති**: අවඛිතසොතා සුට්ඨු ඨපිතසොතා; ඔඛිතසොතාති වා අවිකඛිත්තසොතා, තමෙව උපලභමානොපි ඛි සවණෙ අවිකෙඛපො සති සංවරො විය චක්ඛුඉන්ද්‍රියාදිසු සොතින්ද්‍රියපි වත්තබ්බතං අරහතීති. එත්ථ ච අඛිකත්ථාති ආදීහි වතූහිපි පදෙහි තෙසං භික්ඛූනං තපපරභාවතො සවණෙ ආදරදීපනෙන සකඤ්චව සවණං දස්සෙති. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං තෙසං භික්ඛූනං තස්සා නිබ්බාණපටිසංයුත්තාය ධම්මකථාය සවණෙ ආදරකාරිතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං නිබ්බාණස්ස තබ්බිධූරධම්මදෙසනාමුඛෙන පරමත්ථතො විජ්ජමානභාවවිභාවනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **අඣිති**: විජ්ඣති; පරමත්ථතො උපලබ්භතීති අත්ථො.

1. සී. II. තඤ්ඤතමෙව.

භික්ඛවෙනි: තෙසං භික්ඛූනං ආලපනං; නනු ච උදානං නාම පිනිසෝ මනසසඝමුඛාපිතෝ වා ධම්මසංගොයසමුඛාපිතෝ වා ධම්මපරිහාහක නිරපෙක්ඛා උදහාරෝ, තථා වෙව එතතකෙසු[1] සුත්තෙසු ආගතං, ඉධ කසමා භගවා උදානෙන්නා තෙ භික්ඛූ ආමන්තෙසීති? තෙසං භික්ඛූනං සඤ්ඤුපනත්ථං, නිබ්බාණපටිසංයුත්තං හි භගවා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙන්නා නිබ්බාණගුණානුස්සරණෙන උපනන්නපීතිසොමනස්සො උදානං උදානෙසි. ඉධ නිබ්බාණවජ්ජා සබ්බා සහාවධම්මා පච්චයායත්තත්වුත්ති කොව උපලබ්භති, න පච්චයනිරපෙක්ඛා, අයං පන නිබ්බාණධම්මො කතමපපච්චයෙ උපලබ්භතීති තෙසං භික්ඛූනං චෙතොපරිවිතක්ක මඤ්ඤය තෙ ච සඤ්ඤුපෙතුකාමො "**අත්ථි භික්ඛවෙ නදඤතන**"නාති ආදිමාහ, න එකන්නතොව තෙ පරිහාහකෙ කත්වා වෙදිතබ්බං. **නදඤතනනති:** තං කාරණං; දකාරෙ පදසන්ධිකරෙ. නිබ්බාණං හි මහාඵලඤණාදීනං ආරම්මණපච්චයභාවතො රූපාදීනි විය චක්ඛුවිඤ්ඤණාදීනං ආරම්මණපච්චයභූතානීති කාරණභෙදෙන ආයතනන්නි වුච්චති. එත්තාවතා ව භගවතා තෙසං භික්ඛූනං අසංඛතාය ධාතුයා පරමත්ථතො අත්ථිභාවං පවෙදෙසි. තත්‍රායං ධම්මනයො: ඉධ සංඛතධම්මානං **විජ්ජ**මානත්තා අසංඛතායපි ධාතුයා භවිතබ්බං පරිපක්ඛත්තා සභාවධම්මානං, යථාහි දුකෙඛ විජ්ජමානෙ තප්පරිපක්ඛභූතං සුඛම්පි විජ්ජති යෙව, තථා **උණ්හ** විජ්ජමානෙ සීතම්පි විජ්ජති, පාපධම්මෙසු විජ්ජමානෙසු කල්‍යාණ ධම්මාපි විජ්ජන්නි එව; වුත්තං හෙතං:-

"යථාපි දුකෙඛ විජ්ජනෙත සුඛං නාමපි විජ්ජති
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ විභවොපි ඉච්ඡිතබ්බකො.

යථාපි උණ්හෙ විජ්ජනෙත අපරං විජ්ජති සීතලං
එවං නිච්ඨගති විජ්ජනෙත නිබ්බාණං ඉච්ඡිතබ්බකං.

යථාපි පාපෙ විජ්ජනෙත කල්‍යාණම්පි විජ්ජති
එවමෙව ජාති විජ්ජනෙත අජාතිම්පි ඉච්ඡිතබ්බකා"නාති

ආදිමාහ.

අපිච නිබ්බාණස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවවිවරණං පරතො ආවි භවිස්සති. එවං භගවා අසංඛතාය ධාතුයා පරමත්ථතො අත්ථිභාවං සම්මුඛෙන දස්සෙත්වා ඉදානි තබ්බිධ්‍රුඛම්ම වොහාන[2]මුඛෙනස්ස සභාවං දස්සෙතුං "**යත්ථ නෙව පඨවි න ව ආපො**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **යස්මා** නිබ්බාණං සබ්බසංඛාරවිධ්‍රුරසභාවං යථා සංඛතධම්මෙසු කත්ථචි නත්ථි තථා තත්ථපි සබ්බ සංඛතධම්මා, නත්ථි සංඛතාසඛ්ඛතධම්මානං සම්මොඛානං සම්භවතො, තත්‍රායං අත්ථවිභාවනා: **යත්ථ** යස්මිං නිබ්බාණෙ **යස්සං** අසංඛතධාතුයං නෙව කක්ඛලලක්ඛණා පඨවිධාතු අත්ථි න පග්ඝරණ ලක්ඛණා ආපොධාතු න උණ්හලක්ඛණා තෙජොධාතු න විත්ථම්භන ලක්ඛණා වායොධාතු අත්ථි, ඉති තත්ථ චතුම්මහාභූතාභාවවචනෙන යථා

1. සී. I. අවසෙසු. 2. සී II & III. පොහන, පොහන

සබ්බසෝපි උපාදාරූපස්ස අභාවෝ වුත්තෝ හොති තණ්හිසිතත්තා, එවං අනවසෙසතෝ කාමරූපභවස්ස තත්ථ අභාවෝ වුත්තෝ හොති තදුභයත්තවුත්තභාවතෝ, න හි මහාභූතසන්නිස්සයෙන විනා පසාදවොකාරභවෝ එකවොකාරභවෝ වා සම්භවතීති. ඉදානි අරූපසභාවත්තාපි නිබ්බාණස්ස අරූපභවපරියාපන්නානං ධම්මානං තත්ථ අභාවං දස්සෙතුං **"න ආකාසානඤ්චායතනං**=පෙ=**න නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන"**න්ති වුත්තං. තත්ථ **න ආකාසානඤ්චායතනන්ති**: සබ්බාරම්මණේන කුසලවිපාකකිරියභෙදෙ තිවිධෝපි ආකාසානඤ්චායතන විත්තුප්පාදෙ නත්ථීති අත්ථෝ. සෙසෙසුපි එසෙව නයෝ. යදග්ගෙන ච නිබ්බාණේ කාමලොකාදීනං අභාවෝ හොති තදග්ගෙන තත්ථ ඉධ ලොක පරලොකාදීනං ච අභාවොති ආහ **"න අයං ලොකෝ න පරෝ ලොකෝ"**ති. තස්සත්ථෝ: යථායං ඉච්ඡිතබ්බං දිට්ඨමේමා ඉධ ලොකොති ච ලබ්ධවොහාරෝ ඛන්ධලොකෝ යෝ ච තතෝ අඤ්ඤත්ථ පරෝ අභිසම්පරායෝති ච ලබ්ධවොහාරෝ ඛන්ධලොකෝ[1] තදුභයම්පි තත්ථ නත්ථීති. **න උභො චන්දිමසූරියාති**: යත්ථ රූපභවෙ සති තමෝ සියා තස්ස ච විඩම්භනත්ථං චන්දිමසූරියෙහි වත්තිතබ්බං, සබ්බෙන සබ්බං පන යත්ථ රූපභවෝ නත්ථි කුතෝ තත්ථ තමෝ තමස්ස වා විඩම්භකා චන්දිමසූරියා, තස්මා චන්දිමා සූරියෝ චාති උභොපි තත්ථ නිබ්බාණේ නත්ථීති අත්ථෝ. ඉමිනා ආලොක සභාවං තෙසුව නිබ්බාණස්ස දස්සෙති. එත්තාවතා ච අනභිසමෙතාභිතං භික්ඛූනං අනාදිමති සංසාරෙ සුපිනන්තෙපි අනනුභූතපුබ්බං පරමගම්භීරං අතිදුද්දසං සණ්හසුඛුමං අතක්කාවචරං අච්චන්ත සන්තං පණීතභෙදනීයං අතිපණීතං අමතං නිබ්බාණං විභාවෙන්තෝ පඨමං තාව "අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතන"න්ති තස්ස අත්ථිභාවා තෙසං අඤ්ඤණ්ඨිති අපනෙත්වා "යත්ථ නෙව පඨවී=පෙ=න උභො චන්දිම සූරියා"ති තදඤ්ඤදධම්මවෙසනමුඛෙන තං විභාවෙති ධම්මරාජා, තෙනාස්ස පඨවිආදි සබ්බසංඛතධම්මවිධුරසභාවා යා අසංඛතා ධාතු තං නිබ්බාණන්ති දීපිතං හොති. තෙනෙවාහ **"තත්රපාහං භික්ඛවෙ නෙව ආගතිං වදාමී"**ති. තත්ථ තත්‍රාති තස්මිං; අපි සඳ්දෙ සම්පිච්චයෙ, අහං භික්ඛවෙ යත්ථ සංඛාරාපවත්තත කුතොචි කස්සචි ආගතිං න වදාමි යථා පවත්තා තත්ථ ධම්මමත්තස්ස උපජ්ජනතෝ, එවං තස්මිම්පි ආයතනෙ නිබ්බාණෙ කුතොචි ආගතිං ආගමනං නෙව වදාමි, ආගන්තබ්බඤානතාය අභාවතෝ. **නගතීනන්ති**: කත්ථචි ගමනං න වදාමි, ගන්තබ්බඤානතාය අභාවතෝ, නහි තත්ථ සත්තානං ඨපෙත්වා ඤණෙන ආරම්මණකරණං ආගතිගතියෝ සම්භවන්ති, නාපි සිතිවුතුප්පත්තියෝ වදාමි. තදුපභන්තිපි පාලි. **තස්සත්ථෝ: තම්පි** ආයතනං ගාමන්තරතෝ ගාමන්තරං විය න ආගන්තබ්බතාය න ආගති, ගන්තුකාමතාය න ගති, පඨවි පබ්බතාදි විය අපනිඤානතාය න සීති, අපපවත්තතා වා උප්පාදාභාවෝ, තතෝ අමතසභාවත්තා චවනාභාවෝ, උප්පාදනිරොධාභාවතෝ චෙව තදුභයපරිවජ්ජනාය සීතියා ච අභාවතෝ න සීතිං න වුත්තිං න

2. සී. III. අනභිසමෙතානම්පි 1. සී. I. ගතෝ.

උපපත්තිං වදාමි. කෙවලං පන තං අරූපසභාවත්තා අපපවය්‍යත්තාපි න කත්‍රචි පනිඝිතත්තා=අපපතිඨං, **තථා** සම්පවත්තනාභාවතෝ පවත්තපරි පක්ඛතෝ ච අපපවත්තං, අරූපසභාවතෙතපි වෙදනාදයෝ විය **කස්සචිපි** ආරම්මණස්ස අනාලම්බනතෝ උපත්‍රම්භනිරපෙක්ඛතෝ ච අනාරම්මණමෙව තං ආයතනන්ති වුත්තං නිබ්බාණං. අය ච එව සද්දෝ, අපපතිඨමෙව අපප වත්තමෙවාති පදවයෙනාපි යොජෙතබ්බා. **එසෙවන්තෝ දුක්ඛස්සාති:** යදිදං අපපතිඨන්ති ආදීහි වචනෙහි වණ්ණිතං ථොමිතං යථාවුත්ත ලක්ඛණං නිබ්බාණං, එසෝ එව සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තෝ පරි යොසානං තදභිගමෙ සති සබ්බදුක්ඛාභාවතෝ තස්ස‍ා දුක්ඛස්ස අන්තොති අයමෙව තස්ස සභාවොති දස්සෙති.

පඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **ඉමං උදානන්ති:** ඉමං නිබ්බාණස්ස පකතියා ගම්භීරභාවතෝ දුද්දසභාවදීපනං උදානං උදානෙසි.

තත්‍ර **දුද්දසන්ති:** සභාවගම්භීරත්තා අතිසුඛුමසණ්හසභාවත්තා ච අනුපවිසඤාණසම්භාරෙහි පස්සිතුං න සක්කාති දුද්දසං; වුත්තං හෙතං:– "තණ්හිං තෙ මාගඤ්ඡිය අරියං පඤ්ඤාචක්ඛු නත්ථි යෙන ත්වං ආරොග්‍යං ජානෙය්‍යාසි නිබ්බාණම්පි පස්සෙය්‍යාසී"ති අපරම්පි වුත්තං "ඉදං පි ඛො ඨානං සුදුද්දසං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො"ති ආදි. **අනන්තන්ති:** රූපාදිසු ආරම්මණෙසු කාමාදිසුච භවෙසු නමනතො තන්නින්නභාවෙන පවත්තිතෝ සත්තානව තත්‍ර නමනතො තණ්හා නත්‍රා නාම, නත්‍රි එත්‍ර නත්‍රාති අනත්‍රං, නිබ්බාණන්ති අත්‍රෝ. අනන්තන්තිපි පඨන්ති. නිච්චසභා වත්තා අන්තවිරහිතං, අච්චන්තධම්මං අනිරොධං අමතන්ති අත්‍රෝ. කෙචි පන ඒනන්තන්ති පදස්ස අපපමාණන්ති අත්‍රං වදන්ති. එත්‍ර ච **දුද්දසන්ති** ඉමිනා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙහි රාගාදිකිලෙසෙහි විරකාලභාවිතත්තා සත්තානං අපපවය්‍යභාවතා න සුකරාති නිබ්බාණස්ස **කිලෙසන** අධිගමනීයතං දස්සෙති, "න හි සච්චං සුදස්සන"න්ති ඉමිනාපි තමෙවත්‍රං පාකටං කරොති. තත්‍ර **සච්චන්ති** නිබ්බාණං; තඤ්හි කෙනචි පරියායෙන අසන්තසභාවාභාවතෝ එකන්තෙනෙව සන්තත්තා අවිපරීතසෙන සච්චන්ති ගණ්හි. **න හි සුදස්සනං** සුඛෙන න පස්සිතබ්බං සුචිරම්පි කාලං පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ සමානෙනෙතෙනපි කසිරෙනෙව සමධි ගන්තබ්බතො; තථාහි වුත්තං භගවතා:–"කිලෙසන මෙ අධිගත"න්ති. **පටි විඛා නණහා ජානතො පස්සතො නත්‍රි කිලෙසනන්ති:** නිරොධසච්ච සච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන අභිසමෙතෙනන විසයතො කිලෙවතො ච ආරම්මණතො ච පටිවිඛා නණහාති. එවච යං වත්තාරි සච්චානි ආරම්මණ පටිවෙඛන අසම්මොහපටිවෙඛවසෙන ච පටිවිඛානි, යථා පරිඤ්ඤාභිසමය වසෙන දුක්ඛසච්චං භාවනාභිසමයවසෙන මග්ගසච්චං ච අසම්මොහතො

පටිවිද්ධං හොති එවං පහාණාභිසමයවසෙන අසම්මොහතො ච පටිවිද්ධා තණ්හා හොති, එවං ච චත්තාරි සච්චානි යථාභූතං අරියමග්ගපඤ්ඤාය ජානතො පස්සතො භවාදිසු නත්ථභූතා තණ්හා නත්ථි, තදභාවේ සබ්බස්සපි කිලෙසවට්ටස්ස අභාවො, තතොව කම්මවිපාකවට්ටානං අසම්භවො යෙවාති එවං භගවා නෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසවට්ටදුක්ඛවූපසමහේතුභූතං අමතමහානිබ්බාණස්ස ආනුභාවං පකාසෙසි, සෙසං වුත්තනයමෙව.

දුතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **අථ ඛො භගවා එතමත්ථං විදිත්වාති**: තදා කිර භගවා අනෙකපරියායෙන සංසාරස්ස ආදීනවං පකාසෙති, සංඝසන්නිපාතදිවසෙන නිබ්බාණපටිසංයුත්තාය ධම්මදෙසනාය කතාය තෙසං භික්ඛූනං එතදහොසි: අයං සංසාරො භගවතා අවිජ්ජාදීහි කාරණේහි සහෙතුකො පකාසිතො නිබ්බාණස්ස පන තදුපසමස්ස න කිඤ්චිකාරණං වුත්තං, තඤ්ච අහෙතුකං, කථං නාම සක්කිත්ථපරමෙන උපලබ්භතීති. අථ භගවා තෙසං භික්ඛූනං එතං යථාවුත්තං පරිවිතක්කසංඛාතං අත්ථං විදිත්වා. **ඉමං උදානන්ති**: තෙසං භික්ඛූනං විමතිවිධමනත්ථං වෙව ඉධ සමණබ්‍රාහ්මණානං "නිබ්බාණං නිබ්බාණන්ති වාහ තං වත්ථු මත්තමෙව නාසීති පරමත්ථතො නිබ්බාණං නාම අනුපලබ්භමානසභාවත්තා"ති ලොකායතිකාදයො විය විපරීතපඤ්ඤානං බහිධා ච පුථුදිට්ඨිගතිකානං මිච්ඡාවාදඡන්නත්ථ ච ඉමං අමතමහානිබ්බාණස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවදීපනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **අජාතං අභූතං අකතං අසඞ්ඛතන්ති**: සබ්බානිපි පදානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි, අථවා වෙදනාදයො විය හෙතුපච්චයසම්භවායසංඛාතාය කාරණසාමග්ගියා න ජාතං න නිබ්බත්තන්ති=අජාතං, කාරණෙන විනා සයමෙව වා න භූතං න පාතුභූතං න උප්පන්නන්ති=අභූතං, එවං අජාතත්තා අභූතත්තා ච යෙන කෙනචි කාරණෙන න කතන්ති=අකතං, ජාතභූතකතසභාවො ච නාමරූපාදීනං සංඛතධම්මානං හොති න අසංඛතසභාවස්ස නිබ්බාණස්සාති දස්සනත්ථං අසංඛතන්ති වුත්තං. පරිලොමතො වා සමෙව සම්භූය පච්චයෙහි කතන්ති=සංඛතං, තථා න සංඛතං සංඛතලක්ඛණරහිතන්ති ච අසංඛතන්ති, එවමනෙකෙහි කාරණේහි නිබ්බත්තිසභාවෙ පටිසිද්ධෙ සියා නුඛො එකෙනෙව කාරණෙන කතන්ති ආසඞ්කාය යෙන කෙනචි න කතන්ති දස්සනත්ථං අකතන්ති වුත්තං. එවං අපච්චයම්පි සමානං සයමෙව නුඛො ඉදං භූතං පාතුභූතන්ති ආසඞ්කාය තන්නිවත්තනත්ථං අභූතන්ති වුත්තං. අයමෙතස්ස අසංඛතාකතාභූතභාවො සබ්බෙන සබ්බං අජාතිධම්මත්තාති දස්සෙතුං අජාතන්ති වුත්තං, එවමෙතෙසං වචනානම්පි පදානං සාත්ථකභාවං විදිත්වා තයිදං නිබ්බාණං "අත්ථි භික්ඛවෙ"ති පරමත්ථතො

නිබ්බාණස්ස අත්ථිභාවෝ පවෙදිතොනි වෙදිතබ්බෝ, එත්[1] උදානනෙත්තන භගවතා "භික්ඛවෙ"ති ආලපනෙ කාරණං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, ඉති සත්ථා "අත්ථි භික්ඛවෙ අජාතං අභූතං අකතං අසංඛතන්ති වත්වා තත්ථ හෙතුං දස්සෙතුං **"නො චෙතං භික්ඛවෙ"**ති ආදිමාහ. තස්සායං සංඛෙපත්ථෝ: භික්ඛවෙ යදි අජාතාදිසභාවා අසංඛතා ධාතු න භවිස්ස න සියා ඉධ ලොකෙ ජාතාදිසභාවස්ස රූපාදිඛන්ධපඤ්චකස්ස තස්ස නිස්සරණං අනවසෙසවූපසමො න පඤ්ඤායෙය්‍ය න උපලබ්භෙය්‍ය න සම්භවෙය්‍ය, නිබ්බාණං හි ආරම්මණං කත්වා පවත්තමානා සම්මාදිට්ඨාදයෝ අරියමග්ගධම්මා අනවසෙසකිලෙසෙ සමුච්ඡින්දන්ති, තෙනෙත්ථ සබ්බස්සපි වට්ටදුක්ඛස්ස අපපවත්ති අපගමො නිස්සරණං පඤ්ඤායති, එවං ඛ්‍යතිරෙකවසෙන නිබ්බාණස්ස අත්ථිභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අනුපගම වසෙනපි තං දස්සෙතුං **"සන්තං ච ඛො"**නි ආදි වුත්තං. තං වුත්තත්ථමෙව. එත්ථ ච යස්මා "අපපවෙයා ධම්මා අසංඛතා ධම්මා "අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතනං යත්ථ නෙව පඨවී" "ඉදම්පි ඛො ඨානං සුදුද්දසං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො" අසංඛතඤ්ච වො භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසිස්සාමි අසංඛත ගාමිනිඤ්ච පටිපදං"නන්ති ආදීහි අනෙකෙහි සුත්තපදෙහි "අත්ථි භික්ඛවෙ අජාතා"නන්ති ඉමිනා පිළි සුත්තෙන නිබ්බාණධාතුයා පරමත්ථතො සම්භවෝ සබ්බලොකං අනුකම්පමානෙන සම්මා සම්බුද්ධෙන දෙසිතො, තස්මා යදිපි තස්ස අපචඩ්ඪකාරිනම්පි විඤ්ඤාණං කඩ්ඪා වා විමති වා නත්ථි යෙව, යෙපි පරනෙය්‍යබුද්ධිනෝ[2] පුග්ගලා තෙසං විමතිවිනොදනත්ථං අයමෙත්ථ අධිප්පායෝ: නිබ්බාණමුඛෙන යුත්තිවිචාරණාය වා පරිඤ්ඤෙය්‍යතාය සඋත්තරානං කාමානං රූපාදීනඤ්ච පටිපක්ඛභූතානං තණ්හිධ්‍රරසභාවං නිස්සරණං පඤ්ඤායති, එවම්පි පරසභාවානං සබ්බසම්පි සංඛතධම්මානං පටිපක්ඛභූතෙන තණ්හිධ්‍රරසභාවෙන නිස්සරණෙන භවිතබ්බං, යඤ්ච තං නිස්සරණං සා අසංඛතා ධාතූති. කිඤාපි ඕයෝග අසංඛතධම්මාරම්මණං විපස්සනාඤාණං නාපි අනුලොමඤාණං කිලෙසෙ සමුච්ඡෙදවසෙන පජහිතුං සක්කොති, තථා සම්මූතිසච්චාරම්මණං පඨමජ්ඣානාදිසු ඤාණං වික්ඛම්භනවසෙනෙව කිලෙසෙ පජහති න සමුච්ඡෙදවසෙන, ඉති අසංඛතධම්මාරම්මණස්ස සම්මූතිසච්චාරම්මණස්ස ච ඤාණස්ස කිලෙසානං සමුච්ඡෙදපහානෙ අසමඤ්ඤභාවතො තෙසං සමුච්ඡෙදපහානකරස්ස අරියමග්ගඤාණස්ස තදුභයවිපරිතසභාවෙන ආරම්මණෙන භවිතබ්බං සා අසංඛතා ධාතු. "තථා අත්ථි භික්ඛවෙ අජාතං අභූතං අකතං අසංඛත"නන්ති ඉදං නිබ්බාණපදස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවජොතකං වචනං අවිපරිතත්ථං භගවතා කථිතත්තා, භගවතා භාසිතං අවිපරීතත්ථං යථානං "සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා"ති, තථා නිබ්බාණසඞ්ඛාතෙ කත්ථචිපි විසයෙ යථාභූතං පරමත්ථවිසයෝ උපචාරමත්ත වුත්තිසබ්භාවිතො,[3] සෙය්‍යථාපි සමයසඞ්ඛෙ, අථවා අත්ථෙව පරමත්ථතො[4]

1. සී. I. තත්ථ.
2. සී. II. තස්සසෙක්ඛිනෙතා.
3. සී. III සමභවතො.
4. සී. II. සඤ්ඤත්ථතො.

අසංඛතා ධාතු, ඉතරං තබ්බිපරීතත්තිනිම්මුත්තසභාවත්තා, සෙය්‍යථාපි පඨවි ධාතු වෙදනා වාති, එවමාදීහි න යුජ්‍ජති[1] තොපි අසංඛතාය ධාතුයා පරමත්ථතෝ අත්ථිභාවෝ දීපෙතබ්බෝ.[2]

තතිය සුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථේ **අථඛෝ භගවා එතමත්ථං විදිත්වාති** තදා කිර භගවතා අනෙකපරියායෙන සන්දස්සනාදිවසෙන නිබ්බාණපටිසංයුත්තාය ධම්ම දෙසනාය කතාය තෙසං භික්ඛූනං එතදහොසි: අයං තාව භගවතා අමතාය නිබ්බාණධාතුයා අනෙකාකාරවොකාරං ආනිසංසං දස්සෙනෙතන අනඤ්ඤසාධාරණඤාණානුභාවෝ පකාසිතෝ අධිගමූපායෝ පනස්ස න භාසිතෝ කථං නුඛෝ පටිපජ්ජනෙනහි අමෙහි අයං අධිගන්තබ්බාති, අථ භගවා තෙසං භික්ඛූනං එතං යථාවුත්තපරිවිතක්කසංඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතෝ විදිත්වා; **ඉමං උදානන්ති**: තණ්හාවසෙන කත්ථචි අනිසිත තස්ස පස්සබ්භනායවිත්තස්ස විවිපරිවත්තනාවිපස්සනාසස අරියමග්ගෙන අනවසෙසතෝ තණ්හාපහානෙන නිබ්බාණාධිගමවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **නිසිතස්ස වලිතන්ති**: රූපාදිසංඛාරෙ තණ්හාදිට්ඨි නිස්සිතස්ස **වලිතං** 'එතං මම එසෝ මෙ අත්තා'ති තණ්හාදිට්ඨිවිපඵන්දිතං හොති, අපපහීනතණ්හාදිට්ඨිකස්ස හි පුග්ගලස්ස සුඛාදිසු උපපඵෝසු තානි අභිනුය්‍ය විහරිතුං අසක්කොනතස්ස 'මම වෙදනා අහං වෙදියාමී'ති ආදිනා තණ්හාදිට්ඨිගාහවසෙන ඝුසලපවත්තිභූතා චිත්තසන්තා නස්ස චලනං කම්පනං අවකඛලිතං වා හොතීති අත්ථෝ. **අනිසිතස්ස වලිතං නත්ථීති**: යෝ පන විසුද්ධිපදං පවිපජ්ජනෙනා සමථවිපස්සනාහි තණ්හාදිට්ඨියෝ විකඛම්භෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන සංඛාරෙ සම්මසනෙනා විහරති, තස්ස තං අනිස්සිතස්ස යථාවුත්තං චලිතං අවකඛලිතං විපඵන්දිතං වා නත්ථි, කාරණස්ස සුවිකඛම්භිතත්තා; **වලිතෙ අසතීති**: යථාවුත්තෙන වලිතෙ අසති යථා තණ්හාදිට්ඨිගාහා නපපවත්තන්ති තථා විවිපරිවත්තනාය විපස්සනාය තං උස්සුක්කනතස්ස; **පස්සබ්ධීති**: විපස්සනාවිත්තසහජාතානං කායවිත්තානං සාරම්භකිලෙස වූපසමෙන දුවිධාපි පස්සබ්ධි හොති, **පස්සබ්ධියා සති රති න හොතීති**: පුබ්බභාගපරං විසෙසයුත්තාය පස්සබ්ධියා සති අනවජ්ජසුඛාධිඨානං සමාධිං ච වඩ්ඪෙත්වා තං පඤ්ඤාය සම්මාවායකරණෙන සමථවිපස්සනං යුගනඬ්ඩං යොජෙත්වා මග්ගපරම්පරාය කිලෙසෙ ඛෙපෙන්තස්ස කාමභවාදිසු නමනතෝ නතාති ලබ්භනාමා තණ්හා අරහත්තමග්ගක්ඛණෙ අනව සෙසතෝ න හොති අනුප්පත්තිධම්මතං ආපාදිතත්තා න උප්පජ්ජනීති අත්ථෝ. **රතියා අසතීති**: අරහත්තමග්ගෙන තණ්හාය සුප්පහීනත්තා භවාදිඅත්ථාය ආලයනිකන්තියා පරියුට්ඨානෙ අසති. **ආගති ගති න**

---

1. සී. III. යථානුභතෙතා. 2. සී. IV. වෙදිතබ්බෝ.

හොතීති: පවිසඞ්ගවසෙන ඉධ ආගති ආගමනං වුත්තිවසෙන ගති ඉතො පරලොකගමනං පෙච්චභාවො න හොති නපපවත්තති. **ආගතිගතියා අභාවා**: වුත්තනයෙන ආගතියා ච ගතියා ච අභාවා. **චුතූපපාතො න හොතීති**: අපරාපරං චවනූපපජ්ජනං න හොති නපපවත්තති. අයඤ හි කිලෙසවවෙව කම්මවවං පවජ්ජනභාවෙව, පවජ්ජනො ච තසම්ං කුතො විපාකවවවස්ස සම්භවො, තෙනාහ "**චුතූපපාතෙ අභාවා තෙව විඛ නත්ථ**"න්ති ආදි. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං හෙට්ඨා බාහියසුත්තෙ විත්ථාරතො වුත්තමෙව, තස්මා තසම්ං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා ඉධාපි තෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසතො වට්ටදුක්ඛවූපසමහෙතුභූතං අමතමහානිබ්බාණස්ස ආනුභාවං සම්මා පටිපත්තියා පකාසෙසි.

චතුත්ථ සුනක්ඛත්තණ්ණා

නිට්ඨිතා.

පවමෙ **මලෙලසුත්ති**: එවං නාමකෙ ජනපදෙ; **මහතා භික්ඛු සංඝෙනාති**: ගුණමහත්තසංඛ්‍යාමහත්තෙනඤ්ච මහා, සො හි භික්ඛුසංඝො සීලාදිගුණවිසෙසයොගෙනපි මහා තත්ථ සබ්බපඨමජ්ඣානස්ස සොතාපන්නා භාවතො, සංඛ්‍යාමහත්තෙනපි මහා අපරිච්ඡින්නඤාණත්තා. ආයුසංඛාරොස්සජ්ජනතො පඨාය හි ආගතාගතා භික්ඛූ න පඤ්ඤාමිංසු, **චුන්දස්සාති**: එවං නාමකස්ස; **කම්මාරපුත්තස්සාති**: සුවණ්ණකාරපුත්තස්ස; සො කිර අඩ්ඪො මහාකුබෙරකො, භගවතො පඨමදස්සනෙනෙව සොතාපන්නා හුත්වා අත්තනො අම්බවනෙ සත්තුවසනාදුච්ඡිවිකං ගඞ්කාවූපිං භික්ඛුසංඝස්ස ච රත්තිඨාන දිවාඨාන උපඨානසාලා ඣුපි මණ්ඩප චඞ්කම ණාදිකෙ ච සම්පාදෙත්වා පාකාරපරික්ඛිත්තං වාරකොට්ඨකයුත්තං විහාරං කත්වා බුද්ධපමුඛස්ස සංඝස්ස නියාතෙසි, තං සන්ධාය වුත්තං "**නනු සුදං භගවා පාවාසං විහරති චුන්දස්ස කම්මාර පුත්තස්ස අම්බවනෙ**"ති. **පවිසාදපෙත්වාති**: සම්පාදෙත්වාති අත්ථො. **සූකරමද්දවන්ති**: සූකරස්ස මුදුසිනිඬං පවත්තමංසන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. කෙචි පන "සූකර මද්දව"න්ති න සූකරමංසං, සූකරෙහි මද්දිතවංසකළීරොති වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන සූකරෙහි මද්දිතපදෙසෙ රාගං අභිවිත්තකානන්ති. අපරෙ පන සූකරමද්දවං නාම එකං රසායනන්ති ගණ්හිංසු, තඤ්හි චුන්දො කම්මාර පුත්තො අජ්ජ භගවා පරිනිබ්බායිස්සතීති සුත්වා අපෙපවනාම නං පරිභුඤ්ජිත්වා චිරතරං නිමඤ්ඡ්‍යාති සත්ථුචිරඨිතිකාමතාය අදාසීති වදන්ති. **තෙන මං පරිවිසාති**: තෙන මං හොජෙහි; කසමා භගවා එවමාහ? පරානුද්දයතාය, තව කාරණං පාලියං වුත්තමෙව. තෙන අභිහටභික්ඛාය පරෙ අපරිභොගාරහාති තථා වත්තුං[1] වට්ටතීති දස්සිතං හොති. තඤ්හි කිර සූකරමද්දවෙ විසභස්සදිපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදිපෙසු දෙවතා ඔජං පක්ඛිපිංසු, තස්මා තං අඤ්ඤෙසු කොචි සම්මා ජීරාපෙතුං න සක්කොති

1. ම. වුත්තං.

තමත්ථං පකාසෙන්තෝ සත්ථා පරූපවාදමොචනත්ථං **"කාමභවතෝ මුඤ්ච පඤ්ඤාමී"**ති ආදිනා සීහනාදං නදි. යෙ හි පරෙ උපවදෙය්‍යුං අත්තනා පරිභුත්තාවසෙසං නෙව භික්ඛූනං න අඤ්ඤසං මනුස්සානං අදූසි ආවාටෙ නිඛනාපෙත්වා විනාසෙසීති, තෙසං වචනොකාසො මා හොතූති පරූපවාදමොචනත්ථං සීහනාදං නදි. තත්ථ **සදෙවකෙති** ආදිසු සහ දෙවෙහීති=**සදෙවකො**, සහ මාරෙනාති=**සමාරකො**, සහ බ්‍රහ්මුනාති=**සබ්‍රහ්මකා**, සහ සමණබ්‍රාහ්මණෙහීති=**සස්සමණබ්‍රාහ්මණී**, පජාතත්තා **පජා**, සහ දෙවමනුස්සෙහීති=**සදෙවමනුස්සා; තස්මිං සදෙවකෙ ලොකෙ** =පෙ=**සදෙවමනුස්සායං**; තත්ථ සදෙවකවචනෙන චවකාමාවචරදෙව ගහණං, සමාරකවචනෙන ඡඤ්කාමාවචරදෙවගහණං, සබ්‍රහ්මකවචනෙන බ්‍රහ්මකායිකාදි බ්‍රහ්මගහණං, සස්සමණබ්‍රාහ්මණීවචනෙන සාසනස්ස පවත්තිකාපවාචිතත්තසමණබ්‍රාහ්මණගහණං, සම්තපාපබාහිතපාපසමණ බ්‍රාහ්මණගහණඤ්ච, පජාවචනෙන සත්තලොකගහණං, සදෙවමනුස්ස වචනෙන සම්මුතිදෙවඋපසෙසමනුස්සගහණං, එවමෙත්ථ තීහි පදෙහි ඔකාසලොකවිසෙන තීහි පජාවසෙන **සත්තලොකො** ගහිතොති වෙදිතබ්බා. අපරො නයො, සදෙවකවචනෙන අරූපාවචරලොකො ගහිතො, සමාරකවචනෙන ඡකාමාවචරදෙවලොකො, සබ්‍රහ්මකවචනෙන රූපිබ්‍රහ්මලොකො, සස්සමණබ්‍රාහ්මණාදිවචනෙන චතුපරිසවසෙන සම්මුති දෙවෙහි සහ මනුස්සලොකො, අවසෙස සත්තලොකො වා ගහිතොති වෙදිතබ්බං, **භුත්තාවිස්සාති**: භුත්තවතො; **ඨරෙති**: ථිරුසො; **ආඛ්‍යොති**: විසභාගරොගො, **බාළ්හාති** බලවතියො; **මාරණන්තිකාති**: මරණසම්පාපනසමත්ථා; **සතො සම්පජඤ්ඤා අධිවාසෙසීති**: සතිං සූපට්ඨිතං කත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා අධිවාසෙසි, **අභිහඤ්ඤ මානොති**: වෙදනානුවත්තනවසෙන අසංලක්ඛිතබ්බමෙව විය අපරාපරං පරිවත්තනං අකරොන්තො අපීළියමානො අදූහඛියමානො විය අධිවාසෙසි, භගවතො හි බෙළුවගාමකෙ යෙව තා වෙදනා උපන්නා, සමාපත්ති බලෙන පන විඛම්භිතා යාව පරිනිබ්බානදිවසා න උප්පජ්ජිංසු දිවසෙ දිවසෙ සමාපත්තිතො පට්ඨපණාමනතො. තං දිවසං පන පරිනිබ්බානුකාමො "කොටිසහස්සහත්ථිනං බලං ධාරෙන්තානං වජිරසංහටා[1]සමානකායානං අපරිමිතකාලං උපචිතපුඤ්ඤඝමභාරානමපි භවෙ යති එවරූපා වෙදනා වත්තතෙති කිමඝ පන අඤ්ඤස"න්ති සත්තානං සංවෙගජනනත්ථං සමා පත්තිං න සමාපජ්ජි, තෙන වෙදනා ඛරා වත්තිංසු. **ආයාමාති**: එති යාම; **"චුන්දස්ස භත්තං භුඤ්ජා"**ති ආදිකා අපරභාගෙ ධම්මසභාගකෙති ඨපිතා ගාථා; තත්ථ **භුත්තස්ස ච සූකරමද්දවෙනාති**: භුත්තස්ස[2] උදපාදි න පන භුත්තාපච්චයා, යදිහි අභුත්තස්ස උපජ්ජිස්ස අතිබරෙ අභවිස්ස සිනිඛ භොජනං පන භුත්තත්තා තනුකා වෙදනා අහොසි, තෙනෙව පදසා ගහතුං අසක්ඛි, එතෙන යථායං "යස්ස තං පරිභුත්තං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර තථාගතෙනා"ති සීහනාදෙ නදිතො තස්ස සාඨ්ඨකතා[3]

1. සී. II. සංඛාත. 2. සී. II භුත්තාය. 3. සී. III. හඤ්ඤතා.

දස්සිතා, බුඩානං හි අඩානෙ ගජ්ජිතං නාම නත්ථි, යස්මා තං පරිඛුත්තං භගවතො නාසිඛි විකාරං උපපාදෙසි, කමෙමන පන ලඩොකාසෙන උපපාදියමානං විකාරං අපපමත්තතාය උපසමෙනෙතා සරීරෙ බලං උපපාදෙසි තෙන යථා වකඛමානං තිවිධං පයොජනං සාධෙති තස්මා සම්මදෙව තං පරිනාමං ගතං; මාරණන්තිකතතා පන වෙදනානං අවිඝාතෙන[1] අපාකටං අහොසි, **විතිවමානෙනාති**: අභිණ්හං පවත්තලොහිතවිරෙචනොව සමානො, **අවොචාති**: අත්තනා ඉචඡිතඩානෙන පරිනිබ්බාණට්ඨානං එවමාහ, කස්මා පන භගවා එවං රොගෙ උපපන්නෙ කුසිනාරං අගමාසි, කිං අඝාතෙතුඩ්ච න සක්කා පරිනිබ්බායිතුන්ති, පරිනිබ්බායිතුං නාම න තාවව න සක්කා, එවං පන විනෙතාසි: මයි කුසිනාරං ගතෙ මහාසුදස්සනසුත්තන්දෙසනාය අඤ්ඤපත්තති භවිස්සති, තාය යා දෙවලොකෙ අනුභවිතබ්බඩයාදිසා සම්පත්ති මනුස්සලොකෙ මයා අනුභූතා, තං ච්ඡි භාණවාරෙඡි පතිමණ්ඩෙත්වා දෙසිස්සාමි, තං සුත්වා බහුජනා කුසලං කත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, සුභඤ්ඤපි තත්ථ මං උපසංකමිත්වා පඤ්හං පුවජ්ඡිත්වා විස්සජ්ජනපරියොසානෙ සරණෙසු පතිඨාය පබබජිත්වා ලඛුප සම්පදං කම්මඨානං භාවෙත්වා මයි ඛරනෙත යෙව අරහත්තං පත්වා පඨමං සාවකො නාම භවිස්සති, අඤ්ඤඨ මයි පරිනිබ්බුතෙ ධාතුනිමිත්තං මහාකලහො භවිස්සති ලොහිතං නදී විය සන්දයිස්සති කුසිනාරායං පන පරිනිබ්බුතෙ දොණබ්‍රාහ්මණො විවාදං වූපසමෙත්වා ධාතුයො විභජිත්වා දස්සතීති ඉමානි තීණි කාරණානි පස්සන්තො භගවා මහතා උස්සාහෙන කුසිනාරං අගමාසි, **ඉඩ්ඣාති**: චොදනාවෙ නිපාතො, **කිලන්තොසම්හි**: පරිස්සන්තොසම්හි; තෙන යථාවුත්තවෙදනානං බලවභාවමෙව දස්සෙති, භගවා හි අත්තනො ආනුභාවෙන තඤ පදසා අගමාසි, අඤ්ඤසං පන යථා පාදුඩාරම්පි කාතුං න සක්කා තථා වෙදනා තිඛිණා ඛරා කටුකා වත්තිංසු, තෙනෙවාහ "**නිසිදියාමී**"ති. **ඉදුනි**ති: අඩුනා, **ලුළිතානි**: මද්දිතං විය ආඛුලං, **ආවිලානි**: කලලං; **අවෙජාදිකාති**: තත්‍රූපසන්නාසලිලා, **සාතොදිකාති**: මධුරතොයා, **සීතොදිකාති**. සීතලජලා; **සෙතොදිකාති**:[2] නිකඛදමං; උදකඤි සභාවතො ඔසතවණ්ණං, භූවිවෙන කදමාවිලතාය ච අඤ්ඤදිසං හොති, කුකුඣොපි නදී[3] විමලවාලිකා සමොකිණ්ණා සෙතවණ්ණා ඉඤදති. තෙන වුත්තං "**සෙතොදිකා**"ති. **සුපතිට්ඨාති**: සුසණ්ඨිතා; **රමණීයාති**: මනොහරභූමිභාගතාය රමිතබ්බා යථාවුත්තඋදකසම්පත්තියා ච මනොරමා, **කිලන්තොසම්හි චුන්ද නිපජ්ජිස්සාමී**ති: තථාගතස්ස හි:-

"කාලාවකව ගඡෙය්‍යං පඩරං තඛපිඨලං
ගඛ්ඡමඛලහෙමව උපොසථ ඡිදනෙනන චෙ"ති.

එවං වුත්තෙපසු දසසු ච හත්ථිකුලෙසු කාලාවකසංඛ්‍යානං යං දසහාගං පකතිහත්ථීනං බලං තං එකස්ස ගඡෙය්‍යස්සාති එවං දසගුණිතාය ගණනාය පකතිහත්ථීනං කොටිසහස්සබලප්පමාණං සරීරබලං, තං සබ්බම්පි නස්සිං

1. සී. අවිඤ්ඤතං. 2. සෙතසා. දී. අට්ඨ. 3. සී. I. නදිජලං.

දිවසෙ පවජිතභත්තතො පඨාය වඩ්ඪමාරෙ[1] පක්ඛිත්තඋදකං විය පරිකඛයං ගතං, පාවාය නිගමවුත්තෙ කුසිනාරා, **එතසමිං** අන්තරෙ පවවිසන්තියා ඛානෙසු නිසිදිත්වා මහන්තං උස්සාහං කත්වා ගච්ඡන්තෙහි[2] සුරියත්ථඞගමනවෙලාය භගවා කුසිනාරං පාපුණීති, එවං රොගො නාම සබ්බං ආරොග්‍යං මදදන්තෙනා ආගච්ඡතීති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො සදෙව කස්ස ලොකස්ස සංවෙගකරං වාචං භාසන්තෙනා **"කිලන්තොස්මි චුන්ද නිපජ්ජිස්සාමී"**ති ආහ. **සිහසෙය්‍යන්ති:** එත්ථ කාමභොගිසෙය්‍යා පෙතසෙය්‍යා තථාගතසෙය්‍යා සීහසෙය්‍යාති චතස්සො සෙය්‍යා, තත්ථ "යෙ භුය්‍යෙන භික්ඛවෙ කාමභොගී වාමෙන පස්සෙන සෙය්‍යං කප්පෙන්ති"ති අයං කාමභොගිසෙය්‍යා, "යතුය්‍යෙන භික්ඛවෙ පෙතා උත්තානා සෙනන්ති"ති අයං පෙතසෙය්‍යා, චතුත්ථජ්ඣානං තථාගතසෙය්‍යා, "සීහො භික්ඛවෙ මිගරාජා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සෙය්‍යං කප්පෙන්ති"ති අයං සීහසෙය්‍යා, අයං හි කෙසුස්සදඉරියාපථත්තා උත්තමසෙය්‍යා නාම, තෙන වුත්තං **"දක්ඛිණෙන පස්සෙන සිහසෙය්‍යං කප්පෙසි"**ති, **පාදෙ පාදන්ති:** දක්ඛිණපාදෙ වාමපාදං; **අච්චාධාතාති:** අති ආධාය; නොපථිකං අතික්කමම ඨපෙත්වා. ගොපථිකෙන හි ගොපථිකෙ ජාණුනා ජාණුම්හි සංඝට්ටියමානෙ අභිණ්හං වෙදනා උපපජ්ජන්ති, සෙය්‍යා ඵාසුකා න හොති, යථා පන න සංඝට්ටෙති එවං අතික්කමම ඨපිතෙ වෙදනා නුපපජ්ජන්ති සෙය්‍යා ඵාසුකා හොති, තස්මා එවං නිපජ්ජිත්වා. **"ගණ්ඩාන බුද්ධා"**ති ඉමා ගාථා අපරභාගෙ ධම්මසංගාහකෙහි ඨපිතා, තත්ථ **නදිසන්ති:** නදිං; **අපපටිමොධ ලොකෙති:** අපපටිමොධ ඉධ ඉමස්මිං සදෙවකෙ ලොකෙ; **නහාත්වා ච පිවිත්වා ච උදනාදීති:** ගතත්තානං සීතීකරණවසෙන නහාත්වා ච පානීයං පිවිත්වා ච නදිතො උත්තරි, තදා කිර භගවති නහායනෙන අනෙන්තා නදියං මච්ඡ කච්ඡපා උදකං උභොසු තීරෙසු වනසණ්ඩා ච සො භූමිභාගොති සබ්බං සුවණ්ණවණ්ණමෙව අහොසි, **පුරක්ඛතොති:** ගුණවිසිඨසන්තුත්තම ගරුභාවතො සදෙවකෙන ලොකෙන පූජාසම්මානවසෙන පුරක්ඛතො; **භික්ඛුගණස්ස මජ්ඣෙති:** භික්ඛුසංඝස්ස මජ්ඣෙ; තදා භික්ඛූ භගවතො වෙදනානං අධිමත්තභාවං විදිත්වා ආසන්නා හුත්වා සමන්තතො පරිවාරෙත්වා ගච්ඡන්ති, **සත්ථාති:** දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි සත්තානං අනුසාසනතො සත්ථා. **පවත්තාති:** පවත්තතා; **භගවා ධම්මන්ති:** භාග්‍යවන්තතාදීහි භගවා, ඉධ සීලාදිසාසනධම්මෙ පවත්තා ධම්මෙ වා චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානි වා තං පවත්තා පවත්තෙතා. **අඞ්ගණෙති:** තස්සා එව නදියා තීරෙ අඞ්ගණෙ; **ආමන්තයි චුන්දකන්ති:** තස්මිං කිර ඛණෙ ආයස්මා ආනන්දො උදකසාටිකං විස්සජ්ජෙත්වා[3] ඔතීයි, චුන්දකත්ථෙරෝ සමීපෙ අහොසි, තස්මා තං භගවා ආමන්තයි. **පමුඛෙ නිසිදීති:** වත්තසීසෙන පමුඛෙ නිසීදි කිනන්තු ඛො සත්ථා ආණං පෙතීති. එත්තාවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකො අනුපපත්තො, එවං අනුපපත්තං

1 සී. II. නත්තඤ්ඤවඤ්ඤවාලෙ. 2. සී. II. ආගච්ඡන්තෙහි.
3. පිළෙන්තෙහි. මූ. දීඝ. අඨ.

අථඛෝ භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි. **උපාදෙය්‍යානි**: උපාදෙය්‍ය; විපපටිසාරස්ස උපාදකෝ කෝචි වා පුරිසෝ **සියා** අපි භවෙය්‍ය, **අලාභාති**: යෙ අසඤ්ඤං දුනං දදන්තානං දුනානිසංස සංඛාතලාභා හොන්ති තෙ අලාභා. **දුල්ලඛාති**: පුඤ්ඤවිසෙසෙන ලබ්ඛම්පි මනුස්සත්තං දුල්ලබං, **සස්ස තෙති**: යස්ස තව; උත්තානඞ්ගුලං වා පනිකි ලින්නා වා කෝ වා තං ජානාති කිදිසම්පි පවත්තිමං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා තථාගතෝ පරිනිබ්බුතෝ අඛා හෙන යං වා තං වා දිනනං භවිස්සතීති. **ලාභාති**: දිඨධම්මිකසංපරායිකදුනානිසංසසංඛාතා ලාභා; **සුල්ඛාති**: තුඤ්ඤං මනුස්සත්තං සුලඛං; **සම්මුඛාති**: සම්මුඛතෝ න අනුස්සවෙන; න පරම්පරායාති අත්ථෝ. **මෙනාති**: මෙ එතං; මයා එතං, **මෙමෙති**: මෙ ඉමෙ; **සමථලාති**: සබ්බාකාරෙන සමාන ඵලා; නනු යං සුජාතාය දින්නං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා තථාගතෝ අභිසම්බුඛෝ තං කිලෙසානං අපපහීන කාලෙ දුනං, ඉදං පන චුන්දස්ස දුනං බිණාසවකාලෙ, කසමා එතානි සමඵලානි? පරිනිබ්බාණසමතාය සමාපත්තිසමතාය අනුස්සරණසමතාය, භගවතා හි සුජාතාය දින්නං පිඩපාතං භුඤ්ජිත්වා සවුපාදිසෙසාය නිබ්බාණ ධාතුයා පරිනිබ්බුතෝ; චුන්දෙන දින්නං භුඤ්ජිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායීති[1] එවං පරිනිබ්බාණස්ස සමතායපි සමඵලා, අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙපි අගහමගහස්ස හෙතුභූතා චතුවීසතිකොටිසත සහස්සසංඛා සමාපත්තියො සමාපජ්ජි, පරිනිබ්බානදිවසෙපි සබ්බා තා සමාපජ්ජි; එවං සමාපත්තිසමතායපි සමඵලානි, වුත්තං හෙතං භගවතා:- "යස්ස චෙතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ත්වා අනුත්තරං අපපමාණං චෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහාසි,[2] අපපමාණෙ තස්ස පුඤ්ඤඤ්ඤසඤ්ඤ කුසලාභිසඤ්ඤ"ති ආදි. සුජාතා අපරභාගෙ අසෙසාසි න කිර සා රුක්ඛදෙවතා බොධි සත්තෙ කිර හෙතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුඛෙ, සත්තසත්තාහං කිරස්ස තෙන යාපනා අහොසීති, තස්සා ඉදං සුත්වා ලාභා වත මෙති අනුස්සරන්තියා බලවපීතිසොමනස්සං උදපාදි; චුන්දස්සාපි අපරභාගෙ අවසානපිණ්ඩපාතො කිර මයා දින්නොා ධම්මසිසං කිර මයා[3] ගහිතං මයහං කිර පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ත්වා සබ්බ අත්තනා විර කාලාභිසම්භවිතාය අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බුතොති සුත්වා ලාභා වත මෙති අනුස්සරතො බලවපීතිසොමනස්සං උදපාදි. එවං අනුස්සරණසමතායපි සමඵලානි වෙපි පිණ්ඩපාතදුනානිති වෙදිතබ්බානි. **ආයුසංවත්තනිකන්ති**: දීඝායුකසංවත්තනිකං; **උපචිතන්ති**: පසුතං; **උපාදිතං**; **සසසංවත්තනිකන්ති**: පරිවාරසංවත්තනිකං; **ආධිපතෙය්‍ය සංවත්තනිකන්ති**: සෙඨභාවසංවත්තනිකං; **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං දුනස්ස මහප්ඵලතමෙව සීලාදිගුණෙහි අත්තනො ච අනුත්තරං දක්ඛි ණෙය්‍යභාවං අනුපාදුපරිනිබ්බාණවාති තිවිධම්පි අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදනං උදනෙසි.

තත්ථ දදතො පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතීති. දුනං දෙනතස්ස විත්තා සම්පත්තියා ච දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තියා ච දුනමයං පුඤ්ඤං උපචියති,

1. සී. II. පරිනිබ්බුතෝ. 2. සී. II විහරති. 3. සී. III මනසා.

මහප්ඵලතරඤ්ච මහානිසංසතරඤ්ච හොතීති අත්ථෝ. අථවා "දදතෝ පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී"ති දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජනෙන පරිච්චාගචෙතනාය බහූලීකතාය අනුක්කමෙන සබ්බත්ථ අනාපත්තිබහුලෝ සුවිසුද්ධං සීලං රක්ඛිත්වා සමථවිපස්සනාච භාවෙතුං සක්කොතීති තස්ස දානාදිවසෙන තිවිධම්පි පුඤ්ඤං අභිවඩ්ඪතීති එවමෙත්ථ අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ, **සංඝම නොති**: සීලසංයමෙන සංයමෙන්තස්ස; සංවරෙ ඨිතස්සාති අත්ථෝ. **වෙරං නවිඤතීති**: පවවිඩවෙරං නපපවත්තති, අදෙසපධානත්තා වා අධිසීලස්ස කායවාචාචිත්තෙහි සංයමනෙතා සුවිසුද්ධසීලෝ ඛත්තිබහුලතාය කෙනචි වෙරං න කරොති, කුතෝ තස්ස උපචයෝ, තස්මා තස්ස සංයමතෝ සංයමෙන්තස්ස සංයමහෙතු වා වෙරං න චීයති, **කුසලෝ ජහාති පාපකන්ති**: කුසලෝ පන කුසලසමපන්නෝ සුවිසුද්ධසීලේ පතිට්ඨිතෝ අඤ්ඤාය ආරම්මණේසු අත්තනෝ අනුරූපං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා උපචාරප්පණාභෙදං ඣානං සමාපජ්ජෙත්වා **පාපකං** ලාමකං කාමච්ඡන්දාදි අකුසලං වික්ඛම්භනවසෙන **ජහාති** පරිච්චජති, සෝ තමෙව ඣානං පාදකං කත්වා සංඛාරෙසු ඛයවයං පඤ්ඤාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්තෝ විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියමග්ගෙන අනවසෙසං පාපකං ලාමකං අකුසලං සමුච්ඡේදවසෙන පජහාති, **රාගදොස මොහක්ඛයා පරිනිබ්බුතොති**: සෝ එවං පාපකං පජහිත්වා රාගාදීනං ඛයා අනවසෙසකිලෙසනිබ්බාණෙන තතෝ පරං ඛන්ධනිබ්බාණෙන ච නිබ්බුතෝ හොතීති එවං භගවා චුන්දස්ස ච දක්ඛිණාසම්පත්තිං නිස්සාය අත්තනෝ ච දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිං නිස්සාය පීතිවෙගවිස්සජ්ජනං උදානං උදානෙසි.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඉදෙ **මගධෙසූති**: මගධරට්ඨෙ; **මහතාති**: ඉධාපි ගුණමහත්තෙනපි අපරිච්ඡින්නසංඛ්‍යත්තා ගණනමහත්තෙනපි මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන; **පාටලිගාමොති**: එවං නාමකෝ මගධරඤ්ඤෝ එකෝ ගාමෝ, තස්ස කිර ගාමස්ස මාපනදිවසෙ ගාමඩ්ඪගණ්[1]ඨානෙ වේ තයෝ පාටලිඩුරා පඨවිතෝ උබ්භිජ්ජිත්වා,[2] නික්ඛමිංසු, තෙන පාටලිගාමොත්වෙව වොහරිංසු. **සඳවසථීති**: තං පාටලිගාමං අවසරි, අනුපාපුණි. සඳ පන භගවා පාටලිගාමං අනුපාපුණි, හෙට්ඨාවුත්තනයෙන සාවත්ථියං ධම්මසෙනාපනිනෝ වෙනියං කාරාපෙත්වා තතෝ නික්ඛම්මිත්වා රාජගහෙ වසන්තෝ තත්ථ ආයස්මතෝ මහාමොග්ගල්ලානස්ස ච වෙනියං කාරාපෙත්වා තතෝ නික්ඛම්මිත්වා අඹලඨිකායං වසිත්වා අතුරිතවාරිකාවසෙන ජනපදචාරිකං චරන්තෝ තත්ථ තත්ථ එකරත්තිවාසෙන වසිත්වා ලොකං අනුග්ගණ්හන්තෝ අනුක්කමෙන පාටලිගාමං අනුපාපුණි, **පාටලිගාමිකානි**: පාටලිගාමවාසිනෝ උපාසකා,

1. සී. II. ගාමඝස. 2. සී. II. උපජ්ජිත්වා.

තෙ කිර භගවනො පඨමදස්සනෙන කෙව සරණෙසු කෙව සිලෙසු කෙව සරණෙසු ච සිලෙසු ච පතිඨිතා, තෙන වුත්තං "**උපාසකා**"ති. **යෙන භගවා තෙනුපසංකමිංසූ**ති: පාටලිගාමෙ කිර අජාතසත්තුනො ලිච්ඡවිරාජූනව මනුස්සා කාලෙන කාලං ගන්ත්වා ගෙහසාමිකෙ ගෙහතො නිහරිත්වා මාසම්පි අඩ්ඪමාසම්පි වසන්ති, තෙන පාටලිගාමවාසිනො මනුස්සා නිච්චුපද්දුතා එතෙසඤ්ඤෙව ආගතකාලෙ වසනඨානං භවිස්සතීති එකපස්සෙ ඉස්සරානං භණ්ඩපරිහාරනඨානං එකපස්සෙ වසනඨානං එකපස්සෙ ආගන්තුකානං අඞ්කමනුස්සානං එකපස්සෙ දළිද්දානං කපණ මනුස්සානං එකපස්සෙ ගිලානානං වසනඨානං භවිස්සතීති සබ්බෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසංවෙත්වා වසනපහොනකං නගරමජ්ඣෙ මහා ඨාලං කාරෙසුං, තස්සා නාමං "ආවසථාගාර"න්ති. තං තං දිවසමෙව නිඨාන මගමාසි. තෙ තත්ථ ගන්ත්වා කඤ්ඤමද්දුඨකම්මදන්තකම්මාදිවසෙන සුපරිනිඨිතං සුසජ්ජිතං දෙවවිමානසදිසං තං ච්‍රකොඨකතො පඨාය ඔලොකෙත්වා ඉදං ආවසථාගාරං අතිවිය මනොරමං සසසිරිකං කෙන නුඛො පඨමං පරිභුත්තන්ති අමහාකං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය අස්සාති විනෙත්තුං, තස්මිං යෙව ච ඛණෙ භගවා තං ගාමං අනුපපත්තොති අද්දසාසුං, තෙන තෙ උපපන්නපීතිසොමනස්සා අමෙඝෙ භගවා ගන්ත්වාපි ආනෙතබ්බො සියා, සො පන සයමෙව අමහාකං වසනඨානං සම්පත්තො අජ්ජ මයං භගවන්තං ඉධ වස්සාපෙත්වා පඨමං පරිභුඤ්ජාපෙස්සාම[1] තථා භික්ඛුසංඝං, භික්ඛුසංඝෙ ආගතෙ තෙපිටකං බුද්ධවචනං ආගතමෙව භවිස්සති, සත්ථාරං මඞ්ගලං වදාපෙස්සාම ධම්මං කථාපෙස්සාම ඉති තීහි රත්නෙහි පරිභුත්තෙ පච්ඡා අමහාකං ච පරස්ස ච පරිභොගො භවිස්සති, එවං නො දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතීති ඤාණඨානං කත්වා එතදත්ථමෙව භගවන්තං උපසංකමිංසු, තස්මා එවමාහංසු "**අධිවාසෙතු භන්තෙ භගවා ආවසථාගාර**"න්ති. **යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසංකමිංසූ**ති: කිඤාපි තං තං දිවසමෙව පරිනිඨිතත්තා දෙවවිමානං විය සුසජ්ජිතං සුපවිජගහිතං බුද්ධාරහං පන කත්වා න පඤ්ඤත්තං බුද්ධා නාම අරඤ්ඤෙ රුක්ඛමූලෙ වා අභ්‍යොකාසෙ වා යත්ථ කත්ථචි වසෙය්‍ය වා නො වා තස්මා භගවතො රුචිං ජානිත්වාව පඤ්ඤාපෙස්සාමාති විනෙත්වා තෙ භගවන්තං උපසංකමිංසු ඉදානි භගවතො රුචිං ජානිත්වා තථා පඤ්ඤාපෙතුකාමා යෙනාවසථාගාරං තෙනුපසංකමිංසු. **සබ්බසන්ථරිං ආවසථාගාරං සන්ථරිත්වා**ති: යථා සබ්බ මෙව සන්ථතං හොති එවං නං සන්ථරිත්වා; සබ්බපඨමං තාව භොමයං නාම සබ්බමඤ්ඤලෙපු වත්තතීති සුධාපරිකම්මකතම්පි භූමිං අල්ලගොමයෙන ඔපුඡාපෙත්වා පරිසුඛභාවං ඤත්වා යථා අකඤ්ඤනඨානෙ පදං න පඤ්ඤායති එවං චතුජාතඉඤ්ඛි ලිම්පෙත්වා උපරි නානාවණ්ණකටසාරකෙ සන්ථරිත්වා තෙසං උපරි මහාපිඨිකකොජවාදිං කත්වා හත්ථත්ථරණාදීහි නානා වණ්ණෙහි අත්ථරණෙහි සන්ථරිතබ්බයුත්තකං සබ්බකාමසං සන්ථරාපෙසුං, තෙන වුත්තං "**සබ්බසන්ථරිං ආවසථාගාරං සන්ථරිත්වා**"ති. ආසනානං හි මජ්ඣට්ඨානෙ තාව මඞ්ගලත්ථම්භං නිස්සාය මහාරහං බුද්ධාසනං පඤ්ඤ

1. සී. III. පෙය්‍යාම.

පෙත්වා තත්ථ යං යං මුදුකඤ්ච මනොරමඤ්ච පච්චත්ථරණං තං තං පච්චත්ථරිත්වා උභතො ලොහිතකං මනුඤ්ඤදස්සනං උපධානං උපනෙත්වා උපරි සුවණ්ණ රජතතාරකා විචිත්තං විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධදාමපුප්ඵදාමාදීහි අලඞ්කරිත්වා සමන්තා වාදසහස්සේ ඨානෙ පුප්ඵජාලං කිරිත්වා තිංසහත්ථමත්තඨානං පටිච්ඡාණ්ණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා පබ්බජිතතිං නිස්සාය භික්ඛුසංඝස්ස පල්ලඞ්කඤ්ච අපස්සය මවපිඨාදිනි[1] පඤ්ඤපෙත්වා උපරි සෙතපච්චත්ථර ණෙහි පත්ථරිත්වා සාලාය පාවිනභාගෙ අත්තනො නිසජ්ජායොග්ගං කාරෙසුං, තං සන්ධාය වුත්තං **"ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා"**ති. **උදක මණිඤ්ච**න්ති: මණිකාවමණිකං උදකවාරිං; එවං භගවා භික්ඛුසංඝො ච යථාරුචි හත්ථපාදෙ ධොවිත්වාසනතු මුඛං වික්ඛාලෙත්වානතුති තෙසු තෙසු ඨානෙසු මණිවණ්ණස්ස උදකස්ස පූරෙත්වා වාසත්ථාය නානාපුප්ඵානි චෙව උදකවාසවුණ්ණානි ච පක්ඛිපිත්වා කදලිපණ්ණෙහි පිදහිත්වා පනිඤ්ඵෙසුං, තෙන වුත්තං **"උදකමණිඤ්ච පනිඤ්ඵෙත්වා"**ති. **තෙලප්පදීපං ආරොපෙත්වා**ති: රජතසුවණ්ණාදිමයදණ්ඩදීපිකාසු යොධකරුපච්ලාඝඩිත රූපකාදීනං[2] හත්ථෙ ඨපිතසුවණ්ණරජතාදිමයකපල්ලිකාසු තෙලප්පදීපෙ ජාලයිත්වා; **"යෙන භගවා තෙනුපසංකමිංසූ"**ති එත්ථ පන තෙ පාටලි ගාමියා උපාසකා න කෙවලං ආවසථාගාරමෙව අථඛො සකලසම්මපි ඨාමෙ විථියො සොධාපෙත්වා[3] ධජෙ උස්සාපෙත්වා ගෙහවාරෙසු පුණ්ණඝටෙ කදලියො ච ඨපාපෙත්වා සකලගාමං දීපමාලාහි විප්පකිණ්ණතාරකං විය කත්වා බිරපකෙ දූරකෙ බිරං පායෙථ දහරකුමාරෙ ලහුං හොජෙත්වා යයාපෙථ[4] උච්චාසද්දං මාකරිත්ථ අජ්ජෙකරත්තිං සත්ථා අන්නොගාමෙ වසිස්සති බුද්ධා නාම අප්පසද්දකාමා හොන්තීති හෙරිං චරාපෙත්වා සයං දණ්ඩදීපිකං ආදාය යෙන භගවා තෙනුපසංකමිංසු, **අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය සඞ්ඝී ගිභික්ඛුසංඝෙන සෙන ආවසථා ගාරං තෙනුපසංකමීති**: "යස්සදානි භන්තෙ භගවා කාලං මඤ්ඤතී"ති එවං කිර තෙසු කාලෙ ආරොචිතෙ භගවා ලාඛාරසෙන තින්තරත්ත කොට්ලාරපුප්ඵවණ්ණං රත්තදුපට්ටං කත්තරියා පදුමං කන්තන්තෙනා විය සංවිධාය තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙනා නිවාසෙත්වා සුවණ්ණපාමඟෙන පදුමකලාපං පරික්ඛිපන්තෙනා විය විජ්ජුල්ලතාසස්සිරිකං කායබන්ධනං බන්ධිත්වා රත්තකම්බලෙන ගජකුම්භං පරියොනන්ධන්තෙනා විය රතන යතුබෙධෙ සුවණ්ණඝසිකෙ පටජාලං ඛිපමානො විය මහති සුවණ්ණ වෙතියෙ රත්තකම්බලකඤ්චුකං පටිමුච්චන්තෙනා විය ගච්ඡන්තං පුණ්ණචන්දං රත්තවලාහකෙන පටිච්ඡාදෙන්තෙනා විය කනකගිරිමත්ථකෙ සුපක්කලාබු රසං පරිසිඤ්චන්තෙනා විය විත්තකූටපබ්බතමත්ථකං විජ්ජුල්ලතාජාලෙන පරික්ඛිපන්තෙනා විය සකලවක්කවාලසිනෙරුයුගන්ධරමහාපථවිං වාලෙත්වා ගණ්හන්ත නිම්ඝාබද්ධලවසමානවණ්ණං සුරත්තවරපංසුකූලං පාරුපිත්වා වන ගහනතො නික්ඛන්තකෙසරසීහො විය සමන්තතො උදග්ගපබ්බතකූටතො පුණ්ණචන්දො විය බාලසුරියො විය ච අත්තනා නිසින්නාවාරුමණ්ඩපතො

1. සී. II. III. පල්ලඞ්කම්ව අපස්සයම්ව මවපිඨාදිනි. 3. සී. III. සජ්ජාපෙත්වා.
2. සී. I. සොභාකුරුපච්ලාඝාකුරුපබ්බිතානං. 4. සී. I. සඤ්ඤාපෙථ.

නිකඛමි. අථස්ස කායතෝ මෙඝමුඛතෝ විජ්ජුකලාපා විය රසමියෝ නිකඛමිංසු සුවණ්ණරසධාරාපරිසෙකපිඡරපත්තපුප්ඵලසාඛාවිටපෙ විය සමනන්තරා රුක්ඛෙ කරිංසු,[1] තාවදෙව අන්තරා අන්තරා පඤ්ඣධිවරමා දය මහාභික්ඛුසංඝා භගවන්තං පරිවාරෙසි, තෙ ච නං පරිවාරෙන්තා සිතා භික්ඛූ එවරූපා අහෙසුං: අපපිච්ඡා සන්තුට්ඨා පවිවිත්තා අසංසට්ඨා ආරඛ විරියා වත්තාරෝ වචනක්ඛමා චොදකා පාපගරහිනෝ සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුත්තිසම්පන්නා විමුත්තිඤාණදස්සන සම්පන්නා, තෙහි පරිවුතා භගවා රතනඛඛලපරිඛඛිත්තා විය සුවණ්ණඛඛලා රත්තපදුමවනසණ්ඩපරික්ඛිත්තා විය සුවණ්ණනාවා පවාලපරික්ඛිත්තෙන විය සුවණ්ණපාසාදෙ විරොචිත්ථ, මහාසඝපපමුඛා පන මහාථෙරා මෙඝවණ්ණං පංසුකූලචීවරං පාරුපිත්වා මණිවම්මවම්මිතා විය මහානාගා පරිවාරයිංසු, වත්තාරොපි හිමවන්තකූලෙසු විජ්ජිතජටා ඡින්නබන්ධනා කුලෙ වා ගණෙ වා අලග්ගා, ඉති භගවා සයං වීතරාගෝ වීතරාගෙහි වීතදොසෙ වීතදොසෙහි වීතමොහෙ වීතමොහෙහි නිත්තණ්හෙ නිත්තණ්හෙහි නිඛකිලෙසෙ නිඛකිලෙසෙහි සයං බුඬෝ අනුබුඬෙහි පරිවාරිතෝ පත්තපරිවාරිතං විය කෙසරං කෙසරපරිවාරිතා විය කණ්ණිකා අඤ්ඤාගඝසහස්සපරිවාරිතෝ විය ඝදදඤ්ඤා නාගරාජා නවුතිහංසසහස්සපරිවාරිතෝ විය ධතරඨෝ හංසරාජා, සෙනඬගපරි වාරිතෝ විය චක්කවත්තිරාජා අමරගණපරිවාරිතෝ විය සක්කෝ දෙවරාජා බ්‍රහ්මගණපරිවාරිතෝ විය හාරිතමහාබ්‍රහ්මා තාරාගණපරිවුතෝ විය පුණ්ණචන්දෝ අනුපමෙන බුඬවෙභෙන අපරිමාණෙන බුඬවිලාසෙන පාටලිගාමිනං මඝඤ පටිපජ්ජි. අථස්ස පුරත්ථිමකායතෝ සුවණ්ණවණ්ණ ඝන බුඬරස්මියා උඛිහිත්වා අසීතිහත්ථඨානං අඤ්ඤහෙසුං; තථා පච්ඡිමකා යතෝ දක්ඛිණපස්සතෝ වාමපස්සතෝ සුවණ්ණවණ්ණඝනබුඬරස්මියෝ උඛිහිත්වා අසීතිහත්ථඨානං අඤ්ඤහෙසුං, උපරි කෙසන්තතෝ පභාය සබ්බ කෙසාවටෙහි මොරගීවරාජවණ්ණා අසිතා ඝනබුඬරස්මියෝ උඛහිත්වා ගගනතලෙ අසීතිහත්ථඨානං අඤ්ඤහෙසුං, හෙට්ඨා පාදතලෙහි පවාලවණ්ණ රස්මියෝ උඛහිත්වා ඝනපඨවිය අසීතිහත්ථඨානං අඤ්ඤහෙසුං, දන්තතෝ අසීනං සෙතඨානතෝ නඛානං චම්මමංසවිමුත්තඨානතෝ ඔදාතඝනබුඬ රස්මියෝ උඛහිත්වා අසීතිහත්ථඨානං අඤ්ඤහෙසුං, රත්තපීතවණ්ණානං සෙසඞ්ගපච්චඞ්ගානතෝ මඤ්ජෙට්ඨවණ්ණරස්මියෝ උඛහිත්වා අසීතිහත්ථඨානං අඤ්ඤහෙසුං, සබ්බත්ථකමෙව පභස්සරරස්මියෝ උඛහිංසු, එවං සමනන්තා අසීතිහත්ථමත්තඨානං ඡබ්බණ්ණබුඬරස්මියෝ විජොතමානා විප්පඵ න්දමානා විධාවමානා[2] කඤනදණ්ඩදීපිකාදීහි නිවජ්ජිත්වා ආකාසං පක්ඛන්ද මානා හි පදිපජ්ජලා විය චාතුද්දිසිකමහාමෙඝතෝ නික්ඛන්තවිජ්ජුලතා විය ච දිසොදිසං පක්ඛන්දිංසු, යාහි සබ්බ දිසාභාගා සුවණ්ණවණ්ණපභා පුප්ඵිතා විකිරියමානා විය සුවණ්ණඝටතෝ සුවණ්ණරසධාරාහි ආසිඤ්ච මානා විය පසාරිතසුවණ්ණපටපරික්ඛිත්තා විය වෙරම්භවාතෙන සමුඛිට

1. සී. III. එරිංසු. 2. සී. II. විරොචමානා.

කිංසුකකණිකාරකොවිලාරපුපඵුණ්ණසමොකිණ්ණා විය විනපිඨ වුණ්ණ[1] පරිජිනා විය ච විරොචිංසු, භගවතො හි අසිනිඅනුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යා ඔපභා පරිසෙධපසමුජ්ජලං වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපතිමණ්ඩිතං සරීරං අභභමනිකාදිඋපක්කිලෙසවිමුත්තං සමුජ්ජලත්තතාරකාවභාසිතං විය භගනතලං විකසිතං විය පදුමවනං සබ්බඵාලිඵුල්ලා විය යොජන සතිකො පාරිච්ඡත්තකො පවිපාවියා ඨපිතානං වත්තිංසසුරියානං වත්තිංස විජ්ජිමානං වත්තිංසවජිරවත්තීනං වත්තිංසදෙවරාජානං වත්තිංසමහා බ්‍රහ්මානං සිරියා සිරිං අභිභවමානං විය විරොචිත්ථ, යථා තෙන[2] දසහි පාරමීහි දසහි උපපාරමීහි දසහි පරමත්ථපාරමීහිති සම්මදෙව පරි පූරිතාහි සම්තිංසපාරමිතාහි අලංකතං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසංඛ්‍යෙය්‍යානි දිනෙනන දුනෙන රක්ඛිතෙන සීලෙන කතෙන කල්‍යාණ කම්මෙන එකස්මිං අත්තභාවෙ සම්මාසම්බොධිං පාපුණිත්වා විපාකං දාතුං ඔකාසං අලභ මානෙන සබ්බාධිපත්තං විය නිබ්බත්තිතං, නාවාසහස්සභණ්ඩං එක නාවාය ආරොපනකාලො විය සකටසහස්සභණ්ඩං එකසකටෙ ආරොපන කාලො විය පවවිසනියා ගබ්භානං සම්භින්නාමුඛවාරානං එකතො රාසිභූත කාලො විය අහොසි, ඉමාය බුද්ධසිරියා ඔභාසමානස්සාපි භගවතො පුරතො අනෙකානි දණ්ඩදීපිකාසහස්සානි උක්ඛිපිංසු, තථා පවත්තං වාමපස්සෙ දක්ඛිණපස්සෙ, ජාතිකුසුමවම්මකචනමාලිකාරත්තුප්පල නීලුප්පලවකුලසිඞ්ඛිවාරාදිපුප්ඵානි චෙව නීලපීතාදිවණ්ණසුගන්ධ චුණ්ණානි ච වාතුද්ධූපිකමහාමෙඝවිස්සට්ඨා සලිලවුට්ඨියො විය විප්පකිරිංසු, පඤ්චඞ්ගිකතූරියනිග්ඝොසා ච බුද්ධමමසංඝගුණපටිසංයුත්ත ථුතිඝොසා ච සබ්බදිසා පූරයමානා මුඛරා විය අකංසු, දෙවසුපණ්ණනාගයක්ඛගන්ධබ්බ මනුස්සානං අක්ඛිනි අමතපානං විය ලභිංසු, ඉමස්මිං පන ඨානෙ ඨත්වා පදසහස්සෙහි ගමනවණ්ණනං කාතුං වට්ටතීති. තන්‍රිදං මුඛමත්තං:-

"එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නො කම්පයන්නො වසුන්ධරං
අහෙඨයන්නො පාණානි යාති ලොකවිනායකො.

දක්ඛිණං පඨමං පාදං උද්ධරන්නො නරාසභො
ගච්ඡන්නො සිරිසම්පන්නො සොභතෙ දිපදුත්තමො.

ගච්ඡන්නො බුද්ධසෙට්ඨස්ස හෙට්ඨා පාදතලං මුදු
සමං සම්ඵුසතෙ භූමිං රජසානුපලිප්පති.

නින්නඨානං ඨානං උන්නමති ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ
උන්නතඨාන සමං හොති පඨවී ච අචෙතනා.

පාසාණා සක්කරා චෙව කථලා බාණුකණ්ටකා
සබ්බෙ මග්ගා විවජ්ජන්ති ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ.

නාතිදූරෙ උඛරති නාචාසන්නෙ ච පක්ඛිපං
අසංවට්ටයන්නො නිය්‍යාති උභො ජාණූ ච ගොපඵකෙ.

1. සී. II. මුත්තඤර. 2. සී. I. නං.

නාතිසීඝං **පක්කමති** සම්පජානචාරණෝ මුනි
න චාපි සන්තිකං යාති ගච්ඡතීනං සමාහිතෝ.

උඩ්ඪං අධෝ ච තිරියඤ්ච දිසඤ්ච විදිසං තථා
න පෙක්ඛමානෝ සෝ යාති යුගමත්තමපෙක්ඛති.

නාගවික්කන්තචාරෝ සෝ ගමනෙ සොභතෙ ජිනෝ
චාරුං ගච්ඡති ලොකග්ගෝ හාසයන්තෝ සදෙවකෙ.

උසභරාජාව සොභන්තෝ චාරුචාරීව කෙසරී
තොසයන්තෝ බහූ සත්තෙ ගාමං සෙඩ්ඪෝ[1] උපාගමී[11]ති.

වණ්ණකාලෝ නාමායං, එවං විධෙසු කාලෙසු භගවතෝ සරීර[2]වණ්ණෝ වා ගුණවණ්ණෝ වා ධම්මකථිකස්ස ථාමෝ යෙව පමාණං, චුණ්ණියපදෙහි ගාථාබන්ධෙහි යත්තකං සක්කොති තත්තකං වත්තබ්බං දුක්කථිතන්ති වා අනිට්ඨෙන පක්ඛපෙතුනි වා න වත්තබ්බොති, අපරිමාණවණ්ණා හි බුද්ධා භගවන්තොති තෙසං බුද්ධාපි අනවසෙසතො වණ්ණං වත්තුං අසමත්ථා, සකලම්පි හි කප්පං වණ්ණෙන්තා පරියොසාපෙතුං න සක්කොන්ති, පගෙව ඉතරා පජාති. ඉමිනා **ඝිරිවිලා**සෙන අලඞ්කතපටියත්තං පාටලිගාමං පාවිසි, පවිසිත්වා භගවා පසන්නාවත්තෙන ජනෙන පුප්ඵඝණ්ඩිමාඝවුණ්ණාදීහි පූජියමානෝ ආවසථාගාරං පාවිසි. තෙන වුත්තං **"අථඛෝ භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඞ්කමී"**ති. **පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා**නි: සදාපි භගවතො පාදෙ රජොජල්ලං න උපලිම්පති, නෙසං පන උපාසකානං කුසලාභිවුද්ධිං ආකඞ්ඛන්තා පරෙසං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්තව්ව භගවා පාදෙ පක්ඛාලෙසි. අපිච උපාදින්නකසරීරං නාම සීතිකාතබ්බම්පි හොතීති එතදත්ථම්පි භගවා නහානපාදධොවනාදීනි කරොති යෙව. **භගවන්තං යෙව පුරක්ඛත්වා**නි: භගවන්තං පුරතො කත්වා; තස්ස භගවා භික්ඛූනංවෙව උපාසකානව මජ්ඣෙ නිසින්නො ගණ්ඩොදකෙන නහාපෙත්වා දුකූලචුම්බට කෙන වොදකං කත්වා ජාතිහිඞ්ගුලකෙන මජ්ජිත්වා රත්තකම්බලපරිවෙසිතෙ පීඨෙ ඨපිතරත්තසුවණ්ණඝනපතිමා විය අතිවිරොචිත්ථ, අයං පනෙත්ථ පොරාණානං වණ්ණභණනමග්ගොහ:-

"ගච්ඡන්තා මඬල මාලං නාගවික්කන්තචාරිකෝ
ඔභාසයන්තෝ ලොකග්ගෝ නිසීදි වරමාසනෙ.

තත්ථ නිසින්නොභා නරදම්මසාරථි
දෙවාතිදෙවෝ සතපුඤ්ඤලක්ඛණෝ
බුද්ධාසනෙ මජ්ඣගතෝ විරොචති
සුවණ්ණනික්ඛං විය පණ්ඩුකම්බලෙ.

තෙකඩ්ඪ ජඞ්ඝාදසෙව නික්ඛිත්තං පණ්ඩුකම්බලෙ
විරොචති විතමලෝ මණී වෙරොචනෝ යථා.

1. සී. II. & III. ගාමසෙට්ඨ. 2. සී. II. සරීරෙ.

මහාසාලොව සම්පුල්ලෙ‍ා මෙරුරාජාවලඞ්කතො
සුවණ්ණරූපසංකාසො පදුමෙ‍ා කොකාසකො යථා.

ජලනෙත්තා දිපරූකෙඛාව පඛ්ඛතගෙහ යථා සිඛී
දෙවානං පාරිච්ඡත්තෙ‍ාව සඛ්ඛත්තුල්ලෙ‍ා විරොචති"නි[1]

පාටලිගාමිකෙ උපාසකෙ ආමන්තෙසීති: යස්මා තස්ස උපාසකස්ස බහූජනා සීලෙසු පතිට්ඨිතා, තස්මා පඨමං තාව සීලවිපත්තියා ආදීනවං පකාසෙත්වා පච්ඡා සීලසම්පදාය ආනිසංසං දස්සෙතුං "පඤ්චිමෙ ගහපතයෙ"ති ආදිනා ධම්මදෙසනත්ථං ආමන්තෙසි. තත්ථ **දුස්සීලානී**ති: නිස්සීලෙ; **සීලවිපන්නෙනා**නි: විපන්නසීලෙ භින්නසංවරෙ; එත්ථ ච දුස්සීලොති පදෙන පුග්ගලස්ස සීලාභාවො වුත්තො, සො පනස්ස සීලාභාවො දුවිධො, අසමාදානෙන වා සමාදින්නස්ස භෙදෙන වාති. තස්ස පුරිමො නත්ථි සාවජ්ජා යථා දුතියො සාවජ්ජතරෙ, යථාධිප්පෙතාදීනවනිම්මිතං සීලාභාවං ප්‍රුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය දස්සෙතුං "සීලවිපන්නෙනා"ති වුත්තං, තෙන "දුස්සීලෙ"ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති, **පමාදාධිකරණ**න්ති: පමාදකාරණං; ඉදඤ්හි සුත්තං ගහට්ඨානං වසෙන ආගතං, පබ්බජිතානං පන ලබ්භතෙව: ගහඨෙ හි යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජීවිකං කප්පෙති යදි කසියා යදි වණිජ්ජාය යදි නොරක්ඛෙන, පාණාතිපාතාදිවසෙන පමත්තෙනා තං[2] යථාකාලං සම්පාදෙතුං න සක්කොති, අථස්ස කම්මං විනස්සති, මාඝාත කාලෙ පන පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තෙනා දණ්ඩවසෙන[3] මහනිං භොග ජානිං නිගච්ඡති, පබ්බජිතො දුස්සීලෙ පමාදකාරණා සීලතො බුද්ධවචනතො ඣානතො සත්තඅරියධනතො පරිහානිං නිගච්ඡති, **පාපකො කිත්තිසද්දෙ**: ගහට්ඨස්ස 'අසුකො අසුකකුලෙ ජාතො දුස්සීලෙ පාපධම්මෙ පරිච්චත්තඉධලොකපරලොකෙ සලාකභත්තමත්තම්පි න දෙතී'ති චතුපරිසා[4]මජ්ඣෙ පාපකො කිත්තිසද්දෙ, අබ්භුග්ගච්ඡති; පබ්බජිතස්ස 'අසුකො නාම සත්ථුසාසනෙ පබ්බජිත්වා නාසක්ඛි සීලානි රක්ඛිතුං බුද්ධවචනං ගහෙතුං වෙජ්ජකම්මාදීහි ජීවති ඡහි අගාරවෙහි සමන්නාගතො'ති එවං පාපකො කිත්තිසද්දෙ, අබ්භුග්ගච්ඡති. **අව්සාරදෙ**: ගහට්ඨො තාව 'අවස්සං බහූනඤ්හි සන්තිපාතික්ඛණෙන කොචි මම කම්මං ජානිස්සති අථ මං නිග්ගණ්හිස්සන්තීති වා රාජකුලස්ස වා දස්සෙස්සන්ති'ති සභයො උපසංකමනි මඤ්ඤුභූතො පත්තක්ඛන්ධො අධොමුඛො නිසීදති, විසාරදෙ ත්‍රුත්වා කථෙතුං න සක්කොති, පබ්බජිතොපි බහූ භික්ඛූසංඝෙ සන්නිපතිතෙ "අවස්සං එතෙ මම කම්මං ජානිස්සන්ති අථ[5] මෙ උපොසථම්පි පවාරණම්පි ඨපෙත්වා සාමඤ්ඤතො වාචෙත්වා නික්කඩ්ඪිස්සන්ති'ති සභයො උපසඞ්කමනි විසාරදෙ ත්‍රුත්වා කථෙතුං න සක්කොති, එකච්චො පන දුස්සීලොපි සමානො අදුස්සීලො අපරිච්ඡ්කො[6] විය චරති සොපි අඤ්ඤාසයෙන මඤ්ඤුහොති යෙව සම්මුළ්හෙනා කාලං කරොතීති. දුස්සීලස්ස හි මරණමඤ්ඤෙ නිපන්නස්ස දුස්සීලකම්මානි සමාදාය පවත්තිතඣානානි ආපාථං

1. විරොචසීති. 2. සී. III. නං තං. 3. සී. I. වණ්ඩවසෙන.
4. සී. II. මහාපරිස. 5. සී. I. අජ්ජ. 6. සී. II. ඔම්මිඤ්ඤො.

ආගච්ඡන්ති, යෝ උම්මිලෙත්වා ඉධ ලෝකං නිමීලෙත්වා පරලෝකං පස්සති, තස්ස චත්තාරෝ අපායා කම්මානුරූපං උපට්ඨහන්ති සන්තිසන්තෝ පහරියමානෝ විය අග්ගිජාලාය ආලිඛියමානෝ විය ච හොති, සෝ වාරෙථ වාරෙථාති විරවන්තොව මරති, තෙන වුත්තං **"සම්මූළ්හෝ කාලං කරෝතීති. කායස්ස භේදූති**: උපාදින්නකබන්ධපරිච්චාගෝ; **පරම්මරණාති**: තදනන්තරං අභිනිබ්බත්තකබන්ධගහණෝ; අථවා "කායස්ස භෙදූ"ති ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡේදූ "පරම්මරණා"ති චුතිතෝ උඩ්ඩං, **අපායන්ති** ආදි සබ්බං නිද්දෙසවෙවචනං, නිරයෝ හි සග්ගමොක්ඛහෙතුභූතා පුඤ්ඤසංඛාතා අයා අපෙතත්තා සුඛානං වා අයස්ස ආගමනස්ස වා අභාවා අපායෝ. දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණන්ති=**දුග්ගති**. දෙසබ්භුලතාය වා දුජ්ජනෙන කම්මුනා නිබ්බත්තනගතිති=**දුග්ගති**. විවසා නිපතන්ති එත්ථ දුක්කතකාරිකාරිනෝති= **විනිපාතෝ**; චිනස්සන්ති වා එත්ථ නිපතන්තා සම්භිජ්ජමානඛන්ධවෙඛාති= **විනිපාතෝ**, නත්ථි එත්ථ අස්සාදසඤ්ඤිතෝ අයෝති **නිරයෝ**, අථවා අපායග්ගහණෙන තිරච්ඡානයෝනිං දීපෙති, තිරච්ඡානයෝනි හි අපායෝ සුගතිතෝ අපෙතත්තා, න දුග්ගති මහෙසක්ඛානං නාගරාජාදීනං සම්භවතෝ, දුග්ගතිග්ගහණෙන පෙතත්තිභාවං දීපෙති, සෝ හි අපායෝ චෙව දුග්ගති ච සුගතිතෝ අපෙතත්තා දුක්ඛස්ස ච ගතිභූතත්තා, න තු විනිපාතෝ අසුරසදිසවිනිපාතාභාවත්තා පෙතමහිඩ්ඩිකානම්පි විජ්ජමානත්තා, විනිපාතග්ගහණෙන අසුරකායං දීපෙති, සෝ හි යථාවුත්තෙන ඤෙන අපායෝ චෙව දුග්ගති ච සබ්බසම්පත්තිසම්මුස්සයෙහි විනිපති කත්තා විනිපාතොති පවුච්චති, නිරයග්ගහණෙන පන අවීචිආදිකමනෙ කපපකාරං නිරයමෙව දීපෙති, **උපපජ්ජන්ති**: නිබ්බත්තන්ති. ආනිසංසකථා වුත්තත්‍ථපරියායෙන වෙදිතබ්බා, අයං පන විසෙසෝ: **සීලවා**නි: සමාදුන වසෙන සීලවා; **සීලසම්පදාහි**: පරිසුද්ධ පරිපුණ්ණව කත්වා සීලස්ස සමාදුනෙන සීලසම්පදාහි, **හොගක්ඛන්ධෙහි**: හොගරාසිං; **සුගතිං සග්ගං ලොකං**න්ති: එත්ථ සුගතිග්ගහණෙන මනුස්සගතිපි සඞ්ගය්හති, සග්ගග්ගහණෙන දෙවගති එව; තත්ථ සුන්දරා ගතිති=සුගති, රූපාදීහි විසෙසෙහි සුත්තා[1] අග්ගෝති සග්ගෝ, සෝ සබ්බාපි ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකොති. **පාටලිගාමිකෙ උපාසකෙ බහුදෙව රත්තිං ධම්මිකථාය**නි: අඤ්ඤතරෙපි පාලිවුත්තාය[2] ධම්මකථාය චෙව ආසංසානුමොදන කථාය ච, තදූ හි භගවා යස්මා අජාතසත්තුනා තත්ථ පාටලිපුත්තනගරං මාපෙන්තෙන අඤ්ඤෙසු ගාමනිගමජනපදරජ්ජානිසු යෙ සීලාචාර සම්පන්නා කුටුම්බිකා තෙ ආනෙත්වා ඛනඛඤ්ඤසරවත්ථුඛෙත්තවත්ථූනි චෙව පරිහාරඤ්ච දත්වා නිවෙසියන්ති තස්මා පාටලිගාමියා උපාසකා ආනිසංසදස්සාවිනෝ[3] විසෙසතො සීලගරුකා සබ්බගුණාන ච සීලස්ස ච අධිට්ඨානභාවතො තෙසං පඨමං සීලානිසංසෙ පකාසෙත්වා තතොපරං ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය පථවොජං ආකඩ්ඪන්තො විය මහාජම්බුං මත්ථකෙ ගහෙත්වා චාලෙන්තො විය යොජනිකමධුකඛණ්ඩං වඤ්චකයන්තෙන පිලෙත්වා සුමධුරං සම්පායමානෝ විය ච පාටලිගාමිකානං ඝිතසුඛාවහං

1. සී. II. ඉස්සරෙසු සුඛදෙ. 2. සී. II. පාටලිවුත්තාය. 3. සී. I. දස්සාවිතාය.

පකිණ්ණකකථං කථෙන්තො "ආවාසදානං නාමෙතං ගහපතයො මහන්තං පුඤ්ඤං තුම්හාකං ආවාසො මයා පරිභුත්තො භික්ඛුසංඝෙන ච පරිභුත්තො මයා ච භික්ඛුසංඝෙන ච පරිභුත්තෙ පන ධම්මරතනෙනපි පරිභුත්තොයෙව හොති, එවං තීහි රතනෙහි පරිභුත්තෙ අපරිමෙය්යො ච විපාකො, අපිච ආවාසදානසම්පි දින්නෙ සබ්බදානං දින්නමෙව හොති, තුම්හාකඤ්ච පණ්ණසාලාය වා සාඛාමණ්ඩපස්ස වා සංඝං උද්දිස්ස කතස්ස ආනිසංසො පරිවීමංසිතුං න සක්කා, ආවාසදානානුභාවෙන හි භවෙ නිබ්බත්ත මානස්ස හි සංපිණ්ඩිතගබ්භවාසො නාම න හොති, චාදසහත්ථො ඔවරකො වියස්ස මාතුකුච්ඡි අසඞ්ඛොවෙ හොති"ති එවං නානානයෙහි විචිත්තං බහුං ධම්මකථං කථෙත්වා:-

"සීතං උණ්හං පටිහන්ති තතො වාළමිගානි ච
සිරිංසපෙ ච මකසෙ සිසිරෙ චාපි වුට්ඨියො.

තතො වාතාතපො ඝොරො සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති
ලෙනත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච ඛ්‍යායිතුඤ්[1] විපස්සිතුං.

විහාරදානං සංඝස්ස අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං
තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො සම්පස්සං අත්ථමත්තනො.
විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ.

තෙසං අන්නඤ්ච පානඤ්ච වත්ථසෙනාසනානි ච
දදෙය්‍ය උජුභූතෙන චිත්තප්පසාදෙන චෙතසා.

තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්ති සබ්බදුක්ඛාපනූදනං
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය පරිනිබ්බාති අනාසවොං"ති.

එවං අයම්පි ආවාසදානෙ ආනිසංසොති බහුදෙව රත්තිං අතිරෙකතරං දියඩ්ඪියාමං ආවාසදානානිසංසකථං කථෙසි, තත්ථ ඉමා ගාථා සඞ්ගහං ආරුළ්හා, පකිණ්ණකධම්මදෙසනා පන සඞ්ගහං නාරොහති, **සජ්ජුසෙසොවා**ති ආදීනි වුත්තත්ථානෙව, **අභික්කන්තනා**නි: අතික්කන්තනා, වෙ යාමා ගතා. **යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤථා**ති: යස්ස ගමනස්ස තුම්හෙ කාලං මඤ්ඤථ; ගමනාකාලො තුම්හාකං ගච්ඡථාති වුත්තං හොති. කස්මා පන භගවා තෙ උය්‍යොජෙසීති? අනුකම්පාය; තියාමරත්තිං හි තත්ථ නිසීදිත්වා විනිනාමෙන්තානං තෙසං සරීරෙ ආබාධො උපපජ්ජෙය්‍යාති භික්ඛුසංඝෙපි ච විපත්තිභාවනයනනිසජ්ජාය ඔකාසො ලබ්භි වවත්ති, ඉති උභයානුකම්පාය උය්‍යොජෙසීති. **සුඤ්ඤාගාර**නති පාවෙය්‍යකං සුඤ්ඤාගාරං නාම තත්ථ නත්ථි; තෙ කිර ගහපතයො තස්සෙව ආවාසඨාගාරස්ස එකපස්සෙ පටාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා කපිසීසමත්තං පඤ්ඤපෙත්වා තත්ථ කපිසීසප්පමාණානි අත්ථරිත්වා උපරි සුවණ්ණරජතතාරකාගණ්ඨි මාලාදිනා පතිමණ්ඩිතං විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධතෙලප්පදීපං ආරොපෙසුං, අප්පෙවනාම සත්ථා ධම්මාසනතො වුට්ඨාය ථොකං විස්සමිතුකාමො[2] ඉධ නිපජ්ජෙය්‍ය, එවං නො ඉදං ආවසථාගාරං භගවතො චතුන්නි[3] ඉරියාපථෙහි

1. සී. I. සාසිතුං. 2. සී. II. & III. සයිතුකාමෝ. 3. සී. II. බහූසු.

පරිභුත්තං දිඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතීති, සත්ථාපි තදේව සඤ්ඤාය තත්ථ සංඝාපිං පඤ්ඤපෙත්වා සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි, තං සඤ්ඤාය වුත්තං "**සුඤ්ඤාගාරං පාවිසී**"ති. තත්ථ පාදඛෝවනඨානතෝ පට්ඨාය යාවඩ්ඪමානසාලා අගමාසි, එත්තකෙ ඨානෙ ගමනං නිප්ඵන්නං, ධම්මාසනං පත්වා ඨිතකං අඨාසි, ඉදං තත්ථ ඨානං, මෙ යාමෙ ධම්මාසනෙ නිසීදි, එත්තකෙ ඨානෙ නිසජ්ජා නිප්ඵන්නා, උපාසකෙ උය්‍යොජෙත්වා ධම්මාසනතෝ ඔරුය්හ යථාවුත්තෙන ඨානෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි, එවං තං ඨානං භගවතා චතුහි ඉරියාපථෙහි පරිභුත්තං අහොසීති. **සුනිධවස්සකාරාති**: සුනිධොච වස්සකාරෝ ච; **මෙ බ්‍රාහ්මණා මගධමහාමත්තානි**: මගධරඤ්ඤෝ මහාමත්තා[1] මගධරඤ්ඤෝ වා මහාමත්තා; මහතියා ඉස්සරියමත්තාය සමන්නාගතත්තා=මහාමත්තා, **පාටලිගාමෙ නගරං මාපෙන්තීති**: පාටලිගාම සංඛාතෙ භූමිප්පදෙසෙ නගරං මාපෙන්ති, **වජ්ජීනං පටිබාහායාති** ලිච්ඡවිරාජූනං ආයමුඛපච්ඡින්දනත්ථං; **සහස්ස සහස්සෙ වාති**: එකෙකසහස්සගණවසෙන සහස්සං සහස්සං හුත්වා; **වත්ථූනීති**: ඝරවත්ථූනි; **චිත්තානි නමෙන්තීති නිවෙසනානි මාපෙතුන්ති**: රඤ්ඤං රාජමහාමත්තානඤ්ච නිවෙසනානි මාපෙතුං වත්ථුවිජ්ජාපාඨකානං චිත්තානි නමෙන්ති, තෙ කිර අත්තනො සිප්පානුභාවෙන හෙට්ඨා ඒඛවියා නිංසහත්ථමත්තෙ[2] ඨානෙ ඉධ නාගගබ්භාහො ඉධ යක්ඛගබ්භාහො ඉධ භූතගබ්භාහො ඉධ පාසාණෙ වා ඛාණුකො වා අත්ථීනි ඤාණෙන පස්සන්ති, තෙ තදූ සිප්පං ජපෙත්වා දෙවතාහි සද්ධිං මන්තයමානා විය මාපෙන්ති, අථවා තෙසං සරීරෙ දෙවතා අධිමුච්චිත්වා තත්ථ තත්ථ නිවෙසනානි මාපෙතුං චිත්තං නාමෙන්ති, තා චතූසු කොණෙසු ඛාණුකෙ කොටෙත්වා වත්ථුම්හි ගණිත[3]මත්තෙන පරිච්ඡින්දන්ති සඛකුලානං සඛා දෙවතා තථා කරොන්ති, අස්සඛඛකුලානං අස්සඛා දෙවතා තථා කරොන්ති, කිං කාරණා? සඛානං හි එවං හොති: ඉධ මනුස්සා නිවෙසනං මාපෙන්තා පඨමං භික්ඛුසංඝං නිසීදාපෙත්වා මහලං වදාපෙස්සන්ති, අථ මයං සීලවන්තානං දස්සනං ධම්මකථං පඤ්ඤාච්ඡස්සජ්ජනං අනුමොදනං සොතුං ලභිස්සාම, මනුස්සා ච දානං දත්වා අම්හාකං පත්තිං දස්සන්තීති. අස්සඛා දෙවතාපි අත්තනො ඉච්ඡානුරූපෙන තෙසං පරිපන්ථං පයිරිතුං 'කථං ව සොතුං ලභිස්සාමාති තථා කරොන්ති, **තාවතිංසෙති**: යථා හි එකසඞ්ඛුලෙ එකං පණ්ඩිතමනුස්සං එකසඞ්ඛං ච විහාරෙ එකං බහුස්සුතං භික්ඛුං උපාදාය අස්සඛකුලෙ මනුස්සා පණ්ඩිතා අස්සඛවිහාරෙ භික්ඛූ බහුස්සුතානි සඤ්ඤා අබහුගණවජ්ජිනි, එවමෙව සක්කං දෙවරාජානං විස්සකම්මමව දෙව පුත්තං උපාදාය තාවතිංසා පණ්ඩිතාති සඤ්ඤා අබහුගණතො, තෙනාහ "**තාවතිංසෙති**"ති. **මයේ‍යථාපීති**: ආදිනා දෙවෙති තාවතිංසෙති සද්ධිං මන්තෙතීව විය සුනිධවස්සකාරා නගරං මාපෙන්තීති දස්සෙති. **යාවතා අරියානං ආයතනන්ති**: යත්තකං අරියමනුස්සානං ඔසරණට්ඨානං නාම අත්ථි, **යාවතා වණිප්පථාති**: යත්තකං වණිජානං ආහටභණ්ඩස්ස රාසිවසෙන කයවික්කයට්ඨානං නාම වාණිජානං වසනට්ඨානං වා අත්ථි, **ඉදං අග්ගනගරන්ති**: තෙසං අරියායතන වණිප්පථානං ඉදං නගරං අග්ගං

1. සී. II. අමච්චා. 2. සී. II. සතහත්ථමත්තෙ. 3. සී. II. විඝිත.

භවිස්සති ජේඨකං පාමොක්ඛං; **පුබ්බෙදනන්ති**: භණ්ඩපුටභෙදනඤ්ඤානං; භණ්ඩභණ්ඩිකානං මොචනඤ්ඤානන්ති වුත්තං හොති; සකලජම්බුදීපෙ අලඞ්කභණ්ඩමපි කි ඉධෙව ලභිස්සන්ති අඤ්ඤත්ථ විකකයං අගච්ඡන්තාපි[1] ඉධෙව විකකයං ගච්ඡිස්සන්ති, තස්මා ඉධෙව පුටං භින්දිස්සනතීති අත්ථො. ආයානමපිහි චතූසු මාරෙසු චත්තාරි සහායං එකන්ති එවං දිවසෙ දිවසෙ පඤ්ඤත්තසහස්සානි නත්ථ වුඤ්ඡිස්සන්ති, තානි සහායානි[2] ආයාතීති දස්සෙති, "**අඟඝිනෙ වා**"ති ආදිසු සම්භවවයත්ථෙ වා සද්දො, අඟඝිනා ච උද කෙන ච මිත්තුභෙදෙන ච නස්සිස්සතීති අත්ථො. තස්ස හි එකො කොඨාසො අඟඝිනා නස්සිස්සති නිබ්බාපෙතුම්පි න සක්කිස්සන්ති, එකං කොඨාසං ගඞ්ගා ගහෙත්වා ගමිස්සති, එකො ඉම්නා අකථිතං අමුස්ස අමුනා අකථිතං ඉමස්ස වදන්තානං පිසුණාවාචානං වසෙන භින්නානං මනුස්සානං අඤ්ඤමඤ්ඤං භෙදෙන විනාසිස්සති, එවං වත්වා භගවා පච්චූසකාලෙ ගඞ්ගාතීරං ගන්ත්වා කතමුඛධොවනො සික්ඛාචාරවෙලං ආගමයමානො නිසීදි. සුනීධවස්සකාරොපි අත්ථඞ්කං රාජා සමණස්ස ගොතමස්ස උපඨාකො සො අම්හෙ උපගතෙ පුච්ඡිස්සති සච්චං කිර පාටලිගාමං අගමාසි කිං තස්ස සන්තිකං උපසංකම්මිත්ථ න උපසංකම්මිත්ථාති, උපසංකම්මිම්හාති ච වුත්තෙ නිමන්තයිත්ථ න නිමන්තයිත්ථාති පුච්ඡිස්සති, න නිමන්තයිම්හා නි ච වුත්තෙ අම්හාකං දෙසං ආරොපෙත්වා නිග්ගණ්හිස්සති, ඉදවාපි මයං අක තඤ්ඤූ නගරං මාපෙම, සමණස්ස ඛො පන ගොතමස්ස ගතගතට්ඨානෙ කාලකණ්ණිසන්තා පටික්කමන්ති තං මයං නගරමඛිලං වාචාපෙස්සාමාති චින්තෙත්වා සත්ථාරං උපසංකම්ත්වා නිමන්තයිංසු. තෙන වුත්තං "**අථ ඛො සුනීධවස්සකාරී**"ති ආදි. **පුබ්බණ්හසමයන්ති**: පුබ්බණ්හකාලෙ; **නිවාසෙත්වා**ති: ගාමපවෙසනනීහාරෙන නිවාසනං නිවාසෙත්වා කාය බන්ධනං බන්ධිත්වා; **පත්තචීවරං ආදායා**ති: චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං හත්ථෙන ගහෙත්වා.

සීලවතෙනාති: සීලවතෙත්වා එත්ථ අත්තනො වසනට්ඨානෙ; **සඤ්ඤතෙනෙති**: කායවාචාචිත්තෙහි සඤ්ඤතෙ; **තාසං දාක්ඛිණාදිසෙති**: සංඝස්ස දින්නෙ චත්තාරො පච්චයෙ තාසං ඝරදෙවතානං ආදිස්ස[3] **පත්තිං** දදෙය්‍ය, **පූජිතා පූජයන්තීති**: ඉමෙ මනුස්සා අම්හාකං ඤාතකාපි න හොන්ති එවමපි නො පත්තිං දෙන්තීති ආරක්ඛං සුසංවිහිතං කරොථාති සුට්ඨු ආරක්ඛං කරොන්ති; **මානිතා මානයන්තීති**: කාලෙන කාලං බලිකම්මකරණෙන මානිතා එතෙ මනුස්සා අම්හාකං ඤාතකාපි න හොන්ති තථාපි චතුපඤ්චමාසන්තරං[4] නො බලිකම්මං කරොන්තීති මානෙන්ති උපන්නභාපරිස්සයා පාලෙන්ති; **තතො නන්ති** තතො තං පණ්ඩිතජාතිකං පුරිසං; **ඔරසන්ති**: උරෙ ඨපෙත්වා සංවඩ්ඪිතං; යථා මාතා ඔරසං පුත්තං අත්තකම්පති, උපන්නභාපරිස්සයහරණත්ථමෙව[5] **සස**

1. සී. II. & IH. ගච්ඡන්තාපි. 2. සී. III. සභයානිති.
3. සී. III ආදිසෙය්‍ය. 4. සී. I. චතුමාසඡමාසන්තරෙ.
5. සී. I. උපන්නභාපරිස්සයාවාරණත්ථමෙව.

යථා වායමති එවං අනුකම්පනත්ථි අත්ථං, **භද්‍රානි පස්සතීති**: සුන්දරානි පස්සති; **අනුමොදිත්වාති**: තෙහි තදූ පසුනපුඤ්ඤස්ස අනුමොදනවසෙන තෙසං ධම්මකථං කත්වා;[1] සුතීධවස්සකාරෝපි "යා තත්ථ දෙවතා ආසුං තාසං දක්ඛිණාදිසෙ"ති භගවතෝ වචනං සුත්වා දෙවතානං[2] පත්තිං අදාසු. **නං ගොතම නිත්ථංනාම අහොසීති**: තස්ස නගරස්ස යෙන වාරෙන භගවා නික්ඛමි තං ගොතමවාරං නාම අහොසි, ගහාය පන උත්තරණට්ඨං **ඔතිණ්ණඨානං**[3] ගොතමනිත්ථං නාම අහොසි, **පූරති**: පුණ්ණා; **සමතිත්තිකාති**: තටසමං උදකස්ස නිත්තා හරිතා, **කාකපෙය්‍යාති**: තීරෙ සිතකාකෙහි පාතුං සක්කුණෙය්‍යඋදකා; විහිපි පදෙහි උභතොකූලෙ[4] ජලපරිපුණ්ණභාවමෙව දස්සෙසි; **ඵ ඔපනති**: පාරගමනත්ථාය දූරානි සංඝාටෙත්වා ආණියෝ කොවෙත්වා කතං; **කුල්ලනති**: වෙළු නළාදිකෙ වලලිආදීහි බන්ධිත්වා කතං; **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං මහා ජනස්ස ගංගොදකමතිතස්සපි කෙවලං තරිතුං අසමත්ථතං අත්තනො පන භික්ඛුසංඝස්ස ච අතිගම්භීරච්ඡත්තං සංසාරමහණ්ණවං තරිත්වා ඨිතභාවඤ්ච සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අණ්ණවන්ති**: සබ්බත්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන යොජනමත්තා ගම්භීරස්ස විත්ථතස්ස ච උදකඨානස්ස එතං අධිවචනං; **සරන්ති**: සරිත්වාප ගමනතො ඉධ නදී අධිප්පෙතා; ඉදං වුත්තං හොති: යෙ ගම්භීරච්ඡත්තං සංසාරණ්ණවං තණ්හාසරිතඤ්ච තරන්ති තෙ අරියමග්ගසංඛාතසෙතුං කත්වාන **විසජ්ජ පල්ලලානි** අනාමසිත්වාව උදකහරිතානි[5] නින්නඨානානි. අයමිදි ඉදං අප්පමත්තකං උදකං තරිතුකාමෝ ඛුල්ලකන්ති ජනෝ **පබන්ධිනි** බන්ධිතුං ආයාසං ආපජ්ජති, **නිණ්ණා මෙධාවිනෝ ජනාති**: අරියමග්ගසඞ්ඛාතාය මෙධාය සමන්නාගතත්තා මෙධාවිනෝ බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච විනා එව ඛුල්ලෙන නිණ්ණා පරතීරෙ පතිට්ඨිතාති.

ඡට්ඨ සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **අධානමග්ගපවිපජ්ජෙසුනාති**: අධානසඞ්ඛාතං දීඝමග්ගං පටිපන්නා ගවජ්ජනෙනා හොති; **නාගසමාලෙනාති**: එවං නාමකෙන ථෙරෙන; **පච්ඡාසමණෙනාති**: අයං තදූ භගවතො උපඨාකො අහොසි තෙන නං පච්ඡාසමණං කත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි, භගවතො හි පඨම බොධියං වීසති වස්සානි අනිබද්ධා උපඨාකා අහෙසුං, තතො පරං යාව පරිනිබ්බාණා පඤ්චවීසතිවස්සානි ආයස්මා ආනන්දෙ ඨායාව උපඨාසි, අයං පන අනිබ්බුප්පඨාකකාලෙ, තෙන වුත්තං **"ආයස්මතා නාගසමාලෙන පච්ඡාසමණෙනා"**ති **මෙඛා පථන්ති**: විඛාභූතං මග්ගං; විඛා පථන්තිපි පඨන්ති.

---

1. කථෙත්වා. 2. සී. I. පෙතානං. 3. සී. I. II. අනොතිණ්ණත්තා.
4. සී. III. උභොකූලානං. 5. සී. I. & II. පරිත්තානි.

ආයස්මා නාගසමාලෝ අත්තනා පුබ්බේ තත්ථ කත[1]පරිචයත්තා උජුභාවස්ස සඤ්ඤාය වදති "අයං භන්තෙ භගවා මඤ්ඤා"ති. භගවා පන තදූ තස්ස සපරිස්සයභාවං ඤත්වා තත්‍රා අඤ්ඤං මඟ්ගං ගන්තුකාමෝ "අයං නාගසමාල මඤ්ඤා"ති ආහ. සපරිස්සයොති ච වුත්තෙ අසද්දහිත්වා භගවා න තත්ථ පරිස්සයොති වදෙය්‍ය තං තස්ස දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායාති සපරිස්සයොති න කථෙසි, නික්ඛන්තූ අයං මඤ්ඤා[2] ඉමිනා ගච්ඡාමාති වත්වා චතුත්ථවාරෙ න භගවා ඉමිනා මඤ්ඤෙන ගන්තූ ඉච්ඡති අයමෙව ච උජුමඤ්ඤා හඤ්ඤං භගවතෝ පත්තචීවරං දත්වා ඉමිනා මඤ්ඤෙන ගම්ස්සාමීති චින්තෙත්වා සත්ථු පත්තචීවරං ගහෙත්වා අසඤ්ඤාතෙත්තා භූමියං ඨපෙත්වා පච්චුපට්ඨිතෙන දුක්ඛසංවත්තනියෙන කම්මුනා චොදියමානෝ භගවතෝ වචනං අනාදියිත්වාව පක්කාමි තෙන වුත්තං **"අථ ඛෝ ආයස්මා නාගසමාලෝ භගවතෝ පත්තචීවරං තත්ථෙව ඡමායං නික්ඛිපිත්වා පක්කාමී"**ති. තත්ථ **භගවතෝ පත්තචීවර**න්ති: අත්තනෝ හත්ථගතං භගවතෝ පත්තචීවරං; **තත්ථෙවා**ති: තස්මිං යෙව මඤ්ඤෙ **ඡමායං** පඨවියං නික්ඛිපි[3] 'ඉදං තෙ භගවා පත්තචීවරං සචෙ ඉච්ඡථ ගණ්හථ යදි අත්තනා ඉච්ඡිතමඟ්ගං යෙව ගන්තුකාමත්ථා'ති අධිප්පායෝ. භගවාපි අත්තනෝ පත්තචීවරං සයමෙව ගහෙත්වා යථාධිප්පෙතං මඟ්ගං පරිපජ්ජි, **අනන්තරා මඤ්ඤෙ චොරා නික්ඛමිත්වා**ති: තදූ කිර පවත්තා පුරිසා එතං ලොහිතපාණිනෝ රාජාපරාධිනෝ හුත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා චොරිකාය ජීවිකං කප්පෙන්තා පාරිපන්ථිකභාවෙන රඤ්ඤා ආණාපථං පච්ඡින්දිස්සාමාති මඟ්ගසමීපෙ අරඤ්ඤෙ නිසීදන්ති, තෙ ථෙරං තෙන මඤ්ඤෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා අයං සමණෝ ඉමිනා මඤ්ඤෙන ආගච්ඡති අවලඤ්ජතඛ්බං මඟ්ගං වලඤ්ජෙති අම්හාකං අත්ථිභාවං න ජානාති හන්ද නං ජානාපෙස්සාමාති කුජ්ඣිත්වා ගන්තබ්බතො වෙගෙන නික්කමිත්වා සහසා ථෙරං භූමියං පාතෙත්වා හත්ථපාදෙහි කොට්ටෙත්වා මත්තිකාපත්තං වස්ස නිහදිත්වා චීවරං ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා පබ්බජිතත්තා නං න හනාම ඉතො පඨාය ඉමස්ස මඟ්ගස්ස පරිස්සයභාවං ජානාතීති තජ්ජෙස්සුං,[4] තෙන වුත්තං **"අථ ඛෝ ආයස්මතෝ**=පෙ=**විහෙඨෙස්සු"**න්ති. භගවාපි අයං තෙන මඤ්ඤෙන ගතෝ චොරෙහි බාධිතෝ මං පරියෙසිත්වා ඉදානෙව ආගමිස්සතීති ඤත්වා ථොකං ගන්ත්වා මඟ්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. ආයස්මාපි ඛෝ නාගසමාලෝ පච්චාගන්ත්වා සත්ථාරා ගහිතමඟ්ගමෙව ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෝ තස්මිං රුක්ඛමූලෙ භගවන්තං පස්සිත්වා උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා තං පවත්තිං සත්ථු ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං **"අථඛෝ ආයස්මා නාගසමාලෝ**=පෙ=**සංඝාටිඤ්ච විප්පකිරෙසු"**න්ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතෝ නාගසමාලස්ස අත්තනෝ වචනං අනාදියිත්වා අඛෙමන්තභාවෙන මඟ්ගගමනං අත්තනෝ ච ඛෙමන්තමඟ්ගගමනං විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

---

1. සී. I. ගත.
2. සී. I. පඤ්ඤා.
3. සී. II. නික්ඛිපිත්වා පඨාමි.
4. සී. I. විඝාසඤ්ඤිස්සුං.

තත්‍ථ **සඞ්ඛං වරන්**ති: සඟ වරනෙනා; **එකඤ්ඤා වස්**සන්ති: ඉදං තඤ්ඤෙව වෙවචනං; සඟ වසනෙනාති අත්‍ථෝ. **මිත්‍යස්සා අඤ්ඤඳ්ජනෙන වෙදගූ**ති: වෙදිතබ්බඤ්ඤෙන වෙදසංඛාතෙන චතුසච්චඅරියමග්ගඤ්ඤණෙන ගතත්තා අධිගතත්තා වෙදස්ස වා සකලස්ස ඤෙය්‍යස්ස වා පාරං ගතත්තා වෙදගූ, අත්තනෝ හිතං න ජානාතීති=අඤ්ඤඳ්, අවිච්චා ඛාලොති අත්‍ථෝ, තෙන අඤ්ඤඳ්ජනෙන **මිත්‍යස්සා** සහ වරණ්මතෙනත[1] මිසසිතොං; **විච්චා පජ්ජාති පාපක**න්ති: තෙන වෙදගූභාවෙන විච්චා ජානනෙනා පාපකං අහදදකං අත්තනෝ දුක්ඛාවහං පජහාති, පාපකං වා අකල්‍යාණං පුග්ගලං පජහාති, යථාහ:-**කොච්චා කිරපකොව නිනහගන**න්ති: යථා කොච සකුණෝ උදකමිස්සිතෙ කිරෙ උපනීතෙ විනා නොයං කිරමත්තසෙව පිවනතෝ කිරපකෝ නිනහඛානගමනෙනා නිනහගසංඛාතං උදකං පජහාති වජෙජති, එවං පණ්ඩිතෝ කිර ද්‍රුපසඤ්ඤපුග්ගලෙහි ඛානිසජ්ජා දිසු සහභූතොපි ආදරෙන තෙ පජහති න කදාචිපි සම්මිස්සා හොති.

සත්තම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

අට්ඨමෙ **විසාඛාය මිගාරමාතුයා නත්තා කාලං කතා හොති**: විසාඛාය මහාඋපාසිකාය පුත්තස්ස ධීතා කුමාරිකා කාලං කතා හොති, සා කිර වත්තසම්පන්නා සාසනෙ අභිපසන්නා මහාඋපාසිකාය ගෙහං පවිඨං භික්ඛුනං භික්ඛුනීනඤ්ච අත්තනා කාතබ්බවෙය්‍යාවච්චං පුරෙ භත්තං පච්ඡාභත්තඤ්ච අප්පමත්තා අකාසි, අත්තනෝ පිතාමහියා චිත්තානුකූලං පටිපජ්ජි, තෙන විසාඛා ගෙහතෝ බහි ගච්ඡන්තී සබ්බං තස්සා යෙව භාරං කත්වා ගච්ඡති, රූපෙන ච දස්සනීයා පාසාදිකා ඉති සා තස්සා විසෙසතෝ පියා මනාපා අහොසි, සා රොගාභිභූතා කාලමකාසි, තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන විසාඛාය මිගාරමාතුයා නත්තා කාලකතා හොති පියා මනාපා**"ති. අථ මහාඋපාසිකා තස්සා මරණෙන සොකං සණ්ඨාරෙතුං අසක්කොන්තී දුක්ඛී දුම්මනා සරීරනික්ඛෙපං කාරෙත්වා අපිනාම සත්ථුසන්තිකං ගතකාලෙ චිත්තස්සාදං ලභෙය්‍යන්ති භගවන්තං උපසඞ්කමි, තෙන වුත්තං "**අථ ඛො විසාඛා මිගාරමාතා**"ති ආදි. තත්‍ථ **දිවාදිවස්සා**ති: දිවසස්සාපි දිවා; **මඤ්ඤා**නිකෙ කාලෙති අත්‍ථෝ. භගවා විසාඛාය වට්ටාභිරතිං ඤානෙනා උපායෙන සොකතනුකරණත්‍ථං "ඉච්ඡෙය්‍යාසි නං විසාඛෙ"ති ආදිමාහ. තත්‍ථ **සාවකිනි**කාති: යත්තකා; තදූ කිර සත්තජනකොටියො සාවත්‍ථියං පටිවසන්ති තං සන්ධාය භගවා කිඛබහුකා පන විසාඛෙ සාවත්‍ථියා මනුස්සා **දෙවඝිකං** දිවසෙ දිවසෙ කාලං කරොන්තී"ති පුවජි; විසාඛා "**දසපි භගෙත**"ති ආදිමාහ. තත්‍ථ **තිණ්ණී**ති: තස්සා; අයමෙව වා පාඨො. **අභිවිත්තතා**ති: අසුඤ්ඤ; අථ භගවා අත්තනෝ අධිප්පායං පකාසෙන්තා "අපි නු ඛො කදාචි කරහචි අනල්ලවත්‍ථා වා

1. සී. II. මිගෙහත.

භවෙය්‍යාසි අනල්ලකෙසා වා"ති ආහ. නනු එවං සන්තෙ තස්සා සබ්බ කාලං සොකාභිභූතාය මතානං පුත්තාදීනං අමඞ්ගලූපචාරවසෙන උදකො රොහණේන අල්ලවත්ථාය අල්ලකෙසාය එව භවිතබ්බන්ති දස්සෙති, තං සුත්වා උපාසිකා සංවෙගජාතා "නො හෙතං භන්තෙ"ති පරික්ඛිපිත්වා පිය වත්ථුං විපපටිසාරතො අත්තනො චිත්තස්ස නිවත්තනභාවං යත්‍රූආරොවෙන්ති "අලං මෙ භන්තෙ තාව සම්බහුලෙහි පුත්තෙහි නත්තාරෙහි"ති ආහ. අථස්සා භගවා දුක්ඛං නාමෙතං පියවත්ථුනිමිත්තං යත්තකානි පියවත්ථූනි තත්තකානි දුක්ඛානි තස්මා සුඛකාමෙන දුක්ඛපරික්කූලෙන සබ්බතො පියවත්ථුතො චිත්තං විවෙචෙතබ්බන්ති ධම්මං දෙසෙන්තො "**යෙසං ඛො විසාඛෙ සතං පියානි සතං තෙසං දුක්ඛානි**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **සතං පියානී**ති: සතං පියායිතබ්බවත්ථූනි, සතං පියනත්තිපි කෙචි පඨන්ති, එත්ථ ච යස්මා එකතො පඨාය යාව දස[1] තාව සංඛ්‍යා සංඛෙය්‍ය පධානා, තස්මා "යෙසං දස පියානි දස තෙසං දුක්ඛානී"ති ආදිනා පාලි ආගතා, කෙචි පන "යෙසං දස පියානං දස තෙසං දුක්ඛාන"න්ති ආදිනා පඨන්ති, තං න සුන්දරං. යස්මා පන විසතිතො පඨාය යාවසතං තාව සංඛ්‍යා සංඛෙය්‍යපධානාව, තස්මා තත්ථාපි සංඛෙය්‍යපධානතං යෙව ගහෙත්වා "යෙසං ඛො විසාඛෙ සතං පියානි සතං තෙසං දුක්ඛානී"ති ආදිනා පාලි ආගතා, ඉබ්බෙඛසමපි ච "යෙසං එකං පියං එකං තෙසං දුක්ඛ"න්ති පාඨො, න පන දුක්ඛස්සාති. එතඤ්හි පකෙව එකරසා එකජ්ඣාසයා ච භාණවතො දෙසනා හොති, තස්මා යථාවුත්තනයාව පාලි වෙදිතබ්බා, **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: සොකපරිදෙවාදිකං චෙතසිකං කායිකං දුක්ඛං පියවත්ථුනිමිත්තං පියවත්ථුම්හි සති හොති අසති න හොතීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො ඤාත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තස්සත්ථෝ: යෙ ඤාතිභොගරොගසීලදිට්ඨිව්‍යසනෙහි ඵුට්ඨස්ස අනෙකා නිජ්ඣායනත්තස්ස බාලස්ස චිත්තසන්තාපලක්ඛණා කෙචි මුදුමජ්ඣාදි භෙදෙන යාදිසා තාදිසා **සොකා වා** තෙහි යෙව ඵුට්ඨස්ස කායසොසක හෙතුකස්ස සමුඤ්ඨාපකා **කෙචි** විපපලාපලක්ඛණා **පරිදෙවිතා** වා[2] අනිඨ ඵොට්ඨබ්බපරිහනකායස්ස කායපීළනලක්ඛණා **දුක්ඛා වා** තථා අවුත්තත්ථස්ස විකපපනත්ථෙන වාසදෙන ගහිතත්තා දෙමනස්සුපායාසාදයොපි නිස්සයභෙදෙන ච **අනෙකරූපා** නානාවිධා ඉමස්මිං සත්තලොකෙ දිස්සන්ති උපලබ්භන්ති, සබ්බෙපි එතෙ **පියං** පියජාතිකං සත්තසංඛාරං **පටිච්ච** නිස්සාය ආගම්ම පච්චයං කත්වා **පභවන්ති** නිබ්බත්තන්ති තස්මිං පන යථාවුත්තපියවත්ථුම්හි **පියෙ අසතෙ** පියභාවකරෙ ජඳරාගෙ පගිනෙ න කදාචිපි **එතෙ** සම්භවන්ති. වුත්තං හෙතං:–"පියතො ජායති සොකො=පෙ=පෙමතො ජායති සොකො"ති ආදි. තථා "පියා පහුතා කලහා විවාදා පරිදෙවසොකා සහ වජ්ජරෙහී"ති ච ආදි. එත්ථ ච **පරිදෙවිතා වා දුක්ඛා වා**ති: ලිඟවිපල්ලාසෙන වුත්තං, පරිදෙවිතානි වා දුක්ඛානි වාති වත්තබ්බෙ විභත්තිලොපෙ වා කතොති වෙදිතබ්බා. **තස්මා හි තෙ**

1. සී. II. සතං. 2. සී. II. පරිදෙවනා.

සුඛිනෝ විහරන්තීති: යස්මා පියපහූතා සොකාදයෝ යේසං නත්ථි තස්මා තෙ එව සුඛිනෝ විහරන්තීති ච නාම, කෙ පන තෙ? **යෙසං පියං නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ** යෙසං අරියානං සබ්බථා විතරාගත්තා න කත්ථචිපි සත්තලොකෙ ච පියං පියභාවෝ පුත්තොති වා භාතාති වා භගිනීති වා භරියාති වා පියං පියායනං පියභාවෝ නත්ථි, සංඛාරලොකෙපි එතං මම සන්තකං ඉමං ඉමිනාහං නාම සුඛං ලභාමි ලභිස්සාමීති පියං පියාය නං පියභාවෝ නත්ථි, **තස්මා අසොකං විරජං පත්ථයානො පියං න කයිරාථ කුහිඤ්චි ලොකෙති**: යස්මා ච සුඛිනො නාම විතදුක්ඛා විහරන්තාව කත්ථචිපි විසයෙ පියභාවෝ න හොති තස්මා අත්තනො යථාවුත්තසොකාභාවෙන **අසොකං** අසොකභාවං රාගරජාදිවිගමනෙන **විරජං** විරජභාවං අරහත්තං සොකස්ස වා රාගරජාදීනඤ්ච අභාවභූතභාවතො ච 'අසොකං විරජ'න්ති ලද්ධනාමං නිබ්බානං **පත්ථයානො** ඝාතෙතුකාමතා කුසලච්ඡන්දස්ස වසෙන පන ඡන්දජාතො කත්ථචි **ලොකෙ** රූපාදිධම්මෙ අත්තමනෝ සමථවිපස්සනාධම්මෙපි **පියං** පියභාවං පියායනං **න කයිරාථ** න උපපාදෙය්ය. වුත්තං හෙතං "ධම්මාපි ඛො භික්ඛවෙ පහාතබ්බා පගෙව අධම්මා"ති.

අට්ඨම සුත්තන වණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **ආයස්මාති**: පියවචනං; **දබ්බොති**: තස්ස ථෙරස්ස නාමං; **මල්ලපුත්තොති**: මල්ලරාජස්ස පුත්තොතා. සො හි ආයස්මා පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ කතාභිනීහාරෝ කප්පසතසහස්සං උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරතාය අම්හාකං භගවතො කාලෙ මල්ලරාජස්ස දෙවියා කුච්ඡියං නිබ්බත්තෙත්වා කතාධිකාරත්තා ජාතියා සත්තවස්සිකකාලෙ යෙව මාතාපිතරෝ උපසංකමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි, තෙපි පබ්බාජෙත්වා ආචාරෙ[1] සික්ඛාපෙත්වා තං නාභිරමිස්සතීති ඉඩෙව ආගමිස්සතීති අනුජානිංසු; සො සත්ථාරං උපසංකමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි, සත්ථාපිස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානි, තස්ස පබ්බජ්ජා[2] සමයෙ දින්නාඔවාදෙන භවත්තයං ආදිභූතං විය උපඨාසි, සොපි විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඛුරග්ගෙ යෙව අරහත්තං පාපුණි. යං කිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං නිස්සෙසං විජ්ජාචරණසම්පදාය පරිසමිඨිතං, ඡ අභිඤ්ඤා නවලොකුත්තරධම්මාති එවමාදිකං සබ්බං අධිගතත්තා අසීතියා මහාසාවකෙසු අඛ්ඛාතරෝ අහොසි. වුත්තං හෙතං තෙන ආයස්මතා:-"මයා ඛො ජාතියා සත්තවස්සෙන අරහත්තං සච්ඡිකතං යං කිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං සබ්බං තං අනුප්පත්තං මයා"ති ආදි. **යෙන භගවා තෙනුපසංකමීති**: සො කිර ආයස්මා එකදිවසං රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භගවතො වත්තං දස්සෙත්වා දිවාඨානං ගන්ත්වා උදකං කුම්භතො ගහෙත්වා පාදෙ පක්ඛා

1. සී. I. අරහත්තෙන.
2. සී. I. තවපමඤ.

ලෙවා හත්තානි ඵිනිං කත්වා වම්මඛණ්ඩං පඤ්ඤපෙත්වා නිසින්නෝ කාලපරිවෙජ්දං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජි, අථායස්මා යථාකාල පරිවෙජ්දං සමාපත්තිතෝ වුට්ඨහිත්වා අත්තනෝ ආයුසංඛාරෙ ඔලොකෙසි, තත්ථ තෙ පරික්ඛිණා කතිපයමුහුත්තකාලා උපඨහිංසු, සො චින්තෙසි: නා ඛෝ මෙතං පතිරූපං යමහං සත්ථු අනාරොචෙත්වා සබ්බථා වාරිතෝ අවිදිතෝ ඉධ යථානිසින්නොව පරිනිබ්බායිස්සාමි[1] යන්නූනාහං සත්ථාරං උපසංකම්මිත්වා පරිනිබ්බාණං අනුජානාපෙත්වා සත්ථු වත්තං දස්සෙත්වා සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවදස්සනත්ථං මයහං ඉඛානුභාවං පකාසෙන්තොා[2] ආකාසෙ නිසීදිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පරිනිබ්බායෙය්‍යං, එවං සන්තෙ යෙ මයි අස්සඛා අප්පසන්නා තෙසම්පි පසාදෙ උප්පජ්ජිස්සති තදස්ස තෙසං දිඝරත්තං හිතාය සුඛායාති එවඤ සො ආයස්මා චින්තෙත්වා භගවන්තං උපසංකම්මිත්වා සබ්බන්තං තථෙව ආරොසි. තෙන වුත්තං **"අථ ඛො ආයස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසංකමී"**ති ආදි. තත්ථ **පරිනිබ්බාණකාලො** මෙති: භගවා මයහං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බාණකාලො උපඨිතොා තමහං භගවතොා ආරොචෙත්වා පරිනිබ්බායිතුකාමොමෙතීති දස්සෙති. කෙචි පනාහු: න තාව ථෙරෝ ජිණ්ණො න ච ගිලානොා පරිනිබ්බාණාය ච සත්ථාරං ආපුච්ඡති, නාපීදං කාරණං; මෙත්තියභුම්මජකා භික්ඛූ පුබ්බෙ මං අමූලකෙන පරාජිතෙන අනුබන්ධෙසුං, තස්මිං අධිකරණෙ වූපසන්තෙපි අක්කොසනත්ථි යෙව තෙසං සද්දඝ්ඨිත්වා අඤ්ඤෙපි පුථුජ්ජනා මයි අගාරවං පරිභවං[4] ව කරොන්තීති ඉමව දුක්ඛභාරං නිරත්ථකං වඝ්ඨිත්වා කිං පයොජනං තස්මාහං ඉදානි යෙව පරිනිබ්බායිස්සාමීති සන්නිට්ඨානං කත්වා සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා, තං අකාරණං. නහි ඛීණාසවා අපරික්ඛිණෙ ආයුසංඛාරෙ පරෙසං අපවාදදිභයෙන පරිනිබ්බාණාය චෙතෙන්ති වායමන්ති[5] නව පරෙසං පසංසාදිහෙතු චිරං තිට්ඨන්ති අථඛො සරසෙනෙව අත්තනොා ආයුසංඛාරස්ස පරික්ඛයං ආගමෙන්ති. යථාහ:-

"නාභිකඞ්ඛාමි මරණං නාභිකඞ්ඛාමි ජීවිතං
කාලඤ්ච පති කඞ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකොා යථා"ති.

භගවාපිස්ස ආයුසංඛාරං ඔලොකෙත්වා පරික්ඛිණභාවං ඤත්වා **"සස්ස දුනි ත්වං දබ්බ කාලං මඤ්ඤසී"**ති ආහ. **චෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වාති:** ආකාසං අභිරුහන්ත්වා; වෙහාසං ගන්ත්වාති අත්ථො, අභිසද්දයොගෙන හි ඉදං උපයොගවචනං; අත්ථො පන භුම්මවසෙන වෙදිතබ්බා, වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා කිං අකාසීති ආහ **"ආකාසස්ස අන්තලික්ඛෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා"**ති ආදි. තත්ථ **තෙජෙඛාතුං සමාපජ්ජිත්වාති:** තෙජොකසිණචතුත්ථජ්ඣානසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා; ථෙරෝ හි තදු භගවන්තං වන්දිත්වා නිකඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා එකමන්තං ඨිතොා භගවා කපපස්ස

1. සී. I. පරිනිබ්බායිස්සීති 2. විභාවෙන්තොා. 3. සී. I. තවෙති.
4. සී. II. පරිභවං. 5. සී. II. භවයන්ති.

සහස්සං තුමෙහගි සඞ්ඝං තත්ථ තත්ථ වසනෙනා පුඤ්ඤානි කරොනෙනා ඉම මෙවත්ථං සඞ්ඝාය අකාසිං, සඞ්ඝාමථෙනා අජ්ජ මත්ථකං පත්තෙනා ඉදං පච්ඡිම දස්සනන්ති ආහ. යෙ තත්ථ පුථුජ්ජනභික්ඛූ සොතාපන්නාසකදාගාමිනොා ච තෙසු එකච්චානං මහන්තං කාරුඤ්ඤං අහොසි, එකච්චෙ ආරොද්ධ නප්පත්තා අහෙසුං. අථස්ස භගවා චිත්තාචාරං ඤත්වා තෙන හි දබ්බ මයඞ භික්ඛුසංඝස්ස ච ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙහීති ආහ. තාවදෙව සබ්බා භික්ඛුසංඝා සන්නිපති. අථායස්මා දබ්බා 'එකොපි හුත්වා බහුධා හොති'ති ආදිනා නයෙන ආගතානි සාවකසාධාරණානි සබ්බානි පාටිහාරියානි දස්සෙත්වා පුන ච භගවන්තං වන්දිත්වා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වං අභිනිම්මිණිත්වා තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසිදිත්වා තෙජොා කසිණසමාපත්තියා පරිකම්මං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය සරීරං ආවජ්ජිත්වා පුන සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සරීරඣාපනතෙජොධාතුං අධිට්ඨහිත්වා පරිනිබ්බායි, සහ අධිට්ඨානෙන සබ්බා කායො අග්ගිනා ආදිත්තෙනා අහොසි, ඛණෙනෙව ච සො අග්ගි කපල්ලඞ්ගානඞ්ගි විය අණුමත්තම්පි සඞ්ඛාරගතං මසිමත්තම්පි තත්ථ කිඤ්චි අනවසෙසෙනෙනා අධිට්ඨානබලෙන ඣාපෙත්වා නිබ්බායි. තෙන වුත්තං "**අථඛො ආයස්මා දබ්බො මල්ල පුත්තොා**"ති ආදි. තත්ථ **වුට්ඨහිත්වා පරිනිබ්බායීති**: ඉඞ්ඝිත්තනතො වුට්ඨහිත්වා භවඞ්ගවිත්තෙන පරිනිබ්බායි, **ඣායමානස්සා**නි: ජාලියමානස්ස; **ඩය්හ මානස්සා**නි: තස්සෙව වෙවචනං, අථවා **ඣායමානස්සා**නි: ජාලා පවත්තිඛණං සඤ්ඤාය වුත්තං; **ඩය්හමානස්සා**නි: විතච්චිකඛන්ධාරඛණං, **ජාලිකා**නි: භස්මං; **ඔඝිනි**: අඤ්ඡනං;[1] **න පඤ්ඤායිත්ථා**නි: න පඤ්ඤායි; අධිට්ඨානබලෙන සබ්බං ඛණෙනෙව අනන්තරධායිත්වා අථො, කස්මා පන එතෙරා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙසි, නනු භගවතා ඉද්ධි පාටිහාරියකරණං පටික්ඛිත්තන්ති න වොදෙතබ්බමෙතං, ඝිනිනං සම්මුඛා පාටිහාරියකරණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා, තව ඛො භික්ඛුබන්ධනවසෙන න ප නෙවං අධිට්ඨානවසෙන, අයං පන ආයස්මා ධම්මසාමිනා ආණත්තොා පාටිහාරියං දස්සෙසි. **එතමත්ථං විදිත්වා**නි: එතං ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස අනුප්පදපරිනිබ්බාණං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථපරි දීපනං ඉමං උදුනං උදුනෙසි.

තත්ථ **අභෙදි කායොා**නි: යො සබ්බො භූතුපාදායපභෙදෙ වතු සන්තතිරූපකායො යො භිජ්ජි, අනවසෙසතො ඔයහි නසි අනන්තරධායි අනුප්පත්තිධම්මතං ආපජ්ජි, **නිරුද්ධි සඤ්ඤූ**නි: රූපායතනාදිගොචර තාය රූපසඤ්ඤූදිභෙදා සබ්බාපි සඤ්ඤූ අප්පවත්තිකෙන නිරොධෙන නිරුජ්ඣි, **වෙදනා සීති භවිංසු සබ්බා**නි: විපාකවෙදනා කිරියවෙදනාති සබ්බාපි වෙදනා අප්පවත්තිකනිරොධෙන නිරුඛිත්තා අණුමත්තනසාසවි වෙදනාදරථස්ස අභාවතො[2] සීතිභූතා අහෙසුං. කුසලාකුසලවෙදනාදි සබ්බාපි වෙදනා පන අරහත්තඵලඛණෙ යෙව නිරොධං ගතා; විඝි රතිංසූතිපි පඨන්ති. අසන්තා නිරුඛා අහෙසුන්ති අත්ථො. **වූපසමිංසු**

1. සී. II. කජ්ජලං. 2. සී. II. අභාවෙන.

සංඛාරානි: විපාකකිරියප්පභෙදා සබ්බෙපි ඵස්සාදයෝ සංඛාරක්ඛන්ධධම්මා අප්පවිසඤ්ඤිකනිරොධෙනෙව නිරුද්ධත්තා විසෙසෙනෙව වූපසම්මිංසු. **විඤ්ඤාණං අත්ථමාගමාති**: විඤ්ඤාණං විපාකකිරියප්පභෙදං සබ්බං අප්පවිඤ්ඤිකනිරොධෙනෙව අත්ථං විනාසං උපවෙජ්දං ආගමා ආගච්ඡි, ඉති භගවා ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස පඤ්චන්නම්පි ඛන්ධානං පුබ්බෙ යෙව කිලෙසාභිසංඛාරූපාදානස්ස අනවසෙසතො නිරුද්ධත්තා අනුප්පාදනො විය ඤාතවෙදසො අප්පවිසඤ්ඤිකනිරොධෙන නිරුද්ධභාවං නිස්සාය පිතිවෙගච්ඡඤං උදානං උදානෙසීති.

නවම සුත්තන වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති**: භගවා රාජගහෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ජනපදචාරිකං චරන්තො අනුක්කමෙනෙව සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනෙ විහරන්තො යෙසං භික්ඛූනං ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස පරිනිබ්බාණං අපච්චක්ඛං නෙසං පච්චක්ඛං කත්වා දස්සෙතුං යෙපි ච මෙහනියභූමිඅජ්ඣොහි කතෙන අභූතෙන අබ්භාචික්ඛනෙන ථෙරෙ ගාරවරහිතා පුථුජ්ජනා තෙසං ථෙරෙ බහුමානුප්පාදනත්ථං ච ආමන්තෙසි. තත්ථ **තත්‍රාති**: වචනසඤ්ඤපනෙ නිපාතමත්තං, **ඛොති**: අවධාරණෙ, තෙසු **තත්‍රාති** ඉමිනා භාවා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති තෙසං පදූනං වුච්චමානතං යෙව ජොතෙති, **ඛොති** පන ඉමිනා ආමන්තෙසි යෙව නාසස ආමන්තනෙන කොචි අන්තරායො අහොසීති ඉමමත්ථං දස්සෙති, අථවා **තත්‍රාති** තසමිං ආරාමෙ, **ඛොති** වචනාලංකාරෙ නිපාතො; **ආමන්තෙසීති**: අහාසි, කස්මා පන භගවා භික්ඛූ යෙව ආමන්තෙසීති? ජෙට්ඨතා සෙට්ඨතා ආසන්නතා සබ්බකාලං සන්නිහිතත්තා ධම්මදෙසනාය විසෙසතො භාජනභූතත්තා ච, **භික්ඛවොති**: තෙසං ආමන්තණාකාර වචනං;[1] **භදන්තෙනති**: ආමන්තිතානං භික්ඛූනං ගාරවෙන සත්ථුපටිවචනදානං, තඤ්ච **භික්ඛවොති** වදන්තො භගවා තෙ භික්ඛූ ආලපති, **භදන්තෙනති** වදන්තා තෙ පච්චාලපන්ති, අපිච **භික්ඛවොති** ඉමිනා කරුණාවිපඨාර සොමමුදයනයනනිපාතපුබ්බඞ්ගමෙන වචනෙන තෙ භික්ඛූ කම්මට්ඨාන මනසිකාරධම්මපච්චවෙක්ඛණාදිතො නිවත්තෙත්වා අත්තනො මුඛාභිමුඛෙ කරොති, **භදන්තෙනති** ඉමිනා සත්ථරි ආදරබහුමානගාරවදීපනවචනෙන තෙ භික්ඛූ අත්තනො සුස්සූසනං ඔවාදපටිග්ගහගාරවභාවඤ්ච පකාසෙදෙන්ති, **භගවතො පච්චස්සොසුන්ති**: තෙ භික්ඛූ භගවතො වචනං පටිඅස්සොසුං, සොතුකාමතං ජනෙසුං, **එතදවොචාති**: භගවා ඉදානි වක්ඛමානං සකලං සුත්තං අභාසි, **දබ්බස්ස භික්ඛවෙ මල්ලපුත්තස්සාති** ආදි අනන්තර සුත්තෙ වුත්තත්ථමෙව, **එතමත්ථන්ති**: ආදිසුපි අපුබ්බං නත්ථි, අනන්තර සුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, ගාථාසු පන **අසොඝන්තහනස්සාති**:

---

1. සී. I. දස්සනං.

අයෝ හඤ්ඤතීති එතෙනාති අයොඝනං; කම්මාරානං අයොකූටං අයෝ මුඞ්ගරෝ ච, තෙන අයොඝනෙන හනතස්ස පහටස්ස; කෙචි පන අයොඝනහනස්සාති ඝනඅයොපිණ්ඩං හනතස්සාති අත්ථං වදන්ති, එවං සතිපි පෙළි නිපාත මත්තං. **ජලතෝ ජාතවෙදස්සෝති**: ඛිය්‍යමානස්ස අග්ගිස්ස; අනාදරෙ එතං සාමිවචනං. **අනුපුබ්බූපසන්තස්සාති**. අනුක්‍රමෙන උපසන්තස්ස වික්ඛාතස්ස නිරුද්ධස්ස; **යථා න ඤායතෙ ගතීති**: යථාස්ස ගති න ඤායති; ඉදං වුත්තං හොති. අයොමුඝිකූටාදිනා පහටස්ස අයොඝනෙන හතස්ස සංහතස්ස කංසභාජනාදිගතස්ස වා ජලමානස්ස අග්ගිස්ස තථා උපපත්තිආදිසු වා සද්දස්ස අනුක්‍රමෙන උපසන්තස්ස සුවූපසන්තස්ස දසසු දිසාසු[1] න කත්ථචි ගති පඤ්ඤායති පච්චයනිරොධෙන අප්පවත්තිසභාවනිරුද්ධත්තා, **එවං සම්මා විමුත්තානං** ඤාණං. සම්මා හෙතුනා ඤායෙන නදඛවිකඛිඛනවිමුත්තී පුබ්බභාගෙන අරියමග්ගෙන චතූහිපි උපාදානෙහි ආසවෙහි ච විමුත්තත්තා සම්මා විමුත්තානං; තතො එව කාමපපඩ්ඩිසංඛාතකාමොඝං භවොඝාදිභෙදං අවසිඤ්ඤං ඔඝං ච තරිත්වා ඨිතත්තා **කාමඛණ්ඩොඝතාදිනං** සුත්ථු පටිපජ්ජනසමඛිතසඛ්ඛකිලෙසවිපඤ්ඤිතත්තා කිලෙසාභිසංඛාරවසෙන ච අකම්පනියතාය අචලං අනුප්පාදිසෙසනිබ්බාණසංඛාතං සබ්බසංඛාරූපසමං සම්පාපුණනානං අධිගතානං බිණාසවානං **ගති** දෙවමනුස්සාදිභෙදපු ගතිසු අයං නාමාති පඤ්ඤුපෙතබ්බතාය අභාවතා **පඤ්ඤුපෙතුං න සක්කා** න උප **ලබ්භති**, යථාවුත්තඤාතවෙදෙ විය අපඤ්ඤත්තිකභාවමෙව ඤාපෙතුං අත්ථො.

දසම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච අට්ඨම වගග වණ්ණනා.

එත්තාවතා ච:-

"සුවිමුත්තවිත්ත වොදානෝ[2] දෙවදානවමානිතෝ,
පච්ඡිමභවසන්තානෝ පිතිසංවෙගදීපනෝ.

සබ්බමදන නිරතෝ උපාදානක්ඛයාවහෝ,[3]
තත්ථ තත්ථ උදානෙන උදානෙසි විනායකෝ.

තෙ සබ්බ එකතෝ කත්වා ආරොපෙනෙතෙහි සඞ්ගහං,
උදානමිති සඞ්ගීතං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි යං.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං පොරාණට්ඨකථානයං,
නිස්සාය යා සමාරබ්ධා අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

1. සී. I. අංසාසු. 2. සී. I. II. ඔවාදනෝ. 3. සී. III & IV. ඛයාවහෝ.

යා තත්ථ පරමත්ථානං සුත්තනෙත්තසු යථාරහං,
පකාසනා **පරමත්ථදීපනී** නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිබ්බානං අනාකුලවිනිච්ඡයා,
චතුත්තිංසපමාණාය පාලියා භාණවාරතො.

ඉති තං සංඛරොනෙතන යං තං අධිගතං මයා,
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔහාසෙත්වා විසුද්ධාය සීලාදිපරිපත්තියා,
සබ්බෙපි දෙතිනො හොනතු විමුත්තිරසභාගිනො.

චිරං තිඨතු ලොකසමිං සම්මා සම්බුද්ධසාසනං,
තසමිං සගාරවා නිච්චං හොනතු සබ්බෙපි පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන දෙවොපි ජගතීපති,
සද්ධම්මනිරතො ලොකා ධම්මෙනෙව පසාසතූති.

බදරනිජ්ඣිභාරවාසිනා ආචරිය ධම්මපාලත්ථෙරෙන කතා

උදානස්ස අට්ඨකථා සමත්තා.

නිබ්බානපච්චයො හොතු.

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා.

INDEX.

පිටුඞ්කානි.

අකසිරලාභී 156
අකාරකා 174
අකාලො ඛො තාව බාහිය 59
අකිඤ්චලාභී 156
අකුසලා 146
අකුසලානං ධම්මානං පහානාය 156
අක්කොසන්ති 74
අක්කොසො ච ජිනො 125
අගාරසමා 69, 116, 206
අගාරං අජ්ඣාවසතා 206
අග්ගිනො වා 280
අග්ගිං ජුහන්ති 50
අඤ්ඤිනා 79
අචක්ඛුකා 227
අචලො සුපතිට්ඨිතො 126
අවිරපක්කනනස්ස 63
අච්චයෙන 25
අච්චාධාය 268
අච්ඡරියං 84
අච්ඡරියං භන්තෙ 184, 185, 222
අච්ඡරියං වත භො 146
අච්ඡවල්ලි වටං 242
අච්ඡාදිකා 267
අජපාලකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ 43
අජපාලකෙ චෙතියෙ 43
අජාතං අභූතං අකතං අසඞ්ඛතං 262
අජ්ඣත්තරතො 219
අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො
අභිඤ්ඤාවෙමිච අත්තසම්භවං 220
අජ්ඣත්තං 126, 249
අජ්ඣත්තං සුවිකප්පිතා අසෙසා 233
අජ්ඣබ්සි 208
අජ්ඣාපන්නා 243

පිටුඞ්කානි.

අඤ්ඤතරස්ස පරිබ්බාජකස්ස 77
අඤ්ඤතරා දෙවතා 116
අඤ්ඤතරිස්සා ගණ්ඨිකාය 234
අඤ්ඤතරෙ 35, 39, 116
අඤ්ඤතරෙ ගොපාලකො 161
අඤ්ඤතරෙ භික්ඛූ 109
අඤ්ඤතරෙ රාජා අහොසි 228
අඤ්ඤතරං 107
අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං 161
අඤ්ඤතරං සමාධිං 164
අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා 130, 164
අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා
භගවතො සක්කාරං අසහමානා 172
අඤ්ඤතිත්ථියා පන පරිබ්බාජකා
අසක්කතා හොන්ති-පෙ-
රොහෙන්ති විහෙඨෙන්ති 74
අඤ්ඤතිත්ථියා භික්ඛවෙ 227
අඤ්ඤත්‍රෙව භගවතා 211
අඤ්ඤත්‍රෙව භික්ඛු සඞ්ඝා 211
අඤ්ඤථාභාවී 140
අඤ්ඤථා භාවීභවිස්සතෙතා 140
අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤෙසු 247
අඤ්ඤතං 42
අඤ්ඤතිපි එවරූපානි සහත
පුත්තානි 104
අඤ්ඤය 55
අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං 227
අඤ්ඤිංසු 174
අට්ඨියමානො 115
අඤානං 199
අඹිමෙ භික්ඛවෙ මහාසමුද්දෙ 199

පිටඩකානි.
අඩ්ඪයමරතනං 164
අණුමත්තෙනපි වජ්ජේසු භය
දස්සාවී 149, 151
අණණවං 281
අතික්කන්තමානුසකාය 134
අතික්කන්තමානුසකෙන 48
අතිධාවන්ති එකෙ 235
අතිරෙවති 196
අතිවත්තති 46
අතිවෙලං 243
අතුලං සම්භවං 220
අත්තනා 65
අත්තනො අනෙකෙ පාපකෙ
අකුසලෙ ධම්මෙපහිනෙ 223
අත්තනො කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිං
පච්චවෙක්ඛමානො 210
අත්තනො උපසමං 181
අත්තනො උපසමං පච්චවෙක්ඛ
මානො 182
අත්තනො ච පවිවෙකං විදිත්වා 168
අත්තනො සුඛමෙසානො
පෙච්චසො න ලභතෙ සුඛං 73
අත්තහරස්ස 134
අත්තමනො 103
අත්තමනො අහොසි 229
අත්තසම්භවං 220
අත්තා 230
අත්ථකාමා 55
අත්ථකාමෙන 121
අත්ථකාමෙ 137
අත්ථවසං 108
අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියා 209
අත්ථාය 217
අත්ථි 258
අත්ථිනුඛො නෙ 183
අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතනං 259
අත්ථොනත්ථි ජනං ලපෙතවෙ 111
අත්ථං 173
අත්ථං න ජානන්ති 227
අථ 25, 55, 65, 103, 189
පිටඩකානි.
අථ එතංපිසාවච පඤ්කුලචානි
වත්තති 46
අථකෙවලකප්පං දෙවතෙ ලොකෙ
අරහන්තො වා අරහත්ත
මග්ගං වා සමාපන්නා 55
අථ ඛො අච්චරපඤ්කන්තස්ස භග
වතො බාහියං දාරුචීරියං ගාවී
තරුණ වච්ඡා අධිපතිත්වා
ජීවිතා වොරොපෙසි 63
අථ ඛො අච්චරපඤ්කන්තං සුපප
බුද්ධං කුසිං ගාවිතරුණ වච්ඡා
ඩෙනු අධිපාතෙත්වා ජීවිතා
වොරොපෙසි 193
අථ ඛො අජපාලකො 44
අථ ඛො ආඤ්ඤතරො 35
අථ ඛො ආයස්මා නන්දෙ-පෙ-
එතස්මා පච්ඡිස්සවා 118
අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දෙ-පෙ-
භික්ඛූ සඤ්ඤා ච 239
අථ ඛො ආයස්මතො මහාකස්ස
පස්ස එතදහොසි 133
අථ ඛො ආයස්මතො මෙඝියස්ස 146
අථ ඛො ආයස්මතො-පෙ-
විහෙඨෙසුං 282
අථ ඛො ආයස්මතො සඞ්ඝාම
ජිස්ස පුරාණදුතියිකා 48
අථ ඛො ආයස්මා දබ්බො මල්ල
පුත්තො 287
අථ ඛො ආයස්මා නාගසමාලො
-පෙ-සඤ්ඤාවිව විපඨාලෙසුං 282
අථ ඛො ආයස්මා දබ්බො මල්ල
පුත්තො යෙන භගවා තෙනුප
සඞ්කමි 286
අථ ඛො බාහියස්ස දාරුචීරියස්ස
පුරාණ සාලොහිතා දෙවතා 55
අථ ඛො බාහියස්ස-පෙ-ආසවෙහි
චිත්තං විමුච්චි 62
අථ ඛො භගවතො රහොගතස්ස 168
අථ ඛො භගවා 72

පිණ්ඩකානි.

අථ ඛො භගවා අත්තනො පපඤ්ච සඤ්ඤා සඞ්ඛා පහානං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි 249

අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි 129

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං නන්දං බාහාය ගහෙත්වා-පෙ- කකුධෝ පාදුනි 114

අථ ඛො භගවා ඉමං උදානං උදානෙසි 180

අථ ඛො භගවා එතමත්ථං විදිත්වා 262, 264

අථ ඛො භගවා තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙන තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨහිත්වා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙසි 138

අථ ඛො භගවා-පෙ-තෙනුප සඞ්කමි 69

අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය සද්ධිං භික්ඛු සඞ්ඝෙන යෙන ආචසථාගාරං තෙනුපසඞ්කමි 272, 275

අථ ඛො භගවා-පෙ-පඤ්ඤාමි 63

අථ ඛො භගවා-පෙ-පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාථ 199

අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හ සමයං-පෙ-භද්දසාලමූලෙ 167

අථ ඛො භගවා සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා-පෙ-පරිනිබ්බුතො භික්ඛවෙ බාහියො දරු චීරියො 64

අථ ඛො භගවා සාවත්ථියං යථාභිරන්තං විහරිත්වා යෙන වෙසාලී තෙනාච රිකං පක්කාමි 122

අථ ඛො භික්ඛවෙ සො රාජා-පෙ- අත්තමනො අහොසි 228

පිණ්ඩකානි.

අථ ඛො රාජා පසෙනදිකොසලො -පෙ-පියතරෙ 184

අථ ඛො විසාඛාමිගාරමාතා 283

අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ-පෙ- අනන්තරහිතා භවෙත්ථ සොතාපත්තිඵලෙ 175

අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ කාමෙසු විහරන්ති 243

අථ ඛො සම්බහුලා-පෙ-නිහීන කම්මා මනුජාපරඤ්ච 174

අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසංකම්මිංසු -පෙ-විහෙඨයන්ති 75

අථ ඛො සුනීධවස්සකාරා 280

අථ ඛො සුප්පබුද්ධො කුසී දිට්ඨධම්මා පත්තධම්මා 191

අථ ඛො සොණස්ස උපාසකස්ස කුටිකණ්ණස්ස රහොගතස්ස -පෙ-පඤ්ඣාපෙතු මං භන්තෙ අය්‍යා මහාකච්චානා 206

අථ රූපා අරූපා ච සුඛ දුක්ඛා පමුච්චති 65

අථස්ස කඞ්ඛා වපයන්ති සඛා 30

අථස්ස විඤ්ඤූපනියා 209

අදස්සනං මච්චුරාජස්ස ගච්ඡෙ 215

අද්දස 110, 198

අද්දසා ඛො ආයස්මා මහා මොග්ගල්ලානො තං පුග්ගලං දුස්සීලං 198

අද්දසා ඛො භගවා 42

අද්දසා ඛො භගවා-පෙ-ඉමිනා සුඛිං 50

අද්දසා ඛො භගවා-පෙ-මොහ ජෙහිපි 139

අද්දසා ඛො සක්කා දෙවා නම්මෙ-පෙ-අද්දසි 132

අද්දසා ඛො සුප්පබුද්ධො කුසී -පෙ-තඤ්චෙව එකමන්තං නිසීදි අහම්පි ධම්මං සොස්සාමි 188

අඳ්ධානමග්ගපරිපන්නා 281

පිටුඅංකානි.

අධම්මං 228
අධිවිත්තෙ මනුයුත්තෙනා 169
අධිවිත්තෙ ච ආයොගෙ 170
අධිචෙතසො 171
අධිපතිත්වා 63
අධිපාතකා 237
අධිවාසයෙ 176
අධිවාසෙති 82
අධිවාසෙතු භන්තෙ භගවා ආවසථාගාරං 271
අධිවාසෙස් 162
අධිවාසෙන්තො 110
අධො 241
අධො විපපමුත්තෙනා 241
අනගාරියං 69, 116
අනගාරියං පබ්බජෙය්‍යං 206
අනඤ්ඤපොසී 42
අනඤ්ඤපොසිනො 134
අනත්තං 261
අනත්තසඤ්ඤාණානි 158
අනත්තසඤ්ඤී අසම්මාන සම්භාතං පාපුණාති 158
අනත්තා 143
අනභිරතො 111
අනයං 238
අනවකාසො 199
අනාගාමී 204
අනාදියිත්වා 164
අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ 37
අනාසවං 118
අනිකඩ්ඪනාධුරෙ 156
අනිච්චසඤ්ඤිනො 157
අනිච්චසඤ්ඤිනො මෙඛිය අනත්තසඤ්ඤි සණ්ඨානි 158
අනිච්චා 143
අනිපඵලා 256
අනිසසිතස්ස චලිතං නත්ථි 264
අනිසං 247
අනුකම්පකෙන 121
අනුගතා 158

පිටුඅංකානි.

අනුගහතෙ 159
අනුඝිතා 216
අනුධම්මචාරිනො 218
අනුධම්මං 64
අනුපාදය 62
අනුපාදය ආසවෙහිචිත්තං විමුච්චි 241
අනුපුබ්බකිරියාය 202
අනුපුබ්බනිනෙනා 200
අනුපුබ්බපටිපදය 202
අනුපුබ්බවිහාරී තත්ථ සො 251
අනුපුබ්බ සික්ඛාය 202
අනුපුබ්බූපසන්නස්ස 289
අනුපුබ්බෙන 167
අනුමොදිත්වා 184, 281
අනුලොම පටිලොමං 33
අනුලොමං 25
අනුසාවණෙන 211
අනුසික්ඛතො 234
අනූපඝාතො 170
අනූපවාදෙ 170
අනෙකපරියායෙන 240
අනෙකබ්‍යඤ්ජනො 132
අනෙකසූපෙ 132
අනෙකසූපරස බ්‍යඤ්ජනො 132
අනෙකෙපි ච කුසලෙ ධම්මෙ 223
අනෙකෙහි ඣානාපෙහි 138, 139
අනෙකරූපා 284
අනෙජමසොකං 192
අනෙලගලාය 209
අනොකඝාරී 137
අනොකඝාරී අමමො නිරාසො 137
අන්තරඝරං පවිඨම්හ 59
අන්තරඝරෙ හිමපාතසමයෙ 49
අන්තරාකථා 67
අන්තරා ච සාවත්ථිං අන්තරා ච ජෙතවනං 72
අන්තරාමග්ගෙ චොරා නික්ඛමිත්වා 282

පිණ්ඩිකානි.	
අත්තනාව	226
අත්තෙපුරෙ	108
අත්තපුරං	255
අත්තාපුනිං	198
අන්ධකාරෙ	192
අන්ධා	227
අන්ධීකතා	244
අන්ධාසත්තා	146
අපගතකාලකං	189
අපගතා	174
අපිතො	53
අලෙ කෙච්චා	113
අපරපච්චයො	191
අපරිපක්කාය	147
අපරිපක්කාය මෙඝිය වෙතො විමුත්තියා	147
අපරිසුඩා ආනන්දපරිසා	198
අපසව්‍යං කරිත්වා	195
අපායං	277
අපිච	209
අපපටිකූලා	123
අපපටිකූලං මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්තං	192
අපපටිමොඩ ලොකෙ	268
අපපහිකඛුකො	207
අපපමත්තො	115
අපපමජ්ජතො	171
අපපාබාධං	82
අපපායුකා හි ආනන්ද බොධි සත්තා මාතරො හොන්ති	185
අපපිවජ්ජකථා	151
අපපිවෙජා	151, 169
අපපියං	197
අපපියං වො දුක්ඛං	197
අපෙපනති	201
අපෙපාදකපායාසං	162
අපෙපාසසුතෙකා	108, 218
අබ්‍යාපජ්ජං	67
අබ්‍රහ්මචාරිනො	174

පිණ්ඩිකානි.	
අබභඤඤසි	116
අබභුතං	84
අබෙභාකාසෙ	163, 236
අබෙබාකිණ්ණානි	129
අභික්කන්තවණ්ණා	117
අභික්කන්තා	278
අභික්කන්තාය	124
අභික්කන්තාය රත්තියා	117
අභික්කන්තං	191
අභික්ඛණං	107
අභිඤඤය	151
අභිනන්දිත්වා	83
අභිනිබ්බුතත්තො	130
අභිනිම්මිණානි	230
අභිනන්දිත්වවම්ව	220
අභිභූතොමාරො	144
අභිරමන්ති	200
අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි	193
අභිසම්පරායො	64
අභිසල්ලෙඛිකා	151
අභූතවාදී	174
අභෙදිකායො	287
අමමස්ස	111
අමමො	130, 137
අමෙඝා	228
අයමහමසමිනි අනානුපඝසී	241
අයමෙකො අනෙනා	235
අයොඝනහතස්ස	288
අයඤඤරහි	69
අයං	67
අයං ඛො ඉධ භබෙබා ධම්මං විඤඤතුං	188
අයං දුතියො අනෙනා	235
අයං ලොකො සන්නාපජ්ජතො	139
අය්‍යෙ	48
අරක්ඛිතෙන	160
අරක්ඛිතෙන කායෙන	160
අරක්ඛිතෙන චිත්තෙන	160
අරඤඤකුටිකායං	159

පිඨඛකානි.

අරහත්තාය 56
අරහතං 116
අරහාචමහි ඛිණාසවෝ 180
අරහං 56, 179
අරියසඞ්ඝං 1
අරියාය 156
අරියෝ 70
අරියෝ අඨඞ්ගිකෝ මග්ගෝ 204
අරියෝ න රමති පාපෙ 209
අරූපා 65
අලජ්ජිනෝ 174
අලාභා 269
අලං 145
අලං සම්මා 164
අල්ලකෙසා 79
අල්ලවත්ථා 79
අවත්ථාසි 165
අවසසුනං 198
අවිජ්ජා 28
අවිජ්ජා නිරෝධා සඞ්ඛාර නිරෝධෝ සඞ්ඛාර නිරෝධා විඤ්ඤාණනිරෝධෝ විඤ්ඤාණ නිරෝධා නාමරූප නිරෝධෝ -පෙ-දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරෝධෝ හෝති 32
අවිජ්ජානිරෝධා 32
අවිජ්ජා පච්චයා 28
අවිජ්ජායඤ්ඤෙව 33
අවිජ්ජාය පරෙතා 143
අවිදූරෙ අනිඤ්ඤමානෙ 220
අවිනිපාතධම්මෝ 193
අවිවිත්තා 283
අවිසාරදෙ 276
අවිහඤ්ඤමානෝ 110, 266
අවෝ ච 267
අසඞ්ඛතං 192
අසමාහිතා 159
අසමුපජානා 159
අසස්සති 257
අසස්සතෝ 226, 230

පිඨඛකානි.

අසහමානා 171
අසාතං 104
අසිපජීවී 137
අසුචිං 198
අසුභා 157
අසුරා 199
අසෙසවිරාග නිරොධා 33
අසෙසං 144, 159
අසොකං 109, 285
අසංයතා 176
අසංසඟ්ගකථා 154
අසම්මාන සමුග්ඝාතාය 157
අසම්මානස්ස යෝ විනයෝ 67
අස්ස 55
අස්සඤාඛඞ්ගං 167
අස්සසිපසං 136
අස්සා 167
අස්සෝසි ඛෝ ආයස්මතෝ සඞ්ඛාමජිස්ස 48
අස්සෝසි ඛෝ භගවා 165
අස්සෝසි ඛෝ භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා 134
අස්සෝසුං 115, 251
අහුපුබ්බං 225
අහෝ 133
අහෝඣානං 133
අහොසුඛං අහොසුඛං 107
අහොසුඛං අහොසුඛන්ති ඉමං උදානං උදානෙසි 107
අහං 192
අහං කරොමීති න තස්ස හොති 232
අහං තෙ පාපිභොගෝ 115
අහ ච ආනන්ද ඉමානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි සබ්බෙව ආනඤ්ජසමාධිනා නිසීදිමහ 124
ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ 133
ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා 286
ආගච්ඡෙය්‍යාහං 145
ආගති ගති න හොති 264

පිණ්ඩිකානි.

ආගතිගතියා අසති 265
ආගමෙහි තාව 145
ආගම්ම 195
ආචාරගොචර සම්පන්නෝ 149, 150
ආචික්ඛිස්සන්ති 218
ආතඞ්කා 82
ආතාපී 115
ආතාපිනෝ 30
ආතාපියෝ 158
ආතාපියෝ බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍ය 186
ආතුරස්ස 234
ආතුරස්සානුසික්ඛතෝ 234
ආදිච්චෝ නපජ්ජායති 65
ආදීනවෝ 209
ආදීනවං 189
ආධිපතෙය්‍ය ස්වත්තනිකං 269
ආනාඤ්ජේන සමාධිනා 123
ආනාපානසති 157
ආනුපුබ්බිකථං 188
ආනෙඤ්ජසමාධිනා 123
ආපදාසු ඛෝ මහාරාජ ඨාමෝ වෙදිතබ්බෝ 222
ආබාධෝ 266
ආභුජිත්වා 110
ආමන්තයි චුන්දකං 268
ආමන්තෙසි 82, 107, 288
ආයතනං 28
ආයතනං 247
ආයතනිං 49
ආයස්මතා නාගසමාලෙන පච්ඡා සමණේන 281
ආයස්මතෝ උපසෙනස්ස වඞ්ගන්තපුත්තස්ස රහොගතස්ස 179
ආයස්මතෝ මහාකච්චායනස්ස උපඩ්ඪකෝ හොති 205
ආයස්මතෝ මහාකස්සපස්ස පිණ්ඩපාත පටිලාභාය 41
ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච 211
ආයස්මා 38, 285

පිණ්ඩිකානි.

ආයස්මා භන්තෙ පිලින්දිවච්ඡෝ භික්ඛූ වසලවාදෙන සමුදාචරති 128
ආයාම 266
ආයුකප්පං නිස්සෙය්‍ය 216
ආයුසංවත්තනිකං 269
ආරඤ්ඤිකෝ 169
ආරකා වා 202
ආරඩ්ඩවිරියෝ 156
ආලොකජාතා විය 123
ආලොකජාතා විය මෙ ආනන්ද එසා දිසා 123
ආවට්ටනි 78
ආවත්තිස්සාම් 112
ආවිලානි 167
ආවිලං 267
ආවීවා 197
ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා 272
ආසවානං ඛයා 117
ආසවෙහි 62
ඉඞ්ඝ 206, 267
ඉච්චෙතෙ උභෝ අන්තා 235
ඉච්ඡානඞ්ගලකෝ 75
ඉති 26, 31, 143
ඉති භවාභවහෙතුඤ්ච විනිවත්තෙතා 109
ඉති මෙ සුතං 31
ඉදානි 267
ඉදානි සෝ භගවතා 252
ඉදං 141
ඉදං අඟ්ගනගරං 279
ඉදං ඛෝ අහං භන්තෙ අන්වඩ්ඪමාසං 108
ඉඛ 62
ඉඛ මෙඝිය භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තෝ හොති 148
ඉඛ මෙ භන්තෙ 105
ඉඛවා 62
ඉඞි 203
ඉඞං 218
ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති 31
ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති 31

පිණ්ඩිකානි.

ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති
ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති 26
ඉමස්මිං සති ඉදං හොති 26
ඉමස්සුපපාදා ඉදං උපජ්ජතීති 26
ඉමෙසු කිර සජ්ඣායනි එකෙ
සමණබ්‍රාහ්මණා 229
ඉමෙසු පඤ්චසු ඛන්ධෙසු පතිට්ඨාය 157
ඉමෙසං චිත්තං රාජූනං 68
ඉමං එවරූපං විපජ්ජකාරං 48
ඉමං උදානං 39, 45, 49, 50, 65, 67,
70, 75, 76, 104, 105, 108,
110, 119, 124, 127, 129,
139, 158, 159, 165, 176,
197, 204, 209, 212, 214,
219, 222, 234, 258, 261,
262, 264
ඉමං උදානං උදානෙසි 29, 32, 33
ඊදිසො ඊදිසො ච 207
උක්කුජ්ජෙය්‍ය 192
උක්ඛිපති 202
උග්ගිරිත්වා 77
උච්චාසද්ද මහාසද්දා 62
උච්ඡින්නභවනණ්හස්ස 181
උද්ධං කායං පණිධාය 110
උත්තමදමථ සමථමනුප්පත්තං 58
උත්තරාය දිසාය දක්ඛිණං දිසං
ගච්ඡන්ති 164
උත්තරිං 157
උත්තරෙසු 55
උත්තාසී කරිස්සන්ති 218
උත්‍රාසි 108
උදකමණිකං 272
උදකමණිකං පතිට්ඨපෙත්වා 272
උදකෙන 50
උදග්ගචිත්තතං 189
උදපාදි 68
උදපානං තිණස්ස ච භුසස්ස ච
යාව මුඛතො පූරෙසුං 252

පිණ්ඩිකානි.

උදපානං තිණස්ස ච භුසස්ස ච
යාව මුඛතො පූරෙසුං මාතෙ
මුණ්ඩකා සමණකා පානියං
අපංසු 252
උදයඤ්ච ගාමිනියා 156
උදානස්සත්ථවණ්ණනා 2
උදානං 2, 3
උදානං උදානෙති 107
උදෙනං චෙතියං 215
උදෙදසෙන 211
උඩතා 159
උඩතෙ අරුණෙ 124
උඩතං අරුණං 198
උඩරිත්වා 132
උඩං 241
උඩං කාතුං 77
උඩං විපජමුතෙතා 241
උපක්කමන්ති 234
උපකතිතකවාදෙන 115
උපවිතං 265
උපච්චගා 144
උපඩාකෙ 167
උපඩාකො හොති 145
උපඩානසාලායං 67
උපධි 142
උපඛුල්ලික්ඛතෙහි කෙසෙහි 113
උපධිසම්බන්ධනො බාලො
තමසා පරිවාරිතො සඝති
විය ඛායති 257
උපධීහි 142
උපධීහි එතච්ච දුක්ඛම්දං
සමෙහාති 142
උපනිඝංඝනිමයෝ 167
උපනිධිං 115
උපරි පාසාදවරගතො 183
උපරිමුඛනි මහන්තං එණං විය්‍ය 66
උපවත්තනෙ මල්ලානං සාල
වනෙ 159
උපවිජඤ්ඤු 77
උපසඞ්කමි 44

පිණ්ඩපාතානි.

උපසඞ්කමිත්වා 36
උපසන්තසන්තචිත්තස්ස 182
උපසන්තස්ස 171
උපසමාය 151
උපසම්පජ්ජ විහාසි 116
උපසම්පදාය 156
උපසෙනස්ස 178
උපෘතිධාවනානි න සාරවෙනානි 238
උපාදහෙය්‍ය 249
උපාදානං 28
උපායාසො සම්භවන්ති 28
උපාසකා 271
උපාසකෝ 75
උපාසකං මං භගවා ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගතං 192
උපෙච්ච 197
උපොසථෙ 197
උපොසථං නා කරිස්සාමි පාහි මොක්ඛං නා උද්දිසිස්සාමි 199
උපොසථං කරිස්සාමි සඞ්ඝ කම්මානි ච 211
උපජ්ජති 277
උපපජ්ජතා 196
උප්පාදා 27
උබ්බිග්ගෝ 108
උභයමන්තරෙන 62
උභයමෙතං රජානුබන්ධිණණං 234
උහා අනෙන අනභිසඤ්ඤය ඔලියන්ති එකෙ අතිධාවන්ති එකෙ 236
උම්මුජ්ජනිමුජ්ජම්පි කරොන්ති 49
උම්මුජ්ජන්ති 49
උයාහනගතස්ස 255
උරුවෙලා 17
උරුවෙලායං 17, 18
උරුවෙලායං විහරති 4
උස්සඞ්ගී 108
උස්සද නත්ථි 37

පිණ්ඩපාතානි.

උස්සහසි නං භගිනි ඤතීනං අත්ථං කාතුං 173
උස්සුක්කං ආපන්නානි හොන්ති 41
ඵලාරෝ 164
ඵලූපං 281
එකකමහා නාවා 145
එකක්ඛිං 228
එකතො වසං 283
එකන්තනිබ්බිදාය 151
එකන්තපරිපුණ්ණං 206
එකන්ත පරිපුණ්ණං-පෙ-චරිතුං යන්නූනාහං 206
එකන්තා පරිසුද්ධං 206
එකපල්ලඞ්කෙන 21
එකපුත්තකෝ 78
එකභත්තං 206
එකමන්තං 36
එකරසෝ 202
එකවිහාරෙ 208
එකසාටකා 220
එකසෙය්‍යං 206
එකා යා 247
එකෙ 226
එකෝ 108, 115, 168
එකං 12
එකං සමයං 13, 14, 17
එකං සමයං භගවා කුණ්ඩියායං විහරති කුණ්ඩ ධානවනෙ 80
එතඤ්ච 232
එතඤ්ච සල්ලං පටිගච්චපස්සතොඅ232
එතදවොච 36, 55, 288
එතදහොසි 41, 188, 208
එතදෙකෙනාබහඤ්ඤිංසු 231
එතමත්ථං 49, 67, 105, 108, 110, 126, 127, 188

පිණ්ඩිකානි.

එතමත්ථං විදිත්වා 29, 32, 33, 36, 39, 42, 45, 50, 65, 70, 72, 75, 76, 78, 79, 104, 118, 129, 134, 136, 137, 139, 158, 159, 162, 165, 170, 176, 182, 184, 186, 196, 197, 204, 209, 210, 212, 213, 214, 219, 222, 229, 233, 234, 238, 239, 241, 244, 246, 247, 250, 254, 257, 258, 269, 281, 282, 284, 287,
එතමිහා 252
එතරහි 108
එතස්ස 29
එතෙ 71, 284
එතෙ අවිචා මනසෝ විතක්කෙ 158
එතෙ තෙ උභෝ අනෙත අනභිඤ්ඤය 235
එතෙ භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්ති එතෙ භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්ති 39
එතෙ භනෙත මම පුරිසා චොරා 222
එතං 71, 144
එතං ඊසාදන්තස්ස 168
එතං බුද්ධානුසාසනං 170
එතං වෙ පරමං සුඛං 67
එතං සතිං භික්ඛු අධිඤ්ඤාතෝ 214
එත්තකම්පි තෙ නපපටිභාතෙය්‍ය 124
එදිසෝ ධම්මෝ 227
එවඤ්ච වදෙසි 83
එවමෙතං ආනන්ද 185, 238
එවමෙව ඛෝ 114, 202, 229
එවමෙව ඛෝ භික්ඛවෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අච්ඡරියබ්භූත ධම්මා 202
එවරූපානි 104
එවරූපියා 156
එවාහං 76
එවං 4, 17, 29, 60, 107, 143

පිණ්ඩිකානි.

එවං අය්‍යාති ඛෝ සුන්දරී පරිබ්බාජිකා තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං පටිස්සුත්වා අභික්කමෙන ජෙතවනං අගමාසි 173
එවං ඔහාසිතමෙව තිත්ථියානං 239
එවං චිරං අකාසි 209
එවං චෙතසෝ පරිවිතක්කා උදපාදි 179
එවං තං නාභිවස්සති 204
එවං දිඝිනෝ 226
එවං මෙ සුතං 17, 31
එවං භනෙත 83
එවං භනෙත්‍වති ඛෝ ආයස්මා ආනන්දෙ 254
එවං මොහක්ඛයා භික්ඛු පබ්බතොව න වෙඨති 126
එවං රක්ඛිතෝ ගොපිතෝ සනෙතා 108
එවං වාදිනෝ 226
එවං විමුත්තෙත්තා උදතාරි ඔඝං අතිණ්ණං පුබ්බං අපුනබ්භවාය 242
එවං වුත්තෙත 38
එවං වුත්තෙත අඤ්ඤතරෝ භික්ඛු 194
එවං වුත්තෙත ආයස්මා සඞ්ඝාමජ්ජි තුණ්හී අහොසි 48
එවං සම්මා විමුත්තානං 289
එවං හි තෙ බාහිය සික්ඛිතබ්බං 60
එසාහං 192
එසෙවනෙත්තා දුක්ඛස්ස 61, 261
එසෝ තෙ සමණ පිසාචෝ 45
එසෝ හෙ සමණ පුත්තෙත්තා පොස නං 48
එසෝ භනෙත උදපානෝ 253
ඔකාරං 189
ඔකොපිමකං 246
ඔගාහා 167
ඔගාහං 167
ඔචරකා 222
ඔචරිත්වා 222

	පිටුඞ්කානි.
ඔනීතපත්තපාණිං	162
ඔභග්ගොභග්ගං	167
ඔභාසති තාව සෝ කිමී	239
ඔභාසෙත්වා	117
ඔරසං	280
ඔලීයනති එකෙ	235
ඔසාදිස්සාමී	222
ඔසාදෙය්‍ය	164
ඔසිඤ්චනති	50
ඔස්සජි	219
ඔස්සජි මුනි	220
ඔහාය	206
ඔහිතසොතා	258
ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ	216
කඨුටපාදුනි	114
කඞ්ඛා	210
කච්චි භික්ඛු ඛමනීයං	208
කච්චි යාපනීයං	208
කච්චිසි අපපකිලමථෙන	208
කටසියො දිඝී වඩ්ඪනති	235
කටසිවඩ්ඪනා	235
කටුකාහි	78
කට්ඨකං	110
කතමෙ ච පන	36
කතමෙන නුඛො භගවා විහාරෙන එතරහි විහරති	123
කතරසිපපං සිපපානං අග්ගං	136
කතස්ස පතිචයො	145
කතිවස්සො	209
කතං කරණීයං	116
කථං	36
කපණචිසිඛා	42
කපොතකන්දරායං	163
කපපාවසෙසං වා	216
කපිතකොසමස්සූ	222
කපපං	216
කම්මාරපුත්තස්ස	265
කම්මන	211
කායාහං	173
කරණීයං	70

	පිටුඞ්කානි.
කරෙරිමණ්ඩලමාලෙ	135
කලභකනිවාපො	40
කලභාගං	114
කලලචිත්තං	189
කල්‍යාණධම්මා	174, 180
කල්‍යාණමිත්තෙතා	148
කල්‍යාණසමපවඞ්කා	148
කල්‍යාණසහායො	148
කල්‍යාණියාසි වාචාය සමන්නා ගතො	208
කිච්චි	184
කිඤ්චං	57
කිසම්බුජාතං	198
කිසිරෙන	207
කිකපෙය්‍යා	281
කිං ගති කො අභිසම්පරායො	195
කිමග්ගණෙහි	222
කිමඞ්ගා	244
කිමඞ්ගොඝතාරීනං	289
කිමහොගිනො	221
කිමචිතකෙකා	146
කිමාහං සමණිකකමො	67
කිමෙසු	209, 243
කිමෙසු සඞ්ගා	244
කිමෙසු සත්තා	244
කියගතාසතියා	126
කියනුත්ථ	69
කියනුත්ථ භික්ඛවෙ	69
කියස්ස භෙදා	196, 277
කියෙන	160
කියො	229
කාලඞ්කතො	78
කාලපුත්තං	206
කාලපුත්තං එකඞ්ගත්තං එන සෙය්‍යං බ්‍රහ්මචරියං	206
කාලිඞ්ගාඩාය පුත්තෙහා	106
කාලෙන කාලං	135
කාලෙනෙව තරෙ විසත්තිකං	251
කාලං කතානි	255
කාලං කරොනති	185

පිණ්ඩිකානි.

කාවෙය්‍ය සිපපං 137
කාසායානි 206
කාසිකවත්ථනං 221
කිච්චකරණීයෙහි 76
කිවෙජන 207
කිත්තාවතා 36
කිත්තාවතා නුඛො 36
කිනන්‍ථ 121
කිනන්‍ථ තුමෙහ උපාසකා 79
කිමිකාලාය 145
කිර 48
කිලනෙනාසම් 267
කිලනෙනාසම් චුන්‍ද
නිපජ්ජිස්සාමි 267, 268
කිසස 209
කිසස තං භික්‍ඛු එවං විරං
අකාසි 209
කිං කයිරා උදපානෙන ආපා වෙ
සබ්බදා සියුං 254
කිං පන තවං හදදිය 107
කුඤ්ජරංව 176
කුඪි 195
කුඪිවිවරෙන 195
කුණ්ඩධානවනෙ 80
කුණ්ඩියායං 80
කුතො 77, 174
කුතො තං දුක්ඛමෙස්සති 166
කුමාරකා 72, 196
කුමෙහා 228
කුරරඝරෙ 204
කුලපුත්තා 116
කුලපුත්තානං 69
කුලලං 281
කුසලානං ධම්මානං 156
කුසලො ජහාති පාපකං 270
කෙ චරහි 55
කෙවි 141, 284
කෙනචිදෙව කරණීයෙන 75
කෙවට්ටා මසෙඤ්ඤ මච්ඡ
විලොපෙ 120

පිණ්ඩිකානි.

කෙවලකපපං 117
කෙවලඤ්ඤ 29
කෙහිචි 76
කෙහිචි කෙහිචි 76
කො කිං සිපපං සික්ඛි 136
කොවඤ්ඤු අත්තනා පියතරො 183
කොවිදෙව අත්‍ථෙ 105
කොවො ඛිරපකොව නිත්‍යානං 283
කොඪෙ 229
කො තං නිඤ්ඤාමරහති 248
කො නු ඛො ආවුසො සිපපං
ජානාති 136
කො නුඛො හත්‍ථෙන හෙතු 195
කොපනය්‍යෙ 166
කොලියධීතා 80
කොලියපුත්තෙනා 83
ඛ්‍යාය 195
ඛත්තවිජ්ජාසිපපං 137
ඛනති 226
ඛණානං පලිඝච විනිවත්තෙනා 249
ඛයා 117
ඛරාහි 78
ඛරෙ 266
ඛාරිං විච්ඡඛමාදය 220
ඛිණසංයොජනා 39
ඛිණා ජාති 116
ඛිණා ජාති-පෙ-අඛහඤ්ඤසි 116
ඛිණාසවං වන්තදොසං 42
ඛිලො 228
ඛුද්දපුත්තාමහි සමණ පොස මං 48
ඛුද්‍ය 158
ඛො 25, 57, 141, 251, 288
ඛො පන 21
ගච්ඡ තවං ආනන්‍ද 217
ගණනාසිපපං 136
ගති 289
ගථිතා 243
ගානඛාන බ්‍රඪො 268
ගණ්ඩි 135
ගබ්භං ධාරෙති 81
ගබ්භිනී 77

පඨමකානි.

ගයායං විහරති ගයාසීසෙ 49
ගයාසීසෙ 49
ගරුකතො 52, 53
ගහපතිකා 251
ගාමෙ අරඤ්ඤෙ සුඛදුක්ඛප්පඤ්ඤො 75
ගාරවයුත්තො 16
ගාථිතරුණ වච්ඡා 63
ඝිඩා 243
ඝුත්තං 58
ඝුම්බා 68
ඝොතම 36
ඝොතමො 252
ඝරියා 132
ඝරා නික්ඛමනත්ථාය 113
ඤාසිතාරාමෙ 166
චක්ඛුනා රූපෙ පස්සිතුං 135
චතුයොගාතිගතො 233
චත්තාරො ඉද්ධිපාද 216, 203
චත්තාරො ධම්මා භාවෙතබ්බා 157
චත්තාරො සතිපට්ඨානා 203
චපලා 159
චලිතෙ අසනි 264
චලිතං 264
ඡාගං 196
ඡාපාලචෙතියං 215
ඡාරිකං වරති 161
ඡාරිකං චරමානො 122, 251
ඡාලිකාසං 144
ඡාලිකාසං විහරති ඡාලිකෙ පබ්බතෙ 145
ඡාලිකෙ පබ්බතෙ 144
ඡිත්තානි නමෙනති නිවෙසනානි මාපෙතුං 279
ඡත්තං නාගෙන සමෙ 168
ඡරදිඤා මෙ 209
ඡරපපික්ඛාහං 76
ඡරස්සං ඔඛා නිං උපාසක ඉමං පරියායමකාසි යදිදං ඉඛාගමනාය 76

පඨමකානි.

ඣතුපපාතෙ අසනි නෙව්ඛ න හුරං 265
ඣතුපපාතො න හොති 264
ඣන්දස්ස 265
ඣන්දස්ස හත්තං භුඤ්ජිත්වා 266
ඥෙනසා 55, 188
ඥෙනසා ඥෙතො පරිච්ච මනසි කරිත්වා 122
ඥෙනසො පරිඤ්ඤකෙඨා උදපාදි 53
ඥෙතො පරිච්ච මනසාකාසි 188
ඥෙතො පරිඤ්ඤකකං 55
ඥෙතො ඥිමුත්තිං 118
ඥෙතො ඥිමුත්තියා 147
ඥෙතො ඥිවරණසපපායා 151
ඤාතමනිවස්සති 204
ඤාතං 204
ඤමාසං 282
ඤමිතත්තං 44
ඤසු එසායතනෙසු සංවුතො 127, 128
ඤාරිකා 287
ඤාතඝණානි 167
ඤාතසොතං 247
ඤාතං වචං න වචති 243
ඤච්චක්ඛා 228
ඤඤදු නිබ්බාණමත්තනො 127, 128
ඤඩ්ඣාභිහාරං 145
ඤපිලා 49, 50, 220
ඤනා එකඛගදස්සිනො 229
ඤනො ඤනසම්ං පටිබ්බිරූපො 76
ඤනතුගාමං 145
ඤනපදකල්‍යාණී 113
ඤරා 28
ඤලතො ඤානවෙදසො 289
ඤහනති පියරූපං 79
ඤහාති 270
ඤහෙ 161
ඤාතරූපරජතං 221
ඤාති 28
ඤාලසඤ්ඡනහා 244

පිණ්ඩකානි.

ඣාගුවඣමානෝ 115
ඣීවලොකසම්ං 196
ඣීවිතනන්තරායානං 59
ඣීවිතා වොරොපෙසි 63
ඣුණ්හාය රත්තියා 163
ඣෙතවනෙ 37
ඣෙතො 37
ඣාපෙථ 64
ඣායතො 30
ඣායමානස්ස 287
ඣායිනෝ තා පජහන්ති සබ්බා
ආනාපිනෝ බ්‍රහ්මචරියං
චරණෙතා 210
ඤත්වා ධම්මං නිරූපධිං 209
ඤත්වාන උදයබ්බයං 160
ඤාණං 118
ඤිතධම්මො 200
ඤිතස්ස 111
ඤිතෙන කායෙන 214
ඤිතෙන චෙතසා 214
ඤිහමානස්ස 287
තඤ්චදූරකං 104
තණ්හක්ඛය සුඛස්ස 71
තණ්හා 28
තණ්හා ඡදනඡාදිනා 245
තණ්හානං ඛයා 144
තණ්හා පහියති 144
තණ්හාය මූලතෝ ඡෙත්වා කිස්ස
පරියෙසනං චරෙ 254
තණ්හා සඞ්ඛයවිමුත්තිං 247
තතියම්පි සෝ පුග්ගලෝ තුණ්හී
අහොසි 198
තතෝ 61, 140
තතෝ තතෝ 207
තතෝ තං 280
තතෝ තං හොති අඤ්ඤථා 140
තතෝ තිං බාහිය න තථා 61, 62
තතෝ තිං බාහිය න තෙන 62
තතෝ තිං බාහිය නෙව්ධ න
හුරං න උභයමන්තරෙන 61

පිණ්ඩකානි.

තත්ථෙකචෙව 136
තත්ථෙව 206, 282
තත්ර 122, 288
තත්ර ඛෝ භගවා භික්ඛූ
ආමන්තෙසි 288
තත්ර ච නාහෙසුං 236
තත්ර ච නාහෙසුං තෙන ච
අමඤ්ඤිංසු 236
තත්රාහං භික්ඛවෙ නොව
ආගනිං වදාමි 260
තත්ර සුදං භගවා පාචායං විහරති
චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස
අම්බවනෙ 265
තත්රසුදං සෝ හත්ථිනාගෝ යසම්ං
පදෙසෙ භගවා විහරති තං
පදෙසං අපපහරිතං කරොති
සොණ්ඩාය ච භගවතෝ
පානීයං පරිභොජනීයං
උපට්ඨපෙති 168
තන්ත්‍රිමානි රතනානි-සෙය්‍යථිදං
-චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා 203
තථාගතප්පවෙදිතං 195
තථාගතස්ස 84
තථාගතස්ස ඛෝ 216
තථාගතෝ 227
තථාගතෝ පරම්මරණා 227
තදඞ්ගවිමුත්තති 22
තදනුත්තරං 176
තදවසරී 122, 251, 270
තදහු 197
තදඅහු 225
තදනාහු 225
තදායතනං 259
තන්නං විනාති 132
තමනුස්සරමානෝ 113
තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණං 42, 49
තමෝ තත්ථ න විජ්ජති 65
තම්හා සමාධිම්හා 25
තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨහිත්වා 124

පිණ්ඩිකානි.

තමහා සමාධිමහා වුඤ්ඤි 35
තරමානරූපො 57
තසරං පූරෙති 132
තසමා 60
තසමා අසොකං විරජං පහ්ච
යානො පියං න කඞ්ඛාථ
කුහිඤ් ලොකෙ 285
තසමා න හිංසෙ පරං අත්ත
කාමො 184
තසමා රක්ඛිත චිත්තස්ස 160
තසමාහි තෙ සුඛිනො
චිත්තසොකා 235
තසමාතිහ 60
තසමිං යෙව ආසනෙ 190
තසමිං සදෙවකෙ ලොකෙ-පෙ-
සදෙවමනුස්සාය 266
තස්ස කම්මස්ස 195
තස්සෙව කම්මස්ස විපාකා
වසෙසෙන 195
තස්ස කා ගති 64
තස්ස සත්ථාහස්ස 25
තස්ස නිබ්බුතස්ස 144
තස්ස නිබ්බුතස්ස භික්ඛුනො
අනුපාදනා 144
තාදි 144
තාදිනො 111, 171
තායං වෙලායං 45
තායං වෙලායං ඉමං උදානං
උදානෙසි 29, 36
තාවතිංසෙහි 279
තාවදෙව 56, 62
තාව මහා 164
තාසං දක්ඛිණමාදිසෙ 280
තික්ඛත්තුං අඤ්ඤුලොපඤ්ඤුලොති
අඤ්ඤුලපඤ්ඤුලිකං අකාසි 44
තිඨතු භගවා කපපං 216
තිඨං නිසිඤ්ඤා උදවා
සයානො 214
තෙය්‍ය 216
තිණ්ණං මෙඛාවිනො ජනා 281

පිණ්ඩිකානි.

තිණ්ණාවිචිකිච්ඡෙ 191
තිණ්ණං ධම්මානං පාපිභොගො 103
තිණ්ණං වස්සානං-පෙ-සත්තහි
පාතෙහිවා 207
තිණ්ණං සංයොජනානං
පරික්ඛයා 193
තිපපාහි 78
තිපපං 110
තිමිතිමිඞ්ඝලාදිකා 202
තිහ 60
තිණ්ණි 283
තීරෙත්වා 76
තීරං පාපෙති 200
තීහි විතක්කෙහි 82
තීහි විතක්කෙහි අඩිවාසෙති 82
තුණ්හස්ස 67
තුණ්හි අහොසි 124
තුණ්හිභාවො 70
තුදන්ති 176
තුදන්ති වාචාහි ජනා අසංයතා
සරෙහි සඞ්ගාමගතංව
කුඤ්ජරං 176
තුණ්හෙසො 103
තුණ්හං පන මහාරාජ අඤ්ඤෙසු
කොචි අත්තනා පියතරෝ 183
තුලං 220
තුවටං 113
තුසිතං කායං උපපජ්ජි 184
තෙ 60, 61, 118, 198
තෙඑවමාහංසු 136
තෙ ච භික්ඛූ අභික්කන්තා 258
තෙ ච ලොකසම්මි බ්‍රාහ්මණා 39
තෙවිවරිකො 169
තෙජො ධාතුං සමාපජ්ජිත්වා 286
තෙ තෙ 121
තෙධා 120
තෙනෙව අමඤ්ඤිංසු 236
තෙන 61, 129, 157
තෙන ඛො පන සමයෙන 21, 242

පිණ්ඩකානි.

තෙන ඛො පන සමයෙන
ආයස්මා මහාකච්චායනො
-පෙ-සූපඝිතාය 250
තෙන ඛො පන සමයෙන
ආයස්මා චූලපන්ථකො භගවතො
අවිදූරෙ නිසින්නො හොති
පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං
පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨ
පෙත්වා 213
තෙන ඛො පන සමයෙන
ආයස්මා නන්දෙ-පෙ-ගිනායා
වතතිස්සාමි 113
තෙන ඛො පන සමයෙන
ආයස්මා ලාඛුණ්ඩකභද්දියො 246
තෙන ඛො පන සමයෙන
ආයස්මා සඞ්ඝාමජී සාවත්ථිං
අනුප්පත්තො හොති 47
තෙන ඛො පන සමයෙන
ආයස්මා මෙඝියො භගවතො
උපට්ඨාකො හොති 145
තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා
සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං
ලාඛුණ්ඩකභද්දියං අනෙක
පරියායෙන ධම්මියා කථාය
සන්දස්සෙති 240
තෙන ඛො පන සමයෙන
ආයස්මා සුභූති-පෙ-සමා
සමාපජ්ජිත්වා 233
තෙන ඛො පන සමයෙන බාහියො
දාරුචිරියො සුප්පාරකෙ පට්ට
වයති සමුද්දතීරෙ සක්කතො
ගරුකතො 52
තෙන ඛො පන සමයෙන
භගවා අත්තනො අනෙක
පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ
පහීනෙ පච්චවෙක්ඛමානො
නිසින්නො හොති අනෙකෙ
ච කුසලෙ ධම්මෙ භාවනා
පාරිපූරිකතෙ 225

පිණ්ඩකානි.

තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා
මහතියා පරිසාය පරිවුතො
ධම්මං දෙසෙන්තො
නිසින්නො හොති 187
තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා
රත්තන්ධකාරතිමිසායං අබ්භො
කාසෙ නිසින්නො හොති 44
තෙන ච පන මෙඝිය භික්ඛූනා
ඉමෙසු පඤ්චසු ධම්මෙසු පනිඨාය
වත්තාරෝ ධම්මා උත්තරිං
භාවෙතබ්බා 157
තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා
සක්කතො හොති 73
තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා
සක්කතො හොති-පෙ-පරික්ඛා
රානං භික්ඛුසංඝොපි සක්කතො
-පෙ-පරික්ඛාරානං 74
තෙන ඛො පන සමයෙන
යසොජ පමුඛානි පඤ්චමත්තානි
භික්ඛුසතානි 120
තෙන ඛො පන සමයෙන
රාජගහෙ වෙ පූගා 234
තෙන ඛො පන සමයෙන
රඤ්ඤො උදෙනස්ස-පෙ-
අනිපඤ්ඤා කාලංකතා 256
තෙන ඛො පන සමයෙන
විසාඛාය මිගාරමාතුයා නත්තා
කාලකතා හොති පියාමනාපා 283
තෙන ඛො පන සමයෙන
සඤ්ඤා දෙවානමින්දෙ
ආයස්මතො මහාකස්ස
පස්ස පිණ්ඩපාතං දාතු
කාමො හොති 131
තෙන ඛො පන සමයෙන
සඤ්ඤා දෙවානමින්දෙ-පෙ-
තයරං පූරෙති 132
තෙන ඛො පන සමයෙන
සම්බහුලා අධිපානකා 237

පිණ්ඩිකානි.

තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ අඵෙහා කාසෙ චඞ්කමන්ති අථ ඛො බාහියො දාරුචීරියො යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි 57
තෙන පහාරෙන 164
තෙන මයං 79
තෙන මං පරිවිස 265
තෙන සමයෙන 21
තෙන හි 173
තෙනුපසඞ්කමි 55, 117, 136, 197
තෙනෙවන්තරවසෙසන 121
තෙ භණ්ඩනජාතා 227
තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං 107
තෙමෙ 121
තෙලප්පදීපෙසු ඛ්‍රියමානෙසු 237
තෙලප්පදිපං ආරොපෙත්වා 272
තෙලං 77
තෙලං ආහරාමි 77
තෙ වඩ්ඪමානරූපා 212
තෙ වෙ ඛණන්ති අඤ්ඤලං මච්චුනො ආමිසං දුරති වත්තතන්හි 80
තං 217
තං ගොතම නිච්චං නාම අභොසි 281
තං ච ඛො දීඝෙන අඛුනා න ඉත්තරෙන 221
තං ජීවං තං සරිරං 227
තං ධීරං බන්ධනා මුත්තං 248
තං නිත්තණ්හං මුනිං චරන්තං 249
තං විගතභයං 109
තං සබ්බජානිං කුසලො විදිත්වා 186
තං සඞ්ඝං අතිච්ච අරූපසඤ්ඤී 233
ථරුසිපපං 136
ථලං උස්සාදෙති 200
ථාමවා 156
ථාමො 222
ථිනම්බාභිභූතෙන 160
ථිනම්බාභිභූ භික්ඛූ සබ්බා දුග්ගතියො ජහෙ 160

පිණ්ඩිකානි.

දූණෙය්‍යකා 251
දූණෙ 229
දූණං නාම මල්ලානං බ්‍රාහ්මණ ගාමො 251
දූපඤ්චස්ස කරොථ 64
ඵොඨං දුක්ඛං 165
දකඛිණෙන පස්සෙන සීහ සෙය්‍යං කප්පෙසි 268
දණ්ඩෙන 73
දදතො පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති 269
දන්තං 42, 58
දබ්බස්ස භික්ඛවෙ මල්ලස්ස පත්තස්ස 288
දබ්බො 285
දසපි භණෙන 283
දසවග්ගං භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නි පාතෙත්වා 207
දස්සනකාමම්හා 57
දස්සනීයතරා 114
දහරා 77
දළිද්දවිසිඛා 42
දළ්හපරක්කමො 156
දූනකථං 188
දිඨ්ඨපදෙ 181
දිඨ්ඨමෙමා 191
දිඝිසු සාරම්භකථා සංසාරං නාතිවත්තන්ති 232
දිඨෙ දිඨමත්තං 60
දිඨෙ දිඨමත්තං භවිස්සති 60
දිඨෙව ධම්මෙ 116
දිඨෙව ධම්මෙ නිබ්බාණං 158
දිඨ්ඨා නො හත්ථි 228
දිඨොසි 198
දිබ්බාය සොතධාතුයා 134
දිබ්බෙන 48
දිවාදිවස්ස 79, 105, 283
දිවාවිහාරං නිසීදි 146
දිසොදිසං 163
දිස්වා ආදීනවං ලොකෙ 209
දුක්කරං ඛො 206

පිටුඞ්කානි.

දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස 29
දුක්ඛස්ස 197
දුක්ඛා 143
දුක්ඛා වා 284
දුක්ඛා හි 78
දුක්ඛිතෝ 40
දුක්ඛං 105, 110, 142, 166
දුක්ඛං සමුදයං නිරෝධං මග්ගං 189
දුග්ගති 277
දුජ්ජානං 59
දුජ්ජානං ඛෝ එතං 221
දුතියම්පි ඛෝ සොණෝ-පෙ-
උපසම්පාදෙසි 207
දුද්දසං 261
දුද්දසිකං 246
දුද්දිට්ඨි න දුක්ඛා පමුච්චරෙ 240
දුබ්බණ්ණං 246
දුල්ලභං 269
දුස්සීලා 174
දුස්සීලෝ 276
දුස්සීලං 198
දෙවකායා පුථුම්මනුස්සා ච 79
දෙවදත්තෝ සංඝං භින්දිස්සති 211
දෙවදූතානියෝ ච ඵලිංසු 219
දෙවමනුස්සානං 217
දෙවසිකං 283
දෙවා නානුභවන්ති දස්සනාය 109
දෙවාපි නං පසංසන්ති 248
දෙවාපිහ-පෙ-සතීමතෝ 134
දෙවං 66
දෙසෙස්සන්ති 218
දෝමනස්සං 28
වයං කරණීයං 70
වෙඛාපථං 281
වෙ පූගා 234
වෙ බ්‍රාහ්මණා මගධ මහාමත්තා 279
වෙ මෙ 269
ධනුසිපපං 136
ධම්මචක්ඛුං 190
ධම්මචාරිනෝ 174

පිටුඞ්කානි.

ධම්මධරා 218
ධම්මචිනයෙ 179
ධම්මස්ස 64
ධම්මා 30
ධම්මානුධම්ම පටිපන්නා 218
ධම්මියා කථාය 162, 241, 258
ධම්මිකථා 70
ධමෙමන වාණිජ්ජං චරෙ 223
ධමෙමා 51
ධම්මං 1, 192, 228
ධම්මං දෙසෙති 56
ධම්මං දෙසෙස්සන්ති 218
ධාරා 201
ධාවති 158
ධීරෝ 181
ධුතවාදෙ 169
ධුනමානස්ස පුරෙකතංරජං 110
න අන්නතා 226
න අයං ලොකෝ න පරලොකෝ 260
න ආකාසානඤ්චායතනං 260
න ආකාසානඤ්චායතනං-පෙ-
න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං 260
න ආයතකෙනෙව අඤ්ඤෙ
පටිවෙධෝ 202
න උදකෙන සුචි හොති 50
න උභොචන්දිමසුරියා 260
න කසිරාථ 285
න කුපපති 166
නඛෙවතං 69
න ඛෝ අරහා 55
න ගතිං 260
න ගාධති 65
නඝලීසා 229
නඝගුළං 229
න ච මං ධම්මාධිකරණං 64
නව සා සමාපත්තිසුලභා රූපා යා
තෙන භික්ඛුනා අසමාපන්නා
පුබ්බා 246

පඨමපාදානි.

න වාහු න ව භවිස්සති න වෙතරහි විජ්ජති 225
න විරස්සෙව 116
න ජානිමෙති 233
න ජාතුමෙතු 233
න ජොතන්ති 65
නජ්ජා 18
නතකකිකා සුජඛන්ති න චාපි සාවකා 240
න තපති 180
න තීරෙති 105
න තෙන නිබ්බානධාතුයා ඌනත්තං වා පූරත්තං වා 202
නත්ථි කත්තස්ස වා පනිච්චයො 145
නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිං කරණීයං 145
නත්ථි ඛො මෙ මහාරාජ කොචඤ්ඤු අත්තනා පියතරෝ 183
නත්ථි තස්ස පුනබ්භවෝ 181
නත්ථි දුක්ඛස්ස සමභවෝ 143
න දානාහං 199
නදියං 268
නදී 201
න නං සල්ලපන්ති අදදසුං 232
නන්දිමුඛියා 124
න පඤ්ඤයිත්ථ 287
න පන අඩ්ඪොවා 77
නපි අරහත්තමඝඤ්ඤං වා සමාපත්තෙහා 55
න එංසු විහරාමි 166
න භවිස්සති 251
න භවිස්සති නව මෙ භවිස්සති 250
න භික්ඛවෙ වවෙජ්ඣා දෙසනත්තරෝ භික්ඛු වසලවාදෙන සමුදාචරති 129
න මතෙන කුණපෙන සංවසති 200
නමෙ භවිස්සති 251
නයිමෙහි කතං 174
නවඤ්ඤා සපපිං 162
න වසති 130

පඨමපාදානි.

න වායමෙය්‍ය සබ්බත්ථ 222
නවෝ මම සන්තිකෙ වත්ථබ්බං 121
නවොරොපෙතෙහි කෙසෙහි 163
නවං නවං බඤ්ඣනං බ්‍රූහයන්ති 238
න සන්ති 109
න සන්දති 243
න සොචති 49
න සංවසති 202
නහාත්වා ච පිවිත්වා ච උදහාරි 268
නහි ජාතු සංයොජනා සඛ සන්තා ඔඝං තරෙය්‍යුං විපුලං මහන්තං 244
නහි සුදස්සනං 261
න හොති කිඤ්චි 76
න හිංසෙ 184
න හොති 50, 76, 227
නාගසමාලෙන 281
නාගා 202
නාගෙන 168
නාගං 58, 164
නාඤ්ඤස්ස පුරිසො සියා 222
නාඤ්ඤං නිස්සාය ජීවෙය්‍ය 223
නාථං 1
නානා ඛත්තියා 226
නානා තිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණ පරිබ්බාජකා 226
නානා දිසිකා 226
නානා දිසිනිස්සය නිසසිතා 226
නානා රුචිකා 226
නානුභවන්ති 109
නාන්‍වපකම්පති 165
නාපරං ඉත්ථත්තාය 116
නාභිනන්දති 49, 144
නාමං 28
නායතකෙනෙව පපාතො 200
නාවජානාති සදෙවකොපි ලොකො 249
නාහනන්ං චුන්දපස්සාමි 266
නාහු පුබ්බ 225
නිකාමලාභී 156

පිණ්ඩිකානි.

නික්කසාවෝ 37
නික්කුජ්ජිතං 192
නික්ඛන්තෙන 124
නිගණ්ඨා 220
නිච්ඡාභින්නා 195
නිබ්බාණපටිසංයුත්තාය 258
නිබ්බානාය 151
නිබ්බානං 144
නිබෙඛධික පරියායෙ 117
නිබෙඛධිකාය 156
නිමුජ්ජනතී 49
නියතො 194
නිරයෙ පචච්ති 195
නිරයෝ 277
නිරාසෝ 137
නිරාසෝ, පහුනහාකොධෝ 130
නිරාසං 242
නිරුපධිං කෙන ථුසෙයහුං එසසා 75
නිරොධිසඤඤු 287
නිරොධෝ 26
නිවාසෙතිවා 42, 280
නිසජ්ජාය විතිනාමෙතිවා 208
නිසිනෙහා හොති 197
නිසිදනං 215
නිසිදිසසාමි 267
නිසසරණ විමුතති 22
නිසසංසයං 107
නිසසිතසස චලිතං 264
නිහිනකාමමා මනුජා පරත්ථ 174
නිහුහුඛෙකා 37
නීචං 162
නීහරිත්වා 64
නු 57
නෙතතිචිජ්ජනාසස 182
නෙදිසෝ ධම්මෝ 227
නෙරඤ්ජරාය 18
නෙලඟෙහා 246
නෙව ඛෝ තවං බාහිය අරහා 55
නෙවඤ්ඣගා පියතරමත්තනා
ඤවි 184

පිණ්ඩිකානි.

නෙවත්තතතෝ නෝ පරතෝ
දහෙථ 75
නෙව සසසතෝ නාසසසතෝ 230
නෙව හොති න නහොති 227
නෙවාසිකෙඛි 120
නෙවිඛ 62
නෙසෝ භික්ඛවෙ සඳ්ධෙ චිරං
භවිසසති 174
නොචසස 250, 251
නොචසස නොව මෙසියා 250
නොචෙතං භික්ඛවෙ 263
නො ව මෙසියා 250, 251
නොචසස නොව මෙසියා න
භවිසසති නවමෙ භවිසසති 250
නොවෙ සදදහසි ලොක
නිසසිතෝ 136
නෝ නිහරිතුං 77
නං 229
පඤ්ඤමනනිං 49
පචචයෝ 28
පචෙචකබුඛභාසිතං 2
පවජිතභතතං 64, 135
පවජ්ජා සමණෙන 281
පජහසි 159
පජා 266
පජාපති 77
පඤ්චජාතියානි බ්‍රාහමණ
කුලෙ පචචාජාතානි 129
පඤ්චමතතානි දෙවතාසතානි 41
පඤ්චමතතානි දෙවතාසතානි
පටිකඛිපිතිවා 42
පඤ්චහනං අවජරාසතානං 114
පඤ්චිනද්‍රියානි 203
පඤඤවතා 221
පඤඤවා 156
පඤඤු 156
පඤඤුපයමානා 120
පඤඤුපෙතුං නත්ථි 289
පඤඤුවිමුතතිං 118
පඤඤුපෙසසනති 218

පිණ්ඩිකානි.	
පඤ්ඤං	196
පටිගච්ච	232
පටිගච්ච පයසතො	232
පටිගණ්හය්‍ය	189
පටිච්ච	142, 284
පටිච්චසමුප්පාදං	25
පටිඡන්නා කම්මනෙතා	198
පටිඡන්නං	192
පටිපන්නා	204
පටිපදා	55
පටිපස්සඞ්ගී විමුත්තී	22
පටිපස්සම්භි	207
පටිබද්ධචිත්තා	234
පටිබද්ධෝ	105
පටිභානි මං	164
පටිභාතු තං භික්ඛූ ධම්මෝ භාසිතුං	208
පටියාදපෙත්‍රා	162
පටිලෝමෝ	31
පටිලෝමං	31
පටිවිද්ධා තණ්හා ජානතෝ පස්සතෝ නත්ථි කිඤ්චනං	261
පටි සම්මොදමානා	120
පටිසල්ලානා වුට්ඨිතෝ	69
පටිසල්ලීනස්ස	53, 179
පටිසංහරිත්වා	66
පඨමාභිසම්බුද්ධෝ	18
පඨමං	25
පඤ්ඤාතා හාසා	213
පණ්ඩිතා	64, 196
පණ්ණා නත්ථි කුතෝ ලතා	247
පතන්ති පජෙජාතම්වාධිපාතා දිඝේ සුතෙ ඉතිහෙකෙ නිවිට්ඨා	238
පතිවයෝ	145
පත්තචීවරමාදය	42, 167
පත්තචීවරං ආදය	280
පත්‍රයානෝ	285
පදුලෙය්‍ය	164

පිණ්ඩිකානි.	
පධානත්ථිකස්ස	145
පධානනති ඛෝ මෙඝිය වද මානං කිනති වදෙය්‍යාම	145
පධානාය	145
පන	141
පනාමෙමි	121
පඳුන්‍යාකොධෝ	130
පන්ථඤ්ච සයනාසනං	170
පන්‍යාලොමෝ	108
පපාතෙ පබ්බතෙ	204
පපවඤ්ඤඤ්ඤංඛ්‍යාපහානං	248
පබ්‍රූහති	281
පබ්බජ්ජනති	116
පබ්බජිතානං	69
පබ්බජෙය්‍යං	206
පබ්බජ්ජාභිසංඛාරෝ	207
පබ්බාජෙථ මං භන්තෙ අය්‍යෝ මහාකච්චානෝ	206
පබ්බතෝ විය සෝ ඨිතෝ අනෙජෝ	125
පභවං	284
පමත්තබන්ධූනා බන්ධා	245
පමාදධිකරණං	276
පමුඛෙ	123
පමුඛෙ නිසීදි	268
පමුදිතෝ	103
පරකතෝ	230
පරකතෝ	196
පරඛ්කාරූපසංහිතා	231
පරදවුතෙතා	108
පරමඤ්ච කස්සපෙ සුපපතිඨිතං	133
පරමං	83
පරමමරණා	196, 277
පරවෙදියා	210
පරි	125
පරිඛාකූපෙ	174
පරිචරිස්සන්ති	222
පරිවිතා	216
පරිජ්‍රුහා	79
පරිඩය්හමානෙ	139

පිණ්ඩිකානි.

පරිදෙවිතා 284
පරිදෙවිතාවා දුක්ඛා වා 284
පරිදෙවෝ 28
පරිනිබ්බාණකාලෝ මේ 286
පරිනිබ්බුතෝ භික්ඛවේ බාහියෝ දාරුචීරියෝ 65
පරිභාසනති 74
පරිමුඛං 249
පරිමුඛං සතිං 125
පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා 125
පරිමුඤ්චා 213
පරියාපුණිත්වා 174
පරියායං 76
පරියොගාළ්හ ධම්මෝ 191
පරිවජ්ජයේ 196
පරිවට්ටති 78
පරිළාහෙති 139
පරුළහ කච්ඡනඛලෝමා 220
පරොකරොතීති න තස්ස හොති 232
පරංකාරූපසංකිතා 231
පලුඨමක්කටී 114
පල්ලඞ්කං 110
පවත්තා 268
පවාළං 202
පවිවෙකකථා 154
පවාහෙත්වා 222
පසන්නාචිත්තං 189
පස්ස 247
පස්සතෝ 64, 147
පස්සතෝ නත්ථි කිඤ්චනං 257
පස්සථ නෝ 246
පස්සඩි 264
පස්සඩියා සති රති න හොති 264
පස්සසි නෝ 114
පහාය 186
පහාරෝ අහොසි 164
පහිණෙය්‍යාසි 123
පහිතත්තෝ 115
පාකතින්ද්‍රියා 159

පිණ්ඩිකානි.

පාටලිගාමිකෙ උපාසකෙ ආමන්තෙසි 276
පාටලිගාමියා 270
පාටලිගාමියෙ උපාසකෙ බහු දෙවරත්තිං ධම්මියා කථාය 277
පාටලිගාමෙ නගරං මාපෙන්ති 279
පාටලිගාමෝ 270
පාටිකඛ්ඛං 156
පාණභූතෙසු සංයමෝ 67
පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතෝ 149
පාතිමොක්ඛසංවර සංවුතෝ විහරිස්සති 157
පාතිමොක්ඛෙ 170
පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරෝ 170
පාතිමොක්ඛං 149
පාතුභවන්ති 30
පාතුං 77
පාදූ 229
පාදෙ පකඛාලෙත්වා 275
පාදෙ පාදං 268
පාපකා 146
පාපකෙ ඛම්මෙ 39
පාපකෝ කිත්තිසද්දෝ 276
පාපකං 197, 270
පාපධම්මා 174
පාපධම්මං 198
පාපමරියෙහි දුක්කරං 212
පාපානි 196
පාපිච්ඡා 152
පාපිමා 217
පාපෙ න රමති සුචි 209
පාපං පාපෙන සුකරං 212
පාරගූ 45, 46
පාරිලෙය්‍යකෙ විහරති රක්ඛිත වනසණ්ඩ හදසාලමූලෙ 167
පාවායං 43
පාවායං විහරති අජපාලකෙ චෙතියෙ අජපාලකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ 43
පාසාදනියං 67, 58

පදානුක්‍රමණිකා.	
පාසාදිකතරා	114
පාසාදිකං	57, 58, 145
පිණ්ඩපාතපටික්කන්තානං	135
පිණ්ඩපාතිකස්ස	134
පිණ්ඩපාතිකෝ	169
පිණ්ඩාය පාවිසි	42
පිණ්ඩාලහාරවාරෝ	169
පියරූපා සාතගථිතාසෙ	79
පියරූපෙන	104
පියෙ අසතෙන	284
පියෝ	78
පියං	284, 285
පිතිසොමනස්ස ජාතෝ	103
පුඤ්ඤඤ්ඤ අථො	133
පුටභෙදනං	280
පුත්තසම්බාධසයනං	221
පුත්තෙනපි	48
පුථු අවිජ්ජාය පරෙතා භූතා	143
පුථුභූතං	218
පුථූ	43
පුනවපරං	148
පුනබ්භවො න හොති	144
පුබ්බණ්හසමයං	42, 280
පුබ්බනිවාසං මනසිකරිත්වා	129
පුරක්ඛතො	268
පුරාණකම්මවිපාකජං	110
පුරාණදුතියිකා	48
පුරාණසාලොහිතා	53
පුරාණසාලොහිතා දෙවතා	54
පුරිසඛිචවං	174
පූජිතා පූජයන්ති	280
පූජිතො	53
පූරත්තං	201
පූරා	281
පෙච්ච සො ලභතෙ සුඛං	73
පෙච්ච සමා භවන්ති	174
පෙසකාරවිසිඛා	42
පංසුකූලිකො	169
පංසුපිසාචකම්පි න පසසාම	165
එරූසාහි	74

පදානුක්‍රමණිකා.	
එරූසං වාක්‍යං	176
එසසපරෙතො	139
එසෙසා	28
එසුවිහාරං	83
ඒතං	218
ඥසන්ති එසසා උපසිං පවිච්ච	75
ඔගධ	68
ඔඝබෙබ	135
බඩ	215
බහි අන්තෙපූරෙ	108
බහිවාරකොඨකා නික්ඛාමෙත්වා	199
බහිවාරකොඨකෙ	220
බහුකිච්චො බහුකරණීයො	209
බහුජනසුඛාය	216
බහුජනහිතාය	216
බහුපුත්තං	215
බහුලිකතා	216
බහුසුතා	218
බහෙවත්ථ නහායති ජනො	50
බාහාය ගහෙත්වා	114
බාහායං ගහෙත්වා	199
බාහිත්වා	39
බාහුජඤ්ඤං	218
බාලසීලානො	40
බාලා	266
බුඩ්ඪවඤ්චිතා	138
බුඩ්ඪසාසනං අනුයුඤ්ඤ	206
බුඩා	39
බ්‍යසනං	238
බ්‍යාගා	242
බ්‍යාපාදස්ස පහානාය	157
බ්‍යාපාදවිතක්කො	146
බ්‍රහ්මචරිය පරියොසානං	116
බ්‍රහ්මචරියං 111, 116, 141, 206, 218	
බ්‍රහ්මඤ්ඤං	174
බ්‍රාහ්මණකරණා	36
බ්‍රාහ්මණගහපතිකා	251
බ්‍රාහ්මණජාතිකො	39
බ්‍රාහ්මණලක්ඛණං පුවෙජ්‍යං	39
බ්‍රාහ්මණස්ස	30

ඔකාති.

බ්‍රාහ්මණා 141
බ්‍රාහ්මණෝ 35
බ්‍රහ්මුණාපි පසංසිතෝ 248
භගවතෝ අවිදූරෙ අභිඤ්ඤමහනි 212
භගවතෝ පාදෙ සිරසා
නිපතිත්වා භගවන්තං එතද
වොච, දෙසෙතු මෙ භන්තෙ
භගවා ධම්මං, දෙසෙතු
සුගතෝ ධම්මං, යං මමස්ස
දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය 58
භගවතෝ පච්චස්සොසුං 288
භගවතෝ පත්තචීවරං 282
භගවතෝ භාතා 111
භගවතෝ භාසිතං අභිනන්දිත්වා
අනුමොදිත්වා 193
භගවන්තං පාසාදිකං 208
භගවන්තං යෙව පුරක්ඛත්වා 275
භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමි 192
භගවා 16, 17, 179
භගවා අත්තමනෝ අස්ස 121
භගවා ආකිණ්ණෝ විහරති 166
භගවාති වචන මුත්තමං 16
භගවාති වචනං සෙට්ඨං 16
භගවා ධම්මං 268
භණෙ 228
භණ්ඩනජාතා 227
භණ්ඩනං 227
භතකවාදෙන 115
භදන්තෙ 288
භද්දසාලෝ 167
භද්දකං මරණං 180
භද්දකං මෙ ජීවිතං 180
භද්‍රානි පස්සති 281
භන්තෙ 208, 288
භබ්බෝ ධම්මං විඤ්ඤාතුං 188
භයං 44
භවමෙවාභිනන්දති 140
භව විප්පහාණාය 141

පිඨඛකාති.

භව විප්පහාණාය ඛෝ පනිදං
බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති 141
භවසංඛාරං 219, 220
භවතණ්හා 140
භවස්සනිස්සරණමාහංසු 142
භවා 143
භවා අපරිමුත්තා 143
භවිස්සන්ති 186
භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛ
මාහංසු 141
භවෝ 28
භායථ වෝ 197
භාවිතා 216
භාසිතා ඛෝ පන 218
භාසිතා ඛෝ පනෙසා 217
භික්ඛවෙ 259
භික්ඛවෝ 288
භික්ඛුගණස්ස මජ්ඣෙ 268
භික්ඛුනෝ 110
භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිසින්නං 198
භික්ඛුසඞ්ඝෙන 161
භික්ඛුසඞ්ඝං 192
භික්ඛූ 130
භික්ඛූ ආමන්තෙසි 38, 129
භිය්‍යෝ වා 216
භිය්‍යොභාවාය 242
භිංසනකෝ 219
භීතෝ 108
භුත්තස්ස ච සූකරමද්දවෙන 266
භුත්තාවිස්ස 266
භුත්තාවිං 162
භූතපුබ්බං 194, 228
භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ 228
භූතරතා 143
භූතා 143, 186
භූතානි 78
භෝ 84, 252
භොගක්ඛන්ධං 277
මගධෙසු 270

පඨමානි.

මහා ඔඝකම්ම 161, 252
මහං ආචිකෙඛ්‍ය 192
මච්චුරාජස්ස වසං ගච්ඡතනි 79
මච්ඡකෙ ඛාදෙන්ති 196
මච්ඡාව කුමිනා මුඛෙ 245
මණී 202
මත්තඤ්ඤුනා 170
මත්තඤ්ඤුනා ච භත්තසමිං 170
මද්දිතො කාමකාණ්ඩකො 119
මනසිකාතවා 258
මනසිකරිත්වා 129
මනසිකරොතා නො අමනසි කරොතා 221
මනසො උබ්බිලාපා 158
මනාපිකෙ 135
මනාපො 78
මනුඤ්ඤං 145
මනුස්සකපණෙ 187
මනුස්සදළිද්දෙ 187
මනුස්සවරාකෙ 187
මන්තං 60
මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දාහි 82
මමසාවකා 202
මරණං 28
මරණන්තෙන සොචති 181
මරණමන්තං 234
මරණමපි නිගච්ඡන්ති 234
මලපුතෙනා 285
මලලියාදෙවියා සඬිං
මලෙසු 265, 251
මසාරගල්ලං 202
මසී 287
මහතා 161, 270
මහතා ගිඤ්ඣකූඨෙන 251, 265
මහනියා පරිසාය 187
මහතං භූතානං 202
මහඩ්ඪතරා 68
මහඩ්ඪතරා වා 68

පඨමානි.

මහන්තං පබ්බතකූටං 164
මහබ්බලා 68
මහා අකාලමෙඝා 66
මහා කොසා 68
මහානුභාවතා 103
මහානුභාවා 68
මහාභූමිචාලා 219
මහාභොගා 68
මහාවාහනා 68
මහාවිජිතා 68
මහිච්ඡා 152
මහිඩ්ඪතා 103
මහිඩ්ඪිකා 68
මහිඩ්ඪිකා මහානුභාවා 180
මහිඩ්ඪිකාචම්හි මහානුභාවා 180
මා 252
මා අකරිත්ථ 197
මා ආසාදෙසි 164
මා බො තුමෙහ ථිකඛවෙ 129
මාණවකවණ්ණං 66
මාණවකා 212
මාණවිකා 77
මානුච්ඡාපුතෙනා 111
මානගතා මානවිනිබන්ධා 232
මානිතා මානයන්ති 280
මානිනා 52, 53
මානුපෙතා 232
මානුපෙතා අයං පජා 232
මානා 130
මා භගවන්තං සිතං 66
මායා 130
මාරණත්තිකා 266
මාරා පාපිමා 217
මාලාගණ්ඩිවිලෙපනං 221
මිගභූතෙන චෙතසා 108
මිච්ඡාදිට්ඨිගතෙන 160
මිච්ඡාපණිහිතං චිත්තං පාපියො නං තතො කරෙ 163
මියෙසා 283
මියෙසා අඤ්ඤජනෙන වෙදගූ 283

පිටුඛකානි.

මුඛතො ඔවමිත්වා 254
මුඛරා 159
මුඛසත්තී 227
මුඛං 125
මුචලින්දමූලෙ 66
මුචලින්දෙ, නාම නාගරාජා 66
මුචජිතා 243
මුඤ්චසතිනො 159
මුඤිහි සංයුජ්ඣිංසු 229
මුතං 60
මුත්තා 202
මුත්තී 197
මුත්තෙතා 118
මුත්තෙතා මාරබන්ධනා 182
මුදුචිත්තං 189
මුද්ධසිපපං 136
මුනී 219
මුනිනො 171
මුසාවාදිනො 174
මූලෙ 18
මූළ්හගබ්භා 81
මූළ්හස්ස 192
මෙ 4, 8, 9
මෙතං 269
මෙත්තා 157
මෙ සුතං 17
මොනපථෙසු සික්ඛතො 171
මොහකඛයං අනුපපත්තෙතා 119
මොහසම්බන්ධනො ලොකො
භබ්බරූපොව දිස්සති 257
මං භනෙත 113
යඤ්ච කාමසුඛං ලොකෙ 234
යඤ්ච පත්තබ්බං 234
යඤ්ච පත්තං 234
යඤ්චිදං දිවියං සුඛං 71
යතත්තෙතා 37
යතින්ද්‍රියෙ 137
යතින්ද්‍රියං 58
යතො 61, 238

පිටුඛකානි.

යතො ඛො තෙ බාහිය 61
යතො පජානාසි සහෙතුධම්මං 30
යත්‍ර 103
යත්‍ථ 65, 259
යත්‍ථ නෙව පඨවී න ච ආපො 259
යථා තං මාරෙන පරියුට්ඨිත
චිත්තෙතා 217
යථාධිපපායං 105
යථා නඤ්ඤයතෙ ඤති 289
යථා නික්ඛිත්තං 174
යථා නො විහරතං 121
යථාපි පබ්බතො සෙලො 126
යථාභිරන්නං 122
යථාභූතං 144
යථා යථා 206
යදභිනන්දති තං භයං 140
යදා 30, 65
යදා ච අත්තනා වෙදී මුනි
මොනෙන බ්‍රාහ්මණො 65
යදා තෙ අඤ්ඤිංසු අඤ්ඤතිත්ථියා
පරිබ්බාජකා වොදිඤ්ඤා ඛො
සුන්දරී 174
යදා සකෙසු ධම්මෙසු 45
යදා හවෙ පාතුභවන්ති 29
යදිදං 28, 76
යදිපාපි හොතො 103
යදිවා රහො 197
යදෙකොරමතී වනෙ 168
යදෙව 118
යන්තං කයිරා 163
යන්නූනාහං රාජගහං පිණ්ඩාය
පවිසෙය්‍යං 41
යමහි 51
යමහි න මායා වසති න මානො 130
යමහි සච්චඤ්ච 51
යසසා 196
යස සංවත්තනිකං 269
යස්සොජපමුඛානි 119

පිණ්ඩිකානි.

යස්ස කස්සචි ආනන්ද චේතනාරෝ ඉද්ධිපාදා භාවිතා 216
යස්ස ඛෝ මං භගවා 208
යස්සජ්ජනෝ 125
යස්සජ්ජනෝ කාමඛණ්ඩකෝ 125
යස්සතෙ 269
යස්සත්ථාය 116, 246
යස්සදානි කාලං මඤ්ඤථ 278
යස්සදානි කාලං මඤ්ඤසි 217
යස්සදානි ත්වං දබ්බකාලං මඤ්ඤසි 286
යස්ස නිත්තිණ්ණා පඬිඝා 119
යස්සන්තරතො න සන්තිකොපා 109
යස්සහායති 140
යස්සහායති නං දුක්ඛං 140
යාමා ව ඛෝ 263
යස්ස මූලං ඡිජ්මානම්හි 247
යස්ස විතක්කා විධූපිතා 233
යස්ස සියා සබ්බදා සති සන්තං කායගතා උපට්ඨිතා 250
යස්ස සෙලූපමං චිත්තං ඨිතං නානුපකම්පති 165
යස්සෙවං භාවිතං චිත්තං 166
යස්සං දිසායං වඟ්ගුමුදාතීරියා භික්ඛූ විහරන්ති 123
යා කාචි කඞ්ඛා ඉධවා හුරං වා 210
යානීකතා 216
යාව අණ්ඩජාපි කොචි භික්ඛූ ආගච්ඡන්ති 145
යාව අපපායුකා 184
යාවකීවං 238
යාවකීවම්ප 239
යාවකීවම්ප භණෙත 239
යාවතා අරියායතනං 279
යාවතා වණිප්පථෝ 279
යාවතිකා 228, 283
යාව න උදෙති පභඞ්කරෝ 239
යාව බාහාගහණාපි නාම 199
යාවිච්ඡන්ති මුඛායාමං 213

පිණ්ඩිකානි.

යා සා මහාරාජ සුන්දරී 174
යූථා 167
යෙ 141
යෙ අකිඤ්චනා 78
යෙ කෙචි 186
යෙච ඛෝ කෙචි ලොකෙ අරහන්තෝ වා 55
යෙච ඛෝ කෙවිලොකෙ අරහන්තෝ වා අරහත්ත මග්ගං වා සමාපන්නා අහං තෙසං අඤ්ඤතරෝ 53
යෙච ඛෝ තෙ අභිඤ්ඤෙය්‍ය 236
යෙ චරන්ති සදාසතා 39
යෙ දිස්වා දිස්වා අසුරා මහා සම්මුදෙ අභිරමන්ති 200
යෙන 194
යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසංකම්මිංසු 271
යෙන නිත්‍ථා නත්‍ථං චිදං 213
යෙන භගවා 35
යෙන භගවා තෙනුපසංකම්මිංසු 146, 167, 271, 285
යෙන භගවා තෙනුපසංකම්මිංසු 272
යෙ භුය්‍යෙන 146
යෙ භුය්‍යෙන හි භික්ඛූනං පරිභූතරූපං 246
යෙන යෙන හි මඤ්ඤන්ති 140
යෙන යක්ඛස්ස දෙවානම්පියස්ස නිවෙසනං තෙනුපසංකම්මි 132
යෙ වෙ දිවා 79
යෙ වෙ දිවා ච රත්තෙ ච අප්පමත්තා 79
යෙසං ඛෝ පියාඛෙ සත්‍ථා පියානි සත්‍ථා තෙසං දුක්ඛානි 284
යෙසං පියං නත්‍ථි කුහිඤ්චිලොකෙ 285
යෙහි කෙචි 141, 143
යෙහි කෙචි හවා 143
යො ඛිණලොභො අමමො නිරාසො 130

පිණ්ඩිකානි

යොගා හි දුරතික්කමා 106
යො දණ්ඩේන විහිංසති 73
යො බ්‍රාහ්මණෝ 37
යො වාපි කත්වා 174
යං 69, 157, 199
යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බන්තං නිරොධ ධම්මං 190
යං ජීවිතං න තපති 180
යං මමස්ස දිඝරත්තං හිතාය සුඛාය 59
යං මෙ විඤ්ඤාය භවිස්සති 77
යංස පුබ්බෙ අගාරිය භූතස්ස 107
යංසා 107
රකඛා සුසංවිහිතා 108
රජනං 189
රජෝ ජල්ලං 222
රඤ්ඤෙ 105
රඤ්ඤෙ උදෙනස්ස 255
රතනානි 202
රතියා අසති 264
රත්තඤ්ඤකාර නිම්සායං 44, 238, 227
රත්තා 243
රත්තියා 25
රථසිපපං 136
රථියාය රථියං 174
රථෝ 247
රමණීයා 267
රමණීයානි 215
රමණීයං 145
රමති 168
රසෙ 135
රහොගතස්ස 53, 179
රාගජෙති 139
රාගදෙස මොහක්ඛයා පරිනිබ්බුතෝ 270
රාගවිරාගං 192
රාගස්ස පහානාය 157
රාජගහෙ සුපබ්බඩෝ නාම කුඪි අහොසි 187

පිණ්ඩිකානි.

රාජාහං භගෙන පසෙනදි කොසලෝ 220
රූචි 226
රූපා 65
රූපං 28
රොගං වදහි අත්තතෝ 139
රොසෙත්‍වා 74
ලච්ඡාම 136
ලද්ධා පුබ්බාපරියං විසෙසං 215
ලභෙථ පුබ්බාපරියං විසෙසං 214
ලභූ 137
ලාභා 269
ලාභාවත මෙ 179
ලාභී චීවර-පෙ-පරික්ඛාරානං 53
ලුළිතං 267
ලෙඛාසිපපං 137
ලෝකවිමං 143
ලෝකවිමං පස්ස 143
ලෝකානුකම්පාය 216
ලෝකායතසිපපං 137
ලෝකෙ 55, 285
ලෝකෝ 226. 230
ලෝකං 138
ලෝමහංසං 44
ලෝහිතකූමහියං වුච්චති 104
ලෝහිතඤ්ඤං 202
වග්ගුමුදා 121
වග්ගුමුදා තිරියානං 122
වග්ගුමුදාය නදියා තීරෙ අන්තරහිතා මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය භගවතෝ සම්මුඛෙ පාතුරහෝසුං 122
වච්ඡස්ස භික්ඛවෙ 129
වච්ඡස්ස හික්ඛුනෝ 129
වච්ඡෝ ඛීරපකොව මාතරං 245
වජ්ජී 121
වජ්ජීනං පටිබාහාය 279
වටවං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤූපනාය 236
වණ්ණන 196
වන 84

	පිටුඅංකය.
වත්තති	247
වත්තානි අවජානෙය්‍ය	206
වත්තුකතා	216
වත්තුං	208
වත්තුනි	279
වධෙ ච බන්ධනසඤ්ඤ	125
වනෙ	168
වනං	37
වපයන්ති	33
ව්‍යාවටෝ	76
වසලවාදෙන යමුදාචරති	128
වසං මාරස්ස ගච්ඡති	160
වස්සං වුත්ථස්ස	207
වා	141
වාචාගොචර භාණිනෝ	213
වාලධි	229
විකිණණවාචා	159
විකඛම්භන විමුත්ති	22
විකඛිණෙ ජාතිසංසාරෙ	181
විගතකථං කථෙ	191
විගතවලාහක	66
විඝාසහනං	229
විඝාසහානං ච්චදන්ති	229
විජාතා	84
විජායිස්සති	103
විජිතෙ සඞ්ගාමෙ	144
විජ්ජමානෙ	196
විඤ්ඤඤ්ණං	28
විඤ්ඤඤ්ණං අත්ථමාගමා	288
විඤ්ඤතෙ විඤ්ඤත්තමත්තං	60
විතක්කා	158
විතක්කානුපෙක්ඛාය	157
විතක්කා	146
විත්ථාරිකං	218
විදිත්වා	66, 212
විදිත්වා පජහාති පාපකං	283
විද්ධං	66
විධූපයං තිඨති මාරසෙනං	34
විනයෙ	117
විනිපාතනා	27

	පිටුඅංකය.
විනිවෙඨෙත්වා	66
විනිත්තා	218
විනිවරණපිත්තං	189
විපරිණාමධම්මා	143
විපචකතා	69
විපමුත්තෙතා	241
විබන්නනවිත්තා	159
විභජිස්සන්ති	218
විභවෙන	142
විභවං	144
විමුච්චි	63
විමුත්තති	21, 22, 156
විමුත්තිඤ්ඤණදස්සනම්පි	156
විමුත්තිරසෙ	202
විමුත්තිසුඛ පටිසංවෙදී	21, 22, 25, 35
වියත්තා	218
විරජං	285
විරජං විතමලං	190
විරත්තං	165
විරත්තං රජනීයෙසු	165
විරාගාය නිරොධාය	151
විරාගෙන	144
විරිච්චමානෙ	267
විරියාරම්භකථා	155
විවටං නාතිවස්සති	204
විවරිස්සන්ති	218
විවරෙථ	204
විවරෙය්‍ය	192
විවාදපත්තා	227
විසජ්ජපල්ලලානි	281
විසමානි	196
විසාඛායම්හාර මාතුයා නත්තා කාලංකතා හොති	283
විසාරදෝ	218
විසුඤ්ඤා	243
විසුඤ්ඤා සරිතා නසන්දති	243
විසුද්ධාය	134
විසුද්ධෙන	48
විස්සජ්ජාය	209
විස්සන්දනෙත්තා මඤ්ඤන්ද	254

පිඨඛකානි.

විහරති . 18, 149, 150
විහාසිං 108
විඤ්ඤති 73
විඤ්ඤා විතකෙකා 146
විහෙසෙත්ති 74
වී 4
වීතලොභො 130
වීතිසාරෙත්වා 36
වුඤ්ඡිත්වා පරිනිබ්බායි 287
වුඤාසි 131
වුසිත බ්‍රහ්මචරියො ධම්මෙන
බ්‍රහ්මචාරං වදෙය්‍ය 37
වුසිතං 116
වුස්සති 141
වූපකථො 115. 166
වූපසම්සු සංඛාරා 287
වෙදගුනොති ජානා අභිඤ්ඤනා 78
වෙදනා 28
වෙදනාසිති භවිංසු සබ්බා 287
වෙදන්තගු 37
වෙදී 65
වෙරොචනමහි උගහතෙ
හතපපභො හොති න චාපි
භාසති 239
වෙරං න වීයති 270
වෙළුරියො 202
වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ 40
වෙළුවනං 40
වෙසාරජ්ජපත්තෙහා 191
වෙසාලියං 215
වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසි 215
වෙහාසං ඨබ්භුගහනත්වා 133, 286
වෙ 70
වොලොකෙසි 138
වොහරන්තෙහා 211
සකදාගාමි 204
සකභාවනා 66
සකවණ්ණං 66
සකවෙදියා 210

පිඨඛකානි.

සකවෙදියා වා පරවෙදියා වා 210
සකිඤ්ඤනං පඤ්ඤ 76, 78
සකෙසු ධම්මෙසු 46
සකෙසු ධම්මෙසු පාරගූ 46
සක්කතො 52, 53, 135
සක්‍යකුලා පබ්බජිතො 252
සක්‍යපුත්තෙහා 252
සකං ආචරියකං 218
සකං ඝරං පවිසායාසි 84
සඝ කථං 189
සඞ්ඛත ධම්මඤ්ඤ බහුස්සුතඤ්ඤ 76
සඞ්ඛාන සිප්පං 136
සඞ්ඛාර නිරොධො 32, 33
සඞ්ඛාරනිරොධා චක්ඛුඤ්ඤ
නිරොධො 32
සඞ්ඛාරා 28
සඞ්ඛං 114
සඞ්ඝා 49
සඞ්ඝාමගතං 176
සඞ්ඝාමජ්ඣ 47
සඞ්ඝා සඞ්ඝාමජ්ඣං මුත්තං 49
සචෙ ඛො ත්වං ආනන්ද
ජානෙය්‍යාසි 124
සච්චං 51, 261
සජ්ජනනී කිර 229
සඤ්ඤතෙ 280
සතතං භික්ඛුසමාහිතො 127, 128
සති 27, 125
සතිකායගතා උපට්ඨිතා 127, 128
සතිමා 158
සතො සම්පජානො 110
සතො සම්පජානො අධිවාසෙසි 266
සතො සම්පජානො ආයුසංඛාරං
ඔස්සජී 218
සතං පියානි 284
සත්තක්ඛත්තුං හොගෙහි
පරිකඛිපිත්වා 66
සත්තබොජ්ඣඞ්ගා 203
සත්තභත්තානි 103

පිණ්ඩිකානි.

සත්තඔඝං 215
සත්තරතනං 164
සත්තවස්සානි 81, 104
සත්තා 243
සත්තාහජාතෙ 184
සත්තාහවද්දලිකා 66
සත්තාහං 21
සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසින්නොවා හොති අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා 130
සත්ථා 179, 268
සත්ථා ආයස්මන්තානං දස්සනකාමොති 123
සත්ථා ච මෙ 179
සදා සන්තමෙනං 171
සදෙවකෙ 266
සදෙවකො 266
සදෙව මනුස්සා 266
සද්ද 135
සද්දෙ 136
සද්ධා 69
සද්ධං සමාදියි 195
සද්ධිං 161
සඞ්ඝං චරං 283
සන්තපපමාණෙ 139
සන්තපෙසි 162
සන්තමානසං 58
සන්නි 226
සන්නින්ද්‍රියං 58
සන්නුඝිකථා 153
සන්දස්සෙසි 241, 258
සන්දස්සෙත්වා 278
සන්දස්සෙසි 161
සන්ධාරෙතුං 111
සන්නිපතිතානං 67
සන්නිසින්නානං 67
සන්නිපතිතානං වො භික්ඛවෙ වයං කරණීයං: ධම්මිවා කථා අරියො වා තුණ්හීභාවො 70

පිණ්ඩිකානි.

සපදාවිහාරියං 218
සපදිස්සවා තෙලස්සවා 77
සබ්බකම්මජ්ජහස්ස 110
සබ්බචෙතසා සමන්නාහරිත්වා 258
සබ්බංචෙතසො සමන්නාහරිත්වා 258
සබ්බඤ්ඤු බුද්ධභාසිතං 2
සබ්බත්තතාය 143
සබ්බථා 230
සබ්බත්ථ එකරත්ති පරිවාසෙන 56
සබ්බත්ති 241
සබ්බත්තිවිපමුත්තෙනා 137, 241
සබ්බභවානි 144
සබ්බඤ්ඤුරං ආවසථාගාරං සඤ්ඣරිත්වා 271
සබ්බසො 144
සබ්බාසවපරියායෙ 117
සබ්බා දිසා අනුපරිගම්ම චෙතසා 184
සබ්බූපාදානක්ඛයා 142
සබ්බූපාදානක්ඛයා නත්ති දුක්ඛස්ස සම්භවොති 142
සඞ්ඛ ගම්මසනන්ති පාහාය දෙහං 186
සඞ්ඛ තෙ 143
සඞ්ඛ තෙ අනීසසථා භවිස්සාමීති වදමි 142
සඞ්ඛ තෙ අවිප්පමුත්තා භවිස්සාමීති වදමි 142
සඞ්ඛව නිස්සෙසා විජ්ජා සච්ඡාකංසු 121
සබ්බං ඉස්සරියං 106
සබ්බං ඉස්සරියං සුඛං 105
සබ්බං පරවසං 106
සබ්බං පරවසං දුක්ඛං 105
සබ්‍රහ්මකො 266
සබ්‍රහ්මචාරයො 180
සබ්‍රහ්මචාරී වො භික්ඛවෙ කාලකතො 64
සමෙඛාධිපරායණෙනා 194
සමඞ්ගීභූතා 222

පිටුඞ්කානි.

සමචාරිනො 174
සමණ බ්‍රාහ්මණා 226
සමණා 141
සමණෙ 130
සමණෙ බලු හො ගොතමො 252
සමතිත්තිකා 281
සමථලා 269
සමපජිතා 222
සමයං 13
සමාදපෙති 241, 258
සමාදපෙසි 161
සමාදය 149
සමාදය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු 151
සමාධි 156
සමාරකො 266
සමාහිතො 219
සමාහිතොවමහි එකඟඟවිතෙතා 180
සමුවෙජදවිමුත්තති 22
සමුත්තාජෙති 241, 258
සමුත්තාජෙසි 162
සමුදයො හොති 29
සමපවාරෙසි 162
සමපහංසෙති 241, 258
සමපහංසෙසි 162
සම්බහුලා උපාසකා 78
සම්බහුලා භික්ඛු 128
සම්බහුලානං 67
සම්බහුලානං භික්ඛූනං පිණ්ඩතො 245
සම්බාධො ඝරාවාසො 209
සම්බොධාය 151
සම්භවං 219
සම්මදෙව 9, 116, 189
සම්මත්තකජාතා 243
සම්මාපණිධානය 144
සම්මාපධානං 203

පිටුඞ්කානි.

සම්මාදිඨිප්පරෙකඛාරො 160
සම්මාදුක්ඛක්ඛය ගාමිනියා 156
සම්මා සඞ්කප්පගොචරා 160
සම්මාසම්බුඩො 56, 179
සම්මුඛා 269
සම්මුළෙහා කාලංකරොති 277
සමොමදනීයං 36
සමොමාදි 36
සයං අභිඤඤ සවජ්ඡකඛා 116
සයං කතො 230
සයං කතො පරකතො ච 230
සරහඤඤපරියොසානෙ 208
සරෙන අභණි 208
සරෙති 176
සරං 281
සලාකගාහෙඨා 211
සවනානියො 201
සවෙ දිඨපදෙ ධීරො සොක
මජෙඣ්ඣ හා සොචති 181
සඞ්කඛාතෙ 179
සඞ්ඛතනාය 103
සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච 230
සස්සතො ච අසස්සතො ච 230
සස්සතො ලොකො ඉදමෙව
සවවං මොඝමඤඤනති 226
සස්සමණබ්‍රාහ්මණි 266
සහජ්ඣා 162
සහධමෙමන 218
සහවචනා 83
සහවාසතං 196
සහසසසහසෙසව 279
සංකවිජ්ඣාය 222
සාහියානි 113
සාතරූපෙන 104
සාතොදිකා 267

පිණ්ඩිකානි.

සාදියනෙතන 221
සාධාරණේ 106
සාධාරණේ විහඤ්ඤනති 106
සාධුකං මනසාකාසි 26
සාධු පාපෙන දුක්කරං 212
සා නො න දිස්සති 174
සාපි තෙ පපිපදා නත්ථි යාය ත්වං අරහා වා අස්ස අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා 55
සාමඤ්ඤං 174
සාමාවතිපමුඛානි 255
සාමිකං 82
සාම්විපවිපන්නා 218
සාමුක්කංසිකා 189
සාමං 167
සායණ්හසමයං 69
සාරත්තා 234
සාරා 68
සාරාණීයං 36
සාරෙ පතිට්ඨිතා 42
සික්ඛති 149, 242
සික්ඛාපදෙසු 149
සික්ඛාසාරා 234
සික්ඛිතබ්බං 60
සික්ඛං පච්චක්ඛාය 112
සියා 269
සිලා 202
සිලාමෙකා 136
සිංඝාටකං 174
සීතවාත දුද්දිනී 66
සීහනාදිකා 267
සීමන්තරිකාය 162
සීලකථා 155
සීලකථං 188

පිණ්ඩිකානි.

සීලබ්බතං ජීවිතං බ්‍රහ්මචරියං උපට්ඨානං සාරා 234
සීලවන්තෙත්ථ 280
සීලවන්තො 180
සීලවා 277
සීලවා භවිස්සති 157
සීලවා හොති 148
සීලවිපන්නො 276
සීලසම්පන්නො 277
සීලෙසු චම්හි පරිපූරකාරී 180
සීලං 195
සීලං වෙදිතබ්බං 221
සීලං සමාදියි 195
සීසෙ පහාරං අදාසි 164
සීහසෙය්‍යං 268
සුකරං සාධුනා සාධු 212
සුක්කා 65
සුඛකාමානි 73
සුඛ දුක්ඛා 65
සුඛදුක්ඛෙසු න වෙධති ස භික්ඛු 119, 125
සුඛස්ස රූපෙන 104
සුඛාය 217
සුඛා විරාගතා ලොකෙ 67
සුඛිතො වත 78
සුඛිනී හොතු 83
සුඛුමා 158
සුඛො විවෙකො 67
සුඛං වත නස්ස න හොති කිඤ්චි 76
සුගතිං සඝකං ලොකං 196, 277
සුගතො 58
සුග්ගහීතානි 208
සුචි 50
සුඤ්ඤාගාරගතො 107
සුඤ්ඤාගාරං 278

පිණ්ඩකානි.
සුඤ්ඤාගාරං පාවිසි 279
සුතධම්මස්ස 67
සුතෝ යෙව මෙ සෝ භගවා න ඛෝ සෝ භගවා සම්මුඛා දිට්ඨෝ 207
සුතං 8, 9, 195
සුත්තං-පෙ-වෙදල්ලනති 3
සුත්වාන තෙසං එතදහොසි 107
සුත්වාන වාක්‍යං එරූසං උදීරිතං අධිවාසයෙ භික්ඛු අදුඨ චිතෙතා 176
සුදං 122
සුනීධවස්සකාරා 279
සුපතිට්ඨා 267
සුපකාසිතං 218
සුපබුද්ධා 194
සුපබුද්ධා කුසි ඉමස්මිං යෙව රාජගහෙ-පෙ-පක්කාමි 195
සුපවාසා භවෙත 83
සුපාරකං පක්කාමි 56
සුමනසි කතානි 208
සුරියොව ඔභාසයමන්තලික්ඛං 34
සුලද්ධං 269
සුලද්ධං වත මෙ 179
සුසමාරද්ධා 216
සූකරමද්දවං 265
සූචි ඝටිකං දත්වා 199
සූපඝිතාය 126, 250
සූපධාරිතානි 208
සෙ 79
සෙඛං මඤ්ඤමානෙ 242
සෙඨං 16
සෙතපච්ඡාදෙ 246
සෙතොදිකා 267
සෙනාසනානි පඤ්ඤපයමානා 120
පිණ්ඩකානි.
සෙය්‍යථාපි 189, 279
සෙ 164
සොකා 181
සොකා න භවන්ති තාදිනො 171
සොකා වා 284
සොකො 28
සොණෙ උපාසකෙ කුවි කණ්ණෙණා 205
සොණ්ඩාය පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨපෙති 168
සොණ්ඩා 228
සෙ තථාගතපවෙදිතං ධම්ම විනයං 195
සෙ තමනුස්සරමානෙ 107
සෙ තස්ස වසලවාදෙ දීඝරත්තං සමුදෘවිණෙණා 129
සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නෙහා 204
සොතාපන්නෙහා 193, 204
සෙ බ්‍රාහ්මණෙ සෙ සමණෙ සඞ්ඝික්ඛු 130
සෙ භික්ඛු 123
සොමනස්ස ඤාණමයිකගාථා පතිසංයුත්තා 2
සෙ රාජා අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි 228
සෙ සුචි සෙ ච බ්‍රාහ්මණෙ 51
සොළස අඤ්ඤවත්ථුකානි 208
සොළසිං 71
සංකස්සරසමාචාරං 198
සංකිලෙසං 189
සංඛලිතං 206
සංඛෙ 202
සංදස්සෙති 258
සංයමතෙ 270

පිළිඹකානි.

සංයොජනෙ වජ්ජමපස්සමානා 244
සංවරති 158, 159
සංවරෙ 170
සංවරෙ ච 170
සංවාසෙන 221
සංවිජ්ජසා 56
සංවිහාරෙන 221
සංවිහාරෙන සහාවය්‍යං
වෙදිතබ්බං 222
සංසාමෙත්වා 121, 167
සංවුත්තා 127
හත්ථිවිහාරගෙ 167
හත්ථිකලභෙහි 167
හත්ථිසිපං 136
හත්ථිං දස්සෙහි 228
හන්ද මයං ආවුස්සා තථා විහාරං
කරෙපම 121

පිළිඹකානි.

හන්ද 105, 136
හන්දවුසො මයං පිණ්ඩපානිකා
හොම 136
හරියමානො 115
හවෙ 30
හිතාය 217
හිතෙසිනා 121
හිත්වාමානං එකවරෙ ස භික්ඛූ 137
හී 142
හීනාය 112
හුරාහුරං ධාවති භන්තචිත්තෙනා 158
හුරං 62
හුහුඞ්ක ජාතිකො 35
හෙතු 194
හොති 227
හොති ච න හොති 227
හොති බ්‍රාහ්මණො 45, 46

අඞ්ගුත්තරනිකාය 3
අජපාලකවෙනිය 43
අජපාලනිග්‍රොධ 34
අනිමිසවෙනිය 35
අනුපිය 106
අඞ්කඨකථා 66
අභිධම්ම 117
අභිධම්මපිටක 3
අම්බවන 106, 268
අරියසංඝ 1
අවන්ති (රඨ) 204
ආනන්ද 4
උපසෙන 178
කපිලසුත්තන 120
කුවිකණ්ණ 205
කුරරඝර 204
කුසිනාරා 159
කූටාගාරසාලා 122
කොසම්බි 166
කොසල (ජනපද) 69, 161
කොසිය 133
ඛඞ්ක 178
ඛඞ්කඨකථා 34
ඛුද්දකනිකාය 3
ගඞ්ගා යමුනා 200, 201
ගයා 49
ගයාසිස 49
ඡෙතිතාරාම 166
චන්දකිණ්ණරජාතක 112
චාපාලවෙනිය 215
චාලිකපබ්බත 144
චූලපන්ථක 213
චූලරාහුලොවාද සුත්තන 216
ජනපදකල්‍යාණි 113
ජනසුගාම 145
ජාතකඨකථා 81
ජෙතවන 37
ථෙරගාථා 3
දබ්බ 285
දුරුවිරිය 51, 52
දීඝනිකාය 3
නන්ද 111

	පිටුඅංකය.
නාගදත්තකුමාර	112
පටිසම්භිදා	125
පපාතපබ්බත	204
පාටලිගාම	270
පාවා	43
පිණ්ඩාලභාරද්වාජ	169
පිප්පලිගුහා	40
පිලින්දිවච්ඡ	128
පුබ්බාරාම	104
බාහිය	51, 52
බිම්බිසාර	68
බොධිරුක්ඛමූල	18
බොධිවගග	4
බොධිසුත්ත	4
භද්දිය	106
මඛලසුත්ත	216
මජ්ඣිමඅට්ඨකථා	66
මජ්ඣිමනිකාය	3
මණී	68
මලලසුත්ත	285
මහාකස්සප	40
මහාමොග්ගල්ලාන	38
මහාවන	122
මහාසමයසුත්ත	216
මාගධ	68

	පිටුඅංකය.
මිගාරමාතුපාසාද	104
මුචලින්දමූල	66
මෙඝිය	145
රතනඝරචෙතිය	35
රතනවඩ්ඩකම	35
රාජගහ	40
රෙවත	38
ලකුණ්ඩකභද්දිය	240
විනයපිටක	3
විභඩග	125
විසුද්ධිමග්ග	56, 179
වෙළුවන	40
වෙසාලි	215, 122
සමචිත්තසුත්ත	216
සමෙමාහ විනොදනී	22
සාරන්දද	215
සාරිපුත්ත	38
සාවත්ථි	37
සුත්තපිටක	3
සුන්දරී	171
සුපපාරක	51
සුපවාසා	80
සෙනිය	68
සොණ	205
සංයුත්තනිකාය	3
හත්ථිනාග	167